

การลงทุนต่างประเทศจากประเทศกำลังพัฒนาในรัฐสังคมนิยม: ศึกษากรณีการลงทุนของบริษัทข้าม
ชาติไทยในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2560
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Foreign Investment From LDCs in Socialist States: A Case Study of Thai MNCs in
The Socialist Republic of Vietnam

Police Lieutenant Colonel Wittawat Burana

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Political Science

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2017

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การลงทุนต่างประเทศจากประเทศกำลังพัฒนาในรัฐสังคมนิยม: ศึกษากรณีการลงทุนของบริษัทข้ามชาติไทยในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

โดย

พันตำรวจโทวิทวัส บุรณะ

สาขาวิชา

รัฐศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร. เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. อนุสรณ์ ลิมมณี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. จูตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. พุทธกาล รัชชวร)

วิทวัส บุรณะ : การลงทุนต่างประเทศจากประเทศกำลังพัฒนาในรัฐสังคมนิยม: ศึกษากรณี การลงทุนของบริษัทข้ามชาติไทยในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (Foreign Investment From LDCs in Socialist States: A Case Study of Thai MNCs in The Socialist Republic of Vietnam) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. ดร. เอก ตั้งทรัพย์ วัฒนา, 438 หน้า.

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่มีต่อประเทศสังคมนิยม โดยเป็นการศึกษาบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาที่ไปลงทุนทางตรง (Foreign Direct Investment, FDI) ในรัฐสังคมนิยมโดยใช้กรณีศึกษาของบริษัทข้ามชาติจากประเทศไทย ได้แก่ เครือเจริญโภคภัณฑ์ (CP) ปูนซิเมนต์ไทย (SCG) และกลุ่มไทยซัมมิท (Thai Summit) ที่ไปลงทุนใน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม วัตถุประสงค์ต้องการทราบว่าโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่มีตัวแสดง สำคัญคือบริษัทข้ามชาติมีอิทธิพลหรือไม่อย่างไรในเวียดนาม และ ต้องการทราบว่าบริษัทข้ามชาติ ไทยจะมีอิทธิพลในฐานะตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศในกรณีการลงทุนในสาธารณรัฐสังคม นิยมเวียดนามหรือไม่ อย่างไร การศึกษานี้ใช้วิธีการในเชิงคุณภาพโดยการศึกษาสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ ข้อมูลหลัก 49 ท่าน ประกอบกับการศึกษาดำรง บทความ ตลอดจนสื่อสารมวลชนต่างๆ

ผลการศึกษาพบว่า เวียดนามไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ได้ แต่มีปัจจัยสำคัญคือ การเป็นรัฐเผด็จการคอมมิวนิสต์ การปลูกฝังค่านิยมตามแนวทางขงจื้อ และ ค่านิยมรักชาติ เป็นเครื่องมือตลอดจนเป็นภูมิคุ้มกันสำคัญ ในการสนับสนุนให้เวียดนามเป็นตัวแสดงที่ มียุทธศาสตร์ และสามารถอยู่ท่ามกลางโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจได้ ในมิติของการเป็นตัวแสดงทาง การเมืองของบริษัทข้ามชาติไทย ผู้วิจัยพบว่าในระยะเริ่มแรกของการเข้าไปลงทุน ซีพีมีฐานะเป็นตัว แสดงทางการเมืองระหว่างประเทศเนื่องจากการครอบครองเทคโนโลยีทางการเกษตร และจะมีส่วน สำคัญในการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจและการเกษตรที่เวียดนามเผชิญอยู่ เอสซีจีไม่มีฐานะในการเป็น ตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศจากปรัชญาการทำธุรกิจของบริษัท ขณะที่ไทยซัมมิทไม่มี บทบาทในฐานะตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศโดยการลงทุนของไทยซัมมิทนั้นได้ประโยชน์ใน ฐานะที่อยู่ในห่วงโซ่การผลิตยานยนต์ที่ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีอยู่แล้ว การดำเนินธุรกิจในระยะ ต่อมาพบว่าซีพีไม่มีฐานะเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศเนื่องจากปัญหาด้านการเกษตรใน เวียดนามได้รับการแก้ไข เอสซีจีในเวียดนามไม่มีฐานะเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศด้วย ตัวเอง แต่สามารถใช้ความเข้มแข็งในประเทศผลักดันนโยบายผ่านตัวแสดงทางการเมืองของไทยได้ ในขณะที่การลงทุนของไทยซัมมิทยังคงเป็นไปในลักษณะเช่นเดิม

สาขาวิชา รัฐศาสตร์

ลายมือชื่อนิสิต .....

ปีการศึกษา 2560

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้ เรียกได้ว่าเป็นงานวิจัยชิ้นสำคัญที่สุดในชีวิตของผู้วิจัย และเป็นงานวิจัยที่เกิดขึ้นท่ามกลางข้อจำกัดต่างๆ มากมาย แต่ก็ผู้วิจัยได้ผ่านพ้นอุปสรรคและเงื่อนไขต่างๆ จนทำให้งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลงได้ ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณในความกรุณาของบุคคลหลายๆ ท่านที่มีส่วนในการให้การทำให้การทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ไม่ว่าจะเป็น ดร.นที ภูพกสกุล ผู้ให้ความกรุณาแก่ผู้วิจัยตั้งแต่เริ่มแรกจนงานวิจัยนี้สำเร็จ คุณชวินดา ภูพกสกุล สำหรับบทบาทในการเป็นผู้ให้กำลังใจเสมอมา คุณณรินทร์ กลั่นทกพันธุ์ พันตำรวจโทสาธิต สอนชา พันตำรวจตรีพิระวัตร์ วงศ์ศิริเมธีกุล พันตำรวจตรีนิติ ตรีสุวรรณ ที่ทำให้บรรยากาศของการเก็บข้อมูลและการเขียนงานวิจัยคั้งนี้ไม่เคร่งเครียดจนเกินไป พร้อมทั้งให้ความอนุเคราะห์สถานที่เขียนงานวิจัยที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบครัน คุณวราห์ โรจน์ศิริทรัพย์ คุณเกษม ผลเพิ่ม คุณเทอดศักดิ์ ยุทธนาวารภรณ์ คุณเอกสิทธิ์ ตาลศรี ที่กรุณาอำนวยความสะดวกทั้งในการประสานงาน และให้ความกรุณาในการต้อนรับและดูแลผู้วิจัยในช่วงในการเดินทางไปเก็บข้อมูลที่เวียดนามในทุกๆ ครั้ง

ผู้วิจัยต้องขอกราบขอบพระคุณบุคคลอีกท่านหนึ่งที่มีส่วนสำคัญที่สุดในการทำให้งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลงและมีคุณค่าในเชิงวิชาการคือ รองศาสตราจารย์ ดร.เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา คณบดีคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่รับบทบาทเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ของผู้วิจัยที่ได้ให้ความเมตตากรุณาในทุกๆ ด้านแก่ผู้วิจัยเสมอมา นอกจากนี้ ผู้วิจัยต้องขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี รองศาสตราจารย์ ดร.ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์ รองศาสตราจารย์ ดร.พุทธกาล รัชชธ ซึ่งเป็นผู้มีพระคุณต่อผู้วิจัยในการให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณภาพประโยชน์ในเชิงวิชาการ มีความสมบูรณ์และรอบด้านมากยิ่งขึ้น

ในท้ายที่สุด ผู้วิจัยต้องขอกราบขอบพระคุณครอบครัวบูรณะ ทั้งบิดา มารดา พี่สาว พี่ชาย ของผู้วิจัย ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับความสำเร็จของงานวิจัยนี้ในทุกๆ มิติไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุน การให้กำลังใจ การเตือนสติ ในท้ายที่สุดนี้ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณ พญ.ชนกวนันท์ บูรณะ พี่สาวของผู้วิจัยเป็นกรณีพิเศษ เพราะนอกเหนือจากความรักและเอ็นดูที่ผู้วิจัยได้รับมาตลอดแล้ว พญ.ชนกวนันท์ฯ ยังเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่ทำให้การศึกษาในระดับดุษฎีบัณฑิตของผู้วิจัยเกิดขึ้นและสำเร็จลงไปได้ด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภาพ.....	๗
สารบัญภาพ.....	๘
บทที่ 1.....	1
บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามงานวิจัย.....	42
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	43
1.4 ประชากรที่ทำการศึกษา.....	43
1.5 ระเบียบวิธีวิจัย.....	44
1.6 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา.....	44
1.7 สิ่งทำการศึกษาวิจัย.....	44
1.8 นิยามศัพท์.....	45
1.9 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	46
1.10 เหตุใดจึงเป็นการศึกษาโดยใช้กรณีศึกษา.....	46
บทที่ 2.....	53
สำรวจวรรณกรรมและกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้อง.....	53
2.1 สำรวจวรรณกรรมการศึกษาเกี่ยวกับเวียดนาม.....	54

2.2 กรอบแนวคิดสังคมนิยม (Socialism).....	91
2.3 กรอบแนวความคิดเกี่ยวกับรัฐเพื่อการพัฒนา (Developmental State)	93
2.4 องค์ความรู้เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์จากการประมวลของ Nick Bisley และ Andrew Jones.....	98
2.5 กรอบทฤษฎี และแนวคิดเกี่ยวกับบริษัทข้ามชาติ	113
2.5.1 แนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism).....	114
2.5.2 องค์ความรู้จากศาสตร์ธุรกิจระหว่างประเทศ (International Business).....	116
2.5.3 องค์ความรู้จากศาสตร์เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy).....	120
2.5.4 การศึกษาเกี่ยวกับบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนา หรือประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน	130
2.6 แนวคิดรัฐนิยมตามแนวทางของ Theda Skocpol	135
2.7 แนวคิดเรื่ององค์ประกอบของรัฐ และความมั่นคงของรัฐของ Barry Buzan.....	140
2.8 กรอบแนวคิดเรื่องห่วงโซ่มูลค่าโลก (Global Value Chain-GVC)	144
บทที่ 3	147
เวียดนาม.....	147
3.1 มิติทางด้านภูมิศาสตร์ และกายภาพ.....	147
3.2 มิติด้านประวัติศาสตร์ของเวียดนาม	157
3.3 มิติทางด้านการเมืองและการปกครองของเวียดนาม.....	163
3.4 มิติทางเศรษฐกิจ	168
3.5 เวียดนามท่ามกลางโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ บริษัทข้ามชาติ และห่วงโซ่มูลค่าโลก.....	176
3.6 การเปลี่ยนแปลงไปสู่นโยบายโดยเหมย (Doi Moi) ของเวียดนาม	188
บทที่ 4	200
บริษัทข้ามชาติกรณีศึกษา.....	200
4.1 เครือเจริญโภคภัณฑ์.....	200

4.1.1. ข้อมูลทั่วไปของเครื่องเจริญโภคภัณฑ์	201
4.1.2 เครื่องเจริญโภคภัณฑ์ในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	226
4.1.3 ความสำคัญของเครื่องเจริญโภคภัณฑ์ที่มีต่อเวียดนาม	236
4.2 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) (Siam Cement Group, SCG)	240
4.2.1 ข้อมูลทั่วไปของเอสซีจี	242
4.2.2 เอสซีจีในเวียดนาม	249
4.2.3 ความสำคัญของเอสซีจีที่มีต่อเวียดนาม	256
4.3 บริษัทไทยซัมมิทกรุ๊ป (Thai Summit Group)	257
4.3.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มไทยซัมมิท	258
4.3.2 การลงทุนทางตรงของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	266
4.3.3 ความสำคัญของกลุ่มไทยซัมมิทกับเวียดนาม	273
บทที่ 5	277
ผลการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล	277
5.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก	278
5.1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก และรหัสอ้างอิง	279
5.1.2 ประเด็นของคำถาม	285
5.2 ตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 1: ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ กับเวียดนาม	289
5.2.1 อิทธิพลของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่มีต่อเวียดนาม	289
5.2.2 มุมมองทั่วไปของโลกาภิวัตน์กับอิทธิพลต่อรัฐ และข้อค้นพบในกรณีโลกาภิวัตน์กับ อิทธิพลที่มีต่อเวียดนาม	314
5.2.3 ศักยภาพทางการเมืองเวียดนาม กับการรับมือโลกาภิวัตน์	317
5.2.4 ศักยภาพในเชิงค่านิยม วัฒนธรรม กับการรับมือกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ	332
5.2.5 อุดมการณ์ชาตินิยมของเวียดนามกับการรับมือกับโลกาภิวัตน์	338

5.2.6 บรรยากาศการปะทะกันระหว่างรัฐกับปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจในเวียดนาม.....	348
5.3 ตอบคำถามงานวิจัยข้อที่ 2: อิทธิพลของบริษัทข้ามชาติจากไทยในฐานะการเป็นตัวแสดงทางการเมืองในเวียดนาม.....	359
5.3.1 อิทธิพลของการการลงทุนของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาที่มีต่อสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในช่วงเวลาเริ่มเข้าไปลงทุน.....	360
5.3.1.1 การเริ่มความสัมพันธ์ด้านการลงทุนระหว่างซีพี กับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม.....	360
5.3.1.2 การเริ่มความสัมพันธ์ด้านการลงทุนระหว่างเอสซีจี กับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม.....	368
5.3.1.3 การเริ่มความสัมพันธ์ด้านการลงทุนระหว่างกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม.....	372
5.3.2 อิทธิพลของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาในการดำเนินธุรกิจในระยะต่อมา.....	376
5.3.2.1 การดำเนินธุรกิจของซีพีกับความสัมพัธ์กับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม.....	378
5.3.2.2 การดำเนินธุรกิจของเอสซีจีกับความสัมพัธ์กับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม.....	381
5.3.2.3 การดำเนินธุรกิจของกลุ่มไทยซัมมิทกับความสัมพัธ์กับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม.....	386
5.3.3 สรุปแนวโน้มของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม.....	387
บทที่ 6	390
สรุปผลการศึกษา.....	390
6.1 สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ	390
6.2 บริษัทข้ามชาติกับบทบาทของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศ	396
6.3 บทสรุป	400
6.4 ข้อจำกัดของงานวิจัย.....	402
6.5 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป.....	402

รายการอ้างอิง 437

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์ 438

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	ตารางแสดงทิศทางการลงทุนต่างประเทศของประเทศกำลังพัฒนาในปี ค.ศ.2005	15
ตารางที่ 2	ตารางแสดงข้อมูลอัตราการเจริญเติบโต GDP เปรียบเทียบไทย-เวียดนาม (ร้อยละ/ปี)..	30
ตารางที่ 3	ตารางแสดงมูลค่าการค้าระหว่างไทยกับประเทศ เวียดนาม อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และอาเซียน (หน่วยเป็นล้านเหรียญสหรัฐ).....	31
ตารางที่ 4	ตารางแสดงลำดับคู่ค้าที่สำคัญของไทยในปี ค.ศ.2015	32
ตารางที่ 5	ตารางแสดงลำดับคู่ค้าที่สำคัญของไทยในปี ค.ศ.2016 ถึงเดือนตุลาคม.....	32
ตารางที่ 6	ตารางแสดงข้อมูลการลงทุนจากประเทศไทยในเวียดนาม	33
ตารางที่ 7	ตารางแสดงมูลค่าการลงทุนทางตรงต่างประเทศเพิ่มเติมของไทยในต่างประเทศในปี ค.ศ.2016	34
ตารางที่ 8	ตารางแสดงการจำแนกการศึกษาวิจัยในแนวทางต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเวียดนาม.....	88
ตารางที่ 9	การนำเสนอกรอบการศึกษาและองค์ความรู้เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ตามช่วงเวลา	105
ตารางที่ 10	เปรียบเทียบพื้นฐานแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ.....	125
ตารางที่ 11	สถานภาพประชากรเวียดนามตั้งแต่ปี ค.ศ.1955-2017.....	156
ตารางที่ 12	ตารางแสดงอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเวียดนามระหว่างปี ค.ศ.1985-2015.....	172
ตารางที่ 13	ตารางแสดงอัตราการรายได้ประชากรต่อหัว (GDP Per Capita) ของเวียดนามระหว่างปี ค.ศ.1985-2015.....	173
ตารางที่ 14	ตารางแสดงรายกำลังการซื้อของประชาชนของเวียดนามปี (GDP Per Capita PPP ค.ศ.2005 และ 2015	173
ตารางที่ 15	ตารางแสดงดัชนีการพัฒนามนุษย์ในมิติต่างๆ ของเวียดนาม	174
ตารางที่ 16	ตารางแสดงภาพรวมการลงทุนจากต่างประเทศในเวียดนามแบ่งตามสาขาการลงทุน นับตั้งแต่วันที่ 1 ม.ค. ค.ศ.2017 ถึงวันที่ 20 ก.ย. ค.ศ.2017.....	178

ตารางที่ 17 ตารางแสดงภาพรวมการลงทุนจากต่างประเทศในเวียดนามจำแนกตามประเทศผู้ลงทุน นับตั้งแต่วันที่ 1 ม.ค. ค.ศ.2017 ถึงวันที่ 20 ก.ย. ค.ศ.2017	179
ตารางที่ 18 ตารางแสดงภาพรวมการลงทุนจากต่างประเทศในเวียดนามแบ่งตามพื้นที่การลงทุน นับตั้งแต่วันที่ 1 ม.ค. ค.ศ.2017 ถึงวันที่ 20 ก.ย. ค.ศ.2017.....	181
ตารางที่ 19 ตารางแสดงภาพรวมของมูลค่าสะสมของการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศในกิจการที่ยังมีการดำเนินการในเวียดนาม จำแนกตามสาขาการลงทุน ข้อมูลจนถึงวันที่ 20 กันยายน ค.ศ.2017.....	182
ตารางที่ 20 ตารางแสดงภาพรวมของมูลค่าสะสมของการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศในกิจการที่ยังมีการดำเนินการในเวียดนาม ตามประเทศผู้ลงทุน ข้อมูลจนถึงวันที่ 20 กันยายน ค.ศ. 2017.....	183
ตารางที่ 21 ภาพรวมลักษณะกิจการของเครือเจริญโภคภัณฑ์ในต่างประเทศ.....	218
ตารางที่ 22 ภาพแสดงลักษณะกิจกรรมในทางธุรกิจของ CPF.....	224
ตารางที่ 23 ตารางแสดงผลประกอบการของ CPF ตั้งแต่ปี ค.ศ.2014-2016	225
ตารางที่ 24 สถานภาพทางด้านการลงทุน กำไรและบุคลากร ของบริษัท เจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์.....	231
ตารางที่ 25 ตารางแสดงข้อมูลผู้ถือหุ้น 10 ลำดับแรกของเอสซีจี	248
ตารางที่ 26 ตารางแสดงข้อมูลการประกอบธุรกิจของเอสซีจีในเวียดนาม ณ ปี ค.ศ.2016	253
ตารางที่ 27 สัดส่วนของภาคเกษตรกรรมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของเวียดนาม.....	297
ตารางที่ 28 ตารางแสดงการเปรียบเทียบการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเวียดนามในช่วงเวลาต่างๆ.....	307

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่ 1	แผนภาพแสดงทิศทางการศึกษาบริษัทข้ามชาติ.....	18
แผนภาพที่ 2	แผนภาพการประเมินปฏิสัมพันธ์และฐานะของบริษัทข้ามชาติ กับประเทศเจ้าบ้าน.....	22
แผนภาพที่ 3	แผนภาพแสดงกรอบแนวคิดงานวิจัย.....	51
แผนภาพที่ 4	แผนภาพแสดงการต่อเติมและเติมเต็มในมิติการศึกษาต่างๆ ของการศึกษาวิจัย	91
แผนภาพที่ 5	กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐตามแนวทางของ Barry Buzan	141
แผนภาพที่ 6	โครงสร้างของบริษัท CPF นับตั้งแต่ ปีสิ้นสุด ค.ศ.2016.....	223
แผนภาพที่ 7	ประวัติศาสตร์การดำเนินธุรกิจของเครือเจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ประเทศไทย เวียดนาม.....	229

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	ภาพแสดงประเทศที่เครื่องเจริญโภคภัณฑ์เข้าไปลงทุน ณ ปัจจุบัน.....	217
ภาพที่ 2	ภาพรวมการลงทุนของเครื่องเจริญโภคภัณฑ์ในเวียดนาม.....	227
ภาพที่ 3	ภาพประวัติศาสตร์ในความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องเจริญโภคภัณฑ์กับประเทศเวียดนาม....	230
ภาพที่ 4	ภาพโรงงานผลิตเมล็ดข้าวโพดของบริษัท เจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ ประเทศเวียดนาม..	230
ภาพที่ 5	ภาพแสดงข้อมูลประวัติการลงทุนและการดำเนินการธุรกิจของ C.P. Vietnam Corporation.....	234
ภาพที่ 6	ภาพแสดงรายได้ของบริษัท C.P.Vietnam Corporation ในปี ค.ศ.2016.....	235
ภาพที่ 7	ภาพโรงงานและบริษัท C.P. Vietnam Corporation.....	236
ภาพที่ 8	ภาพกิจกรรมในการดำเนินการตามแนวทางเกษตรพันธะสัญญาในเวียดนาม.....	238
ภาพที่ 9	ภาพแสดงข้อมูลรายได้ของเอสซีจี ในปี ค.ศ.2016.....	247
ภาพที่ 10	ภาพแสดงสถิติรายได้จากการดำเนินงานในภูมิภาคอาเซียนของเอสซีจี.....	247
ภาพที่ 11	ภาพแสดงการแบ่งส่วนธุรกิจของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทในปัจจุบัน.....	262
ภาพที่ 12	ภาพแสดงกลุ่มลูกค้าที่กลุ่มบริษัทไทยซัมมิททำการผลิตชิ้นส่วน หรืออุปกรณ์และ สัดส่วนการลงทุนในแต่ละสายธุรกิจของกลุ่มบริษัท.....	263
ภาพที่ 13	ภาพแสดงพื้นที่การลงทุนทางตรงนอกประเทศของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิท.....	264
ภาพที่ 14	ภาพแสดงมูลค่าการค้าของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทตั้งแต่ปี ค.ศ.2007-2016.....	265
ภาพที่ 15	ภาพแสดงที่ตั้งของบริษัทไทยซัมมิทเวียดนาม.....	268
ภาพที่ 16	ภาพถ่ายโรงงานไทยซัมมิทเวียดนาม.....	268
ภาพที่ 17	โครงสร้างการบริหารบริษัทไทยซัมมิทเวียดนาม จำกัด.....	269
ภาพที่ 18	ภาพแสดงตัวอย่างผลิตภัณฑ์ และลูกค้าของไทยซัมมิทเวียดนาม.....	270
ภาพที่ 19	ภาพบริษัท และผู้บริหารชาวไทยของบริษัทไทยซัมมิทอินเตอร์ซีทเวียดนาม จำกัด.....	272
ภาพที่ 20	ภาพโครงสร้างการบริหารบริษัทไทยซัมมิทอินเตอร์ซีทจำกัด.....	272
ภาพที่ 21	ภาพแสดงสถิติการขาย และสัดส่วนกลุ่มลูกค้าไทยซัมมิทอินเตอร์ซีทเวียดนาม.....	273

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยในหัวข้อการลงทุนต่างประเทศจากประเทศกำลังพัฒนาในรัฐสังคมนิยม: ศึกษากรณีการลงทุนของบริษัทข้ามชาติไทยในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (Foreign Investment From LDCs in Socialist State: A Case Study of Thai's MNCs in The Socialist Republic of Vietnam) ซึ่งมีประเด็นสำคัญต่างๆ ที่เป็นต้นกำเนิดของข้อสงสัยหลักของการศึกษาวิจัย ได้แก่ ประเด็นข้อสงสัยตลอดจนความต้องการที่ผู้วิจัยต้องการตรวจสอบเพื่อทราบถึงอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ (globalization) โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ (economic globalization) ซึ่งมีตัวแสดงที่มีบทบาทเป็นศูนย์กลางสำคัญ คือบริษัทข้ามชาติ¹ (ในงานวิจัยนี้ คำว่าบริษัทข้ามชาตินั้น จะหมายถึง Multinational Enterprises-MNEs รวมถึง Multinational Corporations-MNCs และ Transnational Corporations-TNCs) กับการเข้าไปมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือบทบาทในรัฐที่ตั้งมั่นในระบอบหรือแนวทางในการปกครองแบบสังคมนิยม (socialism) หากแต่ยินยอมเปิดรับกลไกการบริหารเศรษฐกิจที่มีเครื่องมือหรือกลไกสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมทางเศรษฐกิจโดยใช้กลไกตลาด (market mechanism) และหากพิจารณาในหลักการพื้นฐานของการปกครองด้วยอุดมการณ์สังคมนิยมนั้นจะมีแนวทางบริหารจัดการเศรษฐกิจที่เข้ากันไม่ได้กับระบบทุนนิยมที่มีกลไกตลาดเป็นเครื่องมือ ดังนั้น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของการปะทะกันระหว่างโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในรัฐที่ยึดมั่นในการปกครองแบบสังคมนิยมที่ว่า

---

¹ Jagdish Bhagwati, *In Defense of Globalization* (OUP, New York 2007) xi; David Held, Anthony McGrew (eds), *Governing Globalization: Power, Authority and Global Governance* (Polity Press, Cambridge 2007)3; John Baylis, Steve Smith, Patricia Owens (eds), *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations* (OUP, Oxford 2011) 106; George M. Thomas, 'Globalization: The Major Players' in George Ritzer (ed) , *The Blackwell Companion to Globalization* (Wiley Blackwell, West Sussex 2016) 85, 112.

เปิดรับเอากลไกตลาดมาเป็นแนวทางในการบริหารเศรษฐกิจนั้นจึงเป็นปรากฏการณ์ที่น่าทำการศึกษา ค้นคว้าในหลายๆ แง่มุม

ประเด็นข้อสงสัยต่อมานั้นสืบเนื่องมาจากปรากฏการณ์ที่เกิดการปะทะกันระหว่างโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับรัฐสังคมนิยม ในมิติที่เกี่ยวกับบริษัทข้ามชาติ ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวแล้วว่าบริษัทข้ามชาติเป็นตัวแสดงสำคัญของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ โดยบทบาทหนึ่งที่บริษัทข้ามชาติมักถูกผูกโยงหรือกล่าวถึงคือ การเป็นตัวแสดงทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญจนสามารถมีอิทธิพลในฐานะที่เป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศได้² ด้วยเหตุดังกล่าว การศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของบริษัทข้ามชาติที่ไปดำเนินการในรัฐสังคมนิยมกับการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศนั้นก็เป็นที่ตั้งจุดให้ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้า เพื่อหาคำตอบว่าแท้จริงแล้วนั้น อิทธิพลของบริษัทข้ามชาติในรัฐสังคมนิยมนั้นเป็นไปในลักษณะใด และสามารถมีอิทธิพลในการตัดสินใจนโยบายทางการเมืองของรัฐจนทำให้สามารถเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศได้จริงหรือไม่ อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศในรัฐที่มีการปกครองที่ตั้งมั่นในจุดยืนของการเป็นรัฐสังคมนิยม

หลังจากที่ได้กล่าวถึงภาพรวมของปรากฏการณ์ทางสังคมที่ตั้งจุดให้ผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัย ในส่วนต่อไป ผู้วิจัยจะได้ขยายความถึงประเด็นที่สำคัญต่างๆ อันเป็นเหตุผล และที่มาของปัญหาการวิจัย ตลอดจนการเลือกสรรกรณีศึกษาวิจัยที่ได้ผ่านการไตร่ตรองและกลั่นกรองจนกระทั่งการนำมาสู่หัวข้อของการศึกษาวิจัยนี้ในท้ายที่สุด โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ต่างๆ ได้แก่ ประเด็นที่เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ และบริษัทข้ามชาติกับปัญหาการวิจัย โดยเนื้อหาในส่วนนี้จะได้อธิบายถึงข้อถกเถียงหลักๆ เกี่ยวกับปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ ของนักวิชาการที่ยังคงดำเนินอยู่ รวมทั้งกล่าวถึงความเกี่ยวข้องหรือฐานะของบริษัทข้ามชาติในปรากฏการณ์โลกาภิ

---

² Kate MacDonald, Stephen Woolcock, 'Non-State Actors in Economic Diplomacy' in Nicholas Bayne, Stephen Woolcock (eds), *The New Economic Diplomacy: Decision-Making and Negotiation in International Economic Relations* (2edn Ashgate Publishing Limited, Surrey 2007) 81-82; John T. Rourke, *International Politics on The World Stage* (12th edn McGraw-Hill, New York 2008) 2; David A. Lake, 'The State and International Relations' in Christian Reus-Smit, Duncan Snidal (eds), *The Oxford Handbook of International Relations* (OUP, New York 2008) 49; Razeen Sally, *State and Firms: Multinational Enterprises in Institutional Competition* (Routledge, New York 1995)85-87.

วาทน์ทางเศรษฐกิจจากมุมมองของนักวิชาการ และจะได้แสดงให้เห็นว่าประเด็นเหล่านี้นำไปสู่ปัญหาการวิจัยอย่างไร

ประเด็นต่อมาที่จะได้กล่าวถึงนั้นจะเกี่ยวข้องกับตรรกะหรือกรอบแนวคิดของผู้วิจัยในการคัดสรรกรณีศึกษา โดยจะได้กล่าวถึงแง่มุมต่างๆ ที่มีความน่าสนใจของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม จนถูกพิจารณาให้เป็นพื้นที่กรณีศึกษาวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะชี้ให้เห็นว่าการศึกษาปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ผ่านตัวแสดงบริษัทข้ามชาติในประเทศเวียดนามน่าสนใจตลอดจนก่อให้เกิดประโยชน์อย่างไรในแวดวงวิชาการ นอกจากนี้ในมิติของพื้นที่กรณีศึกษา หากพิจารณาจากหัวข้อของการศึกษาวิจัยนี้จะเห็นได้ว่าหน่วยของการศึกษาวิเคราะห์ของการวิจัยนี้นั้นคือบริษัทข้ามชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องเป็นบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาที่ไปลงทุนทางตรงต่างประเทศในพื้นที่กรณีศึกษา ดังนั้น การเลือกสรรบริษัทข้ามชาติที่จะทำการศึกษาในฐานะของการเป็นกรณีศึกษานั้นก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการเลือกพื้นที่กรณีศึกษาแม้แต่น้อย ซึ่งประเด็นด้านความสำคัญและเหตุผลว่าเหตุใดกรณีศึกษานั้นต้องเป็นบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนา และเหตุผลพื้นฐานในการให้นำหนักในการเลือกรับบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งได้แก่ เครือเจริญโภคภัณฑ์ (CP) เอสซีจี (SCG) และ กลุ่มไทยซัมมิท (Thai Summit) นั้นจะได้รับการนำเสนอเอาไว้ด้วย

โลกาภิวัตน์ และบริษัทข้ามชาติกับคำถามงานวิจัย

ในปัจจุบันที่โลกมีความเชื่อมโยงถึงกันอันมีพื้นฐานสำคัญมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีทางการคมนาคม และการสื่อสารนั้น ปรากฏการณ์ทางสังคมต่างๆ ล้วนแล้วแต่ได้รับผลกระทบหรือได้รับอิทธิพลจากปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “โลกาภิวัตน์ (globalization)” อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้ว่าระดับของการได้รับอิทธิพลจากโลกาภิวัตน์จะมีความแตกต่างกันไปตามแต่บริบทในแต่ละปรากฏการณ์ทางสังคม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี แม้ว่าโลกาภิวัตน์จะถูกนำไปใช้ หรือนำไปเป็นคำอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ อย่างกว้างขวาง แต่ทว่าหากจะกำหนดคำนิยาม หรือให้ความหมายของโลกาภิวัตน์นั้นจะพบว่านักวิชาการทั้งหลายยังไม่มีฉันทามติในประเด็นนี้ เหตุผลพื้นฐานที่สำคัญนั้นเนื่องมาจากความแตกต่างหลากหลายของนักวิชาการ ทั้งในด้านภววิทยา (ontology) ญาณวิทยา (epistemology) และ วิธีวิทยา (methodology) รวมถึงหน่วยของการศึกษาวิเคราะห์ที่ต้องการให้

คำอธิบายก็มีความแตกต่างกันในหลายระดับ และมีทั้งการให้คำอธิบายทั้งในเชิงเป็นคุณประโยชน์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตลอดจนการใช้โลกาภิวัตน์อธิบายในฐานะที่เป็นพลังที่นำมาซึ่งผลร้าย

ความแตกต่างของหน่วยการศึกษานั้นปรากฏให้เห็นทั้งในลักษณะที่หน่วยของการศึกษาอยู่ในระดับเล็กๆ เช่นการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมของสังคมท้องถิ่นที่มีเป็นผลอันเกิดขึ้นจากโลกาภิวัตน์³ หรือ การใช้โลกาภิวัตน์นำมาอธิบายสังคมในระดับมหภาคดังที่ Thomas L. Friedman ได้อธิบายว่าโลกาภิวัตน์ทำให้โลกใบนี้ดูราวกับว่าแบนลงไปในยุคโลกาภิวัตน์ 3.0 ที่ปัจเจกบุคคลนั้นเริ่มมีความเท่าเทียมกันได้ในด้านโอกาส⁴ ส่วนผลร้ายของโลกาภิวัตน์นั้นสามารถเห็นได้จากการที่ Mathias Koenig-Archibugi นำเสนอว่าโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดผลร้ายต่อประชาธิปไตย หรือสร้างความไม่เท่าเทียมกันได้อย่างไร⁵ หรือการที่ Immanuel Wallerstein ใช้โลกาภิวัตน์อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในฐานะที่เป็นระบบ หรือโครงสร้างในการสร้างความกดขี่ เอาัดเอาเปรียบของผู้มีอำนาจในระบบโลก⁶ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การให้คำจำกัดความ หรือลักษณะของกรอบแนวคิดโลกาภิวัตน์เองก็ยังมี ความแตกต่างหลากหลายและเป็นไปในหลายทิศทาง ทั้งดีและร้าย ทั้งที่มีความสอดคล้องกัน และขัดแย้งกัน⁷ ผู้วิจัยมิได้ต้องการที่จะเข้าไปร่วมทำการวิพากษ์ทฤษฎี กรอบความคิด หรือแสดงจุดยืน

³ George Ritzer, *The McDonaldization of Society* (SAGE, London 1993).

⁴ Thomas L. Friedman, *The World is Flat: A Brief History of The Twenty-Frist Century* (Picador, New York 2007) 9-12.

⁵ Mathias Koenig-Archibugi, 'Introduction: Globalization and The Challenge to Governance' in David Held, Mathias Koenig-Archibugi (eds), *Taming Globalization: Frontiers of Governance* (Polity Press, Cambridge 2003) 2-7.

⁶ Immanuel Wallerstein, *The Modern World-System, Vol I : Capitalist Agriculture and the Origins of European World-Economy in The Sixteenth Century* (Academic Press, New York 1974); Immanuel Wallerstein, *The Capitalist World-Economy* (CUP, Cambridge 1979); Immanuel Wallerstein, 'Globalization or the Age of Transition? A Long-Term View of The Trajectory of The World System' (2000)15(2) *International Sociology* 251, 251-267.

⁷ Andrew Jones, *Globalization: Key thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)4; Bryan S. Turner, 'Theories of Globalizaion' in Bryan S.Turner (ed), *The Routhledge International Handbook of*

ใดๆ บนพื้นฐานของแนวความคิดความเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ในการศึกษานี้ เนื่องจากจุดยืนของการศึกษาชั้นนี้นั้นมุ่งศึกษาปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ในมิติทางด้านเศรษฐกิจ ที่มีบริษัทข้ามชาติเป็นตัวแสดงสำคัญ โดยผู้วิจัยต้องการศึกษาลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างระหว่างรัฐ กับบริษัทข้ามชาติ บนพื้นฐานของโลกที่มีความเชื่อมโยงกันในทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศอย่างเข้มข้นในยุคโลกาภิวัตน์ โดยต้องการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจริงโดยเป็นการทำการศึกษาผ่านบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาที่มาจากประเทศกำลังพัฒนาที่ไปลงทุนในรัฐสังคมนิยม อย่างไรก็ตาม แม้ที่ผู้วิจัยมิได้ต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนิยาม แสดงจุดยืน หรือวิพากษ์โลกาภิวัตน์ก็ตาม แต่ข้อถกเถียงหลักที่เป็นประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาโลกาภิวัตน์นั้นถือเป็นประโยชน์ต่อการศึกษานี้อย่างยิ่ง และฐานะที่เป็นจุดยึดโยงให้ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าในประเด็นที่เป็นข้อถกเถียงเพื่อนำมาเทียบเคียงกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในกรณีศึกษาอันจะสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษามาเสริมเติมแต่งองค์ความรู้เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ในประเด็นที่เป็นข้อถกเถียงหลักอันจะเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการในการศึกษาเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ในมิติทางด้านเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาวิจัย จึงมีความจำเป็นที่ผู้วิจัยจะต้องสร้างกรอบแนวคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความชัดเจนในการให้ความจำกัดความ โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจในความหมายของการศึกษานี้ โดยผู้วิจัยขอเสนอกรอบเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจว่าหมายถึงปรากฏการณ์ที่เกิดการเชื่อมโยงแบบพึ่งพิงอิงกัน (interdependence) หรือผนวกเข้าด้วยกัน (integration) ของภาคเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ในโลก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ระบบเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ มีความเชื่อมโยงและผนวกเข้าด้วยกันจนก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศโดยผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่างๆ เช่น การค้าระหว่างประเทศ การลงทุนทางตรง

ระหว่างประเทศ การไหลเวียนของเงินระหว่างประเทศทั้งที่เป็นระยะสั้น และระยะยาว การหมุนเวียนของแรงงานระหว่างประเทศ การหมุนเวียน และแพร่กระจายของเทคโนโลยี⁸

โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจตามกรอบที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงนั้น มีนักวิชาการหลากหลายท่านโดยเฉพาะกลุ่มนักวิชาการที่เชื่อมั่นในพลังแห่งการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์อย่างสุดโต่ง หรือที่เรียกว่ากลุ่ม “hyperglobalists” ถึงกับให้ความเห็นอันเป็นประเด็นที่เป็นจุดกำเนิดของข้อถกเถียงหลักในการศึกษาโลกาภิวัตน์ว่าปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นพลังแห่งการเปลี่ยนแปลงสังคมมนุษย์ ซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะคุกคามความเป็นอิสระหรือความสามารถของรัฐในการบริหารจัดการด้านเศรษฐกิจจนในท้ายที่สุดความเชื่อมโยงทางด้านเศรษฐกิจในระดับโลกนั้นก็กลายเป็นประเด็นที่อยู่นอกเหนือการควบคุมหรือบริหารจัดการของรัฐ และในท้ายที่สุดนั้นรัฐเองก็จะไม่มีทางเลือกใดๆ ในการกำหนดความเป็นไปของสังคมจนถึงกับจะพบกับจุดสิ้นสุดเลยทีเดียวน⁹ จะเห็นได้ว่าประเด็นดังกล่าวนี้เป็นความเชื่อมโยงระหว่างอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับรัฐ ซึ่งสามารถเทียบเคียงได้ถึงอิทธิพลของบริษัทข้ามชาติที่เป็นตัวแสดงสำคัญที่ควบคู่มาปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ กับบทบาทในการบั่นทอนหรือกีดกร่อนอำนาจอธิปไตยหรือความเป็นอิสระในการตัดสินใจนโยบายของรัฐนั่นเอง โดยนักวิชาการสำคัญที่กล่าวถึงอิทธิพลของบริษัทข้ามชาติกับบทบาทในการบั่นทอนอำนาจการตัดสินใจนโยบายของรัฐทางด้านเศรษฐกิจอย่างชัดเจนนั้นได้แก่ Raymond Vernon นักวิชาการสายเสรีนิยมที่ได้ฝากผลงานวิชาการ *sovereignty at bay* ที่กล่าวว่าความเชื่อมโยงที่เพิ่มขึ้นในทางเศรษฐกิจ และผลจากการเจริญรุดหน้าในการพัฒนาเทคโนโลยีทางการสื่อสารและคมนาคมนั้นจะทำให้รัฐนั้นเป็นหน่วยทางสังคมที่ไม่เข้ากับยุคสมัย โดยรัฐนั้นจะเสียการควบคุมทางด้านเศรษฐกิจมากขึ้นเรื่อยๆ โดยการกำหนดหรือควบคุมทางเศรษฐกิจนั้นจะถูกเปลี่ยนถ่ายไปสู่บริษัทข้ามชาติ¹⁰ ซึ่งสร้างความเข้มแข็งขึ้นมาจากศักยภาพและโอกาสที่จะคิดคำนวณนอกเหนือจากกรอบกำหนดของรัฐเพียงรัฐเดียว และมีทรัพยากรที่มีอยู่ในที่ต่างๆ ที่ไม่ถูกจำกัดไว้เพียงดินแดนเดียว ดังนั้นบริษัทข้ามชาติจึงไม่ติดกรอบจำกัดทางด้านดินแดนใดๆ และสามารถที่จะไปได้ทุกที่ที่สามารถสร้างความมีประสิทธิภาพในทางการผลิตเพื่อสร้างความมั่งคั่งจากการลงทุน และรัฐนั้นมีความต้องการต้องการทรัพยากร องค์กร

⁸ Jagdish Bhagwati, *In Defense of Globalization* (OUP, New York 2007) 3; Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, Hampshire 2007)54.

⁹ Andrew Jones, *Globalization: Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)9, 75-79.

¹⁰ Robert Gilpin, *U.S. Power and The Multinational Corporation* (Basic Books, New York 1975) 220.

ความรู้ และประโยชน์ต่างๆ ที่มาพร้อมกับบริษัทข้ามชาติ จึงทำให้เกิดความตึงเครียดในทางเศรษฐกิจที่รัฐจำเป็นต้องยอมสูญเสียอิสระและยินยอมต่อความต้องการของบริษัทข้ามชาติมากขึ้นเรื่อยๆ อันเนื่องมาจากรัฐไม่สามารถคิดคำนวณผลประโยชน์นอกเหนือไปจากดินแดนรัฐได้¹¹ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ บริษัทข้ามชาตินั้นมีทางเลือกที่มากกว่ารัฐในการแสวงหาประโยชน์ในมิติทางเศรษฐกิจนั่นเอง¹²

นอกเหนือจากข้อเสนอ หรือข้อถกเถียงที่เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์กับอำนาจอธิปไตยและความเป็นอิสระของรัฐ ตลอดจนบทบาทของบริษัทข้ามชาติที่เป็นตัวแสดงสำคัญของปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับอิทธิพลที่บริษัทข้ามชาติมีเพิ่มมากขึ้นนั้น ยังมีการนำเสนออิทธิพลของปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ในอีกแนวทางหนึ่งซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับมิติทางด้านคุณค่า อุดมการณ์ ความรู้สึกนึกคิด สังคม และวัฒนธรรม ที่มนุษย์โลกหรือหน่วยทางสังคมที่อยู่บนโลกนั้นจะมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนไปในลักษณะเดียวกันมากขึ้น ซึ่งมักจะมีประเด็น หรือหัวข้อที่นำเสนอเกี่ยวกับหมู่บ้านระดับโลก (global village) วัฒนธรรมโลก (global culture) หรือการทำให้โลกนั้นเปรียบเสมือนเป็นพื้นที่เดียวทางสังคม (making the world a single place) ซึ่งข้อเสนอเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ในลักษณะนี้นั้นจะมองว่าปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์นั้นจะทำให้ปัจเจกบุคคลนั้นจะใช้กรอบคุณค่า หรือแนวคิดที่เป็นระดับโลกที่เป็นผลจากการเชื่อมโยงด้วยโลกาภิวัตน์ในมิติต่างๆ อาทิ การเชื่อมโยงหรือการไหลเวียนของผู้คนที่มีจุดกำเนิดบนกรอบวัฒนธรรมที่แตกต่างกันที่สามารถเดินทางไปในที่ใดก็ได้ในโลก การแผ่ขยายของบริษัทข้ามชาติซึ่งถือเป็นสื่อกลางที่นำเทคโนโลยี เครื่องจักร และการผลิตไปในที่ต่างๆ ของโลก การเชื่อมโยงของระบบการเงินโลก การเชื่อมโยงทางความคิดที่มีสื่อสารมวลชนเป็นสื่อกลาง และมิติที่มีความสำคัญอย่างยิ่งอีกประการหนึ่งคือการเชื่อมโยงทางด้านอุดมคติหรืออุดมการณ์ทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นในด้านเสรีภาพ สิทธิ ที่ในท้ายที่สุดจะเป็นสิ่งที่มีความเป็นสากลในระดับโลกา และแปรสภาพเป็นจุดยึดโยงทางความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์มากกว่าที่จะยึดโยงกับประเทศ หรือท้องถิ่น¹³

¹¹ Raymond Vernon, *Sovereignty at Bay* (Basic Books, New York 1971) 247, 265.

¹² Jean Boddewyn, 'Early US Business-School Literature (1960-1975) on International Business-Government Relations: Its Twenty-First Century Relevance' in Robert Grosse (ed), *International Business and Government Relations in 21st Century* (CUP, New York 2005) 38.

¹³ Arjun Appadurai, 'Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy' in Mike Featherstone (ed), *Global Culture: Nationalism, Globalization and Modernity* (SAGE, California 1990) 295-310.

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าข้อเสนอหรือข้อถกเถียงหลักของนักวิชาการที่ศึกษาโลกาภิวัตน์ที่กล่าวมานั้นสามารถแบ่งได้ออกเป็นสามกรณีสำคัญคือ โลกาภิวัตน์จะเข้าไปกัดกร่อนอำนาจอธิปไตยรัฐ และทำให้รัฐสูญเสียความเป็นอิสระในการตัดสินใจในเชิงนโยบายเศรษฐกิจ และบริษัทข้ามชาติจะกลายเป็นตัวแสดงทางเศรษฐกิจที่มีพลังจนกระทั่งสามารถเจรจาต่อรองผลประโยชน์กับตัวแสดงทางการเมืองคือรัฐได้ และข้อเสนอหลักประการสุดท้ายคือโลกาภิวัตน์นั้นจะมีผลต่ออุดมการณ์และความคิดของมนุษย์ผ่านกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนย้ายหรือการเดินทางของมนุษย์โลก การเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของโลกทั้งในแง่มุมทางการค้า การลงทุน และการเงิน การเชื่อมโยงมนุษย์ผ่านสื่อสารมวลชนแขนงต่างๆ อันจะส่งผลให้กรอบแนวคิดของมนุษย์โลกจะเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งหากพิจารณานั้นจะพบว่าปัจจัยสำคัญที่มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ นั้นล้วนแล้วแต่มีบริบทของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ และตัวแสดงที่สำคัญในปรากฏการณ์คือบริษัทข้ามชาติเข้าไปมีส่วนร่วมทั้งสิ้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจว่าหากจะศึกษาปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติทางเศรษฐกิจทั้งในแง่มุมของการตรวจสอบ หรือการค้นพบต่างๆ ที่มีจุดยึดโยงกับข้อเสนอหรือข้อถกเถียงหลักที่กล่าวแล้วนั้น อย่างน้อยที่สุดนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาอิทธิพลหรือบทบาทของบริษัทข้ามชาติที่ไปลงทุนในต่างประเทศเนื่องจากเป็นตัวแสดงที่ไม่สามารถที่จะแยกส่วนออกไปจากปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การศึกษาปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติทางเศรษฐกิจ ไม่สามารถที่จะละเลยการศึกษาบริษัทข้ามชาติได้เนื่องจากบริษัทข้ามชาตินั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีบทบาทในการก่อให้เกิดหรือเป็นที่มาของปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์อันเป็นส่วนสำคัญที่เป็นรากฐานของข้อเสนอหรือข้อถกเถียงหลักของนักวิชาการโลกาภิวัตน์นั่นเอง

อย่างไรก็ดี บริษัทข้ามชาตินั้นมีบทบาทที่แตกต่างกันไปตามแต่แนวคิดและมุมมองของนักวิชาการ โดยบริษัทข้ามชาตินั้นสามารถอยู่ในฐานะของการเป็นตัวแทนของพลังแห่งความดีที่สร้างความเป็นอยู่ที่ดี สร้างโอกาส และความเท่าเทียมกันในเชิงเศรษฐกิจ¹⁴ หรือแม้กระทั่งในทางตรงกันข้ามกับบริษัทข้ามชาติก็สามารถเป็นสัญลักษณ์ของการกัดกร่อนอำนาจของรัฐ และประชาธิปไตย สร้างการทุจริต กดขี่ และเอาเปรียบ ตลอดจนเป็นตัวแสดงที่แท้จริงที่มีพลังในการ

¹⁴Andrew Jones, *Globalization: Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010) 131-146; Jagdish Bhagwati, *In Defense of Globalization* (OUP, New York 2007).

ปกครองโลกก็ได้¹⁵ โดยในมิติของการศึกษาในเชิงวิชาการ บรรษัทข้ามชาติเองก็ถูกศึกษาหรือได้รับการกล่าวถึงเอาไว้ในหลายแง่มุมทั้งที่เป็นมุมมองหรือองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ เองดังที่ได้กล่าวมาแล้ว หรือมุมมองในเชิงวิชาการด้านอื่นๆ เช่น เสรีนิยมใหม่ (neoliberalism) ซึ่งนักวิชาการสำคัญเช่น Robert Keohane และ Joseph Nye นำเสนอมุมมองและบทบาทของบรรษัทข้ามชาติในแง่มุมที่บรรษัทข้ามชาติเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศที่มีความสำคัญท่ามกลางตัวแสดงอื่นๆ ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นรัฐหรือตัวแสดงอื่นๆ ซึ่งบรรษัทข้ามชาตินั้นจะมีบทบาทที่เป็นประโยชน์ และมีความสำคัญในการช่วยรักษาความร่วมมือและสันติภาพเอาไว้ได้¹⁶

ในอีกศาสตร์หนึ่ง เป็นการศึกษาบรรษัทข้ามชาติในแนวทางของการศึกษาธุรกิจระหว่างประเทศ (International Business) ซึ่งก็มีการศึกษาบรรษัทข้ามชาติโดยตรง โดยในยุคเริ่มแรกนั้นก็เป็นการศึกษาว่าเหตุใดบริษัทจึงต้องไปทำการผลิตนอกประเทศซึ่งรากฐานก็จะมาจากงานของ Raymond Vernon ที่ให้คำอธิบายตามแนวคิดวงจรของผลิตภัณฑ์ (product cycle) ที่เสนอว่าผลิตภัณฑ์ที่ผลิตออกมาจากผู้ประกอบการรายหนึ่งที่มีเทคโนโลยีและลักษณะเฉพาะตัวนั้น เมื่อได้รับความนิยมจากตลาดจะทำให้มีลักษณะที่เป็นผลิตภัณฑ์กึ่งๆ ผูกขาดในตลาดของประเทศตนเอง และมีความราคาสูงขึ้น นอกจากนี้ยังมีการส่งออกสินค้าดังกล่าวด้วย แต่ด้วยเหตุที่ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีราคาสูงจึงทำให้เกิดการลอกเลียนแบบจึงทำให้เกิดการแข่งขันกันในด้านราคา โดยลักษณะดังกล่าวทำให้เจ้าของผลิตภัณฑ์รายแรกนั้นเริ่มไปดำเนินการผลิตนอกประเทศที่มีต้นทุนทางการแข่งขันที่ต่ำกว่า โดยต้องการมีสถานะในการเป็นผู้ครองตลาดสินค้าชนิดนั้นๆ นั้นในต่างประเทศ เป็นต้น¹⁷

เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy) ก็เป็นอีกแคว้นวิชาการหนึ่งที่มีการศึกษาหรือนำเสนอมุมมองของที่เกี่ยวกับบรรษัทข้ามชาติ ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอมุมมองของบรรษัทข้ามชาติผ่านกรอบแนวคิดแบบสังคมนิยม (economic realist) ไม่ว่าจะเป็น

¹⁵ Viviane Forrester, *The Economic Horror* (Polity Press, Cambridge 1999); William Greider, *One World Ready or Not: The Manic Logic of Global Capitalism* (Simon&Schuster, New York 1997); Naomi Klein, *No Logo* (Fourth Estate, London 2010); Richard J. Barnet, John Cavanagh, *Global Dreams: Imperial Corporations and The New World Order* (Simon&Schuster, New York 1994).

¹⁶ Robert O. Keohane, Joseph Nye, *Power and Interdependence: World Politics in Transition* (Little, Brown, Boston 1977); Robert O. Keohane, *After Hegemony* (Princeton University Press, New Jersey 1984).

¹⁷ Raymond Vernon, 'International Investment and International Trade in the Product Cycle' (1966)80(2) Quarterly Journal of Economics 190, 190-207.

เป็น Stephen Krasner¹⁸ หรือ Robert Gilpin¹⁹ ผ่านกรอบเสรีนิยม (economic liberalist) อาทิ Robert Keohane²⁰ หรือผ่านมุมมองในเชิงวิพากษ์ เช่นมุมมองของ Robert Cox²¹

จะเห็นได้ว่าจุดเน้นของการศึกษาหรือการให้คำอธิบายที่เกี่ยวกับบรรษัทข้ามชาติของแต่ละแนวทางการศึกษานั้นก็จะมีแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตามก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า บรรษัทข้ามชาติ นั้นมักจะถูกผนวกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของพลังของความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ และมักจะถูกถือเป็นตัวแสดงสำคัญในระบบเศรษฐกิจตามแนวทางเสรีนิยม (liberalism) ที่มีกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนหรือตัดสินใจคือกลไกตลาดอยู่เสมอ (market mechanism) ซึ่งหากพิจารณากรอบความคิดโลกาภิวัตน์กับกลไกตลาดนั้น จะพบแก่นสารที่มีความสอดคล้องกันเนื่องจากกลไกตลาดนั้นเป็นที่ทราบอยู่แล้วว่าถือเป็นกลไกที่ประสานกิจกรรมของมนุษย์โดยถือเป็นเครื่องมือทางสังคมซึ่งจะนำไปสู่การรวมหรือผสมเข้าด้วยกันของสังคมต่างๆ²² ในขณะที่กรอบความคิดโลกาภิวัตน์นั้นก็มียุทธศาสตร์การผนวกรวมกันของพื้นที่ทางสังคม และอุดมการณ์ความคิดต่างๆ เช่นเดียวกัน ด้วยเหตุดังกล่าวบรรษัทข้ามชาตินั้นจะทำงานหรือมีบทบาทท่ามกลางปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพในบริบททางการเมืองที่มีความเป็นเสรี และให้ความสำคัญกับกรรมสิทธิ์ของเอกชน อย่างไม่ต้องสงสัย

ในปัจจุบันระบบเศรษฐกิจแบบกลไกตลาดนั้นแผ่อิทธิพลไปทั่วทุกพื้นที่ของโลกในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อแนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตย และกระแสนโยบายเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้นยังคงมีอิทธิพลอยู่ในขณะที่แนวคิดอื่นๆ อาทิ สังคมนิยม อุดมการณ์คอมมิวนิสต์และการจัดการเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางนั้นได้เสื่อมถอยลงไป ทว่า ประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งที่ผู้อ่านไม่ควรละเลยหรือเพิกเฉย แม้ว่าเสรีนิยมและทุนนิยมจะถือเป็นอุดมการณ์ที่มีอิทธิพลกว้างไกลมาเพียงใดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ แต่ทว่าไม่ใช่ทุกประเทศที่นำเอาเสรีนิยมและทุนนิยมเป็นกรอบหรือแนวทางในการบริหารการเมือง และเศรษฐกิจ เนื่องจากยัง

¹⁸ Stephen Krasner, 'State Power and the Structure of International Trade' (1976) 28(3) World Politics 317, 317-348.

¹⁹ Robert Gilpin, *Change and War in World Politics* (CUP, Cambridge 1981).

²⁰ Ibid (n 16).

²¹ Robert Cox, 'Ideologies and the NIEO: Reflections on Some Recent Literature' (1979)33 International Organization 370, 370-395.

²² Janos Kornai, *The Socialist System* (Princeton University Press, Princeton 1992).

มีประเทศอีกจำนวนหนึ่ง ที่ยังแสดงออกมาว่าตนเองนั้นยังคงยึดมั่นในอุดมการณ์สังคมนิยมอยู่ ไม่ว่าจะ
จะเป็นจีน คิวบา เกาหลีเหนือ ลาว และเวียดนาม โดยประเทศเหล่านี้ยังคงมีจุดยืนที่จะนำประเทศ
ไปสู่สังคมนิยม และไม่เคยละทิ้งแนวทางคอมมิวนิสต์เลย

เมื่อกล่าวถึงสังคมนิยม (socialism) นั้นแน่นอนว่าแก่นสารหลักที่มีความสำคัญและ
ถือเป็นแบบแผนของการดำเนินการตามแนวทางนี้นั้น คือสังคมนิยมในแบบของ Karl Marx ซึ่งเป็น
แนวทางที่ปฏิเสธแนวคิดทุนนิยม (capitalism) อย่างสิ้นเชิง และมีแนวคิดในเรื่องกรรมสิทธิ์แบบรวม
ซึ่งตรงกันข้ามกับทุนนิยมที่ให้ความสำคัญกับการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ของเอกชน เนื่องจากในมุมมอง
ของ Marx นั้นกรรมสิทธิ์เอกชนนั้นเป็นต้นกำเนิดของปีศาจร้าย การกดขี่ขูดรีด ความไม่เท่าเทียม และ
Marx มีความเห็นว่ารัฐนั้นจะต้องเป็นเจ้าของเครื่องมือในเชิงการผลิตทั้งหมด²³ นอกจากนี้ Marx ยัง
ปฏิเสธกลไกตลาดในฐานะเครื่องมือในการประสานกิจกรรม และจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ของมนุษย์
และสนับสนุนให้รัฐนั้นมีฐานะเป็นกลไกในการจัดการดังกล่าวโดยการวางแผนแบบรวมศูนย์²⁴ จะเห็น
ได้ว่าหากพิจารณาแก่นสารของสังคมนิยมนั้น ในแง่มุมมองของแนวทางการปกครองสังคมนั้นจะสะท้อน
นัยยะที่สอดคล้องการปกครองแบบเผด็จการมากกว่าโดยอย่างน้อยที่สุดก็ในห้วงเวลาของการกำจั
ดชนชั้นให้หมดไปเพื่อไปสู่สังคมนิยม

นอกจากแนวคิดสังคมนิยมแบบของ Karl Marx แล้วนั้น ปฏิเสธไม่ได้ว่าบุคคลยึดมั่น
แนวทางของ Karl Marx และทำให้สังคมนิยมปรากฏขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริงนั้นคือ Lenin กับ
การก้าวขึ้นมาของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งสหภาพโซเวียตในห้วงของสงครามโลกครั้งที่ 1 และ Stalin
ซึ่งสืบทอดมาเป็นผู้นำพรรคฯ ในเวลาต่อมา โดยในห้วงเวลาของการมีอำนาจทางการเมืองของบุคคล
ทั้งสองนั้นการใช้อำนาจทางการเมืองเผด็จการคอมมิวนิสต์ ได้อ้างความชอบธรรมโดยใช้ประโยคที่
สวยหรูโดยกล่าวว่าเป็นการใช้อำนาจการปกครองทางการเมืองโดยพรรคคอมมิวนิสต์เพียงพรรคเดียว
ซึ่งเป็นการใช้อำนาจเผด็จการในนามของกรรมมาชีพ (the dictatorship of proletariat) จึงไม่เป็น
ที่น่าแปลกใจว่าเหตุใดสังคมนิยมในแบบสหภาพโซเวียตนั้นจึงตั้งข้อรังเกียจกับแนวคิดประชาธิปไตย
โดยยึดมั่นในการกำจักระบบสิทธิ์ของเอกชน และยึดเอามาเป็นของประเทศตามแนวทางของ Marx
ทว่าการกระทำดังกล่าวนี้เป็นไปด้วยวิธีการที่รุนแรงเป็นอย่างมาก แน่แน่นอนว่าแนวทางสังคมนิยมหรือ

²³ Karl Marx, 'Communist Manifesto' in Karl Marx, Friedrich Engels, *Collected Works Vol.6*
(International Publishers, New York 1976) 476-519.

²⁴ Ljubo Sirc, 'Socialism and Ownership' in Leszek Kolakowski, Stuart Hampshire (eds), *The
Socialist Idea* (Basic Books, New York 1974) 170-183.

คอมมิวนิสต์ตามแนวทางนี้นั้นยังคงไม่รับเอากลไกตลาดเป็นกลไกในการบริหารเศรษฐกิจและการจัดสรรทรัพยากร และยังคงยึดมั่นกับการบริหารจัดการเศรษฐกิจและทรัพยากรโดยมีรัฐเป็นกลไกสำคัญในการวางแผนแบบรวมศูนย์ กล่าวอีกนัยหนึ่ง แนวคิดสังคมนิยมแบบ Leninism-Stalinism นั้นจะเป็นปฏิปักษ์กับทุกแนวคิดที่สอดคล้องกันหรือเป็นมิตรกับระบบทุนนิยม กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล และกลไกตลาด และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั่นเอง²⁵

หากพิจารณาแก่นสารของแนวทางสังคมนิยมทั้งในแบบของ Marxism และ Leninism-Stalinism นั้นจะพบว่าข้อเสนอหลักๆ ของนักวิชาการโลกาภิวัตน์ไม่ว่าจะเป็นกรณีของโลกาภิวัตน์จะไปกีดกร่อนอำนาจอธิปไตยหรือความเป็นอิสระในการตัดสินใจนโยบายรัฐ บริษัทข้ามชาติจะเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศที่มีความสำคัญ ตลอดจนอุดมการณ์ความคิดของโลกเสรีประชาธิปไตยจะแทรกซึมและแผ่ขยายไปทุกๆ หนแห่ง นั้นจะเป็นไปได้ยากยิ่ง เนื่องมาจากความไม่สอดคล้องกันพื้นฐานอุดมการณ์สังคมนิยมกับโลกาภิวัตน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ เนื่องจากสังคมนิยมไม่ยอมรับทุนนิยม ไม่ยอมรับกรรมสิทธิ์เอกชน ไม่ยอมรับกลไกตลาด และสนับสนุนการปกครองแบบเผด็จการ และหากว่าปัจจุบันนี้มีประเทศที่ยึดมั่นอุดมการณ์สังคมนิยมและปฏิเสธกลไกตลาดหลงเหลืออยู่ โลกาภิวัตน์และบริษัทข้ามชาติก็ไม่น่าที่จะมีบทบาทหรืออิทธิพลดังที่นักวิชาการนั้นกล่าวอ้าง

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันประเทศที่แสดงตนว่ายึดมั่นแนวทางสังคมนิยมบางประเทศมีการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการทางเศรษฐกิจและเปิดรับกระแสโลกาภิวัตน์และกลไกตลาด เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ซึ่งปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐสังคมนิยมและโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจนั้นเป็นประเด็นที่มีความน่าสนใจในการศึกษาค้นคว้าเนื่องจากปฏิเสธไม่ได้ว่าอุดมการณ์ของรัฐสังคมนิยมนั้นไม่สามารถเข้ากันได้กับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่มีบริษัทข้ามชาติเป็นตัวแสดงที่สำคัญ แต่เมื่อมีการเปิดรับโลกาภิวัตน์โดยรัฐสังคมนิยมที่มีการปกครองแบบเผด็จการที่บริหารประเทศโดยพรรคการเมืองเดี่ยวนั้น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจึงมีความน่าสนใจว่าข้อเสนอหรือข้อถกเถียงหลักที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ของนักวิชาการโลกาภิวัตน์กับอิทธิพลกับรัฐสังคมนิยมที่ปิดตัวนั้น จะเป็นเช่นไรในบริบทของรัฐสังคมนิยมที่เปิดรับเอาทุน

²⁵ Janos Kornai, 'Socialism And The Market: Conceptual Clarification' in Janos Kornai, Yingyi Qian (eds), *Market And Socialism: In The Light of The Experience of China and Vietnam* (Palgrave Macmillan, London 2009) 16-18.

นิยมและกลไกตลาดเข้ามาเป็นกลไกในการบริหารเศรษฐกิจ และบริษัทข้ามชาติจะมีบทบาทเช่นไร ต่อรัฐสังคมนิยม

หลังจากที่ได้กล่าวถึงประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับข้อเสนอหลักของปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ ความสำคัญของบริษัทข้ามชาติในปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ตลอดจนหลักการพื้นฐานของแนวคิดสังคมนิยม ตลอดจนปรากฏการณ์ที่น่าสนใจในการศึกษาอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ บริษัทข้ามชาติกับรัฐสังคมนิยมที่เปิดรับอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจแล้วนั้น ในส่วนต่อไป ผู้วิจัยจะได้นำเสนอให้เห็นถึงอิทธิพลของการลงทุนของบริษัทข้ามชาติที่มีต่อเศรษฐกิจโลก ตลอดจนนำเสนอทิศทางการลงทุนและความสำคัญของบริษัทข้ามชาติท่ามกลางปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ในห้วงปัจจุบัน ซึ่งจะนำไปสู่เหตุผลว่าเหตุใดผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาอิทธิพลของบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาที่ไปดำเนินกิจการในรัฐสังคมนิยม

ทิศทางการลงทุนของบริษัทข้ามชาติกับพลวัตทางเศรษฐกิจของโลก

ดังที่ได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่า ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์นั้นได้ไปเพิ่มพลังอำนาจของบริษัทข้ามชาติให้มากยิ่งขึ้นอย่างไม่เคยมีมาก่อน จนถือเป็นตัวแสดงหลักระหว่างประเทศในทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุด²⁶ และโลกที่เศรษฐกิจมีความสำคัญนั้น แน่แน่นอนว่าตัวแสดงทางเศรษฐกิจที่มีพลังสามารถกลายเป็นตัวแสดงทางการเมืองในการต่อรองด้านนโยบายกับตัวแสดงที่เป็นรัฐ ซึ่งในทางทฤษฎีนั้นเชื่อว่าการก่อให้เกิดการทูตในมิติใหม่ นั้นคือรัฐนั้นต้องปรับนโยบายจากเดิมที่รัฐจะทำการเจรจากับรัฐเท่านั้น เป็นการเปิดรับและทำการเจรจากับองค์กรธุรกิจเอกชนข้ามชาติ โดยมีวัตถุประสงค์คือต้องการให้บริษัทข้ามชาติเข้ามาลงทุนในขณะเดียวกันก็พยายามรักษามิให้บริษัทของชาตินั้นไปทำการผลิตนอกประเทศ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐเช่นบริษัทข้ามชาตินั้นได้เข้ามามีบทบาทในทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั่นเอง²⁷

²⁶ Melanie Beth Oliviero, Adele Simmons, 'Who's Minding the Store? Global Civil Society and Corporate Responsibility' in Marlies Glasius, Mary Kaldor, Helmut Anheier (eds.), *Global Civil Society* (OUP, Oxford 2002) 77.

²⁷ Susan Strange, 'Rethinking Structural Change in the International Political Economy' in Richard Stubbs, Geoffrey R.D. Underhill (eds), *Political Economy And The Changing Global Order* (St. Martins Press Inc, New York 1998) 103-104.

อย่างไรก็ดี บทบาทของบริษัทข้ามชาติในฐานะตัวแสดงทางการเมืองที่กล่าวข้างต้นนั้น ในอดีตที่ผ่านมาหมายถึงบริษัทข้ามชาติจากประเทศที่พัฒนาแล้วเท่านั้น ซึ่งกรอบแนวคิดดังกล่าวปรากฏให้เห็นชัดเจนจากรายงานประจำปีขององค์การการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (United Nations Conference on Trade And Development-UNCTAD) ปี ค.ศ. 1991 ที่สรุปว่าปัจจัยที่สำคัญต่อเศรษฐกิจการลงทุน และการพัฒนาของโลกนั้นคือ การลงทุนทางตรง (Foreign Direct Investment-FDI) ของบริษัทข้ามชาติระหว่างกันในกลุ่มประเทศ และภูมิภาคที่ประกอบเป็นสามเหลี่ยม อันได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และ ญี่ปุ่น²⁸ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ บริษัทข้ามชาติที่จะมีอิทธิพลทางการเมืองระหว่างประเทศและถือเป็นเป็นตัวแสดงสำคัญในปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์จะมีนัยยะที่หมายถึงการผนวกเข้าด้วยกันทางเศรษฐกิจโดยมีบริษัทข้ามชาติที่มีต้นกำเนิดจากประเทศที่พัฒนาแล้ว (Developed Countries) เป็นกลไกสำคัญ ซึ่งบริษัทข้ามชาติที่ถูกกล่าวถึงแล้วแต่เป็นบริษัทข้ามชาติที่ผลิตสินค้าด้านอุปโภคบริโภคที่มีตราสินค้าที่มีพลังเช่น โคคา-โคลา (Coca-Cola) แมคโดนัลด์ (McDonald) ไนกี้ (Nike) หรือ บริษัทข้ามชาติทางการเงิน การธนาคาร การตรวจสอบบัญชี ไม่ว่าจะเป็น มาสเตอร์การ์ด (master card) หรือ วิซ่า (Visa) ไพรซ์วอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส (PricewaterhouseCoopers)²⁹ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ตั้งแต่ปี ค.ศ.2006 เป็นต้นมา เศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนา (developing economies) ประเทศเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจ (transition economies) หรือประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ (emerging economies) เริ่มมีบทบาทและความสำคัญเพิ่มขึ้นในเวทีเศรษฐกิจโลกในภาพรวม กล่าวคือ เงินทุนจากต่างประเทศที่เข้ามาลงทุน (FDI Inflows) ในประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้มีปริมาณสูงสุดถึง 334 พันล้านเหรียญสหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 36 ของมูลค่า FDI Inflows ของโลก นอกจากนี้บริษัทต่างๆ ของประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้ได้ผันตัวเองกลายเป็นบริษัทข้ามชาติ และ มีการเข้าไปลงทุนทางตรงทั้งในกลุ่มประเทศเดียวกัน หรือที่กล่าวว่าเป็นการลงทุนระหว่างประเทศในภูมิภาคซีกโลกใต้ด้วยกัน (south-south) ในปริมาณที่มากเป็น

²⁸ United Nations Conference on Trade and Development, *World Investment Report 1991* (United Nations, New York 1991) 40.

²⁹ George M. Thomas, 'Globalization: The Major Players' in George Ritzer (ed), *The Blackwell Companion To Globalization* (Wiley Blackwell, West Sussex 2016) 84-86; Jan Aart Scholte, *Globalization: A Critical Introduction* (2nd ed Palgrave Macmillan, New York 2005) 69.

ประวัติการณ์³⁰ (133 พันล้านเหรียญในปี ค.ศ.2005 คิดเป็นร้อยละ 17 ของปริมาณการออกไปลงทุนทางตรงของโลก)

ตารางที่ 1 ตารางแสดงทิศทางการลงทุนต่างประเทศของประเทศกำลังพัฒนาในปี ค.ศ.2005

ปี ค.ศ.2005	มูลค่า (พันล้านเหรียญสหรัฐ)	สัดส่วนเมื่อเทียบกับ FDI โดยรวม ของโลก (ร้อยละ)
มูลค่า FDI ที่เข้ามาใน ประเทศกำลังพัฒนา	334	36
มูลค่า FDI ระหว่างประเทศ กำลังพัฒนาด้วยกัน	133	17

ที่มา United Nation Conference on Trade And Development, *World Investment Report 2006 (Overview)* (United Nations, New York 2006) 1-3, 36.

แนวทางเช่นนี้ได้ดำเนินไปจนกระทั่งในปี ค.ศ.2012 จนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ กล่าวคือ เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ประเทศกลุ่มประเทศข้างต้นมีอัตรา FDI inflows มากกว่าประเทศพัฒนาแล้ว โดยประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้ติดอันดับ FDI Inflows มากที่สุดถึง 4 อันดับในจำนวน 5 อันดับแรกของโลก นอกจากนี้ยังมีอัตรา FDI Outflows คิดเป็นหนึ่งในสามของปริมาณ FDI Outflows ทั้งโลกอีกด้วย³¹ ปรากฏการณ์เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และการลงทุนของโลกมิได้เป็นเรื่องจำกัดเฉพาะไว้เพียงการลงทุนทางตรงของบริษัทตะวันตกที่มีขนาดใหญ่ หรือญี่ปุ่นเช่นในอดีตอีกต่อไป การเปลี่ยนแปลงนี้แสดงให้เห็นว่าบริษัทเอกชน หรือบริษัทที่รัฐเป็นเจ้าของที่มีขนาดเล็กกลายมาที่มาจากประเทศกำลังพัฒนา ประเทศเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจ หรือประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่นั้นสามารถมีส่วนแบ่งทางการตลาดได้ และเป็นตัวแสดงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่สำคัญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สามารถมีอิทธิพล และมีปากมีเสียงในเวทีเศรษฐกิจการค้าของโลกได้ได้อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นได้จากตัวแสดงบริษัทข้าม

³⁰ United Nation Conference on Trade And Development, *World Investment Report 2006 (Overview)* (United Nations, New York 2006) 1-3, 36.

³¹ United Nation Conference on Trade And Development, *World Investment Report 2013 (Overview)* (United Nations, New York 2013) Preface.

ชาติจากประเทศกำลังพัฒนา (developing countries) ประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน (transition economy country) หรือบริษัทข้ามชาติที่มาจากกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ (emerging economies) นั้นได้เข้าไปอยู่ในรายชื่อบริษัทข้ามชาติที่ใหญ่ที่สุดในโลก 20 อันดับแรกในหลายๆ ภาครธุรกิจอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมน้ำมัน อุตสาหกรรมเหมืองแร่ อุตสาหกรรมเทคโนโลยีทางการสื่อสารและโทรคมนาคม³²

เนื่องจากอิทธิพลตลอดจนความสำคัญของบริษัทข้ามชาติที่มาจากประเทศกำลังพัฒนาที่ทวีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ผู้วิจัยเชื่อว่าการศึกษาปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์จากมิติของบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนานั้นจะเป็นประโยชน์ในการทำให้การศึกษาปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ในปัจจุบันเป็นไปอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่บริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาเข้าไปลงทุนในประเทศสังคมนิยมที่เปิดรับเศรษฐกิจแบบกลไกตลาด ที่ถือได้ว่าเป็นการเปิดมิติใหม่ของการศึกษาปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ

นอกเหนือจากการเปิดมิติใหม่ของการศึกษาปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจผ่านบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาที่เข้าไปลงทุนในรัฐสังคมนิยมแล้ว ในแง่มุมของการต่อเติมองค์ความรู้เกี่ยวกับบริษัทข้ามชาติกับการลงทุนต่างประเทศนั้น การศึกษานี้ยังจะได้ต่อเติมองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการลงทุนของบริษัทข้ามชาติอีกด้วย ซึ่งวิวัฒนาการการศึกษาบริษัทข้ามชาตินั้นเริ่มต้นในห้วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยทิศทางของการลงทุนโดยตรงต่างประเทศจะเป็นไปในลักษณะที่เป็นการลงทุนจากบริษัทข้ามชาติจากประเทศพัฒนาแล้วไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยกันเป็นหลัก ดังนั้นการศึกษาบริษัทข้ามชาติ และการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศในห้วงนี้จะเป็นการศึกษา บริษัทข้ามชาติจากประเทศพัฒนาแล้วด้วยกันเองเป็นหลัก เช่น การศึกษาบริษัทข้ามชาติอเมริกาไปลงทุนในภูมิภาคยุโรป และในทางกลับกัน

ในห้วงที่สองคือเป็นห้วงทศวรรษที่ 1970 ซึ่งน่าจะเป็นห้วงระยะเวลาที่มีการศึกษาจากนักวิชาการมากที่สุด กล่าวคือ เป็นห้วงที่ทิศทางการลงทุนต่างประเทศนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากการปรับตัวในเชิงยุทธศาสตร์ทางธุรกิจของบริษัทข้ามชาติจากประเทศพัฒนาแล้ว โดยในช่วงนี้บริษัทข้ามชาติมีทิศทางไปลงทุนต่างประเทศในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งเป็นช่วงเดียวกันกับที่ประเทศกำลังพัฒนาเริ่มมีทัศนคติดีขึ้นกับบริษัทข้ามชาติจากประเทศพัฒนาแล้ว จึงเปิดรับการ

³² Untied Nation Conference on Trade And Development, *World Investment Report 2007* (United Nations, New York 2007)123.

ลงทุนจากบริษัทเหล่านี้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1970 จีนมีการปรับทิศทางในเชิงเศรษฐกิจด้วยจึงทำให้การลงทุนต่างประเทศจากประเทศพัฒนาแล้วมีทิศทางไปที่ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านมากขึ้นไปอีกการศึกษาบริษัทข้ามชาติตามแนวทางของศาสตร์ธุรกิจระหว่างประเทศในสองทศวรรษที่ผ่านมานับได้ว่าจะมีการศึกษามากที่สุด โดยส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาของนักวิชาการจากฝากฝั่งตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหรัฐอเมริกา

อย่างไรก็ดี ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1970 จนถึงช่วงต้นทศวรรษที่ 1980 นั้นเริ่มมีการศึกษาเกี่ยวกับบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาที่ส่วนใหญ่ไปลงทุนระหว่างประเทศในประเทศกำลังพัฒนาด้วยกันมากยิ่งขึ้นเช่น งานจาก Louise T. Wells และ Sanjaya Lal³³ ที่ศึกษาโดยตรงเกี่ยวกับบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนา แต่การศึกษาดังกล่าวก็เริ่มเสื่อมความนิยมลงไปอันเนื่องมาจากการที่บริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้ไม่สามารถที่จะเติบโตได้ทันกับภาพรวมของการลงทุนระหว่างประเทศในโลกโดยครอบคลุมสัดส่วนที่ไม่มากนัก และอีกส่วนหนึ่งมาจากการลงทุนของบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากภูมิภาคละตินอเมริกานั้นซึ่งในทศวรรษ 1980 ตกอยู่ในวิกฤต และปัญหาหนี้สิน

ในทศวรรษที่ 2000 การศึกษาบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาตลอดจนเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านนั้นเริ่มสร้างความสนใจให้กับนักวิชาการอีกครั้งเนื่องจากการเจริญเติบโตและสัดส่วนการลงทุนระหว่างประเทศที่เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก และเริ่มมีปรากฏการณ์ที่เป็นที่สนใจที่บริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาเข้าไปลงทุนทางตรงในประเทศพัฒนาแล้ว เช่น ปรากฏการณ์เข้าไปลงทุนของบริษัทน้ำมันแห่งชาติจีน (China National Offshore Oil Corporation's-CNOOC) ที่เอาชนะการประมูลจากบริษัทยูโนแคล (UNOCAL) การเข้าครอบครองกิจการบริษัท ไอบีเอ็ม (IBM) ของ บริษัท Lenovo ซึ่งกรณีเหล่านี้ล้วนสร้างประเด็นที่ขัดแย้งอย่างยิ่งในเชิงทฤษฎีบริษัทข้ามชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการไหลของทุน เทคโนโลยี และ องค์ความรู้ ดังนั้น นักวิชาการใหญ่จึงมีแนวโน้มไปทำการศึกษาศาสตร์บริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งเป็นประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านอีกครั้ง (Emerging-market

³³ Louis T. Wells Jr., *Third World Multinationals: The Rise Foreign Investment From Developing Countries* (MIT Press, Massachusetts 1983); Sanjaya Lal (ed), *The New Multinationals: The Spread of Third World Enterprises* (John Wiley, New York 1983).

Multinational Enterprises- EMNEs) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศบราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน (กลุ่ม BRIC economies)³⁴

แผนภาพที่ 1 แผนภาพแสดงทิศทางการศึกษาบริษัทข้ามชาติ

		ประเทศที่ไปลงทุน (Host Country)	
		<u>ประเทศพัฒนาแล้ว</u>	<u>ประเทศกำลังพัฒนา</u>
ประเทศต้นกำเนิด (Home Country)	<u>ประเทศพัฒนาแล้ว</u>	การศึกษาตามแนวทางที่1	การศึกษาตามแนวทางที่2
	<u>ประเทศกำลังพัฒนา</u>	การศึกษาตามแนวทางที่3	การศึกษาตามแนวทางที่4

จากแผนภาพข้างต้นจะเห็นได้ว่าการศึกษาบริษัทข้ามชาติในช่วงหลังสงครามโลกจนถึงช่วงปลายทศวรรษที่ 1970 นั้นองค์ความรู้เกี่ยวกับบริษัทข้ามชาติจะเป็นไปตามแนวทางที่ 1 และ 2 คือ เป็นการศึกษาความเคลื่อนไหวในการไปลงทุนต่างประเทศของบริษัทข้ามชาติจากประเทศพัฒนาแล้ว โดยจุดหมายมีทั้งที่เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยตนเอง และแนวโน้มต่อมาที่บริษัทข้ามชาติจากประเทศพัฒนาแล้วไปลงทุนต่างประเทศ และขยายการผลิตในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งจากที่ได้กล่าวแล้วนั้น การศึกษาตามแนวทางนี้มีความกว้างขวางและลึกซึ้งในเชิงการศึกษาทางวิชาการมากที่สุด

การศึกษาตามแนวทางที่สามเป็นแนวการศึกษาที่ได้รับอิทธิพลสืบเนื่องมาจากการเริ่มมีบทบาทของบริษัทข้ามชาติในประเทศกำลังพัฒนา ประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่ม BRICS ที่เริ่มมีบทบาทในเศรษฐกิจโลกในอัตราที่สูงมากอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน และเป็นการศึกษากระแสที่ได้เริ่มได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อยๆ ในปัจจุบัน

การศึกษาตามแนวสุดท้ายคือ แนวทางที่4 นั้นเป็นการศึกษาการลงทุนต่างประเทศของประเทศกำลังพัฒนาที่ไปลงทุนในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาด้วยตนเองที่โดยส่วนใหญ่ประเทศที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจมากกว่าจะเข้าไปลงทุนในกลุ่มประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจน้อยกว่า

³⁴ Ravi Ramamurti, Jitendra V. Singh (eds), *Emerging Multinationals in Emerging Markets* (CUP, Cambridge 2009)5-10.

ซึ่งการศึกษาตามแนวทางนี้นั้นมีอยู่ไม่มากนักทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ ในเชิงปริมาณนั้น การศึกษาส่วนใหญ่เป็นการเริ่มศึกษาบริษัทข้ามชาติจากประเทศละตินอเมริกาที่ในท้ายที่สุดก็ประสบปัญหาและไม่สามารถมีอิทธิพลต่อระบบเศรษฐกิจโลกมากนักในห้วงเวลาต่อมา ในส่วนการศึกษาในเชิงคุณภาพนั้น การศึกษาในลักษณะนี้ก็ยังไม่ลึกซึ้งหรือทำทฤษฎีหลักที่ก่อร่างสร้างตัวโดยนักวิชาการชาวตะวันตก เนื่องจากบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาที่มีความเจริญมากกว่าไปลงทุนต่างประเทศในประเทศกำลังพัฒนาด้วยตัวเองที่มีความเจริญน้อยกว่านั้นไม่ได้สร้างความแปลกประหลาดใจให้กับนักทฤษฎีบริษัทข้ามชาติในส่วนของนักวิชาการตะวันตก ด้วยเหตุที่ทฤษฎีของนักวิชาการตะวันตกนั้นยังพอที่ใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ ถึงแม้ว่าจะไม่ครอบคลุมในทุกมิติ และมีข้อโต้แย้งบ้างก็ตาม

ไม่ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับบริษัทข้ามชาติจะเป็นไปในแนวทางใด หรือในห้วงเวลาใด เป็นที่สังเกตได้ว่าการศึกษาบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาที่ไปลงทุนในประเทศกำลังพัฒนาด้วยตัวเองนั้นมีอยู่น้อยมาก และการศึกษาที่ได้รับความนิยมก็เป็นการศึกษากลุ่มประเทศละตินอเมริกาเป็นส่วนใหญ่ในช่วงแรก และก็เสื่อมความนิยมลงไป และแม้ว่าการศึกษาบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาจะกลับมาได้รับความสนใจมากขึ้นว่าการศึกษาโดยส่วนใหญ่ยังเป็นการศึกษาบริษัทข้ามชาติที่มาจากประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ หรือประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านที่มีขนาดใหญ่ เช่นการศึกษาบริษัทข้ามชาติจาก บราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน (กลุ่ม BRICS economies) เป็นหลัก ดังนั้น ผู้วิจัยเชื่อว่าการศึกษาวิจัยกรณีศึกษาบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาในกลุ่มที่แตกต่างไปน่าจะมีส่วนต่อเติมองค์ความรู้เกี่ยวกับการลงทุนของบริษัทข้ามชาติมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ไปลงทุนในประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านที่ยังปรากฏอยู่น้อยมาก

บริษัทข้ามชาติกับการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศ

บทบาทของบริษัทข้ามชาติกับการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศนั้น มีปรากฏให้เห็นอยู่ในทฤษฎีหรืองานวิชาการทั้งจากมิติของการศึกษาโลกาภิวัตน์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมไปถึงเศรษฐศาสตร์การเมือง โดยบริษัทข้ามชาติในความหมายดังกล่าว จะมีนัยยะถึงบริษัทข้ามชาติจากประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นการเฉพาะที่สามารถมีอิทธิพลหรืออำนาจต่อรองกับรัฐที่เป็นรัฐที่เปิดรับการลงทุน (Host country) ได้

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาเริ่มมีบทบาทมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้น กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการไปลงทุนต่างประเทศของบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนากับลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทข้ามชาติดังกล่าวกับรัฐที่เปิดรับการลงทุนจึงน่าจะเป็นประโยชน์และต่อเติมองค์ความรู้ทั้งในส่วนของเศรษฐศาสตร์การเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งในแนวทางเสรีนิยม ตลอดจนแนวทางวิพากษ์ต่างๆ ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์การเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศของบริษัทข้ามชาตินั้นผู้วิจัยจะสร้างกรอบเพื่อทำความเข้าใจกับผู้อ่านอย่างง่ายๆ ดังนี้ โดยกำหนดว่า

- ความเป็นสถาบัน กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการลงทุนในกลไกตลาดของประเทศที่พัฒนาแล้วได้รับการสถาปนา และก่อรูปมานานแล้ว มีโครงสร้างระบบที่มีความเป็นสากล และมีความมั่นคงแข็งแรง และส่วนใหญ่สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของสถาบันระหว่างประเทศ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงใดๆ ในเชิงสถาบันนั้นเป็นเรื่องที่กระทำได้ยาก (strong institutions)
- ความเป็นสถาบัน กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการลงทุนในกลไกตลาดของประเทศกำลังพัฒนา หรือประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน มีโครงสร้างระบบสถาบันที่ซับซ้อนน้อยกว่า และยังไม่พัฒนามากนัก (weak institutions)³⁵

จากกรอบการพิจารณาดังกล่าว การที่บริษัทข้ามชาติจะมีอิทธิพลหรือสามารถต่อรองกับรัฐ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นตัวแสดงในทางการเมืองของบริษัทข้ามชาติ ส่วนหนึ่งนั้นจะหมายถึงใช้อำนาจในการต่อรองเพื่อให้รัฐออกนโยบาย กฎเกณฑ์ หรือระเบียบในเชิงโครงสร้างสถาบันที่เป็นไปตามความต้องการของบริษัทข้ามชาติได้ และจากการสำรวจวรรณกรรมในเบื้องต้นนั้นบริษัทข้ามชาติของประเทศพัฒนาแล้วน่าจะมีบทบาทที่แตกต่างไปในแต่ละพื้นที่ของประเทศเจ้าบ้าน ซึ่งบริษัทข้ามชาติอาจมีบทบาทที่เรียกว่ากระตือรือร้น (active actor) ในการแสดงซึ่งการเป็นตัวแสดงในทางการเมืองระหว่างประเทศในประเทศหนึ่ง แต่อาจไม่มีบทบาทดังกล่าวในอีกประเทศ

³⁵ Robert Hoskisson, Lorraine Eden et al 'Strategy in Emerging Economies' (2000)43 Academy of Management Journal 249, 249-267; Klaus E. Meyer, 'Perspectives on Multinational Enterprises in Emerging Economies' (2004) 35(4) Journal of International Business Studies 259, 271.

หนึ่ง (non-active actor) ซึ่งลักษณะดังกล่าวนั้นขึ้นอยู่กับว่าประเทศเจ้าบ้านมีสถาบันที่มั่นคง แข็งแรงเพียงใด อิทธิพลของบริษัทข้ามชาติที่มีต่อประเทศเจ้าบ้านนั้นเป็นไปในแนวทางใด ซึ่งผู้วิจัย เสนอว่า การลงทุนของประเทศพัฒนาแล้วด้วยกันเองนั้น บทบาทในการแสดงตัวของบริษัทข้ามชาติ ในฐานะตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศอาจมีไม่มากนัก เนื่องจากทั้งบริษัทข้ามชาติที่มาจาก ประเทศพัฒนาแล้ว ที่ไปลงทุนในประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยกันนั้นอาจไม่สามารถแสดงอิทธิพลในการ เปลี่ยนแปลงนโยบายให้เป็นไปตามความต้องการของตนเองได้ง่ายนัก ทั้งนี้เพราะสถาบันที่เข้มแข็ง และแต่ละฝ่ายนั้นมีสิ่งที่อีกฝ่ายต้องการในระดับที่ใกล้เคียงกัน

กรณีดังกล่าวนี้จะตรงกันข้ามกับการลงทุนของบริษัทข้ามชาติจากประเทศที่ พัฒนาแล้วในประเทศเจ้าบ้านที่เป็นประเทศที่กำลังพัฒนา หรือเป็นประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน เนื่องจากประเทศเจ้าบ้านอาจมีผลประโยชน์ที่ตนเองต้องการจากบริษัทข้ามชาติสูงมาก เช่น ความ ต้องการเงินทุน องค์ความรู้ เทคโนโลยี และการจ้างงานที่จะเกิดขึ้นมาจากการลงทุนของบริษัทข้าม ชาติ ทั้งนี้ประกอบกับการที่โครงสร้างในเชิงสถาบันของประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้ยังไม่มี ความมั่นคง แข็งแรง ดังนั้น บริษัทข้ามชาติจะมีบทบาทที่สามารถเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ ระเบียบ หรือวิถีปฏิบัติ ในเชิงสถาบันของประเทศเจ้าบ้านให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ และจะแสดงความเป็นตัวแสดงทาง การเมืองระหว่างประเทศออกมาอย่างเด่นชัด (active actor)

ในอีกกรณีหนึ่งคือ การลงทุนจากประเทศกำลังพัฒนาในประเทศที่พัฒนาแล้ว ผู้วิจัย เห็นว่าปัจจัยสำคัญนั้นคือโครงสร้างในเชิงสถาบันที่เข้มแข็งของประเทศที่พัฒนาแล้วที่จะทำให้การเข้า ไปดำเนินการลงทุนในประเทศดังกล่าวต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และของบังคับในเชิงสถาบัน ดังกล่าวอย่างเข้มงวด และทำให้บริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศเศรษฐกิจ เปลี่ยนผ่านนั้นไม่มีอิทธิพลในการต่อรองที่นอกเหนือจากกฎระเบียบที่ได้ถูกสถาปนาเอาไว้แล้วได้ ดังนั้น สถานะของตัวแสดงทางการเมืองของบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาจึงยังไม่เด่นชัด (non-active actor)

ในกรณีสุดท้ายนั้นคือ สามารถเรียกได้ว่าเป็นการลงทุนต่างประเทศระหว่างประเทศ กำลังพัฒนาด้วยกันเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่ง สำหรับผู้วิจัยแล้วมีความเห็นมีความยากลำบากในการประเมินการเป็นตัวแสดงทางการเมืองใน เบื้องต้น ดังนั้น เพื่อตรวจสอบองค์ความรู้ในส่วนดังกล่าวการเข้าไปศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในเชิง ประจักษ์ในการศึกษาเกี่ยวกับการลงทุนของบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาในรัฐสังคมนิยม นั้นมีประโยชน์อย่างยิ่งในการต่อหรือเสริมองค์ความรู้ในส่วนนี้

แผนภาพที่ 2 แผนภาพการประเมินปฏิสัมพันธ์และฐานะของบริษัทข้ามชาติ กับประเทศเจ้าบ้าน

		ประเทศที่ไปลงทุน (Host Country)	
		<u>ประเทศพัฒนาแล้ว</u>	<u>ประเทศกำลังพัฒนา</u>
บริษัทข้ามชาติ (origin of MNCs)	<u>ประเทศพัฒนาแล้ว</u>	Non-active actor	Active actor
	<u>ประเทศกำลังพัฒนา</u>	Non-active actor	ต้องการองค์ความรู้เพิ่มเติม

หลังจากที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงประเด็นสำคัญที่นำมาสู่ปัญหาของการศึกษาวิจัยในภาพกว้าง ในแง่มุมมองของข้อเสนอหลักของปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ของนักวิชาการ กับประเด็นที่น่าสนใจที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจผ่านตัวแสดงบริษัทข้ามชาติกับปรากฏการณ์ทางสังคมในรัฐสังคมนิยม มุมมองของเหตุผลในการเลือกศึกษาอิทธิพลของบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาอันเนื่องมาจากพลวัตที่เปลี่ยนแปลงไปของเศรษฐกิจโลก และเหตุผลในด้านการต่อเติมองค์ความรู้เกี่ยวกับบริษัทข้ามชาติที่ดำรงอยู่ และประการสุดท้ายคือการนำเสนอกรอบความคิดในการชี้ให้เห็นถึงการมีอิทธิพลของบริษัทข้ามชาติที่มีต่อรัฐที่เปิดรับการลงทุนแล้วนั้น ในส่วนต่อไปผู้วิจัยจะนำเสนอเหตุผลของการเลือกกรณีศึกษาทั้งในแง่ของการเลือกสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเป็นกรณีศึกษา และการเลือกบริษัทข้ามชาติจากประเทศไทย อันได้แก่ เครือเจริญโภคภัณฑ์ (CP) เครือซิเมนต์ไทย (SCG) และ กลุ่มไทยซัมมิท (Thai Summit)

ความสำคัญของเวียดนามอันนำไปสู่การศึกษาวิจัย

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความน่าสนใจของเวียดนามในมิติของการเปลี่ยนแปลงจากประเทศที่มีอุดมการณ์สังคมนิยม และมีการบริหารเศรษฐกิจแบบวางแผนและจัดสรรทรัพยากรจากส่วนกลาง มาสู่การเป็นประเทศที่ยังมุ่งมั่นในการรักษาไว้ซึ่งอุดมการณ์สังคมนิยม หากแต่ได้เริ่มเปิดประเทศเพื่อรองรับการค้าการลงทุนของโลกเพื่อแก้ไขปัญหาที่รุมเร้าภายในประเทศ จนในท้ายที่สุดปัญหาที่ได้รับการบรรเทาเบาบางลงไป และในปัจจุบันนั้นเวียดนามมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดด และถูกผนวกเข้าไปสู่ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจอย่างเต็มตัว ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้นั้นเป็นที่น่าสนใจว่าสถานะที่เกิดขึ้นในเวียดนามในแง่มุมมองของแรงปะทะกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่มีบริษัทข้ามชาติเข้าไปเกี่ยวข้องนั้นเป็นอย่างไร และบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนานั้นจะมีอิทธิพลกับเวียดนามหรือไม่ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยจะกล่าวถึงความน่าสนใจ

ในแง่ของการพัฒนาการทางเศรษฐกิจของเวียดนามซึ่งเพียงพอต่อการทำความเข้าใจภาพกว้างๆ เพียงเท่านั้น เนื่องจากผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางเศรษฐกิจ และการตัดสินใจหรือการต่อสู้ทางการเมืองที่สำคัญอันนำไปสู่การปรับเปลี่ยนนโยบายการบริหารเศรษฐกิจ และการพัฒนาเศรษฐกิจมาจนถึงปัจจุบันโดยละเอียดไว้ในบทที่เกี่ยวกับการกล่าวถึงเวียดนามเป็นการเฉพาะอีกครั้งหนึ่ง โดยในส่วนนี้จะของกล่าวถึงประเด็นดังกล่าวไว้คร่าวๆ ดังนี้

เวียดนามหลังในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีความพยายามปลดแอกตนเองออกจากการปกครองของประเทศฝรั่งเศส (พันธมิตรสำคัญของสหรัฐอเมริกา) และได้นำตนเองเข้าสู่ร่มเงาของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ตามแบบของรัสเซียอย่างเต็มตัวเพื่อแสวงหาพันธมิตรในการขับไล่ฝรั่งเศส และ เมื่อฝรั่งเศสพ่ายแพ้ต่อกองกำลังเวียดนามเหนือภายใต้การบังคับบัญชาของโฮ จิ มินห์ ในปี ค.ศ. 1954 นั้น ผลที่ตามมาคือ เวียดนามได้ถูกแบ่งประเทศออกเป็นสองส่วนตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เส้นขนานที่ 17 โดยแบ่งเป็น สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม (เวียดนามเหนือ- Democratic Republic of Vietnam) ที่มีผู้นำสูงสุดคือ โฮ จิ มินห์ มีเมืองหลวงคือ กรุงฮานอย กับ สาธารณรัฐเวียดนาม (เวียดนามใต้- Republic of Vietnam) ที่ปกครองตามแนวทางเสรีนิยม มีเมืองหลวงคือ กรุงไซ่ง่อน

ในห้วงภายหลังปี ค.ศ. 1954 เวียดนามเหนือมีความพยายามในการรวมเวียดนามให้เป็นหนึ่งเดียวจนนำไปสู่สงครามเวียดนาม และความพยายดังกล่าวนี้ได้ประสบผลสำเร็จในปี ค.ศ. 1975 ภายหลังจากความพ่ายแพ้ของสหรัฐอเมริกาต่อเวียดนามเหนือ หรือที่ชาวเวียดนามเรียกว่า สงครามอเมริกัน (American War) ซึ่งแน่นอนว่าเวียดนามหลังการรวมประเทศนั้น มีการบริหารประเทศด้วยอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ และการจัดการเศรษฐกิจ และการจัดสรรทรัพยากร แบบวางแผนจากส่วนกลาง โดยภาพรวมในด้านเศรษฐกิจภายหลังจากการรวมประเทศนั้น เวียดนามประสบกับภาวะขาดแคลนอย่างหนัก เศรษฐกิจของประเทศนั้นตกต่ำ อัตราเงินเฟ้ออยู่ในระดับที่สูงมาก ประชากรตกอยู่ในภาวะแร้นแค้น ประกอบกับเกิดวิกฤตอย่างหนักในห้วงเวลาที่ต้องทำสงครามกับจีนในปี ค.ศ. 1979-1980³⁶

พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามพยายามแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจมาโดยตลอด ผ่านการโต้เถียงและขัดแย้งภายในพรรคคอมมิวนิสต์ ทั้งในส่วนกลุ่มอนุรักษนิยมที่ยังคงแสดงความแข็ง

³⁶ Vo Nhan Tri, *Vietnam's Economic Policy Since 1975* (Institute of Southeast Asian Studies, Singapore 1990) 181-231.

กว้างและแสดงความศรัทธาต่อการบริหารแบบวางแผนจากศูนย์กลาง และกลุ่มนักปฏิรูปที่แสดงความคิดเห็นในเชิงสนับสนุนการบริหารตามกลไกตลาด แต่อย่างไรก็ตามนโยบายต่างๆ ก็ยังคงเป็นไปในแนวทางเดิมคือ การดำรงบทบาทการวางแผนควบคุมโดยเคร่งครัดจากรัฐในทุกมิติ และการใช้ระบบสองราคา (Two-price System) ในการกำหนดราคาสินค้า ที่ดิน มาโดยตลอด

อย่างไรก็ดี เมื่อปัญหาต่างๆ จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข ประกอบกับบุคคลสำคัญต่างๆ ของพรรคคอมมิวนิสต์ เช่น Le Duan เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้เสียชีวิตลงในปี 1986 Le Duc Tho Truong Chinh และเริ่มโรยรา พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม (Communist Party of Vietnam's-CPV) จึงได้ทำการผลักดันยุทธศาสตร์การปฏิรูปประเทศ หรือ โด่ย เหมย (Doi Moi หรือ Renovation) ขึ้นมาโดยได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการในการประชุมพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 6 ในปี 1986 ซึ่งสาระสำคัญของยุทธศาสตร์คือการปฏิรูประบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่วางแผนจากส่วนกลางมาเป็นระบบเศรษฐกิจที่ถูกผลักดันโดยระบบตลาดตามแนวทางเสรีนิยมโดยใช้กลไกตลาดเป็นตัวกำหนด มีการเปิดเสรีการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ และพยายามยกเลิกธุรกิจที่รัฐให้การช่วยเหลือ หรือรัฐเป็นเจ้าของไปสู่การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยภาคเอกชน ตลอดจนการเปิดให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนอย่างเสรี และการให้เอกชนของเวียดนามเองสามารถดำเนินธุรกิจที่ตนเองเป็นเจ้าของได้ โดยรัฐนั้นควบคุมหรือเป็นเจ้าของกิจการที่มีความสำคัญที่ถือเป็นยุทธศาสตร์หรือมีการ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เวียดนามนั้นได้เดินทางไปสู่การเป็นรัฐแบบทุนนิยมโดยรัฐในรูปแบบสังคมนิยม (Socialist State Capitalism) ซึ่งจะแตกต่างจากทุนนิยมโดยรัฐในรูปแบบอื่นๆ เช่นแบบซาอุดีอาระเบีย หรือสหรัฐอาหรับเอมิเรตต์ หากแต่ความแตกต่างดังกล่าวก็เป็นความแตกต่างในลักษณะของจุดยืนทางการปกครองสังคม หากแต่ลักษณะทั่วไปก็แทบไม่มีความแตกต่างกันเท่าใดนัก คือมีการใช้อำนาจรัฐในการกำกับควบคุมเศรษฐกิจแบบกลไกตลาด และมีการใช้เครื่องมือสำคัญ อาทิ การที่รัฐเป็นเจ้าของกิจการสำคัญและเป็นผู้ลงทุนเองเช่นการตั้งกิจการน้ำมันและก๊าซแห่งชาติซึ่งรัฐเป็นเจ้าของ หรือการจัดตั้งกองทุนของชาติเพื่อไปลงทุนในระบบเศรษฐกิจแบบกลไกตลาด เป็นต้น ซึ่งการปรับตัวของเวียดนามจะเป็นไปในลักษณะเช่นเดียวกันกับจีนที่ได้ปรับตัวไปก่อนหน้านี้³⁷

³⁷ Ian Bremmer, *The End of The Free Market: Who Wins the War Between States and Corporations?* (Penguin Group, New York 2010) 126-127; Gregory C. Chow, 'Economic Reform and Growth in China' (2004) 5 *Annals of Economics and Finance* 127, 128-137.

ภายใต้แนวทางการปฏิรูปดังกล่าว ข้อสังเกตประการสำคัญ คือ รัฐบาลเวียดนามได้ให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการลงทุนจากต่างประเทศมากกว่า การสนับสนุนในประชาชนเวียดนามดำเนินธุรกิจด้วยตนเอง อันเห็นได้จากรายงานจากการประชุมสภาแห่งชาติพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 6 ในปี 1986 ที่สะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนถึงการปรับตัวของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม กับการหันไปสู่การพึ่งพาดตลาดระหว่างประเทศในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้กลไกตลาดตามแนวทางเสรีนิยม³⁸

อย่างไรก็ดี แม้ว่าเวียดนามมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจ เพื่อแก้ปัญหาภายในประเทศแล้ว ทว่า ในอีกทางหนึ่ง สถานการณ์การต่อสู้ทางอุดมคติในการเมืองระหว่างประเทศในช่วงระยะเวลาต่อมาภายหลังการปฏิรูปดังกล่าว ก็ยังสัมพันธ์เนื่องเสถียรภาพของเวียดนามทั้งมิติทางการเมือง และมิติทางเศรษฐกิจ อันสามารถเห็นได้จากเหตุการณ์สำคัญๆ เช่น การล่มสลายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในโปแลนด์ และฮังการี ต่อเนื่องมาจนถึงการล่มสลายของกำแพงเบอร์ลินในปี 1989 ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญอย่างยิ่งทางประวัติศาสตร์อันสะท้อนให้เห็นถึงการที่พรมแดนของลัทธิคอมมิวนิสต์ในยุโรปนั้นยุบย่อไปอยู่ที่พรมแดนของสหภาพโซเวียต³⁹ สืบเนื่องต่อมาจนถึงการล่มสลายของสหภาพโซเวียตที่ถือเป็นผู้นำลัทธิคอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ.1991 ในท้ายที่สุด⁴⁰ ยิ่งเป็นการย้ำเตือนว่าการบริหารเศรษฐกิจด้วยกลไกตลาดที่ควบคู่มากับอุดมการณ์เสรีนิยมนั้นจะเป็นแนวทางหลักในการบริหารเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ในโลก และสืบเนื่องจากสหภาพโซเวียตที่ถือเป็นพันธมิตรสำคัญที่สำคัญอย่างยิ่งของเวียดนามในฐานะที่เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านเศรษฐกิจและการทหารมาตั้งแต่ครั้งสงครามกบฏชาติของเวียดนามนั้นล่มสลายลง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จะเห็นได้ว่าเวียดนามนั้นประสบปัญหาทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ คือปัญหาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในอัตราที่ต่ำภายในประเทศ และสถานการณ์ระหว่างประเทศที่สร้างความสัมพันธ์อันเนื่องมาจากพันธมิตรทางอุดมการณ์ที่ล่มสลายลง และด้วยทางเลือกของเวียดนามนั้นมีไม่มากนัก หากเวียดนามต้องการอยู่รอดทั้งในทางการเมืองและความมั่นคงภายในตลอดจนการอยู่รอดในทางเศรษฐกิจ เวียดนามต้องยิ่งปรับตัว และในท้ายที่สุดจะเห็นได้ว่าเวียดนามนั้นได้ใช้ทางเลือกในการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้สอดคล้องกับแนวทางการบริหาร

³⁸ Gareth Porter, 'The Transformation of Vietnam's Worldview: From Two Camps to Interdependence' (1990) 12(1) Contemporary Southeast Asia 1, 6.

³⁹ Andrew Haywood, *Global Politics* (Palgrave Macmillan, New York 2011) 43.

⁴⁰ Ibid 40-42.

จัดการเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ในโลกเพื่อที่จะเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจโลก เพื่อแก้ปัญหาภายในประเทศในเรื่องการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และปรับเปลี่ยนท่าทีในทางการเมือง⁴¹

จากความพยายามที่มีจุดเริ่มต้นจากการปฏิรูปตามแนวทาง Doi Moi สืบเนื่องมาจนปัจจุบันนั้นส่งผลให้สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามนั้นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจโลกอย่างเต็มตัว และผ่านพ้นวิกฤติเศรษฐกิจที่พอกพูนมาตั้งแต่ในช่วงปลายทศวรรษ 1970 มาได้ และยิ่งไปกว่านั้นเวียดนามยังมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับที่ดีมาอย่างต่อเนื่อง และผลจากนโยบายปฏิรูปที่เน้นการช่วยเหลือคนยากจนในเวียดนามมาตั้งแต่แรกทำให้เวียดนามเป็นประเทศหนึ่งที่สามารถลดความยากจนของประชาชนได้อย่างรวดเร็วดังจะเห็นได้จากการรายงานสถิติอัตราความยากจนของเวียดนามโดยธนาคารโลก (World Bank) นั้นลดลงร้อยละ 70 ในทศวรรษที่ 1980 เหลือเพียง ร้อยละ 29 ในปี 2002⁴² และ การละทิ้งระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามมาสู่การใช้ระบบกลไกตลาด และการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศนั้นยิ่งก่อให้เกิดผลดีต่อรัฐบาลเวียดนามในเชิงเศรษฐกิจเนื่องจากสภาพทางกายภาพของเวียดนามเองสามารถดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ เป็นประเทศที่มีตลาดขนาดใหญ่ (มีประชากรประมาณ 90 ล้านคนในปี 2011) และนอกจากนี้ประชากรส่วนใหญ่ของเวียดนามยังอยู่ในวัยหนุ่มสาว ซึ่งจากการประมาณการณ่นั้นหากประเทศเวียดนามมีประชากร 100 ล้านคน จะมีประชากรที่อายุต่ำกว่า 30 ปี ถึง ร้อยละ 50 และมีผู้บริโภครุ่นที่มีอายุระหว่าง 15 ปี ถึง 55 ปี ถึง 60 ล้านคน นอกจากนี้ยังชาวเวียดนามยังมีอัตราการรู้หนังสือในระดับที่สูงมาก คือประมาณร้อยละ 92⁴³ ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพในเชิงการผลิต และการบริโภคในปริมาณมหาศาล นอกจากนี้ เวียดนามได้แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการนำพาประเทศเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบกลไกตลาดเพิ่มขึ้นอีกจากการประสบความสำเร็จในการเข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization, WTO) ในปี ค.ศ. 2007 หลังจากเริ่มยื่นเรื่องขอเข้าเป็นสมาชิกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1995 ซึ่งการเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกของเวียดนามนั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงการผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจโลกแบบกลไกตลาดของเวียดนามอย่างชัดเจน⁴⁴ อย่างไรก็ดี

⁴¹ Nguyen Vu Tung, 'Vietnam's Membership of ASEAN: A Constructivist Interpretation' (2007) 29(3) Contemporary Southeast Asia 483, 489.

⁴² World Bank 2003, Vietnam-Delivering on its Promise, Country Development Report 2003, Hanoi.

⁴³ Andrew J. Pierre, 'Vietnam's Contradictions' (2000) (79)(6) Foreign Affairs 69, 79.

⁴⁴ Vietnam Accession to WTO, <http://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/a1_vietnam_e.htm> accessed 20 January 2014

ปฏิเสธไม่ได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของเวียดนามตามนโยบาย Doi Moi นั้นน่าจะเป็นไปได้ยากยิ่งหากว่าไม่มีการเชื่อมโยงกันระหว่างตัวแสดงทางเศรษฐกิจต่างๆ อย่างทั่วถึง ครอบคลุม และทันท่วงที หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เวียดนามได้อาศัยในกระแสโลกาภิวัตน์ในทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาประเทศ

ในกรณีของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการขยายตัวของบริษัทข้ามชาติในเวียดนามนั้น มีข้อมูลเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่าบริษัทข้ามชาติต่างๆ นั้นต่างเห็นโอกาสในการลงทุนเวียดนามอันเนื่องมาจากปัจจัยที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ โดยในปี ค.ศ. 2011 นั้นมีการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศในเวียดนามถึง 1,186 โครงการ มูลค่าสูงถึง 15,598.10 ล้านดอลลาร์สหรัฐ⁴⁵

นอกจากความน่าสนใจของเวียดนามเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนท่าทีในการบริหารเศรษฐกิจ ตลอดจนการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยการผนวกเข้าสู่โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจอย่างเต็มตัวของเวียดนามแล้ว ในแง่มุมมองของความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับไทยนั้น ก็มีความน่าสนใจไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เนื่องจากเวียดนามมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาความสัมพันธ์ทางการทูต ตลอดจนมีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจกับไทยมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งการศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ก็น่าจะเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศท่ามกลางโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ และเป็นที่น่าสนใจว่า ตัวแสดงทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจากไทยจะมีอิทธิพลทางการเมืองระหว่างประเทศควบคู่กับไปความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างกันที่มีมากขึ้นหรือไม่ และเป็นไปในลักษณะอย่างไร ซึ่งการศึกษาเวียดนามผ่านตัวแสดงทางเศรษฐกิจของไทยนั้นจะเป็นประโยชน์ในทั้งแง่ของการศึกษาท่าทีของเวียดนามในเชิงเศรษฐกิจที่มีต่อไทย ตลอดจนมีประโยชน์ในการประเมินอิทธิพลของบริษัทข้ามชาติไทยในภูมิภาคอาเซียนไปพร้อมๆ กัน

ในประเด็นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างเวียดนามกับไทยนั้น ในห้วงระยะเวลาตั้งแต่เวียดนามรวมประเทศได้จนถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามนั้นเปลี่ยนแปลงไปมาก กล่าวคือ ในมิติทางด้านอุดมการณ์ทางการเมืองการปกครอง ในห้วงสงครามเย็นนั้น ความสัมพันธ์ของไทยกับเวียดนามอยู่ในภาวะตึงเครียด และไม่เป็นมิตร และมีพื้นที่ยืนในสังคมระหว่างประเทศที่อยู่ในช่วงตรงข้ามกันอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่าทีที่เป็นปรปักษ์ระหว่างทั้งสองประเทศนั้นได้ถูกย่ำให้เกิดภาพชัดเจนยิ่งขึ้นไปอีกปัญหาความขัดแย้งประเด็นการบุกยึดกัมพูชาซึ่ง

⁴⁵ General Statistics of Vietnam < http://www.gso.gov.vn/default_en.aspx?tabid=491 > accessed 20 January 2014

ได้เริ่มต้นขึ้นมาตั้งแต่ปลายปี ค.ศ.1978 การเป็นปรปักษ์ระหว่างทั้งสองประเทศในห้วงเวลาดังกล่าว ทำให้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจนั้นไม่มีประเด็นต้องกล่าวถึง

เวียดนามเริ่มมีการปรับท่าทีและโลกทัศน์ในการมอง โดยมีความเด่นชัดในการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 6 ในปี ค.ศ.1986 โดยการปรับท่าทีดังกล่าวมีผลถึงนโยบายการกำหนดความสัมพันธ์กับต่างประเทศตลอดจนการปรับตัวทางเศรษฐกิจ ในทางปฏิบัติ เวียดนามพยายามปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศต่างๆ ในหลายภูมิภาค รวมถึงทั้งกับไทย และประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาโดยตลอด (ในห้วงก่อนที่ปัญหาแก้มปูชาจะคลี่คลาย นั้นเวียดนามไม่สามารถดำรงความสัมพันธ์ทางการทูตในระดับปกติกับประเทศใดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เลย ยกเว้นอินโดนีเซีย)

การปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทยนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับเวียดนาม เนื่องจากไทยเป็นรัฐที่เป็นด่านหน้าและเป็นหลักในกลุ่มประเทศอาเซียนในการมีปฏิสัมพันธ์ใดๆ กับเวียดนาม แต่การปรับความสัมพันธ์ดังกล่าวก็เป็นไปได้ไม่ถนัดนักเนื่องจากทั้งไทยและเวียดนามยังไม่มี ความไว้วางใจกัน ซึ่งแตกต่างกับประเทศอื่นๆ ทั้งหมดในกลุ่มประเทศอาเซียนที่เวียดนามสามารถมี ความสัมพันธ์ที่ราบรื่นและผ่อนคลายกว่า⁴⁶

นโยบายต่างประเทศที่เป็นจุดเปลี่ยนในพหุภาคีของไทย คือ “เปลี่ยนสนามรบเป็น สนามการค้า” สมัยรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในปี ค.ศ.1988 เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเวียดนาม และเวียดนามเองก็มีการตอบรับที่ดีกับนโยบายดังกล่าว โดยนายเหงวียน เกอ ถึก (Nguyen Co Thach) รัฐมนตรีต่างประเทศของเวียดนามในตอน นั้นถึงกับออกมาตอบรับในนโยบายของ พลเอกชาติชายฯ ว่าเป็นนโยบายที่สามารถนำไปสู่การสร้าง และพัฒนาชาติอย่างแท้จริง ในห้วงเวลาต่อมาเวียดนามยังมีความพยายามอย่างไม่หยุดยั้งในการปรับ ความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทยโดยมีการแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับนายกรัฐมนตรีกับหลายครั้งใน

⁴⁶ David Elliott, *Changing Worlds: Vietnam's Transition From Cold War to Globalization* (OUP, Oxford 2012)145-146.

ปี ค.ศ.1991 และ 1992 ตลอดจนการเยือนไทยอย่างเป็นทางการครั้งสำคัญของ เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในตอนนั้นคือ นายโด่ เมื่อย (Do Muoi) ในปี ค.ศ.1993⁴⁷

ในที่สุดความพยายามของเวียดนามในการปรับสัมพันธ์ทางการทูตให้กลับไปสู่ระดับปกติ (normalization) กับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับไทยนั้นก็ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม โดยเวียดนามสามารถพาตัวเองเข้าเป็นสมาชิกสมาคมอาเซียนได้ในปี ค.ศ.1995 ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในเบื้องต้นในการผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างแท้จริง และไทยเองก็ยอมรับในการเข้ามาอยู่ในกลุ่มประเทศเดียวกันนี้ของเวียดนามนี้ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและไทยก็ได้พัฒนาความสัมพันธ์มาสู่จุดสูงสุดในปัจจุบัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “เวียดนามและไทยได้พัฒนาความสัมพันธ์ทางการทูตกันจากจุดที่ทั้งสองประเทศเป็นศัตรูหมายเลขหนึ่งของกันและกัน จนมาถึงจุดที่ทั้งสองประเทศเป็นพันธมิตรอันดับหนึ่งของกันและกัน”⁴⁸

นอกเหนือจากการปรับความสัมพันธ์ทางการทูตแล้ว มิติทางด้านเศรษฐกิจในเชิงเปรียบเทียบระหว่างไทยกับเวียดนามนั้น ก็ยังมีความน่าสนใจ กล่าวคือ เศรษฐกิจเวียดนามในอดีตมีอัตราการเจริญเติบโตที่ต่ำกว่าไทยมาก แต่ในห้วงสองทศวรรษหลังนั้นเวียดนามกลับมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ดีและมีเสถียรภาพมากกว่าไทยอย่างชัดเจน นั่นเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าการค้า การลงทุนทางตรงภายใต้การบริหารระบบเศรษฐกิจแบบเวียดนามนั้นน่าจะมีลักษณะพิเศษบางประการจึงสามารถรักษาเสถียรภาพการเจริญเติบโตไว้ได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁴⁷ ธีัญญาทิพย์ ศรีพนา, *นโยบายต่างประเทศของเวียดนามหลังปี 1986 กรณีนโยบายของเวียดนามต่อไทย*:

Vietnam's Foreign Policy Since 1986: A Case of Vietnam's Policy Towards Thailand (เลคแอนพาวด์ เทนพรีนติ้ง, กรุงเทพฯ 2550) 104-106.

⁴⁸ คำบรรยายของ นายกวี จงกิจถาวร นักวิชาการอาวุโส ในเวทีสัมมนา “Enhancing Vietnam-Thailand Relations for Common Prosperity, Sustainable Development and Regional Security” ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2559

ตารางที่ 2 ตารางแสดงข้อมูลอัตราการเจริญเติบโต GDP เปรียบเทียบไทย-เวียดนาม (ร้อยละ/ปี)

ปี ค.ศ.	ไทย	เวียดนาม	ปี ค.ศ.	ไทย	เวียดนาม
2015	2.828	6.675	2004	6.289	7.536
2014	0.818	5.484	2003	7.189	6.899
2013	2.703	5.422	2002	6.149	6.321
2012	7.231	5.247	2001	3.444	6.193
2011	0.834	6.240	2000	4.456	6.787
2010	7.507	6.423	1999	4.542	4.774
2009	-0.738	5.398	1998	-7.634	5.764
2008	1.726	5.662	1997	-2.754	8.152
2007	5.435	7.130	1996	5.652	9.340
2006	4.968	6.978	1995	7.048	7.759
2005	4.188	7.547	1994	7.013	7.026

ที่มา : ปรับปรุงจากฐานข้อมูล World Bank

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=VN>

,<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG?locations=TH> เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่

17 ธันวาคม 2559

นอกจากนี้ประเด็นความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างเวียดนามกับไทยก็มีการเปลี่ยนแปลงในอัตราที่สูงขึ้นเป็นอย่างมาก กล่าวคือ จากอดีตที่การค้าระหว่างสองประเทศมีมูลค่าไม่มากนักเมื่อเทียบกับคู่ค้ารายอื่นๆ ทั้งในระดับโลก และ ระดับภูมิภาคอาเซียน แต่ปัจจุบันไทยได้ทำการค้ากับเวียดนามมากขึ้นในอัตราที่สูงขึ้นมากในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมา จนทำให้ไทยกลายเป็นคู่ค้าที่สำคัญเป็นลำดับต้นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของเวียดนาม และหากยังคงอัตราการการค้าที่เพิ่มขึ้นระหว่างกันไปเช่นนี้ เป็นที่แน่นอนว่าไทยจะกลายเป็นประเทศคู่ค้าอันดับหนึ่งของเวียดนามในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในระยะเวลาอันใกล้⁴⁹

ในกรณีของไทย จากสถิติข้อมูลด้านการค้าระหว่างไทยกับประเทศต่างๆ ของกระทรวงพาณิชย์ ยังย้ำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในเชิงปริมาณการค้าระหว่างไทยเวียดนาม

⁴⁹ คำบรรยายของ Dr. Vo Xuan Vinh ในเวทีสัมมนา “Enhancing Vietnam-Thailand Relations for Common Prosperity, Sustainable Development and Regional Security” ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2559

ที่มีมูลค่าสูงขึ้น โดยเฉพาะตั้งแต่ปี ค.ศ.2015 เป็นต้นมา เวียดนามซึ่งไม่เคยติดอยู่ใน 10 ลำดับแรกในการเป็นคู่ค้าที่สำคัญของไทย ได้ก้าวเข้ามาเป็นคู่ค้าที่สำคัญที่มีปริมาณการค้าสูงสุดระหว่างกันในระดับที่ 9 โดยมีมูลค่าการค้าระหว่างกันอยู่ที่ 439,063.3 ล้านบาท และจากข้อมูลจนถึงเดือนตุลาคมปี ค.ศ.2016 ปรากฏว่าเวียดนามขยับขึ้นเป็นคู่ค้าที่สำคัญของไทยในระดับที่ 8 โดยมีมูลค่าการค้าระหว่างกันอยู่ที่ 394,577.4 ล้านบาท

ตารางที่ 3 ตารางแสดงมูลค่าการค้าระหว่างไทยกับประเทศ เวียดนาม อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และอาเซียน (หน่วยเป็นล้านเหรียญสหรัฐ)

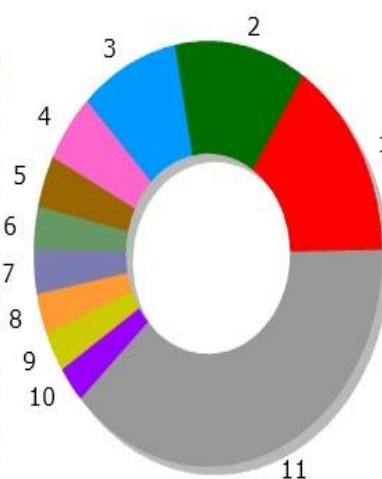
	1995	2005	2015	Percentage increasing from 1995
Vietnam	513.54	3,253.51	12,957.69	2,5235%
Indonesia	1,485.89	7,113.39	14,398.17	986%
Malaysia	4,792.97	13,910.07	22,106.95	461%
Singapore	12,114.82	13,067.09	15,920.43	131%
ASEAN	21,747.79	46,014.28	93,595.59	430%

ที่มา ปรับปรุงจากเอกสารนำเสนอของ Dr. Vo Xuan Vinh ในเวทีสัมมนา “Enhancing Vietnam-Thailand Relations for Common Prosperity, Sustainable Development and Regional Security” ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2559

ตารางที่ 4 ตารางแสดงลำดับคู่ค้าที่สำคัญของไทยในปี ค.ศ.2015

มูลค่า : ล้านบาท
VALUE : MILLION BAHT

ประเทศ	2558/2015	%
มูลค่าการค้า	14,133,239.2	100.0
1 จีน	2,204,411.7	15.6
2 ญี่ปุ่น	1,739,881.9	12.3
3 สหรัฐอเมริกา	1,283,372.2	9.1
4 มาเลเซีย	748,877.4	5.3
5 สิงคโปร์	537,365.2	3.8
6 อินโดนีเซีย	487,329.3	3.4
7 ออสเตรเลีย	473,232.4	3.3
8 ฮองกง	453,376.5	3.2
9 เวียดนาม	439,063.3	3.1
10 สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์	380,327.2	2.7
11 ประเทศอื่น ๆ	5,386,002.1	38.1

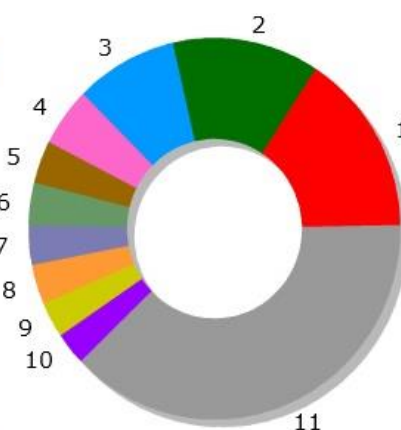
ที่มา กลุ่มพัฒนาและให้บริการสารสนเทศ กระทรวงพาณิชย์

<http://www2.ops3.moc.go.th/> เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2559

ตารางที่ 5 ตารางแสดงลำดับคู่ค้าที่สำคัญของไทยในปี ค.ศ.2016 ถึงเดือนตุลาคม

มูลค่า : ล้านบาท
VALUE : MILLION BAHT

ประเทศ	2559/2016	%
มูลค่าการค้า	11,929,698.5	100.0
1 จีน	1,889,178.2	15.8
2 ญี่ปุ่น	1,501,530.3	12.6
3 สหรัฐอเมริกา	1,057,973.4	8.9
4 มาเลเซีย	599,967.9	5.0
5 สิงคโปร์	441,555.1	3.7
6 อินโดนีเซีย	429,830.6	3.6
7 ออสเตรเลีย	404,803.9	3.4
8 เวียดนาม	394,577.4	3.3
9 ฮองกง	375,604.4	3.1
10 เกาหลีใต้	328,841.7	2.8
11 ประเทศอื่น ๆ	4,505,835.6	37.8

ที่มา กลุ่มพัฒนาและให้บริการสารสนเทศ กระทรวงพาณิชย์

<http://www2.ops3.moc.go.th/> เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2559

ภายใต้การเอื้ออำนวยของการเปลี่ยนโลกทัศน์ของรัฐบาลเวียดนาม ผนวกกับโอกาสที่เปิดขึ้นมาจากปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ บริษัทข้ามชาติจากประเทศไทย ก็ไม่ปล่อยให้โอกาสในการลงทุนในประเทศเวียดนาม โดยบริษัทข้ามชาติจากไทยนั้นเข้าไปลงทุนทางตรงในประเทศเวียดนาม

ในอัตราที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยในปี ค.ศ.2014 ไทยไปลงทุนทางตรงเป็นอันดับสามของประเทศในกลุ่มอาเซียน และในกรณีของข้อมูล ณ ปัจจุบัน ไทยมีอัตราการเข้าไปลงทุนในเวียดนามที่สูงยิ่งขึ้นไปอีก โดยหากนับเฉพาะมูลค่าการลงทุน ในช่วง 8 เดือนแรกของ ค.ศ.2017 นั้น เวียดนามมีการลงทุนจากต่างประเทศ 1,624 โครงการ มีมูลค่า 23,363 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และมีโครงการลงทุนต่างชาติสะสมถึงวันที่ 20 สิงหาคม ค.ศ.2017 จำนวนทั้งสิ้น 23,972 โครงการ ด้วยทุนจดทะเบียน 308,590 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งในห้วงเวลาดังกล่าวนั้นไทยเป็นประเทศที่มีการลงทุนสูงที่สุดลำดับที่ 8 และหากนับในภาพรวมทั้งหมดนั้น ณ วันที่ 20 สิงหาคม ค.ศ.2017 ไทยเป็นประเทศที่ลงทุนในเวียดนามมากที่สุดลำดับที่ 10 คิดเป็นเงินทุนจดทะเบียนทั้งสิ้น 8,456 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และถือเป็นอันดับที่สองในภูมิภาคอาเซียน โดยเป็นรองเพียงสิงคโปร์เท่านั้น⁵⁰ โดยการลงทุนของบริษัทข้ามชาติจากไทยนั้นเป็นการลงทุนในภาคธุรกิจที่หลากหลายประเภท เช่น การลงทุนด้านการผลิตในภาคอุตสาหกรรม การลงทุนในภาคการผลิตเกษตรกรรม⁵¹

ตารางที่ 6 ตารางแสดงข้อมูลการลงทุนจากประเทศไทยในเวียดนาม

การลงทุนทางตรงของไทยในเวียดนาม (ล้านเหรียญสหรัฐ)	มูลค่าการลงทุนสะสมถึงเดือนสิงหาคม ค.ศ.2017 โครงการ/ทุนจดทะเบียน (ล้านเหรียญสหรัฐ)	มูลค่าการลงทุนในปี ค.ศ.2017 ถึงเดือนสิงหาคมโครงการ/ทุนจดทะเบียน (ล้านเหรียญสหรัฐ)
	23,972/308,590	1,624/23,363

ที่มา The Royal Thai Embassy in Hanoi, Business and Investment

<http://hanoi.thaiembassy.org/content.aspx?type_id=12&content_id=2051>

accessed 20 January 2014

⁵⁰ รายงานสถานการณ์เศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงเทพมหานคร

⁵¹ The Royal Thai Embassy in Hanoi, Business and Investment

<http://hanoi.thaiembassy.org/content.aspx?type_id=12&content_id=2051> accessed 20 January 2014

การลงทุนทางตรงของไทยที่มีมูลค่าสูงขึ้นเรื่อยๆ ในเวียดนามจนสามารถที่จะเป็นผู้ลงทุนที่มีมูลค่าการลงทุนสูงสุดในลำดับที่ 10 ดังที่กล่าวแล้วนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของไทย ในฐานะผู้ลงทุนในลำดับต้นๆ ของเวียดนาม ในอีกทางหนึ่ง เวียดนามก็เป็นพื้นที่เป้าหมายของการลงทุนของไทยที่มีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ เช่นเดียวกัน โดยในปี ค.ศ.2006 นั้น เวียดนามเป็นประเทศที่ไทยมีการลงทุนเพิ่มเติมมากที่สุดเป็นลำดับที่ 5 โดยมีมูลค่าการลงทุนเพิ่มเติมทั้งสิ้น 42,944.23 ล้านบาท⁵²

ตารางที่ 7 ตารางแสดงมูลค่าการลงทุนทางตรงต่างประเทศเพิ่มเติมของไทยในต่างประเทศในปี ค.ศ. 2016

ลำดับ	ประเทศ	มูลค่าการลงทุนเพิ่มเติม (ล้านบาท)
1	สหรัฐอเมริกา	90,888.53
2	สหภาพยุโรป (28 ประเทศ)	55,333.9
3	สิงคโปร์	53,956.95
4	ฮ่องกง	52,758
5	เวียดนาม	42,944.23
6	ญี่ปุ่น	26,916.14

ที่มา ปรับปรุงจากฐานข้อมูลธนาคารแห่งประเทศไทย

<<http://www2.bot.or.th/statistics/ReportPage.aspx?reportID=649>> เข้าถึงข้อมูลเมื่อ 18 ธันวาคม 2559

การที่เวียดนามแปรสถานะมาเป็นคู่ค้าที่มีความสำคัญของไทย ตลอดจนเป็นประเทศเจ้าบ้านที่เปิดรับการลงทุนทางตรงจากบริษัทข้ามชาติของไทยในอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ และไทยเองก็มีเวียดนามเป็นประเทศสำคัญที่เป็นเป้าหมายของการลงทุนในลำดับต้นๆ นั้นแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้นเรื่อยๆ ระหว่างทั้งสองประเทศ กล่าวคือ นอกจากจะถือได้ว่าไทยกับเวียดนามเป็น “พันธมิตรอันดับหนึ่ง” ในความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันแล้ว ทั้งสองประเทศยังเป็นพันธมิตรที่สำคัญทางการค้าการลงทุนที่สำคัญอย่างยิ่งระหว่างกันด้วย ซึ่งข้อสังเกต

⁵² ธนาคารแห่งประเทศไทย, ‘เงินลงทุนต่างประเทศ จำแนกตามประเทศ’

<<http://www2.bot.or.th/statistics/ReportPage.aspx?reportID=649>> เข้าถึงข้อมูลเมื่อ 18 ธันวาคม 2559

ประการสำคัญคือ สองประเทศที่มีระบบการปกครอง และเศรษฐกิจแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงในอดีตที่เต็มไปด้วยท่าทีแข็งกร้าว ยากต่อการผ่อนปรนต่อกัน ปัจจุบันกลายเป็นพันธมิตรที่สำคัญอย่างยิ่งต่อกันได้อย่างไร โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจได้ยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศเข้าไว้ด้วยกันหรือไม่ คำตอบดังกล่าวสามารถค้นหาได้จากสภาพการณ์จริงที่นักธุรกิจ นักลงทุน บริษัทข้ามชาติที่เข้าไปลงทุนในประเทศคู่ค้า เนื่องจากเป็นตัวแสดงทางเศรษฐกิจที่สะท้อนความเป็นจริงของปัจจัยที่ยึดโยงการค้า หรือการประกอบธุรกิจ และการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศเข้าไว้ด้วยกัน อันน่าจะแสดงให้เห็นว่า เหตุใดจึงมีปริมาณการค้า การลงทุนระหว่างกันจึงเพิ่มสูงขึ้นเป็นอย่างมาก สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจนั้นเอื้ออำนวยอย่างไร และที่สำคัญคือบริษัทข้ามชาติไทยซึ่งเป็นบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาจะมีอิทธิพลใดหรือไม่กับเวียดนามซึ่งแสดงท่าทีในการยึดมั่นในความเป็นสังคมนิยมท่ามกลางความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจที่มีมากขึ้นเรื่อยๆ ในปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์เช่นนี้

หลังจากที่นำเสนอเหตุผลสำคัญของการเลือกเวียดนามเป็นกรณีศึกษาของการศึกษาวิจัยนี้ทั้งในแง่มุมที่เป็นความน่าสนใจของเวียดนามในมิติของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดดจากจุดเริ่มต้นที่เต็มไปด้วยปัญหาทั้งจากปัจจัยภายในอันเนื่องมาจากความผิดพลาดในการยึดมั่นการบริหารเศรษฐกิจจากส่วนกลางตามกรอบแนวคิดสังคมนิยมจนทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจอยู่ในระดับต่ำและสินค้าอุปโภคบริโภคในประเทศเกิดความขาดแคลน ผนวกกับสถานการณ์นอกประเทศอันเนื่องมาจากการล่มสลายของลัทธิคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ยังนำเสนอความน่าสนใจของการเลือกสรรเวียดนามเป็นกรณีศึกษาอันเนื่องมาจากความสัมพันธ์กับไทยทั้งในแง่มุมทางการทูตและเศรษฐกิจในปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ ในส่วนต่อไป ผู้วิจัยจะได้นำเสนอเหตุผลและความน่าสนใจของเครือเจริญโภคภัณฑ์ เอสซีจี และไทยซัมมิท ในฐานะที่เป็นบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาของการศึกษา

ความสำคัญของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษา: เหตุผลของการเลือก CP SCG และ Thai Summit

นอกเหนือจากความสำคัญและความน่าสนใจของเวียดนามในฐานะกรณีศึกษาที่ได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารเศรษฐกิจของประเทศ และได้เข้าไปสู่โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจและส่งผลให้ประเทศมีความเจริญเติบโตอย่างก้าวกระโดด ตลอดจนความสำคัญของเวียดนามในแง่มุมที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับไทยแล้วนั้น การคัดเลือกบริษัทข้ามชาติจากไทย ซึ่งผู้วิจัยได้หยิบยกมาในฐานะการเป็นกรณีศึกษาวิจัยก็มีความสำคัญต่อการวิจัยนี้ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน โดยสาเหตุประการ

สำคัญที่ผู้วิจัยเลือกสามบริษัทข้ามชาตินั้นก็เป็นไปด้วยเหตุผลทั้งในแง่มุมที่มีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน ตลอดจนเหตุผลที่เป็นการเฉพาะตัวของแต่ละบริษัท ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวดังต่อไปนี้

ความสำคัญของซีพีในฐานะบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษา

ซีพีเป็นบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่จากประเทศไทยบริษัทแรกๆ ที่ไปลงทุนในเวียดนามหลังจากที่เวียดนามมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารเศรษฐกิจภายในประเทศโดยเริ่มเปิดรับการลงทุนจากต่างชาติ ซึ่งซีพีเริ่มลงทุนทางตรงในเวียดนามตั้งแต่ปี ค.ศ.1993 เป็นต้นมา⁵³ โดยการลงทุนในภาคธุรกิจการเกษตรและประมงนั้น ซีพีเป็นบริษัทข้ามชาติจากประเทศไทยที่มีมูลค่าการลงทุนสะสมมากที่สุดโดยปัจจุบันนี้ซีพีมีเงินลงทุนสะสมในเวียดนามอย่างน้อย 328 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งจะมากกว่าค่าเฉลี่ยของบริษัททั้งหมดในทุกภาคธุรกิจที่ไปลงทุนในเวียดนามประมาณ 5 เท่าตัว⁵⁴ ซึ่งในการประกอบธุรกิจในปี ค.ศ.2016 ซีพีสามารถสร้างรายได้จากการจำหน่ายสินค้าในเวียดนามที่มีมูลค่าสูงถึง 2,246 ล้านดอลลาร์สหรัฐ⁵⁵ นอกจากนี้ซีพียังมีขอบข่ายกว้างขวางและครอบคลุมพื้นที่มากที่สุดในบรรดาบริษัทข้ามชาติไทยจำนวน 17 บริษัทที่ไปประกอบธุรกิจในภาคการเกษตรและการประมงในเวียดนาม โดยซีพีไปดำเนินธุรกิจในพื้นที่ของเวียดนามทั้งสิ้น 10 จังหวัด ในขณะที่อีก 16 บริษัทที่เหลือนั้นจะมีการดำเนินการในพื้นที่เพียง 1 จังหวัดในแต่ละบริษัทเท่านั้น⁵⁶ ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ซีพีจึงเป็นบริษัทข้ามชาติที่มีความเหมาะสมทั้งในแง่ของประสบการณ์ในการลงทุน ขนาดของการลงทุน ตลอดจนการเป็นบริษัทข้ามชาติที่สามารถเป็นได้ทั้งตัวแทนของบริษัทข้ามชาติไทยในภาพรวม ตลอดจนการเป็นตัวแทนภาคธุรกิจการเกษตรและการประมงจากประเทศไทยที่ไปลงทุนในเวียดนามได้อย่างไม่ต้องสงสัย ซึ่งหากพิจารณาจากข้อมูลเกี่ยวกับซีพีที่กล่าวมาแล้วนั้น หากจะพิจารณาว่าบริษัทข้ามชาติไทยบริษัทใดน่าจะมีอิทธิพลในฐานะตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศในเวียดนามนั้น ผู้วิจัยเชื่อว่าซีพีจะเป็นบริษัทที่น่าจะมีศักยภาพดังกล่าวอย่างไม่ต้องสงสัย

⁵³ CP Pokphand Annual Report 2011-2016,

<http://www.cpp.hk/en/communications.do?method=annualReports&mappingName=CorCom_AnnualInterimReports > accessed 6 June 2017

⁵⁴ Pittaya Suvakunta, 'Thailand's Foreign Direct Investment (FDI) In Veitnam' (2016) 31(1S) VNU Journal of Science 13, 18.

⁵⁵ Ibid (n 52).

⁵⁶ เอกสารเผยแพร่ สำนักงานงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ นครโฮจิมินห์.

ความสำคัญของเอสซีจีในฐานะบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษา

ในแง่มุมมองของประสบการณ์ในการไปลงทุนในเวียดนามนั้น เอสซีจี จะมีประสบการณ์น้อยกว่าซีพีอยู่บ้าง เนื่องจาก เอสซีจีนั้นเริ่มเข้าไปลงทุนในเวียดนามอย่างจริงจังในปี ค.ศ.2007⁵⁷ แม้ว่าเอสซีจีจะเข้าไปลงทุนในเวียดนามหลายทศวรรษนั้น ทว่าการลงทุนของเอสซีจีในเวียดนามนั้นมีขอบข่ายกว้างขวางเป็นอย่างมาก โดยในรอบเกือบทศวรรษที่ผ่านมา เอสซีจีเข้าไปลงทุนในเวียดนามโดยมีกิจการหรือมีบริษัทสาขาอยู่มากถึง 35 บริษัท ซึ่งถือว่าเป็นการลงทุนที่มีขอบข่ายกว้างขวางมากที่สุดในการดำเนินธุรกิจข้ามชาติจากประเทศไทยที่ไปลงทุนในเวียดนาม ซึ่งก็สามารถสะท้อนให้เห็นได้จากจากมิติทางด้านรายได้ของเอสซีจีในเวียดนาม ตลอดจนสินทรัพย์ของเอสซีจีที่มีอยู่ในเวียดนาม โดยในปี ค.ศ.2016 เอสซีจี มีรายได้จากการดำเนินกิจการในเวียดนาม 32,426 ล้านบาท ซึ่งถือเป็นรายได้ที่มากเป็นอันดับที่สองรองจากรายได้ที่ได้จากการประกอบกิจการภายในประเทศไทย โดยมีสินทรัพย์ในเวียดนามทั้งสิ้น 33,780 ล้านบาท ซึ่งถือเป็นมูลค่าสินทรัพย์ที่มากเป็นลำดับที่สามในภูมิภาคอาเซียน⁵⁸ นอกจากนี้ ในปี ค.ศ.2017 เอสซีจียังมีการลงทุนในการสร้างและประกอบธุรกิจเกี่ยวกับปิโตรเคมีคอลคอมเพล็กซ์ Long San Petrochemicals project ซึ่งมีเม็ดเงินลงทุนทั้งสิ้นประมาณ 3.77 พันล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งถือเป็นการลงทุนที่มีมูลค่าสูงที่สุดในประวัติศาสตร์ของการลงทุนจากบริษัทข้ามชาติไทยในเวียดนาม และมีมูลค่ามากกว่าครึ่งหนึ่งของเงินลงทุนสะสมของบริษัทข้ามชาติไทยที่ไปลงทุนเวียดนามทั้งหมดประมาณ 7.7 พันล้านเหรียญสหรัฐในปี ค.ศ.2017⁵⁹ จากเหตุผลของการลงทุนที่กว้างขวางและมีมูลค่ามหาศาลของเอสซีจีที่กล่าวแล้วนั้น หากจะพิจารณาว่าบริษัทข้ามชาติไทยบริษัทใดน่าจะมีอิทธิพลในฐานะตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศในเวียดนามนั้น ผู้วิจัยเชื่อว่าเอสซีจี จะเป็นบริษัทที่น่าจะมีศักยภาพดังกล่าวอย่างไม่ต้องสงสัย และควรค่าแก่การเข้าไปทำการศึกษาวิจัยในฐานะของบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาในรัฐสังคมนิยม

⁵⁷ รายงานประจำปี 2550 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หน้า 38-40,

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560.

⁵⁸ รายงานประจำปี 2559 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หน้า13, 28-45,216

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560.

⁵⁹ Vietnam Investment Review, 'Thailand Invest 7.7 Billion USD In Vietnam',

< <http://www.vir.com.vn/thailand-invests-77-billion-in-viet-nam.html>> accessed 10 July 2017.

ความสำคัญของไทยซัมมิทในฐานะของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษา

ไทยซัมมิทเป็นอีกบริษัทหนึ่งที่มีความน่าสนใจในการศึกษาในฐานะของบริษัทข้ามชาติจากประเทศไทยที่ไปลงทุนในเวียดนาม สาเหตุประการสำคัญคือไทยซัมมิทครอบครองส่วนแบ่งการตลาดของการผลิตและจำหน่ายชิ้นส่วนรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในลำดับต้นของไทย ซึ่งประเทศไทยเองนั้นก็ถือเป็นศูนย์กลางของภาคธุรกิจยานยนต์ในภูมิภาคจนได้รับสมญาว่า “Detroit of The East”⁶⁰ และการที่ไทยซัมมิทเป็นบริษัทลำดับต้นๆ ในดีทรอยต์แห่งตะวันออกนั้นย่อมจะสื่อให้เห็นถึงขนาดและทรัพยากรทั้งด้านเงินทุน และเทคโนโลยีที่บริษัทนั้นครอบครองอยู่ อย่างไรก็ตาม แม้ว่ามูลค่าการลงทุนของไทยซัมมิทในเวียดนามนั้นจะเป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยไม่สามารถสืบค้นตัวเลขการลงทุนได้อย่างแน่ชัด แต่การลงทุนของบริษัทข้ามชาติที่มีความสำคัญกับภาคการผลิตยานยนต์ในภูมิภาคตะวันออกในเวียดนามนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าน่าจะต้องมีอิทธิพลต่อเวียดนามในด้านใดด้านหนึ่งไม่มากนัก

จากที่ได้กล่าวแล้วนั้น ปฏิเสธไม่ได้ว่าทั้ง 3 บริษัท นั้นถือเป็นบริษัทข้ามชาติที่มีอิทธิพล และมีขนาดใหญ่เป็นอย่างยิ่งของไทย ซึ่งหากว่าจะมีบริษัทจากประเทศไทยบริษัทใดที่พอจะมีอิทธิพลในฐานะตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศในการไปลงทุนในเวียดนามได้นั้น ผู้วิจัยเชื่อว่าอย่างน้อยที่สุด สองในสามของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาซึ่งก็คือซีพี และเอสซีจี ก็น่าจะมีแนวโน้มความเป็นไปได้มากกว่าบริษัทอื่น

สาเหตุอีกประการหนึ่งในการคัดเลือกให้ซีพี เอสซีจี และไทยซัมมิทนั้นเป็นบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษา คือ บริษัทข้ามชาติทั้งสามบริษัทนั้น ถือเป็นตัวแทนบริษัทข้ามชาติในภาคธุรกิจที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ซีพี เป็นตัวแทนของภาคเกษตรกรรมและอาหาร เอสซีจีเป็นตัวแทนในภาคส่วนสินค้าวัสดุก่อสร้าง ปิโตรเคมีคอล ปูนซีเมนต์ และธุรกิจอื่นๆ ที่หลากหลาย และ ไทยซัมมิทเป็นตัวแทนของภาคส่วนอุตสาหกรรมยานยนต์ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากทั้งสามบริษัทนั้นจะทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับ

⁶⁰ Reuters, ‘INTERVIEW-Top Thai Auto Parts Maker Looks Overseas As Home Market Slows’,

< <https://www.cnbc.com/2017/10/27/reuters-america-interview-top-thai-auto-parts-maker-looks-overseas-as-home-market-slows.html> > accessed 15 October 2017;

Board of Investment, Opportunities in Thailand's Automotive Industry,

< http://www.boi.go.th/index.php?page=opp_automotive > accessed 15 October 2017.

การลงทุนข้ามชาติจากประเทศไทยนั้นมีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น และสามารถที่จะตรวจสอบอิทธิพลที่อาจมีความแตกต่างกันอันเนื่องมาจากการประกอบธุรกิจในภาคธุรกิจที่แตกต่างกันอีกด้วย

สาเหตุประการต่อมา คือ ทั้งเอสซีจี และซีพี นั้นเคยเป็นกรณีศึกษาในงานอื่นๆ มาบ้างแล้ว ดังนั้นข้อมูลของทั้งสองบริษัทนั้นน่าจะมีเพียงพอต่อการศึกษาในงานวิจัยนี้ และผู้วิจัยยังสามารถต่อเติมองค์ความรู้บางส่วนที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้ได้มากยิ่งขึ้น ในกรณีกลุ่มไทยซัมมิทนั้นผู้วิจัยถือว่าเป็นกรณีศึกษาที่มีความน่าสนใจเนื่องจากความต้องการที่จะทราบว่าไทยซัมมิทเป็นบริษัทข้ามชาติได้อย่างไร เพราะเหตุใด อาจอยู่บนพื้นฐานของความต้องการขยายตลาด หรืออาจเป็นเพราะการอยู่ในห่วงโซ่มูลค่าโลกด้านการผลิตยานยนต์ ซึ่งเวียดนามเริ่มกลายเป็นจุดหมายสำคัญของธุรกิจยานยนต์ค่ายต่างๆ ซึ่งการอยู่ในห่วงโซ่ดังกล่าวนี้จะทำให้ไทยซัมมิทมีอิทธิพลใดๆ ในเวียดนามบ้างหรือไม่

สาเหตุประการสุดท้าย คือ ผู้วิจัยสามารถที่จะเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลที่สามารที่จะให้ข้อมูล แง่คิด ประสบการณ์ที่เป็นโยชน์ และมีความลึกซึ้งต่อกรณีศึกษาครั้งนี้ได้

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดเกี่ยวกับ อิทธิพลของโลกาภิวัตน์ กับการปรับแนวทางการบริหารเศรษฐกิจและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเวียดนาม ตลอดจนความสำคัญของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาที่เข้าไปลงทุนในเวียดนามนั้น ข้อเสนอแนะแรกที่ผู้วิจัยใคร่รู้และหาคำตอบคือ ในกรณีการเปิดรับการลงทุนและการตกอยู่กระแสโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่มีความเข้มข้นเป็นอย่างมากของเวียดนามซึ่งเป็นรัฐที่ยังคงยึดถืออุดมการณ์แบบคอมมิวนิสต์ที่รัฐนั้นจะเป็นตัวแสดงที่มีอิสระเป็นอย่างมากในการกำหนดนโยบายนั้น จะส่งผลให้เวียดนามมีความเป็นอิสระน้อยลงหรือสูญเสียการควบคุมในมิติทางด้านเศรษฐกิจบ้างหรือไม่ หรือรัฐนั้นยังคงมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายต่างๆ อย่างเต็มที่ในยุคโลกาภิวัตน์ไม่ว่ากระแสโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจจะเข้มข้นมากเพียงใด

ข้อเสนอแนะอีกประการที่ผู้วิจัยต้องการค้นคว้าหาคำตอบ คือ การเข้าไปลงทุนของ บริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาในรัฐที่เป็นสังคมนิยมนั้นเป็นไปลักษณะเช่นไร กล่าวคือ การเข้าไปลงทุนของภาคเอกชนต่างๆ ในเวียดนามนั้นส่งผลกระทบใดหรือไม่ต่อมิติทางการเมืองของเวียดนาม โดยบริษัทข้ามชาตินั้นมีฐานะเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่มีความสำคัญจนสามารถส่งอิทธิพลต่อการกระทำของรัฐหรือสามารถทำการต่อรองในเชิงนโยบายกับรัฐตามแนวทางเสรีนิยมใหม่ และตามแนวทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองได้หรือไม่ อย่างไร

สรุปความสำคัญประเด็นต่างๆ ที่นำไปสู่คำถามของการศึกษาวิจัย

ประเด็นแรก โลกาภิวัตน์ที่มีความเข้มข้น และเชื่อมโยงพื้นที่ทางสังคมต่างๆ มากขึ้นเรื่อยๆ ในปัจจุบันนั้น ในบริบทของเวียดนาม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะในการบริหารทางการเมืองและเศรษฐกิจ และได้ผนวกตัวเองเข้าไปสู่ระบบการค้าของโลกอย่างเต็มตัวมาตลอดสามทศวรรษนั้น โลกาภิวัตน์จะทำให้เวียดนามในปัจจุบันเป็นอย่างไรในมิติทางการเมือง และเศรษฐกิจ ทั้งในระดับโลก และในระดับภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวกับการเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศจากบริษัทข้ามชาติต่างๆ เวียดนามจะมีอิสระน้อยลงหรือสูญเสียการควบคุมทางด้านเศรษฐกิจการค้า หรือทางการเงินบ้างหรือไม่ เนื่องจากต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบขององค์การเหนือรัฐ อาทิ องค์การการค้าโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือ ธนาคารโลก และจากการต่อรองของบริษัทข้ามชาติ

การเข้าไปลงทุนของบริษัทข้ามชาติในประเทศเวียดนามโดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนจากบริษัทข้ามชาติจากไทยที่เป็นกำลังพัฒนาด้วยกันเช่นเดียวกับเวียดนามนั้นเป็นไปในลักษณะเช่นไร ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทข้ามชาติไทยกับเวียดนามที่ได้เชื่อว่า เป็นประเทศที่เรียกได้ว่าบริหารเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยรัฐ นั้นเป็นไปในลักษณะอย่างไร จุดที่สำคัญสำหรับงานวิจัยนี้คือ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ท่ามกลางปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจเข้าไปสู่ประเทศเวียดนามหลังจากเวียดนามได้หันมาดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมนั้น ตัวแสดงตัวหนึ่งจากประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงอย่างเช่นประเทศไทยที่เป็นประเทศกำลังพัฒนา หรือเป็นประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่เหมือนกัน เข้าไปลงทุนในประเทศนี้ ซึ่งตัวแบบทางเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศนั้นมีความแตกต่างกัน อย่างไรใช้ทุนนิยมแบบไทยหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นแบบ stock market capitalism ในขณะที่เวียดนามก็มีลักษณะพิเศษของเวียดนามหรือพิจารณาได้ว่าเป็นทุนนิยมโดยรัฐ (state capitalism) ดังนั้น เมื่อตัวแสดงสองตัวมาปะทะสังสรรค์ หรือเข้ามามีความสัมพันธ์กัน แล้วปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นอย่างไร เช่น บริษัทข้ามชาติไทยพบว่าการลงทุนในเวียดนามมีการแข่งขันอย่างเสรีภายใต้การกำกับดูแลของรัฐหรือไม่ ต้องมีการใช้มาตรการหรือวิธีพิเศษใดๆ นอกเหนือจากความได้เปรียบที่กล่าวไว้ในเชิงทฤษฎีบริษัทข้ามชาติหรือไม่ บทบาทของรัฐเวียดนามเป็นไปอย่างไร

ประเด็นที่สอง การเข้าไปลงทุนของภาคเอกชนต่างๆ ซึ่งในกรณีนี้คือบริษัทข้ามชาติของไทยในเวียดนามนั้นส่งผลกระทบใดหรือไม่ต่อมิติทางการเมือง และมิติในเชิงสถาบันของเวียดนาม โดยบริษัทข้ามชาติไทยนั้นมีฐานะเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่มีความสำคัญจนสามารถส่ง

อิทธิพลต่อการกระทำของรัฐตามแนวทางเสรีนิยมใหม่ และตามแนวทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองได้หรือไม่ อย่างไร หรือรัฐนั้นยังคงมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายต่างๆ อย่างเต็มที่ท่ามกลางปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ที่เข้มข้น ในประเด็นหลังนี้คือจุดเน้นของการศึกษาชิ้นนี้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการใช้ระบบเศรษฐกิจแบบกลไกตลาดในรัฐที่มีอุดมการณ์แบบคอมมิวนิสต์นั้น มีผลกระทบต่อรัฐในฐานะที่เป็นตัวแสดงทางการเมืองที่มีความเป็นอิสระ และมีอิทธิพลที่สุดในการกำหนดผลประโยชน์ของรัฐอันนำไปสู่การกำหนดนโยบายโดยไม่ต้องคำนึงถึงกลุ่มผลประโยชน์ใดๆ หรือไม่ อย่างไรในบริบทของการลงทุนทางตรงจากบริษัทข้ามชาติที่มีอิทธิพลมากขึ้นเรื่อยๆ โดยคำตอบที่ค้นพบจะแสดงให้เห็นว่าเวียดนามจะยังคงเป็นรัฐที่เข้มแข็งเช่นเดิมหรือไม่ หรือว่าบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาด้วยกันอย่างไทยนั้นก็สามารถเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่ต่อรองผลประโยชน์และความต้องการกับรัฐได้ ซึ่งปัญหาในส่วนนี้ออกเหนือจากการศึกษาในเชิงการหาข้อมูล ข้อเท็จจริงในทางเอกสารหรือสื่อต่างๆ แล้ว ผู้วิจัยยังต้องลงไปค้นคว้าในพื้นที่ประเทศเวียดนามจริงๆ ด้วย

ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่ยังขาดการศึกษาวิจัยข้างต้นเข้ามาพิจารณาควบคู่ไปกับความน่าสนใจของเวียดนาม บริษัทข้ามชาติ และโลกาภิวัตน์ จนนำมาสู่กรอบของการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาการลงทุนของบริษัทข้ามชาติของประเทศกำลังพัฒนาด้วยตนเองในเวียดนามในยุคโลกาภิวัตน์ โดยเป็นการศึกษาโดยใช้กรณีศึกษาของบริษัทข้ามชาติไทยที่มีความเข้มแข็ง และอยู่ในภาคธุรกิจที่แตกต่างกัน กล่าวคือ บริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ ซึ่งถือเป็นบริษัทข้ามชาติของไทยในยุคแรกๆ หลังจากที่รัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามประกาศใช้นโยบายโดยเหมย (Doi Moi) ที่เข้าไปลงทุนในภาคการผลิตในเวียดนาม ซึ่งสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกถึงการเข้าไปลงทุนในเวียดนามทั้งในช่วงระยะเปลี่ยนผ่านในช่วงแรกของการเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุน และในระยะต่อมาจนถึงปัจจุบัน เครือซีเมนต์ไทยที่เข้าไปลงทุนทางตรงในเวียดนามหลังเครือเจริญโภคภัณฑ์ไม่นาน แต่ในปัจจุบันมีการลงทุนในเวียดนามอย่างหลากหลายถึง 35 สาขาการลงทุนซึ่งเป็นการลงทุนทางตรงที่หลากหลายประเภทที่สุดในหมู่บริษัทข้ามชาติของไทยด้วยกัน และในท้ายที่สุดคือกลุ่มไทยซัมมิทที่เข้าไปลงทุนในภาคธุรกิจยานยนต์ที่แม้ว่าจะเข้าไปลงทุนอย่างจริงจังเมื่อระยะเวลาไม่นานมานี้ แต่ก็เป็นการลงทุนที่มีความสำคัญจนเป็นที่พูดถึงในแวดวงสื่อมวลชนของเวียดนามเอง⁶¹ นอกจากนี้เวียดนามยังเป็นประเทศอดีตคอมมิวนิสต์เพียงประเทศเดียวในอาเซียนที่ไทยซัมมิทได้เข้าไปลงทุน

⁶¹ สถานีวิทยุเวียดนาม ส่วนกระจายเสียงต่างประเทศแห่งชาติ

และการลงทุนของไทยซึ่มีทักทำให้เวียดนามได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่มูลค่าโลกได้ในกระบวนการผลิตรถจักรยานยนต์อย่างเต็มตัว ผู้วิจัยเชื่อแน่ว่าข้อมูลต่างๆ ที่ได้มานั้นสามารถใช้เป็นประโยชน์ทางการศึกษาในหัวข้อนี้มากขึ้นไปอีก

ในมิติขององค์ความรู้เกี่ยวกับการลงทุนในเวียดนามที่ปรากฏอยู่ นั้น จากการสำรวจของผู้วิจัยในเบื้องต้น พบว่ามีงานวิจัย บทความ และการศึกษาจำนวนหนึ่งที่ทำการศึกษาถึงการลงทุนของบริษัทข้ามชาติในเวียดนาม แต่งานวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับโอกาสในการลงทุนของบริษัทข้ามชาติในเวียดนาม ซึ่งเป็นมิติในเชิงเศรษฐกิจ และโอกาสทางการลงทุนแต่เพียงด้านเดียว และส่วนใหญ่เป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในเชิงการเตรียมความพร้อมเข้าไปลงทุน ตลอดจนการค้นพบปัญหาต่างๆ โดยที่งานส่วนใหญ่ยังมิได้มีนำเสนอการเติมเต็มหรือต่อเติมการศึกษาบริษัทข้ามชาติในเชิงทฤษฎีทั้งในศาสตร์ธุรกิจระหว่างประเทศ และเศรษฐศาสตร์การเมืองมากนัก

นอกจากนี้ งานวิจัยส่วนใหญ่ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนากับมิติในฐานะตัวแสดงทางการเมืองในการส่งอิทธิพลต่อการกระทำของรัฐ โดยในบริบทของสังคมที่เป็นประชาธิปไตยนั้น บริษัทข้ามชาติอาจสามารถมีอิทธิพลทั้งในทางการเมืองและทางเศรษฐกิจในการที่รัฐจะประกาศใช้นโยบายใดนโยบายหนึ่งได้ แต่ในสภาพสังคมที่ยึดถืออุดมการณ์คอมมิวนิสต์นั้น ผู้วิจัยต้องการตอบปัญหาว่าบริษัทข้ามชาติของประเทศกำลังพัฒนาด้วยกันนั้นสามารถส่งอิทธิพลต่อรัฐที่เข้าไปลงทุนเพื่อให้กระทำการให้เป็นไปในแนวทางที่บริษัทข้ามชาติต้องการได้หรือไม่ และด้วยพื้นฐานเหตุผลใด

จะเห็นได้ว่างานวิจัยชิ้นนี้มีคุณูปการทั้งในเชิงวิชาการในแง่ของการเติมเต็มความรู้ทางทฤษฎีในประเด็นที่ยังขาดการศึกษาหรือมีการศึกษาน้อยตามที่ได้กล่าวก่อนหน้า นี้ นอกจากนี้การเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ยังเป็นประโยชน์ในแง่มุมมองของการสร้างกรอบเกี่ยวให้กับนักลงทุนไทยที่ต้องการจะไปลงทุนทางตรงในเวียดนามอีกด้วย เนื่องจากการเก็บข้อมูลภาคสนามนั้นเป็นการเก็บข้อมูลจากหน่วยธุรกิจที่ลงหลักปักฐานการลงทุนต่างประเทศในเวียดนามมาอย่างยาวนาน

1.2 คำถามงานวิจัย

1. ภายใต้ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์นั้น ลักษณะความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในการลงทุนทางตรงระหว่างรัฐที่ใช้แนวทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่ได้รับอิทธิพลมาจากสหรัฐอเมริกา กับรัฐที่ปกครองในระบอบสังคมนิยม และใช้แนวทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยรัฐเป็นอย่างไร ในกรณีศึกษาการลงทุนของบริษัทข้ามชาติไทยที่ไปลงทุนในประเทศเวียดนาม

2 บริษัทข้ามชาติไทยซึ่งถือเป็นบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนามีฐานะเป็นตัวแสดงในทางการเมืองระหว่างประเทศในกรณีการลงทุนข้ามชาติในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และสามารถมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนนโยบายส่งเสริมการลงทุนของรัฐเวียดนาม หรือไม่อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อทราบว่าภายใต้ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์นั้น ลักษณะความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในการลงทุนทางตรงระหว่างรัฐที่ใช้แนวทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่ได้รับอิทธิพลมาจากสหรัฐอเมริกา กับรัฐที่ปกครองในระบอบสังคมนิยม และใช้แนวทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยรัฐเป็นอย่างไร

2. เพื่อทราบว่า บริษัทข้ามชาติไทยซึ่งถือเป็นบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนามีฐานะเป็นตัวแสดงในทางการเมืองระหว่างประเทศในกรณีการลงทุนข้ามชาติในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และสามารถมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนนโยบายส่งเสริมการลงทุน กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในเชิงสถาบันของรัฐเวียดนาม หรือไม่ อย่างไร

1.4 ประชากรที่ทำการศึกษา

1. บุคลากรภาคเอกชนจากบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษา
2. บุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐของไทยในเวียดนาม
3. บุคลากรที่มาจากภาคธุรกิจและสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนและนักธุรกิจไทยในเวียดนาม
4. บุคลากรจากหน่วยราชการที่ปฏิบัติหน้าที่ไทยที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการค้าการลงทุนในเวียดนาม
5. บุคลากรจากสภาธุรกิจไทยเวียดนาม

6. นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเวียดนาม และการลงทุนทางตรงจาก
บริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนา

7. บุคลากรที่เป็นชาวเวียดนาม

1.5 ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการศึกษาด้วยวิธีการการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) เพื่อทราบถึงข้อมูลเชิงลึกของบริษัทข้ามชาติของไทยซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักนั้นจะแบ่งเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่

1. บุคลากรภาคเอกชนจากบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษา
2. บุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐของไทยในเวียดนาม
3. บุคลากรที่มาจากภาคธุรกิจและสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนและนักธุรกิจ
ไทยในเวียดนาม
4. บุคลากรจากหน่วยราชการที่ปฏิบัติหน้าที่ไทยที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม
การค้าการลงทุนในเวียดนาม
5. บุคลากรจากสภาธุรกิจไทยเวียดนาม
6. นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเวียดนาม และการลงทุนทางตรงจาก
บริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนา
7. บุคลากรที่เป็นชาวเวียดนาม

1.6 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

1. ข้อมูลปฐมภูมิ คือ การเก็บข้อมูลภาคสนาม (field survey) โดยเป็นข้อมูลเชิง
ประจักษ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก
2. ข้อมูลทุติยภูมิ คือ การศึกษาข้อมูลในเชิงเอกสาร โดยศึกษาจากเอกสารทาง
วิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร และสิ่งพิมพ์ต่างๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

1.7 สิ่งที่ทำการศึกษาวิจัย

การวิจัยนี้ทำการศึกษาบริษัทข้ามชาติไทยที่ไปลงทุนในเวียดนาม บริษัทต่างๆ ดังกล่าวจึงถือเป็นหน่วยในการศึกษาวิเคราะห์ในการศึกษานี้ (Unit of analysis)

1.8 นิยามศัพท์

ในงานวิจัยชิ้นนี้มีคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องและให้คำนิยามเชิงปฏิบัติการดังต่อไปนี้

โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ในการศึกษาหมายถึงปรากฏการณ์ที่เกิดการเชื่อมโยงแบบพึ่งพิงอิงกัน (interdependence) หรือผนวกเข้าด้วยกัน (integration) ของภาคเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ในโลก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ระบบเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ มีความเชื่อมโยงและผนวกเข้าด้วยกันจนก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศโดยผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่างๆ เช่น การค้าระหว่างประเทศ การลงทุนทางตรงระหว่างประเทศ การไหลเวียนของเงินระหว่างประเทศทั้งที่เป็นระยะสั้น และระยะยาว การหมุนเวียนของแรงงานระหว่างประเทศ การหมุนเวียน และแพร่กระจายของเทคโนโลยี

บริษัทข้ามชาติไทย หมายถึงบริษัทที่มีเจ้าของเป็นบุคคลที่ถือสัญชาติไทย หรือมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลสัญชาติไทยถือหุ้นส่วนใหญ่ในบริษัท และไปทำการลงทุนด้านการค้า และการผลิตในต่างประเทศ

การลงทุนทางตรงข้ามชาติของบริษัทข้ามชาติไทยในเวียดนาม หมายถึง การที่บริษัทข้ามชาติไทยเข้าไปทำธุรกิจด้านการลงทุนภาคการผลิต การค้า และการบริการในประเทศเวียดนาม

ตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศ หมายถึงตัวแสดงที่มีผลกระทบ หรือส่งอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการดำเนินหรือไม่ดำเนินนโยบายใดนโยบายหนึ่ง หรือส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงกฎหมาย กฎเกณฑ์ และกฎระเบียบ และการบังคับใช้กฎดังกล่าวของรัฐใดรัฐหนึ่ง หรือตัวแสดงที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของรัฐใดรัฐหนึ่ง

ประเทศพัฒนาน้อยกว่า (Less Developed Countries, LDCs) ในการศึกษาให้หมายความถึงประเทศที่มีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจยังไม่ถึงระดับของประเทศพัฒนาแล้ว โดยไทยและเวียดนามยังถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกันโดยอยู่ในกลุ่มของประเทศกำลังพัฒนาตามการจัดกลุ่มประเทศของ World Economic Situation and Prospects ค.ศ.2014

1.9 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบว่าภายใต้ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์นั้น ลักษณะความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในการลงทุนทางตรงระหว่างรัฐที่ใช้แนวทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่ได้รับอิทธิพลมาจากสหรัฐอเมริกา กับรัฐที่ปกครองในระบอบสังคมนิยม และใช้แนวทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยรัฐเป็นอย่างไร

2. บริษัทข้ามชาติไทยซึ่งถือเป็นบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนามีฐานะเป็นตัวแสดงในทางการเมืองระหว่างประเทศในกรณีการลงทุนข้ามชาติในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และสามารถมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนนโยบายส่งเสริมการลงทุน กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในเชิงสถาบันของรัฐเวียดนาม หรือไม่ อย่างไร

1.10 เหตุใดจึงเป็นการศึกษาโดยใช้กรณีศึกษา

แน่นอนว่าการค้นคว้าหาคำตอบในการวิจัยทางสังคมศาสตร์นั้นสามารถกระทำได้หลายวิธีการ ซึ่งหากทำการศึกษางานวิชาการต่างๆ นั้นจะพบว่านักวิจัยมีวิธีการที่หลากหลายในการค้นลึกเพื่อพบคำตอบที่ต้องการ อาทิ มีการใช้วิธีการวิจัยในเชิงการทดลอง การวิจัยในเชิงสำรวจ หรือด้วยวิธีการวิจัยอื่น ทว่า การจะเลือกวิธีการศึกษาวิจัยอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น เชื่อแน่ว่าเหตุผลที่สำคัญที่สุดสำหรับนักวิจัยนั้นคือ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายอย่างไรต่อคำตอบของปัญหาที่ต้องการค้นคว้า

วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายโดยทั่วไปของนักวิจัยนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับสามประเด็นใหญ่ๆ คือ เป้าหมายเพื่อค้นพบอะไรบางอย่างที่สำคัญจากการศึกษาวิจัย (exploration) เป้าหมายเพื่อพรรณนาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ต้องการศึกษาค้นคว้า (description) หรือ เพื่ออธิบายอะไรบางอย่างจากประเด็นที่ต้องการศึกษา (explanation)

เป้าหมายในการศึกษาวิจัยเพื่อค้นพบนั้น จะมีความเกี่ยวข้องกับการสำรวจข้อเท็จจริงที่เป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ หรือเป็นประเด็นใหม่ๆ อาทิ สมมุติว่ามีความเคลื่อนไหวของพลเมืองไม่ต้องการจ่ายภาษีอีกต่อไปเนื่องจากไม่พอใจการทำงานของรัฐบาล ประเด็นที่ดูง่ายๆ เพียงเท่านี้ก็สามารถนำไปสู่เป้าหมายในการค้นพบในหลากหลายประเด็นได้ เช่น ลักษณะของการเคลื่อนไหวดังกล่าว มีการรวมตัวหรือจัดองค์กรในการประท้วงอย่างไร ขยายวงกว้างไปเพียงใด และผู้ใดเป็นผู้มีบทบาท และแน่นอนว่าเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของความต้องการทราบคำตอบต่อปัญหาเหล่านี้ก็

คือ การรู้ การค้นพบ การได้รับทราบ ซึ่งการทำวิจัยเพื่อหาคำตอบในลักษณะนี้นั้นคือการค้นพบ ประเด็นใหม่ๆ หรือเพื่อต้องการเข้าใจในปรากฏการณ์ที่ศึกษาให้มากยิ่งขึ้น

ในอีกทางหนึ่ง นักวิจัยอาจมีความต้องการที่พรรณนาเรื่องราวของปรากฏการณ์ บางอย่างที่เกิดขึ้น หรือสถานการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นให้ถูกต้อง และเที่ยงตรงมากที่สุด อาทิ การสำรวจสำมะโนประชากรของประเทศ ก็เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในทิศทางนี้ เนื่องจากเมื่อทำการสำรวจแล้ว เราสามารถที่จะพรรณนาข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับประชากรของประเทศได้ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่ม เพศ อายุ หรืออีกตัวอย่างหนึ่งคือการต้องการทราบอัตราการเกิดอาชญากรรมในเมืองใดเมืองหนึ่ง หรือการสำรวจข้อมูลผลิตภัณฑ์ หรือสินค้าที่ผู้บริโภคชอบใช้มากที่สุด

วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยอีกประการหนึ่งคือ ความต้องการที่ทราบว่าจะทำไม หรือเหตุ ในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจึงคลี่คลายมาในทิศทางนี้ เช่น ประเทศไทยมีการเลือกตั้ง และผลการเลือกตั้งปรากฏว่า นาย ก ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุด ข้อมูลที่ควรทราบในปรากฏการณ์ที่นาย ก ชนะการเลือกตั้งคือ ใครเลือกนาย ก บ้าง เป็นชายจำนวนเท่าใด หญิงเท่าใด และพื้นที่ใดเลือก นาย ก มากที่สุด ซึ่งการทราบข้อมูลเหล่านี้จะถือว่าบรรลุเป้าหมายในเชิงพรรณนา ทว่าการค้นลึกไปกว่านั้นว่า เหตุใดผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจึงลงคะแนนให้ นาย ก ซึ่งวัตถุประสงค์ของความ ต้องการทราบ คำตอบนี้นั้น ถือเป็นความต้องการตรรกะ หรือเหตุผลที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ในการเลือกตั้ง ครั้งนี้ที่ นาย ก ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดได้ นี่คือวัตถุประสงค์ในเชิงการอธิบาย

จากที่กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยต้องการต้องการจะ นำเสนอว่าการวิจัยในเรื่องการลงทุนต่างประเทศจากประเทศกำลังพัฒนาในรัฐสังคมนิยม: ศึกษากรณี การลงทุนของบริษัทข้ามชาติไทยในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (Foreign Investment From LDCs in Socialist State: A Case Study of Thai's MNCs in The Socialist Republic of Vietnam) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบว่าภายใต้ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์นั้น ลักษณะความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในการลงทุนทางตรงระหว่างบริษัทข้ามชาติที่ใช้แนวทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่ได้รับ อิทธิพลมาจากสหรัฐอเมริกาหรือบริษัทข้ามชาติแบบ Stock Market Captivism ที่ไปลงทุนในรัฐที่ ปกครองในระบอบสังคมนิยม และใช้แนวทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยรัฐ หรือ State Capitalism เป็นอย่างไร ตลอดจนเพื่อทราบว่า บริษัทข้ามชาติไทยซึ่งถือเป็นบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลัง พัฒนามีฐานะเป็นตัวแสดงในทางการเมืองระหว่างประเทศในกรณีการลงทุนข้ามชาติในสาธารณรัฐ สังคมนิยมเวียดนาม และสามารถมีอิทธิพลในเชิงสถาบันหรือไม่

หากพิจารณาปรากฏการณ์ทางสังคมที่ศึกษาวิจัยนั้นจะพบว่าเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมระหว่างประเทศที่โดยสภาพแล้วนั้นเป็นประเด็นที่ค่อนข้างยังไม่แพร่หลายในเชิงการศึกษาทางวิชาการ ทั้งในมุมมองของปรากฏการณ์ รวมถึงกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยในเลือกทำการศึกษา ซึ่งหากพิจารณาเฉพาะหน่วยของการศึกษาวิจัยนั้น ลักษณะของการวิจัยที่คล้ายคลึงกับการศึกษาวิจัยนี้ก็คือการศึกษาระบบข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาในแง่มุมมองของธุรกิจระหว่างประเทศ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วนั้นก็จะเลือกวิธีการศึกษาแบบการเลือกเป็นกรณีศึกษาเช่นเดียวกัน เพียงแต่จะแตกต่างกันในมิติของคำตอบที่ต้องการค้นพบ กล่าวคือ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่าง บริษัทข้ามชาติ รัฐ โลกาภิวัตน์ กับประเด็นการเป็นตัวแสดงทางการเมือง แต่ศาสตร์ธุรกิจระหว่างประเทศนั้นจะศึกษาการถือกำเนิด การโยกย้าย และปัจจัยที่ทำให้บริษัทจากประเทศกำลังพัฒนานั้นกลายเป็นบริษัทข้ามชาติ

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยเลือกใช้กรณีศึกษาในการศึกษาวิจัยนี้ด้วยเพื่อแสวงหาคำตอบในเชิงการค้นพบ อันนำไปสู่การออกแบบงานวิจัยในลักษณะที่เป็นกรณีศึกษาเพื่อค้นพบ โดยใช้กรณีศึกษาตามมานั้น (exploratory research) คือ ผู้วิจัยแทบไม่มีความสามารถที่จะมีการควบคุมเหตุการณ์ หรือสภาพแวดล้อมใดๆ ได้เลย อาทิ ไม่สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมของเวียดนามได้ ไม่สามารถควบคุมบริษัทข้ามชาติ หน่วยงานของรัฐ หรือภาคีต่างๆ ที่สามารถมีส่วนในการแสวงหาคำตอบของผู้วิจัยได้เลย ซึ่งความสามารถในการควบคุมสภาพแวดล้อม หรือเหตุการณ์ต่างๆ นั้นถือเป็นปัจจัยที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งในการวิจัยในแนวทางอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยเชิงทดลอง ด้วยเหตุดังกล่าว การวิจัยที่ใช้กรณีศึกษาตามแนวทางการวิจัยเพื่อค้นพบโดยใช้กรณีศึกษาเป็นตัวแทนของคำถามที่ต้องการแสดงหาคำตอบนั้น ดูจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการศึกษา⁶²

นอกเหนือจากเหตุผลข้างต้น สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการศึกษาโดยใช้กรณีศึกษานั้น เนื่องมาจากการศึกษาโดยใช้กรณีศึกษานั้นมีความเหมาะสมเนื่องมาจากการศึกษานี้ นั้นเป็นการศึกษาที่ตั้งอยู่บนคำถามงานวิจัยที่ต้องการข้อมูลในลักษณะที่มีความลึกซึ้งและเจาะลึกในรายละเอียดให้มากที่สุดเพื่อตอบปัญหาของการวิจัย และเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษานั้นมีขนาดไม่ใหญ่มากนัก ดังนั้น การศึกษาโดยใช้กรณีศึกษานั้นจะสอดคล้องเหมาะสมกับธรรมชาติของปัญหาการวิจัย และมีความเป็นไปได้ในแง่ของการเก็บข้อมูลในเชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ไม่มากนักนั่นเอง

⁶² Robert K. Yin, *Case Study Research: Design and Methods* (SAGE, Thousand Oaks 1994); Earl Babbie, *The Practice of Social Research* (Wadsworth Thomson Learning, California 2010)91-94.

จุดมุ่งหมายในการหาคำตอบของงานวิจัย

หากผู้อ่านพิจารณาปรากฏการณ์ และคำถามหลักที่ผู้วิจัยทำการศึกษาและค้นหาคำตอบนั้น จะพบว่าจุดมุ่งหมายสำคัญของการตอบปัญหาวิจัยนั้น มีความมุ่งหมายเป็น 2 แนวทางประกอบกัน คือ ในแนวทางแรก ผู้วิจัยต้องการที่จะใช้ข้อค้นพบหรือคำตอบที่ได้มาบรรยายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นว่ามีลักษณะที่ดำรงอยู่อย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่เป็นองค์ประกอบหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในปรากฏการณ์ซึ่งในกรณีนี้คือ การลงทุนของบริษัทข้ามชาติไทยในประเทศสังคมนิยมท่ามกลางโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการบรรยายให้เห็นว่าบริษัทข้ามชาติจากไทยนั้นมีฐานเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศหรือไม่อย่างไร ซึ่งความมุ่งหมายในแนวทางนี้นั้นอาจกล่าวอย่างง่าย ๆ ว่าเป็นการแสวงหาคำตอบของการวิจัยเพื่อการบรรยาย (description)

ในอีกทางหนึ่ง คำตอบของงานวิจัยหรือข้อค้นพบต่างๆ นั้นจะมีประโยชน์หรือมีพลังในการนำไปใช้ในการอธิบายถึงสาเหตุของลักษณะปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยทำการศึกษา ตลอดจนผลของปรากฏการณ์นั้น (explanation) โดยผู้วิจัยต้องการเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้อง และความเป็นเหตุเป็นผลของปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยทำการศึกษา หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ คือ ข้อค้นพบหรือคำตอบของงานวิจัยนั้นนอกจากจะสามารถนำไปใช้บรรยายเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกรณีของการลงทุนของบริษัทข้ามชาติของไทยในเวียดนาม รวมถึงสะท้อนปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการปะทะกันระหว่างโลกาภิวัตน์และรัฐสังคมนิยมแล้วนั้น คำตอบหรือข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยที่นี้จะสามารถนำไปใช้ในการอธิบายให้เห็นความเชื่อมโยงหรือสาเหตุสำคัญของการดำเนินไปหรือสภาพที่เป็นอยู่ของปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ด้วย

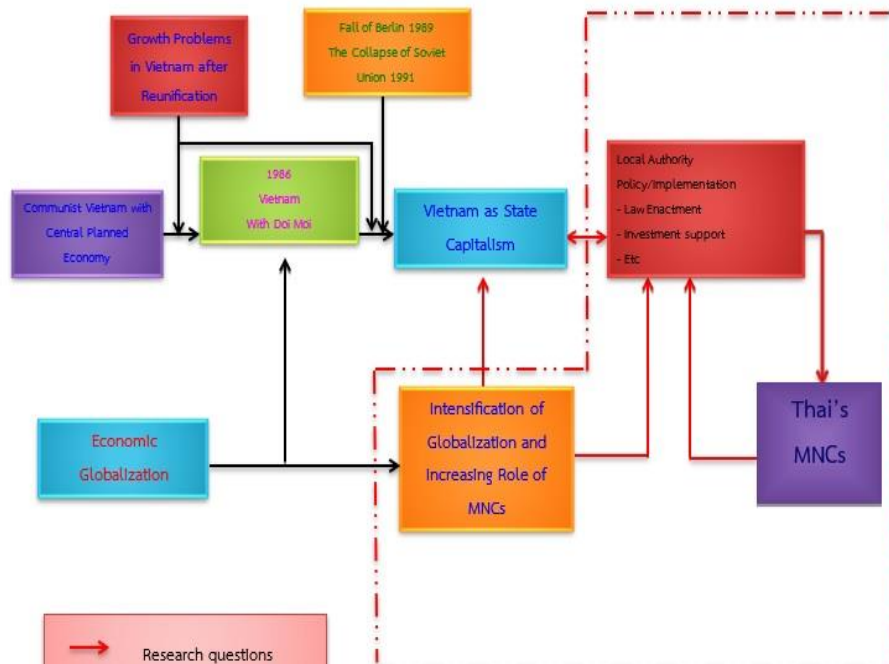
จะเห็นได้ว่าแม้การศึกษานี้จะมีหน่วยของการศึกษาหลักคือบริษัทข้ามชาติของไทยกับมุมมองของการไปลงทุนในประเทศสังคมนิยม ซึ่งในกรณีนี้นั้นคือการลงทุนในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม จะเห็นได้ว่าเมื่อผู้อ่านพิจารณากลุ่มประชากรที่ผู้วิจัยทำศึกษานั้นจะมีกลุ่มบุคคลที่อยู่นอกเหนือจากกลุ่มประชากรที่เป็นผู้บริหารของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาที่เข้ามาเป็นกลุ่มประชากรในการศึกษาวิจัยนี้ด้วย เหตุผลประการสำคัญคือ ผู้วิจัยต้องการสะท้อนภาพ การรับรู้ หรือประสบการณ์จากมุมมองของบุคลากรในส่วนอื่นๆ ที่น่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีการศึกษาวิจัยให้มากที่สุด และที่สำคัญนั้นบุคลากรด้านอื่นๆ นั้นจะมีความเกี่ยวข้องหรือจะมีปฏิสัมพันธ์กับการลงทุนของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาในเวียดนามไม่ในมิติใดก็มีมิติหนึ่ง ดังนั้นข้อมูลที่สามรถสะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์บริษัทข้ามชาติของไทยในภาพรวม ตลอดจนบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษากับการไป

ลงทุนในเวียดนามจากแง่มุมนอกเหนือจากตัวบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาเองนั้นก็มีความสำคัญยิ่ง
หย่อนไปกว่ากัน เนื่องจากข้อมูลจากกลุ่มบุคคลอื่นๆ นอกเหนือจากบริษัทข้ามชาตินั้นสามารถ
สนับสนุนทั้งในด้านข้อมูลในเชิงบริบทที่เกิดขึ้น กับสะท้อนข้อมูลในเชิงเหตุและผลของปรากฏการณ์ที่
ดำเนินอยู่เพื่อนำมาประกอบกับข้อมูลในเชิงลึกที่ได้มาจากประชากรในส่วนของบริษัทข้ามชาติ
กรณีศึกษาได้

แผนภาพที่ 3 แผนภาพแสดงกรอบแนวคิดงานวิจัย

คำอธิบาย

1. การปฏิรูปเศรษฐกิจในจีน การปฏิรูปเศรษฐกิจในเวียดนาม การล่มสลายของกำแพงเบอร์ลิน และปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ที่ดำรงอยู่จะถูกนำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการที่ในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามจากระบบคอมมิวนิสต์ที่มีการบริหารเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางไปสู่เวียดนามที่มีการปกครองแบบคอมมิวนิสต์และมีการจัดสรรทรัพยากรและสิ่งมีคุณค่าแบบกลไกตลาดหรือที่เรียกว่าทุนนิยมโดยรัฐ และจะได้สะท้อนภาพของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในปัจจุบัน
2. ความเข้มข้นของโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจจะนำไปสู่การอธิบายบทบาทที่เพิ่มมากยิ่งขึ้นของบริษัทข้ามชาติทั้งจากประเทศพัฒนาแล้ว และกำลังพัฒนา
3. บริษัทข้ามชาติจะมีฐานะเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่มีอิทธิพลและส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐ (เวียดนาม) ในระดับการปฏิบัติการเช่นในระดับพื้นที่ หรือระดับจังหวัด ตลอดจนสามารถก่อให้เกิดการทูตในมิติใหม่ซึ่งเป็นการทูตนอกเหนือจากการทูตในระดับรัฐต่อรัฐ กล่าวคือเป็นการทูตในระดับรัฐกับบริษัทข้ามชาติตามแนวทางเสรีนิยม และ เศรษฐศาสตร์การเมืองหรือไม่ การลงพื้นที่ การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องจะเป็นสิ่งที่ใช้ตอบปัญหาของคำถามงานวิจัยชิ้นนี้

บทที่ 2

สำรวจวรรณกรรมและกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

หลังจากที่ได้นำเสนอกรอบความคิด และนำเสนอประเด็นต่างๆ ที่นำไปสู่ที่มาและความสำคัญของปัญหา และวิธีการศึกษาวิจัยแล้วนั้น ในบทนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์แนวทางการศึกษาต่างๆ ที่เกี่ยวกับเวียดนาม และจะได้ทบทวนวรรณกรรม การศึกษาต่างๆ ที่มีปรากฏอยู่ในวิทยานิพนธ์ หนังสือ บทความต่างๆ และมีความเกี่ยวข้องกับเวียดนามในหลายๆ แง่มุม ผู้วิจัยตระหนักดีว่าการสำรวจวรรณกรรมนี้ยังมีความบกพร่องในประเด็นที่ยังไม่สามารถครอบคลุมการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเวียดนามได้ทั้งหมด ผู้วิจัยเพียงหวังว่าการศึกษา และงานเขียนต่างๆ ที่สำรวจพบ น่าจะเพียงพอที่จะแสดงให้เห็นว่าที่ผ่านมาได้มีการศึกษาหรือนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเวียดนามในแง่มุมใดมาแล้วบ้าง และประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่งคือ การศึกษาวิจัยของผู้วิจัยนั้น จะสามารถเติมเต็ม หรือต่อเติมการศึกษาวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเวียดนามให้รอบด้านมากยิ่งขึ้น ตลอดจนมีความทันสมัยอย่างไร

นอกเหนือจากการทบทวนวรรณกรรมการศึกษาวิจัยในแง่มุมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามซึ่งเป็นกรณีศึกษาในการศึกษานี้แล้วนั้น ผู้วิจัยจะได้นำเสนอกรอบความคิด ทฤษฎี แนวคิดต่างๆ ที่น่าจะมีความเกี่ยวข้อง เหมาะสม หรือสอดคล้องกันกับการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในกรณีศึกษานี้ และจะกล่าวถึงกรอบแนวคิดพื้นฐานที่มีความเชื่อมโยงกับการศึกษาหรือกล่าวถึงบริษัทข้ามชาติในแง่มุมต่างๆ ได้แก่

- กรอบแนวคิดสังคมนิยม (Socialism)
- กรอบแนวคิดของรัฐเพื่อการพัฒนา (Developmental state)
- แนวคิดโลกาภิวัตน์ ตลอดจนมุมมองต่างๆ ที่เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ (Globalization)
- การกล่าวถึงบริษัทข้ามชาติตามทฤษฎีเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism)
- การกล่าวถึงบริษัทข้ามชาติตามแนวทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (Internaitonal Business)
- การกล่าวถึงบริษัทข้ามชาติตามแนวทางเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy)
- การศึกษาบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนา (MNCs from Emerging Economies)

- กรอบแนวคิดรัฐนิยม (Statist) และการให้คำอธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของรัฐของ Barry Buzan
- กรอบการให้คำอธิบายภาคการผลิตของโลกตามกรอบความคิดแบบห่วงโซ่มูลค่าโลก (Global Value Chain-GVC)

กรอบแนวคิดต่างๆ ที่ผู้วิจัยหยิบยกขึ้นมาเสนอนั้น จะถูกนำมาเป็นเครื่องมือส่วนหนึ่งที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตลอดจนสร้างกรอบและให้คำอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกรณีศึกษาวิจัยนี้

2.1 สำนววจวรรณกรรมการศึกษาเกี่ยวกับเวียดนาม

ก่อนที่จะนำผู้อ่านไปพบกับวรรณกรรมต่างๆ เกี่ยวกับเวียดนามนั้น จากการสำรววจวรรณกรรมการศึกษาเกี่ยวกับเวียดนามของผู้วิจัยที่ผ่านมา สามารถประมวล และจัดกลุ่มขององค์ความรู้ในลักษณะต่างๆ ที่พบในการสำรววจวรรณกรรม ได้เป็น 5 ลักษณะดังนี้

การศึกษาและนำเสนอองค์ความรู้ในเชิงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์

การศึกษาตลอดจนการสร้างองค์ความรู้ตามแนวทางนี้ มีการเน้นหนักในการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อพิสูจน์ทราบและนำเสนอข้อเท็จจริงในด้านต่างๆ ของประเทศเวียดนาม อาทิ ประวัติความเป็นมาของชาติ เชื้อชาติของประชากร การสงครามในห้วงเวลาต่างๆ การตกเป็นอาณานิคม การต่อสู้เพื่อให้ได้รับเอกราช การเข้ามามีบทบาทของอุดมการณ์แบบคอมมิวนิสต์ การบริหารประเทศภายหลังรวมประเทศได้สำเร็จ เรื่อยมาจนถึงการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม โดยหน่วยของการศึกษานั้นมีทั้งที่ศึกษาหน่วยใหญ่ในระดับรัฐโดยถือว่าประเทศเวียดนามทั้งประเทศเป็นหน่วยของการศึกษาวิจัยเพื่อทำความเข้าใจโดยใช้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือในสำคัญ นอกจากนี้การศึกษบทบาทและอิทธิพลของปัจเจกบุคคลต่างๆ หรือองค์กรต่างๆ ที่มีความสำคัญ และส่งผลต่อการดำเนินมาสู่ภาวะปัจจุบันของเวียดนามก็มีปรากฏอยู่ด้วย อาทิ การเสนอบทบาทของโฮจิมินห์ กับการต่อสู้เพื่อเอกราชภายใต้การถือเอาอุดมการณ์คอมมิวนิสต์เป็นสรณะ หรือบทบาทของพรรคคอมมิวนิสต์รัสเซีย บทบาทของพรรคคอมมิวนิสต์สากล บทบาทของพรรคคอมมิวนิสต์ที่ก่อตั้งในเวียดนามเหนือ เป็นต้น

นอกเหนือจากการศึกษาเพื่อแสวงหา และพิสูจน์ทราบข้อเท็จจริงเชิงประวัติศาสตร์ตามแนวทางข้างต้น แล้ว การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์อีกแนวทางหนึ่งที่น่าสนใจคือการมุ่งเน้นตรวจสอบการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ในแง่มุมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเวียดนามที่ดำเนินการศึกษาวิจัยโดยนักศึกษา นักวิชาการ ชาวเวียดนามเอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจองค์ความรู้เชิงประวัติศาสตร์และวิเคราะห์ทิศทางการศึกษาตามแนวทางนี้ว่ามีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลง และมีประเด็นใดได้รับความสนใจศึกษาเป็นพิเศษในแต่ละช่วงเวลา และต้องการสร้างฐานข้อมูล หรือ บรรณนิทัศน์ของการศึกษาเวียดนามในเชิงประวัติศาสตร์เพื่อให้นักศึกษา นักวิชาการ และนักวิจัยต่อๆ มานี้ทำการศึกษาในหัวข้อที่ไม่ซ้ำซ้อน หรือศึกษาเพิ่มเติมองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้ว

การศึกษาตามแนวทางประวัติศาสตร์นี้พึ่งพาทรัพยากรทางการศึกษาที่สำคัญคือแหล่งข้อมูลที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเอกสารที่มีปรากฏอยู่ทั่วไปและมีความเป็นสาธารณะ ข้อมูลเชิงเอกสารที่เพิ่งได้รับอนุญาตให้เข้าถึง การศึกษาอื่นๆ ที่มีการนำเสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์เอาไว้แล้ว พงศาวดาร บันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งที่เป็นภาษาเวียดนามและภาษาอื่นๆ ตลอดจนการลงพื้นที่สอบถามบุคคลต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อศึกษาหาข้อเท็จจริงที่เป็นไปได้มากที่สุดที่ประเด็น “ความเป็นเวียดนาม” ในด้านต่างๆ ซึ่งองค์ความรู้เชิงประวัติศาสตร์ที่ได้นั้นเป็นพื้นฐานที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจเบื้องต้น และเป็นวัตถุดิบในการอ้างอิงก่อนที่จะเริ่มศึกษาเวียดนามในมิติอื่นๆ จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจเลยว่างานวิจัย หรือวรรณกรรมส่วนใหญ่ที่ได้สำรวจนั้น แทบทั้งหมดผู้ศึกษานักวิชาการ นักวิจัยต่างๆ จะอุทิศพื้นที่ของงานวิจัยส่วนหนึ่งไว้ให้กับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เป็นพื้นฐาน หากแต่ความต่างของการนำเสนอข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ระหว่างงานต่างๆ นั้นเกิดจากประเด็นการศึกษาที่แตกต่างกันอันเป็นผลให้การให้นำหน้าหนักของประวัติศาสตร์ในแต่ละแง่มุมแตกต่างกันไปในแต่ละประเด็นที่ทำการศึกษา

การศึกษาในแนวทางการประมวลองค์ความรู้ภาพรวมของเวียดนาม

การศึกษาและนำเสนอองค์ความรู้ตามแนวทางนี้ ผู้ศึกษาวิจัยมุ่งนำเสนอกรอบทำความเข้าใจเวียดนามแทบทุกแง่มุม มีนำเสนอข้อมูลในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความมั่นคง การต่างประเทศ การค้า การลงทุน ซึ่งองค์ความรู้ตามแนวทางนี้ จะมีทั้งรูปแบบที่มุ่งเน้นเพียงการนำเสนอข้อเท็จจริงในด้านต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจ รวมไปถึงรูปแบบที่เป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงประกอบการให้ความเห็นในเชิงการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวิจัยในประเด็นสำคัญที่แฝงอยู่ในมิติต่างๆ ที่รวบรวมได้ไม่ว่าจะเป็นให้ความเห็นทางทฤษฎี การวิเคราะห์แนวโน้มความน่าจะเป็น การตอบคำถามการศึกษาวิจัยที่ได้ตั้งไว้

ปฏิเสธไม่ได้ว่า การศึกษาวิจัยและนำเสนอองค์ความรู้ตามแนวทางนี้ มีกรอบการศึกษาที่กว้างขวาง และมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งเน้นนำเสนอองค์ความรู้ที่มีมิติต่างๆ ที่หลากหลาย ทั้งเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในด้านเวียดนาม และตอบคำถามในประเด็นปัญหาการวิจัยในลักษณะกว้างๆ ดังนั้น ประเด็นคำถามหรือปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวกับเวียดนามที่เป็นปรากฏการณ์ที่เล็กลงมาจะไม่ถูกพูดถึง หรือทำการศึกษาวิจัยในรายละเอียด

การศึกษาวิจัยในมิติทางเศรษฐกิจ

การศึกษาตามแนวทางนี้ เป็นการศึกษาในกรณีเฉพาะด้าน โดยเน้นหนักในด้านเศรษฐกิจ โดยสำรวจพบทั้งการศึกษาลักษณะการบริหารเศรษฐกิจในช่วงก่อนการรวมประเทศ และระบบเศรษฐกิจในห้วงหลังการรวมประเทศเป็นผลสำเร็จ แต่ที่พบมากๆ ในช่วงหลังคือ การศึกษาพัฒนาการทางเศรษฐกิจของเวียดนามหลังจากที่มีการปฏิรูปตามแนวทางโดยเหมย (Doi Moi) ที่มีประเด็นหลักๆ ในการนำเสนอที่พบ เช่น ภาพรวมทางเศรษฐกิจก่อนและหลังการปฏิรูป สาเหตุของการปฏิรูปนโยบายเศรษฐกิจที่มีการนำเสนอความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายเศรษฐกิจในอดีตกับนโยบายเศรษฐกิจในปัจจุบัน การปรับตัวของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ซึ่งจะมีการประเด็นการโต้แย้งทางการเมืองภายใน และการปรับโลกทัศน์ทางการเมืองภายในและการต่างประเทศ นอกจากนี้การศึกษาดังกล่าวก็ยังนำเสนอข้อมูลด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนระหว่างประเทศ ของเวียดนามที่อยู่ในระดับเปลี่ยนแปลงจากหน้ามือเป็นหลังมือ

การศึกษาวิจัยด้านการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ

นอกเหนือจากประเด็นเศรษฐกิจในภาพกว้างที่กล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่ามี การศึกษาประเด็นอื่นๆ ในทางเศรษฐกิจ เป็นการเฉพาะเรื่องอีกด้วย อาทิ การค้าระหว่างประเทศของเวียดนามในภาพรวม ตลอดจนการค้าระหว่างประเทศระหว่างไทยกับเวียดนาม การลงทุนทางตรงของผู้ประกอบการไทยในเวียดนาม โอกาสข้อจำกัดในการลงทุนในเวียดนาม ซึ่งในการศึกษาประเด็นย่อยเหล่านี้ เป็นการศึกษาที่อาศัยพื้นฐานของข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ และทำการวิเคราะห์ประเมินสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจและลงทุนในเวียดนาม โดยมีวัตถุประสงค์นำเสนอข้อเท็จจริงที่เป็นไปในด้านต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับนักลงทุนที่จะเข้าไปลงทุนในเวียดนาม ซึ่งหากพิจารณาแล้วจะพบว่า การศึกษาตามแนวทางนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับการลงทุนทางตรงของไทยในเวียดนามนั้น ยังไม่มีบริบทของการนำทฤษฎีทางรัฐศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องเพื่ออธิบายหรือทำความเข้าใจ

ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจของเวียดนามเลย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าหากมีการศึกษากรณีเหล่านี้โดยมีการนำทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเข้าไปร่วมในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ด้วย น่าจะทำให้การวิเคราะห์สถานการณ์การลงทุนระหว่างประเทศนั้นมีความลึกซึ้งและสร้างความเข้าใจได้มากยิ่งขึ้น

แนวทางการศึกษานโยบายต่างประเทศ

วรรณกรรมในแนวทางนี้จะเป็นการศึกษาการก่อร่างนโยบายต่างๆ ตลอดจนปัจจัยที่เป็นความสำเร็จ (หรือล้มเหลว) ในการปฏิบัตินโยบายในด้านต่างประเทศของเวียดนาม ซึ่งการวิจัยที่พบนั้นมีทั้งการศึกษาที่มีสมมติฐานว่าเศรษฐกิจการค้า การลงทุนระหว่างประเทศ มีผลสำคัญในการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งส่งผลให้มีภาวะที่พึ่งพิงกันระหว่างประเทศอื่นๆ กับประเทศเวียดนามเพิ่มมากขึ้น และด้วยเหตุดังกล่าวนี้จึงทำให้เวียดนามมีแนวโน้มที่จะสร้างสันติ และสร้างความร่วมมือ มากกว่าที่จะก่อสงครามและสร้างความขัดแย้ง นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของเวียดนามกับไทย กับจุดเปลี่ยนทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศระหว่างกัน ที่มีแนวโน้มที่จะเป็นมิตรกันยิ่งขึ้นไปในกาลอนาคต

การศึกษาตามแนวทางนี้ นำเสนอข้อมูลการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และนำเสนอปัจจัยที่เป็นสาเหตุที่ทำให้เวียดนามถูกผนวกเข้าไปในระบบเศรษฐกิจการเมืองทั้งในระดับโลก และระดับภูมิภาคมากยิ่งขึ้นโดยนำทฤษฎีทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาใช้ทำการวิเคราะห์ซึ่งเป็นประโยชน์มากในแง่ของการทำความเข้าใจบริบทในทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของเวียดนาม อย่างไรก็ดี การนำเสนอในแนวทางนี้นั้นเป็นการตอบคำถามกว้างๆ เกี่ยวกับแนวโน้มและท่าทีในภาพรวมของเวียดนามที่อธิบายได้โดยทฤษฎีทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่ยังมีได้มีการนำทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ต่างๆ ที่สามารถหยิบยกมาใช้ในการอธิบายในรูปแบบอื่นๆ ได้ มาเพิ่มพลังในการอธิบายปรากฏการณ์

การศึกษานโยบายต่างประเทศในอีกแนวทางหนึ่งที่พบนั้น เป็นการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการปฏิบัตินโยบายต่างประเทศของเวียดนามตามที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งการศึกษาตามแนวทางนี้นั้นจะมุ่งตรวจสอบและวิเคราะห์พฤติกรรม และท่าทีการแสดงออกในเวทีระหว่างประเทศของเวียดนาม ว่ามีแนวโน้มอย่างไร ความสำเร็จหรือล้มเหลว และอะไรเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวดังกล่าว ซึ่งการศึกษาตามแนวทางนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเข้าใจจุดแข็ง และจุดอ่อนของเวียดนามในด้านนโยบายต่างประเทศ และการก่อให้เกิดความเข้าใจ

ดังกล่าวนั้น สามารถนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการประเมินพฤติกรรมหรือท่าทีของเวียดนามเพื่อประกอบการตัดสินใจในการร่วมมือ หรือเป็นพันธมิตร หรือจะมีปฏิสัมพันธ์กับเวียดนามในลักษณะอย่างไรในอนาคต

องค์ความรู้เกี่ยวกับเวียดนามนั้นจะดำรงอยู่ใน 5 มิติ หลักๆ ที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงแล้วข้างต้นซึ่งหากผู้อ่านพิจารณาเนื้อหาหรือประเด็นสำคัญๆ ของวรรณกรรมต่างๆ ที่ผู้วิจัยจะได้นำเสนอในส่วนต่อไปประกอบกับกรอบแนวทางขององค์ความรู้ที่นำเสนอไว้ นั้น ผู้วิจัยเชื่อว่าจะทำให้ผู้อ่านนั้นสามารถมองภาพรวมขององค์ความรู้ของเวียดนามได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

วรรณกรรมเกี่ยวกับเวียดนาม

หลังจากที่ได้นำเสนอลักษณะขององค์ความรู้เกี่ยวกับการเวียดนามที่ดำรงอยู่แล้วนั้น ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอเนื้อหาขององค์ความรู้ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมการศึกษาในมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามโดยมุ่งสำรวจเพื่อนำเสนอภาพกว้างๆ และสรุปให้ทราบโดยสังเขปเกี่ยวกับองค์ความรู้ ตลอดจนทิศทางการต่างๆ ในการศึกษาสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามที่มีผู้ทำการศึกษามาก่อนหน้านี้ โดยบางการศึกษาอาจมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษาวิจัยของผู้วิจัย และบางส่วนอาจเป็นองค์ความรู้ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องมากนัก หากแต่จะสามารถสร้างประโยชน์อย่างยิ่งเมื่อผู้อ่านเข้าไปทบทวนการศึกษาเหล่านี้เพื่อทำความเข้าใจเวียดนามที่มีความสำคัญในฐานะกรณีศึกษาของการวิจัยนี้ให้มากยิ่งขึ้น

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ได้ประมวลบทสรุปผู้บริหารเรื่องการลงทุนในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ซึ่งเป็นการนำเสนอข้อมูลทั่วไปในด้านต่างๆ เช่น ขอบเขตความตกลงว่าด้วยการลงทุนในอาเซียน กฎระเบียบที่จำเป็นต้องทราบในการเข้าไปลงทุนในประเทศเวียดนาม ภาพรวมเศรษฐกิจและแนวโน้มทิศทางของเวียดนามในขอบข่ายของโอกาสการลงทุนของผู้ประกอบการไทยในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม⁶³ โดยพิจารณาแล้วเป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเวียดนามคร่าวๆ เพื่อประโยชน์ในเชิงปฏิบัติ โดยไม่มีมิติที่สร้างความเข้าใจพื้นฐานในเรื่องเวียดนาม ซึ่งก็ทำให้การนำไปใช้ประโยชน์นั้นจำกัดอยู่ในมิติในวงแคบในเรื่องเศรษฐกิจการลงทุนว่าการเข้าไปลงทุนในต่างประเทศโดยขาดการนำเสนอในบริบทเชิงพื้นฐานการก่อร่างสร้างตัวและ

⁶³ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, *รอบรู้เรื่องการลงทุนในอาเซียน: สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม* (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2557).

ความเป็นมาของการเปิดการลงทุนตามแนวทางเสรีนิยมนั้นอาจทำให้ผู้ลงทุนไม่มีความเข้าใจพื้นฐานที่จำเป็นในการเข้าไปลงทุนในเวียดนามที่รอบด้านนัก

กรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์ เผยแพร่เอกสารเรื่อง “คู่มือ การค้า และการลงทุน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม” โดยนำเสนอข้อมูลพื้นฐานในด้านต่างๆ ของเวียดนาม รวมถึง เศรษฐกิจการค้า ภาวะเศรษฐกิจ นโยบายเศรษฐกิจการค้า การค้าระหว่างประเทศ การค้าระหว่างเวียดนามกับไทย กฎระเบียบทางการค้าต่างๆ การลงทุนจากต่างประเทศ ตลอดจนข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการค้าการลงทุน เช่น ช่องทางการจำหน่ายสินค้า ขั้นตอนการจดทะเบียนการค้า การชำระเงิน โดยมีการวิเคราะห์โอกาส ปัญหาอุปสรรคในการค้าการลงทุนในเวียดนามไว้ด้วย⁶⁴

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ เผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับการลงทุนในเวียดนามไว้ในเอกสาร Vietnam: คู่มือโอกาสและทิศทางการค้าการลงทุนในเวียดนาม โดยนำเสนอข้อมูลในมิติต่างๆ ทั้งสิ้น 15 มิติ ไล่เรียงมาตั้งแต่ข้อมูลพื้นฐานของประเทศ กฎระเบียบการจัดตั้งธุรกิจ การจ้างงาน ต้นทุนทำธุรกิจ กฎระเบียบด้านการนำเข้าและการส่งออก ซึ่งก็มีความคล้ายคลึงกับคู่มือการลงทุนที่จัดทำโดยหน่วยงานอื่นๆ อย่างไรก็ตาม คู่มือการลงทุนในเวียดนามฉบับนี้มีความพิเศษในมิติที่มีการนำเสนอข้อมูลต่างๆ ในด้านสภาพทางสังคมของเวียดนาม อาทิ สภาพการดำรงชีวิตในเวียดนาม และมารยาททางวัฒนธรรมในการติดต่อธุรกิจกับชาวเวียดนามอีกด้วย ซึ่งในความเห็นของผู้วิจัยนั้นมองว่าคู่มือฉบับนี้น่าจะเป็นคู่มือการลงทุนในเวียดนามที่มีความสมบูรณ์ครอบคลุมมิติต่างๆ ได้อย่างรอบด้านมากที่สุด⁶⁵

กฤษณา เกิดผล ศึกษาการขยายการส่งออก และการลงทุนของไทยในประเทศเวียดนาม พบว่า “สินค้าที่ผู้ประกอบการชาวไทยเห็นว่ามีโอกาสในการขยายการส่งออกได้มากขึ้น ได้แก่ เม็ดพลาสติก เหล็กและผลิตภัณฑ์เหล็ก รวมทั้งเคมีภัณฑ์ สำหรับการขยายการลงทุนของไทยในประเทศเวียดนามนั้น เห็นว่าประเทศไทยมีโอกาสในการขยายการลงทุนในสาขาเกษตรกรรม อุตสาหกรรมอาหารแปรรูป และอุตสาหกรรมสิ่งทอ สำหรับการลงทุนในสาขาผลิตภัณฑ์จากทะเล แม้ว่าไทยจะมีโอกาสในการลงทุนอยู่มาก แต่ในปัจจุบัน (พ.ศ.2541) เวียดนามได้หยุดการให้สัมปทาน

⁶⁴ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, คู่มือการค้าการลงทุน: สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, นนทบุรี 2554).

⁶⁵ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, Vietnam: คู่มือโอกาสและทิศทางการค้าและการลงทุนในเวียดนาม (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, นนทบุรี 2554).

แก่บริษัทประมงต่างชาติ ทำให้ผู้ประกอบการชาวไทยไม่สามารถเข้าไปลงทุนได้ สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการส่งออกสินค้าของไทยไปยังประเทศเวียดนามที่สำคัญได้แก่ ความไม่แน่นอนของกฎหมาย ระเบียบและกฎเกณฑ์ทางการค้าของเวียดนาม การขาดสิ่งอำนวยความสะดวกและกฎหมายที่ใช้ในทางธุรกิจการเงินและการธนาคาร รวมทั้งความไม่เข้าใจในระบบการค้าของเวียดนามตามลำดับ ในด้านการขยายการลงทุนของไทยในประเทศเวียดนาม ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญได้แก่ ความไม่ชัดเจนของกฎหมายและระเบียบต่างๆ ด้านการลงทุน ความล่าช้าของระบบราชการ ความซ้ำซ้อนและไม่แน่นอนของระบบภาษี และการขาดแคลนสาธารณูปโภคที่จำเป็น...”⁶⁶

เขียน วีระวิทย์ นำเสนอการศึกษาวิจัยในรูปของตำราคู่มือการศึกษาเวียดนามที่ได้จัดทำไว้อย่างครอบคลุมในทุกมิติ ในงาน “เวียดนาม: สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ” ที่ทำการศึกษารวบรวมประเทศเป็นผลสำเร็จแล้วประมาณ 23-24 ปี โดยมีโครงสร้างการนำเสนอแบ่งเป็นมิติต่างๆ ตามชื่อหนังสือ โดยมีการนำเสนอ ข้อมูลพื้นฐานที่นำเสนอให้ทราบว่าเวียดนามได้รับมรดกทางธรรมชาติ และที่บรรพบุรุษสร้างไว้อย่างไร

ในด้านสังคม เขียนฯ มุ่งหาคำตอบและนำเสนอองค์ประกอบและโครงสร้างประชากรเวียดนาม ในแง่มุมความพร้อม และศักยภาพในการส่งเสริมการพัฒนาประเทศตามแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม และ พฤติกรรมทางการเมืองกับแนวทางการพัฒนาประเทศว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ อย่างไร นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงต่างๆ ของรัฐไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคล ชุมชน และรัฐนั้นเป็นอยู่อย่างไร

ในด้านเศรษฐกิจ ที่ถือว่าเป็นมิติสำคัญอย่างยิ่งในห้วงหลังการสิ้นสุดสงครามเย็นนั้น ได้นำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับ ความพร้อมของเวียดนามว่าเมืองคาพยพ รากฐาน หรือเครื่องมือเชิงนโยบาย ตลอดจนความพร้อมและศักยภาพเพียงใดในการบริหารเศรษฐกิจให้ตอบสนองต่อประชากรในประเทศ ระดับการเชื่อมโยงแบบพึ่งพิงอิงกันกับต่างประเทศนั้นมีระดับอย่างไรและเป็นอยู่อย่างไร

ในมิติด้านความมั่นคงทั้งภายในและภายนอกประเทศ มีการนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวกับความภาคภูมิใจและความชื่นชมระทมใจของคนในชาติในด้านความมั่นคง ตลอดจนแสดงให้เห็นว่าพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามนั้นมีโลกทัศน์อย่างไรในเชิงนโยบายความมั่นคง กล่าวคือมีการ

⁶⁶ กุสุมา เกิดผล, การศึกษาการขยายการลงทุนและการลงทุนของไทยในประเทศเวียดนาม (วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2541).

ดำเนินนโยบายต่างที่เกี่ยวข้องกับสงคราม และการสร้างความพร้อมในการเข้าสู่สงคราม ตลอดจนทิศทางในการดำรงไว้ซึ่งสันติภาพอย่างไร

ในด้านการเมือง การศึกษาวิจัยนี้นำเสนอข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ของลักษณะการปกครองภายในเวียดนามว่ามีโครงสร้างการบริหารอำนาจภายในอย่างไร มีโครงสร้างการบริหารพรรคคอมมิวนิสต์ฯ ในลักษณะใด และกลไกการควบคุมอำนาจการบริหารของพรรคฯ ในระดับรองลงมา นั้นเป็นอย่างไร ศาลยุติธรรมของเวียดนามมีลักษณะอย่างไร มีการนำเสนอภาพความขัดแย้งไม่เห็นด้วยระหว่างพรรคฯ กับบุคคลหรือข้าราชการต่างๆ ตลอดจนมีการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงในด้านสื่อสารมวลชน สิทธิภาพเสรีภาพของประชาชนในการรับฟังข่าวสารจากต่างประเทศด้วย

ในอีกมิติหนึ่งคือ ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ งานวิจัยนี้เสนอว่า การกำหนดนโยบายต่างประเทศนั้นมีการกำหนดทิศทางจากคนไม่กี่คนในพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม และไม่ต้องมีการแสดงความรับผิดชอบใดๆ ในผลที่เกิดจากการกำหนดนโยบายต่างๆ กลไกการใช้อำนาจในการกำหนดนโยบาย การปฏิบัตินโยบายต่างประเทศได้ถูกนำเสนอโดยละเอียดในการศึกษานี้ โดยสามารถใช้ทำความเข้าใจได้อย่างครอบคลุมแทบทุกมิติ

ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับสหภาพโซเวียต เวียดนามกับอินโดจีน เวียดนามกับจีน เวียดนามกับประเทศในกลุ่มอาเซียน เวียดนามกับญี่ปุ่น และความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับไทย นั้นก็ถูกนำมากล่าวถึงในรายละเอียดในหลายด้าน ทั้งในด้านความมั่นคง ด้านการเมือง ด้านความช่วยเหลือระหว่างกัน ตลอดจนความขัดแย้งในประเด็นต่างๆ เช่นความขัดแย้งในด้านกรณีพิพาทด้านดินแดน ความขัดแย้งในกรณีชาวฮาว (ชาวเวียดนามเชื้อสายจีน) ซึ่งเป็นกรณีความขัดแย้งระหว่างจีน กับเวียดนาม เป็นต้น⁶⁷

จารุศักดิ์ บุญน้อม ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการลงทุนทางตรงของไทยในเวียดนาม ผลการศึกษาพบว่า

“นักลงทุนไทยมีความสนใจลงทุนทางตรงในเวียดนาม เนื่องจากมีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจที่ดีกว่าไทย มีความสามารถ และประสบการณ์ด้านการผลิต ความชำนาญ เทคโนโลยี

⁶⁷ เขียน ธีระวิทย์, *เวียดนาม: สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ* (สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ, 2542).

ปัจจัยทุน และขนาดการผลิตขนาดใหญ่อยู่ในระดับต่ำ โดยรูปแบบการลงทุนส่วนใหญ่ของบริษัทไทย เป็นการลงทุนด้วยทุนไทยทั้งหมด (Wholly Foreign-Owned Investment) โดยไม่เลือกการร่วมทุนกับนักลงทุนในประเทศ เนื่องด้วยต้องการความได้เปรียบในการผูกขาดด้านการผลิต การจัดการ และเทคโนโลยีที่เหนือกว่า อีกทั้งเพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการ และรักษาส่วนแบ่งกำไรไว้ ส่วนด้านมูลเหตุจูงใจในการขยายการลงทุนนั้น พบว่ามีความแตกต่างกันไปในแต่ละอุตสาหกรรม ซึ่งสามารถสรุปได้ 3 ประการ คือ

1. เพื่อสร้างความได้เปรียบจากการเป็นผู้ผลิตรายใหญ่รายแรก
2. เพื่อต้องการหลีกเลี่ยงข้อจำกัดด้านโควตาการนำเข้า และมาตรการกีดกันทางการค้าของประเทศพัฒนาแล้วในประเทศต้นกำเนิดของผู้ลงทุน
3. การขยายการลงทุนเพื่อให้เกิดการลงทุนแบบครบวงจร⁶⁸

นายชิน บริพนธ์ ทำการศึกษาการลงทุนโดยตรงของธุรกิจไทยในประเทศเวียดนาม ศึกษากรณีธุรกิจร่วมทุนระหว่างไทย-เวียดนาม พบว่า “...ประเทศเวียดนามเป็นตลาดใหม่และมีขนาดใหญ่ เหมาะสำหรับธุรกิจประเภทอุตสาหกรรมการผลิต อุตสาหกรรมเกษตรและประมง สำหรับปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดันที่สำคัญที่นักลงทุนพิจารณาได้แก่ ตลาดประเทศเวียดนามมีขนาดใหญ่ และมีความต้องการสินค้าจำนวนมาก ค่าจ้างแรงงานต่ำ คู่แข่งน้อย ซึ่งปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดันแต่ละปัจจัยจะแตกต่างกันตามประเภทธุรกิจ ส่วนสิทธิประโยชน์หลังจากการร่วมทุนมักไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงในขั้นต้น แต่นักธุรกิจชาวไทยยังคงต้องการทำธุรกิจร่วมทุนต่อไปจนมีความชำนาญและสามารถไปลงทุนในประเทศเวียดนามได้ด้วยตนเอง ปัญหาและข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นมักเกิดจากการคอร์รัปชัน การที่นักธุรกิจเวียดนามยังขาดประสบการณ์ในการร่วมทุนกับบริษัทต่างชาติ ความไม่ชัดเจนในเรื่องนโยบายและขั้นตอนการดำเนินธุรกิจที่ยุงยาก...”⁶⁹

ไตรรัตน์ ยืนยง ได้นำเสนอกรอบความรู้ต่างๆ ไปที่ใช้ในการทำความรู้จัก หรือศึกษาประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียน ในหนังสือ “รู้รอบเรื่องประชาคมอาเซียน” โดยในส่วนของเวียดนามนั้น ดร.ไตรรัตน์ฯ ได้นำเสนอไว้ในหลายๆ แง่มุม โดยเฉพาะจุดเด่นของประเทศเวียดนามที่

⁶⁸ จารุศักดิ์ บุญน้อม, การลงทุนทางตรงของไทยในเวียดนาม (งานวิจัยเฉพาะเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.2553)

⁶⁹ ชิน บริพนธ์, การลงทุนโดยตรงของธุรกิจไทยในประเทศเวียดนาม ศึกษากรณีธุรกิจร่วมทุนระหว่างไทย-เวียดนาม (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2541).

สามารถดึงดูดนักลงทุนเอาไว้ได้มีอยู่หลายประการ เช่น จุดแข็งด้านการมีเสถียรภาพทางการเมือง ประชากรจำนวนมากซึ่งหมายถึงเป็นประเทศมีตลาดขนาดใหญ่ ตลอดจนกล่าวถึงสายสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างไทยกับเวียดนามที่มีมาเป็นเวลาช้านาน (ผู้วิจัยค่อนข้างตั้งคำถามในแง่มุมมองความสัมพันธ์ใน ลักษณะที่กล่าวถึงนี้) นอกจากนี้ในงานดังกล่าวก็กล่าวถึงสภาพทางกายภาพของประเทศเวียดนาม ต่างๆ เช่นอาณาเขต ลักษณะภูมิประเทศ เมืองสำคัญๆ เชื้อชาติของคนในประเทศ สกูลเงินที่ใช้ สินค้านำเข้าและส่งออกที่สำคัญ ระบบการศึกษาของประเทศ

นอกจากนี้ในงานดังกล่าวยังได้มีการกล่าวถึงแนวโน้มของแรงงานภายในประเทศ เวียดนามนามที่จะมีการเพิ่มหรือลด และกระจายเข้าไปอยู่ในภาคเศรษฐกิจต่างๆ รวมถึงมีการ กล่าวถึงความอัศจรรย์ของนโยบายโด่ยเหมย (Doi Moi) ที่ได้ยกระดับเศรษฐกิจเวียดนาม ซึ่งได้ ตีความคำว่า โด่ยเหมย (Doi Moi) ว่ามีแก่นสารก็คือ “การเปลี่ยนทุกอย่างให้ดีกว่าอดีตที่ขมขื่น”

อีกประเด็นสำคัญที่ชี้ให้เห็นในงานนี้คือ การนำเสนอความพยายามของเวียดนามใน การผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับเศรษฐกิจโลก โดยการแก้กฎหมาย หรือกฎระเบียบต่างๆ ให้สอดคล้อง กับกฎเกณฑ์ที่กำหนดเอาไว้โดย องค์การการค้าโลก (World Trade Organization-WTO) ซึ่งเป็ นการกระทำอย่างเร่งรีบ โดยเวียดนามมีการเร่งรัดโครงการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ในขนาด ใหญ่ เช่นการลงทุนสร้างโรงไฟฟ้า สร้างเขื่อน ถนน เป็นต้น

ธุรกิจที่เป็นช่องทางสำคัญ และมีความเป็นไปได้ในการลงทุนของนักลงทุนชาวไทย อยู่หลายภาคส่วน เช่น การเกษตร เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ บริการด้านการศึกษา บริการด้านอาหาร เป็น ต้น⁷⁰

พ.ระพีพงษ์ และอภิชาติ สิริผาดิ ได้นำเสนอโอกาสและปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้ เวียดนามเป็นประเทศที่น่าเข้าไปลงทุน ในงานเขียน “เวียดนาม ตลาดพันล้านที่นำลงทุน-Vietnam A Billion-USD Market to Watch” โดยในงานดังกล่าวนี้มีโครงสร้างการนำเสนอเริ่มตั้งแต่ข้อมูลเชิง ประวัติศาสตร์ตั้งแต่ยังตกอยู่ใต้อาณัติของจีนเรื่อยมา จนถึงเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส จนกระทั่ง สามารถกอบกู้เอกราชได้ จนกาลต่อมาประเทศประสบภาวะปัญหาเศรษฐกิจจนต้องปฏิรูป และใช้ นโยบายโด่ยเหมย (Doi Moi)

⁷⁰ ไตรรัตน์ ยืนยง, *รอบรู้เรื่องประชาคมอาเซียน* (อมรการพิมพ์, กรุงเทพฯ 2551) 249-271.

อีกประเด็นใหญ่ที่นำเสนอคือ มีการกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมในมิติต่างของเวียดนามอีกด้วย เช่นการที่คนรุ่นใหม่มีการอพยพมาทำงานในเมืองมากขึ้นเรื่อยๆ และคนเวียดนามนั้นโดยเฉลี่ยมีรายได้มากขึ้น เริ่มกลายเป็นสังคมแห่งการบริโภค ลักษณะของครอบครัวนั้น มีการแยกออกมาอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยวมากยิ่งขึ้น

ในมิติทางเศรษฐกิจนั้น แม้ว่าเวียดนามจะมีขนาดเศรษฐกิจเป็นหนึ่งในสี่ของไทย แต่ด้วยพลังขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศที่มีมากขึ้นเรื่อยๆ นั้นจะทำให้เศรษฐกิจมีอัตราการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอัตราการเจริญเติบโตของเวียดนามนั้นเป็นการเจริญเติบโตแบบก้าวกระโดด โดยในห้วงปี ค.ศ.2000-2006 นั้น เวียดนามมีตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติที่สูงมากโดยอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเฉลี่ยเป็นรองเพียงจีนเท่านั้น

ส่วนสำคัญของงานชิ้นนี้คือการประเมินโอกาสทางธุรกิจต่างๆ ในเวียดนาม หากว่านักลงทุนไทยสนใจจะประกอบธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นนโยบายของประเทศเวียดนามในด้านการค้าและการลงทุน โอกาสด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โอกาสทางการค้าและการลงทุน มีการประเมินจุดอ่อนและจุดแข็งต่างๆ ของเวียดนาม มีการนำเสนอสถิติเคลื่อนการลงทุนจากต่างประเทศที่ถาโถมเข้าไปลงทุนในเวียดนามระลอกแล้วระลอกเล่า และได้นำเสนอข้อมูลบริษัทต่างๆ ที่มีขนาดใหญ่และได้เข้าไปลงทุนในเวียดนามแล้ว และในท้ายที่สุดการงานชิ้นนี้ยังได้นำเสนอสิ่งที่ควรคำนึงถึง ตลอดจนขั้นตอนต่างๆ ที่ผู้ที่ต้องการจะเข้าไปลงทุนในเวียดนามนั้นต้องทราบ⁷¹

นายพิษณุ จันทรวีรทัต ได้นำเสนองานเขียน “ยลถวณ:เวียดนามในสายตานักการทูต” ที่สะท้อนจากมุมมองของนักการทูตที่เคยได้ไปสัมผัส หรือใช้ชีวิตอยู่ในเวียดนาม โดยนำเสนอเรื่องราวจากประสบการณ์จริงที่ได้พบเห็น ซึ่งเป็นที่มาของข้อคิด หรือแง่มุมในเชิงการทำธุรกิจในประเทศเวียดนามกล่าวคือ ผู้ประกอบการต้องมั่นใจว่าการเข้าไปลงทุนนั้น ผู้ประกอบการชาวไทยจะต้องทำได้ดีกว่า เก่งกว่า และราคาถูกลงกว่า ที่ผ่านมามีผู้ประกอบการชาวไทยเข้าไปทำธุรกิจในเวียดนามที่รวมแล้วมีมูลค่าที่สูงมาก คือประมาณ 6,200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ถือเป็นอันดับ 10 ของการลงทุนจากต่างประเทศในเวียดนาม (สถิติในปี พ.ศ.2553) นักลงทุนเหล่านี้โดยเฉพาะบริษัทขนาดใหญ่ของไทยนั้นได้สร้างภาพลักษณ์ที่ดีของนักลงทุนไทยในเวียดนามเป็นอย่างยิ่ง และถือเป็นประโยชน์

⁷¹ พ.ประไพพงษ์, อภิชาติ สิริผาคติ, *เวียดนาม ตลาดพันล้านที่นำลงทุน: Vietnam-A Billion-USD Market to Watch* (Offset Creation Co. Ltd., กรุงเทพฯ 2550).

ต่อเนื่องในด้านภาพลักษณ์ที่ส่งผลถึงนักลงทุนที่มีธุรกิจขนาดกลาง หรือขนาดเล็กที่ได้เข้าไปลงทุนในเวียดนาม

นายพิชญ์ นั้นได้ยกตัวอย่างนักลงทุนขนาดใหญ่ที่ได้เข้าไปลงทุนในเวียดนามในกรณีของ พกฤษา เรียลเอสเตท ที่ได้เข้าไปลงทุนในด้านอสังหาริมทรัพย์ในเวียดนาม ที่เมืองไฮฟอง ซึ่งได้รับการสนับสนุนและผลักดันจากภาครัฐ คือสถานทูตไทย และสถานกงสุลไทยในประเทศเวียดนาม ทั้งในมิติด้านระเบียบข้อกฎหมาย และการยืนยันรับรองกับผู้ที่มีอำนาจในประเทศเวียดนาม ซึ่งในกรณีนี้ก็คือ นายเหงวียน วัน แก่ญู รักษาการประธานกรรมการภาคประชาชนนครไฮฟอง จนทำให้บริษัท พกฤษาเรียลเอสเตท ได้รับความสะดวกในการดำเนินธุรกิจ⁷²

ธนันท์ บุนวรรณ ทำการสำรวจ วิเคราะห์ การศึกษาวิจัยประเภทวิทยานิพนธ์ สาขาประวัติศาสตร์เวียดนามทั้งในส่วนที่ศึกษาวิจัยโดยนักศึกษา รวมถึงนักวิจัยต่างๆ ทั้งทั้งสามภูมิภาคของประเทศเวียดนามโดยการศึกษานี้มีเป้าประสงค์ในการสำรวจองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เวียดนามที่มีอยู่ในงานวิจัยประเภทวิทยานิพนธ์โดยมุ่งตรวจสอบค้นพบประเด็น เนื้อหา ข้อค้นพบที่มีความน่าสนใจ ระเบียบวิธีวิจัย และการใช้หลักฐานในการสนับสนุนงานวิจัยของวิทยานิพนธ์ต่างๆ นอกจากนี้งานวิจัยนี้ยังมีวัตถุประสงค์ในการทำบรรณนิทัศน์ฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับบุคคลต่างๆ ที่มีความสนใจในการศึกษาค้นคว้าด้านประวัติศาสตร์เวียดนามและถือเป็นฐานข้อมูลให้นักวิชาการไทยให้ทำการศึกษาเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนและสามารถต่อยอดองค์ความรู้ได้อย่างกว้างขวางและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

การศึกษานี้มีการจัดประเภทการวิเคราะห์ตามรายละเอียดของเนื้อหา และห้วงเวลา ซึ่งแบ่งเป็นหลักๆ ได้เป็นยุคก่อนฝรั่งเศสเข้าปกครองเวียดนาม ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นยุคจารีต-ศักดินา ยุคเวียดนามภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ยุคสงครามเวียดนาม และท้ายที่สุดคือยุคเวียดนามภายหลังรวมประเทศได้เป็นผลสำเร็จ หรือยุคของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดย ดร.ธนันท์ฯ มุ่งแสวงหา ตรวจสอบ และวิเคราะห์งานวิจัยประเภทวิทยานิพนธ์ในสาขาประวัติศาสตร์เวียดนามเท่านั้น

จากการศึกษาวิจัยของ ธนันท์ฯ ผู้วิจัยได้นำเอาประเด็นข้อค้นพบทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้มานำเสนอเป็นบางส่วน กล่าวคือ การศึกษาวิจัยโดยส่วนใหญ่ในช่วงที่ฝรั่งเศสเข้าปกครองเวียดนามนั้น ทิศทางหลักๆ ของการวิจัยนั้นจะเน้นไปที่ประเด็นการต่อสู้ของกลุ่มต่างๆ ที่

⁷² พิชญ์ จันทรวิทัน, *ยลภูวน:เวียดนามในสายตานักการทูต* (บริษัท สถาพรบุ๊คส์ จำกัด, กรุงเทพฯ 2556)283-292.

มีอยู่หลากหลายในการต่อต้านฝรั่งเศสโดยมีการนำเสนอในรายละเอียดเฉพาะการต่อสู้ในแต่ละพื้นที่ และภูมิภาคด้วย โดยการศึกษาดังกล่าวนั้นเชื่อว่าเป็นถ่ายทอดประวัติศาสตร์ด้านความรักชาติ และการต่อสู้ให้ได้มาเพื่อเอกราชไปยังคนรุ่นหลัง นอกจากนี้เรื่องราวการต่อสู้ของกลุ่มต่างๆ แล้ว ยังมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบุคคลสำคัญหรือวีรบุรุษคนสำคัญต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของโฮจิมินห์ หรือ เหงวียนไอก๊วก ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นบทบาทด้านการรับเอาแนวคิด และเผยแพร่ลัทธิมาร์กซ์-เลนินในเวียดนาม ตลอดจนบทบาทของโฮจิมินห์ในด้านความสัมพันธ์กับพรรคคอมมิวนิสต์และประชาชน โดยนอกจากประเด็นที่กล่าวแล้วนั้น ก็จะมีประเด็นอื่นๆ อยู่ประปรายเช่นประเด็นด้านสภาพเศรษฐกิจภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส และประเด็นด้านสังคมและการศึกษา เป็นต้น

ต่อมาในยุคการต่อสู้ในสงครามเวียดนามนั้น เมื่อพิจารณาเนื้อหาแล้วนั้นพบว่า ประเด็นการต่อสู้การทำสงครามต่อต้านอเมริกานั้นเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจในการศึกษาวิจัยมากที่สุด โดยการศึกษาดังกล่าวได้สะท้อนภาพลักษณ์อันเลวร้ายของสหรัฐอเมริกาในสงคราม

ประเด็นที่น่าจะมีความเกี่ยวข้องกับผู้วิจัยมากที่สุด คือการสำรวจวิเคราะห์งานวิจัยในยุคโดยเหมย (Doi Moi) ซึ่งพบว่า นักวิจัยส่วนมากแล้วนั้นสนใจศึกษายุคโดยเหมยจนถึงปัจจุบัน เป็นอย่างยิ่ง มีปริมาณการศึกษาวิจัยเป็นจำนวนมาก โดยประเด็นที่ทำการศึกษานั้นจะเป็นประเด็นด้านการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก

ในมิติของสาเหตุของการศึกษาหรือการได้มาซึ่งองค์ความรู้ต่างๆ จากการศึกษาวิจัยนั้น ดร.ธนันท์ฯ กล่าวว่าข้อสังเกตประการสำคัญคือ วัฒนธรรมการเขียนของเวียดนาม และระบบการศึกษาของเวียดนามนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดกรอบการศึกษาวิจัย โดยอาจเป็นการศึกษาที่เกิดจากความตั้งใจ (หรืออาจไม่ใช่) ของตัวผู้ทำการศึกษาวิจัย หรืออำนาจหรือองค์กรที่เหนือกว่าที่วัตถุประสงค์ในการสร้างข้อเท็จจริงหรือความทรงจำของคนในชาติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การศึกษาวิจัยของเวียดนามโดยรวมดู “จืดชืด” ขาดซึ่งข้อถกเถียงหรือการวิพากษ์ทางวิชาการที่น่าสนใจ อย่างไรก็ตาม ดร.ธนันท์ฯ กล่าวว่าในภาพรวมของงานวิจัยในช่วงหลังนั้นมีแนวโน้มที่ดีขึ้นมีประเด็นการศึกษาที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นแม้ว่าจะยึดกรอบการมองแบบสังคมนิยมอยู่ก็ตาม⁷³

⁷³ธนันท์ ปุณวรรณา, *วิทยานิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์เวียดนาม ระหว่าง ค.ศ.1985-2010: สืบจากฐานภาพองค์ความรู้* (חק.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ขอนแก่น 2556).

ัญญาทิพย์ ศรีพนา มีบทความถึงเวียดนามไว้ในหนังสือ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: หนึ่งทศวรรษก่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (พ.ศ.2550-2558)” ที่นอกจากจะกล่าวถึงข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ทั้งในด้านการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ แล้ว ยังมีการกล่าวถึงประเด็นที่มีความน่าสนใจในหลายๆ ประเด็น กล่าวคือ ประเด็นด้านความเปลี่ยนแปลงที่มีมากมายในแง่มุมต่างๆ ของเวียดนาม นับตั้งแต่ปี ค.ศ.2008 โดยกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงผู้นำประเทศในการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ ครั้งที่ 11 เมื่อปี ค.ศ.2011

ัญญาทิพย์ฯ กล่าวว่าเวียดนามมีการพัฒนาบทบาทในสังคมนานาชาติมากขึ้นอย่างยิ่ง โดยหลักฐานที่สำคัญคือการได้ดำรงตำแหน่งประธานและเลขาธิการอาเซียน อย่างไรก็ตามท่ามกลางบทบาทระหว่างประเทศที่ตื้นเขินนั้น เวียดนามก็ยังคงมีข้อพิพาทกับจีนในเรื่องดินแดนในทะเลจีนใต้ก็ยังคงดำเนินต่อไปอย่างไม่สามารถที่จะทราบแนวทางการแก้ปัญหาที่ยั่งยืนได้ นอกจากนี้ ยังเกิดเหตุการณ์ที่ยังสร้างความตึงเครียดระหว่างจีนกับเวียดนามเพิ่มขึ้นไปอีก คือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ.2010 และ ค.ศ.2014

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามนั้นก็พัฒนาไปได้ด้วยดี มีการเยือนประเทศไทยโดยนาย เหงวียนฟู้จ่อง (Nguyen Phu Trong) เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในปี ค.ศ.2013 และมีการลงนามเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระหว่างทั้งสองประเทศ จนต่อมาปี ค.ศ.2015 ก็เริ่มมีการประชุมในระดับคณะรัฐมนตรีร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการ

ในด้านเศรษฐกิจนั้น ในงานเขียนได้มีการกล่าวถึงสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การปฏิรูปเศรษฐกิจโดยใช้แนวทางระบบเศรษฐกิจแบบการตลาดตามแนวทางสังคมนิยมตาม นโยบายโด่ยเหมย (Doi Moi) กล่าวคือ

ประการแรกคือ ต้องปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลง (การล่มสลายของสหภาพโซเวียต)

ประการที่สองคือ กระแสโลกาภิวัตน์

ประการที่สาม คือ วิกฤตเศรษฐกิจของเวียดนาม

นอกจากนี้ยังได้มีการกล่าวถึงลักษณะพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวเวียดนามคือ ความอดทนขยันหมั่นเพียร และมีความรักชาติ โดยมีปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนเวียดนามมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือ ประสบการณ์ในการเป็นเมืองขึ้นและการต่อสู้เพื่อกอบกู้เอกราช การถูกกดขี่โดยลัทธิล่าอาณานิคมที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ของประเทศ และปัจจัยที่น่าสังเกตคือ การกล่าวถึงชาวเวียดนาม

มีความอดทนเป็นพิเศษอันเนื่องมาจากการมีภัยธรรมชาติที่ร้ายแรงตลอดทุกๆ ปี จนทำให้ต้องมีความอดทนต่อการต่อสู้กับภัยธรรมชาติดังกล่าว

ในด้านนโยบายต่างประเทศ ดร.ธัญญาทิพย์ฯ กล่าวไว้ว่า เวียดนามมีนโยบายต่างประเทศแบบพหุภาคีนิยม การกระจายความสัมพันธ์ (Policy of Multilateralism and Diversification) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้เวียดนามนั้นมีความสัมพันธ์ทางการทูตที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นมาก อันส่งผลไปถึงการขยายตัวทางการค้า และการลงทุนกับประเทศต่างๆ ในโลก

ในประเด็นต่อมาซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งและไม่ค่อยมีการกล่าวถึงมาก่อนแต่พบว่ามีการปรากฏในบทความนี้ คือ การเลือกผู้นำเวียดนามที่สำคัญสามตำแหน่งตามหลักภูมิภาคของประเทศ กล่าวคือ ตำแหน่งสำคัญอันประกอบไปด้วย ตำแหน่งประธานาธิบดี (ประมุขของประเทศ) ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (หัวหน้าฝ่ายบริหารของประเทศ) และที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งคือ ตำแหน่งเลขาธิการพรรค (ตำแหน่งสูงสุดในพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม) นั้นต้องเป็นสมาชิกกรรมการเมือง (Politburo) และมีความอาวุโสอันเป็นที่ยอมรับ โดยพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามมีความพยายามที่จะให้บุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งสำคัญต่างๆ เหล่านี้ต้องมีที่มา หรือมีถิ่นกำเนิดมาจากทั้งสามภูมิภาคของประเทศ โดยตำแหน่งเลขาธิการพรรคนั้นจะเป็นคนที่พื้นเพถิ่นฐานมาจากทางภาคเหนือ ตำแหน่งประธานาธิบดีจะเป็นของที่มาจากภาคกลาง และตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้นจะเป็นคนที่มีถิ่นฐานทางภาคใต้ของประเทศ ซึ่งแม้ว่าจะมีการคาดการณ์ว่านายเหงวียน เติน สุง (Nguyen Tan Dung) นายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นคนที่มีพื้นเพมาจากทางภาคใต้ จะได้รับเลือกให้เป็นเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ในการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 12 ในช่วงต้นปี ค.ศ.2016 อย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน (การคาดการณ์ในขณะที่ ดร.ธัญญาทิพย์ฯ เขียนบทความชิ้นนี้) แต่ในการประชุมพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 12 ในเดือน มกราคม ค.ศ.2016 ข้อเท็จจริงปรากฏว่านอกจากนายเหงวียน เติน สุง (Nguyen Tan Dung) จะไม่สามารถเข้าไปดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ เนื่องจากนายเหงวียน ฟู จ่อง (Nguyen Phu Trong) เลขาธิการพรรคฯ ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งเดิมอีกครั้งนั้น ปรากฏว่า นายเหงวียน เติน สุง (Nguyen Tan Dung) ยังไม่มีตำแหน่งทางการเมืองหลงเหลืออยู่อีกด้วยโดยสูญเสียตำแหน่งนายกรัฐมนตรีให้กับนายเหงวียน ซวน ฟุก (Nguyen Xuan Phuc)⁷⁴

⁷⁴ สถาบันวิทยุเวียดนาม ส่วนกระจายเสียงต่างประเทศแห่งชาติ, Biography of Prime Minister Nguyen Xuan Phuc

นอกเหนือจากประเด็นต่างๆ ที่กล่าวแล้ว ในบทความนี้ ยังได้มีการกล่าวถึงประเด็น ทำลายทางการเมืองของเวียดนาม คือ การคัดค้านโครงการอุตสาหกรรมแร่บ็อกไซต์ที่เวียดนามร่วมทุนกับจีน และยังกล่าวถึงปัจจัยและสาเหตุของการพัฒนาเศรษฐกิจของเวียดนาม ตลอดจนประเด็น ข้อขัดแย้งด้านอธิปไตยในทะเลจีนใต้ (เวียดนามเรียกว่าทะเลตะวันออก) โดยหยิบยกกรณีเหตุการณ์ต่างๆ ที่มีข้อขัดแย้งกันระหว่างกันขึ้นมาเสนออย่างชัดเจน

ความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ ดร.ธัญญาทิพย์ฯ ได้กล่าวถึง โดยกล่าวถึงประเด็นความร่วมมือต่างๆ และการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างกันทั้งในระดับผู้นำ และระดับรองๆ ลงมาด้วย ส่วนความสัมพันธ์ในด้านเศรษฐกิจนั้นในปี ค.ศ.2013 ไทยและเวียดนามมีการค้าที่มูลค่าประมาณ 9.2 พันล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งทำให้เวียดนามเป็นประเทศผู้นำเข้าอันดับที่ 7 ของไทย และสินค้าไทยมีมูลค่าคิดเป็นร้อยละ 5.1 ของสินค้านำเข้าทั้งหมดในเวียดนาม โดยทั้งไทยและเวียดนามนั้นมีความพยายามที่จะเพิ่มมูลค่าการค้าระหว่างกันให้ได้ 15 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2020⁷⁵

ธัญญาทิพย์ ศรีพนา ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศระหว่างเวียดนามกับไทยหลังปี ค.ศ.1986 ในงาน “นโยบายต่างประเทศของเวียดนามหลังปี 1986 กรณีนโยบายเวียดนามต่อไทย : Vietnam’s Foreign Policy Since 1986: A Case of Vietnam’s Policy Towards Thailand” ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าการปรับทัศนคติระหว่างตลอดจน ความไว้วางใจระหว่างทั้งสองประเทศนั้นได้รับการพัฒนามากขึ้นเรื่อยๆ จนนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่างๆ ระหว่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาการจัดระเบียบทางทะเล ที่มีการประชุมร่วมกันหลายครั้งจนมีผลในทางปฏิบัติ คือมีการพิสูจน์ทราบร่วมกันในพื้นที่จริงๆ ที่เป็นข้อพิพาท เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีการกล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของเวียดนามสี่ประการ กล่าวคือ

< <http://english.vov.vn/domestic/biography-of-prime-minister-nguyen-xuan-phuc-326418.vov#siteheader> > accessed 20 December 2016.

⁷⁵ สีดา สอนศรี และคณะ, *เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: หนึ่งทศวรรษก่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียน* (โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ 2559)249-288.

1. ความสามารถในการเข้าถึงข่าวสารข้อมูลข่าวสารเพื่อนำไปเป็นเครื่องมือในการกำหนดแนวทางของนโยบายได้อย่างถูกต้องตรงประเด็น
2. ความต่อเนื่องของการดำเนินนโยบายอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความมั่นคง และเสถียรภาพในทางการเมือง
3. ความตั้งใจในการปฏิบัติราชการตามนโยบายของเจ้าหน้าที่ที่มีความเกี่ยวข้อง
4. เวียดนามมีความเชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์ในการมีปฏิสัมพันธ์ และมีความยืดหยุ่น และเลือกนโยบายได้สอดคล้องตามสถานการณ์

ในท้ายที่สุด การศึกษานี้สรุปว่าความสัมพันธ์ที่มีรากฐานอยู่บนความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างทั้งสองประเทศได้ผ่านพ้นไปแล้ว และมีการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นไปในแนวทางที่ดีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทั้งในกรอบทวิภาคี และพหุภาคี ที่มีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้นทั้งในระดับรัฐ และระดับประชาชนระหว่างสองประเทศ⁷⁶

มูลนิธเพื่อสถาบันการศึกษาวิชาการจัดการแห่งประเทศไทย ประมวลข้อมูลด้านการลงทุนในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดยมีเป้าประสงค์ในการนำเสนอเพื่อช่วยเหลือธุรกิจ SME ไทยที่มีความพร้อมและมีความสนใจในการเข้าไปลงทุนในเวียดนามเพื่อประกอบการตัดสินใจ โดยเป็นการนำเสนออย่างกระชับ ซึ่งมีหัวข้อที่ต้องปฏิบัติเมื่อเข้าไปลงทุน ตลอดจนข้อปฏิบัติที่ควรและไม่ควรกระทำในการมีปฏิสัมพันธ์หรือทำธุรกิจกับชาวเวียดนาม⁷⁷

วิภาวิณี คำมาเรื่อน ศึกษาเรื่อง ก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 ในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับเวียดนามและความร่วมมือระหว่างสองประเทศในช่วงปี ค.ศ.2001-2006 และศึกษาถึงทิศทางนโยบายด้านเศรษฐกิจการค้า และการลงทุนระหว่างไทยกับเวียดนาม โดยมีสมมุติฐานว่า นโยบายส่งเสริมความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนระหว่างประเทศไทยกับเวียดนามในช่วงปี 2001-2006 หรือช่วงรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ส่งผลต่อระดับการพึ่งพาซึ่งกันและกันที่เพิ่มสูงขึ้น โดยในการศึกษาได้ใช้กรอบแนวคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) ของ James N. Rosnau และแนวคิด

⁷⁶ ัญญาทิพย์ ศรีพนา, *นโยบายต่างประเทศของเวียดนามหลังปี 1986 กรณีนโยบายเวียดนามต่อไทย: Vietnam's Foreign Policy Towards Thailand* (บริษัท เลคแอนด์ฟาวด์เท่น พรินติ้ง จำกัด ,กรุงเทพฯ 2550)

⁷⁷ มูลนิธเพื่อสถาบันการศึกษาวิชาการจัดการแห่งประเทศไทย, *คู่มือเคล็ดลับการลงทุนในเวียดนาม* (มูลนิธเพื่อสถาบันการศึกษาวิชาการจัดการแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ 2558).

เรื่องการพึ่งพาซึ่งกันอย่างสลับซับซ้อน (Complex Interdependence ของ Robert O. Keohane และ Joseph S. Nye เป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า “รัฐบาลทักษิณ ชินวัตร สามารถสานต่อความสัมพันธ์อันดีในช่วงรัฐบาลที่ผ่านๆ มา และต่อยอดความสัมพันธ์ให้กระชับแน่นยิ่งขึ้นโดยใช้นโยบายและยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยเวียดนาม ในการส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์ทางการเมือง ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรมตามแนวทางความสัมพันธ์ทางหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ (Strategic Partnership) ซึ่งส่งผลต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันเป็นอย่างมาก และส่งผลต่อการพึ่งพาซึ่งกันและกันที่เพิ่มสูงขึ้น ไม่เพียงแต่ระดับรัฐต่อรัฐเท่านั้น ในภาคประชาชนของไทยกับเวียดนามก็มีระดับการพึ่งพาซึ่งกันและกันที่เพิ่มสูงขึ้น มีการเยือนระหว่างกันอย่างต่อเนื่องในการพบปะหารือร่วมกันเพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการบรรลุความตกลงในหลายๆ เรื่องที่จะประสานผลประโยชน์ร่วมกันในทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม... อย่างไรก็ตามอุปสรรคที่จะเป็นตัวแปรสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามคือ เรื่องกลุ่มต่อต้านรัฐบาลเวียดนามซึ่งถือว่าเป็นประเด็นปัญหาที่กระทบต่อผลประโยชน์ที่สำคัญอย่างยิ่งยวดของประเทศ ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกันในปัจจุบันนี้เป็นประเด็นสำคัญที่ควรมอง ซึ่งอาจนำไปสู่ความเสื่อมถอยในความสัมพันธ์ระหว่างกันได้ ความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันอย่างใกล้ชิดจึงเป็นสิ่งที่ควรตระหนัก ในส่วนประเด็นเรื่องข้าวของไทยและของเวียดนาม หากไทยและเวียดนามไม่ร่วมมือกันอย่างแท้จริงก็จะนำไปสู่การตัดราคาข้าวของไทยกับเวียดนามในตลาด ซึ่งในระยะยาวอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกันและส่งผลต่อเสถียรภาพทางด้านเศรษฐกิจภายในภูมิภาคได้...”⁷⁸

ศูนย์อินโดจีนศึกษา วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้จัดทำเอกสารข้อมูลองค์ความรู้ของเวียดนาม ไว้ในงาน “ข้อมูลพื้นฐานสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม” โดยมีโครงสร้างและเนื้อหาอันประกอบไปด้วย ข้อมูลทั่วไปด้านต่างๆ ทั้งด้านข้อมูลทางกายภาพและสังคมวัฒนธรรม การเมืองการปกครองอันประกอบไปด้วยข้อมูลประวัติศาสตร์ประเทศเวียดนามในยุคสงครามเวียดนาม และข้อมูลทางการเมืองการปกครองในปัจจุบัน

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเวียดนาม เป็นอีกประเด็นใหญ่ในงานชิ้นนี้ โดยมีการนำเสนอข้อมูลด้านความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เรื่อยมาจนถึง

⁷⁸ วิภาวิณี คำมาเรือน, *ก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 ในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนาม* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2550).

ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศในปัจจุบัน เช่นการนำเสนอความร่วมมือระดับทวิภาคี กรอบความร่วมมือต่างๆ และการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างกัน เป็นต้น

ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งที่ปรากฏในงานชิ้นนี้ คือการให้ข้อมูลทางด้านระบบโครงสร้างพื้นฐานของเวียดนาม ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทางด้านการคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์ทางบก ทางอากาศ ทางน้ำ สภาพทั่วไปและการพัฒนาทางด้านการสื่อสารและโทรคมนาคม ด้านไฟฟ้า โรงไฟฟ้า นิวเคลียร์

นอกจากนี้องค์ความรู้ทางด้านเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลภูมิหลังเศรษฐกิจของเวียดนาม แนวทางการปฏิรูปเศรษฐกิจแบบใหม่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจในแต่ละภูมิภาคของเวียดนาม เศรษฐกิจการค้า ภาพรวมของเศรษฐกิจเวียดนาม ตลอดจนข้อมูลการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ การค้าระหว่างประเทศ การค้าระหว่างไทย และเวียดนาม ตลาดการเงินและอัตราแลกเปลี่ยน ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับองค์การการค้าโลก ตลอดจนอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ อาทิอุตสาหกรรมน้ำมัน พลังงาน สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค แนวปฏิบัติในการลงทุนในเวียดนาม และการปฏิรูปการศึกษายังเป็นประเด็นประเด็นใหญ่ๆ ที่สำคัญ และถูกนำมาเสนออย่างละเอียดในงานชิ้นนี้ด้วย⁷⁹

ผู้วิจัยเห็นว่างานชิ้นนี้เป็นงานที่รวบรวม และนำเสนอข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ เหล่านั้นได้อย่างรอบด้าน และหากได้ศึกษาแล้วจะสามารถทำความเข้าใจความเป็นเวียดนามได้อย่างไม่ยากนัก โดยเหมาะที่จะนำไปใช้เป็นคู่มือในการศึกษาประเทศเวียดนามในเบื้องต้น ในประเด็นที่ไม่มีความเจาะลึกเป็นการเฉพาะได้เป็นอย่างดี

สุด จอนเจดลิน ทำการศึกษาและนำเสนอบริบทของเวียดนามในเชิงประวัติศาสตร์ โดยนำเสนอตั้งแต่ช่วงที่เวียดนามถูกยึดครองโดยฝรั่งเศส การต่อต้านฝรั่งเศสจากโดยขบวนการต่างๆ การจัดการปกครองเวียดนาม การศึกษา ของฝรั่งเศสในเวียดนาม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมต่างๆ การต่อสู้เพื่อเอกราชทั้งจากฝรั่งเศส และขับไล่สหรัฐอเมริกาไปจนถึงประวัติศาสตร์เวียดนามหลังการปฏิรูปเศรษฐกิจของประเทศ

⁷⁹ศุภณีนโดยจีนศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, ข้อมูลพื้นฐานสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (ศุภณีนโดยจีนศึกษา ชลบุรี, 2551).

เนื้อหาของงานชิ้นนี้เป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงที่ตรงไปตรงมาทางประวัติศาสตร์ มีความง่ายในการอ่านแต่เมื่ออ่านแล้วสามารถที่จะทำความเข้าใจประเทศเวียดนามในบริบทข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ได้อย่างละเอียด โดยเนื้อหาต่างๆ ที่ได้นำเสนอ นั้นมีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะรายละเอียดต่างๆ ที่ปรากฏในงานที่ไม่ได้รับการกล่าวถึงมากนักในงานอื่นๆ เช่น รายละเอียดตลอดจนท่าทีของบุคคลสำคัญๆ ในการเจรจาสันติภาพทั้งกับฝรั่งเศส และกับสหรัฐอเมริกา เป็นต้น⁸⁰

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา ได้นำเสนอรายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) เรื่องการค้าระหว่างประเทศทางบกด้านตะวันออกกว่าพบว่า “การลงทุนระหว่างไทย-เวียดนามจากการศึกษาของกรมส่งเสริมการส่งออก และสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พบว่า การเวียดนามเป็นประเทศหนึ่งที่มีความน่าสนใจเข้าไปลงทุน เนื่องจากเวียดนามเป็นประเทศที่มีค่าจ้างแรงงานต่ำ การเมืองมีเสถียรภาพ และมีวัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ โดยในช่วงที่ผ่านมา มีประเทศหลายๆ ประเทศ รวมทั้งประเทศไทย ได้ให้ความสนใจเข้าไปลงทุนในประเทศเวียดนามจำนวนมาก โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ สำหรับประเทศไทยนั้น มีขนาดการลงทุนในเวียดนามอยู่ในอันดับที่ 10 เท่านั้น โดยถ้าพิจารณาแยกตามกิจกรรมการผลิตแล้วจะพบว่า อุตสาหกรรมที่นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนในเวียดนามส่วนใหญ่ เป็นอุตสาหกรรมการผลิตถึงเกือบร้อยละ 50 รองลงมาคือ ภาคอิเล็กทรอนิกส์ แก๊ส และเครื่องปรับอากาศ

จากข้อมูลของกรมส่งเสริมการส่งออก พบว่า การลงทุนของนักลงทุนไทยส่วนใหญ่ เป็น การลงทุนในผลิตภัณฑ์เคมีภัณฑ์ อุตสาหกรรมเกษตร อาหารสัตว์ สี รองเท้า เครื่องสุขภัณฑ์ อัญมณีและเครื่องประดับ อุตสาหกรรมพลาสติก และชิ้นส่วนยานยนต์ นอกจากนี้การศึกษายังชี้ให้เห็นว่าอุตสาหกรรมที่น่าสนใจไปลงทุนคือ อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัสดุก่อสร้าง เครื่องใช้ไฟฟ้า และชิ้นส่วนยานยนต์ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของกรมส่งเสริมการส่งออกพบว่า ปัจจัยด้านลบของการลงทุนในเวียดนามคือ การมีต้นทุนการลงทุนที่ค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในอาเซียน โดยเฉพาะอัตราค่าเช่าที่ดิน ต้นทุนการขนส่ง การขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะระดับกลาง

⁸⁰ สุด จอนเจิตสิน, ประวัติศาสตร์เวียดนามตั้งแต่สมัยอาณาจักรขอมฝรั่งเศสถึงปัจจุบัน (โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ 2550).

(โดยเฉพาะผู้บริหารระดับกลาง) ภาวะเปรียบเทียบที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย นอกจากนั้นภาวะเปรียบเทียบการลงทุนในจังหวัดต่างๆ ของเวียดนามมีความแตกต่างกันตามพื้นที่ และ ปัญหาเรื่องสาธารณูปโภค...”⁸¹

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา ได้นำเสนอรายงานฉบับสมบูรณ์ถึงภาพรวมของการลงทุนในเวียดนาม โดย นำเสนอว่า “... เวียดนามมีการส่งเสริมการลงทุนต่างชาติผ่านการจัดสรรพื้นที่เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษประมาณ 100 กว่าเขตกระจายอยู่ทั่วประเทศ โดยนักลงทุนต่างชาติจะได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆ เช่น สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษี สิทธิในการจ้างคนงานต่างชาติ หรือสามารถทำธุรกิจนำเข้าและส่งออกได้โดยตรง เป็นต้น ประกอบกับเวียดนามมีตลาดขนาดใหญ่ (มีประชากรประมาณ 90 ล้านคน ณ สิ้น ปี ค.ศ.2011) และมีความได้เปรียบทางด้านทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ และค่าจ้างแรงงานที่ต่ำกว่าหลายๆ ประเทศ ทำให้เวียดนามเป็นฐานการผลิตที่ต่างชาติสนใจเข้ามาลงทุน....ถ้าแยกตามกิจกรรมการผลิตแล้วจะพบว่า อุตสาหกรรมที่นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนในเวียดนามส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมการผลิตถึงเกือบร้อยละ 50 รองลงมาคือ ภาคอิเล็กทรอนิกส์ แก๊ส และเครื่องปรับอากาศ

ข้อตกลงทางการค้าและการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับไทย

เนื่องจากการที่เวียดนามเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกนั้น หมายความว่า เวียดนามจะต้องกำหนดภาษีต่ำกว่าประเทศอื่นๆ โดยเวียดนามมีการบังคับใช้กฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศ (Foreign Investment Law, FIL) โดยกฎหมายนี้จะรับประกันความเสมอภาคระหว่างการลงทุนระหว่างประเทศ ดังนี้

- ไม่มีการยึดทรัพย์สิน หรือบังคับโอนย้ายกิจการการลงทุนของประเทศตลอดระยะเวลาของการลงทุน
- ให้การรับประกันว่าจะป้องกันสิทธิในทรัพย์สิน และผลประโยชน์ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีในเวียดนาม
- รัฐบาลให้การคุ้มครอง และปกป้องผลประโยชน์อย่างสมเหตุสมผล หากมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่อาจก่อให้เกิดความเสียหาย

⁸¹ สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา, รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) เรื่องการค้าระหว่างประเทศทางบกด้านตะวันออก, 27 กันยายน 2556

- รัฐบาลรับประกันการให้สิทธิในการโอนย้ายเงินที่ได้จากการประกอบกิจการและการลงทุนที่เกิดขึ้นไปยังต่างประเทศ
- ในกรณีที่ข้อพิพาทระหว่างผู้ร่วมทุนหรือระหว่างบริษัทต่างชาติกับสถาบันใดๆ ของเวียดนาม และไม่สามารถตกลงกันได้ สามารถเสนอให้อนุญาตตุลาการหรือองค์กรอื่นๆ ตามที่ตกลงกันเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมได้
- อนุญาตให้บริษัทต่างชาติดำเนินการลงทุนได้ 50 ปี และสามารถต่อสัญญาได้ถึง 70 ปี
- ทั้งนี้ยังมีสิทธิประโยชน์จากการเป็นสมาชิกประเทศกลุ่มอาเซียน เช่น การลดภาษีสินค้าที่มีแหล่งผลิตในประเทศสมาชิกอาเซียนเหลือร้อยละศูนย์ อีกทั้งประเทศไทยและเวียดนามมีการทำข้อตกลงว่าด้วยการเว้นการเก็บภาษีซ้อน

ปัญหาอุปสรรคจากการลงทุนในเวียดนามนั้น จะอยู่ในประเด็นที่ต้นทุนการลงทุนค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอัตราค่าเช่าที่ ต้นทุนการขนส่ง, ขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะระดับกลาง, ขาดความชัดเจนของกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย และไม่มีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ กฎระเบียบการลงทุนในจังหวัดต่างๆ ของเวียดนามมีความแตกต่างกันตามพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่อำนาจการตัดสินใจขั้นสุดท้ายในการปรับเปลี่ยนหรือการบังคับใช้กฎระเบียบจะขึ้นอยู่กับผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งทำให้การบริหารจัดการล่วงหน้าของบริษัทต่างชาติทำได้ค่อนข้างยาก ปัญหาความขัดแย้งระหว่างนักลงทุนต่างชาติกับผู้ร่วมทุนชาวเวียดนามทำให้เกิดปัญหาการแบ่งปันผลประโยชน์ ปัญหาเรื่องความเสถียรของสาธารณูปโภคต่างๆ เช่นความสามารถในการผลิตไฟฟ้ามีไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ภายในประเทศ ทำให้เกิดปัญหาไฟฟ้าดับบ่อยครั้ง...⁸²

สรลนุช บุญวุฒิ ทำการศึกษามาตรการด้านภาษีเพื่อจูงใจการตัดสินใจลงทุนในประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม พบว่า “ ประเทศเวียดนามมีมาตรการทางด้านภาษีที่จูงใจนักลงทุน ได้แก่ ด้านภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของชาวต่างชาติได้รับการยกเว้นภาษีหากพำนักในประเทศเวียดนามตั้งแต่ 183 วันขึ้นไปในช่วงเงินได้ขั้นต้นระหว่าง 0-8,000,000 ดอลลาร์ต่อเดือน อัตราภาษีปกติ

⁸² สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา, รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) เรื่องการศึกษาเรื่องโอกาสและอุปสรรคในการลงทุนภายใต้ความตกลงด้านการลงทุนอาเซียน, 27 กันยายน 2556

อยู่ระหว่างร้อยละ 0-40 แต่ถ้าชาวต่างชาติพำนักในประเทศเวียดนามน้อยกว่า 183 วันเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในอัตราคงที่ร้อยละ 25 ด้านภาษีรายได้นิติบุคคล อัตราภาษีร้อยละ 25 การโอนผลกำไรกลับประเทศได้รับการยกเว้นภาษี ด้านภาษีนำเข้าได้รับการยกเว้นภาษีนำเข้าหากนำวัตถุดิบเข้ามาผลิตเพื่อส่งออก เครื่องจักรเครื่องมือที่นำเข้ามาเพื่อดำเนินการในกิจการ และลดอัตราภาษีนำเข้าของสินค้าบางกลุ่ม ตามข้อตกลงการเป็นสมาชิกเขตการค้าเสรีอาเซียน และสมาชิกองค์การการค้าโลก ด้านภาษีมูลค่าเพิ่มมีอัตราภาษีร้อยละ 5 นอกจากนี้ยังมีการแบ่งเขตพื้นที่เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยแต่ละเขตให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีต่างกัน หากโครงการตั้งอยู่ในเขตที่มีการวางแผนพัฒนาเป็นเขตการค้าปลอดภาษี บริการสนามกอล์ฟ และโรงแรม ได้รับการยกเว้นภาษี 2-10 ปี หลังจากนั้นเสียภาษีร้อยละ 8 เริ่มจากธุรกิจมีกำไร

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว ประเทศเวียดนาม มีมาตรการด้านภาษีจูงใจที่ดีกว่า ...ปัญหาอุปสรรคต่อการลงทุนในประเทศเวียดนาม ด้านสิทธิประโยชน์ทางภาษี ในการลงทุนในแต่ละเขต ผู้ลงทุนต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขระหว่างภายในกับภายนอกเขตเศรษฐกิจพิเศษ ด้านกฎระเบียบข้อบังคับมีการเปลี่ยนแปลงที่บ่อยครั้ง ด้านการคมนาคมขนส่ง สาธารณูปโภคต่างๆ ไม่สะดวก และค่าใช้จ่ายในการขนส่งค่อนข้างสูง หากลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษหรือเมืองที่ห่างไกล ความเจริญและขาดแคลนข้อมูลข่าวสารทำให้นักลงทุนมีข้อจำกัดในการตัดสินใจ..”⁸³

Adam Fforde นำเสนอการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงสำคัญของเวียดนามในประวัติศาสตร์ที่สำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ที่ในกรณีการที่รัฐมีแนวทางการพัฒนาประเทศที่ผิดแผกไป หรือมีการปรับเปลี่ยนไปจากแนวคิดที่เป็นมรดกที่ตกทอดมาจากเวียดนามเหนือ (ได้รับมาจากแนวคิดสตาลินแบบรัสเซียอีกต่อหนึ่ง) ไปสู่การพัฒนาประเทศบนพื้นฐานเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

Adam พยายามชี้ข้อเท็จจริงให้เห็นและพยายามอธิบายว่าทำไมมีช่องว่างที่กว้างมากระหว่างการยึดมั่นในอุดมการณ์แบบสตาลิน กับการปฏิบัติจริงๆ ที่เกิดขึ้นในเวียดนามว่าสิ่งที่คาดหวังในสถานการณ์ของประเทศหลังจากที่สามารถรวมประเทศได้แล้วกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงทางเศรษฐกิจนั้นสวนทางกัน และทำไมครั้งหนึ่งระบบเศรษฐกิจตามแนวทางคอมมิวนิสต์แบบสตาลินที่ได้รับการเทิดทูนบูชาโดยเหล่าผู้นำเวียดนามจึงกลายเป็นสิ่งที่ถือเป็นความล้มเหลว ผิดพลาดในเวลาต่อมา ซึ่งAdam กล่าวว่าสิ่งเหล่านี้มีจุดเริ่มต้นจากการล่มสลายของโครงสร้างภายในประเทศที่รับเอา

⁸³ สรัลนุช บุญวุฒิ, มาตรการด้านภาษีเพื่อจูงใจการลงทุนในประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2552)

การบริหารแบบเศรษฐกิจแบบเวียดนามมาใช้ และพร้อมกันกับการล่มสลายนั้นก็มีการเกิดขึ้นของระบบการค้าการพาณิชย์ (commercialization) ในเวียดนามที่ในหัวข้อมแรกได้รับการต่อต้านแต่ในท้ายที่สุดก็มีพลังเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ จนไม่สามารถหยุดยั้งเอาไว้ได้ ซึ่งต่อมาเมื่อความปัญหาทางเศรษฐกิจของรัฐเริ่มได้รับการบรรเทา ความมั่งคั่งและทรัพยากรต่างๆ ได้กลับมาสู่เงื้อมมือของกลไกรัฐโดยผ่านตัวตัวแสดงที่เป็นบริษัทที่รัฐเป็นเจ้าของ และมีการลงทุนจากต่างประเทศในธุรกิจอุตสาหกรรมหนัก

รูปแบบการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามแนวทางนี้ในทศวรรษที่ 1990 นั้น Adam มีความเห็นว่าแท้จริงแล้วไม่ได้มีการสร้างงานตลอดจนสร้างรายได้ให้กับประชากรของประเทศอย่างแท้จริง ตลอดจนความเจริญทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนั้นมีการกระจุกตัวหนาแน่นในเมืองเพียงเท่านั้น ซึ่งแม้ว่าจะมีการเรียกร้องต่อรัฐบาลเวียดนามให้ใส่ใจความเจริญในชนบทที่ห่างไกลบ้าง แต่แท้จริงก็ไม่มีปัจจัยหรือพลังทางสังคมที่จะสามารถขึ้นมาท้าทายรัฐบาลเวียดนามที่ในขณะนั้นกลับมีความเข้มแข็งขึ้นมา โดย Adam มีข้อเสนอหลักๆ ในประเด็นนี้ว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากกิจการต่างๆ ที่เป็นของรัฐนั้นเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันนโยบายทางการเมืองต่างๆ ทั้งหมดทั้งสิ้น มาตั้งแต่ทศวรรษ 1980 จนนำมาสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามแนวทางที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการไม่ให้ความสำคัญต่อภาพรวมทางเศรษฐกิจของประเทศ

การศึกษานี้มีการนำเสนอข้อเท็จจริงและวิเคราะห์วรรณกรรมต่างๆ ตลอดจนนำเสนอท่าทีและความเห็นของผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามหลายๆ คน ที่เป็นสมาชิกกรมการเมือง (Politburo) เช่น เล หยวน (Le Duan) เล ดึ๊กเถาะ (Le Duc Tho) ตลอดจน เจรืองจิงห์ (Truong Chinh) และนำมาเป็นตัวแปรในการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงแนวคิดพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจเวียดนาม (รวมถึงการพิจารณาถึงบทบาทของกิจการของรัฐที่เปลี่ยนแปลงไป) และมีการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการประสบความสำเร็จ และปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามมา โดยให้ความเห็นว่าทั้งความสำเร็จและปัญหาต่างๆ นั้นล้วนแล้วแต่มีจุดกำเนิดมาจากบริบททางประวัติศาสตร์ โดยชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความไม่มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษที่ 2000 ที่เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเวียดนามเหนือในช่วงต้นทศวรรษที่ 1960 และช่วงเปลี่ยนผ่านในช่วงทศวรรษที่ 1980 นอกจากนี้เหตุการณ์ที่สำคัญๆ ในช่วง 1979-1980 และ 1989-1990 นั้นได้นำไปสู่การสิ้นสุดของแนวคิดสังคมนิยมแบบดั้งเดิม และการที่นโยบายต่างๆ ที่เคย

มีความไม่ชัดเจนระหว่างตัวแสดงรัฐกับธุรกิจที่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเคยใช้อย่างประสบผลสำเร็จนั้นต้องเจอปัญหาใหม่ซึ่งรัฐไม่ได้เตรียมตัวเผชิญ⁸⁴

Bill Hayton นำเสนอมุมมองเวียดนามจากการมองผ่านเลนส์ของสื่อมวลชนที่ใช้ชีวิต และคลุกคลีอยู่ในสภาพสังคมที่เป็นอยู่ของเวียดนาม ตลอดจนต้องเป็นผู้แสวงหาข้อเท็จจริงในแง่มุมต่างๆ เพื่อนำไปเสนอเป็นข่าวสารออกสู่สายตาโลกภายนอก โดยในงานเขียนชิ้นนี้มีประเด็นที่น่าสนใจที่สะท้อนความเป็นไป ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงในทางของสังคมเวียดนามในปัจจุบัน อาทิ การนำเสนอประเด็นทางด้านภาพสังคมที่ค่อนข้างจะขัดกันระหว่างรัฐที่มีการปกครองแบบสังคมนิยมกับความเจริญต่างๆ ตลอดจนธุรกิจต่างชาติที่หลากหลาย ที่เข้ามาปักหลักในเมืองใหญ่ๆ และนำเสนอว่าเวียดนามประสบความสำเร็จในการจัดการเศรษฐกิจ และการปกครอง กล่าวคือประสบความสำเร็จในการผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโลก และในขณะเดียวกันพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามก็สามารถควบคุมระบบเศรษฐกิจส่วนใหญ่ของประเทศไว้ได้แทบจะเบ็ดเสร็จ ไม่ว่าจะผ่านธุรกิจยุทธศาสตร์ที่รัฐเป็นเจ้าของ กิจกรรมร่วมทุนระหว่างภาครัฐและผู้ลงทุนต่างชาติ รวมไปถึงการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ลงทุนต่างชาติผ่านสายสัมพันธ์ทางเครือข่ายชนชั้นนำที่มีบทบาทเป็นตัวเชื่อมระหว่างภาคธุรกิจกับพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามซึ่งความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวนี้เริ่มมีความกว้างขวางและมีอิทธิพลขึ้นเรื่อยๆ ในภาคเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนของเวียดนาม นอกจากนี้ในงานดังกล่าวยังนำเสนอผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงท่าทีหรือนโยบายของรัฐทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นประเด็นด้านที่ดิน ด้านความเหลื่อมล้ำทางสังคม ตลอดจน การที่ประชาชนเริ่มลุกขึ้นมาเรียกร้องความต้องการต่างๆ ในที่สาธารณะ อันเป็นปรากฏการณ์ที่เห็นได้ยากยิ่งในอดีต⁸⁵

Damodar SarDesai นำเสนองานเขียนในชื่อ “Vietnam: The Struggle for National Identity” ซึ่งมีเนื้อหาคล้ายคลึงกับงานอื่นๆ ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปก่อนหน้านี้ กล่าวคือ มีการนำเสนอเนื้อหาในด้านสภาพทางกายภาพ ชาติพันธุ์ และประวัติศาสตร์ ตั้งแต่การตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีน การตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ขบวนการต่อสู้เรียกร้องเอกราชตั้งแต่หัวงแรกๆ ในปี ค.ศ.1862 ในโคชินจีน การต่อสู้เพื่อเอกราชของโฮจิมินห์ (HoChiMinh) การก่อตั้ง

⁸⁴ Adam Ffode, *Vietnamese State Industry and The Political Economy of Commercial Renaissance* (Chandos Publishing, Oxford 2007).

⁸⁵ Bill Hayton, *Vietnam: Rising Dragon* (Yale University Press, New Haven 2010).

ขบวนการเวียดนามห์ (Viet Minh) สงครามอินโดจีนครั้งที่ 1 และ 2 ไปจนถึงการรวมประเทศเป็นผลสำเร็จ

นโยบายการบริหารทางเศรษฐกิจหลังรวมประเทศเป็นผลสำเร็จได้ถูกนำเสนอในงานนี้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นมาตรการทางเศรษฐกิจ ตลอดจนแผนเศรษฐกิจในระยะต่างๆ ตลอดจนความล้มเหลวของแผนเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบายในปี ค.ศ.1986

มิติทางด้านอำนาจทางการเมือง บุคคลสำคัญและการเข้าครองตำแหน่งสำคัญในพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามหลังการรวมประเทศก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มบุคคลสำคัญ เช่น โฮจิมินห์ (Ho Chi Minh) ฟาม วัน ด่อง (Pham Van Dong) โว เหงวียน ย๊าบ (Vo Nguyen Giap) เตรื่องจิงห์ Truong Chinh ที่เป็นผู้ร่วมก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ต่อมาถึง เล หยวน (Le Duan) เลตึกเถาะ (Le Duc Tho) ที่กุมอำนาจการบริหารพรรค ๆ และบริหารประเทศมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานถึง 5 ทศวรรษ

อิทธิพลของสมาชิกอาวุโสสำคัญ ที่ยังมีอยู่นับตั้งแต่การต่อสู้เพื่อเอกราชตลอดมาจนถึงการรวมประเทศเป็นผลสำเร็จ ถูกนำเสนอให้เห็นว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งในกรมการเมือง หรือตำแหน่งในรัฐบาล โดยสะท้อนให้เห็นได้จากการเลือกตั้งของสมาชิกสภาแห่งชาติเวียดนามที่อย่างไรเสียก็จะเลือกสมาชิกอาวุโสคนสำคัญเป็นพื้นฐานซึ่งจำเป็นต้องอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการปกครอง

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นอีกประเด็นใหญ่ประเด็นหนึ่งที่ได้ถูกกล่าวถึง ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นมิตรระหว่างเวียดนาม และกัมพูชา เรื่อยมาจนถึงการบุกยึดกัมพูชา ความสัมพันธ์ระหว่าง เวียดนามกับจีนที่มีประวัติศาสตร์ที่ไม่ค่อยจะดีนัก ตลอดจนข้อพิพาททางด้านดินแดนระหว่างกัน ซึ่งตรงกันข้ามกับสัมพันธ์ไมตรีอันดีที่หยั่งรากลึกซึ้งระหว่างเวียดนามกับสหภาพโซเวียต นอกจากนี้การกลับสู่ความสัมพันธ์ในระดับปกติระหว่างเวียดนามกับสหรัฐอเมริกา อันมีประเด็นข้อพิพาทกัมพูชาเป็นเงื่อนไขสำคัญก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ถูกนำเสนอและวิเคราะห์ไว้ในงานชิ้นนี้⁸⁶

⁸⁶ Damodar SarDesai, *Vietnam: The Struggle For National Identity* (2nd edn Westview Press, Oxford 1992).

Hien V. Ho และ Chat V. Dang ทำการศึกษาวิวัฒนาการของความเจริญตลอดจนประวัติศาสตร์เวียดนามย้อนไปประมาณ 4000 ปี จนถึงปัจจุบัน โดยทำการศึกษาในหลายแง่มุมไม่ว่าจะเป็นแง่มุมด้านผู้ปกครอง ด้านภาษา ด้านการพยาบาล และด้านบุคคลสำคัญต่างๆ ที่มีบทบาทและอิทธิพลในประวัติศาสตร์ของเวียดนามจนถึงปัจจุบัน โดยเป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงและหลักฐานทางประวัติศาสตร์จากทั้งฝั่งของนักวิชาการตะวันตกที่บันทึกไว้ในหลายๆ ภาษา ไม่ว่าจะเป็นภาษาฝรั่งเศสหรือภาษาอังกฤษ ตลอดจนเอกสารหรือพงศาวดารต่างๆ ที่บันทึกเอาไว้โดยชาวจีน รวมถึงชาวเวียดนามเอง โดยเป็นเอกสารที่เพิ่งค้นพบ ตลอดจนได้รับการเปิดเผยหรือสามารถเข้าถึงได้⁸⁷

Ian Jeffries นำเสนอการศึกษาเรื่องการพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจและด้านการเมืองของประเทศเวียดนามไว้ในงาน “Contemporary Vietnam: A Guide to economic and Political Developments” โดยได้นำเสนอในประเด็นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ทางการเมือง สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ ภูมิหลังจากเศรษฐกิจ หินสีนระหว่างประเทศ การลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ ได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งมีวิธีการนำเสนอ พัฒนาการทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจบนพื้นฐานของอาศัยข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ปรากฏและถูกรายงานโดยสื่อมวลชน หรือสำนักข่าวต่างๆ อาทิ BBC The Guardian IHT เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับผู้อ่าน⁸⁸

K.W. Taylor ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลในด้านที่มาของชนชาติ และภาษาเวียดนามตลอดจนการต่อสู้ในสงครามต่างๆ เช่นการนำเสนอข้อมูลประวัติศาสตร์ของจีนในยุคที่มีการล้มล้างผู้ปกครองจากราชวงศ์ฮั่น (Han dynasty) โดยทั้งผู้ปกครองและผู้รักชาติก็ได้หลบหนีลงใต้และมีฐานที่มั่นอยู่ในบริเวณที่เป็นประเทศเวียดนามในปัจจุบัน เป็นต้น

การศึกษาประวัติศาสตร์ในงานนี้ มีขอบข่ายระยะเวลาที่รวบรวมข้อมูลที่กว้างมาก กล่าวคือในอดีตตั้งแต่ยุคโบราณศตวรรษที่ 10 ของจีน (10th Century C.E.) จนถึงปลายศตวรรษที่ 20 ในสมัยปัจจุบัน⁸⁹

⁸⁷ Hien V.Ho, Chat V. Dang, *Vietnam History: Stories Retold A New Generation* (CreateSpace, LLC, Charleston 2012).

⁸⁸ Ian Jeffries, *Contemporary Vietnam: A Guide to Economic and Political Developments* (Routledge, New York 2011).

⁸⁹ K.W. Taylor, *A History Of The Vietnamese* (CUP, Cambridge 2013).

Melanie Beresford ศึกษาข้อมูลด้านต่างๆ ของเวียดนาม ไม่ว่าจะเป็นด้านประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ยุคที่เวียดนามตั้งแต่ตกเป็นอาณานิคมฝรั่งเศส การต่อสู้เพื่อเอกราชนำไปสู่การแบ่งเวียดนามเหนือ และเวียดนามใต้ และในท้ายที่สุดความสำเร็จในการรวมประเทศ โดยข้อมูลที่น่าเสนอนั้นก็เป็นข้อมูล ตลอดจนข้อเท็จจริงที่ไม่แตกต่างจากการศึกษาของนักวิชาการรายอื่น

ข้อมูลทั่วไปทางด้านสังคมของเวียดนามนั้นเป็นอีกมิติหนึ่งที่ได้รับการนำเสนอ โดยนำเสนอถึงความแตกต่างทางในทางสังคมระหว่างเวียดนามเหนือ และกลาง โดยเวียดนามเหนือ และกลางนั้นที่เป็นรัฐที่ตกอยู่ในอารักขาของฝรั่งเศสมานาน ในขณะที่เวียดนามใต้นั้นเป็นภูมิภาคที่อยู่ในฐานะที่เป็นอาณานิคมเต็มตัว และตกอยู่ภายใต้อำนาจการบริหารโดยตรงและเบ็ดเสร็จโดยรัฐบาลฝรั่งเศส และมีผลทำให้ทางใต้นั้นเป็นภูมิภาคที่มีความเคยชินต่อระบบการค้าขายมากกว่าทางเหนือ (ถึงแม้ว่าจะเป็นเกษตรกรรมที่อาศัยระบบการผลิตที่ล้าหลัง เน้นการใช้แรงงาน ตลอดจนมีการค้าที่เสียเปรียบฝรั่งเศสอย่างยิ่ง ซึ่งมีได้ทำให้ชาวเวียดนามใต้นั้นมีความเป็นอยู่ที่ดีเลิศก็ตาม)

อย่างไรก็ดี ภูมิภาคทางใต้ของเวียดนามนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว โดยท่ามกลางภาคการเกษตรที่ค่อนข้างจะมีการผลิตที่คงที่ไม่ได้สร้างความมั่งคั่งบนพื้นฐานการปกครองของฝรั่งเศส แต่ในระยะต่อมาเวียดนามใต้อีกก็มีการขยายตัวด้านเศรษฐกิจในภาคการค้า การพาณิชย์ (ส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อสายจีนที่ครองอิทธิพลอยู่) และภาคบริการซึ่งส่วนสำคัญนั้นก็เกิดจากการเข้ามามีบทบาทของสหรัฐอเมริกาในห้วงสงครามเวียดนาม โดยนอกจากนี้เมืองสำคัญทางใต้อีกก็มีการพัฒนาความเป็นเมืองมายิ่งขึ้นเรื่อยๆ โดยสาเหตุส่วนหนึ่งนั้นก็มากจากการที่ในพื้นที่ชนบททางภาคใต้นั้นได้รับความเสียหายจากสงครามเวียดนาม เช่นในปี ค.ศ.1974 นั้น พลเมืองในเมืองดานัง (Da Nang) เพิ่มขึ้นเป็น 500,000 คน จากจำนวน 50,000 คน ในระยะเวลาก่อนที่จะเกิดสงครามกับเวียดนามเหนือ ซึ่งการมีสถานะที่เป็นเมืองใหญ่อย่างรวดเร็ว นั้นสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาจากความแออัดขาดแคลนภายในเมืองอีกด้วย นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคหลังการรวมประเทศได้สำเร็จในห้วงเวลาหลัง ค.ศ.1975 ได้ถูกกล่าวถึง ทั้งในส่วนของความพยายามของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในการปรับเปลี่ยนสภาพสังคมที่เคยเป็นทุนนิยมให้กลายเป็นสังคมนิยม ไม่ว่าจะเป็นมาตรการแบบค่อยเป็นค่อยไป หรือในท้ายที่สุดที่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบความคิด และสังคมแบบฉับพลันทันทีในทางใต้

ระบบการเมืองในประเทศ เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ถูกกล่าวถึงในการศึกษาของ Melanie โดยมีการกล่าวถึงพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามทั้งในส่วนที่เป็นการอธิบายโครงสร้างของ

พรรค และการยึดถือในระบบประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ (democratic centralism) รัฐธรรมนูญของเวียดนาม โครงสร้างรัฐบาลเวียดนาม และการมีบทบาทในการนำแบบโดยอาศัยความเป็นหมู่คณะ (collective leadership) ตลอดอิทธิพลต่างๆ ที่พรรคมีต่อภาคส่วนต่างๆ ของประเทศ ตลอดจนบทบาท และความสำเร็จของพรรคฯ ที่สามารถดำรงความชอบธรรมในการบริหารประเทศไว้ได้อย่างเข้มแข็งตั้งแต่เริ่มเข้าบริหารเวียดนามเหนือในปี ค.ศ.1945 ตลอดเรื่อยมา

นอกจากนี้กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในประเทศตลอดจนกระบวนการทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเวียดนามได้ถูกนำเสนอเอาไว้ด้วยไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือผ่านทางองค์กรที่ได้จัดตั้งขึ้น เช่น สหภาพต่างๆ ที่อยู่ภายใต้ต้องการแนวร่วมแห่งชาติ หรือการเลือกตั้งต่าง อาทิ การเลือกสภาแห่งชาติ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์โดยตรง ตลอดจนการเขียนจรรยาหมายต่างๆ ไปยังสื่อสารมวลชนของเวียดนาม

ระบบเศรษฐกิจของเวียดนามได้ถูกนำเสนอในภาพรวมตั้งแต่ห้วง ค.ศ.1954-1979 โดยเน้นนำเสนอมาตรการในการทำให้เศรษฐกิจหลังรวมประเทศเป็นไปตามแนวทางสังคมนิยม โดยพรรคฯ ประสบความสำเร็จในแง่ของการทำให้ชาวนา หรือเกษตรกรส่วนใหญ่เข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์ ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนด้านการผลิตอาหารของประเทศ และในขณะเดียวกันรัฐก็เข้าเป็นเจ้าของหรือเป็นเจ้าของร่วมในเชิงการผลิตในด้านอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับจังหวัด หรือระดับประเทศ

นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจใหม่ (New Economic Zones-NEZs) เพื่อวัตถุประสงค์ทางการผลิตตลอดจนเป็นการโยกย้ายประชากรที่หนาแน่นภายในเมือง และเขตเพาะปลูกทางภาคเหนือให้มาทำการเพาะปลูกในเขตเศรษฐกิจใหม่ซึ่งผู้ที่สมัครใจนั้นก็จะได้รับสิทธิประโยชน์ในด้านเครื่องมือทำการผลิตตลอดจนอาหารที่เพียงพอต่อการบริโภคในตลอด 6 เดือน อย่างไรก็ตาม ปัญหาอันเนื่องมาจากสภาพความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น และความขาดแคลนต่างๆ ที่มีในเขตเศรษฐกิจใหม่ จนไม่สามารถที่จะจูงใจให้คนเวียดนามไปประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้ และในท้ายที่สุดก็ต้องใช้คนจากภาคการทหาร และยุวชนทหารเข้าไปเริ่มบุกเบิกและอยู่ในเขตเศรษฐกิจใหม่ จนสภาพการณ์ทางการผลิตเริ่มดีขึ้นบ้างแต่ก็ยังไม่มียุทธិภาพ และสามารถจูงใจให้คนเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเศรษฐกิจใหม่ได้ และทำให้ผลผลิตด้านการเกษตรจากทางใต้นั้นตกต่ำมาตลอด และเมื่อเวียดนามได้เข้าสู่สงครามในกัมพูชาก็ยิ่งทำให้ภาวะทางการผลิต และเศรษฐกิจนั้นย่ำแย่อย่างต่อเนื่อง การส่งออกอยู่ในระดับย่ำแย่ และมีปัญหาหนี้สิน และเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวรัฐเริ่มมีมาตรการปฏิรูปและจูงใจในด้านการผลิตเพิ่มมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นการยกเว้นภาษีหากมีการแผ้วถางพื้นที่ใหม่เพื่อใช้ใน

การผลิต และหากว่ามีการผลิตเกินโควตาที่กำหนดก็สามารถนำมาขายในตลาด หรือแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับรัฐได้ การอนุญาตให้สหกรณ์สามารถติดต่อซื้อขายวัตถุดิบในการผลิตได้เองโดยไม่ต้องรอรัฐจัดสรร เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีการนำเสนอรายละเอียดในประเด็นต่าง ในเชิงนโยบายไม่ว่าจะเป็นนโยบายด้านการศึกษา สาธารณสุข การปลูกฝังวัฒนธรรมและอุดมการณ์ การป้องกันประเทศ และนโยบายต่างประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งกับ จีน และกลุ่มประเทศอาเซียนในห้วงสงครามกับกัมพูชาไวโนงานนี้อีกด้วย⁹⁰

Pham Hoang Mai ศึกษาเรื่องการลงทุนทางตรงในประเทศเวียดนามด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ในระหว่างปี ค.ศ.1988-1998 โดยนำเสนอแนวคิดหลักๆ สองแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศในประเทศกำลังพัฒนา กล่าวคือ แนวคิดแรกคือการมีมุมมองว่าการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศนั้นเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการลดความเหลื่อมล้ำ และลดความยากจนในประเทศในระยะยาว ส่วนในอีกแนวคิดหนึ่งนั้นเป็นแนวคิดที่เป็นไปในทางตรงกันข้าม คือเป็นผลร้ายต่อเศรษฐกิจของประเทศเนื่องจากเป็นเงินที่เข้ามาแทนการออมของประเทศ ซึ่งหากไม่มีการคำนึงถึงการออมจากภาคส่วนต่างๆ ของประเทศนั้น เงินออกของประเทศนั้นจะค่อยๆ ร่อยหรอลงซึ่งจะเป็นผลร้ายต่อประเทศกำลังพัฒนานั้นเอง นอกจากนี้ตามกรอบแนวคิดนี้ยังมองว่าการลงทุนทางตรงนั้นยังไม่ได้เป็นการลดความเหลื่อมล้ำ และความยากจนในประเทศ และด้วยประเด็นมุมมองที่แตกต่างกันดังกล่าวการศึกษานี้จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลจริงในการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศในประเทศเวียดนามในห้วงระหว่างปี ค.ศ.1988-1998 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการวิพากษ์ หรือถกเถียงเกี่ยวกับบทบาทของการลงทุนต่างประเทศ และความสัมพันธ์กับบทบาทของรัฐบาลของประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านในการแทรกแซง หรือบริหารจัดการการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศดังกล่าว โดยการศึกษาวิจัยนี้เสนอว่า รัฐบาลเวียดนามมีบทบาทที่เหมาะสมในการแทรกแซงการลงทุนจากต่างประเทศในการที่จะสร้างผลประโยชน์สูงสุด และลดผลร้ายต่างๆ ตลอดจนการบริหารเงินออมของประเทศ และการลดความยากจนของประชากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

⁹⁰ Melanie Beresford, *Vietnam: Politics, Economics and Society* (Pinter Publishers Ltd., London 1988).

การศึกษานี้ได้ใช้ข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นทางการที่มีการเผยแพร่ เช่น รายงานประจำปีรวบรวมสถิติต่างๆ ของเวียดนาม ตลอดจนรายงานจากต่างประเทศต่างๆ เช่นรายงานจากธนาคารโลก สหประชาชาติ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย เป็นต้น

ในบริบทของการนำเสนอ การศึกษาวิจัยนี้มีโครงสร้างการนำเสนอในประเด็นดังต่อไปนี้

การสำรวจทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะทั่วไป แรงจูงใจ และผลกระทบต่างๆ ของกระแสการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศกับการพัฒนาทางสังคมเศรษฐกิจ โดยมีการกล่าวถึงทั้งสองมุมมองที่เป็นด้านบวก และด้านลบ

ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับพัฒนาการของการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศในเวียดนาม ทั้งในแง่บริบททางประวัติศาสตร์ที่เป็นจุดเปลี่ยนในการเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศในปี ค.ศ.1986 และผลจากการเปิดรับการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศดังกล่าว ตลอดจนข้อมูลด้านโครงสร้างและปริมาณการลงทุนทางตรงในเวียดนามระหว่างปี ค.ศ.1988-1998 ถูกนำเสนอในส่วนต่อมา

หลังจากที่นำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์ในด้านการลงทุนตรงจากต่างประเทศแล้ว ผลกระทบต่างๆ อันเนื่องมาจากการออมภายในประเทศ การลงทุนโดยรวมภาพในประเทศ ตลอดจนอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในหัวระหว่างปี ค.ศ.1988-1998 ถูกหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงต่อเนื่องมา และนอกจากนี้ยังเน้นนำเสนอผลกระทบต่างๆ(ในทางบวก) อันเกิดจากการลงทุนตรงระหว่างประเทศในบทบาทต่างๆ เช่น การเป็นตัวแสดงในการถ่ายทอดเทคโนโลยี การสนับสนุนการพัฒนาประเทศทั้งในมิติของการส่งออก และการลดการนำเข้า การลดความยากจนทั้งในระดับภูมิภาค และประเทศ⁹¹

⁹¹ Pham Hoang Mai, *FDI and Development in Vietnam: Policy Implications* (Markono Printmedia Pte Ltd, Singapore 2004).

Stephanie Balme และ Mark Sidel ได้รวบรวมงานเขียนจากนักวิชาการหลายท่านเอาไว้ในงาน “Vietnam’s New Order: International Perspectives on The State and Reform in Vietnam” โดยมีการกล่าวถึงประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัเวียดนาม ซึ่งนักแต่วิชาการก็มีมุมมองที่หลากหลาย เช่น Leslie Holmes นำเสนอในส่วนที่เป็นการเปลี่ยนแปลง 5 ด้านหลักอันเนื่องมาจากการผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งในภูมิภาค และโลก ซึ่งการปรับตัวดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่เวียดนามไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือหลีกเลี่ยงให้พ้นไปได้ ซึ่งการปรับตัวดังกล่าวนี้มีปัจจัยสำคัญที่สุดคือเรื่องอำนาจอันชอบธรรมของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม และมีการนำเสนอว่าพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามนั้นจะเผชิญกับวิกฤตด้านอำนาจอันชอบธรรมในภาวะที่ไม่สามารถรักษาระดับหรือพัฒนาด้านเศรษฐกิจได้

ในงานเขียนฉบับเดียวกัน Carl Thayer ได้กล่าวถึงประเด็นเรื่องการท้าทายจากทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศในการผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งในภูมิภาคอาเซียน และเขตการค้าเสรีอาเซียนของเวียดนาม ซึ่งก็สรุปว่าเวียดนามสามารถจัดการกับความท้าทายต่างๆ ที่ซับซ้อนทั้งในมิติภายในประเทศ และต่างประเทศได้ค่อนข้างราบรื่นดี และมีประสิทธิภาพ

นอกจากประเด็นที่ได้กล่าวถึงแล้วนั้น Nguyen Vu Tung ศึกษาเวียดนามในแง่ของการเข้าเป็นสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศโดยพยายามทำความเข้าใจกระบวนการตัดสินใจของผู้ตัดสินใจนโยบาย และการปฏิบัติของผู้นำซึ่งจำเป็นต้องมีการกระทำที่จริงจังในการปรับกฎเกณฑ์ต่างๆ ภายในประเทศให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ขององค์การระหว่างประเทศซึ่งในกรณีศึกษาในงานนี้คือการตัดสินใจในการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของเวียดนาม ซึ่งก็ได้สรุปว่ารัฐบาลเวียดนามยังต้องทำงานอย่างหนักในการที่จะต้องปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์กรในประเทศ เพื่อพัฒนาศักยภาพให้เพิ่มมากขึ้นหากต้องการที่จะได้รับประโยชน์ในการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนจริงๆ

นอกจากประเด็นจากนักวิชาการที่กล่าวถึงแล้ว ในงานชิ้นนี้ยังมีประเด็นสำคัญอื่นๆ ที่ได้รับการกล่าวถึง เช่นนโยบายต่างประเทศของเวียดนามในการผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศในกรณีการเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก การจัดการกับกรณีพิพาทด้านดินแดน และประเด็นการปฏิรูปกฎหมาย การเข้าเป็นสมาชิกในสภาแห่งชาติเวียดนาม เป็นต้น⁹²

⁹² Melanie Beresford, Mark Sidel (eds), *Vietnam’s New Order: International Perspectives on The State and Reform in Vietnam* (Palgrave Macmillan, Hampshire 2007).

Tran Khanh ศึกษาบทบาทและความสำคัญของชาวจีนที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเวียดนาม ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่การเริ่มอพยพตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในดินแดนเวียดนาม และบทบาทของสำคัญของชาวจีนในภาคส่วนเศรษฐกิจหลักต่างๆ ของเวียดนามได้ทั้งในห้วงก่อนปี ค.ศ.1975 และช่วงหลังการรวมประเทศเป็นผลสำเร็จ

โดยการศึกษาี้สรุปว่า ชาวจีนมีอิทธิพลสำคัญต่อเศรษฐกิจ และการค้าของเวียดนามมาเป็นระยะเวลายาวนานตั้งแต่ยุคก่อนที่เวียดนามจะถูกผนวกเป็นอาณานิคมฝรั่งเศส ซึ่งในยุคต่อมาดังกล่าวนั้นชาวจีนก็ยังมีอิทธิพลเป็นอย่างมากยิ่งต่อเศรษฐกิจเวียดนามในยุคอาณานิคมฝรั่งเศส ซึ่งในทางกลับกันก็สามารถพิจารณาได้ว่าอิทธิพลดังกล่าวของชาวจีนนั้นก็สร้างความอึดอัดให้กับชาวเวียดนามแท้ๆ ไม่น้อย

ต่อมาในห้วงหลังระยะเวลาที่เวียดนามรวมประเทศแล้วนั้น เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ต่อชาวจีนที่อยู่ในเวียดนาม โดยการมีบทบาทในภาคส่วนต่างๆ ของชาวจีนไม่ว่าจะเป็น การด้านการผลิต การค้า และการธนาคารนั้นได้มลายหายไป และในห้วง ค.ศ.1978-1981 พบว่ามีชาวจีนในเวียดนามอพยพออกนอกประเทศเป็นจำนวนมาก จนส่งผลให้ขาดเวียดนามขาดผู้เชี่ยวชาญหรือแรงงานฝีมือในภาคเศรษฐกิจ แต่อย่างไรก็ดี ในภาคหัตถกรรมนั้นยังพบว่าชาวจีนยังคงมีบทบาทสำคัญอยู่หากพิจารณาจากส่วนแบ่งทางเศรษฐกิจในภาคส่วนดังกล่าว

คนเชื้อสายจีนในเวียดนามค่อยๆ มีสถานการณที่ดีขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจโดยเหมาในปี ค.ศ.1986 โดยชาวเวียดนามเชื้อสายจีนเริ่มกลับมาทำการค้า เริ่มมีการก่อตั้งโรงงานหรือกิจการในภาคการผลิตขนาดกลางจนถึงขนาดใหญ่ โดยกิจกรรมทางเศรษฐกิจเหล่านี้ได้ได้รับความช่วยเหลือจากชาวจีนที่อพยพออกไปในช่วงหลังปี ค.ศ.1975 และพัฒนาการที่ดีขึ้นดังกล่าวนั้นก็ผลักดันให้ชาวจีนในเวียดนามกลับมาามีบทบาทสำคัญในฐานะตัวแสดงทางเศรษฐกิจอีกครั้งหนึ่ง⁹³

Truong Buu Lam ทำการศึกษาและนำเสนอข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์ของชนชาติเวียดนามตั้งแต่ความเป็นมาของชนชาติ ความสัมพันธ์กับจีน การได้รับเอกราชและปกครองตนเองจากจีน และราชวงศ์ที่ปกครองประเทศสืบมา จนกระทั่งถูกรุกราน และมีสงครามต่อต้าน

⁹³ Tran Khanh, *The Ethnic Chinese and Economic Development in Vietnam* (Scapa Pte. Ltd., Singapore 1993).

จักรวรรดินิยมฝรั่งเศส และการต่อสู้ต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชจากประเทศฝรั่งเศส จนถึงช่วงเวลาของการรวมประเทศได้เป็นผลสำเร็จ⁹⁴

Vo Nhan Tri ศึกษารวบรวมข้อมูลทางเศรษฐกิจ สภาพเศรษฐกิจ และนโยบายเศรษฐกิจของเวียดนามตั้งแต่ปี ค.ศ.1975 (ปีของการรวมประเทศเป็นผลสำเร็จ) จนถึงปี ค.ศ.1990 ในงาน “Vietnam’s Economic Policy Since 1975” ที่มีการใช้ข้อมูลการศึกษาจากแหล่งข้อมูลของเวียดนามทั้งที่เป็นหนังสือที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ ตลอดจนเอกสารของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามและเอกสารของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องของเวียดนามที่ไม่ได้รับการเผยแพร่สู่สาธารณะ ประเด็นที่น่าสนใจในงานนี้คือ มีการยกเลิกหรือไม่ยอมรับงานที่ โวฯ เขียนมาก่อนหน้านี้โดยตัวโวฯ เอง ซึ่งได้กล่าวไว้ในงานชิ้นนี้อย่างชัดเจนว่า งานเขียนฉบับก่อนๆ นั้น โวฯ เขียนในสิ่งที่ “ต้องเขียน” โดยไม่ได้เขียนในประเด็นที่คิดเห็นหรือรู้สึกจริง

อย่างไรก็ดี งานเขียนที่ โวฯ เขียนจากความคิดเห็น หรือความรู้สึกจริงๆ ในชิ้นนี้ได้มีการจัดโครงสร้างการนำเสนอเป็นช่วงเวลาต่างๆ ตั้งแต่มรดกตกทอดทางนโยบายที่ใช้บริหารเศรษฐกิจในเวียดนามเหนือ ในปี ค.ศ.1955-1975 ที่มีประเด็นการนำเสนอในแง่อิทธิพลของการบริหารเศรษฐกิจหลังรวมประเทศแล้วในแนวทางปฏิรูปแบบสังคมนิยม

ในห้วงปี ค.ศ.1975-1985 นำเสนอผลกระทบในด้านต่างๆ ต่อภาคเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม อันเนื่องมาจากแนวความคิด “ทำให้เป็นแบบเหนือ (Northernization)”

หลังจากนั้น มีนำเสนอสภาพเศรษฐกิจในระยะที่ 3 ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปี ในห้วงปี ค.ศ.1980-1985 ที่มุ่งเน้นให้วิเคราะห์และให้ข้อมูลการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะนี้ที่ต้องดำเนินไปภายใต้การปฏิวัตินโยบายหลังจากที่มีกรณีความขัดแย้งกับจีนจนเกิดสงครามย่อยๆ แล้วในปี ค.ศ.1979 ที่ต้องดำเนินไปภายใต้กรอบนโยบาย “สร้างสังคมนิยม และปกป้องปฏิวัติสังคมนิยม” และในระยะสุดท้ายที่ได้นำเสนอไว้คือระยะเศรษฐกิจตามแนวทางการบริหารตามนโยบายโดย เหมย (Doi Moi) ที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนผู้นำพรรคคนใหม่เป็น นายเหงวียน วัน ลีญ (Nguyen Van Linh) ที่น่าสนใจว่าในระยะแรกของการปฏิรูป ถึงแม้ว่านายเหงวียน วัน ลีญ จะมีแนวทางในการมุ่งสู่การปฏิรูป แต่ก็ย่ำเตือนให้การดำเนินการใดๆ เรื่องการปฏิรูปนั้นจะต้องอยู่ภายใต้กรอบแนวทางสังคมนิยมเท่านั้น ทั้งนี้ได้มีการนำเสนอแนวคิด และกรอบแนวทาง ตลอดจนเป้าประสงค์ในการปฏิรูปในภาค

⁹⁴ Truong Buu Lam, *A Story of Vietnam* (3rd end. Outskirts Press, Inc, Colorado 2012).

เศรษฐกิจต่างๆ เช่น ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม แนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับต่างชาติเช่นการค้าระหว่างประเทศ

ความน่าสนใจในงานนี้คือ การมีหลักฐานในการอ้างอิงที่แสดงให้เห็นแนวความคิดทำที่ต่างๆ ในหมู่ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม ซึ่งส่วนหนึ่งสะท้อนให้เห็นการพยายามตีความว่า เวียดนามเริ่มหันไปใช้การบริหารแบบเศรษฐกิจตามแนวทางของ เหมา เจ๋อตุง (Maoist) มากกว่าแนวคิดแบบมาร์กซ์ (Marxist)⁹⁵

ตารางที่ 8 ตารางแสดงการจำแนกการศึกษาวิจัยในแนวทางต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเวียดนาม

แนวทางการศึกษา	นักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา
การศึกษาและนำเสนอองค์ความรู้ในเชิงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์	ธนันท์ฯ, สุดฯ, Hien V. Ho, K.W.Taylor, Truong
การศึกษาในแนวทางการประมวลองค์ความรู้ภาพรวมของเวียดนาม	เจียนฯ, ัญญาทิพย์ฯ, ศูนย์อินโดจีนศึกษาฯ, Bill, D.R.SarDesai, Ian, Melanie, Stephanie
การศึกษาวิจัยในมิติทางเศรษฐกิจ	Adam , Tran, Vo
การศึกษาวิจัยด้านการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ	กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศฯ, กรมส่งเสริมการส่งออกฯ, กุสุมาฯ, จารุศักดิ์ฯ, ชินฯ, ไตรรัตน์ฯ, พ.ประไพพงษ์ฯ, พิษณุฯ, สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนาฯ สรัลนุชฯ, Pham, กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ
แนวทางการศึกษานโยบายต่างประเทศ	ัญญาทิพย์ฯ, วิภาวิณีฯ

⁹⁵ Vo Nhan Tri, *Vietnam's Economic Policy Since 1975* (Loi Printing Pte. Ltd, Singapore 1990).

จากการสำรวจเนื้อหาของวรรณกรรมข้างต้นนั้น จะพบว่าข้อมูลในตารางที่ 2.1 จะเป็นการแบ่งวรรณกรรมที่สำรวจออกเป็นกลุ่มๆ ตามลักษณะของการศึกษาหรือองค์ความรู้ที่ปรากฏ ดังที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้วในตอนต้น ซึ่งข้อมูลในตารางดังกล่าวจะทำให้ผู้อ่านนั้นสามารถเห็นภาพ และทำความเข้าใจองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับเวียดนามที่ดำรงอยู่ได้ง่ายยิ่งขึ้น

การเติมเต็ม และต่อเติมองค์ความรู้เกี่ยวกับเวียดนามจากการศึกษาวิจัย

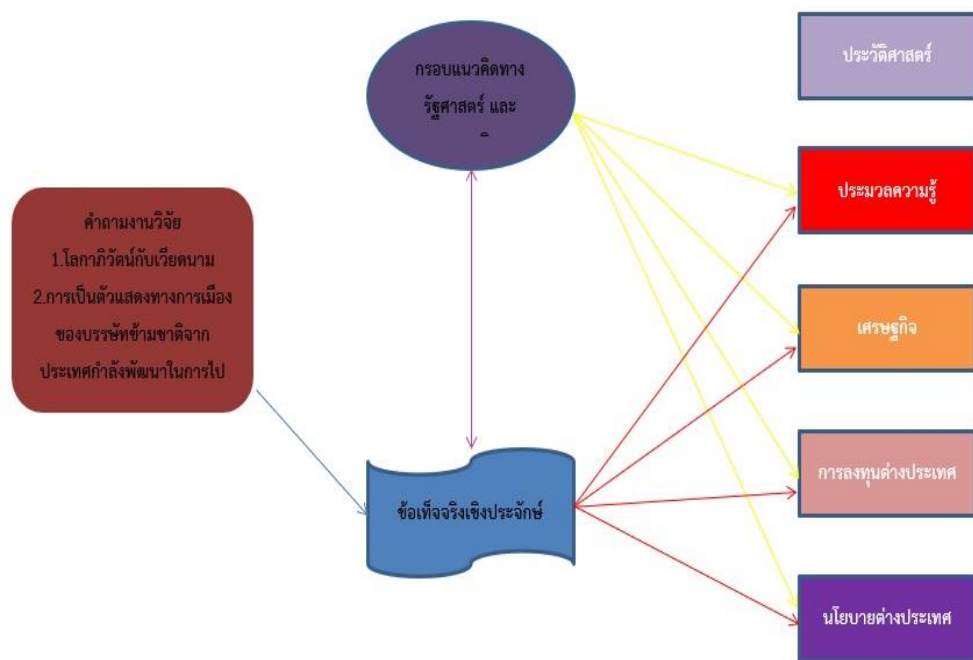
จากการสำรวจวรรณกรรมของผู้วิจัยข้างต้น จะพบว่ามีงานวิจัย บทความ และ การศึกษาจำนวนหนึ่งที่ทำการศึกษาด้านเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจของ เวียดนาม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการสร้างโอกาสให้กับเวียดนามในการผสมผสานเข้าเป็นส่วน หนึ่งกับเศรษฐกิจโลก และพร้อมกันนั้นก็ได้สร้างโอกาสให้กับต่างชาติในการเข้าไปแสวงหาประโยชน์ ในเวียดนามภายใต้โลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน และเมื่อกล่าวถึงการลงทุนข้ามชาตินั้น ก็มีการศึกษาอีกส่วน หนึ่งศึกษาการลงทุนของบริษัทข้ามชาติในเวียดนาม แต่งานวิจัยส่วนใหญ่ๆนั้นจะเป็นศึกษาในบริษัท หรือประเด็นเกี่ยวกับโอกาสในการลงทุนของบริษัทข้ามชาติในเวียดนามซึ่งเป็นการนำเสนอข้อมูล และการวิเคราะห์ในเชิงเศรษฐกิจเพื่อประเมิน และเตรียมความพร้อมในการลงทุนบนพื้นฐานการ รวบรวมข้อมูลที่มีอยู่เพียงเท่านั้น จะเห็นได้ว่าการศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดการเชื่อมโยงในมิติทางด้าน การรัฐศาสตร์เข้าไปเพิ่มพลังในการอธิบายและวิเคราะห์ปรากฏการณ์ในการเข้าไปลงทุนของบริษัท ข้ามชาติ ดังนั้น การศึกษาวิจัยนี้ จึงหยิบยกประเด็นของการปะทะกันระหว่างระบบทุนนิยมโดยรัฐ (state capitalism) แบบเวียดนาม กับทุนนิยมแบบสหรัฐอเมริกา (stock market capitalism) แบบ ไทยมาทำการศึกษา และนำเสนอปรากฏการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นโดยอาศัยฐานข้อมูลในการสำรวจลง พื้นที่ศึกษาบริษัทข้ามชาติไทยในการเข้าไปลงทุนทางตรงในเวียดนามเพื่อสร้างกรอบความเข้าใจ และอธิบายข้อเท็จจริงที่พบบนพื้นฐานข้อมูลที่เป็นจริงในเชิงประจักษ์ ซึ่งประเด็นสำคัญที่ต้องการ ทราบคือ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการเข้าไปลงทุนของบริษัทข้ามชาติไทยที่มีความเคยชินกับระบบ เศรษฐกิจรูปแบบหนึ่งในประเทศ กับการเข้าไปลงทุนทางตรงในประเทศที่มีความแตกต่างในแนว ทางการบริหารเศรษฐกิจ(เวียดนาม) ท่ามกลางปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน

นอกจากนี้ งานวิจัยส่วนใหญ่ๆนั้นยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของบริษัทข้าม ชาติจากประเทศกำลังพัฒนาที่เริ่มมีอิทธิพลในเวทีเศรษฐกิจโลก กับการเข้าไปลงทุนทางตรงระหว่าง ประเทศในประเทศกำลังพัฒนาด้วยตนเอง ผู้วิจัยจึงหยิบยกประเด็นของบริษัทฯ ข้ามชาติจาก ประเทศกำลังพัฒนาในฐานะตัวแสดงทางการเมืองในการส่งอิทธิพลต่อการกระทำของรัฐมา ทำการศึกษา ซึ่งในบริบทของสังคมที่เป็นประชาธิปไตยนั้น บริษัทข้ามชาติอาจสามารถมีอิทธิพลทั้ง

ในทางการเมืองและทางเศรษฐกิจในการที่รัฐจะประกาศใช้นโยบายใดนโยบายหนึ่งได้ แต่ในสภาพสังคมที่ยึดถืออุดมการณ์คอมมิวนิสต์นั้น ผู้วิจัยต้องการตอบปัญหาว่าบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่จากรัฐกำลังพัฒนา ซึ่งในกรณีศึกษานี้คือ บริษัทข้ามชาติจากไทยนั้นจะสามารถมีอิทธิพลต่อรัฐ (ตัวแสดงของเวียดนาม) เพื่อให้กระทำการใดๆ หรือมีนโยบายให้เป็นไปได้ในแนวทางที่บริษัทข้ามชาติต้องการได้หรือไม่ โดยมุ่งตรวจสอบทั้งในส่วนของรัฐที่เข้าไปลงทุน และรัฐที่บริษัทข้ามชาตินั้นถือสัญชาติอยู่

ประโยชน์ข้างเคียงที่จะได้รับจากการศึกษานี้คือ การรวบรวมข้อมูลในเชิงเศรษฐกิจต่างๆ ที่จะมีความทันสมัยขึ้น เนื่องจากปฏิเสธไม่ได้ว่าถึงแม้หน่วยของการศึกษาวิจัยจะเป็นบริษัทข้ามชาติของไทย แต่ข้อมูลภาพรวมในภาคเศรษฐกิจของเวียดนามนั้นก็มีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลความสัมพันธ์ในทางเศรษฐกิจระหว่างเวียดนามกับไทยนั้นก็มีความจำเป็นที่ต้องนำมาวิเคราะห์และนำเสนอไว้ในการศึกษาวิจัยนี้ นอกจากนี้บทบาทของบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ต้องนำเสนอให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อประเมินอิทธิพลและพลังทางการต่อรองในฐานะตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศอีกส่วนหนึ่งด้วย

แผนภาพที่ 4 แผนภาพแสดงการต่อเติมและเติมเต็มในมิติการศึกษาต่างๆ ของการศึกษาวิจัย

จากแผนภาพที่ 4 นั้นจะเห็นได้ว่าการตอบคำถามการวิจัยนี้นั้นจะมีส่วนสำคัญในการต่อเติมองค์ความรู้ในมิติต่างๆ ของเวียดนามให้มีความสมบูรณ์หรือมีความทันสมัยยิ่งขึ้น โดยข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ทั้งที่ได้จากการลงพื้นที่จริง ประกอบกับข้อมูลในเชิงเอกสารที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้ามาได้ นั้น จะถูกนำไปปรับใช้ ให้คำอธิบาย หรือต่อเติมองค์ความรู้ให้กับกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องในทางรัฐศาสตร์ และกรอบแนวคิดในทางวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งการต่อเติมองค์ความรู้ดังกล่าวในทางทฤษฎีนั้นก็จะไปสร้างเสริมความสมบูรณ์ให้กับองค์ความรู้ในมิติต่างๆ ที่เกี่ยวกับเวียดนามให้มากยิ่งขึ้นไปด้วย

นอกเหนือจากนี้ ถึงแม้ว่าข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้จะไม่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับคำถามงานวิจัย กรอบความคิดในเชิงวิชาการหรือทฤษฎีใดๆ เลยก็ตาม แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้เป็นข้อมูลที่มีคุณค่าที่น่าจะมีส่วนสำคัญในการไปสร้างเสริมให้องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับเวียดนามให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นเช่นเดียวกัน

แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย

หลังจากที่ผู้วิจัยได้สำรวจวรรณกรรมการศึกษาที่เกี่ยวกับเวียดนาม ตลอดจนคุณูปการที่การศึกษาวิจัยนี้จะได้มีส่วนต่อการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาวิจัยในแง่มุมต่างๆ ที่เกี่ยวกับเวียดนามในแง่มุมใดบ้างไว้ในส่วนก่อนหน้านี้แล้วนั้น ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอสาระสำคัญในองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยนี้ ที่น่าจะเป็นส่วนสำคัญในการนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยทำการศึกษา โดยผู้วิจัยจะได้กล่าวถึง องค์ความรู้ต่างๆ เรียงลำดับดังต่อไปนี้

- กรอบแนวคิดสังคมนิยม (Socialsim)
- กรอบแนวคิดของรัฐเพื่อการพัฒนา (Developmental state)
- แนวคิดโลกาภิวัตน์ ตลอดจนมุมมองต่างๆ ที่เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ (Globalization)
- การกล่าวถึงบริษัทข้ามชาติตามทฤษฎีเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism)
- การกล่าวถึงบริษัทข้ามชาติตามแนวทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (Internaitonal Business)
- การกล่าวถึงบริษัทข้ามชาติตามแนวทางเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy)
- การศึกษาบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนา (MNCs from Emerging Economies)

- กรอบแนวคิดรัฐนิยม (Statist) และการให้คำอธิบายเกี่ยวกับองค์ประกอบของรัฐของ Barry Buzan
- กรอบการให้คำอธิบายภาคการผลิตของโลกตามกรอบความคิดแบบห่วงโซ่มูลค่าโลก (Global Value Chain-GVC)

2.2 กรอบแนวคิดสังคมนิยม (Socialism)

ผู้วิจัยได้กล่าวถึงกรอบแนวคิดที่เป็นแก่นสารของแนวคิดสังคมนิยม (socialism) ไว้ส่วนหนึ่งแล้วในบทที่ 1 แต่ผู้วิจัยมีความจำเป็นต้องยกกรอบดังกล่าวมาเพื่ออธิบายขยายความเพิ่มเติมอีกในส่วนนี้เนื่องจากกรอบแนวคิดนี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับกรณีศึกษา คือสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ที่ยังคงแสดงตัวว่าเป็นประเทศที่มีแนวทางสังคมนิยมอย่างเต็มตัว ทว่าเวียดนามก็ได้เปิดรับเอาเศรษฐกิจแบบกลไกตลาดเข้าไปเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศท่ามกลางปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ ดังนั้น ความเป็นสังคมนิยมที่เวียดนามยังคงดำรงอยู่นั้น จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องทำการนำมาวิเคราะห์ว่าแท้จริงนั้น สถานะปัจจุบันของเวียดนามนั้นยังคงความเป็นสังคมนิยมในทางทฤษฎีอย่างไร หรือปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ที่เข้าไปในประเทศสังคมนิยมนั้นจะทำให้รัฐสังคมนิยมที่มีการปกครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์เพียงพรรคเดียวพรรคเดียวนั้น มีการแปรสภาพหรือกลายพันธุ์ไปบ้างหรือไม่ อย่างไร

หากกล่าวถึงกรอบความคิดแบบสังคมนิยม (socialism) ในภาพกว้างๆ นั้นจะมีการให้กรอบที่ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเสียทีเดียว เห็นได้จากความเป็นสังคมนิยมตามแนวทางที่แตกต่างกันทั้งในแบบของ Karl Marx Lenin-Stalin Walrasian และแบบ Social Democratic Concept ที่เป็นแนวทางของประเทศสวีเดน และประเทศในแถบสแกนดิเนเวียทั้งหลาย⁹⁶ ทว่า กรอบแนวความคิดที่ใกล้เคียงกับความเป็นสังคมนิยมตามแนวทางของกรณีศึกษาคือเวียดนามนั้น น่าจะมีความใกล้เคียงกันกับสังคมนิยมแบบ Marx และ Lenin-Stalin Socialism มากที่สุด ดังนั้น ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเพียงกรอบแนวความคิดสังคมนิยมตามแนวทางทั้งสองเท่านั้น โดยมีประเด็นสำคัญอันเป็นสาระสำคัญที่จะกล่าวถึงอยู่ 4 ประเด็น คือ กรอบการเมืองการปกครอง (political structure) การ

⁹⁶ Janos Kornai, 'Socialism And The Market: Conceptual Clarification' in Janos Kornai, Yingyi Qian (eds), *Market And Socialism: In The Light Of The Experience Of China And Vietnam* (Palgrave Macmillan, London 2009) 12-20.

เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ และ กลไกในการประสานความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ (coordination mechanism)⁹⁷

สังคมนิยมในแบบของ Karl Marx นั้น เป็นแนวทางที่ปฏิเสธแนวคิดทุนนิยม (capitalism) อย่างสิ้นเชิง และมีแนวคิดและการให้ความสำคัญในเรื่องกรรมสิทธิ์แบบรวม ซึ่งตรงกันข้ามกับทุนนิยมที่ให้ความสำคัญกับการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ของเอกชน เนื่องจากในมุมมองของ Marx นั้นกรรมสิทธิ์เอกชนนั้นเป็นต้นกำเนิดของปีศาจร้าย การกดขี่ขูดรีด ความไม่เท่าเทียม และ Marx มีความเห็นว่ารัฐนั้นจะต้องเป็นเจ้าของเครื่องมือในเชิงการผลิตทั้งหมด⁹⁸ นอกจากนี้ Marx ยังปฏิเสธกลไกตลาดในฐานะเครื่องมือในการประสานกิจกรรม และจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ของมนุษย์ และสนับสนุนให้รัฐนั้นมีฐานะเป็นกลไกในการจัดการดังกล่าวโดยการวางแผนแบบรวมศูนย์⁹⁹ จะเห็นได้ว่าหากพิจารณาแก่นสารของสังคมนิยมนี้ ในแง่มุมมองของแนวทางการปกครองสังคมนั้นจะสะท้อนนัยยะที่สอดคล้องการปกครองแบบเผด็จการมากกว่าโดยอย่างน้อยที่สุดก็ในห้วงเวลาของการกำจัดชนชั้นให้หมดไปเพื่อไปสู่สังคมนิยม

ในกรณีของสังคมนิยมตามแนวทางของ Lenin และ Stalin นั้น หากพิจารณาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์จะทราบได้ว่าในห้วงเวลาของการมีอำนาจทางการเมืองของบุคคลทั้งสองนั้นการใช้อำนาจทางการเมืองเผด็จการคอมมิวนิสต์ ได้อ้างความชอบธรรมโดยใช้ประโยชน์ที่สวゆる โดยกล่าวว่าเป็นการใช้อำนาจการปกครองทางการเมืองโดยพรรคคอมมิวนิสต์เพียงพรรคเดียวซึ่งเป็นการใช้อำนาจเผด็จการในนามของกรรมมาชีพ (the dictatorship of the proletariat)¹⁰⁰ จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจว่าเหตุใดสังคมนิยมในแบบสหภาพโซเวียตนั้นจึงสะท้อนถึงความเป็นเผด็จการที่ชัดเจนมากกว่าสังคมนิยมในแบบของ Marx นอกจากนี้แนวคิดนี้ยังตั้งข้อรังเกียจกับแนวคิดเสรีนิยมและการปกครองแบบประชาธิปไตย และยึดมั่นในการกำจัดกรรมสิทธิ์ของเอกชน และยึดเอามาเป็นของ

⁹⁷ Peter Ludz, 'Socialism and Nation' in Leszek Kolakowski, Stuart Hampshire (eds), *The Socialist Idea* (Basic Books, New York 1974) 134-144; Leszek Kolakowski, 'Introduction' in Leszek Kolakowski, Stuart Hampshire (eds), *The Socialist Idea* (Basic Books, New York 1974) 2-17.

⁹⁸ Karl Marx, 'Communist Manifesto' in Karl Marx, Friedrich Engels, *Collected Works Vol.6* (International Publishers, New York 1976) 476-519.

⁹⁹ Ljubo Sirc, 'Socialism and Ownership' in Leszek Kolakowski, Stuart Hampshire (eds), *The Socialist Idea* (Basic Books, New York 1974) 170-183.

¹⁰⁰ Joseph Schumpeter, *Capitalism, Socialism and Democracy* (Routledge, London 2010) 211-213.

ประเทศตามแนวทางของ Marx ทว่าการกระทำดังกล่าวนั้นเป็นไปด้วยวิธีการที่รุนแรงเป็นอย่างมาก ในกรณีของกลไกที่เป็นเครื่องประสานความสัมพันธ์ในทางสังคมนั้นแน่นอนว่าแนวทางสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ตามแนวของ Lenin-Stalin นั้นปฏิเสธไม่รับเอากลไกตลาดเป็นเครื่องมือหรือกลไกในการบริหารเศรษฐกิจและการจัดสรรทรัพยากร และเลือกที่จะยึดมั่นกับการบริหารจัดการเศรษฐกิจและทรัพยากรโดยมีรัฐเป็นกลไกสำคัญในการวางแผนแบบรวมศูนย์ กล่าวอีกนัยหนึ่ง แนวคิดสังคมนิยมแบบ Leninism-Stalinism นั้นจะเป็นปฏิปักษ์กับทุกแนวคิดที่สอดคล้องกันหรือเป็นมิตรกับระบบทุนนิยม กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล และกลไกตลาด และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั่นเอง¹⁰¹

2.3 กรอบแนวความคิดเกี่ยวกับรัฐเพื่อการพัฒนา (Developmental State)

กรอบแนวความคิดเรื่องรัฐเพื่อพัฒนานั้นเกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการที่จะศึกษาว่าความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของรัฐและกลไกตลาดในลักษณะใดนั้นจะก่อให้เกิดการพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากที่สุด อาทิ กรอบการพัฒนาตามแนวทางโครงสร้างนิยม (Structuralist development Theory) ที่มีความเฟื่องฟูในห้วงทศวรรษที่ 1950-1960 ที่นำเสนอว่าความล้มเหลวของกลไกตลาดนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศที่มีความล่าช้าทางเศรษฐกิจ ดังนั้นรัฐจึงต้องแสดงบทบาทที่สำคัญในการเข้าไปแทรกแซงหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากความล้มเหลวของกลไกตลาดดังกล่าว

อย่างไรก็ดี แนวคิดในการสนับสนุนบทบาทของรัฐกับการแทรกแซงกลไกตลาดได้รับการท้าทายจากกลุ่มที่ยึดมั่นในกลไกตลาด และต้องการปล่อยให้ตลาดทำงานอย่างเต็มที่ (neoclassical economic development) โดยเสนอถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการแทรกแซงกลไกตลาดของรัฐ อาทิ ปัญหาการแทรกแซงของรัฐที่ทำให้อุตสาหกรรมนั้นมีความอ่อนแอ ปัญหาการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ (rent seeking) ในวงกว้าง ซึ่งแนวคิดนี้ก็เป็นแนวคิดที่เป็นสรณะในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ในยุคทศวรรษที่ 1960-1970

การโต้เถียงของสองแนวคิดที่เกี่ยวกับบทบาทที่เหมาะสมของรัฐกับการพัฒนาประเทศกับความสัมพันธ์กับกลไกตลาดนั้นก่อให้เกิดการนำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่เรียกว่ารัฐเพื่อการพัฒนา (developmental state) ที่มีลักษณะที่เป็นสายกลาง กล่าวคือรัฐเองก็มี

¹⁰¹ Ibid (n 96) 16-18.

บทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ และในขณะเดียวกันกลไกตลาดก็เป็นกลไกสำคัญที่รัฐใช้เป็นเครื่องมือสำคัญเช่นเดียวกัน โดยการนำเสนอความสัมพันธ์ในลักษณะนี้นั้น เป็นการนำเสนอตัวอย่างบทบาทสำคัญของรัฐในการสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศเอเซียตะวันออก ไม่ว่าจะ เป็นบทบาทของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจของญี่ปุ่น หรือ เกาหลีใต้ โดยนักวิชาการที่สำคัญในกลุ่มนี้มีปรากฏอยู่หลายท่าน อาทิ Alice Amsden Chalmers Johnson และ Robert Wade

นักวิชาการในกลุ่มนี้พยายามที่จะก้าวข้ามข้อเสนอของกลุ่ม Structuralist ที่ลดความสำคัญของตลาดและให้ความสำคัญกับบทบาทของรัฐแต่เพียงอย่างเดียวในกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ และในขณะเดียวกันก็พยายามที่จะโต้แย้งข้อเสนอของกลุ่ม neoclassical ที่นำเสนอถึงความสำเร็จของการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในรัฐเอเซียตะวันออกและอ้างว่าความสำเร็จดังกล่าวนั้นเกิดขึ้นมาจากแนวทางที่เน้นให้รัฐนั้นมีบทบาทให้น้อยที่สุด ซึ่งหากพิจารณาถ่วงลงไปนั้นจะเห็นได้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมทั้งในกรณีของญี่ปุ่นและเกาหลีใต้นั้นจะพบว่ารัฐนั้นจะเข้ามามีบทบาทในฐานะใดฐานะหนึ่งโดยตลอดเช่นในงานของ Chalmer Johnsons นั้นกล่าวว่ารัฐเอเซียตะวันออกซึ่งกรณีนี้คือญี่ปุ่นนั้นจะมีการยึดมั่นในระบบกลไกตลาด และตลาดเสรีแต่อย่างไรก็ตาม ระบบตลาดเสรีดังกล่าวนั้นก็จะถูกกำกับด้วยเครื่องมือบางประการที่รัฐนั้นได้ก่อร่างขึ้นมาโดยกลุ่มผู้มีอำนาจในรัฐกลุ่มเล็กๆ ซึ่งบทบาทของรัฐเช่นนี้นั้น ใช้เป็นคำอธิบายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นอย่างก้าวกระโดดในห้วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่รัฐเข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแลระบบเศรษฐกิจแบบตลาดผ่านหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นเครื่องมือในเชิงนโยบายซึ่งในกรณีนี้คือ กระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าระหว่างประเทศ (Ministry of International Trade and Industry, MITI) ที่จะกำหนดนโยบายเศรษฐกิจผ่านชนชั้นนำทางเศรษฐกิจในญี่ปุ่นในขณะนั้น และนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมบางอย่างของรัฐนั้นก็เกิดขึ้นจากการหารือกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน¹⁰²

กรณี Alice Amsden นั้น เป็นการนำเสนอการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ซึ่งสะท้อนภาพของรัฐที่เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาอุตสาหกรรม และบทบาทดังกล่าวนี้เป็นบทบาทที่เกิดจากการเลือกสนับสนุนอุตสาหกรรมตามหลักเหตุผลและการคิดคำนวณผลประโยชน์ของรัฐในการจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนา โดยมีใช้เหตุผลที่เกิดจากกลไกตลาดและในกรณีของเกาหลีใต้นั้นเลือกที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมในกลุ่มแซ็บอล (chaebols) และเมื่อรัฐบาลเกาหลีใต้เลือกแล้วว่าจะสนับสนุนอุตสาหกรรมในกลุ่มนี้ ก็จะมีการดำเนินการอย่างเต็มที่ไม่ว่าจะเป็น

¹⁰² Chalmers Johnson, *MITI and The Japanese Miracle* (Stanford University Press, Stanford 1982).

การสนับสนุนในเชิงนโยบาย หรือการให้เงินอุดหนุน ตลอดจนการให้เงินกู้ในระยะยาวซึ่งการแทรกแซงของรัฐบาลเกาหลีใต้ในลักษณะเช่นนี้เป็นที่แน่นอนว่าจะทำให้เกิดการบิดเบือนในด้านของราคา ทว่าในกรณีของเกาหลีใต้นั้นการบิดเบือนราคาดังกล่าวนั้นทำให้เกิดการลงทุนในภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมยุทธศาสตร์ที่รัฐได้เลือกแล้วมากยิ่งขึ้นทำให้อุตสาหกรรมยุทธศาสตร์ของรัฐมีการเจริญเติบโตที่รัฐได้ตั้งเป้าหมายไว้ แม้ว่าผู้ประกอบการในภาคธุรกิจที่รัฐให้การสนับสนุนนั้นจะมีการเจริญเติบโต ทว่าบริษัทเหล่านั้นก็ถูกรัฐควบคุมอย่างใกล้ชิดและมีข้อกำหนดที่ต้องปฏิบัติตามแนวทางของรัฐอย่างเข้มงวดเพื่อแลกกับความยั่งยืนในการสนับสนุนในลักษณะดังกล่าว ซึ่งข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นกับกรณีเกาหลีใต้นั้นสะท้อนให้เห็นว่าการแทรกแซงตลาดของรัฐนั้นก่อให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และเป็นไปตามเป้าหมายระยะยาวดังที่รัฐได้คาดการณ์ตามหลักเหตุผลของรัฐเอาไว้แล้วในขณะเดียวกันเพื่อเป็นการรักษาแนวทางการเจริญเติบโตให้เป็นไปตามที่รัฐวางแผนการณ์รัฐจะมีกลไกหรือมีมาตรการในการควบคุม ลงโทษ อย่างเข้มงวดต่อกลุ่มธุรกิจดังกล่าวในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของรัฐ ซึ่งการควบคุมอย่างใกล้ชิดของรัฐเช่นนี้นั้นจะสามารถป้องกันปัญหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจได้ (rent seeking) ซึ่งกรณีเช่นนี้นั้นไม่เกิดขึ้นกับประเทศที่มีรายได้ระดับกลางและมีการให้การสนับสนุน หรือให้เงินอุดหนุนภาคธุรกิจยุทธศาสตร์ แต่รัฐขาดกลไกในการตรวจสอบควบคุม¹⁰³

Robert Wade เป็นนักวิชาการอีกท่านหนึ่งที่กล่าวถึงการพัฒนาเศรษฐกิจที่ประสบความสำเร็จในประเทศเอเชียตะวันออก ไม่ว่าจะเป็นญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน สิงคโปร์ ฮองกง ซึ่งการเจริญเติบโตด้านการส่งออกของประเทศเหล่านั้นนั้นดูเหมือนจะเป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่าความสำเร็จนั้นเป็นไปตามแนวทางของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบ neoclassical ซึ่งใช้กลไกราคาเป็นเครื่องมือสำคัญ ทว่า Wade นั้นเห็นว่าสภาพสังคมของประเทศที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วเหล่านั้น มีระดับของการควบคุมที่เข้มงวดทั้งในทางการเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งเหตุผลของนักวิชาการสาย neoclassical นั้นดูจะไม่สอดคล้องกับสภาพความจริงที่เกิดขึ้นในประเทศเหล่านี้ และในงานชิ้นสำคัญของ Wade ที่ชื่อ *Governing The Market: Economic Theory And The Role Of Government in East Asian Industrialization* ในปี ค.ศ.1990 นั้น Wade นำเสนอการวิเคราะห์การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไต้หวันโดยมีประเด็นสำคัญๆ เช่น เสนอว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไต้หวันนั้นมีรากเหง้าจากพื้นฐานทางการเมือง และประวัติศาสตร์ โดยการที่ไต้หวันนั้นเคยมีนโยบายในการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าในยุคทศวรรษที่ 1950 ตลอดจนการที่ไต้หวันเคยได้สัมผัสประสบการณ์ในการพัฒนาทั้งด้านการเกษตร และอุตสาหกรรมจากญี่ปุ่นในช่วงเวลาที่ผ่านมา

¹⁰³ Alice Amsden, *Asia's Next Giant: South Korea and Late Industrialization* (OUP, New York 1989).

นั่นถือเป็นปัจจัยสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้กับไต้หวันในการพัฒนาอุตสาหกรรมในระยะต่อมานอกจากนี้ในมิติในเชิงประวัติศาสตร์ทางการเมืองยังมีบทบาทสำคัญในการเตรียมความพร้อม และชี้ให้เห็นถึงวิธีการที่พรรคก๊กมินตั๋งดึงเอาอุดมการณ์ของซุน ยัต เซ็น มาปลูกฝังในไต้หวัน และจำกัดบทบาทของกลุ่มที่จะสามารถมาทำลายพรรคได้ นอกจากนี้ไต้หวันยังมีวิธีการในการสร้างความมั่นใจว่าจิตวิญญาณของผู้ประกอบการในเกาชนั้นจะถูกนำไปเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ประเด็นที่สำคัญของ Wade นั้นจะเกี่ยวกับการนำเสนอปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมในไต้หวันประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าแทรกแซงในมิติทางเศรษฐกิจต่างๆ ของรัฐ เช่น เช่นการที่รัฐลงทุนในอุตสาหกรรมด้วยตนเอง หรือการวางแผนการพัฒนาประเภทอุตสาหกรรมที่รัฐเลือกในรูปแบบอื่นๆ ที่ไม่ใช่การลงทุนโดยรัฐเอง การจำกัดการนำเข้า การส่งเสริมการส่งออกสินค้าบางประเภท การควบคุมระบบการธนาคารอย่างเข้มงวด หรือแม้กระทั่งการก่อตั้งสถาบันเพื่อสนับสนุนทางเทคโนโลยีในอุตสาหกรรมบางประเภท ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าบทบาทของรัฐนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและไม่อาจละเลยได้ ซึ่งกรอบการนำเสนอในลักษณะนี้ก็เป็นการโต้แย้งแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบ neoclassical ที่ให้ความสำคัญเฉพาะกลไกตลาด โดยไม่ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่ให้ความสำคัญกับรัฐในคำอธิบายนั่นเอง¹⁰⁴

จากประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการนำเสนอกรอบการศึกษาและแนวคิดเกี่ยวกับรัฐเพื่อการพัฒนาข้างต้นนั้น สามารถสรุปลักษณะสำคัญของรัฐเพื่อการพัฒนาได้ว่า รัฐที่จะเป็นรัฐในลักษณะนี้ได้ นั้น อย่างน้อยที่สุดจะต้องเป็นรัฐที่มีชนชั้นนำที่มีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนาประเทศ และรัฐนั้นมีอำนาจและความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายมากกว่าเมื่อเทียบกับสังคม (relative autonomy of the state from society) ตลอดจนมีระบบราชการหรือเครื่องมือในเชิงนโยบายเศรษฐกิจที่มีอำนาจ และมีอิสระ นอกจากนี้สังคมนั้นต้องมีประชาสังคมที่อ่อนแอและยินยอมต่อรัฐ¹⁰⁵ ซึ่งหากพิจารณาลักษณะของรัฐเพื่อการพัฒนาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าลักษณะเหล่านี้จะพบได้ในประเทศ

¹⁰⁴ Robert Wade, *Governing The Market: Economic Theory And The Role Of Government in East Asian Industrialization* (Princeton University Press, Princeton 1990); Brian Levy, 'Review work(s): Governing the market Market: Economic Theory And The Role Of Government in East Asian Industrialization By Robert Wade' (1992) 51(4) *The Journal of Asian Studies* 878, 878-881.

¹⁰⁵ Adrian Leftwich, 'Bringing Politics Back In: Towards A Model Of Developmental State' (1999)31(1) *Jornnal of Development Studies* 400, 400-424.

ต่างๆ ดังที่ปรากฏในงานที่กล่าวแล้วข้างต้นแทบทั้งสิ้น ทว่าระดับความเข้มข้นนั้นจะมีความแตกต่างกันไปตามแต่บริบทของแต่ละประเทศเพียงเท่านั้น

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยเห็นว่ากรอบความคิดเกี่ยวกับรัฐเพื่อการพัฒนาที่น่าจะมีความใกล้เคียงกับการบริหารเศรษฐกิจของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดยเฉพาะในแง่มุมที่สำคัญที่เกี่ยวกับการเข้ามามีบทบาทของรัฐในมิติทางเศรษฐกิจของประเทศที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความต้องการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในภาคส่วนที่ต้องการ ซึ่งจะนำไปสู่ความเจริญงอกงามทางเศรษฐกิจของรัฐในภาพรวม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ระบบตลาดแบบทุนนิยมจะถูกกำกับหรือชี้นำได้เมื่อรัฐมีการไตร่ตรอง ตัดสินใจ หรือคิดคำนวณผลประโยชน์ของรัฐเอาไว้อย่างชัดเจนแล้วว่าภาคเศรษฐกิจใดจะมีผลสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ อุตสาหกรรมใดที่จะทำให้รัฐสามารถพัฒนาได้เร็วที่สุดและต้องได้รับการสนับสนุนเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งพฤติกรรมของรัฐในลักษณะนี้นั้นส่งผลให้กลไกตลาดในด้านของการผลิตสินค้า และการบริโภคตามหลักการของอุปสงค์ อุปทาน ตลอดจนกลไกทางด้านราคาราคานั้นทำหน้าที่บนพื้นฐานของการแทรกแซงของรัฐซึ่งสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะดังกล่าวอาจไม่สะท้อนสถานะความเป็นจริงทางเศรษฐกิจ ทว่า และระบบตลาดแบบทุนนิยมจะเป็นเครื่องมือของรัฐที่นำไปสู่การพัฒนาประเทศตามที่รัฐเห็นสมควร มิใช่กลไกตลาดเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของรัฐในทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว และประเด็นประการที่สำคัญคือนักวิชาการทั้งสามท่าน ไม่ว่าจะเป็น Chalrmer Johnson Alice Amsden หรือ Robert Wade นั้นก็ได้แสดงให้เห็นแล้วว่าทั้งในญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และไต้หวัน นั้น ล้วนแล้วแต่พัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไปอย่างบนพื้นฐานของพฤติกรรมของรัฐในลักษณะนี้ทั้งสิ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อย่างไรก็ดี ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวข้างต้นแล้วว่าตัวแบบรัฐเพื่อการพัฒนา นั้น แม้ว่าโดยผิวเผินน่าจะพอนำไปทำการศึกษา หรืออธิบายการพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนาประเทศของเวียดนามได้เนื่องจากปฏิเสธไม่ได้ว่า พรรคคอมมิวนิสต์ หรือรัฐบาลเวียดนามน่าจะมีแนวคิดขาดหรือมีความเป็นอิสระในการกำหนดผลประโยชน์ของรัฐอย่างมาก เนื่องจากการมีพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวตามอุดมการณ์คอมมิวนิสต์แบบ Leninist-Stalinist และรัฐน่าจะมีบทบาทสำคัญในการบริหารเศรษฐกิจของประเทศที่อยู่บนพื้นฐานของการกำหนดเป้าหมายโดยรัฐ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่าเวียดนามนั้นมีบริบทที่แตกต่างกับประเทศต่างๆ ที่ได้รับการศึกษาโดยนักวิชาการกลุ่มนี้ ไม่ว่าจะเป็นบริบททางประวัติศาสตร์ บริบทภายในประเทศ และระหว่างประเทศ ซึ่งย่อมจะมีประเด็นคำอธิบายที่มีความแตกต่างออกไปในรูปแบบเฉพาะตัว ซึ่งข้อค้นพบนี้นั้นจะถือได้ว่าเป็นมูลค่าความสำคัญที่เพิ่มเติมองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจที่ประสบความสำเร็จภายใต้รูปแบบของรัฐที่เป็นสังคมนิยมที่เปิดรับเอากลไกตลาดเข้ามาเป็นแนวทางการบริหาร และรัฐเข้ามามีบทบาทที่

เข้มแข็งและเด็ดขาดยิ่งไปกว่ารัฐเพื่อการพัฒนาเช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และไต้หวันที่ได้รับการศึกษามาก่อนหน้านั้น

ผู้วิจัยเชื่อว่าตัวแบบรัฐเพื่อพัฒนานั้นจะเป็นตัวแบบที่มีประโยชน์ในการเป็นจุดยึดโยงจุดหนึ่งในการศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาเศรษฐกิจของเวียดนาม โดยมีโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจเข้าไปเป็นสื่อกลาง เพื่อที่จะทราบว่าแท้จริงแล้วนั้นเมื่อเวียดนามเปิดได้เปิดรับเศรษฐกิจโลก คำตอบของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเวียดนามนั้นเป็นไปในแนวทางใดในมิติของบทบาทของรัฐ และความสัมพันธ์กับสังคม ตลอดจนมุมมองการพัฒนามนพื้นฐานประเทศของกลไกตลาด และที่สำคัญไปกว่านั้น การพัฒนาเศรษฐกิจของเวียดนามนั้น มีปัจจัยอื่นๆ ที่จะมีความสำคัญนอกเหนือไปจากประเด็นด้านบทบาทของรัฐ และระบบกลไกตลาดหรือไม่ อย่างไร

2.4 องค์ความรู้เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์จากการประมวลของ Nick Bisley และ Andrew Jones

การวิพากษ์หรือโต้แย้งในเชิงวิชาการอันเกี่ยวเนื่องกับโลกาภิวัตน์ ทั้งในประเด็นเกี่ยวกับการปรากฏขึ้นของคำศัพท์ว่า “โลกาภิวัตน์ (globalization)” ตลอดจนการพยายามให้คำจำกัดความถึงปรากฏการณ์ดังกล่าวนั้นได้ดำเนินมาจวบจนปัจจุบัน โลกาภิวัตน์ได้กลายเป็นจุดสนใจของบุคคลหลากหลายสาขา ไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการ นักการเมือง ตลอดจนนักธุรกิจ นักวิชาการหลายท่านตั้งข้อสังเกต ให้คำอธิบายตามแนวทาง ความคิด หรือโลกทัศน์ของตนเองไม่ว่าจะเป็นด้านดีหรือด้านร้ายของโลกาภิวัตน์ นอกจากนั้นก็มีการแสดงให้เห็นว่านักวิชาการหลายท่านพยายามสร้างกรอบกว้างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงแนวทาง พัฒนาการ ที่เกี่ยวกับการศึกษาโลกาภิวัตน์ โดยผู้วิจัยจะได้นำเสนอแนวทางการศึกษาของนักวิชาการบางส่วนที่ทำการศึกษาโลกาภิวัตน์เพื่อสร้างภาพกว้างๆ เกี่ยวกับแนวทางการศึกษา การวิพากษ์ หรือแนวคิดที่เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์

Nick Bisley¹⁰⁶ ได้นำเสนอไว้ในงาน Rethinking Globalization โดยนำเสนอว่าท่ามกลางการศึกษาที่หลากหลายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกับโลกาภิวัตน์ ไม่ว่าจะเป็น สังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ทางการทูต รัฐศาสตร์ หรือเศรษฐศาสตร์นั้น การจะทำความเข้าใจโลกาภิวัตน์ได้ดั่งนั้น Nick เชื่อว่ามีพื้นฐานมาจากการศึกษาโลกาภิวัตน์ในแนวทางของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (International Relations-IR)¹⁰⁷ โดยในงานชิ้นนี้ได้จัดโครงสร้างการนำเสนอที่แบ่งเป็น

¹⁰⁶Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

¹⁰⁷ Ibid 3-4.

การนำเสนอภาพรวมและพัฒนาการของการศึกษาโลกาภิวัตน์ รวมทั้งนำเสนอกรอบความหมายของ โลกาภิวัตน์ตามแนวทางการศึกษาขึ้นนี้ โดยโลกาภิวัตน์ที่ Nick ได้ใช้เป็นกรอบการศึกษานั้นหมายถึง ชุดของผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาจากผลของอัตราที่มีการเพิ่มขึ้น และความฉับไวของปฏิสัมพันธ์ที่มี มากยิ่งขึ้น ทั้งในแง่เกี่ยวเนื่องกับความรู้ เกี่ยวกับบุคคล เกี่ยวกับสินค้าและบริการ และเกี่ยวกับเงินทุน โดยปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวนั้นเป็นไปในระดับระหว่างรัฐ และระหว่างระดับสังคม¹⁰⁸

นอกเหนือจากคำจำกัดความข้างต้นแล้ว Nick รวมถึง Andrew ในงาน globalization:Key thinkers ได้นำเสนอพัฒนาการเกี่ยวกับการศึกษาเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ โดยแบ่งตามช่วงเวลา ซึ่งแบ่งเป็น 5 ช่วง โดยในช่วงแรกนั้นเป็นช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 ซึ่งเป็นห้วงที่เริ่มมีการกล่าวถึงโลกาภิวัตน์ในฐานะที่เป็นพลังในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและรูปแบบพื้นฐานในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างสุดโต่ง โดยนักคิด หรือนักวิชาการที่ถูกจัดกลุ่มให้อยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ Anthony Giddens ที่ปรากฏในงานเขียน The Consequences of Modernity ในปี 1990¹⁰⁹ David Harvey ที่ปรากฏในงานเขียน The Condition of Postmodernity ในปี 1989¹¹⁰ Mike Featherstone ที่ปรากฏในงานเขียน Global Culture: Nationalism Globalization and Modernity ในปี 1990¹¹¹ Evan Luard ที่ปรากฏในงานเขียน The Globalization of Politics: The Change Focus of the Political Action in the Modern World ในปี 1990¹¹²

¹⁰⁸ Ibid (n 106) 6.

¹⁰⁹ Anthony Giddens, *The Consequences of Modernity* (Polity Press, Cambridge 1990) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)12; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10, 38-45.

¹¹⁰ David Harvey, *The Condition of Postmodernity* (Blackwell, Oxford 1989) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)12; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10.

¹¹¹ Mike Featherstone, *Global Culture: Nationalism Globalization and Modernity* (SAGE, London 1990) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)12; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10.

¹¹² Evan Luard, *The Globalization of Politics: The Change Focus of the Political Action in the Modern World* (Macmillan, London 1990) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)12; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10.

ในห้วงที่สองเป็นห้วงตั้งแต่ช่วงต้นจนถึงช่วงกลางทศวรรษที่ 1990 โดยในห้วงนี้นั้น การกล่าวถึงหรือการศึกษาเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ได้แทรกซึมไปในทุกมิติ เริ่มมีการวิพากษ์โลกาภิวัตน์อย่างกว้างขวางทั้งในแง่ภูมิเศรษฐศาสตร์อันเห็นได้จากมหาวิทยาลัยในประเทศตะวันตกนั้นได้มีการตั้งสถาบันเพื่อทำการศึกษาเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์อย่างเป็นล่ำเป็นสัน รวมตลอดจนโลกาภิวัตน์ในฐานะที่กลายเป็นประเด็นที่ได้รับการคำนึงถึงอย่างยิ่งในด้านการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายของประเทศพัฒนาแล้ว

ลักษณะที่มีความเด่นชัดของการศึกษาโลกาภิวัตน์ในห้วงเวลานี้คือ มีการนำเสนอจุดยืนของแนวคิดในประเด็นของผลที่เกิดขึ้นจากโลกาภิวัตน์เอาไว้ไม่ว่าจะเป็นจุดยืนที่ให้ข้อเสนอว่าอธิปไตยของรัฐ สถาบัน กรอบในเชิงสถาบันไม่ว่าจะเป็นระเบียบกฎหมายเกณฑ์ต่างๆ ของรัฐ นั้นถูกกัดกร่อน และอำนาจเสื่อมถอยลงโดยโลกาภิวัตน์ ดังที่ปรากฏในงานของ Joseph A. Camilleri และ Jim Falk ในชื่อ *The End of Sovereignty? The Politics of a Shrinking and Fragmenting World* ในปี 1992¹¹³ รวมทั้งงานของ Mathew Horsman และ Andrew Marshall ในชื่อ *After the Nation State: Citizens, Trihalism and the New World Disorder* ในปี 1994¹¹⁴

นอกจากข้อเสนอที่เกี่ยวกับการเสื่อมถอยของอำนาจอธิปไตยรัฐแล้วนั้น ข้อเสนออีกข้อหนึ่งที่ได้รับการนำเสนออย่างกว้างขวางคือ ข้อเสนอที่พยายามสื่อให้เห็นว่าโครงสร้างทางสังคมของโลกในภาพใหญ่ๆ ในยุคโลกาภิวัตน์นั้นมีการเปลี่ยนแปลงสภาพไปอย่างยิ่งในหลายๆ มิติ โดยนักวิชาการที่สำคัญ ที่ผลักดันข้อเสนอในลักษณะนี้นั้นก็มีหลายท่านไม่ว่าจะเป็น Martin Albrow ในงาน *The Global Age: State and Society Beyond Modernity* ในปี 1996¹¹⁵ Barrie Axford ใน

¹¹³ Joseph A. Camilleri, Jim Falk, *The End of Sovereignty? The Politics of a Shrinking and Fragmenting World* (Aldetshot, Edward Elgar 1992) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)13; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10.

¹¹⁴ Mathew Horsman , Andrew Marshall, *After the Nation State: Citizens. Trihalism and the New World Disorder* (HarperCollins, New York 1994) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* Palgrave macmillan, New York 2007)13; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10.

¹¹⁵ Martin Albrow, *The Global Age: State and Society Beyond Modernity* (Polity Press, Cambridge 1996) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)13; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10.

งาน *The Global System: Economics, Politics and Culture* ในปี 1995¹¹⁶ ซึ่งก็มีข้อเสนอในมุมมองเดียวกัน และพยายามทำความเข้าใจความสัมพันธ์ในโลกในลักษณะที่เป็นระบบขนาดใหญ่ แทนที่จะมีการทำความเข้าใจในลักษณะที่เป็นการแยกส่วนที่มีรัฐเป็นหลักในลักษณะของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแบบดั้งเดิม

ในห้วงเวลาต่อมา คือ ตั้งแต่ห้วงกลางทศวรรษที่ 1990 จนถึงช่วงปลายยุคทศวรรษที่ 1990 ข้อเสนอที่เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ที่ได้รับการผลักดันโดยกลุ่มนักวิชาการข้างต้น ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง อยุ่ไรก็ดี การศึกษาที่เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ในช่วงนี้นั้นมีจุดเด่นในแง่มุมมองของการโต้แย้งในประเด็นใหญ่ๆ ที่ถูกนำเสนอมาก่อนหน้า ไม่ว่าจะเป็นประเด็นที่กล่าวถึงโลกาภิวัตน์ที่เป็นปรากฏการณ์ของสังคมโลกและสามารถนำไปสู่การล่มสลายของระบบรัฐและอำนาจอธิปไตยรัฐที่ได้รับการวิพากษ์อย่างเข้มข้นทั้งในประเด็นที่โต้แย้งถึงความเข้าใจผิด และการประเมินอำนาจของรัฐที่ไม่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง และในทางกลับกันแทนที่ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์จะจำกัดอำนาจรัฐดังที่ปรากฏในข้อเสนอของนักวิชาการข้างต้นนั้น กลับกลายเป็นว่าแท้จริงแล้วโลกาภิวัตน์นั้นเป็นปรากฏการณ์ที่สร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับอำนาจรัฐยิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งข้อโต้แย้งนี้ปรากฏอย่างชัดเจนในงานทางวิชาการจากนักวิชาการหลายท่าน ไม่ว่าจะเป็น Linda Weiss ในงาน *Globalization and the Myth of the Powerless State* ในปี 1998¹¹⁷ งานของ Philip G. Cerny ที่ปรากฏในชื่อ *Paradoxes of the competition state: The dynamics of political globalization Government and Opposition* ในปี 1997¹¹⁸ งานของ Michael Mann ที่ชื่อ *Has Globalization*

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹¹⁶ Barrie Axford, *The Global System: Economics, Politics and Culture* (Polity, Cambridge 1995) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)13; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10.

¹¹⁷ Linda Weiss, *Globalization and the Myth of the Powerless State* (Polity, Cambridge 1998) citing Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)14; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10.

¹¹⁸ Philip G. Cerny, 'Paradoxes of the competition state: The dynamics of political globalization Government and Opposition' (1997) 32(2) *Government and Opposition* 251, 251-74 citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)14; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10.

Ended Rise and Rise of the Nation State? ในปี 1997¹¹⁹ งานของ Geoffrey Garrett ในปี 1998 ที่ชื่อ Global Markets and National Politics: Collision Course or Virtuous Circle?¹²⁰

นอกจากนี้ประเด็นในด้านเศรษฐกิจที่ถูกนำเสนอว่าปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์จะทำให้ระบบเศรษฐกิจกลายเป็นระดับโลก (global) อย่างแท้จริงนั้น นักวิชาการหลายท่านก็ยังมีคำถามกับข้อเสนอในประเด็นดังกล่าวอย่างกว้างขวาง โดยการโต้แย้งในประเด็นดังกล่าวนั้น ปรากฏอยู่ในงานทางวิชาการของงานของ Paul Hirst และ Grahame Thompson ในชื่อ Globalization in Question ในปี 1996¹²¹ หรืองานของ Stephen Krasner ที่ชื่อ Economic Interdependence and Independent Statehood ในปี 1993¹²²

ในห้วงนี้ นอกเหนือจากประเด็นการโต้แย้งต่างๆ แล้ว ยังปรากฏว่าเริ่มมีข้อเสนอที่นำเสนอถึงปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ในฐานะที่เป็นพลังที่ก่อให้เกิดผลร้ายทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มีการตั้งคำถามถึงเจตนาที่แท้จริงของการผลักดันปรากฏการณ์การเชื่อมโยงในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจของโลก ที่แท้จริงแล้วนั้นเป็นเพียงการต้องการรักษาและขยายอำนาจในเชิงความสัมพันธ์ของตัวแสดงที่มีอำนาจนำในโลก และมีเพียงการพิจารณาแต่เพียงผลที่เกิดขึ้นในทางที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเสนอถึงความสำเร็จและผลดี

¹¹⁹ Michael Mann , ‘Has Globalization Ended Rise and Rise of the Nation State?’ (1997) 4(3) Review of International Political Economy 589, 589-627 citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)14; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10.

¹²⁰ Geoffrey Garrett, ‘Global Markets and National Politics:Collision Course or Virtuous Circle?’(1998) 52(4) Interanational Organization 787, 787-824 citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)14; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10.

¹²¹ Paul Hirst, Grahame Thompson, *Globalization in Question* (Polity Press, Cambridge 1996) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)14; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10, 93-96.

¹²²Stephen Krasner, ‘Economic Interdependence and Independent Statehood’ in Robert Jackson, Alan James (eds), *States in A Chaning World* (OUP, Oxford 1993) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)14; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10.

ของการลงทุนต่างประเทศของบรรดาบริษัทข้ามชาติที่ถือเป็นตัวแสดงสำคัญในปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โลกาภิวัตน์ในทางเศรษฐกิจ โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบในด้านลบที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากตัวแสดงเหล่านี้เลย ซึ่งประเด็นที่โดยส่วนใหญ่เป็นประเด็นในเชิงวิพากษ์โลกาภิวัตน์นั้น จะพบได้จากงานเขียนในเชิงวิชาการจากนักวิชาการหลายท่าน ไม่ว่าจะเป็นงานของ John Gray ในงาน *False Dawn: The Delusions of Global Capitalism* ปี 1998¹²³ งานเขียนชื่อ *Globalization and the Postcolonial World* ของ Ankie Hoogvelt ในปี 1997¹²⁴ งานของ Dani Rodrick ที่ชื่อ *Has Globalization Gone Too Far?* ในปี 1997¹²⁵

ในห้วงต่อมาก็คือทศวรรษที่ 2000 ถือว่าเป็นช่วงเวลาที่ยังคงมีความรู้เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ได้รับการสร้างกรอบแนวคิด ตลอดจนมีการจัดหมวดหมู่เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ในแง่มุมต่างๆ อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานเขียนชิ้นสำคัญของ David Held และคณะที่ชื่อ *Global Transformations* ในปี 1999¹²⁶ ที่มีอิทธิพลสำคัญในการจัดการ หรือแบ่งแยกกลุ่มองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ โดยนำเสนอการวิพากษ์โต้แย้งกันระหว่างนักคิดสองกลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มที่เรียกว่าเป็นพวกโลกาภิวัตน์สุดขั้ว (hyper-globalizers) กับพวกขี้สงสัย หรือพวกชอบโต้แย้ง (skeptics) กับนำเสนอกลุ่มที่มีจุดยืนในทางสายกลาง หรือพวกแปลงสัญญาณ (transformationalists) ที่เป็นกลุ่มที่มีจุดยืนกลางๆ โดยนำเสนอว่าโลกาภิวัตน์นั้นก่อให้เกิดการแปรสภาพ แปลงสัญญาณโครงสร้าง ลักษณะรูปแบบของระบบเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการมิติทางด้านกาลและพื้นที่ ของความสัมพันธ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (shifts in spatial dimension of social relations) แต่ผลของการแปลงสัญญาณโครงสร้างดังกล่าว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹²³ John Gray, *False Dawn: The Delusions of Global Capitalism* (Granta, London 1998) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)15; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10.

¹²⁴ Ankie Hoogvelt, *Globalization and the Postcolonial World* (Macmillan, Basingstoke 1997) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)15; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10.

¹²⁵ Dani Rodrick, *Has Globalization Gone Too Far?* (Institute for International Economics, Washington DC 1997) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)15; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10.

¹²⁶ David Held (et. al), *Global Transformations* (Polity Press, Cambridge 1999) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)15; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10, 72-85.

นั้นยังไม่แน่ชัดว่าจะดำเนินไปในทิศทางใด เนื่องจากความสัมพันธ์ทางสังคมนั้นเกิดมาจากความซับซ้อนอย่างยิ่งของโครงสร้างทางสังคมที่แปลงสภาพไปจากเดิม จึงยากที่จะทำความเข้าใจด้วยตรรกะที่ง่ายหรือแข็งตัวเกินไปดังเช่นที่พวกโลกานิยมสุดขอบกับพวกซ้ายสี่ยพยายามนำเสนอ ซึ่งงานที่สะท้อนให้เห็นจุดยืนแบบกลางๆ นั้นจะพบได้จากงานของ Jan Aart Scholte ในปี 2000 ที่ชื่อ *Globalization: A Critical Introduction* และในฉบับทำให้ทันสมัยยิ่งขึ้นในปี 2002¹²⁷ งานต่างๆ ของ Manuel Castells ทั้งหลายในช่วงปลายทศวรรษที่ 1990 เช่นผลงานชื่อ *The Rise of Network Society* ในปี 1996¹²⁸ การให้สัมภาษณ์ของ Anthony Giddens นักสังคมวิทยาคนสำคัญ งานเขียนของ Ulrich Beck เช่น *What is Globalization?* ในปี 2000¹²⁹ นั้นล้วนแล้วแต่สะท้อนให้เห็นว่านักวิชาการเหล่านี้มีแนวโน้มทางความคิดตามแนวทางสายกลางนี้ทั้งสิ้น

นอกเหนือจากมิติในเชิงวิชาการ ในช่วงเวลานี้ยังมีการปรากฏขึ้นของงานเขียนที่มาจากมุมมองของนักเคลื่อนไหว นักธุรกิจต่างๆ ที่บางท่านก็มีบทบาทในการประท้วงครั้งสำคัญๆ ไม่ว่าจะเป็นการประท้วงการประชุมขององค์การการค้าโลก การประชุมองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ การประชุมของสหภาพยุโรป โดยแก่นสารความคิดของกลุ่มนี้ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่าโลกาภิวัตน์นั้นสร้างความไม่เท่าเทียมกัน บ่อนทำลายประชาธิปไตย ทำลายสิทธิพื้นฐานของแรงงาน สร้างความสูญเสียในเชิงสิ่งแวดล้อม โดยบริษัทข้ามชาตินั้น ถือเป็นตัวแสดงที่มีส่วนสำคัญในการกระดังก้าวซึ่งแนวทางการคิดเช่นนี้นั้นมิได้ถูกจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มที่ถือได้ว่าเป็นพวกที่มีความคิดเอียงซ้ายๆ เช่น Viviane Forrester William Greider Noreena Hertz หรือ Naomi Klein เพียงเท่านั้น หากแต่นักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักผู้ได้รับรางวัลโนเบลดังเช่น Joseph Stiglitz ก็ยังเป็นอีกท่านหนึ่งที่มีความเห็นไปในแนวทางนี้ด้วย¹³⁰

¹²⁷ Jan Aart Scholte, *Globalization: A Critical Introduction* (Palgrave Macmillan, Basingstoke 2000) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave Macmillan, New York 2007)15; Andrew Jones, *Globalization: Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10.

¹²⁸ Manuel Castells, *The Rise of Network Society* (Blackwell Publisher, Oxford 1996) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave Macmillan, New York 2007)15; Andrew Jones, *Globalization: Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10, 52-65.

¹²⁹ Ulrich Beck, *What is Globalization?* (Polity Press, Cambridge 2000) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave Macmillan, New York 2007)15; Andrew Jones, *Globalization: Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)10.

¹³⁰ Ibid (n 106) 16.

การแบ่งการศึกษาเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ในยุคสุดท้ายตามแนวทางของ Nick Bisley รวมถึง Andrew Jones นั้น คือ ช่วงเวลาตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 2000 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งในห้วงเวลานี้ จะเป็นการกลับมาปกป้องแนวความคิดการสนับสนุนโลกาภิวัตน์ของนักวิชาการต่างๆ ที่เชื่อว่าโลกาภิวัตน์นั้นก่อให้เกิดสิ่งดีบนโลกใบนี้ ดังนั้น การเปิดเสรีมากยิ่งขึ้นของตลาด การไหลเวียนทางการเงินที่รวดเร็วและคล่องตัว และกระบวนการผลิตสินค้าในระดับโลกที่เป็นอยู่ในลักษณะของการแบ่งงานกันทำจึงสมควรเป็นสิ่งที่ต้องรักษาไว้และสนับสนุนให้มีอัตราที่มากขึ้นและรวดเร็วขึ้น โดยบุคคลต่างที่มีบทบาทอย่างยิ่งในห้วงนี้มีอยู่หลากหลายสาขา เช่น Jagdish Bhagwati ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์ Thomas Friedman Martin Wolf Philippe Legrain ที่เป็นสื่อมวลชน และ Charles Leadbeater ที่เคยดำรงตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาของ อดีตนายกรัฐมนตรี Tony Blair ของอังกฤษ¹³¹

ตารางที่ 9 การนำเสนอกรอบการศึกษาและองค์ความรู้เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ตามช่วงเวลา

ช่วงเวลา	แก่นสารสำคัญ	นักวิชาการที่มีความเด่นชัด
1. ปลายทศวรรษที่ 1980	โลกาภิวัตน์ถูกมองว่าเป็นกระบวนการที่ผลักดันการเปลี่ยนแปลงในทางสังคม	Giddens Harvey Featherstone Luard
2. ช่วงต้นถึงกลางทศวรรษที่ 1990	มีการหยิบยกโลกาภิวัตน์มากล่าวถึง และทำการศึกษามากยิ่งขึ้น	Ohmae Giddens Camilleri และ Falk Albrow McGrew และ Lewis Sholte
3. ช่วงปลายทศวรรษที่ 1990	การเริ่มมีการท้าทายกรอบแนวความคิดดั้งเดิมขององค์ความรู้เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ทั้ง	Weiss Garrett

¹³¹ Ibid.

	ในเชิงทฤษฎี และนำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์	Hirst และ Thomson Rodrik Hoogvelt
4. ช่วงต้นทศวรรษที่ 2000	มีการแบ่งแนวทางการศึกษาและนักวิชาการที่เกี่ยวข้องในมิติทางด้านแนวคิดอย่างเป็นระบบขึ้น และโลกาภิวัตน์เริ่มถูกท้าทายมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะมิติทางการเมือง	Held Scholte Castells Klein Stiglitz
5. กลางยุคทศวรรษที่ 2000 ถึงปัจจุบัน	มีการออกมาปกป้องปรากฏการณ์ โลกาภิวัตน์ โดยโต้แย้งพวคนักวิจารณ์โลกาภิวัตน์	Bhagwati Wolf Legrain Friedman

แปลและเรียบเรียงจาก Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007) หน้า 17 และ Andrew Jones, *Globalization: Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010) หน้า 10

นอกจากที่ Nick Bisley และ Andrew Jones จะนำเสนอกรอบการศึกษา และพัฒนาการของการศึกษาโลกาภิวัตน์ตามห้วงเวลาแล้วนั้น อีกประเด็นที่มีความสำคัญไม่แพ้กัน นั่นคือการแบ่งประเภทลักษณะขององค์ความรู้ และมุมมองด้านภววิทยาของนักวิชาการในทิศทางต่างๆ เพื่อสร้างกรอบความเข้าใจในแก่นสารขององค์ความรู้ที่มุมมองที่แตกต่างกัน โดยถึงแม้ว่าการจัดประเภทขององค์ความรู้ของนักวิชาการต่างๆ ตามแนวทางนี้นั้นจะดูคล้ายว่าเป็นการตัดสินแนวความคิดที่ดูจะเป็นการแบ่งประเภทที่มีพื้นฐานที่ผิวเผินไปสักเล็กน้อย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการแบ่งลักษณะองค์ความรู้ในลักษณะดังกล่าวนั้นแม้ว่าจะมิได้เป็นกรอบที่มีความสมบูรณ์ที่สุด หากแต่ก็เป็นแบบแผนการนำทางหรือการนำเสนอทิศทางที่หลากหลายขององค์ความรู้ที่เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ที่พอจะสามารถเป็นจุดยึดโยงหรืออ้างอิงเกี่ยวกับทิศทางขององค์ความรู้เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ได้เป็นอย่างดี โดยในขั้นนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอกรอบของประเด็นแก่นสารด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับประเภทของโลกาภิวัตน์ตามแนวของ Nick Bisley ที่มีอยู่สามมุมมองหลัก กล่าวคือ มุมมองโลกาภิวัตน์ที่มีการยึดโยงกับ

มิติด้านเศรษฐกิจ มุมมองโลกาภิวัตน์ที่มีมิติยึดโยงกับปรากฏการณ์ด้านสังคมวิทยา และมุมมองสุดท้ายที่เป็นมุมมองของโลกาภิวัตน์ในมิติทางการเมือง

โลกาภิวัตน์กับมุมมองทางด้านเศรษฐกิจ ถือเป็นมุมมองที่น่าจะทำความเข้าใจได้ง่ายที่สุด เนื่องจากลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบันนั้น มิติทางด้านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการค้าและการลงทุน และการช่วยเหลือระหว่างประเทศ ปฏิเสธไม่ได้ว่าถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพิจารณาความร่วมมือ ความขัดแย้ง ในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในภาพกว้าง อย่างไรก็ตาม การพิจารณาโลกาภิวัตน์ควบคู่ไปกับมิติทางด้านเศรษฐกิจนั้น นักวิชาการจะมีมุมมองไปในสองแนวทาง คือทั้งด้านบวก และด้านลบ

นักวิชาการที่มีความคิดที่ค่อนข้างมีทิศทางไปในทางบวก เช่น นักเศรษฐศาสตร์อย่าง Anne Orsborn Krueger¹³² หรือสื่อมวลชนอย่าง Martin Wolf เชื่อว่าโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดผลตามมาในทางที่สร้างคุณค่า และประโยชน์กับโลกในภาพรวม ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วผู้ที่มีมุมมองในด้านบวกนั้นจะให้กรอบคำจำกัดความของโลกาภิวัตน์ไว้ในแนวทางเดียวกัน เช่น Jagdish Bhagwati กล่าวว่า โลกาภิวัตน์ คือ “การผนวกรวมกันของเศรษฐกิจของประเทศ เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศผ่านการค้า การลงทุนทางตรงต่างประเทศ การไหลเวียนของเงินระหว่างประเทศในระยะสั้น การไหลเวียนระหว่างประเทศของแรงงาน ตลอดจนการไหลเวียนของมวลมนุษยชาติ และการไหลเวียนระหว่างประเทศทางด้านเทคโนโลยี” หรือ Martin Wolf กล่าวว่า โลกาภิวัตน์ คือ “การผนวกรวมกันของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยมีตลาดเป็นตัวกลาง”¹³³ โดยหากพิจารณาถึงแนวทางการให้คำจำกัดความดังกล่าวนี้ จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจในแนวทางบวกนั้น น้อมรับเอาแนวคิดเสรีนิยม (liberalism) ที่มาพร้อมกันกับ ระบบทุนนิยม (capitalism) ตามแนวทางของ Adam Smith เข้ามาเป็นแนวทางในการมองปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น

¹³² Anne Orsborn Krueger, ‘Trading Phobias: Governments, NGOs and The Multilateral System’, John Bonython Lecture 2000 citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007) 18.

¹³³ Martin Wolf, *Why Globalization Works* (Yale University Press, New Haven 2004) 3 citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007) 19.

มุมมองโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจอีกแนวทางหนึ่ง คือ ส่วนที่มองว่าโลกาภิวัตน์เป็นปรากฏการณ์ในทางลบนั้น นักวิชาการไม่ว่าจะเป็น David Harvey¹³⁴ Samir Amin¹³⁵ หรือ Alexander Callinicos¹³⁶ นักรัฐศาสตร์ชาวอังกฤษ มักมองว่าในมิติทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือแบบใหม่ของลัทธิจักรวรรดินิยม ซึ่งแตกต่างไปจากเดิมที่เป็นการเข้าใช้กำลังยึดพื้นที่หรือดินแดนกลายเป็นการแผ่ร่นเจตนาการเข้าครอบครองโดยใช้เครื่องมือเศรษฐกิจเข้าไปสร้างอิทธิพล ซึ่งสหรัฐอเมริกาถือเป็นจำเลยลำดับต้นๆ ของผู้ที่มีมุมมองที่กล่าวเช่นนี้ ซึ่งกล่าวง่ายๆ ก็คือผู้ที่มีมุมมองตามแนวทางมาร์กซิสต์ นั่นเอง

นอกเหนือจากมุมมองผ่านการพิจารณาปรากฏการณ์ในมิติด้านเศรษฐกิจ ยังมีอีกแนวความคิดหนึ่งซึ่งเป็นมุมมองที่สะท้อนมาจากกรอบแนวคิดทางด้านสังคมวิทยา โดยแนวคิดนี้มองว่าโลกาภิวัตน์นั้นมีมิติที่กว้างขวางกว่าการมองจากมุมมองด้านเศรษฐกิจแต่เพียงประการเดียว ซึ่งนักวิชาการในกลุ่มนี้นั้น มองว่าแท้จริงแล้วนั้นโลกาภิวัตน์นั้นได้แปลงสภาพ หรือแปลงสัจฐานของสังคมไปจากเดิม และก่อให้เกิดผลกระทบในหลายๆ ด้าน อาทิ การที่ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์นั้นมิได้เป็นประเด็นที่สำคัญของการพิจารณาปรากฏการณ์ทางสังคม หรือเป็นอุปสรรคต่อการมีปฏิสัมพันธ์สังคมของมนุษย์ ดังจะเห็นได้จากเป็นกรอบความคิดเรื่อง time/space compression (การหดตัวของกาลและพื้นที่ทางภูมิศาสตร์) ของ Zygmunt Bauman เรื่อง supraterritoriality (สถานะเหนือกรอบของดินแดน) ของ Jan Aart Scholte หรือการกล่าวถึงการล่มสลายของมิติด้านเวลาของ Manuel Castells เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงในเชิงสังคมวิทยาที่สำคัญประการที่สอง ที่มีแนวโน้มไปในทางเดียวกันซึ่งการให้คำนิยามที่ค่อนข้างครอบคลุมคือ การให้คำนิยามของ Ulrich Beck ที่กล่าวว่าโลกาภิวัตน์นั้นทำให้รัฐ หรืออำนาจอธิปไตยตามความหมายเดิมนั้นถูกกัดกร่อนหรือทำให้เสื่อมอำนาจลงโดยตัวแสดงข้ามรัฐ และพลังอำนาจต่างๆ ข้ามรัฐ โดยผลกระทบที่มีต่อรัฐและอำนาจอธิปไตยนั้นมี

¹³⁴ David Harvey, *The New Imperialism* (OUP, Oxford 2003) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007) 19.

¹³⁵ Samir Amin, *Capitalism in the Age of Globalization* (Zed Books, London 1997) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007) 19.

¹³⁶ Alexander Callinicos, *Marxism and Imperialism* (Bookmarks, London 1994) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007) 19.

หลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการทหาร ด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของสมาชิกของรัฐที่เปลี่ยนแปลง ด้านความสัมพันธ์ในบุคคลในระดับต่างๆ ที่ประกอบเป็นชนชั้นทางสังคม ด้านการเมืองแบบประชาธิปไตยที่จะเข้าไปแทรกซึมในแต่ละพื้นที่บนโลก

กรอบความคิดโลกาภิวัตน์ในเชิงสังคมวิทยาประการสุดท้าย นั้นสืบเนื่องมาจากปัจจัยทางสังคมวิทยาสองข้อแรก ซึ่งโลกาภิวัตน์ และพลังแห่งการเชื่อมโยงนั้นถูกมองว่าเป็นพลังที่สร้างความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในทางสังคมจนในท้ายที่สุดนั้น โลกจะเปลี่ยนแปลงไปในทุกๆ มิติอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ดังที่ David Held ได้กล่าวไว้ในงาน *Global Transformations* ในปี 1999

ทิศทางการมองโลกาภิวัตน์ในแนวทางสุดท้าย นอกเหนือจากแนวทางเศรษฐกิจ และสังคมวิทยาแล้วนั้น คือ การทำความเข้าใจและให้คำอธิบายโลกาภิวัตน์ในมิติในทางการเมือง ซึ่งการมองตามแนวทางนั้นนี้มีสาระสำคัญคือ โลกาภิวัตน์เป็นเครื่องมือ หรือเป็นการปลูกฝังในเชิงโครงสร้างเพื่อวัตถุประสงค์ในทางการเมืองบางประการ โดยโลกาภิวัตน์ในฐานะที่เป็นเครื่องมือที่นักการเมืองอาจใช้โลกาภิวัตน์เป็นพื้นฐานเหตุผลในการรณรงค์ หรือดำเนินการตามเป้าหมายในทางการเมืองบางอย่าง หรือในอีกแนวทางหนึ่งนั้นโลกาภิวัตน์ถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองทั้งสิ้น ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่ามุมมองในแนวทางนั้นนั้นจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการวิพากษ์เกี่ยวกับการล่มสลายของรัฐหรือไม่ หรือการที่อำนาจอธิปไตยถูกกัดกร่อน หรือแม้กระทั่งสัญญาณหรือโครงสร้างของพื้นที่ทางสังคมนั้นจะเปลี่ยนแปลงหรือไม่ หากแต่มุ่งอธิบายว่าโลกาภิวัตน์นั้นเป็นแนวคิดที่อุบัติขึ้นมาจากวัตถุประสงค์ในทางการเมืองเพียงประการเดียว ซึ่งนักวิชาการที่มีมุมมองเช่นนี้นั้นปรากฏให้เห็นอยู่หลายท่าน เช่น Ankie Hoogvelt John Gray Eleonore Kofman และ Randall Germain เป็นต้น¹³⁷

นักวิชาการสำคัญๆ ที่มองปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ในลักษณะนี้นั้น มีอยู่หลายท่าน ไม่ว่าจะเป็น Anthony Giddens Martin Albrow Zygmunt Bauman ในการนำเสนอกรอบ time/space compression Jan Aart Scholte ล้วนแล้วแต่มองว่าโลกาภิวัตน์เป็นปรากฏการณ์ที่เป็นผลของความเข้มข้นอย่างยิ่งของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งภาวะดังกล่าวนี้จะทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่น กับส่วนอื่นๆ ของโลกทั้งใกล้ไกล โดยความเชื่อมโยงดังกล่าวนี้เป็นส่วนสำคัญในการ

¹³⁷ Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007) 21.22; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)7-15.

สร้างกรอบการกระทำ กำหนดลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมที่ โดยความเชื่อมโยงนั้นเป็น แรงผลักดันที่มีอิทธิพลต่อกันทั้งสองด้าน กล่าวคือ กิจกรรม หรือการกระทำในพื้นที่ท้องถิ่น อาจถูก กำหนดโดยเหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นห่างออกไปครึ่งโลก โดยในทางกลับกัน อิทธิพลของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นสามารถไปกำหนดกิจกรรม หรือการกระทำของพื้นที่ที่ ห่างไปอีกครึ่งโลก

อย่างไรก็ดี นอกจากนัยของความรู้เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ที่ได้มีการจัดกลุ่มและให้ คำอธิบายปรากฏการณ์โดยนักวิชาการจากฟากฝั่งตะวันตกตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวแล้วนั้น ในส่วนของ นักวิชาการชาวไทย ก็มีความสนใจในการศึกษาและยังได้กล่าวถึงประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับโลกาภิ วัตน์เอาไว้อย่างหลากหลาย อาทิ อาทิ เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา ได้กล่าวถึงในแง่มุมของ ความสัมพันธ์ ระหว่างโลกาภิวัตน์ และรัฐชาติ ซึ่งได้หยิบยกแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านมานำเสนอซึ่งสามารถ สรุปได้ว่าได้ว่าโลกาภิวัตน์นั้นทำให้รูปแบบการปกครอง หรือ หน่วยทางการเมืองที่เรียกว่ารัฐจะ กลายเป็นอดีตไป เช่น Zygmunt Bauman ได้กล่าวถึงปัญหาของรัฐในยุโรปทั้งในประเด็นของปัญหา ที่รัฐไม่สามารถควบคุมระบบเศรษฐกิจในรัฐได้เนื่องจากการควบคุมหรือจัดการทางเศรษฐกิจนั้นได้ถูก ถ่ายโอนไปยังบริษัทข้ามชาติและสถาบันทางเศรษฐกิจการเงินระหว่างประเทศ การครอบงำทาง วัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ ตลอดจนการที่รัฐเสื่อมอำนาจทางการเมืองลงอันเนื่องมาจากการเสื่อม อำนาจในการควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นต้น¹³⁸ นอกจากนี้ เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา ยังได้สรุป คุณลักษณะสำคัญของโลกาภิวัตน์ ตามกรอบความคิดของ Allan Cocharane และ Kathy Pain เอาไว้อีกด้วย โดยโลกาภิวัตน์ นั้นหมายถึง

- การขยายตัวของความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในระดับโลก
- การเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญในรูปแบบพื้นที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมโดยปฏิสัมพันธ์ ระหว่างกระบวนการในระดับโลกและท้องถิ่นมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น
- การจัดแจงอำนาจและใช้อำนาจในระดับโลก
- กระบวนการที่มีมิติอันหลากหลายซึ่งถูกประยุกต์ไปถึงความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมดและมี ผลกระทบไปในทุกแง่มุมของชีวิต

¹³⁸ เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, *โลกาภิวัตน์ ปรารถนข้ามชาติ ปรารถนภิบาล และความรับผิดชอบต่อสังคมของบรรษัท* (พิมพ์ครั้งที่ 2 สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร 2554) 17-18.

- จะมีทั้งแง่ลบและบวก¹³⁹

ดังที่กล่าวแล้ว แม้ว่ากรอบการศึกษาโลกาภิวัตน์จะเป็นไปในหลายแนวทางจนถึงปัจจุบัน ทว่าท่ามกลางความคลุมเครือและโต้แย้งดังกล่าว¹⁴⁰ คำว่าโลกาภิวัตน์นั้นก็ยังมีการนำไปใช้อย่างกว้างขวางหลายมิติ และได้เป็นกลายประเด็นทางการศึกษาที่สำคัญในการศึกษาในทางสังคมศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสองสามทศวรรษที่ผ่านมา แม้ว่า การอธิบายปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ให้ครอบคลุมทุกมิตินั้นเป็นสิ่งที่ยากยิ่งเพียงใด ผู้วิจัยยังคงต้องมีการกิจในการสร้างกรอบจำกัดอย่างง่าย ๆ เพื่อทำความเข้าใจคุณลักษณะบางประการของปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์เพื่อทำความเข้าใจกับผู้อ่านงานวิจัยให้เป็นไปแนวทางเดียวกัน

องค์ประกอบประการแรก: โลกาภิวัตน์ในฐานะ Social and Time/Space compression

องค์ประกอบในข้อนี้เสนอแนวทางการอธิบายปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ได้อย่างน่าเชื่อถือโดยนักวิชาการหลายคนได้ใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ด้วย เช่น David Harvey, Zygmunt Baumann และ Bryan S. Turner ซึ่งทั้งสามท่านนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าภายใต้ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์นั้น โลกใบนี้เหมือนกับว่าจะมีการหดเล็กลง¹⁴¹ โดยมีตัวอย่างมากมายที่จะแสดงให้เห็นว่าการสื่อสารของโลกในยุคปัจจุบันนั้นทำให้มาตรวัดระยะทางและเวลานั้นไม่มีความหมายอีกต่อไป ซึ่งการไม่มีความหมายของระยะทางและเวลาในโลกปัจจุบันนั้นสื่อให้เห็นว่าในการติดต่อสื่อสารระหว่างมนุษย์ปัจจุบัน และความสัมพันธ์ทางสังคมนั้นแทบไม่มีระยะทางที่จะต้องเดินทางไป และเวลาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารนั้นเล็กน้อยจนแทบไม่มีนัยสำคัญ โดยองค์ประกอบของปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ใน

¹³⁹ Allan Cochrane, Kathy Pain, 'A Globalizing Society?' In David Held (ed.), *A Globalizing World?: Culture, Economics, Politics* (Routledge, London 2000) Citing in เอก ตังทรัพย์วัฒนา, *โลกาภิวัตน์ ธรรมชาติ ข้ามชาติ บรรษัทภิบาล และความรับผิดชอบต่อสังคมของบรรษัท* (พิมพ์ครั้งที่ 2 สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร 2554) 18-19.

¹⁴⁰ Jan Aart Scholte, *Globalization: A Critical Introduction* (2nd edn Palgrave Macmillan, New York 2005) 1; Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007) 9-11.

¹⁴¹ David Harvey, *The Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change* (Blackwell Publishing, Oxford 1990) 260-283; Zygmunt Bauman, *Globalization: The Human Consequences* (Columbia University Press, New York 1998) 2.

ข้อนี้ได้รับแรงผลักดันหลักมาจากการพัฒนาในด้านเทคโนโลยีด้านการคมนาคม และการสื่อสารต่างๆ ซึ่งในบางโอกาสได้มีนักวิชาการได้กล่าวเปรียบเปรยเทคโนโลยีการสื่อสารที่พัฒนาขึ้นนั้นเป็น “การเดินทางเสมือนจริง (virtual travel)”¹⁴² อันทำให้การสื่อสารและแสวงหาข้อมูลข่าวสารต่างๆ นั้นสามารถค้นหาได้ทันที และทั่วโลกโดยไม่ต้องเสียเวลาในการติดต่อสื่อสารหรือเดินทางไปด้วยตนเอง เช่นมนุษย์ในอดีตอีกต่อไป ซึ่งคุณสมบัติของปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ในข้อนี้ถือเป็นการก้าวข้ามความล้าสมัยของมนุษย์ในประวัติศาสตร์ และทำให้มนุษย์โลกในปัจจุบันนั้นอาศัยอยู่บนโลกที่ระยะทางในการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งเพื่อวัตถุประสงค์ในการติดต่อสื่อสารหรือแสวงหาข้อมูลข่าวสารจะสั้นลงกว่าระยะทางในการติดต่อสื่อสารเพื่อวัตถุประสงค์เดียวกันในอดีตเป็นอย่างมาก

องค์ประกอบประการที่สอง: การเพิ่มระดับอย่างเข้มข้นของกิจกรรมในพื้นที่ทางสังคมในรูปแบบ Transplanetary/Supraterritorial

คุณลักษณะอีกประการหนึ่งของปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ คือ รูปแบบความสัมพันธ์การสื่อสาร และกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ซึ่งยกระดับเป็นระดับโลก (globality) ซึ่งไม่สามารถใช้กรอบแนวความคิดในด้านภูมิศาสตร์มาอธิบายปรากฏการณ์ได้ จากแนวความคิดของ Jan Aart Scholte นั้น ได้ให้แนวคิดว่ากิจกรรม และความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่เป็นระดับโลกนี้นั้น เป็นกิจกรรมในรูปแบบที่เรียกว่า Transplanetary/supraterritorial ซึ่งการเพิ่มขึ้นอย่างมากของรูปแบบกิจกรรมและความสัมพันธ์ในลักษณะนี้นั้นทำให้มนุษย์ในโลกเกิดความเชื่อมโยงกันและยกระดับของมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ในระดับโลก¹⁴³

ผู้วิจัยได้สรุปลักษณะของ Transplanetary/Supraterritorial Connectivity เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจ ดังต่อไปนี้¹⁴⁴

¹⁴² John Tomlinson, ‘Globalization and Cultural Analysis’ in David Held, Anthony McGrew (eds), *Globalization Theory: Approaches and Controversies* (Polity Press, Cambridge 2007) 156.

¹⁴³ Jan Aart Scholte, *Globalization: A Critical Introduction* (2nd edn Palgrave Macmillan, New York 2005) 59.

¹⁴⁴ Ibid.

1. หมายถึง การที่มนุษย์มีความเชื่อมโยงทางความรู้สึกทางสังคมร่วมกันไม่ว่าจะอยู่ที่ใดบนโลก โดยปัจจัยทางด้านเขตแดนของรัฐทางภูมิศาสตร์นั้นไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง
2. กิจกรรมในลักษณะ transplanetary ที่มีคุณภาพสูงนั้นจะกลายสภาพเป็นกิจกรรมในลักษณะ supraterritorial ซึ่งอาศัยปัจจัยสำคัญสองประการ คือ การทำกิจกรรมเดียวกันพร้อมกันทั่วโลก (same time activity across the world) และการขัดเกลาเรียนรู้ทางสังคมทั่วโลกในทันทีทันใด (moving anywhere in no time)
3. คุณลักษณะของโลกาภิวัตน์ คือ time/space compression ก่อให้เกิดกิจกรรมในลักษณะตามข้อ 1 และ 2 ที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างเข้มข้น และกว้างขวางของมนุษย์ทั่วโลกไม่ว่าจะอยู่ในดินแดนทางภูมิศาสตร์ใดก็ตาม

กรอบการทำความเข้าใจของผู้วิจัยดังกล่าวนั้น เป็นกรอบกว้างๆ ที่มุ่งเน้นให้ผู้อ่านเข้าใจแก่นสารของปรากฏการณ์ที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ อันจะเห็นได้ว่าเป็นการกล่าวถึงพื้นที่ทางสังคมที่มีได้มีกรอบยึดติดกับกรอบทางภูมิศาสตร์ใดๆ ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่ากรอบดังกล่าวจะสามารถเป็นจุดเริ่มต้นให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจโลกาภิวัตน์ได้ในหลายๆ มิติ ไม่ว่าจะเป็นมิติทางสังคม มิติทางเศรษฐกิจ หรือมิติในทางความคิดและอุดมการณ์ ทั้งนี้ ระดับของความเป็นโลกาภิวัตน์ หรือความเป็นระดับโลก (globality) ของแต่ละปรากฏการณ์นั้นอาจไม่เท่ากัน และอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ในประเด็นต่างๆ อาจแตกต่างกัน ทั้งนี้ หลักใหญ่ใจความนั้นจะขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์หรือประเด็นที่ต้องการศึกษานั้นเอง

2.5 กรอบทฤษฎี และแนวคิดเกี่ยวกับบรรษัทข้ามชาติ

ไม่ว่าบรรษัทข้ามชาติจะถูกนำไปใช้ในศึกษา หรือให้คำอธิบายในลักษณะใด ผู้วิจัยพบว่าการศึกษابรรษัทข้ามชาติในแต่ละศาสตร์ หรือแต่ละสาขาวิชานั้นจะมีจุดร่วมที่สำคัญนั่นคือ การยอมรับในแนวคิดด้านทุนนิยมเป็นพื้นฐาน และความเชื่อที่ว่าตัวแสดงทางเศรษฐกิจมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าแสดงในทางการเมือง ซึ่งตัวแสดงในทั้งสองมิติจะมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและสามารถมีอิทธิพลต่อกันได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์

อย่างไรก็ดี การกล่าวถึงความสัมพันธ์ความสัมพันธ์ระหว่างบรรษัทข้ามชาติกับการเมืองก็จะต้องมีความเห็นที่แตกต่างหลากหลายจากแวดวงวิชาการ นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างบรรษัทข้ามชาติกับปรากฏการณ์ทางสังคมโลกที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ จะมีความแตกต่างกันไปตาม

ทิศทางของแก่นสารหรือเนื้อหาที่ต้องการศึกษา ทั้งนี้ ผู้วิจัยเชื่อว่าความแตกต่างหลากหลายดังกล่าว นั้นเป็นผลมาจากฐานคติในเชิงภววิทยา ญาณวิทยา และวิธีวิทยา ของนักวิชาการ หรือนักคิดต่างๆ เช่น การศึกษาบรรษัทข้ามชาติบางแนวทางก็ถือเอาโลกาภิวัตน์เป็นปรากฏการณ์หรือเป็นปัจจัยที่ดำรง อยู่ในพื้นที่ทางสังคมอยู่แล้วโดยไม่มีการตั้งคำถามมากนักในตัวปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์เพราะเป็น ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เป็นความจริง ประเด็นที่สำคัญคือ นักวิชาการที่มุมมองเช่นนี้มีภารกิจที่ต้อง มุ่งศึกษาหาความรู้เพื่ออธิบายความจริงทางสังคมที่ดำรงอยู่จากปรากฏการณ์ดังกล่าวให้มากที่สุด เช่น การศึกษาตามแนวทางธุรกิจระหว่างประเทศ (International Business, IB) ที่มุ่งศึกษาเข้าไปใน พฤติกรรมของบรรษัทข้ามชาติ กับปัจจัยต่างๆ ที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมดังกล่าวเพื่อสะท้อนให้เห็น ความจริงทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปให้ได้มากที่สุด เป็นต้น

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างกรอบความคิด หรือองค์ความรู้ต่างๆ ที่มีบรรษัทข้าม ชาติเข้าไปมีส่วนของการศึกษา ตลอดจนนำไปใช้เป็นปัจจัยสำคัญในการอธิบายปรากฏการณ์ ได้แก่ แนวคิดเสรีนิยมใหม่ (neoliberalism) องค์ความรู้เกี่ยวกับบรรษัทข้ามชาติตามแนวคิดของการศึกษา ธุรกิจระหว่างประเทศ (International Business, IB) และบรรษัทข้ามชาติตามแนวทางการศึกษาของ เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy, IPE)

2.5.1 แนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism)

แนวคิดนี้เป็นแนวคิดหนึ่งที่ได้นำเอาบรรษัทข้ามชาติเข้ามาเป็นปัจจัยในการศึกษา และให้คำอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งปรากฏการณ์ทางความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศ โดยแนวคิดเสรีนิยมใหม่ หรือ Neo-liberalism นั้นมีพื้นฐานมาจากแนวคิดเสรีนิยม (liberalism) ซึ่งมีแนวโน้มในการสนับสนุนหลักการทุนนิยม (capitalism) และเผยแพร่แนวคิด ประชาธิปไตยและสถาบันระหว่างประเทศตามแนวทางประชาธิปไตย

ฐานคติของแนวคิดนี้นั้น รัฐนั้นจะเป็นตัวแสดงที่มีพฤติกรรมอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล โดยจะมุ่งหาประโยชน์สูงสุดในทุกๆ ประเด็นที่รัฐเข้าไปเกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจและ การค้าระหว่างประเทศ ซึ่งตามมุมมองของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ นั้นรัฐมิได้มีความกังวลในประเด็น ทางด้านการทหารและความมั่นคงมากเช่นแต่ก่อน เนื่องจากว่าการทำสงครามหรือความขัดแย้งใดๆ ที่ นำไปสู่ประเด็นทางด้านการใช้กำลังนั้นจะเป็นสิ่งที่ “ได้ไม่คุ้มเสีย” เนื่องจากในปัจจุบันการทำสงคราม นั้นหมายถึงเงินจำนวนมหาศาล ในขณะที่ชัยชนะจากสงครามนั้นถือว่าผลได้ที่ได้มากกว่าการได้

ดินแดน และทรัพยากรของรัฐอื่นๆ นั้นอาจไม่คุ้มค่าในทางเศรษฐกิจนั่นเอง นอกจากนี้รัฐต่างๆ นั้นมีความสัมพันธ์ระหว่างกันในลักษณะที่พึ่งพิงอิงกัน และเชื่อมโยงกันมากขึ้นเรื่อยๆ และนับวันจะยิ่งทวีความหลากหลายในมิติต่างๆ หรือที่นักวิชาการในสายเสรีนิยมใหม่ นั้นเรียกว่า “Complex interdependence” ซึ่งประเด็นที่แนวคิดเสรีนิยมใหม่นั้นได้เน้นย้ำให้เห็นก็คือการเข้ามามีบทบาทของประเด็นต่างๆ ระหว่างประเทศที่มีการเชื่อมโยงกันมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเศรษฐกิจที่มีบริษัทข้ามชาติ ตลอดจนองค์กรระหว่างประเทศต่างๆ เข้ามาเป็นตัวแสดงที่สำคัญ และสืบเนื่องจากมุมมองต่างๆ เหล่านี้ที่เป็นพื้นฐานของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ดังที่ได้กล่าวแล้วนั้น รัฐจะมีแนวโน้มที่จะร่วมมือกันมากกว่าที่จะพยายามสร้างขัดแย้งระหว่างกันอันเนื่องมาจากความร่วมมือนั้นจะเป็นหนทางที่จะนำไปสู่ประโยชน์ของรัฐ และคนในรัฐ ซึ่งก็คือความมั่งคั่งและกินดีอยู่ดีของคนในรัฐ และในท้ายที่สุดความร่วมมือระหว่างกันของรัฐที่มีขึ้น ตลอดจนความอยู่ดีมีสุขของคนในรัฐนั้นจะนำไปสู่สันติและความสงบสุขของทั้งภายในรัฐและสังคมระหว่างประเทศนั่นเอง¹⁴⁵

ประเด็นที่สำคัญของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยนี้ นั่นคือแนวคิดนี้มีมุมมองว่าในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้น มีตัวแสดงใหม่ๆ ที่มีความสำคัญและมีบทบาทนอกเหนือจากรัฐ เช่นองค์กรระหว่างประเทศต่างๆ และที่สำคัญคือการเข้ามามีบทบาทของตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ ไม่ใช่องค์กรระหว่างประเทศ แต่เป็นเพียงองค์กรธุรกิจเอกชนที่มีการดำเนินกิจการข้ามดินแดนซึ่งมีความสำคัญต่อรัฐจนสามารถมีอิทธิพลกับรัฐในแง่ของการดำเนินนโยบาย หรือการพิจารณาผลประโยชน์ของชาติดังเช่นการดำเนินธุรกิจของบริษัทข้ามชาติต่างๆ (Multinational corporations) หรืออาจกล่าวง่ายๆ ว่าตัวแสดงที่เป็นบริษัทข้ามชาติ มีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจของรัฐและอิทธิพลดังกล่าวนี้มีผลก้าวข้ามไปจนถึงการมีอิทธิพลในทางการเมือง ซึ่งด้วยกรอบแนวความคิดเช่นนี้นั้นก็นำไปสู่การศึกษาที่เกี่ยวกับการบทบาทของบริษัทข้ามชาติกับความเป็นไปได้ในการผนวกกัน หรือบูรณาการกัน (integration) ทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ทั้งในระดับภูมิภาค และในระดับ

¹⁴⁵ Robert Jackson, George Sorensen, *Introduction to International Relations: Theories and Approaches* (3rd edn OUP, Oxford 2007) 98-115; John T. Rourke, *International Politics on The World Stage* (12 edn. McGraw-Hill, New York 2008)23-25; Mark W. Zacher, Richard A. Matthew, ‘Liberal International Theory: Common Threads, Divergent Strands’ in Charles W. Kegley Jr., *Controversies in International Relations Theory: Realism and The Neoliberal Challenge* (St. Martin’s Press., New York 1995)124-126; John Baylis, Steve Smith and Patricia Owens, *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations* (5edn OUP, Oxford)121-122.

โลก¹⁴⁶ ซึ่ง ครอบคลุมคิดในลักษณะนี้นั้นแทบจะไม่สามารถจินตนาการได้เลยในห้วงเวลาที่ผ่านมา สงครามเย็นที่โลกแบ่งเป็นขั้วต่างๆ และรัฐเท่านั้นที่เป็นตัวแสดงในการพิจารณา หรือนำมาเป็น เครื่องมือในการอธิบายปรากฏการณ์ทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ¹⁴⁷

2.5.2 องค์ความรู้จากศาสตร์ธุรกิจระหว่างประเทศ (International Business)

การศึกษาบริษัทข้ามชาติผ่านมุมมองของศาสตร์ด้านธุรกิจระหว่างประเทศนั้นจะ เป็นไปในลักษณะที่มีพื้นฐานมาจากองค์ความรู้ในเชิงทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ ทฤษฎีต้นทุนทาง ธุรกิจ (Transaction Cost Theory) ที่เน้นการศึกษาธุรกรรมเป็นหน่วยในการศึกษาเป็นสำคัญ¹⁴⁸ ซึ่งการศึกษาตามแนวทางนี้จะเป็นการเข้าไปศึกษาว่าเหตุใดบริษัทหรือบริษัทของแต่ละประเทศจึงทำ การผลิตข้ามชาติ(International production) แทนที่จะทำการค้าระหว่างประเทศ (International trade) ผ่านธุรกรรมต่างๆ ในตลาด ซึ่งแก่นสารของแนวคิดนี้ก็จะมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีองค์การ (organizational theory) ของ Ronald Coase ที่นำเสนอว่าเหตุใดปัจเจกบุคคลจึงเลือกที่จะสร้าง พันธมิตรทางการค้า หรือจัดตั้งองค์กรธุรกิจในรูปแบบต่างๆ แทนที่จะทำการค้าในรูปแบบของสัญญาโดยใช้ กลไกตลาด แนวคิดของนักวิชาการต่างๆ ที่ได้ทำการศึกษามาตามแนวทางนี้ต่อๆ มา¹⁴⁹ อาทิ Raymond Vernon ได้ให้คำอธิบายตามแนวคิดวงจรของผลิตภัณฑ์ (product cycle) ที่เสนอว่าผลิตภัณฑ์ที่ผลิต ออกมาจากผู้ประกอบการรายหนึ่งที่มีเทคโนโลยีและลักษณะเฉพาะตัวนั้น เมื่อได้รับความนิยมจาก ตลาดจะพามีลักษณะที่เป็นผลิตภัณฑ์กึ่งๆ ผู้กษาดในตลาดของประเทศตนเอง และมีราคาสูงขึ้น นอกจากนี้ยังมีการส่งออกสินค้าดังกล่าวด้วย แต่ด้วยเหตุที่ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีราคาสูงจึงทำให้เกิดการ ลอกเลียนแบบจึงทำให้เกิดการแข่งขันกันในด้านราคา โดยลักษณะดังกล่าวทำให้เจ้าของผลิตภัณฑ์ราย

¹⁴⁶ Joseph S. Nye, 'Multinational Enterprises and Prospects for Regional and Global Political Integration'(1972) 403 *The Annals of the American Academy of Political Social Science* 116-126.

¹⁴⁷ Thomas Risse, 'Transnational Actors and World Politics' in Walter Carlsnaes, Thomas Risse and Beth A. Simmions (eds), *Handbook of International Relations* (SAGE, London 2002)255; John T. Rourke, *International Politics on The World Stage* (12 edn. McGraw-Hill, New York 2008) 2, 138, 144,382-383, 420, 444; John Baylis, Steve Smith and Patricia Owens, *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations* (5edn OUP, Oxford)2, 4, 18.

¹⁴⁸ Oliver Williamson, 'Strategizing, Economizing, and Economic Organization' (1991)12 *Strategic Management Journal* 75, 79.

¹⁴⁹ Ronald Coase, 'The Nature of the Firm' (1937)4(16) *Economica* 386,386-405.

แรกนั้นเริ่มไปดำเนินการผลิตนอกประเทศที่มีต้นทุนทางการแข่งขันที่ต่ำกว่า โดยต้องการมีสถานะในการเป็นผู้ครองตลาดสินค้าชนิดนั้นๆ นั้นในต่างประเทศ เป็นต้น¹⁵⁰

จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีและแนวความคิดตามแนวทางของศาสตร์ธุรกิจระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการศึกษาบริษัทนั้น จะมุ่งเน้นศึกษา และสร้างกรอบคำอธิบายพฤติกรรม ตลอดจนปัจจัยที่นำไปสู่การตัดสินใจในการ “ข้ามชาติ” หรือไปลงทุนในต่างประเทศ (Foreign Direct Investment-FDI) ของบริษัทข้ามชาติต่างๆ ซึ่งในส่วนนี้นั้นผู้วิจัยจะกล่าวเพิ่มเติมอีกเล็กน้อยถึงลักษณะขององค์ความรู้ ตลอดจนทฤษฎีที่สำคัญอันก่อกำเนิดมาจากการศึกษาบริษัทข้ามชาติตามแนวทางของศาสตร์ธุรกิจระหว่างประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับผู้อ่าน โดยจะทำการเสนอบทการศึกษาของ Stephen Hymer ทฤษฎี Eclectic Paradigm ของ John Dunning ทฤษฎี internalization ของ Peter J. Buckley และ Mark C. Casson ซึ่งการศึกษาดังกล่าวนั้นถือว่าเป็นรากฐานสำคัญ และมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการศึกษาในเชิงศาสตร์ธุรกิจระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลต่อการศึกษาบริษัทข้ามชาติในแง่ของการต่อเติมองค์ความรู้ที่วางรากฐานเอาไว้แล้วในห้วงเวลาต่อมา

งานของ Stephen Herbert Hymer ในงาน *The international Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment* นั้นศึกษาการลงทุนในยุโรปของบริษัทข้ามชาติสหรัฐอเมริกาในห้วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเป็นจุดเริ่มของการนำเสนอว่า การไปลงทุนต่างประเทศของบริษัทข้ามชาติของสหรัฐอเมริกานั้นแสดงให้เห็นถึงพลังอำนาจในการแสวงหาตลาดที่เพิ่มขึ้น และหากว่าบริษัทข้ามชาติต้องการที่จะประสบความสำเร็จหรือมีชัยชนะในการแข่งขันกับหน่วยธุรกิจ หรือบริษัทของแต่ละประเทศที่มีอยู่แล้วนั้น บริษัทข้ามชาติเหล่านั้นล้วนต้องมีความได้เปรียบบางประการที่มีความสำคัญ และสามารถที่จะทดแทนหรือชดเชยค่าใช้จ่ายที่จะเพิ่มสูงขึ้นอันเนื่องมาจากการไปดำเนินธุรกิจหรือไปทำการผลิตสินค้า และบริการในดินแดนอื่น¹⁵¹ กล่าวโดยสรุปนั้น

¹⁵⁰ Raymond Vernon, ‘International Investment and International Trade in the Product Cycle’ (1966)80(2) *Quarterly Journal of Economics* 190, 190-207.

¹⁵¹ Stephen Hymer, *The International Operations of National Firms: A Study of Foreign Direct Investment* (MIT Press, Massachusetts 1976).

งานของ Hymer นั้นให้คำอธิบายว่าเหตุใดบริษัท (firm) จึงต้องขยายตัวไปนอกประเทศ และเงื่อนไขใดที่จะทำให้บริษัทนั้นสามารถที่จะแข่งขัน และประสบความสำเร็จในตลาดต่างประเทศได้¹⁵²

ทฤษฎี Eclectic หรือ OLI ของ John Dunning มีแก่นสารของข้อเสนอว่าหน่วยธุรกิจที่จะมีพฤติกรรมในการไปดำเนินธุรกิจข้ามชาตินั้นจะมีเงื่อนไขพื้นฐานที่สำคัญ คือ ต้องมีความได้เปรียบที่เป็นของตัวเองเป็นเบื้องต้น (Ownership advantages) เมื่อเทียบกับหน่วยธุรกิจหรือบริษัทของประเทศอื่นๆ ซึ่งความได้เปรียบในลักษณะนี้จะอยู่ในลักษณะของสินทรัพย์ ทรัพยากรเฉพาะอย่างของบริษัทนั้นๆ มีอยู่และสามารถที่จะสร้างความมั่งคั่งหรือรายได้ในอนาคตที่มากกว่าและสามารถชดเชยค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นเนื่องมาจากการตัดสินใจไปดำเนินการในด้านการผลิตในต่างประเทศได้

ปัจจัยพื้นฐานประการที่สองของ Dunning คือความได้เปรียบทางด้านสภาพทางภูมิศาสตร์ และสถานที่ตั้งของประเทศที่เปิดให้หน่วยธุรกิจเข้าไปลงทุน (Location advantages) ซึ่งเป็นการคำนึงถึงความได้เปรียบในเชิงธุรกิจของประเทศที่จะเข้าไปดำเนินการลงทุน โดยความได้เปรียบในลักษณะนี้นั้นโดยส่วนใหญ่จะเป็นปัจจัยที่คำนึงถึงตามมาหลังจากที่หน่วยธุรกิจได้คิดคำนวณ หรือมีความตกลงใจในการประเมินความได้เปรียบในสองกรณีแรกไว้ค่อนข้างสมบูรณ์แล้ว อย่างไรก็ตาม นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างความได้เปรียบของหน่วยธุรกิจกับการตัดสินใจไปลงทุนข้ามชาติตามที่กล่าวมาแล้วนั้น John Dunning ได้เพิ่มเติมปัจจัยพื้นฐานที่ควรคำนึงถึงก่อนเข้าไปลงทุนต่างประเทศของบริษัทข้ามชาติอีกประการหนึ่งนั่นคือ ความสอดคล้องกันระหว่างยุทธศาสตร์การเข้าไปลงทุนข้ามชาติของหน่วยธุรกิจ กับยุทธศาสตร์ระยะยาวในเชิงการบริหารในภาพรวมของหน่วยธุรกิจด้วย¹⁵³

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁵² Dieter Ernst, Terutomo Ozawa, 'National Sovereign Economy, Global Market Economy, and Transnational Corporate Economy' (2002) 36(2) *Journal of Economic Issues* 547, 550.

¹⁵³ John Dunning, 'Explaining Changing Patterns of International Production: In Defense of the Eclectic Theory' (1979)41(4) *Oxford Bulletin of Economics and Statistics* 269, 269-295; John Dunning, *Explaining International Production* (Unwin Hyman, London 1988); John Dunning, *Multinational Enterprise and The Global Economy* (Addison-Wesley, Wokingham 1993); Anna Zorska, 'Foreign Direct Investment and Transformation: Evolution and Impacts in The Polish Economy' (2005)43(4) *Eastern European Economics* 52, 53; Peter J. Buckley, Niron Hashai, 'Formalizing Internationalization in the Eclectic Paradigm' (2009)40(1) *Journal of International Business Studies* 58, 58-60.

ปัจจัยประการสุดท้ายที่จะเป็นตัวกำหนดให้หน่วยธุรกิจ บริษัทไปดำเนินการในลักษณะ “ข้ามชาติ” คือ การที่ผู้บริหารต้องแน่ใจว่าหน่วยธุรกิจจะได้กำไรมากกว่าจากการที่ไปดำเนินการผลิตในต่างประเทศ และคุ้มค่าหรือมีผลกำไรมากกว่าการส่งออก หรือการอนุญาตให้กับหน่วยธุรกิจท้องถิ่นในต่างประเทศเป็นผู้ดำเนินการ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การดำเนินการส่งออก-นำเข้ากันเองเป็นการภายในระหว่างบริษัทแม่กับบริษัทสาขาที่ไปดำเนินการในต่างประเทศนั้นมีความคุ้มค่าและมีกำไรกว่า หรือเรียกว่ามี Internalization advantages ซึ่งการดำเนินการเป็นการภายในของหน่วยธุรกิจนั้นสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความไม่สมบูรณ์ของตลาดได้อีกด้วย (imperfection of market)

อีกหนึ่งกรอบแนวคิดที่มีความสำคัญต่อองค์ความรู้ด้านธุรกิจระหว่างประเทศนั้น ปฏิเสธไม่ได้ว่าคือ งาน The Future of the Multinational Enterprises ของ Peter J. Buckley และ Mark Casson โดยงานชิ้นนี้นั้น เป็นการเอาทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์สองทฤษฎีเกี่ยวกับต้นทุนทางธุรกรรมผนวกกับทฤษฎีที่มองว่าบริษัทนั้นเปรียบเสมือนหน่วยทางธุรกิจที่มีการสร้างมูลค่าเพิ่ม¹⁵⁴ โดยข้อเสนอหลักของงานนี้นั้นเน้นว่าการสร้างตลาดภายในองค์กร (internalization) หรือการดำเนินการภายในระหว่างบริษัทแม่ในดินแดนหนึ่งกับบริษัทสาขาในอีกดินแดนหนึ่งที่มีประสิทธิภาพนั้นจะก่อให้เกิดการไปลงทุนต่างประเทศในรูปแบบการลงทุนทางตรง และก่อให้เกิดบริษัทข้ามชาติในที่สุด เนื่องจากว่าการดำเนินการนำเข้า ส่งออก การถ่ายทอดเทคโนโลยีและโดยเฉพาะอย่างยิ่งการถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างกันเองนั้นจะสามารถจะสามารถก่อให้เกิดต้นทุนที่ถูกที่สุดในการผลิต และสามารถที่จะชิงความได้เปรียบจากความไม่สมบูรณ์ของกลไกตลาดได้¹⁵⁵ โดยแก่นสารของงานชิ้นนี้นั้นสามารถเห็นได้ชัดเจนจากคำกล่าวในงานของ Buckley และ Casson ที่กล่าวว่า “the internalization of markets across national boundaries generates multinational enterprises”¹⁵⁶

¹⁵⁴ John H. Dunning, ‘Some Antecedents of Internalization Theory’ (2003)34(2) Journal of International Business 108, 108-109; Peter.J Buckley, Mark C. Casson, ‘The Internalisation Theory of the Multinational Enterprise: A Review of the Progress of a Research Agenda after 30 Years’ (2009)40(9) Journal of International Business Studies 1563, 1563-1580.

¹⁵⁵ Edward Safarian, ‘The Future of Multinational Enterprise: 25 Years Later’ (2003)34(2) Journal of International Business Studies/Palgrave macmillan Journals 116,116-117.

¹⁵⁶ Peter J. Buckley, Mark C. Casson, *The Future of Multinational Enterprise* (Macmillan, London 1976)33.

จากรากฐานของแนวทางและรูปแบบขององค์ความรู้ดังกล่าวแล้วนั้น ก็นำไปสู่การต่อยอดการศึกษาไปในประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิประเด็นด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีภายในบริษัทข้ามชาติแม่กับบริษัทสาขา กับปรากฏการณ์ที่องค์ความรู้นั้นสามารถไปถึงบริษัทท้องถิ่นที่ไปลงทุนได้¹⁵⁷ ตลอดจนประเด็นด้านการสร้างความได้เปรียบเฉพาะตัวของบริษัทสาขาในประเทศที่เข้าไปลงทุน¹⁵⁸ เป็นต้น

จากองค์ความรู้ที่ได้กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำเสนอให้เห็นถึงแนวทางการศึกษาบริษัทข้ามชาติที่ถือเป็นศูนย์กลางของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ โดยในศาสตร์แรกนั้น ผู้วิจัยได้หยิบยกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริษัทข้ามชาติตามกรอบแนวคิดเสรีนิยมใหม่ ตามมาด้วยแนวทางการศึกษาบริษัทข้ามชาติตามแนวทางของนักวิชาการในสายธุรกิจระหว่างประเทศ และในส่วนต่อไป ผู้วิจัยจะได้นำเสนอแนวคิดจากอีกศาสตร์การศึกษาหนึ่งที่มีบริษัทข้ามชาติเป็นประเด็นสำคัญของการศึกษา เช่นเดียวกันกับสององค์ความรู้ข้างต้น นั่นคือองค์ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy-IPE)

2.5.3 องค์ความรู้จากศาสตร์เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy)

การศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองนั้นจะอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดและมุมมองที่แตกต่างกันในการมองปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มุมมองตามแนวทางของสัจนิยมเศรษฐศาสตร์การเมือง (Realist Political Economy) กับ มุมมองตามแนวทาง Liberal Political Economy (เสรีนิยมเศรษฐกิจการเมือง) โดย แนวความคิดแบบแรกนั้นจะมีการพิจารณาผลประโยชน์ของชาติ (national interest) โดยพิจารณาจากสภาพความเป็นอนาธิปไตย (anarchy) ในระบบระหว่างประเทศเป็นหลัก ดังนั้น รัฐจึงมีหน้าที่หลักในการรักษาผลประโยชน์ของชาติโดยมุ่งเน้นการพิจารณาเรื่องความมั่นคงปลอดภัยของรัฐ (security) ซึ่งประเด็นด้านความมั่นคงปลอดภัยของรัฐนั้นมีสิ่งทีภาคธุรกิจเอกชนจะสามารถมีบทบาทเป็นผู้ดำเนินการได้

¹⁵⁷ Nigel Driffield, James H. Love and Stefano Menghinello, 'The Multinational Enterprise as a Source of International Knowledge Flows: Direct Evidence for Italy (2010) 41(2) Journal of International Business Studies 350, 350-359.

¹⁵⁸ Alan M. Rugman, Alain Verbeke, 'Subsidiary-Specific Advantages in Multinational Enterprises' (2001)22(3) Strategic Management Journal 237, 237-250.

และแม้นโยบายเศรษฐกิจใดๆ จะสามารถทำให้รัฐมีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจมากเพียงใด หากแต่ว่าถ้านโยบายดังกล่าวนั้นต้องแลกมาด้วยความมั่งคั่งปลอดภัยของรัฐแล้ว รัฐนั้นจะมีแนวโน้มที่จะเลือกละทิ้งความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และหันไปสู่การปกป้องอธิปไตยและความมั่นคงของรัฐเป็นสำคัญ¹⁵⁹

ในมิติทางด้านมุมมองที่มีต่อบริษัทข้ามชาตินั้น งานเขียน U.S. Power and the Multinational Corporation ของ Robert Gilpin นำเสนอรูปแบบการมองปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ เอาไว้สามรูปแบบ คือ รูปแบบที่เรียกว่า sovereignty at bay ตามกรอบแนวคิดของ Harry Johnson ที่ให้ความสำคัญกับบริษัทข้ามชาติ (จากสหรัฐอเมริกา) ที่เข้าไปมีบทบาททางเศรษฐกิจในต่างประเทศจนทำให้รัฐสูญเสียความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายในเชิงเศรษฐกิจ ตัวแบบที่สองที่ Gilpin กล่าวไว้คือตัวแบบที่เรียกว่า Dependecia หรือที่เรียกว่า Ultraimperialism และในตัวแบบสุดท้ายเรียกว่า Mercantilist Model โดย Gilpin นั้นได้วิพากษ์ทั้งสามตัวแบบเอาไว้อย่างลึกซึ้ง อย่างไรก็ตามตัวแบบที่เรียกว่า Sovereignty at bay ที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับตัวแสดงที่เป็นบริษัทข้ามชาติอย่างมากรุนั้นถูกวิพากษ์มากที่สุดซึ่งไม่เป็นที่น่าประหลาดใจแต่อย่างใด หากพิจารณาถึงโลกทัศน์แบบสังคมนิยมของ Gilpin เอง มิใช่ว่า Gilpin จะไม่เห็นความสำคัญของบริษัทข้ามชาติ หากแต่พลังหรืออำนาจต่อรองต่างๆ ของบริษัทข้ามชาตินั้นก็อยู่ในกรอบจำกัด และเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่รัฐยินยอมลดความเข้มงวด หรือกฎบางประการเพื่อให้มีการหมุนเวียนของทุนเท่านั้น ดังนั้นบริษัทข้ามชาตินั้นไม่มีทางที่จะมีพลังเหนือรัฐ หรือทำให้รัฐสูญเสียความเป็นอิสระได้¹⁶⁰

ในประเด็นของกรอบแนวคิดนี้กับการมองปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์นั้น ฐานคติของผู้ยึดถือเอาแนวคิดนี้จะมีมุมมองกับโลกาภิวัตน์ในลักษณะที่มีความสงสัย (skeptical) ในแง่ของอิทธิพลและความมีนัยสำคัญของโลกาภิวัตน์เองในมิติของสังคมนิยมระหว่างประเทศ สาเหตุประการสำคัญนั้นคือผู้ที่มีมุมมองโลกตามแนวคิดสังคมนิยมนั้นจะมีรากฐานความเชื่อว่าธรรมชาติของโลกที่เป็นอนาธิปไตยจะยังคงดำเนินต่อไปและรัฐนั้นจะมีแนวโน้มที่จะพยายามธำรงรักษาความเป็นอิสระและความสามารถในการ

¹⁵⁹ Robert Gilpin, 'The Politics of Transnational Relation' 25(3) International Organization 398,403-404.

¹⁶⁰ Robert Gilpin, *U.S. Power and The Multinational Corporation: The Political Economy of Foreign Direct Investment* (Basic Books, Inc., New York 1975)215-262.

การกำหนดผลประโยชน์ คือการอยู่รอดของรัฐของตนเองเอาไว้ตราบเท่าที่ระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยังเป็นอนาธิปไตย¹⁶¹

อีกกรอบการมองหนึ่งที่มีความสำคัญในแวดวงการศึกษาเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศคือ แนวคิดเสรีนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเสรีนิยมใหม่เชิงสถาบัน (Neo-liberal Institutionalism) ที่ให้ความสำคัญมิติเชิงสถาบันระหว่างประเทศ ซึ่งบุคคลที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งของแนวคิดนี้คือ Robert Keohane ที่โดยส่วนตัวแล้วนั้นยอมรับว่าสังคมระหว่างประเทศนั้นเป็นอนาธิปไตย และรัฐแต่ละรัฐนั้นก็มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ของรัฐเป็นสำคัญ แต่สถาบันระหว่างประเทศนั้นจะมีบทบาทสำคัญในการที่จะช่วยลดความไม่แน่นอนต่างๆ ในสภาพความเป็นอนาธิปไตยได้ และในท้ายที่สุดนั้นจะเป็นตัวกลางสำคัญในการที่จะทำให้รัฐต่างๆ นั้นมารวมมือกันได้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ดี มิติด้านอำนาจในเชิงเศรษฐกิจของแต่ละรัฐนั้นมิไม่เท่ากันดังนั้นผู้ที่มิมีบทบาทนำในสถาบันระหว่างประเทศนั้นก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเป็นรัฐที่มีความเข้มแข็งที่สุดและมีความเป็นจ้าว (Hegemon) ที่มีความสำคัญในการธำรงรักษาสถาบันระหว่างประเทศเอาไว้ และถึงแม้ว่าผู้ที่มีบทบาทเป็นจ้าวจะมีความเสื่อมถอยในเชิงอำนาจลง ตัวระบบสถาบันระหว่างประเทศก็จะยังคงดำรงอยู่ได้ต่อไป ซึ่งส่งผลให้ความร่วมมือระหว่างประเทศที่เศรษฐกิจเป็นสื่อกลางนั้นสามารถดำเนินต่อไปได้ภายในสภาวะอนาธิปไตย¹⁶²

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้น คือ แนวคิดกว้างๆ สองแนวคิดที่สำคัญและมีความเชื่อมโยงกับการศึกษาตามแนวทางการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งพอจะนำเสนอให้เห็นพื้นฐานในการมองโลกและการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยจะได้นำเสนอกรอบการแบ่งการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศอีกแนวทางหนึ่ง ของ Robert O'Brien และ Marc Williams ที่นำเสนอแนวการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศที่แบ่งออกเป็น

¹⁶¹ Jonathan Kirshner, 'Realist Political Economy: Traditional Themes and Contemporary Challenges' in Mark Blyth, *Routledge Handbook of International Political Economy (IPE): IPE As A Global Conversation* (Routledge, New York 2009) 36-41.

¹⁶² Robert O. Keohane, *After Hegemony: Cooperation and Discord In The World Political Economy* (Princeton University Press, Princeton 1984) 57; Stephen Krasner, *International Regimes* (Cornell University Press, Ithaca 1983)2.

สามารถรอบใหญ่ๆ กล่าวคือ กรอบชาตินิยมทางเศรษฐกิจ (economic nationalist perspective) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามีความสอดคล้องกับ แนวคิด Realist Political Economy กรอบเสรีนิยม (liberal perspective) และ กรอบวิพากษ์ (critical perspective) ที่จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจในเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงหรือความเกี่ยวข้องของทั้งสามแนวคิด ปัจจัยในการพิจารณา และมุมมองเกี่ยวกับบรรษัทข้ามชาติกับตัวแสดงที่เป็นบรรษัทข้ามชาติ

กรอบชาตินิยมทางเศรษฐกิจ (economic nationalist perspective)

แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของรัฐเป็นสำคัญหรือที่เรียกว่าศูนย์กลางของคำอธิบายหรือปรากฏการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศจะมุ่งพิจารณาพฤติกรรมของรัฐท่ามกลางบริบทระหว่างประเทศที่เป็นอนาธิปไตย (anarchy) ซึ่งการกระทำใดๆ ของรัฐนั้นจะขึ้นอยู่กับพื้นฐานนี้ และการกระทำใดๆ ของรัฐนั้นจะเป็นเครื่องมือในการอธิบายปรากฏการณ์ทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งมุมมองของเศรษฐศาสตร์การเมืองตามแนวทางนี้นั้นอาจพบว่าการให้ชื่อที่แตกต่างกันไปบ้าง เช่น พวกพาณิชย์นิยม (mercantilist) พาณิชยกรรมใหม่ (neo-mercantilist) พวกรัฐนิยม (statist) หรือสัจนิยม (realist) เป็นต้น ซึ่งต้นกำเนิดของการทำความเข้าใจเศรษฐศาสตร์การเมืองตามแนวทางนี้นั้นอาจย้อนไปได้ถึงห้วงศตวรรษที่ 15 ที่รัฐในยุโรปแข่งขันกันแผ่ขยายอาณานิคม ซึ่งแก่นสารความเชื่อคือ ทรัพยากร และความมั่งคั่งบนโลกนั้นมีจำกัด ดังนั้นรัฐจึงต้องพยายามแสวงหาความมั่งคั่งบนโลกให้มากที่สุดและในขณะเดียวกันก็ต้องกีดกันการแสวงหาความมั่งคั่งของรัฐอื่นๆ ด้วย โดยวัตถุประสงค์สำคัญของรัฐคือการสร้างความเข้มแข็ง และมีอำนาจให้ได้มากๆ เพื่อที่จะอยู่รอดให้ได้ท่ามกลางอนาธิปไตย

นักคิดคนสำคัญตามแนวทางนี้ คือ Alexander Hamilton และ Fredrick List ที่มีแนวคิดในการให้ความสำคัญกับการสร้างเกราะป้องกันในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเช่นการสร้างอุปสรรค หรือกำแพงทางการค้าเพื่อปกป้องเศรษฐกิจและผลประโยชน์ของประเทศ และตัวแสดงที่สำคัญตามแนวคิดนี้ คือ รัฐ ซึ่งมีความสำคัญที่สุดและอยู่เหนือตัวแสดงทางสังคมทั้งปวง ซึ่งพวกรัฐนิยมนั้นจะให้ความสำคัญเบื้องต้นกับรัฐ และไม่ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล โดยมุมมองนี้นั้นมีพื้นฐานมาจากที่สังคมระหว่างประเทศนั้นเป็นอนาธิปไตย (anarchy) ท่ามกลางรัฐที่ดำรงอยู่หลายๆ รัฐ ดังนั้นการปกป้องผลประโยชน์ต่างๆ นั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐ และเนื่องจากที่รัฐมีความสำคัญเช่นนี้ การพัฒนาหรือนโยบายใดๆ ทางเศรษฐกิจจึงต้องมีพื้นฐานของวัตถุประสงค์เพื่อสร้างพลัง และอำนาจให้กับรัฐนั่นเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ รัฐมีความสำคัญมากกว่าระบบตลาด ดังนั้นความสัมพันธ์ต่างๆ ทุก

ประเภทในตลาดไม่ว่าจะเป็นการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน หรือการลงทุนจึงเป็นผลของการก่อรูป และกำหนดโดยปัจจัยสำคัญที่มีพื้นฐานในทางการเมืองทั้งสิ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าตลาดนั้นไม่ได้ดำรงอยู่ในธรรมชาติ แต่แท้จริงแล้วเป็นผลผลิตจากโครงสร้างทางสังคมนั่นเอง

ในส่วนของโลกาภิวัตน์ แนวคิดนี้มีมุมมองต่อโลกาภิวัตน์ในแง่ที่ว่า โลกาภิวัตน์นั้นก็ เป็นผลผลิต หรือเป็นเรื่องเล่าที่สร้างขึ้นมาโดยรัฐต่างๆ ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดังนั้น รัฐจึงสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศได้โดยการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐนั่นเอง ดังนั้นโลกาภิวัตน์นั้นจะดำรงอยู่ต่อไปตราบเท่าที่รัฐนั้นเห็นว่าสอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน

แนวคิดเสรีนิยม (Liberal Perspective)

แนวคิดนี้มีพื้นฐานจากทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่เน้นการให้มีกลไกตลาดที่มีความ เป็นอิสระปราศจากการแทรกแซงของรัฐตามแนวทางของ Adam Smith และ David Ricardo โดย ในมิติตัวของตัวแสดงนั้นแนวคิดนี้ยังได้ให้ความสำคัญกับตัวแสดงที่มีความหลากหลายไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดชาตินิยมทางเศรษฐกิจก่อนหน้านี้ที่ ให้ความสำคัญกับตัวแสดงที่เป็นรัฐแต่เพียงอย่างเดียว โดยพื้นฐานของแนวคิดนี้นั้นแตกต่างจากแนวคิด ที่ผู้วิจัยนำเสนอก่อนหน้านี้อย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ ในขณะที่แนวคิดชาตินิยมทางเศรษฐกิจสะท้อนให้เห็น ถึงความขัดแย้งหรือการต่อสู้ แต่แนวคิดเสรีนิยมนั้นจะสะท้อนภาพของการร่วมมือระหว่างรัฐและตัว แสดงต่างๆ ที่ดำรงอยู่ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ ซึ่ง แนวความคิดตามแนวทางนี้นั้นมีการสร้างกรอบความเข้าใจที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น การไปสู่โลกไร้พรมแดนที่ตัวแสดงที่มีบทบาทนำคือ กลุ่มธุรกิจเอกชน โดยที่รัฐนั้นก็ยังมีความสำคัญหากแต่รัฐนั้นก็ มิใช่ตัวแสดงเดียวที่สามารถกำหนดความเป็นไปต่างๆ อย่างได้ ตัวแสดงที่มีความสำคัญตามแนวคิดนี้คือ บรรษัทข้ามชาติ ที่ถูกมองว่าเป็นจุดกำเนิดของความมั่งคั่ง และเป็นพลังในทางบวกโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในยุคโลกาภิวัตน์ หากว่าเกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอยหรือเกิดความล้มเหลวของตลาดนั้น ส่วนใหญ่จะถูก มองว่าเป็นผลมาจากการเข้ามาแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัฐ

นักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ การเมืองตามแนวทางเสรีนิยมนั้น มีจุดร่วมที่สำคัญทางด้านแนวคิด คือ ฐานคติด้านความเป็นพหุนิยม ของระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการที่เสรีนิยมนั้นจะมีแนวโน้มทำให้รัฐต่างๆ นั้นร่วมมือกัน โดยแนวคิดนี้ได้เน้นว่าประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน จะนำไปสู่ประโยชน์ทางการเมืองของแต่ละ รัฐ ซึ่งกลุ่มนักคิดเกี่ยวกับการพึ่งพิงอิงกัน (Theories of Interdependence) นั้นนำเสนอในห้วง

ทศวรรษที่ 1960 ว่ามีความเชื่อมโยงระหว่างการค้าเสรีทางเศรษฐกิจ การเชื่อมโยงระหว่างรัฐ และสันติภาพของรัฐตะวันตกในห้วงภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจที่มีมากขึ้นนำไปสู่สันติภาพนั่นเอง

แนวคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Perspective)

แนวคิดนี้นั้นเป็นการวิพากษ์แนวคิดเสรีนิยมเป็นหลัก โดยแนวคิดนี้นั้นมีแนวคิดหลักในแง่ที่มองว่าสังคมที่เป็นอยู่นั้นเป็นสังคมของการกดขี่ขูดรีด ดังนั้นตัวแสดงหลักในการวิเคราะห์ตามแนวทางนี้คือ ชนชั้น ซึ่งก็เน้นเรื่องโครงสร้างความสัมพันธ์ทางชนชั้นในทางการผลิต ซึ่งบริษัทข้ามชาติตามแนวคิดนี้นั้นถือเป็นส่วนประกอบหลักของลัทธิจักรวรรดินิยมที่เป็นไปด้วยการกดขี่ขูดรีดทางชนชั้น ซึ่งฐานคิดเช่นนี้นั้นนำไปสู่การพยายามอธิบายโลกในเชิงการพึ่งพิงกันตามทฤษฎี Dependency ซึ่งผู้วิจัยเองจะไม่กล่าวถึงมากนักในขั้นนี้ ปรัชญาการณโลกาภิวัตน์ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่นักคิดตามแนวทางนี้นั้นต่อต้าน และมองว่าโลกาภิวัตน์แท้จริงแล้วคือลัทธิจักรวรรดินิยมในรูปแบบใหม่ที่เต็มไปด้วยการกดขี่และเอาเปรียบนั่นเอง¹⁶³

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบพื้นฐานแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ

Aspects	Economic Nationalist	Liberal	Critical
Historical Origins	15 th Century	19 th Century	19 th Century
Major figures	Hamilton, List, Krasner, Gilpin	Smith, Ricardo, Kant, Wilson, Keynes, Hayek, Keohane, Nye	Marx, Lenin, Frank, Cox
Variants	Mercantilism, realism	Free trade, interdependence	Marx, feminism, environmentalism
Level	State-centric; atomistic	Pluralist atomistic	Global structure
Human nature	Aggressive	Cooperative	Malleable
Units	States	Firms, states, NGOs, IGOs	Class, gender, planet, global, capitalism

¹⁶³ Robert O'Brien, Marc Williams, *Global Political Economy: Evolution and Dynamics* (2nd edn Palgrave Macmillan, Hampshire 2007)13-25.

View of the state	Unitary actor	Pluralist state: diverse interest	Representative of class interest groups
View of MNCs	Beneficial/harmful	Beneficial	Exploitative
Behavioral dynamic	State as rational actor	Individual as rational actor but outcomes not always optimal	Dominance and exploitation within and between societies
Market relations	Potentially negative	Positive	Exploitative
System structure	Anarchy/conflictual	Cooperative/interdependence	Hierarchy/conflictual
Game metaphor	Zero-sum	Positive-sum	Zero-sum
Hegemony	Importance of a dominant state	Post-hegemonic cooperation	Hegemony in state and society
International institutions	Not very significant	Important	Serve interests of wealthy (states, firms and classes)

ที่มา Robert O'Brien, Marc Williams, *Global Political Economy: Evolution and Dynamics* (2nd edn Palgrave Macmillan, Hampshire 2007) 24-25.

จากตารางข้างต้นผู้อ่านจะเห็นได้ชัดเจนถึงแนวทางความเชื่อ มุมมองในแง่มุมมองต่างๆ ที่แตกต่างกันระหว่างกรอบการให้คำอธิบายเศรษฐศาสตร์การเมืองจากทั้งสามค่าย ไม่ว่าจะเป็นมุมมองที่เกี่ยวกับตัวแสดงสำคัญที่ต้องพิจารณา มุมมองเกี่ยวกับรัฐ การมองธรรมชาติมนุษย์ และที่สำคัญในงานวิจัยนี้คือมุมมองที่เกี่ยวกับบริษัทข้ามชาติในปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจกับความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างประเทศ โดยจะเห็นได้ว่าตามแนวคิดแบบสังคมนิยม หรือชาตินิยมทางเศรษฐกิจนั้น บริษัทข้ามชาตินั้นเป็นตัวแสดงที่ไม่มีผลต่อการกำหนดพฤติกรรมระหว่างประเทศของรัฐ มีเพียงรัฐเท่านั้นที่กำหนดผลประโยชน์ การแสดงออกทางการเมือง นโยบายทางเศรษฐกิจของตนเองเท่านั้น และบริษัทข้ามชาตินั้นสามารถมีบทบาททั้งการยังประโยชน์ หรือมีบทบาทที่เป็นโทษต่อรัฐก็ได้ ทว่าในทางกลับกันตามแนวคิดเสรีนิยม หรือเสรีนิยมใหม่เชิงสถาบัน นั้นกลับมองว่า บริษัทข้ามชาติเป็นตัวแสดงสำคัญที่ต้องพิจารณานอกเหนือจากรัฐ และมีบทบาทที่เป็นประโยชน์ต่อรัฐทั้งในแง่ที่จะสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับรัฐ และในท้ายที่สุดจะนำไปสู่สันติภาพในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ปฏิสเสธไม่ได้ว่ากรอบการศึกษาข้างต้นนั้นส่วนใหญ่จะเป็นการสะท้อนมุมมองหรือเป็นองค์ความรู้จากฟากฝั่งนั้วิชาการจากสหรัฐอเมริกาแทบทั้งสิ้น ดังนั้น ในส่วนต่อไป ผู้วิจัยจะได้นำเสนอมุมมองเพิ่มเติมเกี่ยวกับการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศจากทางฟากฝั่งนักวิชาการจากอังกฤษที่จะมีมุมมองที่แตกต่างออกไป และในแง่ของตัวบุคคลนั้น ปฏิสเสธไม่ได้ว่าบุคคลสำคัญท่านหนึ่งที่ทำการศึกษาด้าน เศรษฐศาสตร์การเมืองที่นำเสนอมุมมองที่มีความน่าสนใจไว้ในหลายๆ ด้าน และมีส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองในอังกฤษ นั้นคือ Susan Strange

งานส่วนใหญ่ของ Strange นั้นจะเป็นการเข้มนำเสนอข้อโต้แย้งเชิงกรอบความคิด ทฤษฎีต่างๆ ของการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองในสหรัฐอเมริกา โดยประเด็นสำคัญคือ การมองกรอบความคิด ทฤษฎีต่างๆ ทางเศรษฐศาสตร์การเมืองที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกานั้นเป็นเครื่องมือของนักวิชาการที่สร้างขึ้นมามาเพื่อสร้างอำนาจหรือเอื้อประโยชน์ให้กับนโยบายเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา นั่นเอง ดังนั้นการให้คำอธิบายของ Strange จะมีลักษณะที่นำองค์ความรู้จากหลากหลายศาสตร์เข้มาาร่วมทำการอธิบายโดยเฉพาะอย่างยิ่งมิติด้านอำนาจ และความรู้จากรัฐศาสตร์¹⁶⁴

Susan Strange มีมุมมองเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การเมืองในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจโลก โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการศึกษาในมิติเชิงอำนาจ (power) ตลาด (market) นอกจากนี้ Strange เองได้นำเสนอมุมมองที่ให้ความสำคัญกับตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ และความเสื่อมถอยลงของอำนาจรัฐดังจะเห็นได้จากงานเขียน *The Retreat of The State* และ *Rethinking Structural Change in the International Political Economy: States, Firms, and Diplomacy* ที่นำเสนอข้อค้นพบที่เป็นส่วนสำคัญในการวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจโลกโดยข้อค้นพบดังกล่าวนั้นนำไปสู่การอธิบายและชี้ให้เห็นถึงปัจจัยด้านโครงสร้างที่มีผลต่อระบบเศรษฐกิจโลก ซึ่งจากการประมวลของผู้วิจัยนั้น พบประเด็นสำคัญๆ ที่สอดแทรกอยู่ในงานเขียนทั้งหมด 9 ประเด็น คือ

¹⁶⁴ Paul Langley, 'Power-Knowledge Estrange: From Susan Strange to Poststructuralism in British IPE' in Mark Blyth, *Routledge Handbook of International Political Economy (IPE): IPE As A Global Conversation* (Routledge, New York 2009) 126-132.

1. พัฒนาการทางด้านการเมืองโลก และและพัฒนาการด้านการเศรษฐกิจในมิติด้านการทำธุรกิจที่เกิดขึ้นในโลกนั้น อาจถูกมองว่าไม่มีความเกี่ยวข้องกัน แต่แท้จริงแล้วการพัฒนาและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับทั้งสองด้านที่กล่าวมามีต้นตอหรือสาเหตุมาจากสิ่งเดียวกัน โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของโลก

2. เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในการปฏิบัติทางการทูต หรือการกำหนดนโยบายต่างประเทศ กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างฯ มีผลสำคัญให้รัฐบาลของรัฐไม่สามารถกำหนดกรอบการเจรจาให้อยู่เพียงการเจรจาระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาลเพียงเท่านั้น องค์กรภาคธุรกิจก็ถือเป็นกลุ่มที่สำคัญที่รัฐนั้นต้องให้ความสำคัญ ในขณะที่เดียวกันองค์กรภาคธุรกิจเอกชนเองก็มีการเจรจาทั้งกับรัฐบาลรวมถึงการเจรจาต่อรองในประเด็นต่างๆ กับองค์กรภาคธุรกิจเอกชนด้วยกันเองอีกด้วย ซึ่งปัจจัยบางส่วนนั้นก็เป็ผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของโลกข้างต้นนั้นนั่นเอง

3. เกิดการเปลี่ยนแปลงในแนวคิดหรือธรรมชาติทางด้านการแข่งขันกันระหว่างรัฐ ซึ่งการบริหารจัดการด้านเศรษฐกิจมหภาค และนโยบายด้านอุตสาหกรรมนั้นเข้ามามีบทบาทสำคัญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งนั้นองค์กรธุรกิจนั้นได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในฐานะตัวแสดงในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

4. การพัฒนาด้านเทคโนโลยีนั้นเพิ่มศักยภาพของผู้ผลิตโดยให้ผู้ผลิตสามารถพัฒนารูปแบบการผลิตไม่ว่าจะเป็นในด้านวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตหรือวิธีการผลิตจนนำไปสู่การนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ซึ่งจะเห็นได้จากการใช้เงินในการวิจัย และการพัฒนา ซึ่งส่งผลให้มีผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ มาเสนอในตลาดอย่างต่อเนื่อง โดยในทางกลับกันนั้นจะมีผลทำให้วงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์นั้นลัดสั้นลง (Shortening of product lifetime)

5. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลให้บริษัทธุรกิจเอกชนต่างๆ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ และถูกผลักดันให้ต้องหาตลาดใหม่ๆ ในต่างประเทศเพื่อที่จะเพิ่มกำไร ให้มีเงินทุนมากยิ่งขึ้น และสามารถอยู่ในการแข่งขันในตลาดการค้าต่อไป และพร้อมรองรับเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นอยู่ตลอดเวลา

6. ในการเปลี่ยนแปลงในทางโครงสร้างนี้ทำให้การค้าระหว่างประเทศมิได้เป็นเรื่องที่น่าจำกัดเฉพาะไว้เพียงบริษัทตะวันตกที่มีขนาดใหญ่เท่านั้นอีกต่อไป การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ทำให้บริษัทที่มีขนาดเล็กกลางมา, บริษัทที่มีที่ตั้งอยู่ในประเทศกำลังพัฒนา หรือแม้กระทั่งบริษัทที่รัฐเป็นเจ้าของนั้น

สามารถมีส่วนแบ่งทางการตลาดได้ แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นถึงโอกาสในความร่วมมือระหว่างประเทศซึ่งมีมากขึ้น แต่ความร่วมมือระหว่างประเทศนั้นก็มิใช่สิ่งที่เป็นเรื่องใหม่ สิ่งสำคัญที่การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนให้เห็นคือ การเปลี่ยนในสมดุลระหว่างบริษัทที่ดำเนินการแต่เพียงขอบเขตของตลาดภายในรัฐเท่านั้น กับ บริษัทที่ดำเนินการภายใต้กรอบของตลาดโลก

7. ความต้องการขยายตลาดทางการค้าเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้บริษัทข้ามชาตินั้น ต้องจัดตั้งระบบการผลิตในตลาดการค้าใหม่ๆ ซึ่งการเลือกตลาดการค้าใหม่ๆ ของบริษัทข้ามชาตินั้น อาจมีเหตุผลทางด้านต้นทุน, ปัจจัยพื้นฐานของตลาดใหม่ หรือการได้รับการสนับสนุนจากรัฐเพื่อเอื้อต่อการจัดตั้งระบบการผลิตเพื่อกระจายสินค้าและบริการในตลาดใหม่ ซึ่งระบบการผลิตระหว่างประเทศของบริษัทข้ามชาตินี้เองที่เป็นผลกระตุ้นให้ประเทศกำลังพัฒนามีกระบวนการเปลี่ยนแปลงเป็นประเทศอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ เช่น เกาหลีใต้, ไต้หวัน, ฮองกง และ สิงคโปร์ หรือประเทศอื่นๆ เช่น อินเดีย, บราซิล, ตุรกี และ ไทย ซึ่งล้วนแล้วแต่ปรับเปลี่ยนนโยบายเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างของโลกเพื่อแสวงหาโอกาสที่จะเพิ่มความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ เช่นการปรับเปลี่ยนนโยบายจากการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ไปสู่การเน้นการผลิตเพื่อการส่งออก หรือการถ่ายโอนการผลิตไปสู่ภาคเอกชน (Privatization) เป็นต้น

8. State-Firm Diplomacy เกิดขึ้นเนื่องจากการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศที่ทวีความรุนแรงขึ้นซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของโลกนั้น ทำให้รัฐต้องทำการแข่งขันเพื่อเพิ่มส่วนแบ่งในตลาดโลก และทำให้รัฐนั้นต้องปรับนโยบายจากเดิมที่รัฐจะทำการเจรจากับรัฐนั้นเพื่อส่วนแบ่งทางการตลาดและเงินลงทุนตลอดจนองค์ความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ ที่จะไหลเข้ามาในประเทศนั้น รัฐจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศโดยเปิดรับและทำการเจรจากับองค์กรธุรกิจเอกชนข้ามชาติ โดยมีวัตถุประสงค์คือต้องการให้บริษัทข้ามชาติเข้ามาลงทุนในขณะเดียวกันก็พยายามรักษามิให้บริษัทของชาตินั้นไปทำการผลิตนอกประเทศ

9. Firm-Firm Diplomacy เป็นการทูตในมิติใหม่โดยนอกเหนือจากการเจรจาระหว่างรัฐต่อรัฐ และรัฐกับองค์กรธุรกิจเอกชนข้ามชาติแล้ว การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของโลกยังทำให้เกิดการเจรจาในอีกมิติหนึ่งนั่นคือการเจรจาระหว่างบริษัทเอกชนด้วยกัน ด้วยทั้งนี้บริษัทเองก็ต้องการสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเองโดยการหาพันธมิตรเพื่อสนองความต้องการระหว่างกันในด้านต่างๆ เช่นในด้านวัตถุดิบหรือแม้กระทั่งการแลกเปลี่ยนทางเทคโนโลยี ทั้งนี้เพื่อเป้าประสงค์ในการเพิ่มศักยภาพทางการผลิต และการแข่งขันในตลาดโลกเพื่อส่วนแบ่งทางการตลาดที่มากขึ้น ซึ่งการร่วมมือกันหรือเจรจาระหว่างกันระหว่างบริษัทเอกชนนั้นอาจเป็นบริษัทที่ประกอบธุรกิจในลักษณะเดียวกัน

หรือ เช่น พันธมิตรระหว่างบริษัทที่ประกอบธุรกิจการออกแบบอากาศยาน, บริษัทที่พัฒนาอากาศยาน และบริษัทที่สร้างอากาศยาน หรืออาจเป็นพันธมิตรที่ประกอบธุรกิจที่แตกต่างกันและไม่ได้อยู่ในตลาด การแข่งขันเดียวกัน เช่น พันธมิตรระหว่างบริษัทคอมพิวเตอร์ กับบริษัทโทรคมนาคม เป็นต้น¹⁶⁵

2.5.4 การศึกษาเกี่ยวกับบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนา หรือประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน

เฉกเช่นเดียวกันกับการศึกษาบริษัทข้ามชาติจากประเทศพัฒนาแล้ว การศึกษาบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนานั้นก็เป็นไปในหลายประเด็นและระดับของการศึกษาวิจัย หากแต่ยังมีปริมาณของการศึกษาวิจัยที่น้อยกว่าการศึกษารัฐบาลข้ามชาติจากประเทศพัฒนาแล้ว เป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะได้อธิบายการศึกษารัฐบาลข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาที่พบเพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับบริษัทข้ามชาติดังกล่าวนี้เป็นไปในทิศทางใดบ้าง

ในเบื้องต้นนั้น ผู้วิจัยจะเสนอกรอบองค์ความรู้และแนวทางการศึกษารัฐบาลข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนา ผ่านงานของ ภาวิดา ปานะนนท์ ซึ่งเป็นนักวิชาการท่านหนึ่งที่มีความสนใจทำการศึกษารัฐบาลข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนา และได้ถ่ายทอดผลการศึกษาค้นคว้าไว้ในเอกสารทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง โดยเอกสารที่ใช้นำเสนอในการประชุมทางวิชาการที่ Copenhagen Business School ประเทศเดนมาร์ก ระหว่างวันที่ 25-26 พฤศจิกายน ค.ศ.2010 ดร.ภาวิดาฯ ได้รวบรวมองค์ความรู้ และแนวทางการศึกษารัฐบาลข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนา หรือประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่เอาไว้ดังนี้

ในระดับการศึกษาที่มีประเทศเป็นหน่วยของการศึกษา และอธิบายนั้น นักวิชาการส่วนใหญ่จะทำการศึกษาการลงทุนต่างประเทศของบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนา ตามกรอบที่เรียกว่า Investment Development Path ที่พัฒนาจากการเริ่มต้นของ John Dunning¹⁶⁶

¹⁶⁵ Susan Strange, 'Rethinking Structural Change in the International Political Economy: States, Firms, And Diplomacy' in Richard Stubbs, Geoffrey Underhill (eds), *Political Economy and The Changing Global Order* (St.Martin's Press, New York 1994) 103-113.

¹⁶⁶ John Dunning, 'Explaining Outward Direct Investment of Developing Countries: In Support of Eclectic Theory of International Production' in Krishna Kumar, Maxwell G. Mcleod (eds.),

ต่อเนื่องมาจนถึงการร่วมงานทางวิชาการระหว่าง John Dunning กับ Rajneesh Narula¹⁶⁷ โดยการให้คำอธิบายตามแนวทางนี้เป็นการนำเสนอว่าระดับของการรับการลงทุนข้ามชาติของประเทศใดประเทศหนึ่งนั้น จะมีความเชื่อมโยงกับระดับของการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศที่เข้าไปลงทุนหรือกล่าวง่าย ๆ คือ ประเทศที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจต่ำจะมี Location Advantages ที่อยู่ในระดับต่ำอันจะส่งผลให้ไม่สามารถที่จะดึงดูดการลงทุนต่างประเทศจากบริษัทข้ามชาติใดๆ ได้มากนัก และเมื่อใดที่ประเทศนั้นๆ มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น การลงทุนข้ามชาติจะมีมากขึ้นตามไป และนั่นคือโอกาสอันดีของบริษัทในประเทศที่จะสะสมความรู้ และเทคนิคต่างๆ เพื่อพัฒนาความได้เปรียบของตนเอง และเมื่อมีการสะสมความได้เปรียบเฉพาะตัว (ownership advantages) มากเพียงพอแล้ว บริษัทนั้นก็จะมีคู่แข่งเพียงพอ และออกไปดำเนินการลงทุนต่างประเทศเช่นเดียวกันนั่นเอง แต่ทั้งนี้ การสร้างความได้เปรียบดังกล่าวนี้จะขึ้นอยู่กับบริบท ด้านความสามารถในการรับ

Mutinalional From Developing Countries (D.C.Health, Massachusettes 1981) citing in Pavida Pananond, *Emerging Multinationals and Global Value Chain Analysis: A Preliminary Evidence From Thailand*, *Emerging Multinationals: Outward Investment From Emerging and Developing Economies*, 25-26 November 2010; John Dunning, *Explaining Interanational Production* (Unwin Hyman, London 1988) citing in Pavida Pananond, *Emerging Multinationals and Global Value Chain Analysis: A Preliminary Evidence From Thailand*, *Emerging Multinationals: Outward Investment From Emerging and Developing Economies*, 25-26 November 2010; John Dunning, *Multinational Enterprise and Global Economy* (Addison-Wesley, Wokingham 1993) citing in Pavida Pananond, *Emerging Multinationals and Global Value Chain Analysis: A Preliminary Evidence From Thailand*, *Emerging Multinationals: Outward Investment From Emerging and Developing Economies*, 25-26 November 2010.

¹⁶⁷ John Dunning, Rajneesh Narula, 'The investment Development Path Revisited: Some Emerging Issues' in John Dunning, Rajneesh Narula (eds.), *Foreign Direct Investment and Government Catalyst for Economic Restructuring* (Routledge, London 1997) citing in Pavida Pananond, *Emerging Multinationals and Global Value Chain Analysis: A Preliminary Evidence From Thailand*, *Emerging Multinationals: Outward Investment From Emerging and Developing Economies*, 25-26 November 2010; John Dunning, Rajneesh Narula (eds.), *Multinationals and Industrial Competitiveness: A New Agenda* (Edward Elgar, Cheltenham 2004) citing in Pavida Pananond, *Emerging Multinationals and Global Value Chain Analysis: A Preliminary Evidence From Thailand*, *Emerging Multinationals: Outward Investment From Emerging and Developing Economies*, 25-26 November 2010

เอาปัจจัยด้านบวกที่เกิดจากการลงทุนข้ามชาติของบริษัทข้ามชาติที่เข้ามาลงทุน หรือความสามารถในการ internalization ของบริษัทในประเทศผู้เปิดรับการลงทุน

ในการศึกษาระดับตัวบริษัทข้ามชาตินั้น การศึกษาในหัวข้อมากในช่วงปลายทศวรรษที่ 1970 ถึง ทศวรรษที่ 1980 นั้น นักวิชาการจะมุ่งเน้นอธิบายว่าบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนานั้นมีการสร้างข้อได้เปรียบในเชิงการแข่งขันได้อย่างไร อาทิ การสร้างความได้เปรียบในเชิงเทคโนโลยี อาทิ การลดระดับในเชิงเทคโนโลยีในเชิงการผลิต (descaling) หรือแม้กระทั่งการใช้สินค้าทุนที่สามารถผลิตขึ้นในประเทศที่เข้าไปลงทุนโดยไม่ต้องเปลืองค่าใช้จ่ายกับการนำเข้าสินค้าทุนหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความสามารถในการลดค่าใช้จ่ายของบริษัท ทว่าการที่บริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาจะสามารถใช้ความได้เปรียบดังกล่าวได้อย่างเต็มที่นั้น บริบทด้านประเทศที่จะเข้าไปลงทุนนั้นก็มีความสำคัญ โดยความได้เปรียบในแง่นี้จะใช้ได้กับการเข้าไปลงทุนในประเทศที่เป็นประเทศกำลังพัฒนาด้วยกันและมีบริบทใกล้เคียงกับประเทศแม่ของบริษัทข้ามชาติ และกรอบระยะเวลาที่บริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาจะสามารถใช้ประโยชน์จากข้อได้เปรียบในลักษณะนี้นั้นก็อยู่ในกรอบจำกัด หรือไม่มีความยั่งยืน โดยนักวิชาการที่นำเสนอกรอบความคิดนี้ ก็มีอยู่หลายท่าน อาทิ Louis T. Wells¹⁶⁸ Donald Lecraw¹⁶⁹ และ Krisna Kumar¹⁷⁰

¹⁶⁸ Louis T. Wells, *Third World Multinationals: The Rise of Foreign Investment for Developing Countries* (The MIT Press, Massachusetts 1983) citing in Pavida Pananond, *Emerging Multinationals and Global Value Chain Analysis: A Preliminary Evidence From Thailand*, *Emerging Multinationals: Outward Investment From Emerging and Developing Economies*, 25-26 November 2010

¹⁶⁹ Donald Lecraw, 'Outward Direct Investment by Indonesian Firms: Motivations and Effects' (1993)(Third Quarter) *Journal of International Business Studies* 589, 589-600 citing in Pavida Pananond, *Emerging Multinationals and Global Value Chain Analysis: A Preliminary Evidence From Thailand*, *Emerging Multinationals: Outward Investment From Emerging and Developing Economies*, 25-26 November 2010.

¹⁷⁰ Krishna Kumar, 'Third World Multinationals: A Growing Force in International Relations' (1982) (26) *International Studies Quarterly* 397, 397-424 citing in Pavida Pananond, *Emerging Multinationals and Global Value Chain Analysis: A Preliminary Evidence From Thailand*, *Emerging Multinationals: Outward Investment From Emerging and Developing Economies*, 25-26 November 2010.

การศึกษาบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาในระยะต่อมานั้นนักวิชาการอาทิ Estrella Paz Tolentino¹⁷¹ และ Sanjaya Lall¹⁷² ก็ดูจะให้ความสำคัญของการพัฒนาความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนา ที่มาจากการสะสมความรู้ทางการผลิต และเทคโนโลยีทางการผลิต เป็นสำคัญ ซึ่งการอธิบายการถือกำเนิดของบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาตามกรอบนี้นั้นก็ถูกวิจารณ์จากนักวิชาการหลายท่าน อาทิ ภาวิตา ปานะนนท์ และ John Mathews¹⁷³ โดยข้อโต้แย้งนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานสองประการ โดยประการแรกนั้นการมีสมมติฐานที่ว่าประเทศกำลังพัฒนานั้นมีความได้เปรียบบางประการอยู่แล้ว เพียงแต่ความได้เปรียบดังกล่าวนั้นได้รับการพัฒนาไป ซึ่งกรอบการมองดังกล่าวนั้นก็ไม่น่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริงที่แท้จริงแล้วบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนานั้นอาจเริ่มต้นจากศูนย์โดยไม่มีควมได้เปรียบในเชิงการแข่งขันทางธุรกิจใดๆ ปรากฏอยู่เลยก็ได้ และโดยส่วนใหญ่แล้วการที่ผู้ประกอบการจากประเทศกำลังพัฒนาจะสามารถพัฒนาตนเองไปสู่จุดที่เป็นบริษัทข้ามชาติได้นั้น ล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยการขยายการลงทุนของบริษัทข้ามชาติจากนอกประเทศเพื่อสร้าง หรือก่อให้เกิดการสร้างควมได้เปรียบในเชิงการแข่งขันของตนเองแทบทั้งสิ้น

ข้อโต้แย้งประการที่สอง ผู้วิจัยเชื่อว่าสาเหตุประการสำคัญนั้นมาจากความพยายามองค์ความรู้ให้มีความเป็นสากล และมีความเป็นศาสตร์ของนักวิชาการที่สร้างกรอบการทำความเข้าใจ โดยข้อโต้แย้งประการที่สองนั้นคือ การมองว่าคำอธิบายแบบนี้มันปราศจากบริบทในเชิงความสัมพันธ์ทางสังคม และดูเหมือนว่าบริษัทนั้นมิได้ตกอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ หรือบริบททางสังคมใดๆ และการสร้างควมได้เปรียบดังกล่าวมันเกิดขึ้นจากตัวบริษัทที่สะสมควมรู้ และเทคโนโลยีของตัวเองใน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁷¹ Estrella Paz Tolentino, *Technological Innovation and Third World Multinationals* (Routledge, London 1993) citing in Pavidia Pananond, Emerging Multinationals and Global Value Chain Analysis: A Preliminary Evidence From Thailand, Emerging Multinationals: Outward Investment From Emerging and Developing Economies, 25-26 November 2010.

¹⁷² Sanjaya Lall, *The New Multinationals: The Spread of Third World Enterprises* (John Wiley&Sons, New York 1993) citing in Pavidia Pananond, Emerging Multinationals and Global Value Chain Analysis: A Preliminary Evidence From Thailand, Emerging Multinationals: Outward Investment From Emerging and Developing Economies, 25-26 November 2010.

¹⁷³ John Mathews, *Dragon Multinational: A New Model for Global Growth* (OUP, Oxford 2002) citing in Pavidia Pananond, Emerging Multinationals and Global Value Chain Analysis: A Preliminary Evidence From Thailand, Emerging Multinationals: Outward Investment From Emerging and Developing Economies, 25-26 November 2010

ดินแดนใดดินแดนหนึ่งเท่านั้น ซึ่งการมองลักษณะนี้นักวิชาการหลายท่านก็มองว่าไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทที่มาจากประเทศในภูมิภาคเอเชีย ที่ปัจจัยทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ต่างๆ นั้นมีบทบาทสำคัญต่อการก่อกำเนิด การเจริญเติบโต และความยั่งยืนของบริษัทข้ามชาติเป็นอย่างยิ่ง อาทิ เครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีชาติพันธุ์เป็นพื้นฐาน เช่น การมีเชื้อสายจีนของเจ้าของธุรกิจ ตลอดจนการมีความสายสัมพันธ์ที่ดีหรือมีเครือข่ายกับบริษัทข้ามชาติจากประเทศพัฒนาแล้วก็ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งเช่นเดียวกัน¹⁷⁴

นอกเหนือจากการประมวลองค์ความรู้ที่ส่วนใหญ่จะศึกษาการถือกำเนิดของบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาที่ ภาววิตาฯ ได้รวบรวมไว้แล้ว การศึกษาบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนานั้นยังมีประเด็นอื่นๆ ที่นักวิชาการให้ความสนใจ เช่น ประเด็นด้านการนำเสนอจุดแข็งของของประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นข้อได้เปรียบบริษัทข้ามชาติจากประเทศพัฒนาแล้ว อันจะเห็นได้จากงานของ Alvaro Cuervo-Cazurra และ Mehmet Genc ที่นำเสนอว่าโดยธรรมชาตินั้นบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนานั้นจะอ่อนแอกว่าบริษัทข้ามชาติจากประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างน้อยที่สุดก็ในบริบทที่บริษัทเหล่านั้นถือกำเนิดขึ้นมาบนพื้นฐานของโครงสร้างในเชิงสถาบันที่ไม่ค่อยมั่นคงแข็งแรง ทว่าจุดอ่อนเหล่านี้จะกลายเป็นจุดแข็งที่สร้างความได้เปรียบเหนือกว่าบริษัทข้ามชาติจากพัฒนาแล้ว ในกรณีที่บริษัทข้ามชาติทั้งจากประเทศกำลังพัฒนา และประเทศพัฒนาแล้ว เข้าไปลงทุนข้ามชาติในประเทศกำลังพัฒนา สาเหตุประการสำคัญนั้นคือความเคยชินต่อบริบทโครงสร้างโครงสร้างในเชิงสถาบันที่ไม่แข็งแรงมาโดยตลอด ซึ่งแม้ว่าบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาอาจไม่ติดอยู่ในกลุ่มบริษัทชั้นนำของโลกลำดับต้นๆ หากแต่จากการศึกษานี้พบว่ามีบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนานั้นจะพบอยู่มาก และมากกว่าบริษัทข้ามชาติจากประเทศพัฒนาแล้วเสียอีกในกรณีการลงทุนข้ามชาติในประเทศกำลังพัฒนา และจะยังมีจำนวนมากขึ้นไปอีกในกรณีที่ระบบโครงสร้างในเชิงสถาบันนั้นอ่อนแอมากๆ ทั้งในแง่มุมมองของกฎหมายที่ล้าสมัย และการทุจริตคอร์รัปชันที่มีอยู่ในวงกว้าง¹⁷⁵

¹⁷⁴ Pavidan Pananond, Emerging Multinationals and Global Value Chain Analysis: A Preliminary Evidence From Thailand, Emerging Multinationals: Outward Investment From Emerging and Developing Economies, 25-26 November 2010.

¹⁷⁵ Alvaro Cuervo-Cazurra, Mehmet Genc, 'Transforming disadvantages Into Advantages: Developing-Country MNEs in The Least Developed Countries' (2008) 39(6) Journal of International Business Studies 957, 957-979.

ประเด็นของการศึกษาบรรษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนานั้นยังมีอยู่อีกหลายประเด็น และหลายระดับ ที่กล่าวมานั้นเป็นเพียงตัวอย่างของการศึกษาเกี่ยวกับบรรษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยหยิบยกขึ้นมาเพียงเพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบถึงแนวทางการศึกษาและประเด็นที่แตกต่างไปจากการศึกษาบรรษัทข้ามชาติจากประเทศพัฒนาแล้วซึ่งมีอยู่อย่างหลากหลาย ดังที่ได้กล่าวแล้วในบทที่ 1 ในส่วนต่อไปผู้วิจัยจะได้นำเสนอกรอบองค์ความรู้เกี่ยวกับรัฐนิยม (statism) ที่ผู้วิจัยเชื่อว่าจะต้องถูกนำมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อตอบปัญหาของการศึกษา นี้ไม่มีมิติใดก็ตามหนึ่ง

2.6 แนวคิดรัฐนิยมตามแนวทางของ Theda Skocpol

แนวคิดรัฐนิยมนั้นเกิดจากการลุกขึ้นมาโต้แย้งว่ารัฐมิได้เป็นเพียงกรมการกลางในการเจรจาผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มอำนาจต่างๆในสังคม ไม่ได้เป็นสัญลักษณ์ของการกดขี่ทางชนชั้น ทว่าแท้จริงนั้น รัฐ เป็นตัวแสดงทางการเมืองที่มีพลังกำลังในตัวเอง มีผลประโยชน์ที่เป็นของตนเอง และที่สำคัญนั้นรัฐจะมีองค์ประกอบต่างๆ ในการที่จะดำเนินการให้ผลประโยชน์ของรัฐนั้นเป็นไปตามที่ต้องการได้ และปฏิเสธไม่ได้ว่านักวิชาการกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับรัฐเป็นอย่างยิ่งนั้นคือ กลุ่มของ Theda Skocpol ซึ่งได้รังสรรค์งานวิชาการ Bringing The State Back In ที่ถือได้ว่าเป็นงานที่ผู้สนใจศึกษา และให้ความสำคัญกับรัฐในฐานะตัวแสดงที่สำคัญที่สุดในทางเศรษฐกิจ และการเมืองนั้นต้องมีวางเอาไว้บนชั้นหนังสือ และสืบเนื่องจากพื้นที่ส่วนนี้ของงานวิจัย ผู้วิจัยได้อุทิศให้กับการนำเสนอแนวคิดรัฐนิยม (Statism) ดังนั้น การนำเสนอประเด็นที่เป็นแก่นสารของ Bringing The State Back In จะเป็นการเหมาะสมที่จะนำมาสร้างกรอบความเข้าใจของแนวคิดนี้

ประเด็นหลักที่ Skocpol ต้องการนำเสนอจากตัวอย่างการศึกษาที่แตกต่างหลากหลายข้างต้นนั้นคือ ผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นว่ารัฐนั้น ในโลกแห่งความเป็นจริงมีความสำคัญและควรค่าแก่การนำมาพิจารณาในฐานะที่เป็นตัวแสดงหนึ่งที่สำคัญเป็นอย่างมากในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งมีวิธีการนำเสนอโดยการชี้ให้เห็นว่ารัฐนั้นมีผลกระทบอย่างไรในกระบวนการทางการเมือง และสังคมโดยผ่านกระบวนการทางนโยบายของรัฐ และรูปแบบความสัมพันธ์ที่ดำรงอยู่ระหว่างรัฐและกลุ่มต่างๆ ในทางสังคม

นอกจากนี้ Skocpol ได้ชี้ให้เห็นปัญหาของการศึกษาและการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมตามแนวทางของ pluralists และ structural-functionalist ที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับรัฐ เพราะว่าหลายครั้งที่ pluralists นั้นต้องการศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจนโยบายสาธารณะในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น ผลการศึกษานั้นมักพบว่านโยบายสาธารณะที่ออกมานั้นมีขอบเขตนอกเหนือ หรือไม่เป็นไปตามความต้องการของตัวแสดง หรือกลุ่มต่างๆ ทางสังคมเสียทีเดียว บ่อยครั้งที่นโยบายสาธารณะนั้นเป็นไปตามกรอบความต้องการ หรือแนวความคิดของผู้นำ หรือ การตัดสินใจของตัวแสดงต่างๆ ในภาครัฐ ดังนั้นการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองตามแนวทางของ pluralists จึงไม่สอดคล้องสมจริงกับบริบททางประวัติศาสตร์และสถานการณ์ที่เกิดขึ้น¹⁷⁶

ในช่วงยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นปฏิเสธไม่ได้ว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมากมาย กรอบความคิดแบบ Keynesian ตั้งแต่ครั้งทศวรรษ 1930 จนถึง 1950 ในเรื่องการบริหารบริหารระบบเศรษฐกิจแบบมหภาคนั้นได้กลายเป็นคู่มือการปฏิบัติสำคัญ และการใช้จ่ายของภาครัฐนั้นได้กลายเป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมในภูมิภาคยุโรป และสหรัฐอเมริกา การล่มสลายของยุคอาณานิคมที่นำไปสู่การเกิดประเทศใหม่จำนวนมากซึ่งในความเป็นจริงไม่สามารถนำเอารูปแบบสังคมเสรีประชาธิปไตยตามแบบยุโรปตะวันตกไปปรับใช้ได้ ในเชิงการจัดตั้งองค์การทางการเมือง และการกำหนดทางเลือกของนโยบายต่างๆ นอกจากนี้สิ่งที่สำคัญที่สุดนั้นในช่วงกลางยุคทศวรรษที่ 70 ทั้งสหรัฐอเมริกา และอังกฤษนั้นเผชิญกับภาวะความกดดัน การแข่งขันและความผันผวนทางเศรษฐกิจ และปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดที่กล่าวมานั้น Skocpol ได้กล่าวว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การกลับมาศึกษารัฐในฐานะที่เป็นตัวแสดงทางสังคมที่สำคัญ และเป็นตัวแสดงที่กำหนดรูปแบบของสถาบันทางสังคมที่ดำรงอยู่ในความเป็นจริงไม่ว่ารัฐนั้นจะมีลักษณะที่เป็นเผด็จการเบ็ดเสร็จ หรือเป็นประชาธิปไตยก็ตาม ซึ่งการนำรัฐกลับมาศึกษาและอธิบายปรากฏการณ์ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดพื้นฐานการมองบทบาทของรัฐในมิติทางเศรษฐกิจ และทางสังคม¹⁷⁷

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนั้น Skocpol ต้องการนำเสนอว่ารัฐนั้นเป็นตัวแสดงที่ไม่สามารถที่จะละเลยไม่ให้ความสำคัญได้ และในช่วงที่ผู้เขียนได้เขียนหนังสือ *Bringing the State*

¹⁷⁶ Theda Skocpol, 'Bringing The State Back In : Strategies of Analysis in Current Research' in Peter B. Evans, Dietrich Rueschemeyer, Theda Skocpol (eds.), *Bringing The State Back In* (CUP, New York 1985)4-5.

¹⁷⁷ Ibid 6-7.

Back In นั้น รัฐได้กลับมาในฐานะเป็นตัวแสดงที่สำคัญทางสังคม และมีความสำคัญในการศึกษา และอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมือง และสังคมที่ดำรงอยู่จริงในโลก ซึ่งการศึกษารัฐในงานเขียนชิ้นนี้นั้น จะมุ่งเน้นศึกษา และอธิบายในสองมิติ คือ มิติแรกนั้นเกี่ยวข้องกับความเป็นอิสระของรัฐ (state autonomy) และศักยภาพของรัฐ (state capacity) กับการนำไปสู่การประสบผลสำเร็จในการบังคับใช้ หรือการปฏิบัตินโยบาย ส่วนมิติที่สองนั้น จะพิจารณาผลกระทบของรัฐในบริบทของเนื้อหา และการทำงานทางการเมือง

The Autonomy and Capacity of States

ความเป็นอิสระของรัฐ นั้นหมายความถึง การที่รัฐในฐานะที่เป็นองค์การที่มีอำนาจในเชิงการควบคุมเหนือดินแดน และประชกรนั้นสามารถกำหนดเป้าหมาย และดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวซึ่งเป้าหมายที่ได้กำหนดขึ้นนั้นไม่ใช่สิ่งที่สะท้อนความต้องการ ผลประโยชน์ หรือการเรียกร้องของกลุ่มต่างๆ ทางสังคม ชนชั้น หรือสังคม ซึ่ง Skocpol ได้กล่าวว่าหากรัฐไม่มีความเป็นอิสระในการกำหนดเป้าหมายที่ต้องการแล้วนั้นก็เปล่าประโยชน์ในการที่จะมองว่ารัฐนั้นเป็นตัวแสดงที่สำคัญ และหากว่าจะมองต่อไปอีกนั้นการที่รัฐสามารถที่จะดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดขึ้นเองโดยอิสระภายใต้แรงกดดัน และการต่อต้านจากกลุ่มทางสังคมที่มีพลังต่างๆ หรือท่ามกลางสภาวะทางสังคมเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวยนั้นก็เป็นตัวบ่งชี้ถึง ศักยภาพของรัฐ (state capacities) ซึ่งคำถามสำคัญที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือ ปัจจัยใด หรือสิ่งใดเป็นสิ่งที่เป็นตัวกำหนดความเป็นอิสระ และศักยภาพของรัฐ

ในประเด็นที่เกี่ยวกับ ความเป็นอิสระของรัฐนั้น Skocpol นั้นได้นำเสนอข้อค้นพบในประเด็นนี้ว่า ความเป็นอิสระของรัฐนั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่คงที่ หรือมีเหมือนกันในแต่ละรัฐ เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้เสมอ และสถานการณ์บางอย่างโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์วิกฤตินั้นอาจเป็นสิ่งเร้าให้รัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐมีแนวทางในการจัดการกับภาวะดังกล่าวโดยอิสระ และมีได้คำนึงถึงปัจจัยจากกลุ่มทางสังคมภายในรัฐมากนัก โครงสร้างของรัฐกับความเป็นไปได้ในการกำหนดนโยบายอย่างเป็นทางการ อิสระของรัฐนั้นอาจเป็นแปลงไปตามกาลเวลา กลไกของรัฐอาจเปลี่ยนรูปแบบออกไปตามกาลเวลา เช่นเดียวกัน ดังนั้นการศึกษาและอธิบายความเป็นอิสระของรัฐนั้นจึงขึ้นอยู่กับบริบทในเชิง

ประวัติศาสตร์ และการเปลี่ยนแปลงในเชิงบริบทที่ถือเป็นจุดสำคัญ (conjunctural changes) ของแต่ละรัฐนั่นเอง¹⁷⁸

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ state capacities นั้น Skocpol ได้หยิบยกคำกล่าวของ Stephen Krasner ที่ได้กล่าวไว้ว่า “*There is no reason to assume a priori that the pattern of strengths and weakness will be the same for all policies. One state may be unable to alter the structure of its medical system but be able to construct an efficient transportation network, while another can deal relatively easily with getting its citizens around but cannot get their illnesses cured*”¹⁷⁹ ซึ่งจากคำกล่าวนี้นั้นแสดงให้เห็นว่า ศักยภาพในการที่จะบรรลุเป้าหมายของรัฐนั้นมีความแตกต่างกันในแต่ละเป้าหมายที่รัฐต้องการจะบรรลุ ดังนั้นศักยภาพในการบรรลุเป้าหมายตามนโยบายของรัฐในภาพรวมนั้นควรจะต้องศึกษา ศักยภาพในการผลักดันและนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุผลในภาคส่วนต่างๆ ที่แตกต่างกันเข้ามา พิจารณาด้วย เช่นการศึกษาศักยภาพของรัฐในนโยบายด้านเศรษฐกิจ การเมือง หรือการทหาร และ โดยส่วนใหญ่ศักยภาพของรัฐนั้นจะเป็นการตรวจสอบเครื่องมือในเชิงทรัพยากร และเครื่องมือในเชิงนโยบายต่างๆ ที่รัฐนั้นมีอยู่เพื่อที่จะใช้ในการผลักดันเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้บรรลุผล

นอกจากนี้ Skocpol ยังกล่าวว่าการศึกษาศักยภาพของรัฐ (state capacities) นั้น นอกเหนือจากการศึกษาในเชิงทรัพยากร และเครื่องมือในเชิงนโยบายของรัฐ ปัจจัยสำคัญประการ ต่อมาในการบ่งบอกศักยภาพของรัฐนั้น คือ การศึกษาทำความเข้าใจรัฐในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ กับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองซึ่งล้วนแล้วแต่มีตัวแสดงต่างๆ ที่มีผลประโยชน์ เป้าหมาย และทรัพยากรที่ครอบครองอยู่ ซึ่งการศึกษาศักยภาพของรัฐในแง่นี้ก็คือการศึกษาว่ารัฐมี ขอบเขตแค่ไหน อย่างไร ในการที่จะสามารถดำเนินนโยบายได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงกลุ่มทางสังคมต่างๆ เหล่านี้ที่มีอยู่อย่างมากมาย หรือสามารถต่อต้านข้อเรียกร้องของกลุ่มทางสังคมเหล่านี้ หรือแม้กระทั่ง เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มเหล่านี้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสามารถในการจัดการกับแรงเสียด

¹⁷⁸ Ibid (n 176)14.

¹⁷⁹ Stephen Krasner, *Defending the National Interest* (Princeton University Press, New Jersey 1978) 4 citing in Theda Skocpol, ‘Bringing The State Back In : Strategies of Analysis in Current Research’ in Peter B. Evans, Dietrich Rueschemeyer, Theda Skocpol (eds.), *Bringing The State Back In* (CUP, New York 1985) 17.

ทานที่มาจากกลุ่มที่ครอบครองทรัพยากรในเชิงเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลมาก หรือที่เรียกว่าเป็น การศึกษาในเชิง Relational Approach นั้นเอง¹⁸⁰

นอกจากนี้ Skocpol ยังเสนอว่านอกเหนือจากการมองรัฐในฐานะตัวแสดงที่มีความสำคัญ และมีความเป็นอิสระในการกำหนดเป้าหมาย และมีผลต่อนโยบายของรัฐและการเปลี่ยนแปลงของสังคมแล้วนั้น เรายังสามารถทำความเข้าใจรัฐในแนวทางที่มีได้เป็นแค่เป็นตัวแสดงที่สามารถกำหนดเป้าหมาย และดำเนินการไปสู่เป้าหมายภายใต้ศักยภาพของรัฐที่มีเท่านั้น หากแต่การกระทำใดๆ ศึกษาอิทธิพลที่แฝงเร้นอยู่เบื้องหลังการกระทำของรัฐ และมีผลกระทบสืบเนื่องไปถึงรูปแบบของวัฒนธรรมทางการเมือง รูปแบบการเกิดขึ้นของกลุ่มทางสังคม และการแสดงออกในทางการเมืองที่มีลักษณะเฉพาะ และก่อให้เกิดความสำคัญในการกำหนดประเด็นในทางการเมืองที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งการศึกษารัฐในแนวทางนี้นั้นมิได้ศึกษายุทธศาสตร์ของรัฐ และ ศักยภาพของรัฐที่มีผลต่อความเป็นไปได้ในการปฏิบัตินโยบายให้บรรลุเป้าหมาย หากแต่ทำการมองผลกระทบที่แฝงเร้นอยู่ภายใต้การกระทำของรัฐที่มีผลต่อการก่อตั้งกลุ่มต่างๆ มีผลต่อศักยภาพในทางการเมือง และมีผลต่อการก่อรูปของข้อเรียกร้องจากภาคส่วนต่างๆ ในทางสังคม ซึ่งผลกระทบดังกล่าวของการกระทำของรัฐนั้นอาจเกิดขึ้นโดยตั้งใจ หรือไม่ตั้งใจ ซึ่งมีมิติทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ ตลอดจนความแตกต่างในรูปแบบของรัฐบาล ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้ก็ให้เกิดความแตกต่างกันในการให้ความหมาย และวิธีการที่แตกต่างกันในสิ่งเดียวกันที่เรียกว่า “การเมือง” และนอกจากนี้ ความแตกต่างเหล่านี้ก็มีอิทธิพลต่อกลุ่มทางสังคมต่างๆ และชนชั้นต่างๆ ในสังคมของรัฐที่ต่างกันอย่างอีกด้วย¹⁸¹

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เพื่อง่ายต่อการจับประเด็น ผู้วิจัยจะนำประเด็นต่างๆ ของ Bringing The State Back In ที่ผ่านการสังเคราะห์โดย วีระ หวังสัจจะโชค มานำเสนอประเด็นหลักในการวิเคราะห์รัฐอันประกอบไปด้วย 4 ด้านคือ

- 1) รัฐในฐานะตัวแสดงหลักทางการเมืองที่มี “ผลประโยชน์” เป็นของตัวเอง
- 2) รัฐมีอิสระในการปกครองและควบคุมสังคม (domination) ไม่ว่าจะเป็นการบังคับใช้นโยบาย หรือการกำหนดความต้องการของประชาชน

¹⁸⁰ Ibid (n 176)19.

¹⁸¹ Ibid (n 176) 22-25.

- 3) รัฐมีศักยภาพหลากหลาย (capacities) ในการบังคับใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายของรัฐ
- 4) ศักยภาพของรัฐสามารถดูได้สองด้านคือ ด้านเครื่องมือทางนโยบาย (policy instrument) และด้านความสามารถของรัฐในการจัดการกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง ซึ่งจะมีตัวแสดงนอกภาครัฐ (non-state actors) เข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ ไม่ว่าจะมาจากภายในหรือระหว่างรัฐ¹⁸²

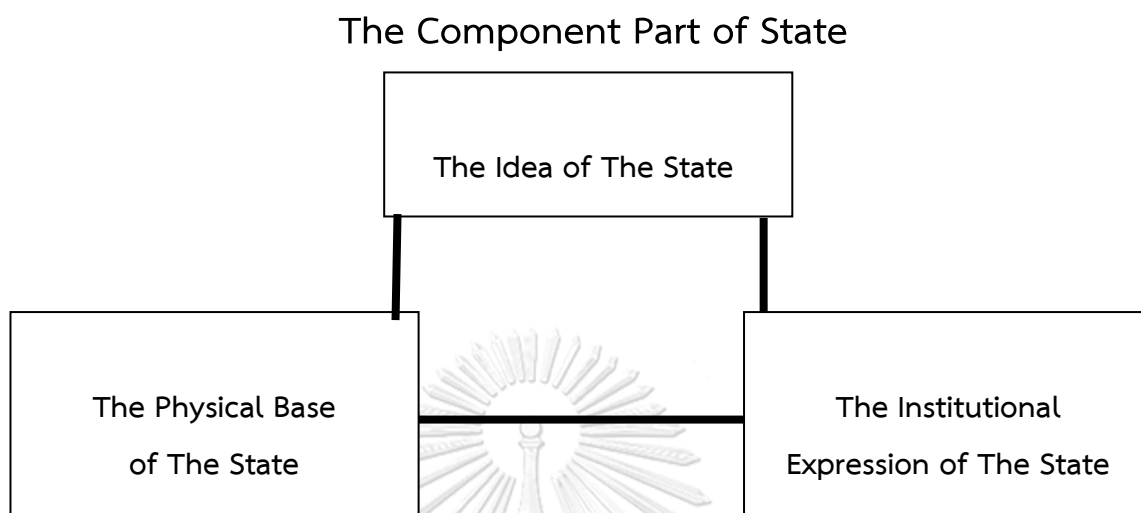
2.7 แนวคิดเรื่ององค์ประกอบของรัฐ และความมั่นคงของรัฐของ Barry Buzan

กรอบแนวคิดทฤษฎีที่ผู้วิจัยจะนำเสนอในลำดับต่อมานั้นเป็นกรอบแนวคิดที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดการวิเคราะห์การเมืองโดยใช้รัฐเป็นศูนย์กลาง โดยแนวคิดข้างต้นนั้นนำเสนอว่ารัฐนั้นมีผลประโยชน์เป็นของตนเอง และมีองค์ประกอบที่จำเป็นที่จะบรรลุผลประโยชน์นั้นได้ ซึ่งแน่นอนว่าผลประโยชน์หรือเป้าหมายสำคัญของรัฐ คือการรักษาความมั่นคงและความเป็นรัฐเองไว้ อย่างไรก็ตาม การพิจารณาว่าเรื่องใดนั้นเป็นภัยคุกคามต่อรัฐนั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากที่จะชี้ชัดลงไป และประเด็นการให้คำนิยาม หรือชี้ชัดว่าตัวแสดงที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นจะมีวิธีการกำหนด หรือให้ความหมายว่าอะไรคือความมั่นคงของชาตินั้นยังเป็นสิ่งที่ยังไม่มีจุดสิ้นสุด และยังไม่มีการยอมรับร่วมกัน และในงานชิ้นนี้ก็ได้มีเป้าประสงค์ในการนำเสนอทางออกให้กับการโต้แย้งดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษามุ่งนำทฤษฎีหรือกรอบคำอธิบายที่น่าจะมีความเป็นไปได้และให้คำอธิบายที่น่าเชื่อถือจากนักวิชาการที่ได้นำเสนอมา และสามารถนำมาศึกษา และทำความเข้าใจในองค์ประกอบของรัฐ และปรากฏการณ์ในด้านความมั่นคงของชาติซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าสามารถที่จะนำมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเพื่อตอบปัญหางานวิจัยชิ้นนี้

กรอบทฤษฎีนี้มีแก่นสารในการนำเสนอว่ารัฐ ประกอบไปด้วยองค์ประกอบใด และอะไรที่ถือเป็นมิติที่กระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของชาติ ซึ่งในงานชิ้นนี้นั้นได้หยิบยกมาจากกรอบคำอธิบายองค์ประกอบของรัฐ และความมั่นคงของรัฐที่ Barry Buzan ได้ให้คำอธิบายเอาไว้ ซึ่งกรอบดังกล่าวนั้นประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ ดังต่อไปนี้

¹⁸² วีระ หวังสัจจะโชค, 'การจัดสถาบันของนโยบายจำนำข้าว' (วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2013).

แผนภาพที่ 5 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐตามแนวทางของ Barry Buzan

จากกรอบการวิเคราะห์ และให้คำอธิบายองค์ประกอบของรัฐ และมิติที่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐตามที่ Barry Buzan ได้นำเสนอนั้น จะเห็นได้ว่า เริ่มต้นจากการพิจารณาองค์ประกอบของความเป็นรัฐ โดยมีการให้กรอบว่า รัฐนั้นประกอบไปด้วยสามองค์ประกอบหลักซึ่งมีความเชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออกซึ่งองค์ประกอบหลักของความเป็นรัฐตามกรอบแนวคิดนี้นั้นประกอบไปด้วย

Idea of the state

องค์ประกอบส่วนนี้นั้นจะประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ ที่เป็นอุดมคติ กำหนดกรอบและให้ความหมายของรัฐนั้นๆ ว่ารัฐนั้นดำรงความเป็นรัฐอยู่อย่างไร ซึ่งสิ่งทีในส่วนนี้นั้นหมายความรวมถึง คือ ประชากรซึ่งจะต้องมีจำนวนมากพอที่จะทำให้สามารถให้เข้าใจได้ว่าเป็นกลุ่มทางสังคมที่สามารถแสดงออกได้ถึงความเป็นรัฐ ขนาดของดินแดนซึ่งจะต้องมีขนาดที่กว้างขวางมากพอที่รัฐจะสามารถทำภารกิจหน้าที่ต่างๆ ในการปกครองตนเองได้โดยมีทรัพยากรที่เพียงพอในการที่จะดำรงอยู่ได้

อย่างไรก็ดี ปัจจัยสองประการไม่ว่าจะเป็นขนาดของดินแดน หรือขนาดของประชากรนั้นอาจไม่เพียงพอต่อการแบ่งแยกรัฐออกจากหน่วยทางสังคมอื่นๆ เนื่องจากในปัจจุบัน

บริษัทข้ามชาติต่างๆ ก็อาจจะครอบครองทรัพยากร พื้นที่ และประชากรของบริษัท เป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน คุณลักษณะของรัฐอีกประการหนึ่งที่สำคัญของรัฐนั้นคือ อำนาจอธิปไตยของรัฐ ซึ่งการดำรงความเป็นรัฐนั้นหมายความว่ารัฐนั้นมีอำนาจสูงสุดในการปกครองดินแดน ประชากร และบริหารกิจการของรัฐได้ด้วยตนเองโดยไม่ขึ้นอยู่กับอำนาจใด ๆ ที่เหนือกว่า ซึ่งในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นแต่ละรัฐก็มีอำนาจอธิปไตยที่เป็นของตนเอง รัฐต่างๆ ที่ดำรงอยู่ถูกแบ่งแยกจากกันโดยหลักการอำนาจอธิปไตยที่แต่ละรัฐนั้นมี และภายในรัฐนั้นอำนาจอธิปไตยของรัฐเป็นอำนาจสูงสุด และไม่มีอำนาจใดเหนือกว่า

นอกจากนี้ Idea of the state นั้นยังหมายถึงสิ่งที่เป็นคุณค่า ซึ่งคุณค่านั้นเป็นสิ่งซึ่งประชากรในดินแดนยึดถือ และมีอยู่ร่วมกัน และสามารถเป็นสิ่งประสานประชากรต่างๆ นั้นให้ดำรงอยู่ร่วมกัน และยอมรับคุณค่าใดๆ ร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การก้าวรุดจากความเป็นรัฐไปสู่ความเป็นชาติ ซึ่งคุณค่าของความเป็นชาตินั้นจะต้องได้รับการปลูกฝังอย่างเหนียวแน่นในประชากรของชาติ ซึ่งหากเป็นกรณีที่ตรงกันข้ามคือ ประชากรไม่ได้รับการปลูกฝังคุณค่าร่วมกันอย่างเหนียวแน่นแล้วนั้น สิ่งก็ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คือ ปัญหาความมั่นคงของชาติ

Idea of the state หมายถึงอุดมการณ์ของรัฐที่ดำรงอยู่ ว่าจะ ต้องการดำเนินการ ความเป็นรัฐอย่างไร ภายใต้กรอบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมอย่างไร เช่น สหรัฐอเมริกามีอุดมการณ์ที่เป็นเสรีประชาธิปไตย ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ดังนั้น หากชาติไปเสียซึ่งอุดมการณ์ทั้งสอง สหรัฐอเมริกาจะมีได้เป็นสหรัฐอเมริกาทันทีที่เข้าใจกันทุกวันนี้ ซึ่งอุดมการณ์ของรัฐแต่ละรัฐนั้นมีความแตกต่างกันดังจะเห็นได้จากระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบัน ซึ่งแต่ละรัฐมีเป้าหมายและอุดมการณ์หรือความเชื่อที่แตกต่างกัน เช่นรัฐอิสลามนั้นย่อมจะมีอุดมการณ์ในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมที่แตกต่างจากรัฐเสรีประชาธิปไตย เป็นต้น

Idea of the state นั้นสามารถพิจารณาได้จากเป้าประสงค์ของรัฐอีกประการหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้จากการที่รัฐนั้นสร้างความรู้สึกร่วมกันของเป้าประสงค์ของชาติ ซึ่งอาจมีการสร้างเป้าประสงค์จากพื้นฐานของหลักการในการแบ่งแยกเชื้อชาติ และเผ่าพันธุ์ ก็ได้ ซึ่งก็มีตัวอย่างให้เห็นอย่างชัดเจนในประวัติศาสตร์โลก

กล่าวโดยสรุป Idea of the state นั้นมีความสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของรัฐ กำหนดพฤติกรรมของรัฐ และเป็นส่วนสำคัญในการก่อรูปสถาบันทางสังคมที่เป็นตัวกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม และIdea ที่สถิตย์อยู่ในโครงสร้างสถาบันที่ได้ก่อรูปขึ้นแล้วนั้นก็

สิ่งสำคัญที่มีผลกระทบต่อนโยบายต่างๆ ของรัฐ ไม่ว่าจะในฐานะที่เป็นแผนที่ทิศทาง (road map) จุดเชื่อมประสานระหว่างภาคส่วนต่างๆ ของสังคม (focal point and glue)

The Institution of the state

องค์ประกอบของรัฐในลำดับต่อมา คือ Institution of the state หมายถึงกลไกต่างๆ อย่างของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นกลไกที่ดำรงอยู่เพื่อดำเนินการในกิจการของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลหรือการกลไกในด้านนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ตลอดจนกฎหมาย ระเบียบ และกระบวนการดำเนินการต่างๆ ที่สามารถทำให้รัฐนั้นดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อบรรลุเป้าหมาย คุณค่า หรือค่านิยมของรัฐได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งนั่นคือ institution of the state เป็นกลไกที่รัฐปฏิบัติการ บริหาร จัดการ กิจการของรัฐภายใต้กรอบของ Idea of the state โดย idea of the state และ institution of the state นั้นเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกันอยู่ และเป็นส่วนที่เสริม และเติมเต็มซึ่งกันและกัน เช่นการมีอุดมคติทางด้านประชาธิปไตยนั้นจะปราศจากความหมายถ้ามิได้มีสถาบันที่ได้ก่อตั้งขึ้นเพื่อทำให้อุดมการณ์ต่างๆ นั้นสามารถทำงานได้ในความเป็นจริง ในทิศทางเดียวกัน สถาบันนั้นจะปราศจากทิศทาง และเป้าหมาย หากขาดไปเสียซึ่งอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่เป็นแผนที่หรือเป็นกรอบกำกับทิศทางของสถาบัน ซึ่งในทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาจะเห็นความเชื่อมโยงระหว่าง the idea of the state และ Institution of the state ซึ่งมักจะดำรงอยู่ร่วมกันเสมอ และหากว่ามีการสิ้นสุดหรือสูญสลายนั้น ทั้งสองส่วนมีแนวโน้มที่จะสิ้นสุดลง หรือถูกทำลายไปร่วมกัน เช่นการที่อุดมคติแบบ Nazi นั้นสิ้นสุดลงเมื่อเยอรมันนั้นพ่ายแพ้สงคราม และโครงสร้างสถาบันของเยอรมันนั้นก็ถูกทำลายไป และถูกแทนที่ใหม่โดยโครงสร้างสถาบันตามแนวทางของประเทศผู้ชนะสงครามนั่นเอง

The Physical Base of The State

องค์ประกอบในส่วนนี้นั้นมิได้เป็นสิ่งที่ยุ่งยาก และซับซ้อนในการทำความเข้าใจ เพราะเป็นสิ่งที่เห็นได้ไม่ยากนักในเชิงกายภาพ ซึ่งนั่นหมายถึง ดินแดนของรัฐที่ถูกกำหนดขึ้นโดยเส้นเขตแดน และประชากรของรัฐ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ ความมั่งคั่งร่ำรวยที่ได้เกิดขึ้นภายในของเขตของรัฐที่เป็นรูปธรรม

จากการให้กรอบความเข้าใจองค์ประกอบของรัฐตามแนวทางข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของความเป็นรัฐ 3 ส่วนนั้นได้เชื่อมประสานกันและดำรงไว้ซึ่งความเป็นรัฐไว้ ดังนั้นหากพิจารณาในแง่มุมมองของความมั่นคงของรัฐ การที่มีตัวแสดง กรอบแนวคิด หรือการกระทำใดที่เป็น

การรบกวนการดำรงอยู่ตามปกติขององค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นองค์ประกอบใด องค์ประกอบหนึ่ง หรือทั้งหมดก็ตาม นั้นหมายความถึงการรบกวน ทำลาย ความเป็นรัฐ ซึ่งจะกลายเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการดำรงอยู่ของรัฐ อันหมายความว่า เป็นปัญหาความมั่นคงของรัฐนั่นเอง¹⁸³

2.8 กรอบแนวคิดเรื่องห่วงโซ่มูลค่าโลก (Global Value Chain-GVC)

กรอบแนวคิดห่วงโซ่มูลค่าโลก (Global Value Chains, GVCs) นั้น สามารถอธิบายให้เข้าใจอย่างคร่าวๆ ว่าหมายถึงกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าและบริการนั้น เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เน้นการผลิตและขายสินค้าโดยบริษัทเองตั้งแต่ต้นจนถึงมือผู้บริโภคโดยปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการสร้างความมั่งคั่ง คือการขยายกิจการเพื่อแสวงหาความมั่นคงในด้านต่างๆ ในภูมิภาคที่สร้างความได้เปรียบในด้านการแข่งขัน เช่นทางด้านวัตถุดิบ โดยระบบการผลิตแบบเก่าที่มีความแตกต่างกันกับระบบการผลิตแบบห่วงโซ่มูลค่าโลก ที่มีแนวคิดว่าการผลิตสินค้านั้น เป็นเป็นกิจกรรมที่ไร้พรมแดน โดยจะกระจายการผลิตออกเป็นส่วนย่อยๆ โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ่านกระบวนการผลิต ประกอบ ไปจนถึงขั้นที่สินค้าถึงมือผู้บริโภค ซึ่งการแยกผลิตโดยแบ่งเป็นขั้นตอนต่างๆ นั้นมีพื้นฐานอยู่ที่ว่ากระบวนการผลิตในขั้นตอนใดจะมีประสิทธิภาพสูงสุดในส่วนใดของโลก ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของห่วงโซ่นั้นจะมีมูลค่าเพิ่มอยู่ กิจกรรมการผลิตที่มีลักษณะแยกส่วนแยกพื้นนี้ทำให้เกิดสายการผลิตหรือเกิดเป็นห่วงโซ่การผลิตของโลก (Global Production Networks)¹⁸⁴ ดังนั้นการที่บริษัทใด หรือประเทศใดจะเข้าไปอยู่ในห่วงโซ่การผลิต หรือห่วงโซ่มูลค่าโลกได้หรือไม่ อย่างไรนั้น จึงขึ้นอยู่กับมาตรการด้านต่างๆ ที่ต้องแข่งขันกันระหว่างรัฐนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ประเทศกำลังพัฒนา รวมถึงประเทศพัฒนาน้อยที่สุด ได้รับประโยชน์จากปรากฏการณ์ห่วงโซ่มูลค่าโลกนี้โดยทำให้ประเทศเหล่านี้ที่ยังไม่สามารถพัฒนาอุตสาหกรรมหรือผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกได้เองตลอดทั้งสายพานการผลิต สามารถเข้าเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโลกได้ง่ายขึ้น โดยมุ่งไปที่การผลิตสินค้าใน(บาง)ช่วงของห่วงโซ่ที่ประเทศนั้นๆ มีศักยภาพ ซึ่งจะส่งผลดีต่อประเทศในด้านการจ้างงาน กระตุ้นเศรษฐกิจ ฯลฯ

¹⁸³ Barry Buzan, *People State & Fear: The National Security Problem in International Relations* (Wheatsheaf Books Ltd, Sussex 1983) 36-69.

¹⁸⁴ John Humphrey, Herbert Schmitz, 'Global Governance and Upgrading: Linking Industrial Cluster and Global Value Chain Reserch', Institute of Development Studies Paperwork 2000, 8-9.

ท่ามกลางการแข่งขันอย่างเข้มข้นภายใต้โลกาภิวัตน์ หน่วยทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นรัฐหรือบริษัทข้ามชาติ นอกจากจะต้องพยายามที่จะเข้าไปมีโอกาสเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่มูลค่าโลกแล้วนั้น ปัจจุบัน การมีโอกาสเข้าไปมีโอกาสในห่วงโซ่ยังคงกล่าวยังไม่เพียงพอต่อการความยั่งยืนในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ หรือความเจริญเติบโตของบริษัทข้ามชาติ สิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญในการรักษาพื้นที่ และเพิ่มมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่มูลค่าเพิ่มของโลกนั้น รัฐ หรือบริษัทข้ามชาติ ต้องมีการพัฒนาตนเองเพื่อสร้างศักยภาพในการแข่งขัน เพิ่มมูลค่า ตลอดจนสร้างเสถียรภาพทางการผลิตของตนเองเพื่อไม่ให้ตนเองหลุดออกไปจากห่วงโซ่มูลค่าโลก ซึ่งโดยทั่วไปนั้นก็จะมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพของตนเองเป็น 4 ระดับ¹⁸⁵ ได้แก่

- การพัฒนากระบวนการ ซึ่งหมายถึงการพัฒนากระบวนการภายในต่างๆ ให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงที่สุด
- การพัฒนาคุณภาพของสินค้า โดยการผลิตสินค้าใหม่ๆ ที่มีคุณภาพดีขึ้นภายใต้ราคาที่ไม่แพง และที่สำคัญสินค้าใหม่ที่ผลิตได้นั้นดีกว่า และมีคุณภาพมากกว่าสินค้าที่มีอยู่เดิม
- การพัฒนาทักษะในด้านการบริหารจัดการ และพัฒนาด้านเทคโนโลยีเพิ่มเพื่อมูลค่า อันจะทำให้ความได้เปรียบนั้นคงอยู่นานกว่าและมีความแปรปรวนน้อยกว่าการผลิตที่ไม่ต้องใช้เทคโนโลยี หรือการผลิตที่อาศัยแรงงานจำนวนมากๆ
- การเพิ่มหรือขยายห่วงโซ่การผลิต โดยอาศัยศักยภาพการผลิตที่มีอยู่แล้วเพียงแต่ขยายออกไปในพื้นที่ใหม่ๆ ในการที่สามารถจะได้รับผลตอบแทนมากยิ่งขึ้น

เวียดนามเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าโลกในอัตราที่สูง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเวียดนามนั้นใช้ประโยชน์จากโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ และมีการปรับสภาพแวดล้อมทางการลงทุนภายในประเทศจนสามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่มูลค่าโลกในสินค้าที่หลากหลาย โดยอาจพิจารณาได้จากอัตราการที่มีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าโลกสูงในสินค้าที่มีความนิยม เช่น ในปี ค.ศ.2012 ร้อยละ33 ของโทรศัพท์ Smart Phone ยี่ห้อ Samsung มีขั้นตอนการผลิต/ประกอบในเวียดนาม ซึ่งศักยภาพในการผลิตโทรศัพท์ Samsung ของเวียดนามสูงถึง 150 ล้านเครื่อง

¹⁸⁵ Sompong Sirisoponilp, Ake Tangsupvattana, 'Thailand: Sick Man of Asia?' in Richard Westra (ed.), *The Political Economy of Emerging Markets: Varieties of BRICS in the Age of Global Crises and Austerity* (Routledge, London 2017) 162.

ต่อปี¹⁸⁶ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าโลกของเวียดนามนั้น อาจเห็นได้จากข้อมูลการการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศที่มีอัตราสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแม้ว่าการลงทุนดังกล่าวจะไม่ได้แสดงถึงมูลค่าเพิ่มในกระบวนการผลิตต่างๆที่ตกสู่เวียดนามอย่างชัดเจนในห่วงโซ่มูลค่าโลกก็ตาม อย่างไรก็ตาม อดี ผู้วิจัยเชื่อว่าการที่บริษัทข้ามชาติเข้ามาลงทุนทางตรงในเวียดนามมากนั้นย่อมสะท้อนให้เห็นอะไรบางอย่างในเชิงบวกต่อเศรษฐกิจของเวียดนามในห่วงโซ่มูลค่าโลกจากที่ได้กล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่ากรอบแนวความคิดเกี่ยวกับห่วงโซ่มูลค่าโลกนั้นเป็นกรอบแนวคิดที่ควบคู่มาทั้งกับปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ และมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาบริษัทข้ามชาติโดยตรงซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยเชื่อว่าจะมีความสำคัญทั้งในแง่ของการเป็นคำอธิบายปรากฏการณ์การลงทุนข้ามชาติของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาได้

การเดินทางในบทนี้มาถึงจุดสิ้นสุดเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยหวังว่าผู้อ่านจะได้ทราบข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ทั้งในแง่องค์ความรู้ที่ผ่านมามีเกี่ยวกับเวียดนาม ตลอดจนกรอบทฤษฎีสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งในส่วนที่ช่วยสร้างความเข้าใจในบริบทของเหตุผลของการศึกษาทิศทางการศึกษา และกรอบแนวคิดที่จะมีความเกี่ยวข้องกับการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผู้วิจัยทำการศึกษา ในบทต่อไป ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลด้านต่างๆ ของพื้นที่กรณีศึกษา ซึ่งได้แก่ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจเวียดนามในแง่มุมต่างๆ ทั้งในด้านต่างๆ ไป ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางกายภาพ มิติทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนมิติที่เป็นที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นบริบทของการเปลี่ยนแปลงนโยบายการบริหารเศรษฐกิจ ตลอดจนการผนวกเข้ากับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจของเวียดนาม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁸⁶ เอกสารเผยแพร่สำนักการค้าสินค้า กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ , ‘ไทยกับการมีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าโลก’

< <http://www.thaifita.com/thaifita/Portals/0/GlobalValueChain.pdf> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2559

บทที่ 3

เวียดนาม

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอภาพคร่าวๆ ในมิติต่างๆ ของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามไม่ว่าจะเป็นมิติในเชิงกายภาพ มิติทางประวัติศาสตร์ มิติทางการเมืองการปกครอง มิติด้านการปฏิรูปเศรษฐกิจไปสู่นโยบายโดยเหมยของเวียดนาม มิติของเวียดนามกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ โดยผู้วิจัยต้องการนำเสนอให้ผู้อ่านทำความเข้าใจกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประเทศนี้ ว่าแท้จริงแล้วนั้นความเป็นเวียดนามนั้นคืออะไร ซึ่งการทำความเข้าใจกับประเทศนี้ที่เป็นกรณีศึกษานั้น มีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากบริบทของความเป็นเวียดนามเหล่านี้จะถูกนำมาเข้ามาเป็นปัจจัยในการร่วมทำการวิเคราะห์การศึกษาวิจัยครั้งนี้ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยตระหนักดีว่าผู้วิจัยมีอำนาจเสนอองค์ความรู้และการศึกษาที่เกี่ยวกับเวียดนามได้ทั้งหมด หากแต่การนำเสนอในส่วนนี้นั้นผู้วิจัยเชื่อว่าน่าจะเป็นเพียงพอที่จะทำให้ผู้อ่านได้รู้จักกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และเข้าใจ “ความเป็นเวียดนาม” ตลอดจนได้รับทราบประเด็นความสัมพันธ์ต่างๆ ระหว่างเวียดนามกับไทย ดียิ่งขึ้นอย่างแน่นอน

3.1 มิติทางด้านภูมิศาสตร์ และกายภาพ

อาณาเขต และอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน^{๑๖๗}

CHULALONGKORN UNIVERSITY

เวียดนามเป็นประเทศที่มีพื้นที่ตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกของคาบสมุทรอินโดจีน ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 328,000-331,000 ตารางกิโลเมตร โดยสาเหตุที่ขนาดพื้นที่ของเวียดนามเป็นช่วงของการประมาณการณ่นั้น เนื่องจากแหล่งข้อมูลที่ยังนำเสนอข้อมูลไม่สอดคล้องกันและยังไม่สามารถมีข้อสรุปในเรื่องขนาดพื้นที่ของประเทศเวียดนามได้ เช่น ศ.ดร.เขียน ธีระวิทย์ ให้ข้อมูลว่าเวียดนามมีพื้นที่ 330,360 ตารางกิโลเมตร¹⁸⁷ อภิชาติ ศิริมาติ ให้ข้อมูลว่า เวียดนามมีขนาดพื้นที่

¹⁸⁷ เขียน ธีระวิทย์, *เวียดนาม: สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ* (สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ, 2542)7.

329,560 ตารางกิโลเมตร¹⁸⁸ ดร.ไตรรัตน์ ยืนยง ให้ข้อมูลว่าเวียดนามมีขนาดพื้นที่ 331,150 ตารางกิโลเมตร¹⁸⁹ และฐานข้อมูลเวิร์ลด์แอตลาส ให้ข้อมูลว่าเวียดนามมีขนาดพื้นที่ 310,070 ตารางกิโลเมตร¹⁹⁰ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้ข้อมูลว่าเวียดนามพื้นที่ประมาณ 328,000 ตารางกิโลเมตร¹⁹¹ สารวิจัยธุรกิจ ธนาคารกรุงไทยให้ข้อมูลว่าเวียดนามมีพื้นที่ประมาณ 331,150 ตารางกิโลเมตร¹⁹²

แม้ว่าเวียดนามจะไม่มีปัญหาในเรื่องการโต้แย้งอำนาจอธิปไตยในส่วนของการบินเขตแดนบนพื้นที่แผ่นดินใหญ่ แต่อธิปไตยในพื้นที่ทะเลจีนใต้นั้นยังคงเป็นปัญหาอยู่เรื่อยมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาโต้แย้งกรรมสิทธิ์ในพื้นที่กับจีนที่ทวีความรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีเรือจีนตัดสายเคเบิลของเรือบิ่งหมิงห์ 2 (Binh Minh 2) ซึ่งเป็นเรือสำรวจเวียดนามในปี ค.ศ. 2011 ซึ่งจีนอ้างว่าเรือของเวียดนามได้รุกล้ำและมาปฏิบัติการในพื้นที่อธิปไตยของจีน ส่วนเวียดนามเองก็กล่าวอ้างว่าเรือของเวียดนามนั้นปฏิบัติการอยู่ภายในพื้นที่ที่อยู่ในอำนาจอธิปไตยของตน ซึ่งการกระทำของเรือดังกล่าวนี้เวียดนามถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของตนเองอย่างยิ่ง และเกิดการประท้วงอย่างรุนแรงของรัฐบาลเวียดนาม และชาวเวียดนามที่มีการชุมนุมหน้าสถานทูตจีนในกรุงฮานอย และบนถนนในนครโฮจิมินห์

การเผชิญหน้าในประเด็นเรื่องอำนาจอธิปไตยเหนือพื้นที่เกาะในทะเลจีนใต้ระหว่างจีนกับเวียดนามนั้นยิ่งทวีความรุนแรงและสร้างความตึงเครียดยิ่งขึ้นไปอีกจากกรณีความขัดแย้งบริเวณหมู่เกาะพาราเซล (ฮว่างซา, Hoang Sa) ที่เวียดนามให้มีฐานะเทียบเท่าอำเภอขึ้นอยู่กับนครด่าหนัง (Da Nang) โดยจีนเรียกพื้นที่บริเวณเดียวกันนี้ว่า ซีซา (Xi Sha) โดยกรณีนี้จีนได้ไปตั้งแท่นขุดเจาะน้ำมัน Haiyang Shiyou-981 ที่บริเวณดังกล่าวในเดือน พฤษภาคม ค.ศ. 2014 ซึ่งกรณีนี้ก็ได้ก่อให้เกิดเหตุการณ์ขัดแย้งที่รุนแรงระหว่างเรือจีน และเวียดนามตามมา เช่นกรณีที่เรือจีนฉีดน้ำแรงดันสูงหรือกระสุนน้ำไปที่เรือเวียดนาม การกระแทกหรือพยายามจมเรือเวียดนาม โดยรัฐบาล

¹⁸⁸ พ. ประไพพงษ์, อภิชาติ สิริผาดิ, *เวียดนาม ตลาดพันล้านที่น่าลงทุน: Vietnam-A Billion-USD Market to Watch* (Offset Creation Co. Ltd., กรุงเทพฯ 2550) 16.

¹⁸⁹ ไตรรัตน์ ยืนยง, *รอบรู้เรื่องประชาคมอาเซียน* (บริษัท รวมสาส์น (1977) จำกัด, กรุงเทพฯ 2558) 250.

¹⁹⁰ Where is Vietnam?,

< <http://www.worldatlas.com/as/vn/where-is-viet-nam.html> > accessed 20 December 2016

¹⁹¹ ทอการค้าไทยและสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย, *คู่มือการค้าและการลงทุนสาธารณะรัฐสังคมนิยมเวียดนาม* (โรงพิมพ์สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, กรุงเทพฯ 2554) 6.

¹⁹² ธนาคารกรุงไทย, 'เวียดนาม:สะพานเชื่อมการลงทุน ASEAN-จีน' (2014) (18)(2) สารวิจัยธุรกิจ 1,2.

เวียดนามเรียกร้องให้เงินถอนแทนชุดเจาะน้ำมันออกไปจากหมู่เกาะพาราเซล พร้อมทั้งเรียกร้องให้จีนหยุดโจมตีและทำลายทรัพย์สินบนเรือประมงเวียดนาม และเรียกร้องให้จีนนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และชดใช้ค่าเสียหายแก่เรือประมงเวียดนาม ซึ่งจีนก็ยังยืนยันถึงอำนาจอธิปไตยของจีนเหนือพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งการแสดงออกของจีนดังกล่าวนี้ ได้สร้างความไม่พอใจอย่างยิ่งแก่ภาคประชาชนของเวียดนาม และนำมาซึ่งการชุมนุมประท้วง การเผาตัวเอง การก่อกบฏ โดยมีการบุกทำลาย และเผาโรงงานของจีน ซึ่งกรณีนี้ยังลุกลามไปถึงโรงงานของชาติอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องด้วย เช่น สิงคโปร์ เกาหลี ญี่ปุ่น ไต้หวัน เนื่องจากชาวเวียดนามไม่สามารถแยกแยะได้ว่าเป็นโรงงานของประเทศใด โดยเหตุการณ์ดังกล่าวนี้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้เสียชีวิตทั้งหมดประเมินกันว่าล้วนเป็นชาวเวียดนามทั้งสิ้น นอกจากนี้เหตุการณ์ดังกล่าวยังทำให้ผู้ประกอบการชาวจีนและคนจีนที่อยู่ในเวียดนามนั้นต้องรีบอพยพออกนอกประเทศ โดยทางการจีนนั้นได้ส่งทั้งเครื่องบิน และเรือมารับชาวจีนที่อยู่ในเวียดนามออกไป นอกจากกรณีหมู่เกาะพาราเซลแล้ว หมู่เกาะสแปรตลี (เตื่องซา, Truong Sa) ที่เวียดนามให้ขึ้นตรงกับจังหวัด แคนห์หว่า (Khanh Hoa) ก็ยังเป็นหนึ่งในหมู่เกาะที่เวียดนามที่กรณีพิพาทด้านอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนกับจีนอย่างต่อเนื่องอีกด้วย¹⁹³

กล่าวโดยสรุปนั้น พื้นที่ทางกายภาพทางด้านเขตแดนหรืออำนาจอธิปไตยของเวียดนามเหนือพื้นที่นั้นยังไม่มีความชัดเจน หรือมีความเบ็ดเสร็จเด็ดขาดเห็นได้จากกรณีพิพาทต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีพิพาทกับจีน ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้ หากว่ามีการปะทะ หรือมีความรุนแรงขึ้นอีก อาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของเวียดนามทางด้านการเมือง และเศรษฐกิจของเวียดนามทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การแบ่งเขตการปกครองและเมืองสำคัญ

¹⁹³ กรมส่งเสริมการค้าส่งออก, *คู่มือการค้า และการลงทุน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม* (สำนักข่าวพาณิชย์ กรมส่งเสริมการค้าส่งออก, กรุงเทพฯ 2554) 1; เขียน จีระวิทย์, *เวียดนาม: สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ* (สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ, 2542) 7; ัญญาทิพย์ ศรีพนา, 'เวียดนาม: การเมือง เศรษฐกิจ และการต่างประเทศ' ใน สีดา สอนศรี และคณะ, *เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: หนึ่งทศวรรษก่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียน* (พ.ศ. 2550-2558) (โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ 2559) 272-282; พ. ประไพพงษ์, อภิชาติ สิริผาดิ, *เวียดนาม ตลาดพันล้านที่นักลงทุน: Vietnam-A Billion-USD Market to Watch* (Offset Creation Co. Ltd., กรุงเทพฯ 2550) 16.

เวียดนามแบ่งเขตการปกครองในทั้งประเทศออกเป็น 59 จังหวัด (Tinh) และ 5 เมืองสำคัญที่มีฐานะเป็นนครซึ่งเทียบเท่ากับจังหวัด โดยสามารถแยกย่อยโดยละเอียดออกเป็น 3 เขตภูมิภาคหลักๆ คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้

ภาคเหนือ

ภาคเหนือของเวียดนามคือพื้นที่เหนือสุดของประเทศไล่ลงมาจนถึงจังหวัดกวางบิญห์ (Quang Binh) โดยลักษณะภูมิประเทศนั้นโดยส่วนใหญ่ก็จะเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยภูเขาสูงมากมาย ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อภูมิประเทศ โดยในพื้นที่ภาคเหนือนั้นจะมีแม่น้ำสายสำคัญๆ จำนวน 2 สาย คือ แม่น้ำกุง (Cung) ซึ่งจะไหลไปบรรจบกับแม่น้ำแดงและก่อให้เกิดเป็นพื้นที่ดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแดง (Red river delta) ความสำคัญของภูมิภาคนี้คือ เป็นพื้นที่ที่ตั้งของเมืองหลวงของประเทศคือเมือง ฮานอย (Ha Noi) โดยจังหวัดในภาคเหนือนี้มีดังนี้

1. ฮานอย- เป็นเทศบาลนคร (Ha Noi)
2. กวางนิญ (Quang Ninh)
3. กวางบิญ (Quang Binh)
4. คาวบ่าง หรือเกาปัง (Cao Bang)
5. ซอนลา (Son La)
6. ไถ เจียน (Thai Nguyen)
7. ไถบิญ (Thai Binh)
8. ทัญฮัว (Thanh Hoa)
9. เทียนกวาง (Tuyen Quang)
10. วิญฟุก (Vinh Phuc)
11. หลั่งซอน (Lang Son)
12. เหงอัน (Nghe An)
13. ฮัวบิญ (Hoa Binh)
14. ฮ่าเกียง (Ha Giang)
15. ฮ่าต่าย (Ha Tay)
16. นัมดิญ (Nam Dinh)
17. นิญบิญ (Ninh Binh)
18. บ้ากเกียง (Bac Giang)

19. บ้ากซัน (Bac Kan)
20. บ้ากนินญ (Bac Ninh)
21. ฟู่ถ่อ (Phu Tho)
22. เยนไบ้ (Yen Bai)
23. เล้าไค (Lao Cai)
24. ไลช่าว (Lai Chau)
25. ฮ่าติญ (Ha Tinh)
26. ฮ่านาม (Ha Nam)
27. ฮุงเยน (Hung Yen)
28. ไฮดวง (Hai Duong)
29. ไฮฟอง-เป็นเทศบาลนคร (Hai Phong)

เมืองสำคัญทางภาคเหนือของเวียดนามนั้นมีอยู่หลายเมือง ซึ่งจะมีความสำคัญแตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละเมืองทั้งในแง่ของความสำคัญของเมืองในฐานะที่เป็นเมืองหลวงหรือเมืองสัญลักษณ์ของประเทศ ตลอดจนลักษณะของกิจกรรมในภาคการผลิตทั้งในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม โดยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลของเมืองสำคัญทางภาคเหนือไว้จากเอกสารต่างๆ ไว้ได้ดังนี้

ฮานอย (Ha Noi) เชื่อแน่ว่าทุกคนย่อมไม่ปฏิเสธว่าเมืองนี้เป็นเมืองสำคัญที่เป็นสัญลักษณ์ของเวียดนาม ทั้งในแง่มุมมองทางประวัติศาสตร์ และในฐานะปัจจุบันของเมืองที่มีฐานะเป็นเมืองหลวงประเทศ โดยกรุงฮานอยมีพื้นที่ประมาณ 921 ตารางกิโลเมตร โดยเมืองนี้ตั้งอยู่บริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแดง และมีแม่น้ำหลายสายไหลผ่าน และปัจจุบันถือเป็นศูนย์กลางการบริหารประเทศ ตลอดจนเป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้าการลงทุนในภาคเหนือ มีท่าอากาศยานนานาชาตินอยไบ (Noi Bai) เป็นประตูสำคัญที่เปิดรับนักธุรกิจ นักท่องเที่ยวจากโลกภายนอกนอกจากนี้ในแง่มุมมองของการท่องเที่ยว ฮานอยยังถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสำคัญกับเวียดนามเป็นอย่างมากเนื่องจากมีสถานที่สำคัญ พิพิธภัณฑสถาน และสถานที่เชิงสัญลักษณ์ของประเทศตั้งอยู่มากมาย

ไฮฟอง (Hai Phong) เป็นเมืองสำคัญอีกเมืองหนึ่งในทางภาคเหนือ และมีลักษณะการปกครองพิเศษที่มีฐานะเป็น “นคร” หนึ่งในห้าเมืองของเวียดนาม โดยนครไฮฟอง มีพื้นที่ประมาณ 1,519 ตารางกิโลเมตร โดยความสำคัญของเมืองนี้คือ การมีฐานะเป็นเมืองท่าที่มีความสำคัญในภาคเหนือโดยเฉพาะอย่างยิ่งท่าเรือไฮฟอง นอกจากนี้ เมืองนี้ยังถือเป็นเขตสำคัญในเชิง

การผลิตในอุตสาหกรรมหนัก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ต่อเรือ และวัสดุก่อสร้าง โดยเมืองนี้เป็นอีกเมืองหนึ่งที่มีสนามบินรองรับการเดินทางของผู้มาเยี่ยมเยือน คือสนามบิน Cat Bi

กว๋างนินห์ (Quang Ninh) จังหวัดกว๋างนินห์เป็นเมืองที่ยังมีป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์อยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเมืองที่อุดมไปด้วยถ่านหินจนทำให้เมืองนี้เป็นแหล่งทรัพยากรถ่านหินที่มีความสำคัญที่สุดของประเทศ จังหวัดกว๋างนินห์มีพื้นที่ประมาณ 5,899-6099 ตารางกิโลเมตร เป็นที่ตั้งของท่าเรือสำคัญอีกท่าเรือหนึ่งในภาคเหนือ คือท่าเรือ Hon Gai และประเด็นสำคัญที่ไม่สามารถจะละเลยได้หากจะกล่าวถึงจังหวัดนี้คือ จังหวัดนี้เป็นที่ตั้งของสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในระดับโลกคือ อ่าวฮาลอง (Ha Long Bay)

เซินลา (Son La) จังหวัดนี้ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 14,055-14,147 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นไหล่เขา ซึ่งเหมาะแก่การทำฟาร์มโคนม และปลูกพืชที่เจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ที่ค่อนข้างจะมีอากาศเย็น โดยสินค้าการเกษตรที่มีความสำคัญและเป็นพืชเศรษฐกิจของจังหวัดนี้คือ ชาดำ

ภาคกลาง

ภาคกลางของเวียดนามนั้นมีพื้นที่ครอบคลุมตั้งแต่จังหวัดกว๋างตรี (Quang Tri) ถึงขัญฮัว (Khanh Hoa) พื้นที่ส่วนใหญ่ของภาคกลางเป็นที่ราบสูงที่เต็มไปด้วยหินภูเขาไฟ หากทราายนินทรายและทะเลสาบ มีอากาศค่อนข้างร้อนตลอดปี ซึ่งภาคกลางประกอบไปด้วยจังหวัดต่างๆ ดังนี้

1. กว๋างไฉ่ (Quang Nhai)
2. กว๋างตรี (Quang Tri)
3. กว๋างนัม (Quang Nam)
4. ขัญฮัว (Khanh Hoa)
5. คนตุม (Kon Tum)
6. ญาลาย (Gai Lai)
7. ดาลัด (Dak Lak)
8. ดานัง - มีฐานะเป็นนคร (Da Nang)
9. ทัวเทียน-เว้ (Thua Thien-Hue)
10. บิญดีญ (Binh Dinh)

- 11.ฝูเยิน (Phu Yen)
- 13.คอนตุม (Kon Tum)
- 14.ลำดั่ง (Lam Dong)

เมืองสำคัญๆ ทางภาคกลางของเวียดนามนั้นมียุ่ไม่มากนัก ซึ่งจะมีเพียงสองเมืองเท่านั้นที่มีความสำคัญ และมีความโดดเด่น ได้แก่ เมืองถัวเทียน-เว้ (Thua Thein-Hue) ซึ่งเป็นเมืองประวัติศาสตร์ และเคยเป็นเมืองหลวงเก่าแก่ของเวียดนามและปัจจุบันถือเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่เปิดรับนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศให้มาเยี่ยมชม ส่วนอีกเมืองหนึ่งคือ นครดานัง (Da Nang) ที่ปัจจุบันมีฐานะเป็นเมืองศูนย์กลางธุรกิจ การค้า และการท่องเที่ยว ตลอดจนเป็นเมืองท่าที่สำคัญของภาคกลางของเวียดนาม โดยนครดานังนั้นมีทั้งท่าเรือและสนามบินนานาชาติเป็นประตูสำคัญในการเปิดรับธุรกิจและการท่องเที่ยว และการขนส่งสินค้าของประเทศ

ภาคใต้

ภาคใต้ของเวียดนามนั้นครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่จังหวัดดั่งไน (Dong Nai) ไปจนถึงพื้นที่ใต้สุดเวียดนาม โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ของภาคใต้อย่างมีลักษณะเป็นที่ราบสูง หากแต่ในภาคใต้อีกยังมีพื้นที่ราบลุ่มที่มีความสำคัญซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์และเป็นอยู่อาศัยของประเทศไทยคือที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง หรือที่เรียกว่า กูลองยาง (Cuu Long Giang) ซึ่งก็เป็นที่ตั้งของเมือง โฮจิมินห์ (Ho Chi Minh) หรือที่อดีตเรียกว่าเมืองไซ่งอน (Saigon) ซึ่งเคยเป็นเมืองหลวงของเวียดนามได้จนกระทั่งปี ค.ศ.1975 ที่เวียดนามสามารถรวมประเทศได้ โดยอาณาบริเวณของภาคใต้ของเวียดนามนั้นครอบคลุมพื้นที่ 24 จังหวัด ดังนี้

- 1.เกิ่นเธอ (Can Tho) -มีฐานะเป็นนคร
- 2.กำมัว (Ca Mau)
- 3.เคียนเกียง (Kien Giang)
- 4.ซ็อกตราง (Soc Trang)
- 5.ดั่งทัป (Dong Thap)
- 6.ดั่งไน (Dong Nai)
- 7.ด้ากโนง (Dak Nong)
- 8.เตียนเบียน (Dien Bien)

- 9.ตราวิญ (Tra Vinh)
- 10.ตายนินญ (Tay Ninh)
- 11.เทียนเกียง (Tien Giang)
- 12.นินญถ่วน (Ninh Thuan)
- 13.บะเหรี่ย-วุงต้อ (Ba Rai-Vung Tau)
- 14.บั๊กเลียว (Bac Liu)
- 15.บิญดวอง (Binh Duong)
- 16.บิญฟววก (Binh Phuoc)
- 17.เบนตร (Ben Tre)
- 18.บิญถ่วน (Binh Thuan)
- 19.ลงอัน (Long An)
- 20.ลามดอง (Lam Dong)
- 21.วิญลง (Vinh Long)
- 22.ห่าวเกียง (Hua Giang)
- 23.อันเกียง (An Giang)
- 24.โฮจิมินห์ (Ho Chi Minh) มีฐานะเป็นนคร

ภาคใต้มีเมืองสำคัญอยู่หลายเมืองด้วยกัน อาทิ

โฮจิมินห์ (Ho Chi Minh) เป็นเมืองสำคัญที่มีฐานะเป็นนคร โดยเมืองนี้มีฐานะเป็นเมืองที่สำคัญอย่างยิ่งในมิติของการเป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้า การนำเข้าการส่งออก โดยมีสนามบินนานาชาติเต็ญเซินญีต (Tan Son Nhat) และท่าเรือไซ่งอนซึ่งเป็นท่าเรือที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ เป็นประตูสำคัญ นอกจากนี้นครโฮจิมินห์ยังได้รับสมญาว่าเป็นไข่มุกแห่งเอเชียอีกด้วย

เกิ่นเธอ (Can Tho) ซึ่งเมืองนี้ก็มีฐานะเป็นนครอีกเช่นกัน เมืองนี้มีความสำคัญในฐานะที่เป็นศูนย์กลางการแปรรูปอาหารทะเล ตลอดจนเป็นแหล่งปลูกข้าวที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ

เทียนเกียง หรือเตียงยาง (Tien Gien) ถือเป็นเมืองสำคัญในฐานะที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่สำคัญอย่างยิ่งของประเทศเนื่องมาจากสภาพทางกายภาพของจังหวัดนี้นั้นตั้งอยู่ที่บริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง จึงทำให้การปลูกพืช และผลไม้เมืองร้อนนั้นได้ผลผลิตเป็นจำนวนมาก

บ๊ะเหรี๊ย-วุงต้อ หรือบาเรีย-หุงเต่า (Ba Ria-Vung Tau) เป็นเมืองที่สำคัญอย่างยิ่งในภาคส่วนของการเป็นแหล่งผลิตน้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติของเวียดนาม โดยผลผลิตในจังหวัดนี้นั้นถือว่ามีปริมาณมากที่สุดในคาบสมุทรอินโดจีน โดยพื้นที่สำคัญที่ถือเป็นแหล่งผลิตดังกล่าวอยู่ที่บริเวณทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเมือง ที่เรียกว่าบักโฮ (Bac Ho) หรือ แหล่งเสือขาว (White Tiger)¹⁹⁴

จากที่ผู้วิจัยกล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยหวังว่าผู้อ่านน่าจะสามารถจินตนาการภาพกว้างๆ ของสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ การแบ่งภาคและเขตการปกครอง ตลอดจนความสำคัญของเมืองหลักๆ ได้แล้ว อย่างไรก็ตามผู้วิจัยตระหนักดีว่าการแบ่งพื้นที่ภาคต่างๆ ของเวียดนามในแต่ละแหล่งข้อมูลความรู้อาจมีความแตกต่างกันบ้าง เช่น กรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์ของไทย แบ่งพื้นที่ภูมิภาคต่างๆ ของเวียดนามออกเป็น 8 ภูมิภาค ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อินโดจีนศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพาที่แบ่งเวียดนามออกเป็น 4 ภาค อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์สำคัญของผู้วิจัยคือการสร้างภาพกว้างๆ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจลักษณะการแบ่งเขตการปกครอง สภาพภูมิประเทศ และภูมิอากาศ อันถือเป็นการจัดการด้านลักษณะทางกายภาพของประเทศดังกล่าว ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกที่จะแบ่งเวียดนามออกเป็น 3 ภาค อันประกอบไปด้วย ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจของผู้อ่าน และถึงแม้ว่าการแบ่งเขตการปกครองจะมีความแตกต่างกัน แต่ทุกพื้นที่ และทุกจังหวัดของเวียดนามก็ถูกผนวกเข้าไปในคำอธิบายแล้วอย่างครบถ้วนไม่ตกหล่น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁹⁴ กรมส่งเสริมการส่งออก, *คู่มือการค้า และการลงทุน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม* (สำนักข่าวพาณิชย์ กรมส่งเสริมการส่งออก, กรุงเทพฯ 2554)2-6; เขียน ธีระวิทย์, *เวียดนาม: สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ* (สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ, 2542)13-16; พ.ประไพพงษ์, อภิชาติ สิริมาตี, *เวียดนาม ตลาดพันล้านที่น่าลงทุน: Vietnam-A Billion-USD Market to Watch* (Offset Creation Co. Ltd., กรุงเทพฯ 2550)16-18; ศูนย์อินโดจีนศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, *ข้อมูลพื้นฐานสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม* (ศูนย์อินโดจีนศึกษา ชลบุรี, 2551)2-8.

ประชากร

ตารางที่ 11 สถานภาพประชากรเวียดนามตั้งแต่ปี ค.ศ.1955-2017

Year	Population	Yearly % Change	Yearly Change	Migrants (net)	Median Age	Fertility Rate	Density (P/Km ²)	Urban Pop %	Urban Population	Country's Share of World Pop	World Population	Viet Nam Global Rank
2017	95,414,640	1.03 %	970,440	-40,000	30.8	1.96	308	34.7 %	33,121,357	1.27 %	7,515,284,153	14
2016	94,444,200	1.07 %	996,599	-40,000	30.8	1.96	305	34.1 %	32,247,358	1.27 %	7,432,663,275	14
2015	93,447,601	1.13 %	1,017,965	-40,000	30	1.96	301	33.6 %	31,371,674	1.27 %	7,349,472,099	14
2010	88,357,775	0.97 %	830,792	-175,500	29	1.93	285	30.6 %	27,063,643	1.28 %	6,929,725,043	13
2005	84,203,817	0.96 %	783,651	-154,500	26	1.92	272	27.5 %	23,174,885	1.29 %	6,519,635,850	13
2000	80,285,563	1.32 %	1,017,318	-43,200	24	2.25	259	24.6 %	19,715,397	1.31 %	6,126,622,121	13
1995	75,198,975	1.97 %	1,397,874	-78,800	22	3.23	243	22.4 %	16,866,266	1.31 %	5,735,123,084	13
1990	68,209,604	2.24 %	1,432,047	-66,500	21	3.85	220	20.5 %	13,957,680	1.28 %	5,309,667,699	13
1985	61,049,370	2.34 %	1,335,370	-65,000	20	4.6	197	19.8 %	12,061,240	1.26 %	4,852,540,569	13
1980	54,372,518	2.22 %	1,128,624	-162,600	19	5.5	175	19.4 %	10,566,004	1.22 %	4,439,632,465	15
1975	48,729,397	2.34 %	1,064,421	0	18	6.33	157	19 %	9,236,237	1.2 %	4,061,399,228	17
1970	43,407,291	2.77 %	1,109,455	0	18	6.46	140	18.5 %	8,012,205	1.18 %	3,682,487,691	17
1965	37,860,014	2.99 %	1,037,878	0	24	5.4	91	16.6 %	6,267,121	1.14 %	3,322,495,121	18
1960	32,670,623	3.03 %	904,568	0	22	6.16	105	14.8 %	4,838,108	1.08 %	3,018,343,828	17
1955	28,147,785	2.56 %	667,576	0	24	5.4	91	13.2 %	3,709,961	1.02 %	2,758,314,525	18

ที่มา Worldometers, Vietnam Population,

<<http://www.worldometers.info/world-population/vietnam-population/>> accessed 12 June 2017

จากตารางที่ 4.7 จะเห็นได้ว่าในปี 2017 นั้นเวียดนามมีประชากรประมาณ 95 ล้านคน โดยมีอัตราการเกิดประมาณ 1.03 เปอร์เซนต์ โดยมีคนอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เป็นเมืองประมาณ 33 ล้านคน หรือคิดเป็น 34.7 เปอร์เซนต์ของประชากรทั้งหมด ทั้งนี้ประชากรของเวียดนามนั้นมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 1.27 ของประชากรทั้งหมดบนโลก ซึ่งเวียดนามนั้นมีประชากรมากเป็นลำดับที่ 14 ของโลก

ตัวเลขประชากรทางด้านบนนั้น เป็นตัวเลขสถิติจากหน่วยงานเอกชนที่มีข้อมูลประชากรของเวียดนามที่มีความทันสมัยที่สุด คือเป็นตัวเลขสถิติในปี ค.ศ.2017 อย่างไรก็ตาม ตัวเลขสถิติด้านประชากรที่เป็นทางการที่มาจากหน่วยงานสำนักงานสถิติแห่งชาติเวียดนาม (General Statistics Office of Vietnam-GSO) นั้น ตัวเลขสถิติด้านประชากรที่ทันสมัยที่สุดและสามารถสืบค้นได้นั้นคือตัวเลขของปี ค.ศ.2014 ซึ่งระบุจำนวนประชากรเวียดนามไว้ว่ามีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 90.7 ล้านคน โดยมีประชากรที่เป็นเพศชายประมาณ 44.7 ล้านคน และเป็นเพศหญิงประมาณ 45.9 ล้านคน โดยมีประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองทั้งสิ้นประมาณ 30 ล้านคน และอัตราส่วนของประชากรวัย

ทำงานของเวียดนามที่มีอายุตั้งแต่ 15-59 ปี นั้นมีอัตราสูงถึงประมาณร้อยละ 74 ของประชากรทั้งหมด¹⁹⁵

ประเด็นด้านการรู้หนังสือของประชากรเวียดนามก็เป็นประเด็นที่น่าสนใจและมีความสำคัญ เนื่องจากสถิติการรู้หนังสือของประชากรเวียดนามนั้นน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะสะท้อนให้เห็นถึงหรือมีผลต่อคุณภาพของประชากรในวัยทำงานของเวียดนามซึ่งมีสัดส่วนที่สูงมาก อันจะมีผลสำคัญต่อการพัฒนาประเทศได้ไม่มากนักน้อย และจากการตรวจสอบของผู้วิจัยนั้นปรากฏว่าอัตราการรู้หนังสือหรืออ่านออกเขียนได้ของประชากรเวียดนามนั้นอยู่ในอัตราที่สูงมาก โดยการคำนวณจากประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปทั้งเพศชายและหญิงโดยอ้างอิงจากตัวเลขสถิติของธนาคารโลกพบว่า ในปี ค.ศ.2015 นั้นประชากรเวียดนามมากถึงร้อยละ 95 นั้นสามารถที่จะอ่านออกเขียนได้¹⁹⁶

3.2 มิติด้านประวัติศาสตร์ของเวียดนาม

ในมิติทางประวัติศาสตร์ส่วนนี้นั้นผู้วิจัยจะได้กล่าวคร่าวๆ ถึงประวัติศาสตร์ของเวียดนามในสองหัวงหลักๆ คือ หัวงก่อรูปเป็นรัฐในช่วงก่อนการเข้ารุกรานของฝรั่งเศส หัวงการเข้าครอบครองประเทศเวียดนามของฝรั่งเศสและเวียดนามกลายเป็นอาณานิคมเพื่อนำเสนอให้เห็นว่าเวียดนามนั้นตกอยู่ใต้อิทธิพลของต่างชาติมานานมากแค่ไหน และสภาวะของการตกอยู่ภายใต้อำนาจของต่างชาตินั้นเป็นอย่างไร ซึ่งประเด็นเหล่านี้หากพิจารณาโดยผิวเผินอาจเป็นเพียงองค์ความรู้ที่เป็นส่วนประกอบที่ไม่สำคัญมากนักของงานวิจัย ทว่า ในความเห็นของผู้วิจัยนั้น ประวัติศาสตร์ในส่วนนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง และเป็นต้นทางที่นำมาสู่ความเป็นเวียดนาม ณ ปัจจุบัน อย่างน้อยที่สุดก็ยังมีผลทางในความรู้สึกนึกคิดของทั้งผู้นำ และชาวเวียดนาม นอกจากนี้ประวัติศาสตร์ของการกอบกู้เอกราชของเวียดนามจนได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส ผ่านสงครามกับสหรัฐอเมริกาจนสามารถรวมประเทศได้สำเร็จนั้นจะถูกหยิบยกมากล่าวถึงเพื่อนำเสนอให้เห็นกว่าที่เวียดนามจะได้มาซึ่งเอกราชโดยสมบูรณ์นั้นต้องผ่านเส้นทางที่ยากลำบากอย่างไร

¹⁹⁵ General Statistics of Vietnam, Population and Employment,

< http://www.gso.gov.vn/default_en.aspx?tabid=774 > accessed 15 April 2017

¹⁹⁶ The World Bank Data, Adult Literacy Rate,

< <http://data.worldbank.org/indicator/SE.ADT.LITR.ZS?locations=VN> > accessed 15 April 2017

เวียดนามก่อนการเข้าครอบครองของฝรั่งเศส

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้น มีการค้นพบว่ามีมนุษย์อยู่อาศัยในบริเวณแถบลุ่มน้ำแดงที่ใกล้กับที่ตั้งเมืองฮานอยในปัจจุบันมาแล้วกว่า 3,000 ปี หากแต่เป็นเพียงการทราบว่าบริเวณดังกล่าวนั้นเคยมีมนุษย์ตั้งรกรากและอยู่อาศัยในพื้นที่บริเวณดังกล่าวมาแล้วเพียงเท่านั้น ยังมีหลักฐานใดบ่งชี้ว่ามนุษย์ที่อาศัยดังกล่าวนี้เป็นต้นกำเนิดของก๊ก หรือเป็นประเทศเวียดนาม เวียดนามที่รู้จักกันในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามในระยะเวลา 258 ปี ก่อนคริสตกาลนั้นพอจะสันนิษฐานได้ว่ากษัตริย์แห่งเอวเหวียด (Au Viet) ได้สถาปนาอาณาจักรเอวหลาก (Au Lac) ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่บริเวณใกล้กับกรุงฮานอยในปัจจุบัน ซึ่งพอจะสันนิษฐานได้ว่าอาณาจักรนี้นั้นน่าจะเป็นจุดอ้างอิงที่สืบสาวมาถึงประเทศเวียดนามในปัจจุบันได้

ตั้งแต่ช่วงที่เวลาที่อาณาจักรเอวหลาก (Au Lac) มีอำนาจและครอบครองพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำแดงนั้น มีหลักฐานปรากฏว่าอาณาจักรนี้ต้องเผชิญกับความท้าทายและถูกยึดครองพื้นที่ และตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ปกครองจีนที่ต้องขยายอำนาจและดินแดนลงมาทางใต้ซึ่งก็คือฉินสื่อหวางตี้ (จีนซีฮ่องเต้) แห่งราชวงศ์ฉิน ต่อเนื่องมาถึงจักรพรรดิฮั่นอู่ตี้แห่งราชวงศ์ฮั่น เป็นระยะเวลายาวนานถึงประมาณพันปีเศษ ซึ่งจีนเองก็ทำการปกครองพื้นที่ในลักษณะหลวมๆ ไม่เข้มงวดมากนัก

ในท้ายที่สุดเวียดนามที่มีจุดกำเนิดมาจากอาณาจักรเอวหลากนั้นก็ปลดปล่อยตนเองเป็นอิสระจากจีนภายใต้การนำของราชวงศ์ลี แห่งอาณาจักรไต้เหวียด (Dai Viet) ที่ปกครองประเทศมาเป็นระยะเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ.1009-1225 ภายใต้กษัตริย์สืบเนื่องกันมา 9 พระองค์ อย่างไรก็ตาม พื้นที่ที่เป็นประเทศเวียดนามในปัจจุบันก็มีการผลัดเปลี่ยนกันมาใช้อำนาจจากผู้นำที่มาจากราชวงศ์ต่างๆ เรื่อยมานับจากราชวงศ์ลี ราชวงศ์เตริน (Tran) ราชวงศ์เล (Le) ไต่มาจนถึงราชวงศ์เหงียนในศตวรรษที่ 18 ที่มีเหงียนฟุกแอนห์ (Nguyen Phuc Anh) หรือจักรพรรดิยาลอง (Gia Long) เป็นต้นราชวงศ์ โดยจักรพรรดิยาลองนั้นได้ย้ายเมืองหลวงมาจากฮานอยที่เมืองเว้ (Hue) โดยการปกครองโดยราชสำนักเว้ นั้น เวียดนามได้คัดลอกรูปแบบการปกครองในระบบจักรพรรดิของจีนมาปฏิบัติ มีการยึดถือลัทธิขงจื้อเป็นรูปแบบในการดำเนินชีวิต ซึ่งก็สะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุที่คริสต์ศาสนา ถูกต่อต้านอย่างรุนแรงในห้วงเวลาดังกล่าว

ราชวงศ์เหงียนซึ่งเป็นราชวงศ์สุดท้ายของเวียดนามนั้น มีจักรพรรดิทั้งสิ้น 13 พระองค์ คือจักรพรรดิยาลองซึ่งครองราชย์ในช่วงปี ค.ศ.1802-1820 เป็นจักรพรรดิองค์แรก และมี

จักรพรรดิเบอไต๋ (Bao Dai) ซึ่งครองราชย์ในช่วง ค.ศ.1925-1945 เป็นจักรพรรดิองค์สุดท้าย ซึ่งในจำนวนจักรพรรดิ 13 พระองค์นั้นมีเพียง 4 พระองค์เท่านั้นที่ปกครองเวียดนามในฐานะที่เป็นประเทศเอกราชในลักษณะที่ปกครองครอบคลุมพื้นที่ทั้งประเทศ โดยหลังจากการปกครองของจักรพรรดิตีต๊ก (Tu Duc) ซึ่งเป็นจักรพรรดิองค์ที่สี่ของราชวงศ์ (เวียดนามถูกฝรั่งเศสเริ่มรุกรานและยึดพื้นที่ตั้งแต่สมัยนี้แล้ว) นั้น ราชสำนักต่อมาคือราชสำนักของจักรพรรดิตีต๊ก (Duc Duc) เวียดนามก็ถูกแบ่งออกเป็นสามส่วน คือ ส่วนทางตอนเหนือที่เรียกว่าแคว้นดงกินห์ (Dong Kinh) ส่วนตอนกลางของประเทศที่เรียกว่าแคว้นอันนัม และส่วนสุดท้ายคือส่วนทางใต้ที่เรียกว่าแคว้นโคชินไชน่า ซึ่งแคว้นดงกินห์ และแคว้นอันนัมนั้น เป็นรัฐภายใต้อารักขาของฝรั่งเศส (Protectorate) มีข้าหลวงภาคของฝรั่งเศสเข้าไปทำการปกครองทางอ้อม ส่วนโคชินไชน่านั้นตกอยู่ภายใต้การปกครองโดยตรงของฝรั่งเศสโดยตรงและประชาชนที่อยู่ในแคว้นดังกล่าวได้สัญชาติเป็นคนในอาณัติฝรั่งเศส (French Subjects) ส่วนประชาชนที่อยู่ในสองแคว้นที่เหลือนั้นมีฐานะเป็นประชาชนในอารักขาของฝรั่งเศส (French preteges)

เวียดนามภายใต้ฝรั่งเศส

การเข้ารุกรานและผนวกเวียดนามเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสด้วยการใช้กำลังทางทหารนั้นเริ่มต้นขึ้นในระหว่างปี ค.ศ.1857-1862 ซึ่งจบลงด้วยการทำสนธิสัญญาไซ่ง่อน ในปี ค.ศ. 1862 ซึ่งให้อำนาจฝรั่งเศสในการครอบครองพื้นที่เมืองไซ่ง่อนและบริเวณโดยรอบ ซึ่งหลังจากทำสนธิสัญญาดังกล่าวนั้น เวียดนามพยายามทำการเจรจาเพื่อให้ฝรั่งเศสถอนทหารออกจากเวียดนามไปโดยตลอด นับระยะเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ.1862-1874 ซึ่งนอกจากการเจรจจะไม่เป็นผลแล้ว ช้ำร้ายไปกว่านั้นคือ ฝรั่งเศสยังได้ผนวกเอาดินแดนส่วนที่เหลือของที่ราบลุ่มน้ำโขงทั้งหมดเข้าเป็นอาณานิคมของตนเองซึ่งเรียกว่า โคชินไชน่า ซึ่งรวมไปถึงดินแดนกัมพูชาที่ตกเป็นดินแดนในอารักขาของฝรั่งเศสไปในท้ายที่สุดด้วย

เมื่อการสำรวจเส้นทางเพื่อจะไปสู่จีนของฝรั่งเศสผ่านทางแม่น้ำโขงซึ่งฝรั่งเศสครอบครองที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงทางด้านใต้ไว้แล้วจะไม่เป็นเส้นทางที่สะดวกโยธินนัก ฝรั่งเศสก็เริ่มให้ความสนใจกับเส้นทางไปสู่จีนในอีกเส้นทางหนึ่ง โดยเส้นทางนี้นั้นเป็นเส้นทางที่ผ่านทางตอนเหนือของเวียดนามผ่านแม่น้ำแดงไปสู่มณฑลยูนนานของจีน และในท้ายที่สุดฝรั่งเศสก็ใช้กำลังยึดเอาพื้นที่ทางตอนเหนือบริเวณลุ่มแม่น้ำแดงไว้ได้ในปี ค.ศ.1873 อย่างไรก็ตาม ฝรั่งเศสได้ถอนกำลังออกมาจากพื้นที่ทางตอนเหนือของเวียดนามเนื่องจากปัญหาภายในประเทศ แต่ก็ยังคงสถานภาพให้พื้นที่

ดังกล่าวเป็นดินแดนในอารักขาของฝรั่งเศสเอาไว้ โดยได้ทำสนธิสัญญาในปี ค.ศ.1874 กับราชสำนักเว้ที่ระบุให้ดินแดนทางตอนเหนือของเวียดนามตกอยู่ในฐานะพื้นที่ในอารักขาของฝรั่งเศส

ต่อมาในช่วงต้นทศวรรษที่ 1880 ปรากฏว่าการแข่งขันกันในการค้า และอุตสาหกรรม ระหว่างประเทศนักล่าอาณานิคมยุโรปทั้งหลายทวีความรุนแรงขึ้น ฝรั่งเศสต้องการที่จะตัดเส้นทาง โอกาส และป้องกันการเข้ามามีอิทธิพลของประเทศตะวันตกอย่างอังกฤษและเยอรมนี ที่อาจจะเข้ามามีในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวียดนามอย่างสิ้นเชิง ในปี ค.ศ.1883 ฝรั่งเศสได้เข้ายึดเมืองเว้ และบังคับให้ราชสำนักเว้ยอมรับการคุ้มครองจากฝรั่งเศส (ต่อมาในปี ค.ศ.1893 ฝรั่งเศสก็สามารถผนวกลาวเข้าเป็นรัฐในอารักขาของฝรั่งเศสได้เพิ่มเติมอีก เนื่องมาจากที่ฝรั่งเศสได้ใช้นโยบายเรือปืนบีบบังคับอาณาจักรสยามให้ยอมสูญเสียดินแดนลาวให้กับฝรั่งเศส)ซึ่งนับแต่เวลานั้นเป็นต้นมา ฝรั่งเศสก็เข้ามาปกครองอินโดจีนอย่างเบ็ดเสร็จมาจนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง

ฝรั่งเศสปกครองเวียดนามในลักษณะที่เป็นการกดขี่ ขูดรีด เอาเปรียบชาวเวียดนามเป็นอย่างมาก โดยฝรั่งเศสมีนโยบายให้มีการเผยแพร่ศาสนาคริสต์และทำการค้าเสรี ซึ่งการค้าดังกล่าวนั้นผลประโยชน์จะตกอยู่กับพ่อค้าชาวฝรั่งเศสแทบทั้งสิ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการค้าเสรีของฝรั่งเศสนั้นก็มิได้เป็นการค้าเสรีแต่อย่างใด แท้จริงแล้วเป็นการค้าผูกขาด โดยสินค้า หรืออุตสาหกรรมหนักที่มีกำไรมากจะตกอยู่ในมือของผู้ประกอบการชาวฝรั่งเศสแทบทั้งสิ้น นอกจากนี้ในภาคการเงินนั้นธนาคารอินโดจีน (Bank of Indochina) ก็ถูกใช้เป็นเครื่องมือที่ถือเป็นกลไกสำคัญในการแสวงหาผลประโยชน์ของผู้ประกอบการชาวฝรั่งเศส โดยมีการให้สินเชื่อในวงกว้างและเรียกเก็บอัตราดอกเบี้ยสูงมาก นอกจากนี้ธุรกิจ และอุตสาหกรรมต่างๆ รวมถึงการใช้ทรัพยากรของเวียดนามนั้นถูกใช้ไปเพื่อประโยชน์ของฝรั่งเศสทั้งสิ้น มีเพียงสินค้าข้าวและการค้าปลีกเท่านั้นที่ตกอยู่ในมือชาวจีนในเวียดนาม หากแต่ก็เป็นการทำไปเพื่อและเปลี่ยนแปลงผลประโยชน์กับฝรั่งเศสเป็นหลัก ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเวียดนามนั้นตกอยู่ในภาวะแร้นแค้น ยากจนลงเรื่อยๆ และพึ่งพาตัวเองแทบไม่ได้¹⁹⁷

¹⁹⁷เขียน จีระวิทย์, *เวียดนาม:สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ* (สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ, 2542)22-28; K.W. Taylor, *A History Of The Vietnamese* (CUP, Cambridge 2013) 446-459,649,653.

การได้มาซึ่งเอกราชของเวียดนาม

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าเวียดนามมีประวัติศาสตร์อันขมขื่นจากลัทธิจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสที่ได้เข้ายึดครองเวียดนามไว้ตั้งแต่ปีค.ศ.1884 ตลอดระยะเวลาอันยาวนาน จนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้สิ้นสุดลงในปี ค.ศ.1945 มีการรวมตัวเคลื่อนไหวจากกลุ่มต่างๆ อันหลากหลายในเวียดนามที่ต้องการจะปลดแอกตนเองจากจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสให้จงได้ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่ม ขบวนการฟื้นฟูอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่เคลื่อนไหวระหว่างห้วงปี ค.ศ.1885-1913 ขบวนการโรงเรียนราษฎร ขบวนการแดนเอเชีย ซึ่งการเคลื่อนไหวนั้นมีอยู่หลายรูปแบบในหลายภูมิภาคไม่ว่าจะเป็นสันติวิธีหรือการใช้กำลัง แม้ว่าจะถูกทางการฝรั่งเศสใช้กำลังปราบปรามอย่างหนัก การเคลื่อนไหวในการเรียกร้องเอกราชได้ดำเนินมาโดยตลอด และท่ามกลางกลุ่มอันหลากหลายนั้น กลุ่มที่มีบทบาทเด่นชัด มีการจัดองค์กรอย่างต่อเนื่องและกว้างไกล และมีอิทธิพลที่สุดที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงคือ กลุ่มของนายโฮจิมินห์¹⁹⁸

นายโฮจิมินห์ ซึ่งเมื่อแรกเกิดได้ชื่อว่า เหงียน ตี้ ตั้น (Nguyen Tat Thanh) หรือ นายเหงียน ไอ ก๊วก (Nguyen Ai Quoc-Nguyen the Patriot) ได้รับแรงบันดาลใจในวัยเด็กในด้านการมีเลือดรักชาติจากบิดาที่ลาออกจากราชการมาประท้วงรัฐบาลฝรั่งเศส และในเวลาต่อมาได้รับเอาแนวคิดปฏิวัติ และอุดมการณ์มาร์กซ์-เลนินที่ต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม¹⁹⁹ นอกจากนี้เหตุการณ์การปฏิวัติรัสเซียที่โค่นล้มระบอบกษัตริย์ของพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 2 และยึดอำนาจได้โดยพรรคบอลเชวิก ในปี ค.ศ.1917 ผสานกับแนวคิดการกำหนดชะตาตนเอง (self-determination) ของประธานาธิบดี วูดโรว์ วิลสัน (Woodrow Wilson) ยังเป็นแรงบันดาลใจสำคัญ และเป็นแนวทางในการกอบกู้เอกราช นายโฮจิมินห์มีบทบาทสำคัญในการปลดแอกเวียดนามมาตลอดห้วงระยะเวลาที่เวียดนามตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส อาทิ การเรียกร้องเอกราชให้ฝรั่งเศสปลดปล่อยเวียดนามให้เป็นอิสระในที่ประชุมสนธิสัญญาแวร์ซายภายหลังสิ้นสุดสงครามโลก

¹⁹⁸ เจียน ฉีระวิทย์, *เวียดนาม: สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ* (สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ 2552) 30-31 ; ธนินทร์ บุนนรรณ, *วิทยานิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์เวียดนาม ระหว่าง ค.ศ.1985-1010 : สำนวนสถานภาพองค์ความรู้* (โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ขอนแก่น 2556)36-38.

¹⁹⁹ William J. Duiker, *The Communist Road To Power in Vietnam* (Westview Press, Colorado 1981)14-17.

ครั้งที่ 1 การจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในปี ค.ศ.1930 การจัดตั้งสมาคมสัมพันธมิตรเพื่อเอกราชแห่งเวียดนาม (Viet Nam Doc Lap Don Minh Hoi-Viet Minh) ในปี ค.ศ.1941²⁰⁰

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ในปี ค.ศ.1945 ขบวนการเวียดนามใต้ภายใต้การนำของโฮจิมินห์ ได้แสดงพลังโดยการเดินขบวนโดยมีประชาชนเข้าร่วมประมาณ 500,000 คน พร้อมกันนั้นได้ใช้กำลังบุกเข้ายึดกรุงฮานอย และประกาศอิสรภาพในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ.1945²⁰¹ ซึ่งในระยะเวลาต่อมา ก็มีชิงไหวชิงพริบทางด้านการเมืองระหว่างประเทศตลอดจนการสู้รบด้วยกำลังทหารระหว่างเวียดนามกับฝรั่งเศสมาตลอด ต่อมาเมื่อ ค.ศ. 1949 เวียดนามซึ่งเป็นพันธมิตรที่แน่นแฟ้นกับรัสเซีย และจีนนั้นก็มีการถอนตัวออกไปอีกเนื่องจากจีนคอมมิวนิสต์สามารถยึดอำนาจบนแผ่นดินใหญ่เอาไว้ได้²⁰²

เมื่อฝรั่งเศสพ่ายแพ้ต่อกองกำลังเวียดนามภายใต้การบังคับบัญชาของโฮจิมินห์ ในยุทธการเดียนเบียนฟู ในปี ค.ศ. 1954 นั้น ผลที่ตามมาคือได้มีการนำปัญหาสงครามในอินโดจีนเข้าไปพิจารณา ณ ที่ประชุมเจนีวา ซึ่งมีสาระสำคัญของผลการประชุม คือ เกิดการแบ่งประเทศออกเป็นสองส่วนตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เส้นขนานที่ 17 โดยแบ่งเป็น สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม (เวียดนามเหนือ- Democratic Republic of Vietnam) ที่มีผู้นำสูงสุดคือ โฮ จิ มินห์ มีเมืองหลวงคือ กรุงฮานอย กับ สาธารณรัฐเวียดนาม (เวียดนามใต้- Republic of Vietnam) ซึ่งมีเมืองหลวงคือ กรุงไซ่ง่อน โดยเวียดนามใต้นั้นได้รับอิทธิพลตามแนวทางเสรีนิยม และได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาซึ่งได้เริ่มแทรกซึมเพื่อเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคแทนที่ฝรั่งเศสตั้งแต่ก่อนที่ฝรั่งเศสจะพ่ายแพ้มาระยะหนึ่งแล้วเนื่องจากสหรัฐอเมริกาที่มีบทบาทเป็นผู้นำโลกเสรี ที่พยายามหยุดยั้งการล้มตามกันไปเป็นคอมมิวนิสต์ตามแนวทฤษฎีโดมิโน โดยต่อมาประธานาธิบดี ไอเซนฮาวร์ แห่งสหรัฐอเมริกาได้ประกาศนโยบายยับยั้งการล้มของโดมิโนอย่างชัดเจนในปี ค.ศ.1954²⁰³

²⁰⁰ เจียน ธีระวิทย์, *เวียดนาม: สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ* (สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ 2552)30-31

²⁰¹ Ibid 34.

²⁰² Hoang Van Chi, *From Colonialism to Communism* (Popular Library Inc, New York 1964) 75-76.

²⁰³ Peter T. Leeson, Andrea M. Dean, 'The Democratic Domino Theory: An Empirical Investigation' (2009)(53)(3) *An American Journal of Political Science* 533,533; M R, 'The Falling Domino?' (1973)(8)(7) *Economic and Political Weekly* 380, 380.

แม้ว่าจะต้องเผชิญความท้าทายจากมหาอำนาจของโลกอย่างสหรัฐอเมริกา ฝ่ายผู้นำเวียดนามเหนือยังคงความพยายามในการรวมประเทศ จนกระทั่ง ในปี ค.ศ.1960 นายเลหวน (Le Duan) ที่ได้รับเลือกให้เป็นเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์นั้นเสนอให้ทำสงครามเต็มรูปแบบกับเวียดนามใต้เพื่อรวมประเทศ²⁰⁴ อันนำไปสู่สงครามเวียดนามที่ทำให้สหรัฐอเมริกาต้องส่งกำลังทหารเข้าไปทำการรบกับเวียดนามเหนืออย่างเต็มรูปแบบในปี ค.ศ. 1963 อย่างไรก็ตาม ความพยายามรวมประเทศดังกล่าวของฝั่งเวียดนามเหนือมาประสบผลสำเร็จในปี ค.ศ.1975 และเปลี่ยนชื่อประเทศอย่างเป็นทางการว่า สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (Socialist Republic of Vietnam)

3.3 มิติทางการเมืองและการปกครองของเวียดนาม

หลังจากที่เวียดนามสามารถรวมประเทศได้เป็นหนึ่งเดียวในปี ค.ศ.1975 นั้น แนวทางการบริหารของผู้นำเวียดนามทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจก็เป็นไปตามแบบของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม หรือเวียดนามเหนือ (Democratic Republic of Vietnam) ที่ดำเนินการมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1958 หลังการขับไล่ฝรั่งเศสเป็นผลสำเร็จนั้นคือเวียดนามมีแนวคิดในการปกครองแบบคอมมิวนิสต์เพื่อไปสู่สังคมนิยมโดยมีหลักการคือการแบ่งแยกประเภททรัพย์สินเป็น 2 ประเภท โดยประเภทหลักเป็นทรัพย์สินที่เป็นทรัพย์สินของรัฐ และประเภทที่สองคือทรัพย์สินที่เป็นของส่วนรวม โดยทรัพย์สินของส่วนรวมนั้นจะเป็นทรัพย์สินที่มีรูปแบบที่มีความสำคัญน้อยกว่า และมีการบริหารจัดการเศรษฐกิจโดยรัฐเป็นผู้วางแผน มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม และภาคการเกษตรเป็นไปในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินของส่วนรวม ซึ่งก็เป็นไปตามแนวทางแบบ Marxist-Leninist ของพันธมิตรที่สำคัญที่สุดคือ สหภาพโซเวียต²⁰⁵

จวบจนปัจจุบันเวียดนามมีการปกครองโดยพรรคเพียงพรรคเดียว คือพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม (Communist Party of Vietnam-CPV) ซึ่งเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการปกครองสูงสุดของประเทศตามรัฐธรรมนูญของประเทศปี ค.ศ.2013 ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามจะเป็นองค์กรที่กำหนดนโยบายสูงสุดของประเทศ โดยมีฝ่ายบริหารของประเทศเป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบายดังกล่าว พรรคจะยึดถืออุดมการณ์ และมีหลักการในการดำเนินการคือ ต้องยึดมั่นใน

²⁰⁴ พ.ประไพพงษ์, อภิชาติ สิริผาดิ, *เวียดนาม ตลาดพันล้านที่นำลงทุน: Vietnam-A Billion-USD Market to watch* (Offset Creation Co. Ltd., กรุงเทพฯ 2550)51-52.

²⁰⁵ Ken Post, *Revolution Socialism and Nationalism in Vietnam: Volume II Vietnam Divided* (Dartmouth Publishing Company, Aldershot 1989) 1-10.

อุดมการณ์ลัทธิมาร์กซ-เลนิน โดยต้องมีการจัดองค์กรบริหารงานให้สอดคล้องกับกรอบอุดมการณ์ของพรรค²⁰⁶ และมุ่งสร้างฐานอำนาจบนพื้นฐานของการสนับสนุนจากมวลชน

พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามจะมีองค์กรที่มีอำนาจทางการปกครองสูงสุด คือ การประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ระดับชาติ (National Party Congress) ที่จะจัดขึ้นทุกๆ 5 ปี โดยผู้ที่จะมาเข้าร่วมประชุมสมัชชาแห่งชาตินั้นจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานเลขาธิการพรรค กับองค์กรของพรรคในระดับต่างๆ ซึ่งกิจกรรมที่สำคัญอย่างยิ่งในการประชุมคือการสรรหาบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งเป็นคณะกรรมการกลางของพรรค (Central Committee) ที่จะทำหน้าที่เป็นตัวแทนของสมัชชาพรรคระหว่างที่พรรคไม่มีการประชุมใหญ่หรือการประชุมสมัชชาพรรคในระดับชาติ ซึ่งกำหนดการทั่วไปของคณะกรรมการกลางพรรคนั้นก็การประชุมกัน 6 เดือนต่อครั้ง ซึ่งวาระหรือหัวข้อในการประชุมนั้นจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการและทิศทางของพรรค เช่น พิจารณาการจัดประชุมใหญ่ของพรรค พิจารณาโครงการต่างๆ ที่พรรคจะดำเนินการ พิจารณาวางกรอบกฎเกณฑ์มาตรฐานทางการความประพฤติของสมาชิกพรรค เป็นต้น²⁰⁷

การประชุมสมัชชาระดับชาติครั้งล่าสุดนั้นจัดขึ้นในเดือนมกราคม ค.ศ.2016 โดยสมาชิกพรรคที่เข้าประชุมทั้งสิ้น 1,510 คน นั้นได้เลือกคณะกรรมการกลางของพรรคจำนวน 180 คน และสมาชิกทางเลือกอีก 20 คนภายใต้การกำกับดูแลของงาน เหงวียน ฟู จ่อง (Nguyen Phu Trong) รักษาการเลขาธิการพรรคฯในขณะนั้น โดยจำนวนคณะกรรมการกลางของพรรคครั้งล่าสุดนั้นมีสัดส่วนที่แตกต่างไปจากการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 11 ในปี ค.ศ.2011 ที่คณะกรรมการกลางของพรรคมีจำนวน 175 คน และสมาชิกคณะกรรมการกลางแบบทางเลือกมีจำนวน 25 คน

เมื่อได้สมาชิกของคณะกรรมการกลางของพรรคฯ ที่ได้รับเลือกแล้ว คณะกรรมการกลางของพรรคจะทำการเลือกผู้บริหารสูงสุดของพรรคคือ เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม และคณะผู้บริหารสูงสุดของพรรค ซึ่งก็คือคณะกรรมการเมือง (Politburo) โดยจากการประชุมครั้งล่าสุดนั้น พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามก็ได้คณะกรรมการเมืองซึ่งกล่าวง่าย ๆ ก็คือกลุ่มผู้นำของประเทศซึ่งโดยปกติสมาชิกรวมเมืองก็จะเป็นผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ในฝ่ายบริหารของประเทศด้วย

²⁰⁶ Constitution of Vietnam 2013, 'Article 4'

, <www.constitutionnet.org/sites/default/files/tranlation_of_vietnams_new_constitution_enuk_2.pdf> accessed 15 April 2017

²⁰⁷ Martin Gainsborough, *Vietnam: Rethinking The State* (Zed Books, London 2010) 10.

คณะกรรมการเมือง จำนวน 19 คน ประกอบไปด้วย²⁰⁸

1. นาย เหงวียนฝูจ๋อง (Nguyen Phu Trong) ดำรงตำแหน่ง เลขาธิการใหญ่
2. นายเจิ่นด่ายกวาง (Tran Dai Quang) ดำรงตำแหน่ง ประธานาธิบดี
3. นางเหงวียนถิกิมเงิน (Nguyen Thi Kim Ngan) ดำรงตำแหน่ง ประธานรัฐสภา
4. นายโงซวนหลิก (Ngo Xuan Lich) ดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม
5. นายโตเลิม (To Lam) ดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีกระทรวงความมั่นคงสาธารณะ
6. นายเหงวียนซวนฟุก (Nguyen Xuan Phuc) ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี
7. นายเหงวียนเถียนเถิน (Nguyen Thien Nhan) ดำรงตำแหน่ง เลขาธิการพรรค
ประจํานครโฮจิมินห์
8. นายดิงเทฮุย (Dinh The Huynh) ดำรงตำแหน่งหัวหน้าสำนักเลขาธิการพรรค
คอมมิวนิสต์เวียดนาม
9. นายฝามมิ่งหิ่ง (Pham Minh Chinh) ดำรงตำแหน่ง รองหัวหน้าคณะกรรมการ
บุคลากรส่วนกลาง
10. นางต่องถิฟอง (Tong Thi Phong) ดำรงตำแหน่ง รองประธานรัฐสภา
11. นายเวืองดิ่งเหวฮุย (Voung Dinh Hue) ดำรงตำแหน่ง และรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการคลัง และหัวหน้าคณะกรรมการเศรษฐกิจส่วนกลาง
12. นายเจิ่นก๊วกเหวือง (Tran Quoc Vuong) ดำรงตำแหน่ง ปลัดสำนัก
คณะกรรมการกลางพรรค
13. นายฝามบิ่งหิ่ง (Pham Binh Minh) ดำรงตำแหน่ง รองนายกฯและรัฐมนตรี
กระทรวงการต่างประเทศ
14. นางเจืองถิมาย (Truong Thi Mai) ดำรงตำแหน่ง หัวหน้าคณะกรรมการ
ปัญหาสังคมแห่งรัฐสภา
15. นายเจืองหว่าบิ่ง (Truong Hoa Binh) ดำรงตำแหน่ง หัวหน้าผู้พิพากษาศาล
ประชาชนสูงสุด
16. นายเหงวียนวันบิ่ง (Nguyen Van Binh) ดำรงตำแหน่ง ผู้ว่าการธนาคารชาติ

²⁰⁸ Viet Nam News, 'Politburo Members',

< <http://vietnamnews.vn/politics-laws/281851/politburo-members.html#7wpegR31sg4AvWh8.97> > accessed 15 April 2017

17. นายหวอวันเถื่อง (Vo Van Thuong) ดำรงตำแหน่ง รองเลขาธิการประจำ
คณะกรรมการพรรคสาขาานครโฮจิมินห์

18. นายดิงลาหัง (Dinh La Thang) ดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีกระทรวงคมนาคมขนส่ง

19. นายหว่างจุงหาย (Hoang Trung Hai) ดำรงตำแหน่ง รองนายกรัฐมนตรี

ประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งและไม่ค่อยมีการกล่าวถึงมาก่อนแต่พบว่ามีปรากฏในบทความของ ดร.ธัญญาทิพย์ ศรีพนา คือ การเลือกผู้นำเวียดนามที่สำคัญสามตำแหน่งตามหลักภูมิภาคของประเทศ กล่าวคือ ตำแหน่งสำคัญอันประกอบไปด้วย ตำแหน่งประธานาธิบดี (ประมุขของประเทศ) ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (หัวหน้าฝ่ายบริหารของประเทศ) และที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งคือ ตำแหน่งเลขาธิการพรรค (ตำแหน่งสูงสุดในพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม) นั้นต้องเป็นสมาชิกกรรมการเมือง (Politburo) และมีความอาวุโสอันเป็นที่ยอมรับ โดยพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามมีความพยายามที่จะให้บุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งสำคัญต่างๆ เหล่านี้ต้องมีที่มา หรือมีถิ่นกำเนิดมาจากทั้งสามภูมิภาคของประเทศ โดยตำแหน่งเลขาธิการพรรคนั้นจะเป็นคนที่พื้นเพถิ่นฐานมาจากทางภาคเหนือ ตำแหน่งประธานาธิบดีจะเป็นของที่มาจากภาคกลาง และตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้นจะเป็นคนที่มีถิ่นฐานทางภาคใต้ของประเทศ ซึ่งแม้ว่าจะมีการคาดการณ์ว่านายเหงวียน เติน สุง (Nguyen Tan Dung) นายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นคนที่มีพื้นเพมาจากทางภาคใต้ จะได้รับเลือกให้เป็นเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ในการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 12 ในช่วงต้นปี ค.ศ. 2016 อย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน (การคาดการณ์ในขณะที่ ดร.ธัญญาทิพย์ฯ เขียนบทความชิ้นนี้) แต่ในการประชุมพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 12 ในเดือน มกราคม ค.ศ.2016 ข้อเท็จจริงปรากฏว่านอกจากนายเหงวียน เติน สุง (Nguyen Tan Dung) จะไม่สามารถเข้าไปดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ เนื่องจากนายเหงวียน ฝู จ่อง (Nguyen Phu Trong) เลขาธิการพรรคฯ ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งเดิมอีกครั้ง ปรากฏว่า นายเหงวียน เติน สุง (Nguyen Tan Dung) ยังไม่มีตำแหน่งทางการเมืองหลงเหลืออยู่อีกด้วยโดยสูญเสียตำแหน่งนายกรัฐมนตรีให้กับนายเหงวียน ขวน ฟูค (Nguyen Xuan Phuc) และยังไม่มีความหมายใดๆ ในกรรมการเมืองเวียดนามอีกด้วย²⁰⁹

²⁰⁹ สถาบันวิทยุเวียดนาม ส่วนกระจายเสียงต่างประเทศแห่งชาติ, Biography of Prime Minister Nguyen Xuan Phuc

< <http://english.vov.vn/domestic/biography-of-prime-minister-nguyen-xuan-phuc-326418.vov#siteheader> > accessed 20 December 2016

หลังจากที่ได้นำเสนอโครงสร้างการบริหารและตำแหน่งสำคัญๆ ของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามแล้วนั้น ประเด็นสำคัญต่อมาคือลักษณะการแบ่งระดับและหน้าที่ในการบริหารประเทศ ซึ่งจากการสำรวจนั้นพบว่าโครงสร้างการปกครองของเวียดนามนั้นก็ถูกแบ่งออกเป็น 3 ฝ่ายคือ

ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือสภาแห่งชาติ (Quoc Hoi หรือ National Assembly) ซึ่งในปัจจุบันมีสมาชิกทั้งสิ้น 496 คน ที่ผ่านการรับเลือกตั้งที่จัดขึ้นทุกๆ 5 ปี โดยสภาแห่งชาตินั้นมียอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายทั้งภายในและต่างประเทศ และที่สำคัญนั้น สภาแห่งชาตินั้นทำหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมาย และแต่งตั้งประธานาธิบดีตามที่พรรคคอมมิวนิสต์เสนอ ตลอดจนมีให้การรับรองและถอดถอนนายกรัฐมนตรีตามที่ประธานาธิบดีเสนอ

ฝ่ายบริหาร ซึ่งก็เปรียบคล้ายกับประเทศไทยคือในส่วนของฝ่ายบริหารนั้นจะมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้บริหารสูงสุด และมีรองนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีกระทรวงต่างๆ และหน่วยงานที่มีฐานะเทียบเท่ากระทรวงเช่น ธนาคารชาติ ร่วมบริหารประเทศ ซึ่งฝ่ายบริหารของประเทศนั้นคณะกรรมการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามนั้นจะเข้ามามีตำแหน่งในรัฐบาลแทบทุกกระทรวงอยู่แล้ว โดยปัจจุบันนั้นคณะรัฐบาลนั้นประกอบไปด้วย นายกรัฐมนตรี 1 คน ซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารประเทศ คือ นายเหงวียน ซวน ฟุก (Nguyen Xuan) รองนายกรัฐมนตรี 5 คน ซึ่งมีนายฟามบิ่งหมิงห์ (Pham Binh Minh) ดำรงตำแหน่งเป็น รองนายรัฐมนตรี และดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศอีกตำแหน่งหนึ่งด้วย นอกนั้นก็จะเป็นรัฐมนตรีกระทรวงต่างๆ หรือหน่วยงานเทียบเท่ากระทรวงที่ร่วมทำการบริหารประเทศด้วยอีกจำนวน 21 คน

การปกครองส่วนท้องถิ่น ของเวียดนามนั้นจะแบ่งเป็น 3 ระดับ คือระดับจังหวัด และหน่วยการปกครองที่เทียบเท่าจังหวัด ระดับเมือง หรืออำเภอ และระดับที่เป็นหน่วยย่อยที่สุดคือระดับตำบล ในแต่ละระดับจะมีสภาประชาชน (People's Council) เป็นหน่วยงานสูงสุดที่เป็นตัวแทนของรัฐ โดยสภาประชาชนในทุกๆระดับสมาชิกสภาจะได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนในแต่ละพื้นที่ซึ่งต้องผ่านขั้นตอนและดำเนินการในรูปแบบเดียวกันกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาแห่งชาติ โดยผู้สมัครจะต้องผ่านการตรวจสอบและรับรองคุณสมบัติจากแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติในระดับนั้นๆ โดยสภาประชาชนนั้นจะมีวาระ 5 ปี เฉกเช่นเดียวกันกับสมาชิกสภาแห่งชาติโดยสภาประชาชนนั้นมีหน้าที่ในการกำหนดผู้เลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่น และเสนอผู้ที่จะเข้ารับเลือกตั้งเข้าไปเป็นสมาชิกสภาแห่งชาติ (National Assembly) นอกจากนี้สภาประชาชนยังเป็นหน่วยที่เลือก

คณะกรรมการประชาชนของแต่ละพื้นที่ (People's Committee) ซึ่งจะมีอยู่สามระดับ คือ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับย่อยลงมาซึ่งเรียกได้ว่าเป็นระดับตำบล เพื่อให้เข้าไปทำการบริหารพื้นที่ในระดับท้องถิ่นให้เป็นไปตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ตลอดจนนโยบายและกฎระเบียบต่างๆ ที่ตราขึ้นมาโดยหน่วยการปกครองที่มีศักดิ์สูงกว่า²¹⁰

3.4 มิติทางเศรษฐกิจ

หลังจากที่ได้กล่าวถึงมิติทั้งในด้านกายภาพ มิติทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนมิติทางด้านการปกครองแล้ว ในส่วนนี้ จะเป็นการกล่าวถึงมิติที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้โดยตรง เพราะจะเป็นการกล่าวถึงภาพรวมและประวัติศาสตร์ของเวียดนามในเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปจากหน้ามือเป็นหลังมือนับตั้งแต่ครั้งที่เวียดนามสามารถปลดแอกตนเองได้จากฝรั่งเศสในปี ค.ศ.1954 และยังคงรักษาแนวทางเดิมเมื่อเวียดนามรวมประเทศเป็นผลสำรวจในปี ค.ศ.1975 จนกระทั่งมีการปรับเปลี่ยนแนวนโยบายต่างประเทศ และแนวนโยบายเศรษฐกิจครั้งสำคัญในปี ค.ศ.1986

เป็นที่แน่นอนว่าเวียดนามหลังการรวมประเทศมีการบริหารประเทศด้วยอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเป็นองค์กรควบคุมการใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร

²¹⁰ กรมส่งเสริมการส่งออก, *คู่มือการค้า และการลงทุน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม* (สำนักข่าวพาณิชย์ กรมส่งเสริมการส่งออก, กรุงเทพฯ 2554)5-7; เขียน ชีระวิทย์, *เวียดนาม: สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ* (สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ, 2542)183-213; วิทย์ บัณฑิตกุล, *เวียดนาม* (สถาพรบุ๊คส์, กรุงเทพฯ 2555)46-53; ศูนย์อินโดจีนศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, *ข้อมูลพื้นฐาน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม* (ศูนย์อินโดจีนศึกษา ชลบุรี, 2551)27-30; Martin Gainsborough, *Vietnam: Rethinking the State* (Zed Books, London 2010) 10; Vietnam's 12th National Congress voting for members of Party Central Committee, < <http://tuoitrenews.vn/politics/32945/vietnams-12th-national-congress-voting-for-members-of-party-central-committee> > accessed 5 June 2017; Members of Government, < <http://www.vietnam.gov.vn/portal/page/portal/English/CentralGovernment/MembersOfGovernment> > accessed 5 June 2017.

และอำนาจตุลาการ รวมทั้งการใช้กำลังทหาร พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม (Communist Party of Vietnam's-CPV) มีบทบาทเป็นแกนกลางในการรักษาเอกภาพของการใช้อำนาจต่างๆ ที่มีการแบ่งแยกกันใช้ในการบริหารประเทศในยุคใหม่

ในส่วนของจัดการทางเศรษฐกิจ แม้ว่าในห้วงแรกหลังรวมประเทศ ผู้นำสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม จะมีนโยบายจัดการเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนผ่านไปสู่การจัดการแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์แบบค่อยเป็นค่อยไป โดยมีการประกาศนโยบายเป็นขั้นตอนต่างๆ ที่ถูกกำหนดตามห้วงระยะเวลา แต่ในท้ายที่สุดในการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจแบบค่อยเป็นค่อยไปนั้นก็ถูกยกเลิกไปภายในระยะเวลาเพียงหกเดือนนับแต่สามารถรวมประเทศได้สำเร็จ ยิ่งไปกว่านั้นผู้นำเวียดนามได้เร่งรัดทุกภาคส่วนของประเทศ มีการจัดสรรทรัพยากร แบบวางแผนจากส่วนกลาง จัดทำรูปแบบสหกรณ์ให้มีขนาดใหญ่ เน้นพัฒนาอุตสาหกรรมหนักโดยไม่คำนึงถึงความพร้อม ความจริง และความเป็นไปได้²¹¹ อันทำให้เวียดนามในระยะต่อมาประสบกับภาวะขาดแคลนอย่างหนัก อาหารมีไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ เศรษฐกิจของประเทศนั้นตกต่ำ อดตราเงินเฟ้ออยู่ในระดับที่สูงมาก ประชากรตกอยู่ในภาวะแร้นแค้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกิดวิกฤตอย่างหนักในห้วงเวลาที่ต้องทำสงครามทั้งการเข้าครอบครองกัมพูชาให้ห้วงระหว่างปี 1978-1989 รวมตลอดถึงสงครามกับจีนในปี ค.ศ.1979-1980

จุดเปลี่ยนของเวียดนามในแนวทางการดำเนินการด้านเศรษฐกิจก็มาถึง เนื่องจากคอมมิวนิสต์เวียดนาม ได้ผลักดันยุทธศาสตร์การปฏิรูปประเทศ หรือ โด่ยเหมย (Doi Moi หรือ Renovation) ขึ้นมาโดยได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการในการประชุมพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 6 ในปี 1986 ซึ่งสาระสำคัญของยุทธศาสตร์คือการปฏิรูประบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่วางแผนจากส่วนกลางมาเป็นระบบเศรษฐกิจที่ถูกผลักดันโดยระบบตลาดตามแนวทางเสรีนิยมโดยใช้กลไกตลาดเป็นตัวกำหนด มีการเปิดเสรีการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ และพยายามยกเลิกธุรกิจที่รัฐให้การช่วยเหลือ หรือรัฐเป็นเจ้าของไปสู่การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยภาคเอกชน นอกจากนี้พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามยังมีนโยบายเปิดให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนอย่างเสรี และการให้เอกชนของเวียดนามเองสามารถดำเนินธุรกิจที่ตนเองเป็นเจ้าของได้ โดยรัฐนั้นจะเป็นควบคุมหรือเป็นเจ้าของ

²¹¹ David G. Marr, Christine P.White (eds), *Postwar Vietnam: Dilemmas in Socialist Development* (2nd edn., Cornell University Press, New York 1993)77-82; Vo Nhan Tri, *Vietnam's Economic Policy Since 1975* (Loi Printing Pte. Ltd, Singapore 1990)59-72.

กิจการที่มีความสำคัญที่ถือเป็นยุทธศาสตร์เพียงเท่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เวียดนามนั้นได้เดินทางไปสู่การเป็นรัฐคอมมิวนิสต์ที่พึ่งพาอาศัยการบริหารเศรษฐกิจในแบบทุนนิยมนั่นเอง²¹²

ภายใต้แนวทางการปฏิรูปดังกล่าว ข้อสังเกตประการสำคัญอันเห็นได้จากรายงานจากการประชุมสมัชชาแห่งชาติพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 6 ในปี 1986 คือ รัฐบาลเวียดนามได้แสดงจุดที่มีความต้องการที่จะผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ที่เวียดนามเองเคยดำรงตนเป็นปรปักษ์ อันเป็นการสะท้อนถึงการพลิกความคิดความเชื่อชนิดจากหน้ามือเป็นหลังมือ นับตั้งแต่เริ่มสงครามการกอบกู้เอกราชเป็นต้นมา เวียดนามภายใต้นโยบายปฏิรูปให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการลงทุนจากต่างประเทศ ระบบการผลิตที่มีความจำเป็นต้องพึ่งพิงอิงกันระหว่างรัฐต่างๆ เพื่อนำไปสู่ความมั่นคง และมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นลำดับแรก พร้อมกันนั้นผู้นำเวียดนามได้ประกาศจุดยืนที่ต้องการรักษาสันติภาพระหว่างประเทศ โดยไม่เลือกว่าประเทศต่างๆ เหล่านี้จะยึดถืออุดมการณ์ใด หรือปกครองประเทศในรูปแบบใดก็ตาม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้อาจนับได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงรากฐานอุดมการณ์ของเวียดนามที่เคยมองโลกออกเป็นสองฝักสองฝ่าย (two world) ที่ไม่สามารถประนีประนอมกันได้ไปสู่การมีโลกทัศน์ที่มองโลกเป็นเพียงโลกใบเดียว (single world) ที่ต้องพึ่งพิงอิงกัน และเชื่อมโยงกันในทางเศรษฐกิจภายใต้ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ และประเด็นที่สำคัญคือ อุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันนั้นไม่สามารถที่จะมาเป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือระหว่างกันโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ดำรงอยู่ในโลกใบเดียวนั้นได้

“ The scientific and technological revolution, the globalization of production forces, and the emergence of a single world market are the major characteristics of our era, forcing all the countries to readjust their economies in order to seek and protect their optimal niches in the international division of labour. And the internationalization of production forces has led to the inevitable need for economic cooperation

²¹² Ian Bremmer, *The End of The Free Market: Who Wins the War Between States and Corporations?* (Penguin Group, New York 2010) 126-127.

and peaceful coexistence among countries of different political systems”²¹³

แม้ว่าเวียดนามจะเริ่มปรับโลกทัศน์ ตลอดจนปรับนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ แล้วก็ตาม ปัจจัยสำคัญที่ซ้ำเติมเวียดนามในระยะต่อมาคือ การล่มสลายของสหภาพโซเวียต ใน ค.ศ. 1991 โดยสหภาพโซเวียตนั้นถือเป็นพันธมิตรสำคัญที่สำคัญอย่างยิ่งของเวียดนามทั้งในฐานะที่เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนด้านการทหารมาตั้งแต่ครั้งสงครามกบฏชาตินิยมของเวียดนาม และในฐานะของผู้ความช่วยเหลือในทุกมิติ เช่น การให้คำปรึกษา การกู้ยืมเงิน การให้เปล่า การให้ความช่วยเหลือในการศึกษา และในด้านอื่นๆ หลังรวมเวียดนามรวมประเทศเป็นผลสำเร็จ การจากไปของสหภาพโซเวียต ยิ่งทำให้เวียดนามต้องตกอยู่ในสถานการณ์ที่มีความลำบาก และคับขัน โดยเวียดนามนั้นมีทางเลือกที่เติมพันด้วยความอยู่รอดของประเทศไม่มากนัก กล่าวคือ ทางเลือกแรกคือการปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนบนพื้นฐานของการเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ที่หลงเหลืออยู่ หรือ ในอีกทางหนึ่งเวียดนามต้องยิ่งเร่งรัดปรับตัว ปรับความสัมพันธ์ทางการทูตต่างๆ กับประเทศที่มีความแตกต่างกันในด้านอุดมการณ์ความคิด และเร่งทำการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้สอดคล้องกับแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ในโลกเพื่อที่จะเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจโลก ตามนโยบายที่ได้ประกาศไว้แล้ว ซึ่งการเลือกของเวียดนามนั้นสามารถเห็นชัดเจนได้จากนโยบายต่างประเทศ และนโยบายเศรษฐกิจในเวลาต่อมา²¹⁴

จากจุดเริ่มต้นการปฏิรูปตามแนวทาง โดยเหมย (Doi Moi) ปี ค.ศ.1986 สืบเนื่องมาจนปัจจุบันนั้น สามารถกล่าวได้อย่างเต็มที่ว่า สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามนั้นได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจโลกอย่างเต็มตัว และยิ่งไปกว่านั้นเวียดนามยังมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับที่ดีมาอย่างต่อเนื่องเมื่อพิจารณาถึงตัวเลขที่ถือเป็นดัชนีในการชี้วัดในทางเศรษฐกิจต่างๆ กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (Gross Domestic Product-GDP) ที่เป็นตัวเลขที่แสดงถึงความสามารถทางการผลิตของประเทศ รายได้ต่อหัวประชากร หรือ GDP per capita อันเป็นการสื่อความหมายถึงความมั่งคั่งของประชากรโดยจะเป็นสะท้อนให้เห็นความแตกต่างระหว่างประเทศมั่งคั่ง หรือประเทศยากจน โดยเป็นผลพวงจากความแตกต่างกันในด้านศักยภาพและ

²¹³ Gareth Porter, ‘The Transformation of Vietnam’s Worldview: From Two Camps to Interdependence’ (1990) (12)(1) Contemporary Southeast Asia 1, 6.

²¹⁴ Nguyen Vu Tung, ‘Vietnam’s Membership of ASEAN: A Constructivist Interpretation’ (2007) (29)(3) Contemporary Southeast Asia 483, 489.

ในขีดความสามารถในการแข่งขัน ความสามารถในการใช้ทรัพยากร ตลอดจนเป็นสิ่งสะท้อนการบริหารงานของรัฐบาลด้านการสร้างงาน สร้างรายได้ซึ่งตัวเลขดังกล่าวของเวียดนามนั้นอยู่ในอัตราที่สูงขึ้นมาโดยตลอด โดยในปี ค.ศ.1985 ก่อนเปิดประเทศเวียดนามมีตัวเลข GDP อยู่ที่ ร้อยละ 3.806 เมื่อผ่านไป 30 ปีหลังการปรับเปลี่ยนการบริหารเศรษฐกิจตามนโยบายโดยเหมา ตัวเลข GDP เวียดนามนั้นขยับสูงขึ้นมาเป็นร้อยละ 6.679²¹⁵ นอกจากนี้ในมิติของดัชนี GDP Per Capita PPP (Purchasing Power Parity) ที่เป็นการวัดกำลังซื้อของประชาชนที่สามารถสะท้อนความมั่งคั่งของประเทศที่ใกล้เคียงมากยิ่งขึ้น โดยนำเอาตัวแปรที่เป็นความแตกต่างระหว่างประเทศต่างๆ เช่น อัตราเงินเฟ้อ อัตราการว่างงาน อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ มาคิดคำนวณด้วยนั้น เวียดนามก็มีอัตราที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นกัน โดยในปี ค.ศ.1985 นั้น ดัชนี GDP Per Capita PPP ของเวียดนามนั้นอยู่ที่ 239.429 เหรียญสหรัฐ ต่อมาในปี ค.ศ.2015 นั้นเวียดนามมีตัวเลขดัชนีดังกล่าวสูงขึ้นเกือบสิบเท่า โดยมีตัวเลขอยู่ที่ 2111.138 เหรียญสหรัฐ²¹⁶

ตารางที่ 12 ตารางแสดงอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเวียดนามระหว่างปี ค.ศ.1985-2015

ปี ค.ศ.	Growth Rate (%)
1985	3.806
1995	9.54
2005	7.547
2015	6.679

ที่มา : ปรับปรุงจากฐานข้อมูล World Bank

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=VN> เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2559

²¹⁵ World Bank,

< <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=VN> > accessed 17 December 2016.

²¹⁶ World Bank,

< <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=VN> > accessed 17 December 2016.

ตารางที่ 13 ตารางแสดงอัตราการรายได้ประชากรต่อหัว (GDP Per Capita) ของเวียดนามระหว่างปี ค.ศ.1985-2015

ปี ค.ศ.	GDP Per Capita (USD)
1985	239.429
1995	288.02
2005	699.5
2015	2111.138

ที่มา : ปรับปรุงจากฐานข้อมูล World Bank

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=VN> เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2559

ตารางที่ 14 ตารางแสดงรายกำลังการซื้อของประชาชนของเวียดนามปี (GDP Per Capita PPP ค.ศ.2005 และ 2015

ปี ค.ศ.	GDP Per Capita PPP (USD)
2005	3102.937
2015	6034.885

ที่มา : ปรับปรุงจากฐานข้อมูล World Bank

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=VN> เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2559

นอกเหนือจากการพัฒนาเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดดแล้ว การพัฒนาทางสังคมยังถือเป็นอีกมิติหนึ่งที่เวียดนามสามารถทำได้ดี ดังจะเห็นได้จากการดัชนีของการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index, HDI) ที่ศึกษาการพัฒนามนุษย์ใน 3 มิติหลัก ๆ คือการมีสุขภาพที่ดี หรือการมีอายุที่ยืนยาว การเข้าถึงระบบการศึกษา และการมีมาตรฐานใช้ชีวิตที่ดี โดยจากตารางที่ 4.5 จะเห็น

ได้ว่าเวียดนามมีการแนวโน้มด้านการพัฒนามนุษย์เป็นบวกมาโดยตลอดถึงแม้ว่าจะมีได้อยู่ในลักษณะก้าวกระโดดเล็กน้อยเช่นเดียวกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจก็ตาม แต่อย่างน้อยที่สุดดัชนีดังกล่าวก็สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเรื่อยๆ ของประชากรเวียดนามภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลเวียดนามนั่นเอง

ตารางที่ 15 ตารางแสดงดัชนีการพัฒนามนุษย์ในมิติต่างๆ ของเวียดนาม

year	Life expectancy at birth	Expected Years of Schooling	Mean Years of Schooling	GNI Per capita (2011 PPP\$)	HDI Value
1980	67.6	8.6	4.2	1080	0.463
1985	69.0	8.1	4.3	1349	0.479
1990	70.5	7.7	3.9	1410	0.475
1995	72.0	9.2	4.6	2020	0.530
2000	73.3	10.4	5.4	2615	0.575
2005	74.3	11.2	6.4	3423	0.616
2010	75.1	11.9	7.5	4314	0.653
2011	75.3	11.9	7.5	4514	0.657
2012	75.5	11.9	7.5	4709	0.660
2013	75.6	11.9	7.5	4906	0.663
2014	75.8	11.9	7.5	5092	0.666

ปรับปรุงจาก World Human Development Report 2015, Briefing note of Vietnam

http://hdr.undp.org/sites/all/themes/hdr_theme/country-notes/VNM.pdf เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2559

จากที่กล่าวถึงแง่มุมต่างๆ ทั้งทางการเมือง และเศรษฐกิจ และการพัฒนามนุษย์ของเวียดนามที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่าความน่าสนใจ คือเวียดนามนั้นเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นในระยะเวลาที่รวดเร็วมาก ซึ่งหากย้อนกลับไปในช่วงที่สามารถรวมประเทศได้ใหม่ๆ นั้นหลายๆ สิ่งไม่น่าจะเกิดขึ้นได้แม้แต่ในจินตนาการดั่งนั้น ประเด็นการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มี

การพัฒนาแบบก้าวกระโดดนี้ มีนัยยะถึงการปรับสภาพแวดล้อมของประเทศให้สอดคล้องกับแนวทางทุนนิยมอย่างรวดเร็วจึงสามารถที่จะดึงดูดการลงทุนในรูปแบบต่างๆ ได้ และการเจริญเติบโตของเวียดนามในอัตราที่เป็นอยู่นี้สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจจากหน้ามือเป็นหลังมือทีเดียว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในกรณีนี้ของเวียดนามนั้นสร้างความประหลาดใจให้กับผู้วิจัยอยู่พอสมควร เนื่องจากเวียดนามในอดีตนับตั้งแต่การต่อสู้เพื่อปลดแอกจากจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส ซึ่งกินระยะเวลาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 จวบจนสามารถรวมประเทศได้ในปี ค.ศ.1975 ที่ผ่านมามีการปกครองตามแนวทางMarx-Leinin-Stalin ในลักษณะที่เป็นการฝังรากลึกในทางความคิดและอุดมการณ์ผ่านผู้นำที่เป็นวีรบุรุษในการกอบกู้เอกราช โดยโลกทัศน์ตามแนวคิดนี้นั้นถูกแบ่งเป็นสองฝ่าย (two-world) ซึ่งมุ่งร้ายต่อกันอย่างชัดเจน และไม่มีทางที่จะประนีประนอมกันได้ ต้องมีฝ่ายใดแพ้ ฝ่ายใดชนะกันไปข้างหนึ่ง (zero sum) เหตุใดต่อมาเวียดนามจึงมีโลกทัศน์ที่มองโลกเหลือเพียงใบเดียวซึ่งเป็นโลกที่เศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดชะตากรรม และจำเป็นต้องเลือกระหว่างการถูกทิ้งเอาไว้ให้โลกเดียว (isolation) โดยการยึดมั่นกับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ กับ การผนวกรวมเข้าเป็นหนึ่งเดียวกับกระแสโลกที่เป็นอยู่ไม่ว่าจะฐานคติของตัวแสดงต่างๆ บนโลกนั้นจะเป็นอย่างไร (integration) ซึ่งเวียดนามสามารถแสวงหาประโยชน์ได้ในเชิงเปรียบเทียบ และแต่ละตัวแสดงสามารถมีประโยชน์ร่วมกันได้ (positive sum) และได้รับผลประโยชน์จากโลกที่เป็นหนึ่งเดียวนี้ได้

การเปลี่ยนท่าทีทางการเมืองของเวียดนามอันนำไปสู่ตั้งนั้นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจของเวียดนามนั้น จึงสมควรที่จะนำมาศึกษาและพิจารณาอย่างถี่ถ้วนทั้งในด้านการดำเนินนโยบายของรัฐ มาตรการต่างๆ ตลอดจนการตรวจสอบข้อเท็จจริงในเชิงประจักษ์เพื่อทราบว่าอะไรเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้นโยบายของเวียดนามได้คลี่คลายมาในลักษณะที่เป็นอยู่และเหตุใดประเทศสังคมนิยม จึงกลายมาเป็นประเทศที่สามารถถูกจัดได้ว่าเป็นทุนนิยมโดยรัฐ (state capitalism) และ การเปลี่ยนแปลงของเวียดนามในลักษณะนี้ รัฐยังเป็นตัวแสดงที่ชี้เป็นชี้ตาย ที่สามารถกำหนดผลประโยชน์ของตนเองและจัดสรรทรัพยากรต่างๆ อยู่หรือไม่ เวียดนามต้องปรับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ มากน้อยเพียงใด เหตุใดจึงสามารถเข้าแสวงหาประโยชน์ในระบบทุนนิยมโลกได้อย่างรวดเร็ว หรือแท้จริงแล้วสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจไม่มีผลต่อการค้าการลงทุนมากเท่าใดนัก หน่วยทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ หรือบริษัทข้ามชาติต้องการเพียงโอกาสเท่านั้นก็เพียงพอที่จะเข้าไปแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจแล้วไม่ว่าโครงสร้างในเชิงสถาบัน ไม่ว่าจะเป็กฎระเบียบข้อบังคับในการลงทุนในเวียดนามจะล้ำสมัย หรือมีความยุ่งยากอย่างไร ซึ่งประเด็นด้านเศรษฐกิจนี้เป็นประเด็นสำคัญอย่างยิ่งเกี่ยวกับเวียดนามในการศึกษานี้

3.5 เวียดนามท่ามกลางโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ บริษัทข้ามชาติ และห่วงโซ่มูลค่าโลก

ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ต่อเนื่องมาจากประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของเวียดนามก่อนหน้านี้ โดยส่วนนี้ผู้วิจัยต้องการนำเสนอว่าภายหลังจากนโยบายโดยเหมาหยั้น เวียดนามมีพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจ และการลงทุนของโลกในภาพรวมที่เป็นไปในทิศทางใด และปัจจุบัน เวียดนามตกอยู่ใต้ข้อจำกัดในเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจของโลกภายใต้การเร่งเร้าอย่างเข้มข้นของปรากฏการณ์ “โลกาภิวัตน์” อย่างไร

ดังที่ได้ทราบแล้วว่า โลกาภิวัตน์ทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์มีมากยิ่งขึ้น ตามการพัฒนาทางด้านการศึกษา และการคมนาคม²¹⁷ และผู้วิจัยได้หยิบยกเอาปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่ถือว่าเกี่ยวข้อง ตลอดจนมีความสำคัญนำมาพิจารณาและศึกษาในงานวิจัยนี้ โดยถ้าไม่นับการเชื่อมโยงให้มนุษย์โลกมีความคิดในแบบเดียวกัน ปฏิเสธไม่ได้ว่าปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ เป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ทำให้มนุษย์มีแบบแผนการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายใต้กฎเกณฑ์และแบบแผนปฏิบัติแบบเดียวกัน อันเป็นผลจากการโลกที่เชื่อมโยงกันได้ง่ายและกว้างไกลขึ้น และความเชื่อมโยงดังกล่าวทำให้ตัวแสดงทางเศรษฐกิจต่างๆ สามารถประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจกันได้ง่ายขึ้น กว้างไกลขึ้นตามไป เพื่อประโยชน์ในการทำให้การประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นการค้าระหว่างประเทศ การเงินระหว่างประเทศมีอุปสรรคน้อยที่สุด แน่แน่นอนว่าควรให้ตัวแสดงต่างๆ ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอยู่ภายใต้กรอบ กติกา หรือข้อตกลงทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็น ระบบการผลิต กฎเกณฑ์ทางการเงิน การค้าแบบที่เป็นแบบเดียวกัน (economic governance) หรือที่สร้างให้เกิดความเข้าใจตรงกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยระบบมติวอชิงตัน (Washington consensus)²¹⁸

²¹⁷ Katja Franko Aas, *Globalization & Crime* (SAGE Publications Ltd, London 2007) 7-9 ; Zygmunt Bauman, *Globalization: The Human Consequences* (Columbia University Press, New York 1998) ; David Harvey, *The Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change* (Blackwell Publishing, Oxford 1990) 260-283; Zygmunt Zygmunt Bauman, *Globalization: The Human Consequences* (Columbia University Press, New York 1998) 2; Jean Gottmann, ‘Reviewed work(s): Global Financial Integration: The End of Geography by Richard O'Brien’ (1993) 159(1) *The Geographical Journal* 101.

²¹⁸ Jan Aart Scholte, *Globalization: A Critical Introduction* (2nd edn. Palgrave Macmillan, New York 2005) 159-184; Layna Mosley, ‘The Political Economy of Globalization’ in David Held, Anthony

ผู้วิจัยตระหนักดีว่า โลกาภิวัตน์ในเชิงเศรษฐกิจเป็นเพียงส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์ โลกาภิวัตน์ที่มีอยู่ในหลายมิติและหลายแง่มุม ทั้งในเชิงการเมือง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และมีมิติที่ ซับซ้อนของการผสมกลมกลืนระหว่างมิติต่างๆ²¹⁹ ซึ่งด้วยความซับซ้อนดังกล่าวผนวกกับกรอบในการ ศึกษาวิจัยนี้จึงทำให้ผู้วิจัยจำกัดการศึกษาอยู่เฉพาะกรอบทางของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่น่าจะ นำไปใช้ในการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของเวียดนามซึ่งเป็นกรณีศึกษา

ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับเวียดนามนั้น มีจุดที่น่าสนใจ นำ ทำการศึกษาเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจอยู่ในหลายประเด็น ในส่วนของผู้วิจัยนั้นมีความสนใจด้านการ ปรับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจของเวียดนามนับตั้งแต่การหันมาประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แบบกลไกตลาดภายใต้นโยบายโดยเหมา (Doi Moi) โดยประเด็นที่น่าสนใจอยู่บนพื้นฐานความคิด ที่ว่า แท้จริงแล้วโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับเวียดนามนั้นมีความสัมพันธ์กันในลักษณะใด กล่าวคือ เวียดนามได้รับเอาระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมาใช้ ซึ่งก็เป็นลักษณะที่เรียกได้ว่าเป็นทุนนิยมโดยรัฐ ที่เปิดโอกาสให้ต่างประเทศเข้ามาลงทุนทางตรง หรือทางอ้อมในเวียดนามได้โดยไม่จำกัดว่าหน่วย เศรษฐกิจ หรือประเทศเหล่านั้นจะปกครองหรือบริหารระบบเศรษฐกิจในแบบใด ซึ่งปรากฏการณ์ โลกาภิวัตน์ ยิ่งทำให้การเข้ามาของตัวแสดงทางเศรษฐกิจเหล่านี้มีมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นการที่ เวียดนามเปิดโอกาสทางเศรษฐกิจภายใต้ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ที่เข้มข้น การเข้ามามีความสัมพันธ์ กันระหว่างหน่วยทางเศรษฐกิจดังกล่าว กับทุนนิยมโดยรัฐแบบเวียดนามนั้นจะอยู่ในลักษณะใด เวียดนามจะมีการต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยระบบที่เรียกว่า มติวอชิงตัน (Washington consensus) ในกรณีใดบ้างหรือไม่ โดยในประเด็นดังกล่าวนี้ผู้วิจัยมุ่งสืบค้นและ วิเคราะห์บนพื้นฐานของกรณีศึกษาโดยใช้บรรษัทข้ามชาติที่เข้าไปเผชิญบรรยากาศจริงในการลงทุน ทางตรงต่างประเทศในเวียดนาม

เพื่อสร้างความชัดเจนว่าภายในประเทศเวียดนามมีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจโลก และตกอยู่ท่ามกลางโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจในระดับใดนั้น ผู้วิจัยจะขอนำเสนอตัวเลขการลงทุน ทางตรงในเวียดนามที่เป็นปัจจุบันที่สุด (ตัวเลขการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศในเวียดนามจนถึง

McGrew (eds.), *Globalization Theory: Approaches and Controversies* (Polity Press, Cambridge 2007) 106-109.

²¹⁹ เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, *โลกาภิวัตน์ บรรษัทข้ามชาติ บรรษัทภิบาล และความรับผิดชอบต่อสังคมของบรรษัท* (พิมพ์ครั้งที่ 2 สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร 2554) 14-15.

วันที่ 20 กันยายน ค.ศ.2017) ซึ่งเป็นสถิติที่ผู้วิจัยได้รับมาจากบุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการค้าการลงทุนของเวียดนาม ในระหว่างการพูดคุยสัมภาษณ์ โดยเอกสารดั้งเดิมนั้นทำขึ้นเป็นภาษาเวียดนาม และมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในเชิงนโยบายให้กับรัฐบาล หรือผู้บริหารด้านนโยบายเศรษฐกิจและการลงทุนของเวียดนามเป็นการเฉพาะ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากกัลยาณมิตรซึ่งเป็นชาวเวียดนาม ที่ได้แปลเอกสารทั้งฉบับเป็นภาษาอังกฤษ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำเสนอภาพของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจของเวียดนามจากมิติของการลงทุนต่างประเทศ

ตารางที่ 16 ตารางแสดงภาพรวมการลงทุนจากต่างประเทศในเวียดนามแบ่งตามสาขาการลงทุน นับตั้งแต่วันที่ 1 ม.ค. ค.ศ.2017 ถึงวันที่ 20 ก.ย. ค.ศ.2017

FOREIGN INVESTMENT THE FIRST NINE MONTHS OF 2017 BY BRANCH

From 01/01/2017 to 20/09/2017

No	Branch	Qty new grant projects	Registered capital of new grant project (million USD)	Qty projects increased capital	Increased registered capital (million dollars)	Qty of capital contribution to buy stock	Value of capital contribution, buy stock (million dollars)	Total registered capital (million USD)
1	Manufacturing and processing industry	676	5,308.59	562	6,130.34	1,093	1,204.33	12,643.25
2	Production, distribution of electricity, gas, water, air conditioning	9	5,362.95	5	4.77			5,367.71
3	Wholesale and retail; Repairing automobiles, motorcycles, motorbikes	410	357.71	85	57.08	1,395	1,166.10	1,580.89
4	Extractive	2	1,279.02			4	7.65	1,286.66
5	Real estate business	49	766.70	17	30.12	81	344.97	1,141.79
6	Construction	89	135.78	36	86.61	176	717.52	939.91
7	Water supply and waste treatment	10	559.52	2	1.30			560.82
8	Professional activities, science and technology	222	69.58	57	122.64	303	367.99	560.21
9	Health and social work activities	9	145.54	9	106.09	15	65.17	316.80
10	Accommodation and catering services	81	121.07	20	102.04	161	86.67	309.78
11	Information and communication	129	114.49	33	42.68	183	42.59	199.76
12	Transportation, warehouses	52	87.65	18	41.46	96	48.54	177.64
13	Agriculture, forestry and fisheries	13	139.66	9	(10.11)	27	9.95	139.49
14	Administrative and support services	39	16.05	6	7.25	112	62.77	86.07
15	Education and training	39	56.91	11	(3.22)	55	29.63	83.31
16	Arts, entertainment and entertainment	5	14.42	4	15.41	6	3.81	33.64
17	Other service activities	7	24.73	3	0.37	13	5.27	30.36
18	Financial, banking and insurance operations	3	0.16	1	19.87	22	5.43	25.46
	Total	1,844	14,560.51	878	6,754.69	3,742	4,168.37	25,483.56

ที่มา สถานเอกอัครราชทูตเวียดนามประจำประเทศไทย

ตารางที่ 17 ตารางแสดงภาพรวมการลงทุนจากต่างประเทศในเวียดนามจำแนกตามประเทศผู้ลงทุน
นับตั้งแต่วันที่ 1 ม.ค. ค.ศ.2017 ถึงวันที่ 20 ก.ย. ค.ศ.2017

FOREIGN INVESTMENT THE FIRST NINE MONTHS OF 2017 BY PARTNER
From 01/01/2017 to 20/09/2017

NO	PARTNER	Qty new grant projects	Registered capital of new grant project (million USD)	Qty projects increased capital	Increased registered capital (million dollars)	Qty of capital contribution to buy stock	Value of capital contribution, buy stock (million dollars)	Total registered capital (million USD)
1	Korea	594	2,304.93	318	3,401.80	1,024	608.88	6,315.62
2	Japan	277	4,903.23	142	630.86	356	372.05	5,906.14
3	Singapore	138	2,902.81	57	808.63	221	432.60	4,144.04
4	China	195	1,281.70	54	183.29	593	269.84	1,734.83
5	Taiwan	87	294.58	64	641.07	368	277.85	1,213.51
6	Hongkong	100	630.60	62	493.27	58	66.31	1,190.19
7	BritishVirginIslands	24	199.66	16	117.46	42	872.61	1,189.73
8	Thailand	32	212.11	12	40.56	81	313.20	565.87
9	Netherlands	26	101.15	11	17.21	27	328.29	446.65
10	USA	48	258.86	14	76.26	126	65.79	400.91
11	Germany	28	334.93	12	12.00	30	8.09	355.03
12	Oman	3	327.03					327.03
13	Samoa	22	123.05	12	82.30	8	32.79	238.14
14	UK	24	198.83	6	23.37	25	1.83	224.02
15	Malaysia	20	78.67	12	29.79	100	38.58	147.04
16	Australia	26	87.39	10	(27.56)	87	72.63	132.46
17	India	31	77.30	6	6.14	81	22.92	106.36
18	Marshall Islands			1	1.00	4	99.28	100.28
19	Seychelles	18	45.02	10	32.39	10	17.11	94.52
20	Cayman Islands	5	1.72	4	16.72	8	43.19	61.63
21	Belgium	3	0.45	2	2.92	15	52.02	55.40
22	Denmark	5	15.83	5	36.10	11	3.18	55.10
23	France	27	28.83	8	9.09	71	16.35	54.27
24	Canada	7	6.59	2	2.15	29	40.72	49.46
25	Indonesia	13	17.90	3	14.75	17	7.11	39.75
26	Switzerland	3	30.17	5	7.71	10	1.61	39.49
27	Ba Lan	1	0.10	2	32.20	2	0.02	32.32
28	Mauritius	1	0.02	1	10.00	1	18.53	28.55
29	Belize	3	21.48	1	1.50	1	0.19	23.16
30	Brunei Darussalam	2	5.02	7	9.61	3	7.61	22.24
31	British West Indies	1	20.00	1	1.80			21.80
32	Israel	3	1.02	2	17.02	8	0.86	18.90
33	Italia	4	0.25	1	6.30	21	9.78	16.33
34	Slovakia	1	11.00			1	5.07	16.07
35	Anguilla					2	15.60	15.60
36	Hungary	3	13.22			4	1.14	14.37
37	Luxembourg	1	2.23	2	2.25	2	9.44	13.93
38	Saint Vincent and the Grenadines			1	10.10			10.10
39	Ma Cao	1	0.03	1	9.00	1	0.02	9.05
40	Russia	5	0.23	1	1.56	48	6.49	8.28
41	Angola			1	7.40			7.40
42	Spain	7	5.49			6	0.10	5.59
43	Philippines	1	0.03	1	4.00	11	1.11	5.14
44	Campuchia			1	1.60	5	3.34	4.94

45	Nauy	2	0.47			8	3.76	4.23
46	Sweden	3	3.00	1	0.03	10	0.22	3.25
47	Åo	1	0.04	1	0.79	5	1.87	2.70
48	Pakistan	11	0.57			33	1.88	2.45
49	Nigeria	2	0.38			56	1.97	2.35
50	New Zealand	1	0.01			8	2.33	2.34
51	Turkey	1	0.20			5	2.12	2.32
52	Bermuda	1	2.00					2.00
53	United State Virgin Islands					1	1.78	1.78
54	Egypt			1	0.70	5	0.94	1.64
55	Sri Lanka	1	1.00	1	0.20	7	0.18	1.38
56	Finland			1	0.20	4	0.94	1.14
57	South Africa	1	1.00			6	0.13	1.13
58	Czech Republic	2	0.12			4	1.00	1.12
59	Ghana	1	1.00					1.00
60	Lao					2	0.98	0.98
61	Congo					3	0.92	0.92
62	Ukraine	2	0.56			5	0.19	0.75
63	United States Virgin Islands	1	0.50					0.50
64	Kazakhstan	1	0.44					0.44
65	Grenada	1	0.40					0.40
66	Irac					3	0.35	0.35
67	United Arab Emirates			1	0.35			0.35
68	Nepal	2	0.08			7	0.27	0.35
69	Bangladesh	1	0.05			9	0.28	0.33
70	Guinea					2	0.31	0.31
71	Saudi Arabia					4	0.30	0.30
72	Panama	1	0.30					0.30
73	Barbados	1	0.25					0.25
74	Portugal	2	0.11			2	0.10	0.21
75	Bulgaria					2	0.18	0.18
76	Ireland	1	0.10			2	0.05	0.15
77	Slovenia					1	0.14	0.14
78	Afghanistan					2	0.13	0.13
79	Cu Ba	1	0.10			1	0.03	0.13
80	Mongolia	1	0.10			1	0.03	0.13
81	Latvia					2	0.12	0.12
82	North Korea					2	0.11	0.11
83	Sudan	1	0.01			1	0.10	0.11
84	Libang	1	0.10					0.10
85	Turkmenistan	1	0.07					0.07
86	Romania					2	0.07	0.07
87	Brazil					2	0.06	0.06
88	Hy Lap					2	0.06	0.06
89	Argentina	1	0.00			1	0.04	0.05
90	Jordan					2	0.05	0.05
91	Armenia					1	0.04	0.04
92	Azerbaijan					1	0.04	0.04
93	Myanmar					1	0.04	0.04
94	Niger					1	0.04	0.04
95	Uganda	1	0.04					0.04
96	Costa Rica	1	0.02					0.02
97	Morocco					1	0.02	0.02
98	Chile	1	0.02					0.02
99	Moldova					1	0.01	0.01
100	Syrian Arab Republic					1	0.01	0.01
101	Iceland					1	0.01	0.01
102	Ethiopia	1	0.01					0.01
103	Tanzania					2	0.0093	0.01
104	Iran (Islamic Republic of)					1	0.01	0.01
105	Cameroon	1	0.01					0.01
106	Serbia	1	0.00					0.00
107	Mali					1	0.004	0.00
108	Republic of Cyprus	2	4.02	1	(21.20)			(17.18)
Total		1,844	14,560.51	878	6,754.69	3,742	4,168.37	25,483.56

ที่มา สถาบันเอกอัครราชทูตเวียดนามประจำประเทศไทย

ตารางที่ 18 ตารางแสดงภาพรวมการลงทุนจากต่างประเทศในเวียดนามแบ่งตามพื้นที่การลงทุน
นับตั้งแต่วันที่ 1 ม.ค. ค.ศ.2017 ถึงวันที่ 20 ก.ย. ค.ศ.2017

FOREIGN INVESTMENT THE FIRST NINE MONTHS OF 2017 BY LOCAL
From 01/01/2017 to 20/09/2017

NO	Local	Qty new grant projects	Registered capital of new grant project (million USD)	Qty projects increase d capital	Increased registered capital (million dollars)	Qty of capital contribution to buy stock	Value of capital contribution, buy stock (million dollars)	Total registered capital (million USD)
1	TP. Hồ Chí Minh	591	924.83	181	651.13	2,013	2,164.84	3,740.80
2	Thanh Hóa	10	3,144.95	4	5.10	5	4.69	3,154.74
3	Bắc Ninh	127	280.06	90	2,727.57	98	134.49	3,142.12
4	Nam Định	12	2,125.95	9	54.58	6	32.09	2,212.61
5	Hà Nội	398	1,032.35	135	632.26	458	498.22	2,162.83
6	Bình Dương	152	1,172.71	88	759.34	305	194.99	2,127.04
7	Kiên Giang	7	1,342.30	2	(28.99)	1	0.03	1,313.34
8	Đồng Nai	55	383.07	69	301.56	151	377.48	1,062.10
9	Tây Ninh	20	726.35	20	130.58	26	18.19	875.12
10	Hải Phòng	41	166.63	27	507.79	26	23.08	697.50
11	Bắc Giang	47	590.10	15	16.97	29	14.05	621.11
12	Bình Phước	14	342.61	15	56.37	18	24.50	423.48
13	Bà Rịa - Vũng Tàu	13	152.87	10	129.82	23	65.25	347.95
14	Quảng Ngãi	5	269.00	2	60.75			329.75
15	Long An	65	122.87	56	66.28	141	110.47	299.62
16	Hải Dương	33	167.00	21	58.30	28	19.64	244.94
17	Hưng Yên	32	152.20	29	60.99	29	13.07	226.26
18	Phủ Thọ	14	144.99	14	72.52	4	2.95	220.45
19	Quảng Bình	2	56.07			8	155.85	211.92
20	Ninh Bình	5	66.47	3	46.10	6	48.81	161.38
21	Vĩnh Phúc	31	64.06	7	54.10	39	42.75	160.90
22	Hà Nam	14	100.26	14	25.86	13	20.57	146.69
23	Trà Vinh	2	125.92			7	3.46	129.39
24	Vĩnh Long	3	55.31	5	72.41			127.72
25	Bình Định	6	91.77	4	31.70	6	1.23	124.70
26	Nghệ An	3	122.72			2	0.16	122.88
27	Tiền Giang	5	58.62	6	57.30	7	6.00	121.92
28	Quảng Nam	13	83.02	2	3.20	15	10.37	96.59
29	Hà Tĩnh	3	2.55	2	40.55	12	41.47	84.57
30	Đà Nẵng	48	68.24	4	0.83	89	13.64	82.72
31	Thái Nguyên	10	4.86	12	68.20	9	4.27	77.34
32	Bến Tre	2	4.00	5	43.95	13	23.80	71.75
33	Đồng Tháp	3	46.01	2	1.65	4	23.81	71.46
34	Quảng Ninh	7	56.30	3	3.73	11	3.57	63.61
35	Thái Bình	8	57.71	6	(5.71)	10	7.85	59.85
36	Đắk Lắk	1	45.00	1	9.00	2	1.75	55.75
37	Lâm Đồng	6	44.53	2	2.00	36	8.36	54.89
38	Khánh Hòa	1	0.53	2	13.50	47	16.05	30.07
39	Bình Thuận	5	10.70	3	10.90	9	6.89	28.49
40	Đắk Nông	1	23.48			1	0.40	23.88
41	Hòa Bình	3	11.85	1	10.00	2	0.11	21.96
42	Sóc Trăng	1	20.00					20.00
43	Yên Bái	3	17.02			2	1.13	18.15
44	Cà Mau	1	29.01	1	(11.43)			17.58
45	Cần Thơ	1	0.40	1	5.62	6	9.77	15.79
46	Sơn La	2	13.83	1	0.30	1	1.01	15.14
47	An Giang	3	7.35			4	7.73	15.08
48	Lào Cai	2	8.15	2	3.63	1	0.26	12.03
49	Cao Bằng	1	10.00			1	0.27	10.27
50	Điện Biên	1	3.00			1	2.80	5.80
51	Hà Giang	3	4.52			2	0.45	4.97
52	Quảng Trị			1	4.00			4.00
53	Thừa Thiên Huế	2	0.14			6	3.47	3.62
54	Lang Sơn	1	2.00			2	1.07	3.07
55	Tuyên Quang	1	2.80					2.80
56	Phủ Yên	1	0.10	1	0.37	2	0.64	1.11
57	Hậu Giang	2	0.92					0.92
58	Ninh Thuận					4	0.35	0.35
59	Kon Tum	1	0.45			1	0.25	0.69
	Total	1,844	14,560.51	878	6,754.69	3,742	4,168.37	25,483.56

ที่มา สถาบันเออีซีรราชทูตเวียดนามประจำประเทศไทย

ตารางที่ 19 ตารางแสดงภาพรวมของมูลค่าสะสมของการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศในกิจการที่ยังมีการดำเนินการในเวียดนาม จำแนกตามสาขาการลงทุน ข้อมูลจนถึงวันที่ 20 กันยายน ค.ศ.2017

FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN VIETNAM BY BRANCH
(Accumulating the remaining projects until 20/09/2017)

No	Branch	Qty of project	Total registered capital (million USD)
1	Manufacturing and processing industry	12,317	183,509.56
2	Real estate business	620	51,148.65
3	Production, distribution of electricity, gas, water, air conditioning	114	17,817.25
4	Accommodation and catering services	612	12,061.86
5	Construction	1,452	10,795.26
6	Wholesale and retail; Repairing automobiles, motorcycles, motorbikes	2,643	5,849.12
7	Extractive	106	4,918.68
8	Transportation, warehouses	646	4,434.78
9	Agriculture, forestry and fisheries	522	3,488.66
10	Information and communication	1,596	3,301.37
11	Arts, entertainment and entertainment	133	2,787.72
12	Professional activities, science and technology	2,384	2,770.42
13	Water supply and waste treatment	65	2,011.83
14	Health and social work activities	130	1,848.03
15	Financial, banking and insurance operations	84	1,414.08
16	Education and training	353	752.80
17	Other service activities	147	742.53
18	Administrative and support services	271	530.67
19	Employees work in households	4	7.44
Tổng		24,199	310,190.70

ที่มา สถานเอกอัครราชทูตเวียดนามประจำประเทศไทย

ตารางที่ 20 ตารางแสดงภาพรวมของมูลค่าสะสมของการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศในกิจการที่ยังมีการดำเนินการในเวียดนาม ตามประเทศผู้ลงทุน ข้อมูลจนถึงวันที่ 20 กันยายน ค.ศ.2017

FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN VIETNAM BY PARTNER
(Accumulating the remaining projects until 20/09/2017)

NO	Partner	Qty of project	Total registered capital (million USD)
1	Korea	6,324	55,826.74
2	Japan	3,523	46,150.88
3	Singapore	1,927	41,461.49
4	Taiwan	2,541	30,822.82
5	British Virgin Islands	734	22,081.97
6	Hongkong	1,253	17,638.91
7	Malaysia	562	12,140.53
8	China	1,747	11,908.76
9	USA	846	9,442.30
10	Thailand	471	8,468.16
11	Netherlands	297	8,017.12
12	Samoa	215	6,748.69
13	Cayman Islands	102	6,468.95
14	Canada	161	5,103.43
15	UK	308	3,455.86
16	France	502	2,773.14
17	Switzerland	133	2,510.33
18	Luxembourg	46	2,306.61
19	Australia	411	1,841.85
20	Germany	291	1,684.44
21	Brunei Darussalam	212	1,266.01
22	British West Indies	16	1,213.50
23	Russia	112	1,021.03
24	Republic of Cyprus	17	975.42
25	Denmark	133	872.04
26	Seychelles	103	852.28
27	Turkey	15	704.10
28	India	159	682.78
29	Belgium	64	595.36
30	Indonesia	66	451.44
31	Italia	82	381.75
32	Oman	5	337.03
33	Mauritius	48	335.96
34	Philippines	72	319.19
35	Bermuda	9	309.38
36	Slovakia	8	246.57
37	Ba Lan	14	182.88
38	Cook Islands	2	172.00
39	Belize	21	164.83

40	Áo	28	138.78
41	Bahrain	1	123.45
42	Bahamas	3	108.65
43	New Zealand	30	101.97
44	Sweden	54	100.73
45	Nauy	36	95.27
46	Lao	10	92.50
47	Czech Republic	36	90.07
48	Spain	62	89.79
49	Ma Cao	13	83.53
50	Chamel Islands	12	79.48
51	Sri Lanka	15	77.84
52	Barbados	3	68.39
53	Israel	27	64.41
54	Hungary	18	63.88
55	Campuchia	18	63.42
56	Panama	11	63.00
57	Ecuador	4	56.70
58	North Korea	6	50.90
59	Marshall Islands	5	50.50
60	Angola	4	48.74
61	Saint Vincent and the Grenadines	4	47.60
62	Swaziland	1	45.00
63	Saint Kitts and Nevis	2	39.69
64	Liechtenstein	2	35.60
65	Isle of Man	2	35.07
66	Anguilla	2	33.81
67	Bulgaria	9	30.84
68	Ukraina	23	29.52
69	Pakistan	27	28.51
70	Irác	4	27.19
71	United Arab Emirates	14	26.55
72	Finland	17	21.10
73	Ireland	16	20.59
74	Costa Rica	4	16.66
75	Belarus	1	16.20
76	Armenia	2	12.98
77	El Salvador	1	10.00
78	Dominica	2	8.36
79	Island of Nevis	2	7.50
80	Cu Ba	2	6.70
81	Jordan	3	4.55
82	Andorra	1	3.80
83	Slovenia	4	3.27
84	Guatemala	4	3.22
85	Turks & Caicos Islands	2	3.10
86	Nigeria	27	2.99
87	Brazil	3	2.80

88	Egypt	3	2.05
89	Serbia	2	1.58
90	Saudi Arabic	3	1.28
91	South Africa	6	1.20
92	Rumani	2	1.20
93	Guinea Bissau	1	1.19
94	Syrian Arab Republic	3	1.10
95	Mongolia	3	1.10
96	Maroc	2	1.05
97	Saudi Arabia	1	1.00
98	Ghana	1	1.00
99	Bangladesh	3	0.58
100	Libãng	4	0.51
101	United States Virgin Islands	1	0.50
102	Guam	1	0.50
103	Kazakhstan	1	0.44
104	Kuwait	1	0.40
105	Grenada	1	0.40
106	Argentina	4	0.28
107	Estonia	2	0.25
108	Maldives	1	0.23
109	Monaco	1	0.21
110	Bò Đào Nha	3	0.13
111	Sudan	2	0.11
112	Uruguay	1	0.10
113	Antigua and Barbuda	1	0.10
114	Palestine	1	0.09
115	Nepal	2	0.08
116	Turkmenistan	1	0.07
117	Iran (Islamic Republic of)	3	0.05
118	Yemen	1	0.05
119	Mexico	1	0.05
120	Sierra Leone	1	0.04
121	Uganda	1	0.04
122	Chile	1	0.02
123	Latvia	1	0.01
124	Ethiopia	1	0.01
125	Venezuela	1	0.01
126	Cameroon	1	0.01
Total		24,199	310,190.70

ที่มา สถานเอกอัครราชทูตเวียดนามประจำประเทศไทย

ข้อมูลจากตารางที่ 16-20 นั้นเป็นข้อมูลที่สามารถสะท้อนสภาพการณ์ของ โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่ดำรงอยู่ในเวียดนามได้ดีกว่าคำบรรยายใดๆ โดยข้อมูลจากตารางดังกล่าว นั้นแสดงให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่ได้เชื่อมโยงเวียดนามไว้ กับพลังทางเศรษฐกิจจากภายนอกที่คืบคลานเข้ามาภายในเวียดนามในรูปแบบของการลงทุน ต่างประเทศ ซึ่งผู้วิจัยจะได้สะท้อนประเด็นสำคัญๆ จากตารางข้างต้นดังต่อไปนี้

หากพิจารณาข้อมูลในตารางที่ 16 จะพบว่าเวียดนาม เปิดรับการลงทุนที่หลากหลาย ถึง 19 สาขา จากต่างชาติ ซึ่งครอบคลุมแทบทุกด้าน อาทิ ด้านอุตสาหกรรมการผลิต อุตสาหกรรม ยานยนต์ กิจการค้าปลีก อสังหาริมทรัพย์ หรือการลงทุนในเกษตรกรรม และโดยเฉพาะในช่วงเก้า เดือนแรกของปี ค.ศ.2017 นั้นเวียดนามเปิดรับการลงทุนที่มีมูลค่าการจดทะเบียนถึงประมาณ 25,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คือคิดเป็นมูลค่าประมาณ 825,000 ล้านบาท (อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราวันที่ 30 ตุลาคม ค.ศ.2017) ซึ่งถือว่าการเปิดรับการลงทุนที่มีมูลค่าสูงเป็นอย่างยิ่ง หากผู้อ่านยังไม่ทราบว่าการลงทุนในปี ค.ศ.2017 ในเวียดนามที่ว่ามากนั้น ถือเป็นอัตราที่มากเพียงใด ผู้วิจัยจะใช้บริบทของ ประเทศไทยที่กึ่งนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศเช่นเดียวกันนั้นมาเป็นสถิติในเชิง เปรียบเทียบ อย่างไรก็ตาม ตัวเลขการลงทุนดังกล่าวอาจไม่ได้ถูกต้องหรือเท่าเทียมกันในแง่มุมของ ระยะเวลาการเก็บสถิติโดยตัวเลขการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศของไทยที่ธนาคารแห่งประเทศไทย นำเสนอนั้นมีสถิติล่าช้ากว่าของเวียดนามอยู่ 2 เดือน แต่ตัวเลขการลงทุนทางตรงของประเทศไทย นั้นก็นำให้ภาพบางประการในเชิงปริมาณต่อผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ซึ่งสถิติด้านการรับการลงทุนของ ไทยใน 7 เดือนแรกของปี นั้นอยู่ที่ประมาณ 59,000 ล้านบาท²²⁰ หรือกล่าวง่ายๆ ว่าการรับการลงทุน ของเวียดนามนั้นมีมากกว่าการรับการลงทุนทางตรงต่างประเทศมากกว่าไทย 10 เท่า ซึ่งตัวเลข ดังกล่าวนั้นสะท้อนให้เห็นบรรยากาศในการเปิดรับการลงทุนต่างประเทศในเวียดนามที่ยังคงมีอยู่สูง มากเปรียบเทียบกับการลงทุนทางตรงต่างประเทศในประเทศไทยที่น่าจะใกล้ถึงจุดอิ่มตัวแล้วอัน เนื่องมาจากการที่ไทยนั้นเปิดรับการลงทุนต่างประเทศมาก่อนเวียดนามเป็นระยะเวลานาน

จากข้อมูลในตารางที่ 17 เป็นข้อมูลในเชิงที่นำเสนอประเทศผู้ลงทุนและการจัดลำดับ การลงทุนที่มีมูลค่าการจดทะเบียน ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีประเทศที่เข้าไปลงทุนในเวียดนามมากถึง 108

²²⁰เงินลงทุนจากต่างประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทย,

< <http://www2.bot.or.th/statistics/ReportPage.aspx?reportID=653&language=th> > accessed 19 October 2017.

ประเทศ ซึ่งในแง่ของจำนวนนั้นก็มากกว่าครึ่งหนึ่งของประเทศเอกราชที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติที่มีอยู่ 195 ประเทศ²²¹ โดยในแง่ของประเทศผู้ลงทุนรายใหญ่ที่เข้าไปลงทุนในเวียดนามในปี ค.ศ.2017 นั้น คือ เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น และสิงคโปร์ แต่ประเด็นที่น่าสนใจคือ การลงทุนข้ามทางตรงจากประเทศไทยนั้นเข้าไปอยู่ในอันดับที่ 8 ของประเทศที่มีการลงทุนในเวียดนาม ซึ่งตัวเลขสถิตินี้ นอกจากจะบ่งบอกถึงการลงทุนของไทยมีมูลค่ามากในเวียดนาม ยังมีนัยยะถึงความสำคัญของบริษัทข้ามชาติจากไทย ในเวียดนามอีกด้วย ซึ่งประเด็นนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในส่วนของมิติในการเป็นตัวแสดงทางการเมืองของบริษัทข้ามชาติจากไทย

ข้อมูลในตารางที่ 18 เป็นข้อมูลที่น่าเสนอว่าการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ ในแง่มูลค่าของพื้นที่การลงทุนในประเทศเวียดนามนั้น ครอบคลุมถึง 59 จังหวัด ซึ่งก็เรียกได้ว่าในแทบทุกพื้นที่ของเวียดนามนั้น มีการลงทุนจากต่างประเทศเข้าไปสอดแทรกอยู่ทั้งสิ้น หากพิจารณาว่าประเทศเวียดนามนั้นแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 59 จังหวัด และ 5 เทศบาลนคร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่นำโดยการลงทุนของบริษัทข้ามชาติจากต่างประเทศนั้น ได้สืบคลานเข้าไปในทุกๆ พื้นที่ของเวียดนามเรียบร้อยแล้วนั่นเอง

ข้อมูลในตารางที่ 19 และตารางที่ 20 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสาขาการลงทุน และมูลค่าการลงทุนสะสมของโครงการการลงทุนที่ยังดำเนินการอยู่ในประเทศเวียดนามตั้งแต่อดีต จนถึงวันที่ 20 กันยายน ค.ศ.2017 โดยเวียดนามนั้นเปิดรับการลงทุนในภาคธุรกิจทั้งสิ้น 19 สาขา และมีการลงทุนสะสมที่มีมูลค่าทั้งสิ้นประมาณ 310,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ จากประเทศผู้ลงทุนทั้งสิ้น 126 ประเทศ โดยผู้ลงทุนรายใหญ่ในภาพรวมทั้งหมดนั้นคือ เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น และสิงคโปร์ ซึ่งในภาพรวมนั้นประเทศไทยถือเป็นประเทศผู้ลงทุนรายใหญ่ในลำดับที่ 10 ในเวียดนาม

ตัวเลขสถิติที่กล่าวมานั้น น่าจะทำให้ผู้อ่านสิ้นสงสัยแล้วว่า แท้จริงแล้วนั้นเวียดนามอยู่ท่ามกลางโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจหรือไม่ ยิ่งไปกว่านั้น ผู้อ่านน่าจะได้เห็นระดับของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่ดำรงอยู่ในเวียดนาม ในมิติของการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ ทั้งในมิติในเชิงคุณภาพ และปริมาณ กล่าวคือ ข้อมูลดังกล่าวนั้นบ่งชี้ว่าเวียดนามมีการเชื่อมโยงกับหน่วยเศรษฐกิจที่มาจากภายนอกประเทศมีขอบข่ายกว้างขวางเพียงใด และท่ามกลางขอบข่ายที่กว้างขวางดังกล่าวนี้ หน่วยธุรกิจจากดินแดนใด น่าจะมีอิทธิพลสำคัญต่อเวียดนาม

²²¹ List of UN members, < <http://www.un.org/en/member-states/index.html> > accessed 19 October 2017.

3.6 การเปลี่ยนแปลงไปสู่นโยบายโดยเหมย (Doi Moi) ของเวียดนาม

หลังจากที่ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลในมิติทางเศรษฐกิจ และสถานะของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่ดำรงอยู่ในเวียดนามในปัจจุบันแล้วนั้น ปฏิเสธไม่ได้ว่าจุดสำคัญในประวัติศาสตร์ (critical juncture) ของเวียดนามซึ่งในช่วงชีวิตของเราอาจไม่สามารถที่จะพบเจอได้อีกในระยะเวลาอันใกล้นี้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นจุดเริ่มต้นในการนำพาเวียดนามมาผนวกเข้ากับปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจเช่นทุกวันนี้ คือ การปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารทางด้านเศรษฐกิจและนโยบายต่างประเทศตามแนวทางของนโยบายโดยเหมย ดังนั้นการค้นลึกลงไปในบริบทต่างๆ ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจเวียดนามภายใต้บริบทของการปะทะกันกับโลกาภิวัตน์ตลอดจนการทำความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับบริษัทข้ามชาติบนพื้นฐานของคำถามงานวิจัย ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญครั้งนี้ของเวียดนามที่แน่นอนว่าจะมีความสำคัญในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์และกรณีศึกษาของงานวิจัยเป็นอย่างยิ่ง โดยผู้วิจัยจะนำเสนอประวัติศาสตร์ของการบริหารเศรษฐกิจของเวียดนาม ตั้งแต่การบริหารเศรษฐกิจแบบเวียดนามเหนือที่มีแนวทางการบริหารจากส่วนกลาง (centrally planned economy) ที่โดยสภาพความเป็นจริงแล้วนั้นมีปัญหาในแง่ที่เป็นระบบการบริหารเศรษฐกิจที่ไม่สามารถสร้างอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้เท่าที่ควรในเวียดนามเหนือเองอยู่แล้ว แต่ทว่าระบบดังกล่าวกลับถูกนำมาใช้ในเวียดนามทั้งประเทศภายหลังการรวมประเทศเป็นผลสำเร็จในปี ค.ศ.1975 ซึ่งก็เท่ากับว่าเป็นการสร้างปัญหาทางเศรษฐกิจในภาพรวมให้มากยิ่งขึ้นไปอีกโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำดังกล่าวนั้นสร้างปัญหาในทางภาคใต้ของประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากปฏิเสธไม่ได้ว่าภูมิภาคดังกล่าวมีความคุ้นเคยกับระบบเศรษฐกิจที่มีกลไกตลาดเป็นเครื่องมือหรือกลไกสำคัญอันเนื่องมาจากการที่ภูมิภาคทางใต้นั้นมีความใกล้ชิดกับฝรั่งเศส รวมถึงสหรัฐอเมริกา ซึ่งไม่สามารถเข้ากันได้กับระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลาง โดยปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำอันเนื่องมาจากสาเหตุดังกล่าวนี้มีความร้ายแรงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง ค.ศ.1976-1979 ซึ่งก็ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเริ่มตระหนักถึงสาเหตุของปัญหาจึงเริ่มมีโครงการทดลองการบริหารเศรษฐกิจที่มีแนวโน้มของทุนนิยมเข้ามาปรับใช้มากยิ่งขึ้นที่ละน้อยในช่วง ค.ศ.1980-1986 ทว่าโครงการทดลองขนาดเล็กดังกล่าวก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหามารวมของประเทศได้ จนกระทั่งในปี ค.ศ.1986-1992 เวียดนามจึงต้องมีนโยบายรับเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้ามาใช้ในการบริหารเศรษฐกิจเนื่องมาจากปัญหาภายในโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านการผลิตทางเกษตรกรรมที่มีสัดส่วนเกือบครึ่งหนึ่งของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของเวียดนาม และถือเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานที่สุดในการดำรงชีวิตและปากท้องของชาวเวียดนาม ตลอดจนถึงปัจจัย

เหตุการณ์สำคัญๆ ต่างๆ ภายนอกประเทศไม่ว่าการล่มสลายของระบอบคอมมิวนิสต์ในยุโรป ตะวันออก หรือการล่มสลายของสหภาพโซเวียต นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอเกี่ยวกับมิติในทางการเมืองภายในในประเด็นของการแบ่งตัวของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามที่สามารถทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ว่าเหตุใดเวียดนามจึงต้องประกาศใช้นโยบายโดยอ้อมในปี ค.ศ.1986 ทำไมไม่ประกาศใช้ก่อนหน้านั้น หรือเหตุใดจึงไม่ประกาศใช้หลังจากนั้น

จากเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางสู่การเปิดรับกลไกตลาด

ในส่วนแรกของการนำเสนอบริบทของการเปลี่ยนแปลงไปของเวียดนามไปสู่ นโยบาย โดยอ้อมนั้น ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลที่สำคัญในภาพรวมของการเดินทางไปสู่การปฏิรูปนโยบาย โดยใช้กรอบการแบ่งเป็นช่วงเวลาซึ่ง **Vu Tuan Anh** ได้สรุปการปฏิรูปนโยบายเศรษฐกิจ ตั้งแต่ ค.ศ. 1975-1992 เอาไว้ดังนี้

ค.ศ.1976-1979 เป็นช่วงของการรวมประเทศใหม่ๆ และอยู่ในช่วงเปลี่ยนถ่ายไปสู่ ระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางไปทั่วประเทศ ซึ่งมีความหมายว่ารัฐจะเป็นผู้พิจารณา กิจกรรมทางเศรษฐกิจของประชาชนในแทบทุกด้าน รัฐจะควบคุมระบบการผลิตของประเทศ การกระจายสินค้า ภาคการผลิตจะเป็นแบบการผลิตโดยส่วนรวม(collective) ที่รัฐเป็นผู้บริหารจัดการ ระบบกลไกตลาดตามแนวทางเสรีนิยมนั้นจะถูกจำกัดบทบาทให้เหลือน้อยที่สุดและกระทำได้เพียง การซื้อขายสินค้าเกษตรกรรม ทัศนกรรมในระดับครัวเรือน ส่วนสินค้าทุนที่สามารถใช้ในภาคการผลิต นั้นไม่ได้รับการอนุญาตให้ทำการซื้อขายแต่ละขั้นอยู่กับการบริหารและจัดสรรโดยรัฐ นอกจากนี้ การค้ากับต่างประเทศจะถูกผูกขาดโดยรัฐ โดยในช่วงดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่รัฐจะทำการค้ากับสหภาพ โซเวียต และประเทศในกลุ่มยุโรปกลางซึ่งเป็นประเทศในกลุ่มสังคมนิยม

ในมิติของการพัฒนาในภาคอุตสาหกรรมนั้น เวียดนามมุ่งเน้นการพัฒนา อุตสาหกรรมหนักโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเร่งรัดการพัฒนาประเทศให้เป็นไปด้วยความรวดเร็ว ตลอดจนเพื่อจัดหาสินค้าอุปโภคบริโภคให้เพียงพอต่อความต้องการต่อประชาชนในภาวะที่เพิ่งผ่าน พ้นจากสงคราม จะเห็นว่าแนวทางการบริหารเศรษฐกิจตามแนวทางสังคมนิยมแบบวางแผนจาก ส่วนกลางนั้นจะไม่สร้างแรงจูงใจใดในเชิงการผลิต ไม่มีการเปิดโอกาสให้กับภาคธุรกิจเอกชนที่มีความ สร้างสรรค์ จึงเป็นผลทำให้เศรษฐกิจไม่ได้รับการพัฒนาดังที่เวียดนามคาดหวัง และนอกจากนี้ งบประมาณของเวียดนามยังมีแหล่งที่มาจากการได้รับการอุดหนุนช่วยเหลือจากประเทศพันธมิตร

สังคมนิยมที่สำคัญนั้นคือสหภาพโซเวียตซึ่งทำให้ภาวะทางเศรษฐกิจของเวียดนามนั้นมีความอ่อนไหวเป็นอย่างมาก

ค.ศ.1980-1986 เป็นช่วงเวลาที่เวียดนามเริ่มมีการปรับเปลี่ยนแนวทางของ โดยทำการทดลองหารูปแบบเศรษฐกิจที่เหมาะสมในลักษณะที่มีความเป็นเสรีมากยิ่งขึ้น โดยสาเหตุประการสำคัญเกิดขึ้นเนื่องมาจากการบริหารเศรษฐกิจแบบวางแผนทางศูนย์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจในระยะ 5 ปี แรกหลังการรวมประเทศไม่ใกล้เคียงกับคำว่าประสบความสำเร็จตามเป้าหมายแม้แต่น้อย กล่าวคือ เวียดนามสามารถผลิตอาหารได้เพียงร้อยละ 69 จากเป้าหมายที่ตั้งไว้ การทำเหมืองถ่านหิน มีผลผลิตเพียงร้อยละ 52 จากที่ตั้งเป้าหมายไว้ การประมงทำได้เพียง ร้อยละ 40 เป็นต้น

ในมิติด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมนั้นเวียดนามเริ่มมีการปรับความสำคัญจากเดิมที่เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เป็นพื้นฐาน ไปเป็นการให้ความสำคัญกับการพัฒนากับอุตสาหกรรมที่มีขนาดรองลงมาและเน้นหนักไปที่การพัฒนาอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับสินค้าอุปโภคบริโภคของประชาชนโดยตรง ในส่วนของภาคการเกษตรนั้นการเกษตรในรูปแบบของการจัดสรรโควตาการผลิตให้แก่แต่ละสหกรณ์ทำการผลิตให้ได้ตามเป้าหมายและสามารถนำส่วนเกินที่เหลือมาจากการผลิตตามโควตานำมาจำหน่ายได้นั้นเริ่มปรากฏขึ้นในฐานะของโครงการนำร่องในหลายสหกรณ์ของประเทศ ส่วนในด้านการค้ำนั้นเวียดนามมีการปรับปรุงระบบสองราคา (two-price system) คือราคาที่กำหนดโดยรัฐและราคาที่กำหนดโดยกลไกตลาดให้มีช่วงห่างระหว่างกันให้น้อยลง เพื่อเป็นการจูงใจในภาคการผลิตมากยิ่งขึ้น

ค.ศ.1986-1992 เป็นช่วงที่เกิดการปรับตัวในเชิงนโยบายในภาพรวมโดยการออกนโยบายใหม่ทั้งในมิติของเศรษฐกิจตลอดจนนโยบายต่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาของประเทศอย่างชัดเจนในการประชุมสภาแห่งชาติพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 6 ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

- สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแข่งขันในระบบกลไกตลาดโดยเปิดโอกาสให้ภาคธุรกิจเอกชนสามารถเข้ามาลงทุนและทำการแข่งขันได้

- ให้ความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจแบบกลไกตลาด

- มีการปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจเพื่อบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาภาคผลิตทางการเกษตร พัฒนาการผลิตสินค้าผู้บริโภค เพิ่มปริมาณการส่งออกสินค้า และเปิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจโดยไม่แบ่งแยกรูปแบบการปกครอง

- สร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวเวียดนาม

- เปิดรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศต่างๆ ในโลก (open-door policy)²²²

แม้ว่าเวียดนามจะมีการปรับเปลี่ยนไปสู่นโยบายโดยเหมยอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ.1986 ทว่าหลังจากนั้นก็ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญใดๆ เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญๆ หรือการทบทวนทำที่อย่างจริงจังของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามจะเกิดขึ้น ในช่วงระยะเวลาหลังจากนั้นสองถึงสามปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีค.ศ.1989 ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงในบริบทภายนอกประเทศ

อย่างไรก็ดี การเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบายของเวียดนามที่นำเสนอแล้วนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องบริบทภายในประเทศอันเนื่องมาจากปัญหาพื้นฐานของแนวทางการบริหารเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางตามแนวทางของ Marx-Lenin ที่ยังไม่สามารถเข้ากันได้กับบริบทของเวียดนามในช่วงแรกๆ หลังจากรวมประเทศเป็นผลสำเร็จ ซึ่งตามความเห็นของผู้วิจัยนั้นท่ามกลางปัญหาภายในประเทศที่หลากหลายนั้น ปัจจัยภายในประเทศที่สำคัญและมีผลกระทบในทางการเมืองซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนโยบายไปสู่แนวทางโดยเหมยมากที่สุดนั้น คือ ปัญหาเกี่ยวกับการผลิตในภาคการเกษตรของประเทศ ซึ่งถือเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของประชาชนมากที่สุด ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอรากเหง้าของปัญหาในด้านนี้ให้ผู้อ่านได้ทราบดังนี้

ปัญหาภายในด้านเกษตรกรรมของเวียดนาม

ตั้งแต่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง จนถึงช่วงกลางทศวรรษที่ 1940 นั้นเวียดนามเป็นประเทศที่ยากจนอย่างมาก มากกว่าร้อยละ 90 ของประชากรชาวเวียดนามยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทของประเทศ และมากกว่าร้อยละ 60 ของประชากรยังไม่มีที่ดินที่เป็นตนเองแม้แต่ตารางนิ้วเดียว และคนที่เป็นเจ้าของที่ดินนั้นมีอยู่เพียงร้อยละ 2-3 ของประชากรทั้งหมดทว่าเป็นเจ้าของที่ดินที่สามารถทำการเกษตรได้คิดเป็นร้อยละ 52 ของประเทศ ซึ่งภาวะความไม่สมดุลดังกล่าวนี้ทำให้ประชากรชาวเวียดนามมีทางเลือกไม่มากนักในการดำรงชีวิตโดยถ้าไม่ทำงานเป็นลูกจ้างของเจ้าของที่ดินก็ต้องเช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตรเพื่อดำรงชีพซึ่งวิธีการจ่ายค่าเช่านั้นคือการมอบผลผลิตประมาณ

²²² Vu Tuan Anh, *Development in Vietnam: Policy Reforms and Economic Growth* (Institute of Southeast Asian Studies, Singapore 1994) 1-8.

ร้อยละ 50-75 ให้กับเจ้าของที่ดิน หรือไม่เช่นนั้นก็ต้องกู้หนี้สินจากคนที่ร่ำรวยกว่าในอัตราดอกเบี้ยที่สูงลิบลิว²²³

อย่างไรก็ดี การปฏิวัติเดือนสิงหาคม ในปีค.ศ.1954 ซึ่งคณะผู้กอบกู้เอกราชจากฝรั่งเศสที่สามารถปลดปล่อยเวียดนามเหนือได้มีนโยบายปฏิรูปที่ดินในรูปแบบตามแนวทางของ Marx-Lenin คือ มีการรับประกันในการมอสิทธิในการเป็นเจ้าของที่สำหรับเกษตรกร มีการสนับสนุนภาคหัตถกรรม²²⁴ ซึ่งผลของการปฏิรูปที่ดินในลักษณะดังกล่าวนี้มีผลให้เกษตรกรชาวเวียดนามนับล้านมีความมุ่งมั่นทุ่มเทในการทำการเกษตรเพื่อเพิ่มผลผลิตมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีความพยายามฟื้นฟูสภาพผลิตทางการเกษตรของเวียดนามเหนือที่ก่อนหน้านี้ตกอยู่ในภาวะสงครามกอบกู้เอกราช จนเป็นผลทำให้ผลผลิตทางการเกษตรของเวียดนามในปี ค.ศ.1959 นั้นมีปริมาณเป็นสองเท่าของผลผลิตในช่วงปี ค.ศ.1939 และในช่วงระหว่าง ค.ศ.1955 จนถึง 1959 นั้นเวียดนามมีผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นโดยตลอดคิดเป็นอัตราร้อยละ 11.2 ซึ่งหากพิจารณาย้อนกลับไปในนั้นจะพบว่าในช่วงนี้ในประวัติศาสตร์ของเวียดนามนั้นเป็นช่วงเวลาที่การเกษตรในภาคครัวเรือนของเวียดนามนั้นมีความเฟื่องฟูเป็นอย่างยิ่ง²²⁵

อย่างไรก็ดี นโยบายการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรของเวียดนามมาถึงจุดเปลี่ยนแปลงอีกครั้งอันเนื่องมาจากแนวคิดสังคมนิยมที่มีมุมมองว่าการทำการเกษตรของประชาชนในลักษณะที่เป็นการกระทำแยกกันเป็นหน่วยย่อยๆ นั้นในท้ายที่สุดจะส่งผลให้เวียดนามก่อกำเนิดชนชั้นกลางและกลายเป็นทุนนิยม และจะมีการแบ่งชนชั้นทางสังคมในท้ายที่สุดซึ่งเป็นที่ชัดเจนว่าจะเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับแนวทางอุดมการณ์ของสังคมนิยม ดังนั้นเวียดนามจึงมีการปรับเปลี่ยนการผลิตแบบแยกกันแบบหน่วยย่อยการเป็นการเกษตรแบบโดยส่วนรวม (collective production) โดยรัฐบาลเวียดนามเหนือสามารถดึงเกษตรกรร้อยละ 85.4 ตลอดจนสามารถดึงเอาที่ดินในอัตราร้อยละ 68 เข้ามาสู่กระบวนการผลิตแบบองค์รวมได้ในระยะเวลาอันรวดเร็วโดยมีการดำเนินการในรูปแบบของสหกรณ์ (ที่ไม่พัฒนา) โดยสหกรณ์มีการจัดสรรผลผลิตให้กับสมาชิกในรูปแบบของสัดส่วนของคะแนนในการมีส่วนร่วมทางการผลิตของสหกรณ์และส่วนหนึ่งก็มาจากขนาดของที่ดินที่นำเข้าไปร่วมกับสหกรณ์ อย่างไรก็ดี เกษตรกรจะได้รับที่ดินไว้สำหรับทำการผลิตของตนเองนอกเหนือจากการ

²²³ Peter Boothroyd, Pham Xuan Nam (eds), *Socioeconomic Renovation in Vietnam: The Origin, Evolution, and Impact of Doi Moi* (International Development Research Center, Ottawa 2000) 11.

²²⁴ Democratic Republic of Vietnam Res 8 (First Legislature 1955)

²²⁵ Ibid (n 223).

ผลิตหลักที่ต้องทำให้กับสหกรณ์โดยผลผลิตจะเป็นของเกษตรกรในอัตราร้อยละ 5 ของที่ดินที่แต่ละคนนำไปร่วมในการผลิตแบบองค์รวมในรูปแบบสหกรณ์ ซึ่งการจัดสรรที่ดินให้เกษตรกรในลักษณะนี้นั้นเรียกว่า subsidiary economy

การดำเนินการปฏิรูปที่ดินและปรับเปลี่ยนแนวทางการผลิตภาคการเกษตรของเวียดนามยังคงดำเนินต่อไปอย่างเต็มที่ โดยในช่วง ค.ศ. 1960-1965 นั้นเวียดนามเหนือมีการลงทุนในภาคเกษตรกรรมมากยิ่งขึ้นถึง 4 เท่าตัว มีการก่อสร้างระบบชลประทานเพื่อให้มีน้ำเพียงพอต่อการทำการเกษตร ซึ่งความมุ่งมั่นในการพัฒนาภาคการเกษตรของรัฐบาลเวียดนามเหนือในลักษณะนี้น่าจะทำให้ผลผลิตทางการเกษตรนั้นมีปริมาณมากยิ่งขึ้นตามการลงทุนจากรัฐบาล ทว่าในความเป็นจริงการพัฒนาของกับผลผลิตทางการเกษตรที่ได้นั้นไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน กล่าวคือผลผลิตทางการเกษตรของเวียดนามเหนือไม่ได้มีมากยิ่งขึ้นตามการลงทุน หากแต่ยังคงมีผลผลิตในระดับเดียวกับปี ค.ศ.1959

ในระยะต่อมาคือในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ 1966-1975 นั้นเวียดนามเหนือตกอยู่ในภาวะสงครามกับเวียดนามใต้ที่นำโดยสหรัฐอเมริกา ซึ่งแรงงานในภาคการผลิตทางการเกษตรตลอดจนผลผลิตทางการเกษตรที่ได้นั้นจะถูกใช้ไปในการทำสงครามเป็นหลัก ซึ่งด้วยปัจจัยดังกล่าวนี้ทำให้ผลผลิตของสหกรณ์ทางการเกษตรของเวียดนามเหนือนั้นมีทิศทางที่ดิ่งลงโดยตลอด ส่วนในแง่มุมมองด้านรายได้และค่าตอบแทนของสมาชิกสหกรณ์ในช่วงนี้มีความน่าสนใจคือระบบการผลิตองค์รวมในรูปแบบของสหกรณ์นั้นซึ่งเป็นการเกษตรในรูปแบบหลักของประเทศนั้นสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรในอัตราร้อยละ 30-40 ของรายได้ทั้งหมด ในขณะที่รายได้ที่ได้จากการผลิตรองลงมาซึ่งไม่ได้เป็นการผลิตหลักและมีพื้นที่ทางการเกษตรเพียงร้อยละ 5 และเกษตรกรจะทำในเวลาว่างเว้นภารกิจหลักคือการผลิตองค์รวมนั้นสามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรได้ถึงร้อยละ 60-70 จากรายได้ทั้งหมด ซึ่งในประเด็นนั้นสะท้อนให้เห็นปัญหาที่สำคัญในตัวระบบของการผลิตทางการเกษตรของเวียดนามเหนือซึ่งมีแนวทางแบบมาร์กซ์-เลนิน เป็นอย่างมาก

รัฐบาลเวียดนามเหนือมีการตีความหรือค้นหาสาเหตุของระบบการผลิตทางการเกษตรที่ไร้ประสิทธิภาพว่าเกิดขึ้นจากการที่ระบบการผลิตองค์รวมยังไม่กว้างขวางและใหญ่เพียงพอจึงทำให้ไม่สามารถดำเนินการตามหลักการแบ่งงานกันทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐจึงเร่งรัดเอาพื้นที่ส่วนการผลิตภาคการเกษตรเข้ามาสู่ระบบสหกรณ์มากยิ่งขึ้นไปอีก และยิ่งลงทุนในภาคการเกษตรมากยิ่งขึ้นไปเรื่อยๆ ซึ่งแม้ว่ารัฐจะได้ดำเนินการทุกอย่างแล้ว ผลผลิตทางการเกษตรโดย

เฉลี่ยที่ได้จากเกษตรกร 1 รายนั้นก็มิได้มีทิศทางที่เพิ่มขึ้น ช้ำร้ายไปกว่านั้นยังมีทิศทางที่ลดลงเรื่อยๆ อีกด้วย

อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะมีปัญหาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำภายใต้ระบบการดำเนินการของเวียดนามเหนือที่ไร้ประสิทธิภาพและจะอยู่ในภาวะวิกฤติเพียงใด ภายหลังจากการรวมประเทศเป็นผลสำเร็จในปี ค.ศ.1975 เวียดนามเหนือยังคงมั่นใจในวิธีการผลิตตามแนวทางดังกล่าวและได้นำเอาแบบการผลิตแบบองค์รวมเข้าไปใช้ในเวียดนามทางตอนใต้โดยไม่ได้คำนึงถึงบริบทที่สำคัญต่างๆ ทางตอนใต้ในช่วงก่อนที่จะถูกผนวกรวมเข้ามาเนื่องจากในห้วงก่อนหน้านั้นในความเป็นจริงเกษตรกรในทางใต้โดยส่วนใหญ่มีที่ดินสำหรับการใช้ประกอบกิจกรรมทางการเกษตรที่เป็นของตัวเองแล้ว และเมื่อรัฐบาลเวียดนามได้นำระบบของเวียดนามเหนือมาใช้ในภาคการเกษตรในเวียดนามใต้ ด้วยวิธีการยึดเอาทรัพย์สินมาจากเกษตรกรด้วยวิธีการที่รุนแรง จนสามารถจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรได้ทั้งสิ้น 1286 แห่ง และอีก 15309 หน่วยการผลิต ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 50 ของเกษตรกรทั้งหมดในเวียดนามภาคใต้ ทว่าสหกรณ์ที่จัดตั้งเป็นผลสำเร็จนั้นก็ไม่มีประสิทธิภาพในทางการผลิตอย่างจริงจัง และการผลิตแบบองค์รวมนั้นก็สามารเปรียบเทียบได้กับร่างกายที่ไร้วิญญาณนั่นเอง

จะเห็นได้ว่าในภาคการผลิตทางการเกษตรของเวียดนามนั้นเป็นปัญหาที่สะสมมาอย่างต่อเนื่อง และขยายตัวในวงกว้างมากขึ้นในระดับประเทศ ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า การบริหารในภาคการผลิตทางการเกษตรของเวียดนามตั้งแต่ช่วงของการได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส มาจนถึงช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 นั้น มีความล้มเหลวบนพื้นฐานที่มาจากอุดมการณ์และนโยบายของรัฐ ตลอดจนจนเป็นปัญหาที่เกิดจากการที่ประชาชนต้องปฏิบัติ หรือทำงานภายใต้แนวคิดที่สวนทางกับแนวคิดของมนุษย์ปุถุชนโดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นการกระทำจะมีประสิทธิภาพมากกว่าเมื่อปุถุชนสมัครใจกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ตลอดจนประโยชน์ต่างตอบแทนที่บุคคลพึงได้รับอย่างสมน้ำสมเนื้อในการเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งปัญหานี้มีผลกระทบทั้งต่อชีวิตและความอยู่รอดของประชากร ตลอดจนการอยู่รอดของรัฐเนื่องจากอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเวียดนามซึ่งจะดีหรือไม่ นั้นขึ้นอยู่กับผลผลิต และประสิทธิภาพของการผลิตในภาคเกษตรกรรมที่มีสัดส่วนเกือบร้อยละ 50 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross Domestic Product, GDP)²²⁶ และผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัญหาที่สำคัญไปกว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเวียดนามนั้นคือ ปัญหาการขาดแคลนอาหารที่เพียงพอในการบริโภคเพื่อบำรุงชีวิตของประชาชนซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าจะส่งผลกระทบต่อความชอบธรรมของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในการบริหารประเทศ ด้วยพื้นฐานดังกล่าวจึงทำให้ผู้นำของ

²²⁶ Ibid (n 223) 13-14.

เวียดนามคือ นาย Vo Van Kiet ต้องเดินทางมาที่เครือเจริญโภคภัณฑ์ในปี ค.ศ.1993 เพื่อชักชวนให้ไปลงทุนในภาคการเกษตรของเวียดนามอย่างเต็มตัวเพื่อแก้ไขปัญหาการผลิตในภาคการเกษตรที่ถือเป็นหัวใจสำคัญของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเวียดนาม ซึ่งการกระทำในลักษณะนี้ของผู้นำเวียดนามนั้น เห็นได้อย่างชัดเจนถึงความพยายามในการระดมปัญหาในสองมิติ โดยเป็นการแก้ไขปัญหาทั้งในมิติทางเศรษฐกิจของประเทศที่ตกต่ำ ควบคู่พร้อมกันไปกับการแก้ไขทางการเมืองในมิติของการสร้างความชอบธรรมในการบริหารประเทศ

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าเวียดนามมีปัญหาเรื้อรังภายในประเทศในหลายๆ ด้านจนมีผลทำให้ต้องการปรับนโยบายโดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายการบริหารเศรษฐกิจไปสู่แนวทางเสรีนิยมที่ควบคู่มาพร้อมกับกลไกตลาด แต่บริบทของปัญหาภายในที่เกิดขึ้นต่างๆ นั้น มิได้เป็นตัวแปรเดียวที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของเวียดนาม บริบทภายนอกประเทศก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้เวียดนามเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการบริหารเศรษฐกิจและการต่างประเทศ ซึ่งเหตุการณ์สำคัญนอกประเทศใดที่จะมีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจปรับเปลี่ยนนโยบายที่ขัดกับอุดมการณ์ดั้งเดิมของเวียดนามนั้น ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในส่วนต่อไป

บริบทภายนอกประเทศกับการเปลี่ยนแปลงไปสู่นโยบายโดยเหมย

บริบทภายนอกประเทศที่สำคัญอันมีผลต่อการทบทวนจุดยืนของเวียดนามนั้นมีอยู่หลายประการ อาทิ ความสัมพันธ์ที่เสื่อมถอยลงกับประเทศจีนซึ่งเคยมีฐานะเป็นมิตรประเทศสำคัญของเวียดนาม เวียดนามที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากเหตุการณ์ที่เวียดนามเคลื่อนกำลังเข้ายึดกัมพูชาในช่วงเดือนธันวาคม ค.ศ.1978 ซึ่งถือเป็นการแสดงท่าทีที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันอย่างชัดเจนในกรณีความสัมพันธ์ในทิศทางที่เป็นปรปักษ์กับจีนนั้นส่งผลโดยตรงต่อเวียดนามในแง่ของความมั่นคงของชาติ สาเหตุนั้นเนื่องมาจากจีนถือเป็นประเทศที่พรมแดนติดกับเวียดนามโดยตรงและการมีความสัมพันธ์ในทิศทางที่เป็นปฏิปักษ์กันจึงมิใช่สถานการณ์ที่ส่งผลดีต่อความมั่นคงของเวียดนาม แม้แต่น้อยซึ่งในระยะแรกนั้นเวียดนามนั้นยังคงมีสหภาพโซเวียตเป็นพันธมิตรจึงยังสามารถที่จะช่วยในการถ่วงดุลย์ด้านความมั่นคงให้กับเวียดนามได้ ทว่าอุดมการณ์สังคมนิยมของสหภาพโซเวียตเริ่มกว้างไกลในยุคของ Gorbachev ควบคู่มากับนโยบายกลาสโนสต์ (glasnost) และ เปเรสตรอยกา (perestroika) ซึ่งหมายถึงการเปิด และการปรับ ในด้านการเปิดหมายถึงการเปิดการติดต่อหรือปรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประเทศต่างๆ ส่วนการปรับนั้นคือการปรับโครงสร้างในทางเศรษฐกิจของประเทศโดยใช้กลไกตลาดเป็นเครื่องมือ ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้เวียดนามนั้นมีทางเลือกไม่มากนักในการที่จะรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ซึ่งอาจเป็นไปได้ในแนวทางของการปรับ

ความสัมพันธ์กับจีน หรือเปลี่ยนแปลงมุมมองหรือจุดยืนของประเทศโดยการเปิดมิติทางการทูต และการกระจายความสัมพันธ์เพื่อแสวงหาพันธมิตรเพิ่มเติมโดยไม่เกี่ยงจนต่อระบบการปกครองประเทศที่แตกต่างกัน นอกจากนี้เวียดนามต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับประเทศโดยต้องเร่งแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศที่เรื้อรังมายาวนาน ซึ่งประเด็นด้านการปรับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจะเข้ามามีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการแก้ปัญหาหนี้ ซึ่งจากการตัดสินใจตามแนวทางนโยบายโดยเหมาหยั้น ผู้อ่านจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามนั้นเลือกนำพาประเทศไปในทิศทางใด

การล่มสลายของกำแพงเบอร์ลินในปี ค.ศ.1989 เป็นอีกเหตุการณ์หนึ่งซึ่งเปรียบเสมือนว่าเป็นระเบิดลูกใหญ่อันมีผลสำคัญในทางความเชื่อมั่นในเชิงอุดมการณ์ตลอดจนทำให้กลุ่มผู้นำเวียดนามต้องเผชิญสภาวะกดดันอย่างแท้จริง เพราะเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงว่าระบอบสังคมนิยมในยุโรปตะวันออกนั้นได้ถึงจุดสิ้นสุดลงไปเรียบร้อยแล้ว ซึ่งจะมีผลกระทบต่อเวียดนามทั้งในมิติของอุดมการณ์ดังที่ได้กล่าวแล้ว แต่ประเด็นที่สำคัญไปกว่านั้นคือมิติทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเนื่องจากเวียดนามได้รับสิทธิประโยชน์ทางการค้าจากประเทศบริวารของสหภาพโซเวียตเหล่านี้จากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม Council For Mutual Economic Assistance, CMEA หรือ COMECON ซึ่งเวียดนามเป็นสมาชิกในปี ค.ศ.1978²²⁷ ซึ่งการสูญหายไปของกลุ่มประเทศเหล่านี้ย่อมมีผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อการดำรงอยู่ของเวียดนามและพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามต้องลุกขึ้นมาทบทวนและกำหนดแนวทางที่ชัดเจนถึงทิศทางการดำเนินนโยบายของชาติที่จะต้องมีผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริงในระยะเวลาต่อมาซึ่งก็คือการผนวกตัวเองเข้าสู่โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจของโลกนั่นเอง

อีกเหตุการณ์สำคัญคือ การล่มสลายของสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ.1991 ซึ่งแม้ว่าจะเกิดขึ้นหลังจากการเปลี่ยนแปลงไปสู่นโยบายโดยเหมาหยั้นของเวียดนาม ทว่าการเปลี่ยนแปลงภายในของสหภาพโซเวียตอันนำไปสู่การล่มสลายดังกล่าวนี้มีจุดกำเนิดมาตั้งแต่ต้นยุคทศวรรษที่ 1980 จนกระทั่งมีการขึ้นสู่อำนาจของ Gorbachev พร้อมกับนโยบายเปิด และ ปรับ ดังที่ได้กล่าวแล้ว และท่าทีที่เปลี่ยนแปลงไปของสหภาพโซเวียตนั้นนอกจากจะมีผลในทางการสั่นคลอนในด้านอุดมการณ์ตลอดจนระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนจากศูนย์กลาง นอกจากนี้การล่มสลายของสหภาพโซเวียตยัง

²²⁷ Ton That Thien, 'Vietnam's New Economic Policy: Notes and Comments' 56 (4) Pacific Affairs (Winter 1983-1984) 691, 697.

เปรียบเสมือนการสูญหายไปของเงินอุดหนุนและความช่วยเหลือจำนวนมหาศาลที่เวียดนามได้รับมาตลอด

ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นสามารถนับได้ว่าเป็นสาเหตุประการสำคัญที่ผู้วิจัยเห็นว่าอันเป็นเหตุผลที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามนโยบายโดยเหมยอย่างใดก็ได้ การเปลี่ยนไปสู่นโยบายโดยเหมยของเวียดนามนั้นก็มิได้เป็นไปอย่างสะดักเสียทีเดียวนัก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับบริบทของอุดมการณ์สังคมนิยมที่ผู้นำในยุคของการกอบกู้เอกราชทั้งจากฝรั่งเศส และสงครามกับสหรัฐอเมริกายึดมั่นและใช้เป็นแนวทางในการบริหารประเทศมาตลอดซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงมิติของความไม่ลงรอยทางความคิดภายในพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามไว้เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบพอสังเขป

ความไม่ลงรอยทางความคิดภายในพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม

ความขัดแย้งภายในพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในประเด็นของการเปลี่ยนแปลงนโยบายในการบริหารเศรษฐกิจ ตลอดจนการเปลี่ยนโลกทัศน์ในประเด็นจุดยืนของเวียดนามในเวทีโลกนั้นสามารถแบ่งได้ว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้อาวุโสที่ผ่านสงครามการกอบกู้เอกราชหรือที่เรียกว่ากลุ่มอนุรักษนิยม (conservatives) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ยังคงยึดมั่นกับแนวทางบริหารเศรษฐกิจจากส่วนกลางที่จะสร้างความเท่าเทียมในสังคม กับกลุ่มที่มีแนวความคิดในการปฏิรูป (reformers) ที่จะมีแนวคิดที่เปิดรับระบบทุนนิยมเพื่อมาแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่ตกต่ำของประเทศซึ่งจะเห็นได้ว่าบุคคลในกลุ่มนี้จะมีความเกี่ยวข้องกับภูมิภาคใต้ซึ่งมีความคุ้นเคยกับระบบเศรษฐกิจแบบกลไกตลาดมากกว่าไม่ทางใดก็ทางหนึ่งไม่ว่าจะเป็นถิ่นกำเนิด การปฏิบัติงานในภาคใต้ โดยเป้าประสงค์ของกลุ่มนักปฏิรูปนั้นจะหวังผลในเชิงของการแก้ไขปัญหาของประเทศในทางปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเศรษฐกิจที่รุมเร้าเวียดนามอยู่ และต้องการมีจุดยืนในฐานะประเทศที่มีความเข้มแข็งทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจในโลกให้ได้ เนื่องจากปฏิเสธไม่ได้ว่าเวียดนามในช่วง 15 ปีแรกภายหลังการรวมประเทศได้เป็นผลสำเร็จนั้นได้ล้ำหลังประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเดียวกันไปมากแล้ว

บุคคลสำคัญๆ ในกลุ่มอนุรักษนิยมคือ Le Duan (เสียชีวิตไม่กี่เดือนก่อนการประชุมสมัชชาแห่งชาติพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 6 ในปี ค.ศ.1986) Le Duc Tho Tran Do Pham Van Dong เป็นต้น โดยบุคคลกลุ่มนี้ล้วนแล้วแต่เป็นปูชนียบุคคลของเวียดนามในฐานะวีรบุรุษในสงครามการกอบกู้เอกราชทั้งจากจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา โดยสามารถเรียกได้ว่าเป็นกลุ่มที่ “ยอมหักไม่ยอมงอ” คือยังคงยึดถืออุดมการณ์ในการปฏิวัติ การบริหารเศรษฐกิจแบบ

วางแผนจากส่วนกลาง เพื่อนำไปสู่สังคมนิยม โดยบริบทของเหตุการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในประเทศไม่มีน้ำหนักในการตัดสินใจเทียบเท่ากับมิติในทางอุดมการณ์

สำหรับกลุ่มนักปฏิรูปคนสำคัญที่มักจะถูกกล่าวถึงในฐานะของบุคคลที่มีคุณูปการสำคัญในการนำพาประเทศให้ผ่านพ้นวิกฤติจนมาสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดดในปัจจุบัน คือ Nguyen Van Linh ในฐานะของเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในช่วงเปลี่ยนผ่านจากระบบเศรษฐกิจแบบตั้งเดิมไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม Vo Van Kiet ซึ่งเคยถูกนาย Pham Van Dong สมาชิกโปลิตบูโรสายอนุรักษ์นิยมสุดโต่ง เรียกว่า นายพลแหกรั้ว (General of fence-breaking) เนื่องจาก Vo Van Kiet ที่พรรคคอมมิวนิสต์ให้เป็นผู้ดูแลเมืองโฮจิมินห์ในหัวงหลังการรวมประเทศนั้นยินยอมให้มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ขัดแย้งกับแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ทว่าอย่างไรก็ดี Vo Van Kiet มีบทบาทสำคัญในการบริหารเศรษฐกิจทางภาคใต้ให้อยู่รอดนอกจากนี้ Truong Chinh ซึ่งก่อนหน้านั้นเป็นผู้ที่ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความยึดหยัดในอุดมการณ์ของพรรคอย่างเหนียวแน่น ทว่าก็ยินยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในการประชุมพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 6 ก็ถือเป็นบุคคลสำคัญอีกคนหนึ่งที่สามารถเรียกได้ว่าเปลี่ยนแปลงมาสู่การยอมรับแนวทางปฏิรูป โดย Truong Chinh ดำรงตำแหน่งฐานะเป็นเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์แทน Le Duan ในการประชุมครั้งประวัติศาสตร์²²⁸

อย่างไรก็ดี เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเผชิญปัญหาที่บิบบั้นในด้านความชอบธรรมของพรรคในการบริหารประเทศทั้งจากปัจจัยภายในประเทศและภายนอกประเทศ ประกอบกับความโรยราของผู้นำในยุคกอบกู้เอกราช ปัจจัยทั้งหลายเหล่านั้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ส่งผลทำให้เวียดนามสามารถปรับตัวไปสู่นโยบายโดยเหมาได้ในท้ายที่สุด

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยหวังว่าผู้อ่านจะได้รู้จักและเข้าใจเวียดนามในมิติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านกายภาพ การปกครอง และประวัติศาสตร์ ประกอบกับเรื่องราวการต่อสู้เพื่อเอกราช ตลอดจนพัฒนาการทางเศรษฐกิจของเวียดนาม เวียดนามกับโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงของเวียดนามไปสู่นโยบายโดยเหมาได้ดีมากยิ่งขึ้น และองค์ความรู้ดังกล่าวผู้วิจัยเชื่อว่าน่าจะเป็นพื่อที่จะดำเนินไปสู่ส่วนต่อไปซึ่งจะเป็นการกล่าวถึงรายละเอียดต่างๆ ของบริษัทข้ามชาติการศึกษาที่ได้เข้าไปลงทุนในเวียดนาม นั่นก็คือ ซี.พี.เวียดนาม เอสซีจีเวียดนาม และไทยซัมมิทเวียดนาม โดยที่

²²⁸ David Elliott, *Changing Worlds: Vietnam's Transition From Cold War to Globalization* (OUP, Oxford 2012)32-38.

ข้อมูลทั้งหมดนั้นจะถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะร่วมเป็นกรอบที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักในกรณีศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ เพื่อวัตถุประสงค์ในการตอบคำถามและ สร้างองค์ความรู้ที่รอบด้านและเป็นประโยชน์ในทางวิชาการ

บทที่ 4

บริษัทข้ามชาติกรณีศึกษา

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อเท็จจริงและภาพรวมของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษา ในแง่มุมต่างๆ ทั้งในส่วนที่เป็นประเด็นประวัติศาสตร์ด้านการก่อสร้างตัวในการประกอบกิจการในประเทศ ลักษณะพิเศษหรือจุดแข็งต่างๆ ที่มีส่วนนำไปสู่การเจริญเติบโต และสร้างความเข้มแข็งให้บริษัทจนทำให้สามารถไปดำเนินกิจการหรือไปลงทุนในต่างประเทศได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายตัวไปลงทุนในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามซึ่งเป็นกรณีศึกษา นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลต่างๆ ของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาที่ไปดำเนินกิจการในเวียดนาม โดยจะนำเสนอข้อมูลในมิติต่างๆ ได้แก่ ลักษณะของการประกอบกิจการ ข้อมูลในด้านการเงินของบริษัท และข้อมูลด้านบุคลากรของบริษัทที่ โดยวัตถุประสงค์สำคัญที่ผู้วิจัยมุ่งนำเสนอในส่วนนี้ก็คือ การสร้างกรอบความเข้าใจต่างๆ เพื่อให้ผู้อ่านได้ทำความรู้จักกับบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาที่มากยิ่งขึ้นก่อนที่ในบทต่อไปจะเป็นการนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวกับข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่กรณีศึกษาเพื่อแสวงหาคำตอบของปัญหางานวิจัยในขั้นนี้

4.1 เครือเจริญโภคภัณฑ์

กล่าวกันว่าเครือเจริญโภคภัณฑ์ (Charoen Pokphand Group, C.P. Group) ถือเป็นบริษัทข้ามชาติสัญชาติไทย บริษัทแรกอันเนื่องมาจากรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ในการดำเนินกิจการ ตลอดจนขนาดของบริษัทและการลงทุนในต่างประเทศในรูปแบบต่างๆ ที่มีอยู่อย่างกว้างขวาง และหากจะกล่าวถึงรูปแบบการประกอบกิจการตลอดจนนำเสนอข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับ C.P. Group ทั้งหมดโดยละเอียดนั้นอาจต้องนำเสนอเป็นเอกสารเล่มใหญ่แยกเป็นอีกส่วนหนึ่งเลยเสียก็ได้ อย่างไรก็ตาม เพื่อประโยชน์ในการนำเสนอภาพรวมที่พอจะสร้างความเข้าใจให้กับผู้อ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการลงทุนของบริษัท ที่ดำเนินกิจการอยู่ที่สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามนั้น ผู้วิจัยจะสรุปรายละเอียดสำคัญ ที่เชื่อว่าน่าจะเป็นเพียงพอทั้งต่อการสร้างภาพความเข้าใจต่อความเป็น C.P. และ C.P. Vietnam อันจะมีส่วนสำคัญที่จะนำมาผนวกกับข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมจากภาคสนามมาเพื่อนำมาใช้วิเคราะห์อิทธิพลของโลกาภิวัตน์กับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ตลอดจนบทบาทของ บริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนากับอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมือง และนโยบายของรัฐสังคมนิยม

4.1.1. ข้อมูลทั่วไปของเครือเจริญโภคภัณฑ์²²⁹

ปฐมบทการค้าในประเทศไทย

เหตุการณ์เล็กๆ ในอดีตที่ถือได้ว่าเป็นจุดกำเนิดของการเริ่มวางรากฐานสำคัญจนนำมาสู่การเจริญเติบโตของเครือเจริญโภคภัณฑ์จนเป็นบริษัทข้ามชาติสัญชาติไทยขนาดมหึมาในปัจจุบันนั้น เริ่มขึ้นในปี ค.ศ.1921 ซึ่งเป็นปีที่ร้านค้าเมล็ดพันธุ์พืชนำเข้าเจียไต๋จุง (Chia Tai Chung) ที่ขายเมล็ดพันธุ์ผักตรา “เรือบิน” ได้ถือกำเนิดขึ้นในท้องแถวเรือนไม้สองชั้น ที่บริเวณถนนทรงวาด ย่านเยาวราช กรุงเทพมหานครโดยการก่อตั้งของสองพี่น้องที่มีถิ่นกำเนิดมาจากซัวเถาในจีนแผ่นดินใหญ่ คือ นายเจียเอ็กชอ (Chai Ek Chor) บิดาของ “เจ้าสัวธนินทร์ เจียรนวนนท์” ผู้กำหนดทิศทางของเครือเจริญโภคภัณฑ์ในปัจจุบัน ซึ่งเป็น พี่ชาย และนายเจียเสี่ยวฮุย (Chai Seaw Whooy) หรือนายชนม์เจริญ เจียรนวนนท์ น้องชายที่มีอายุน้อยกว่า 10 ปี ซึ่งทั้งคู่ตัดสินใจหลบลี้ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในจีนแผ่นดินใหญ่มาค้าขายที่ “หมงก๊ก” หรือ บางกอก

บุคคลที่เป็นผู้ร่วมก่อตั้งร้านเจียไต๋จุงทั้งสองนั้น มีบทบาทที่แตกต่างกันในการทำ การค้า โดยนายเจีย เอ็ก ชอ นั้นแม้ว่าจะมาทำธุรกิจค้าขายที่ประเทศไทย แต่บทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่เป็นคุณูปการสำคัญต่อเจียไต๋จุงนั้น คือ บทบาทในด้านการแสวงหาสินค้าที่มีคุณภาพและเพียงพอใน ฐานะอุปสงค์ในทางการค้า การพัฒนาคุณภาพของสินค้า ตลอดจนการแสวงหาตลาดใหม่ๆ อัน สามารถสร้างกำไรให้มากยิ่งขึ้น อันเห็นได้จากการเดินทางไปที่จีน ฮองกง มาเลเซีย และสิงคโปร์ บ่อยครั้ง ความพยายามดังกล่าว มีผลสัมฤทธิ์ที่เด่นชัดจากการที่เจียไต๋จุงสามารถเปิดร้านค้าสาขานอก

²²⁹ Pavidia Pananond, ‘The Making of Thai Multinationals: The Internationalisation Process of Thai Firms’ (PhD thesis, University of Reading 2001)143-157; Pavidia Pananond, Carl P. Zeithaml, ‘The International Expansion process of MNEs From Developing Countries: A Case Study of Thailand’s CP Group’(1998) 15 Asia Pacific Journal of Management 163,163-177; Pavidia Pananond, ‘Thai Multinationals: Entering The Big League’ in Ravi Ramanurti, Jitendra V. Singh (eds), *Emerging Multinationals in Emerging Markets* (CUP, Cambridge 2009) 323-325; นิตยสารผู้จัดการฉบับกันยายน พ.ศ.2531, ‘ซีพีกรุ๊ปเจียรนวนนท์ก้าวไปไกลกว่าใครคาดคิด’

<<http://info.gotomanager.com/news/printnews.aspx?id=9019> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2560; นิตยสารผู้จัดการฉบับเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2534, ‘ซีพี บนเส้นทางคนละสายที่ไปสู่จุดหมายเดียวกัน’ <<http://info.gotomanager.com/news/details.aspx?id=6041> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2560.

ประเทศไทยได้ที่ป็นั ประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์ พร้อมกันกับการมีฮ่องกงเป็นเครือข่ายที่สำคัญ ในการประกอบธุรกิจการค้า ในขณะที่เดียวกันกับการค้าของเจียไต๋จึง ได้ขยายตัวออกไปยัง ต่างประเทศ และสามารถขยายตลาดได้ ธุรกิจการค้าของร้านเจียไต๋ในประเทศไทยก็เจริญเติบโตขึ้น และมีการขยายสาขาไปที่ อำเภอหาดใหญ่ ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางทางการค้าขายสินค้าที่สำคัญของไทย ในภาคใต้ ในปี ค.ศ.1939 อีกด้วย

ในช่วงแรกๆ ของการทำงานการค้า สินค้าสำคัญของเจียไต๋จึง คือ เมล็ดพันธุ์ฝัก กับ สารเคมีทางการเกษตร ปุ๋ย และอุปกรณ์ในการทำเกษตร ทว่า ในเวลาต่อมาเมื่อการค้ามีความ เจริญขึ้น เจียไต๋จึง ได้เพิ่มมิติในด้านการค้าในสินค้าที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยเริ่มทำ การค้าเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ด้านอาหาร เช่น เนื้อหมู เนื้อไก่ และไข่ไก่ จากประเทศจีน ผ่านทางเครือข่าย ทางการค้าในฮ่องกง ซึ่งนับแต่ก่อตั้งร้านค้าในปี ค.ศ.1921 นั้น การค้าของเจียไต๋จึง ไม่ได้เปลี่ยนแปลง ไปมากนักจนกระทั่งการกลับมายังประเทศไทยภายหลังการร่ำเรียนและสั่งสมประสบการณ์ในจีนของ นายเจียมัน แซ่เจี๋ย หรือนายจรัญ เจียรนวนนท์ บุตรชายคนโตของเจียเอ็กซอ

ขยายมิติทางการค้า สู่อุตสาหกรรมสัตว์ (Expansion of Business)

นายจรัญ เจียรนวนนท์ เดินทางกลับมายังประเทศไทยในปี ค.ศ.1948 พร้อมกับ แนวความคิด และแรงบันดาลใจในการเปิดธุรกิจใหม่ๆ นอกเหนือจากการค้าของร้านเจียไต๋จุง จนกระทั่งในปี ค.ศ.1954 นายจรัญฯ ก็สามารถเปิดร้านค้าอาหารสัตว์ (อาหารไก่) ของตนเองได้ในชื่อ “เจริญโภคภัณฑ์” โดยในห้วงตั้งแต่การหาแนวทางความเป็นไปได้ของสินค้า จนถึงการก่อตั้งร้านค้า ของนายจรัญฯ นั้น นายประเสริฐ พงษ์กumar คู่สมรสของ นางทัศนีย์ พงษ์กumar ซึ่งเป็นบุตรสาวของนาย ชนม์เจริญ เจียรนวนนท์ (เจี๋ย เซียวฮุย) กับนางเจียร เจียรนวนนท์ เป็นผู้มีส่วน ตลอดจนเป็นที่ปรึกษา สำคัญของนายจรัญฯ และจากก่อตั้งร้านค้าอาหารสัตว์ของนายจรัญฯ นั้น ถือเป็นจุดกำเนิดที่สำคัญ ของคำว่า “เจริญโภคภัณฑ์” หรือ “ซีพี (CP)” ที่ในปัจจุบันสื่อให้เห็นถึงความหมายหลายประการ อาทิ ตราสินค้าที่มีพลัง บริษัทข้ามชาติยักษ์ใหญ่ที่มีมูลค่านับแสนล้านบาทจากประเทศไทย ผู้เชี่ยวชาญ ทางด้านอาหารในทุกมิติในระดับโลก ตัวอย่างของความสำเร็จและความชาญฉลาดทางการค้าของ องค์กร หรือผู้นำองค์กรธุรกิจที่มีวิสัยทัศน์ และดำเนินยุทธศาสตร์ทางการค้าที่ชาญฉลาด เป็นต้น

การเข้าสู่ธุรกิจด้านการค้าอาหารสัตว์ที่ริเริ่มโดย นายจรัญฯ นั้น มีผลทำให้ธุรกิจ การค้าของตระกูล “เจี๋ย” หรือ “เจียรนวนนท์” แยกออกเป็น 2 สายอย่างเด่นชัด กล่าวคือ ธุรกิจดั้งเดิม ด้านการค้าขายเมล็ดพันธุ์พืช สารเคมีทางการเกษตร และสินค้าโภคภัณฑ์เช่น เนื้อไก่ ไข่ และเนื้อหมู

กับ ธุรกิจด้านการค้าอาหารสัตว์ที่ริเริ่มโดยนายจรัญฯ โดยการแตกสาขาของธุรกิจออกเป็นสองสาย นั้น การกำกับดูแลการค้าจะแบ่งแยกออกเป็นสองทาง คือ สายธุรกิจดั้งเดิม หรือการค้าที่เกิดจากร้านเจียไต๋จึง จะมีนายชนม์เจริญ เจียรนวนนท์ เป็นผู้ดูแล ส่วนธุรกิจด้านอาหารสัตว์ หรือธุรกิจของร้าน “เจริญโภคภัณฑ์” จะมีนายจรัญฯ เป็นผู้ดูแล ซึ่งการค้าของตระกูลทั้งในธุรกิจทั้งสองสายนั้นมีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก จนต่อมาในปี ค.ศ.1958 ร้านค้าเจียไต๋จึง ก็จดทะเบียนเป็นบริษัท “เจียไต๋” และในระยะเวลาต่อมาไล่เลี่ยกัน ร้านเจริญโภคภัณฑ์ ก็จดทะเบียนเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัด “เจริญโภคภัณฑ์” หรือ “พกพันแซเทียกเอี้ยงเลี้ยงเสี้ยงงะกงซี” ในปี ค.ศ.1959

ผลประกอบการทางด้านธุรกิจอาหารสัตว์ภายใต้การกำกับดูแลของนายจรัญฯ มีอัตราการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วเป็นอย่างมาก นับแต่ก่อตั้งร้านเจริญโภคภัณฑ์ในปี ค.ศ.1954 ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือ นโยบายของรัฐบาลไทยในปี ค.ศ.1955 ที่สนับสนุนการเลี้ยงไก่ในเชิงพาณิชย์ในประเทศ จึงทำให้การค้าอาหารสัตว์เป็นไปอย่างราบรื่น คล่องตัว และมีผลกำไร อย่งไรก็ดี ในระยะต่อมาสถานการณ์ในทางการเมืองของประเทศไทยเริ่มไม่มีเสถียรภาพ มีการรัฐประหารยึดอำนาจกันระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีการหยิบยกและกล่าวอ้างเหตุผลด้านอุดมการณ์ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นผลทำให้รัฐบาลไทยในขณะนั้นมีแนวโน้มที่ไม่เป็นมิตรกับชาวจีนทั้งในและต่างประเทศนัก เพื่อสร้างความมั่นคงในเชิงธุรกิจให้มากยิ่งขึ้น การขยายกิจการเกี่ยวกับอาหารสัตว์ไปนอกประเทศนั้นถือเป็นทางเลือกที่เหมาะสมในการสร้างเสถียรภาพให้กับกิจการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขยายกิจการเข้าไปตั้งสาขาในฮ่องกงที่ในขณะนั้นถือว่าเป็นศูนย์กลางการนำเข้าสินค้าเข้าไปในประเทศจีน กอปรกับก่อนหน้านี้ นายเจียเอ็กซอ ที่เป็นบิดาของนายจรัญฯ ได้แผ้วถางหนทางและสร้างเครือข่ายในฮ่องกงเอาไว้แล้ว และจากปัจจัยทั้งในประเทศและนอกประเทศดังกล่าว เจริญโภคภัณฑ์ จึงได้เข้าไปเปิดสาขาในฮ่องกงเป็นผลสำเร็จในปี ค.ศ.1959 โดยมีผู้กำกับดูแลและบริหารคือ นายเจียเอ็กซอ ผู้เป็นบิดาของนายจรัญฯ นั่นเอง

นอกเหนือจากการลงทุนในธุรกิจดั้งเดิม และธุรกิจอาหารสัตว์นั้น การลงทุนในการค้าด้านอื่นๆ ของตระกูลเจียรนวนนท์ ก็ปรากฏให้เห็นอยู่บ้าง เช่นการลงทุนร่วมกับเพื่อนชาวไต้หวันของนายจรัญฯ ในการตั้งโรงงานผลิตกระสอบป่าน เพื่อส่งออก ในปี ค.ศ.1961 แต่สถิติในเชิงเศรษฐศาสตร์ในการประกอบการในธุรกิจดังกล่าวนั้นผู้วิจัยยังสำรวจไม่พบว่ามีผลประกอบการไปในแนวทางใด อย่งไรก็ดี ปฏิเสธไม่ได้ว่าในช่วงทศวรรษที่ 1950 ถึงทศวรรษที่ 1960 ธุรกิจด้านอาหารสัตว์ที่ริเริ่มโดยนายจรัญฯ ได้กลายเป็นธุรกิจหลักของครอบครัวเจียรนวนนท์ไปเรียบร้อยแล้ว และต่อมาในปี ค.ศ.1963 การกลับมาเป็นเสาหลักในการบริหารธุรกิจของครอบครัวโดยบุตรชายคนสุดท้ายของนายเจียเอ็กซอ คือ นายเจีย ก๊กมึ้ง ที่เปลี่ยนชื่อมาเป็นนายนายธนินท์ เจียรนวนนท์ ในปี ค.ศ.1967 ก็

เป็นก้าวสำคัญที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการขยายอาณาจักรทางการค้าของตระกูลให้มีความยิ่งใหญ่มาจนถึงปัจจุบัน

การบริหารงานของนายธนินท์ฯ นับตั้งแต่เข้ามาเป็นเสาหลักในการบริหารกิจการของครอบครัวนั้น เน้นหนักในการปรับลักษณะการดำเนินงานกิจการของบริษัทให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้นทั้งในแง่บุคลากร และกระบวนการการผลิตสินค้า โดยในแง่มุมในด้านบุคลากรผู้มาปฏิบัติงานในบริษัทนั้น นายธนินท์ฯ เริ่มมีการสรรหาและว่าจ้างบุคลากรที่มีความสามารถและมีองค์ความรู้เกี่ยวกับกิจการที่ดำเนินการเข้ามาทำงานในบริษัท ถึงแม้ว่าบุคคลเหล่านั้นจะไม่ได้เป็นสมาชิกครอบครัวก็ตาม นอกจากนี้ ในเชิงการผลิต นายธนินท์ฯ ก็มุ่งเน้นในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของอาหารสัตว์ที่ผลิตตลอดจนมีการลงทุนในเครื่องจักรที่มีเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิต และคำนึงถึงความคุ้มค่าในทางเศรษฐศาสตร์ ดังจะเห็นได้จากการตัดสินใจก่อตั้งโรงงานผลิตอาหารสัตว์ที่มีความทันสมัยในนามบริษัทกรุงเทพอาหารสัตว์ จำกัด ที่มีทุนจดทะเบียนมูลค่าสูงถึง 31.4 ล้านบาทในปี ค.ศ.1968 โดยผลจากแนวทางในการบริหารดังกล่าว ห้างหุ้นส่วนจำกัดเจริญโภคภัณฑ์ได้กลายเป็นบริษัทที่มีบทบาทสำคัญในแวดวงการค้าอาหารสัตว์ของไทย ที่ครอบครองส่วนแบ่งการตลาดถึงร้อยละ 90 เมื่อสิ้นทศวรรษที่ 1960

มุ่งหน้าสู่อุตสาหกรรมเกษตรครบวงจร (Vertically Integrated Agro-Industry Period)

นอกเหนือจากการทำการค้าเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์พืช และอาหารสัตว์แล้ว เจริญโภคภัณฑ์เล็งเห็นโอกาส และมีแนวคิดที่จะประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่ ทั้งไก่เนื้อ และไก่ไข่มารโดยตลอดโดยเหตุผลพื้นฐานอย่างน้อยสองประการ คือ เจริญโภคภัณฑ์ต้องการเป็นผู้ส่งออกเนื้อไก่แช่แข็งและไข่ไก่ไปยังฮ่องกง และจีนซึ่งถือเป็นตลาดที่มีมูลค่ามหาศาล ประกอบกับโอกาสในการเจริญเติบโตทางธุรกิจที่มีทิศทางที่สดใสอันเนื่องมาจากนโยบายส่งเสริมการลงทุนของไทยในปี ค.ศ.1967 ที่ประกาศโดยนายพจน์ สารสิน ประธานสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนของไทยที่ต้องการส่งเสริม และให้การสนับสนุนผู้ประกอบการเลี้ยงไก่ในประเทศตามนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างรายได้ในพื้นที่ห่างไกลของประเทศ อย่างไรก็ตาม อุปสรรคสำคัญที่กีดกันเจริญโภคภัณฑ์กับความเป็นไปได้ในอุตสาหกรรมการเลี้ยงไก่ ก็คือ ปัญหาทางด้านการขาดองค์ความรู้ และเทคโนโลยีในการประกอบกิจการซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดความคุ้มค่าในผลประกอบการของบริษัท

แม้จะประสบกับอุปสรรคทางด้านองค์ความรู้และเทคโนโลยีในการเลี้ยงไก่ เจริญโภคภัณฑ์ได้เข้าสู่อุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ในเชิงเศรษฐกิจ (เลี้ยงไก่เพียงอย่างเดียวในระยะแรก) เป็นผลสำเร็จในช่วงต้นทศวรรษที่ 1970 ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าการประกอบธุรกิจการเลี้ยงสัตว์ของเจริญโภคภัณฑ์มีการเจริญเติบโตอย่างก้าวกระโดด และเป็นไปอย่างครบวงจรในระยะต่อมาจวบจนถึงปัจจุบัน ซึ่งปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การก้าวผ่านอุปสรรคในเชิงการผลิตของเจริญโภคภัณฑ์นั้น นักวิเคราะห์หลายสำนักให้ทัศนะที่ตรงกันว่าจุดเปลี่ยนที่สำคัญคือการดึงเอาบริษัทอาร์เบอร์ เอเคอร์ส อินเตอร์เนชั่นแนล (Arber Acres International) (มีรากเหง้ามาจากบริษัท International Basic Economy Corporation (IBEC) ของนาย Nelson Aldrich Rockefeller อันเป็นบริษัทยักษ์ใหญ่สัญชาติอเมริกัน ที่มีความเข้มแข็ง และว่ากันว่ามีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาพันธุ์ลูกไก่ที่ตลอดจนเป็นผู้ครอบครองเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่สุด) เข้ามาเป็นพันธมิตรและร่วมลงทุนกับเจริญโภคภัณฑ์ได้เป็นผลสำเร็จ โดยทั้งสองบริษัทได้เริ่มลงทุนร่วมกันในประเทศไทยในปี ค.ศ.1970 ในอัตราส่วน 60:40

อาร์เบอร์เอเคอร์ส ได้แสดงให้เห็นถึงความเอาใจจริงเอาใจ และการให้ความสำคัญกับการร่วมลงทุนกับเจริญโภคภัณฑ์อย่างชัดเจน อันเห็นได้จากการเข้ามาก่อตั้งบริษัท อาร์เบอร์ เอเคอร์ส (ประเทศไทย) ในปีต่อมา คือในวันที่ 6 มกราคม 1971 ด้วยทุนจดทะเบียน 4 ล้านบาท โดยประกอบกิจการเกี่ยวกับนำเข้า ผสมพันธุ์ ขยายพันธุ์ ผลิตและดำเนินกิจการโรงงานฆ่าสัตว์ จัดการด้านการตลาด ส่งออกทำการค้าในฐานะเป็นผู้จำหน่ายทั้งขายส่งและขายปลีกผลิตภัณฑ์จากสัตว์ปีกและอาหารสัตว์ทุกชนิด โดยมีนายอัลเบิร์ต ทอมลินสัน ชันด์เลอร์ (Albert Tomlinson Chandler) นายนาทาเนียล รีฟ แฮนคินส์ จูเนียร์ (Nathaniel Reeves Hankins Juniors) และผู้เชี่ยวชาญจาก อาร์เบอร์ เอเคอร์ส ฟาร์ม ในกลาสตันเบอร์รี่ มลรัฐคอนเนคตัต สหรัฐอเมริกา อีกจำนวนหนึ่ง เดินทางมาปักหลักทำธุรกิจในประเทศไทยในฐานะเป็นตัวแทนของบริษัทอันมีอำนาจเต็มในการตัดสินใจลงทุนตลอดจนพิจารณาถ่ายทอดองค์ความรู้ และเทคโนโลยีการผลิตให้กับเจริญโภคภัณฑ์

ความเป็นพันธมิตรระหว่างทั้งสองบริษัทนั้นเกิดขึ้นมาในห้วงระยะเวลาที่ประจวบเหมาะเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกเหนือจากองค์ความรู้ และเทคโนโลยี ตลอดจนประโยชน์ในแง่มุมต่างๆ ที่เจริญโภคภัณฑ์ได้รับการถ่ายทอดมาจากอาร์เบอร์ เอเคอร์ส อันนำไปสู่การประกอบกิจการด้านการทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ และธุรกิจการชำแหละไก่เป็นผลสำเร็จแล้ว สถานการณ์ทางการเมืองในประเทศไทยในขณะนั้นก็เปิดกว้างให้เจริญโภคภัณฑ์สามารถขยายธุรกิจได้ในอีกทางหนึ่งด้วย กล่าวคือ ในช่วงปี ค.ศ.1973 เกิดสถานการณ์ความรุนแรงในประเทศโดยมีการต่อสู้และเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อล้มล้างรัฐบาลเผด็จการทหาร และความเคลื่อนไหวในเชิงประชาธิปไตยดังกล่าวก็สามารถล้มล้าง

รัฐบาลทหารลงไปได้เป็นผลสำเร็จ ผลที่ตามมาคือรัฐเผด็จการที่เคยผูกขาดการค้าหรือธุรกิจบางประเภท เช่นโรงฆ่าสัตว์ นั้นก็ถูกยกเลิก จึงทำให้โอกาสในการประกอบธุรกิจดังกล่าวนั้นเปิดกว้างขึ้น ซึ่งเจริญโภคภัณฑ์ก็ไม่รอช้าที่จะคว้าโอกาสที่เปิดกว้างดังกล่าวเอาไว้ ซึ่งการรุกคืบเข้าสู่อุตสาหกรรมโรงฆ่าสัตว์ของเจริญโภคภัณฑ์ก่อให้เกิดบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ขึ้นมาอีกสองบริษัทในปี ค.ศ. 1973 คือ บริษัทกรุงเทพค้าสัตว์ จำกัด (Bangkok Livestock Processing Co.) และบริษัท ฟาร์มกรุงเทพ จำกัด ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อเลี้ยงไก่ พัฒนาพันธุ์ไก่ และสัตว์อื่นๆ ไปจนถึงกระบวนการในการฆ่าไก่ และชำแหละไก่ อันจะเห็นได้ว่าเป็นการดำเนินการประกอบธุรกิจแบบครบวงจร และนอกเหนือจากโอกาสทางการค้าแบบเบ็ดเสร็จครบวงจรในประเทศแล้วดังที่กล่าวไว้ ในมิติของโอกาสทางการค้าระหว่างประเทศ เครือเจริญโภคภัณฑ์ยังสามารถเข้าไปสู่ตลาดการส่งออกไก่แช่แข็งที่มีปริมาณของความต้องการในระดับสูงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะความต้องการในตลาดไก่แช่แข็งในประเทศญี่ปุ่นอีกด้วย

นอกเหนือจากปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จที่กล่าวแล้วข้างต้น เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จต่อธุรกิจการเลี้ยงสัตว์แบบครบวงจรของเครือเจริญโภคภัณฑ์ในขณะนั้น นอกเหนือจากการมีพันธมิตรที่สำคัญ และสถานการณ์ทางการเมืองที่เป็นใจให้ นั้น คือการเลือกวิธีในการผลิตที่ชาญฉลาดโดยวิธีการแบบ “เกษตรพันธะสัญญา (Contract farming)” ที่สร้างโอกาสให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่โดยทั่วไปสามารถเลี้ยงไก่ให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดขึ้นโดยเครือเจริญโภคภัณฑ์ เนื่องจากการให้เงินกู้เพื่อปรับปรุงมาตรฐานการเลี้ยงไก่ต่อเกษตรกรโดยเครือเจริญโภคภัณฑ์เอง ตลอดจนการเปิดโอกาสให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ไก่ อาหารสัตว์ รับบริการจากสัตวแพทย์ และการแนะนำในเชิงเทคโนโลยีจากเครือเจริญโภคภัณฑ์ได้ โดยในขณะเดียวกันเกษตรกรก็มีพันธะที่ต้องจำหน่ายไก่ให้กับเครือเจริญโภคภัณฑ์ในราคาที่ตั้งกลางกันไว้ล่วงหน้า ซึ่งภายใต้ระบบดังกล่าวนี้เกษตรกรจะสามารถชำระหนี้คืนให้กับเครือเจริญโภคภัณฑ์ได้ในระยะเวลา 5-7 ปี และเมื่อชำระหนี้ครบแล้วเกษตรกรก็มีอิสระที่จะจำหน่ายไก่ให้กับผู้ซื้อรายใดก็ได้ ซึ่งในความเป็นจริงผู้รับซื้อไก่ในประเทศนั้นก็ยังมีจำนวนไม่มากนัก ด้วยเหตุดังกล่าวเกษตรกรก็จะยังกลับมาจำหน่ายไก่ให้กับทางเครือเจริญโภคภัณฑ์อยู่นั่นเอง ซึ่งราคารับซื้อจากเครือเจริญโภคภัณฑ์หลังจากที่เกษตรกรหมดภาระหนี้สินแล้วโดยส่วนมากก็จะต่ำกว่าราคารับซื้อที่ได้กำหนดไว้ในช่วงที่เกษตรกรยังมีภาระหนี้สินกับทางเครือเจริญโภคภัณฑ์เสียอีก จะเห็นได้ว่าวิธีการดังกล่าวนี้เป็นประโยชน์ต่อเครือเจริญโภคภัณฑ์อย่างยิ่งในแง่ของความยั่งยืนของอุปสงค์ตลอดจนการได้มาซึ่งอุปสงค์บนพื้นฐานราคาที่ค่อนข้างต่ำ

จากการท่องเที่ยวในคริสต์ประวัติศาสตร์ ของเครือเจริญโภคภัณฑ์ จนมาถึง ณ จุดนี้ ประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยต้องการจะนำเสนอให้ผู้อ่านได้เห็น คือ นับตั้งแต่การดำเนินธุรกิจตั้งแต่ร้านค้าเจียไต๋จึง ในปี ค.ศ.1921 การแตกสาขาของธุรกิจครอบครัวมาค้าขายอาหารสัตว์ในปี ค.ศ. 1954 มาจนถึงการเป็นพันธมิตรกับอาร์เบอร์ เอเคอร์ส ในธุรกิจการเลี้ยงสัตว์ พัฒนาพันธุ์สัตว์ และค้าเนื้อสัตว์ในช่วงต้นทศวรรษที่ 1970 มาจนถึงวิธีการดำเนินการธุรกิจในรูปแบบเกษตรพันธสัญญาอันเครือเจริญโภคภัณฑ์ ได้กลายเป็นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมทางการเกษตรโดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมทางการเลี้ยงสัตว์ และค้าเนื้อสัตว์อย่างครบวงจร ไม่ว่าจะเป็นด้านการผลิตและส่งออกอาหารสัตว์ การทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ การทำกิจการโรงฆ่าสัตว์ การแปรรูปเนื้อสัตว์ และการบริหารจัดการช่องทางการจำหน่ายเนื้อสัตว์ ซึ่งธุรกิจครบวงจรดังกล่าวนี้มันได้สร้างความเจริญเติบโตทั้งในด้านความมั่งคั่ง และความมั่นคงให้กับเครือเจริญโภคภัณฑ์เป็นอย่างมาก ยิ่งไปกว่านั้นในช่วงสิ้นทศวรรษที่ 1970 เครือเจริญโภคภัณฑ์ยังได้เสริมเชี่ยวชาญในแง่ของการบริหารจัดการเพิ่มขึ้นไปอีกตามแนวทางการบริหารจัดการบริษัทด้วยมืออาชีพของนายธนินท์ฯ โดยมีการดิงนักบริหาร นักการเงิน นักการตลาดคนสำคัญ ที่มีประสบการณ์ องค์กรความรู้ และความสามารถเข้ามาทำงานที่เครือเจริญโภคภัณฑ์ อาทิ ดร.อาชว์ เตาลานนท์ ที่มีการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านวิศวกรรมศาสตร์ เข้ามาวางแผนสร้างงานด้านบุคคล ภาพพจน์ขององค์กร และงานโครงการในอนาคต ดร.วีรวุฒิ กัญจนดุลงานักวิชาการผู้ชำนาญการในภาคปฏิบัติธุรกิจเอกชน ที่มีบทบาทในการทำงานด้านการวางระบบการเงินและบัญชีที่รวมศูนย์งานตรวจสอบ และควบคุมภายในที่รัดกุม ดร.วีระชัย เตชะวิจิตร นักปราชญ์ทางการบัญชีผู้เข้ามาเป็นผู้ช่วยพิเศษของนายธนินท์ฯ โดยให้คำปรึกษาแนะนำในด้านการค้าระหว่างประเทศ และการค้าต่างประเทศ ตลอดจน นายธนิต โสภณศิริ ที่เข้ามาดูแลทางการเงินให้กับเครือเจริญโภคภัณฑ์อีกคนหนึ่ง

วิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ความสำเร็จทางการดำเนินธุรกิจ ก่อปรกกับการมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ผนวกกับทีมบริหารที่มีองค์ความรู้ และประสบการณ์ ส่งผลให้ธุรกิจเกษตรครบวงจรของเครือเจริญโภคภัณฑ์เจริญรุดหน้าอย่างยิ่งจนกล่าวได้ว่าเครือเจริญโภคภัณฑ์อยู่ในฐานะที่เป็นผู้ครอบครองอุตสาหกรรมเกษตร และเลี้ยงสัตว์ในไทยมาจวบจนปัจจุบัน และจากพื้นฐานที่มีความมั่นคงที่ได้ก่อเกิดขึ้นมาในช่วงทศวรรษที่ 1960-1970 นี้เองทำให้เครือเจริญโภคภัณฑ์มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะแสวงหาแนวทางการประกอบธุรกิจในรูปแบบอื่นๆ ที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นในห้วงเวลาต่อมา ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงการขยายมิติทางธุรกิจไปในสาขาอื่นๆ ของเครือเจริญโภคภัณฑ์ในส่วนต่อไป

ขยายตัวสู่การเลี้ยงสัตว์ อื่นๆ การลงทุนในธุรกิจที่หลากหลาย (Diversification)

หลังจากที่เครือเจริญโภคภัณฑ์มีความเข้มแข็งในการการทำธุรกิจด้านการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลี้ยงไก่แบบครบวงจรแล้ว ก็เริ่มขยายตัวไปลงทุนในธุรกิจสาขาอื่นๆ ที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจด้านการจำหน่ายสินค้าต่างๆ โดยได้สร้างตราสินค้า ซีพี (CP) เพื่อจำหน่ายเนื้อสัตว์แปรรูปต่างๆ เช่น ไส้กรอก ลูกชิ้น รวมไปถึงจนถึงการก่อตั้งโกดังห้าดาว ร้านอาหารเชสเตอร์กริลล์ (Chester Grilled) โดยเทคโนโลยีการแปรรูปเนื้อสัตว์เพื่อจำหน่ายในสินค้าเนื้อสัตว์แปรรูปที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นนั้น เครือเจริญโภคภัณฑ์ก็ยังยึดถือแนวทางเดิมคือ ในปี ค.ศ.1986 ซีพีได้ร่วมลงทุนกับพันธมิตรที่มีเทคโนโลยีทันสมัย และมีองค์ความรู้ ซึ่งในคราวนี้ ได้จับมือเป็นพันธมิตรในการร่วมลงทุนกับกลุ่มบริษัท ออสการ์เมเยอร์ (Oscar Mayer) ซึ่งเป็นบริษัทสัญชาติอเมริกัน โดยการร่วมลงทุนดังกล่าวนี้เครือเจริญโภคภัณฑ์ยังคงได้รับอานิสงค์จากการสนับสนุนในเชิงนโยบายของรัฐบาลไทยโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board Of Investment, BOI) ที่มีนโยบายสนับสนุนอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารในช่วงเวลาดังกล่าว

ในระยะต่อมา รูปแบบความสำเร็จจากอุตสาหกรรมเลี้ยงไก่แบบครบวงจรของเครือเจริญโภคภัณฑ์ได้กลายมาเป็นแบบแผน และเป็นแนวทางในการขยายธุรกิจสู่การเลี้ยงสัตว์อื่นๆ ของเครือเจริญโภคภัณฑ์ ซึ่งได้ก้าวข้ามกรอบจำกัดแต่เพียงการเลี้ยงไก่ไปสู่การขยายตัวทำฟาร์มสุกรในปี ค.ศ.1980 และกุ้งกุลาดำในปี ค.ศ.1988 ซึ่งรูปแบบการลงทุนก็ยังคงเป็นแบบเกษตรพันธะสัญญาแบบเดิมซึ่งซีพีเองก็ยังคงเป็นผู้จัดหาสิ่งจำเป็นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องมือ คำแนะนำด้านเทคนิคต่างๆ ให้กับเกษตรกรเพื่อที่จะเลี้ยงสุกร และกุ้งให้ได้ตามมาตรฐานของเครือซีพี และซื้อกลับเข้ามาในกระบวนการผลิตในรูปแบบต่างๆ ของซีพี ไม่ว่าจะเป็นการแปรรูป หรือแช่แข็งเพื่อส่งออกนอกประเทศ

เครือเจริญโภคภัณฑ์มีความจริงจังกับอุตสาหกรรมเลี้ยงกุ้งทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นอย่างมาก มีการใช้พื้นที่ขุดบ่อเลี้ยงกุ้งของบริษัทเองทั่วแถบภาคใต้ และภาคตะวันออกของประเทศ อาทิ การในอำเภอปากพนัง และอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีเนื้อที่มากถึง 3 พันไร่ ซึ่งในขณะนั้นซีพีมีเนื้อที่ประมาณ 8,500 ไร่ เฉพาะบ่อเลี้ยงกุ้ง นอกจากนั้นเกษตรกรในพื้นที่แถบภาคใต้จำนวนมากยินดีเข้าร่วมโครงการเกษตรพันธะสัญญาอันเป็นการขยายฐานการเลี้ยงกุ้งให้กับซีพีอีกด้วย พื้นฐานที่สำคัญคือเกษตรกรไม่ต้องโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้กับซีพี และซีพีเองก็เป็นผู้รับผิดชอบในการขุดบ่อเลี้ยงกุ้ง ตลอดจนมีความพร้อมในเรื่องเทคโนโลยีทั้งอาหาร กุ้ง และระบบกรรมวิธีในการเลี้ยง บุคลากรที่ฝ่ายสนับสนุนที่มีประสบการณ์อย่างโชกโชนจากฟาร์มที่

มีอยู่เกือบทุกพื้นที่ และในท้ายที่สุดซีพีเองก็จะเป็นผู้รับซื้อกุ้งจากเกษตรกรนั่นเอง นอกจากนี้จากอุตสาหกรรมเลี้ยงกุ้งครบวงจรในประเทศแล้ว ในขณะนั้น ซีพียังได้ขยายฐานการผลิตกุ้งออกไปยังต่างประเทศทั้งอินโดนีเซียในเมืองสุราบายา และเมดาน(พื้นที่บ่อเลี้ยงกุ้งรวมกันแล้วประมาณ 30,000 ไร่) เม็กซิโก อินเดีย เวียดนาม และกัมพูชาอีกด้วย

อย่างไรก็ดี อุตสาหกรรมการเลี้ยงกุ้งเพื่อส่งออกในรูปแบบกุ้งแช่แข็งที่สร้างกำไรมหาศาลให้กับเครือเจริญโภคภัณฑ์นั้นเริ่มประสบปัญหาในช่วงกลางทศวรรษที่ 1990 อันเนื่องมาจากนโยบายของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในการลดการนำเข้ากุ้งแช่แข็งจากประเทศไทยซึ่งตั้งอยู่พื้นฐานเหตุผลที่กล่าวว่าฟาร์มเลี้ยงกุ้งของไทยนั้นก่อปัญหาด้านมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ประกอบกับในปี ค.ศ. 1997 สหภาพยุโรปได้ตั้งกำแพงภาษีในสินค้ากุ้งแช่แข็งจากประเทศไทย อีกด้วย

เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว เครือเจริญโภคภัณฑ์ได้หันไปหาพันธมิตรในภูมิภาคเอเชียด้วยกันเองแทนพันธมิตรจากสหรัฐอเมริกาที่เกิดปัญหาอันเนื่องมาจากนโยบายรัฐบาล โดยในครั้งนี้ซีพีได้หันไปร่วมมือเป็นพันธมิตรกับบริษัท มิตซูบิชิ คอร์ปอเรชั่น (Mitsubishi Corporation) จากประเทศญี่ปุ่นที่มีเทคโนโลยีและองค์ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้งไม่ด้อยไปกว่าบริษัทใดในโลกให้เข้ามาลงทุนในประเทศไทยร่วมกับซีพี โดยการเป็นพันธมิตรครั้งนี้ นอกจากที่ซีพีจะได้รับถ่ายทอดเทคโนโลยี และองค์ความรู้แล้ว สิ่งสำคัญที่ซีพีได้รับคือ การได้เข้าไปสู่ตลาดการบริโภคกุ้งในประเทศญี่ปุ่น โดยซีพีสามารถเป็นผู้ส่งออกกุ้งให้กับญี่ปุ่นซึ่งถือเป็นหนึ่งในประเทศที่มีความต้องการกุ้งที่หลากหลายในปริมาณมหาศาล นั่นเอง

จากที่กล่าวมา ผู้อ่านจะเห็นว่าเครือเจริญโภคภัณฑ์ได้ขยายสาขาธุรกิจเพิ่มเติมออกไปจากช่วงสิ้นทศวรรษที่ 1970 อย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านอาหารแปรรูป ตั้งร้านค้า ร้านอาหาร เลี้ยงกุ้ง และสุกร เพื่อจำหน่าย ซึ่งจากการนำเสนอที่ผ่านมาจนถึงจุดนี้ผู้อ่านจะพบว่าซีพีนั้นขยายรูปแบบกิจการในลักษณะที่ยังคงอยู่ในวงจรของเรื่องการผลิต และอาหารเป็นหลัก ซึ่งในความเห็นของผู้อ่านนั้นก็ถือว่าไม่น่าประหลาดใจแต่อย่างใด ทว่าประเด็นที่น่าสนใจต่อจากนี้ นั่นคือ กิจการที่เครือเจริญโภคภัณฑ์ขยายสาขาการดำเนินธุรกิจ ออกไปนอกเหนือด้านการเกษตรและอาหารที่เครือเจริญโภคภัณฑ์มีความแข็งแกร่งเป็นพื้นฐาน และก้าวไปสู่การประกอบธุรกิจที่เครือเจริญโภคภัณฑ์ยังไม่เคยก้าวไปสัมผัสมาก่อน

นอกเหนือจากการขยายธุรกิจในด้านเกษตรและอาหาร เครือเจริญโภคภัณฑ์ได้ขยายมิติของธุรกิจออกไปสู่การค้าสินค้าขายส่งและขายปลีกขนาดใหญ่ โดยในปี ค.ศ. 1988 ได้ร่วม

ลงทุนกับบริษัทข้ามชาติสัญชาติเนเธอร์แลนด์ คือ เอสเอชวี โฮลดิ้ง (SHV Holdings) ในการเปิดร้านซูเปอร์มาร์เก็ตขนาดใหญ่ที่รู้จักกันดีในปัจจุบันคือ แมคโคร (Makro) การเปิดร้านสะดวกซื้อที่มีอยู่ทั่วทุกหัวระแหงของประเทศในปัจจุบัน คือ 7-11 ในปี ค.ศ.1989 การก่อตั้งโลตัสซูเปอร์เซ็นเตอร์ที่ปัจจุบันกลายเป็นเทสโก้โลตัส ซึ่งธุรกิจค้าปลีกที่กล่าวมานั้นยังคงดำเนินกิจการอยู่และทำกำไรมหาศาลให้กับเครือเจริญโภคภัณฑ์จวบจนปัจจุบัน

นอกจากที่กล่าวมา เครือเจริญโภคภัณฑ์ยังได้ลงทุนในกิจการที่เกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ซึ่งเป็นโอกาสที่เปิดกว้างอันเนื่องมาจากการแปรรูปรัฐวิสาหกิจของไทย อาทิ การลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมปิโตรเคมีคอล ด้านอสังหาริมทรัพย์ทั้งโรงแรมและคอนโดมิเนียม สนามกอล์ฟ การลงทุนในด้านกิจการโทรคมนาคมโดยการก่อตั้งบริษัท CP Telecommunication ที่ต่อมามีการร่วมลงทุนกับบริษัท บริติชเทเลคอม และเปลี่ยนชื่อมาเป็นกลุ่มบริษัทเทเลคอมเอเชีย ที่ชนะสัญญาสัมปทานหมายเลขโทรศัพท์ 3 ล้านเลขหมายในปี ค.ศ.1991 ซึ่งกรณีดังกล่าวมีข้อโต้แย้งถึงความถูกต้องโปร่งใสและถูกยับยั้งเพื่อทำการตรวจสอบภายหลังการปฏิบัติโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติที่นำโดย พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ และภายหลังการตรวจสอบ เครือเจริญโภคภัณฑ์ก็เปลี่ยนพันธมิตรไปเป็นบริษัท นายเน็กซ์ (Nynex) จากสหรัฐอเมริกา พร้อมกับการได้รับสัญญาสัมปทานโทรศัพท์จำนวน 2 ล้านเลขหมาย เป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 25 ปี โดยสัญญาจะมอบส่วนแบ่งกำไรให้กับรัฐในอัตราร้อยละ 16 นอกจากนี้ หลังจากการลงทุนในด้านโทรคมนาคมที่เกี่ยวกับการสื่อสาร เครือเจริญโภคภัณฑ์ยังได้ทำการลงทุนในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการโทรคมนาคมในนามบริษัทเทเลคอมโฮลดิ้ง ซึ่งเป็นการลงทุนเกี่ยวกับด้านเครือข่ายสัญญาณ คอมพิวเตอร์ และ เคเบิลทีวี เพิ่มเติมอีกด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จนถึงจุดนี้ ผู้วิจัยหวังว่าผู้อ่านจะได้เห็นพัฒนาการในด้านการลงทุนในกิจการต่างๆ นับแต่เริ่มก่อตั้งมาจนถึงช่วงสิ้นทศวรรษที่ 1990 ของเครือเจริญโภคภัณฑ์ โดยแก่นสารของการนำเสนอที่ผ่านมานั้นผู้วิจัยมุ่งนำเสนอประวัติศาสตร์ และพัฒนาการในการประกอบธุรกิจของเครือเจริญโภคภัณฑ์ที่ดำเนินไปในประเทศเป็นหลัก ในส่วนต่อไป ผู้วิจัยจะได้นำเสนอภาพที่เกี่ยวกับการพัฒนาการด้านลงทุน โดยการขยายการลงทุนที่ถือได้ว่าเป็นการออกไปท้าทายโลกกว้างของเครือเจริญโภคภัณฑ์ที่เกิดขึ้นในอดีตว่าเป็นไปเช่นไร และเหตุใดจึงกล่าวได้ว่าเครือเจริญโภคภัณฑ์อยู่ในฐานะที่เป็นบริษัทข้ามชาติสัญชาติไทยในลำดับแรกๆ ที่มีความแข็งแกร่งและมีศักยภาพเพียงพอในการไปลงทุนทางตรงในภาคการผลิตในต่างประเทศ

ตามรอยการลงทุนข้ามชาติของเครือเจริญโภคภัณฑ์ (Tracking Outward Investment of CP)

เครือเจริญโภคภัณฑ์เริ่มหันมาเริ่มลงทุนข้ามชาติอย่างจริงจังในช่วงหลังจากที่ประสบความสำเร็จเกี่ยวกับธุรกิจการเกษตรครบวงจรในประเทศไทย โดยปฐมบทการเปิดมิติใหม่ของการลงทุนนั้นเริ่มอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนในปี ค.ศ. 1972 จากการตัดสินใจตั้งโรงงานอาหารสัตว์ขึ้นในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งถือเป็นตลาดการค้าใหญ่ และอุดมไปด้วยทรัพยากร และวัตถุดิบที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจอาหารสัตว์ ตลอดจนเริ่มมีเสถียรภาพทางการเมืองจากการปกครองประเทศของนายซูฮาร์โต และหลังจากกิจการในประเทศอินโดนีเซียเริ่มมีความมั่นคงขึ้น เครือเจริญโภคภัณฑ์ก็ไม่รอช้าที่จะขยายตัวไปสู่ธุรกิจการเกษตรครบวงจรที่มีความชำนาญ นั่นก็คือ การเปิดฟาร์มเลี้ยงไก่ปี ค.ศ.1974 และฟาร์มเลี้ยงปลาในปี ค.ศ.1976 และในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน เครือเจริญโภคภัณฑ์ก็ขยายตัวไปลงทุนในธุรกิจโรงงานอาหารสัตว์ในฮ่องกงในปี ค.ศ.1974 ในสิงคโปร์ในปี ค.ศ.1976 และในไต้หวันในปี ค.ศ.1977 นอกจากการลงทุนในธุรกิจภาคการเกษตรแล้ว เครือเจริญโภคภัณฑ์ยังได้ลงทุนในสถาบันทางการเงินของฮ่องกงอีกอย่างน้อย 3 แห่ง ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นแหล่งที่จะเป็นฐานที่มั่นสำคัญในการสนับสนุนทางการเงินให้กับเครือเจริญโภคภัณฑ์ในการลงทุนในจีนแผ่นดินใหญ่ในอนาคต เนื่องจากการเคลื่อนไหวเงินทุนจำนวนมากระหว่างประเทศในไทย ณ ขณะนั้นยังค่อนข้างเป็นอุปสรรคเนื่องจากยังขาดความคล่องตัว

เครือเจริญโภคภัณฑ์มีการลงทุนในจีนอย่างเข้มข้น และมีขอบข่ายกว้างขวาง โดยเริ่มขยายการลงทุนเข้าไปในสาธารณรัฐประชาชนจีนในช่วงสิ้นทศวรรษที่ 1970 ซึ่งในช่วงแรกเป็นการลงทุนในธุรกิจอาหารสัตว์ในนาม บริษัท เจียไต่ (จีน) ต่อเนื่องมาถึงการลงทุนในกิจการธุรกิจด้านเกษตรด้านอื่นๆ เช่นอุตสาหกรรมการเลี้ยงไก่ และการแปรรูปเนื้อสัตว์ ในห้วงต่อมาเครือเจริญโภคภัณฑ์ขยายมิติด้านการลงทุนในจีนไปสู่อุตสาหกรรมการผลิตรถจักรยานยนต์ในปี ค.ศ.1985 หลังจากรับบทบาทเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการด้านชำระเงินค่ารถจักรยานยนต์ระหว่างผู้ผลิตในจีนกับญาติมิตรที่อาศัยอยู่ในฮ่องกง จนในท้ายที่สุดเครือเจริญโภคภัณฑ์ได้รับเชิญจากบริษัท Shanghai Auto-Industry Corp Corporation ในการร่วมลงทุนด้านการผลิตรถจักรยานยนต์ โดยเครือเจริญโภคภัณฑ์ได้นำเทคโนโลยีที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ตามข้อตกลงจากบริษัทฮอนด้า เข้ามาใช้ในการกระบวนการผลิตในครั้งนี้ด้วย

ในช่วงทศวรรษที่ 1990 เครือเจริญโภคภัณฑ์ยังคงเน้นการลงทุนในเชิงไฮ้เป็นหลัก หากแต่เริ่มรุกคืบเข้าไปในธุรกิจอื่นๆ นอกเหนือจากโรงงานอาหารสัตว์ กับฟาร์มเลี้ยงไก่ เช่น การเลี้ยง

สัตว์น้ำ ธุรกิจปิโตรเคมีคอล การลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ การลงทุนในอุตสาหกรรมการผลิตเบียร์ที่ร่วมลงทุนกับบริษัทไฮเนเก้น กรู๊ป และกลุ่มบริษัทบุญรอดบริวเวอรี่ จากประเทศไทย การลงทุนในอุตสาหกรรมการค้าปลีกต่างๆ ทั้งที่เป็นเจ้าของเอง (โลตัสซูเปอร์สโตร์) และที่ร่วมลงทุนกับบริษัทพันธมิตร เช่นแมคโคร และนอกเหนือจากที่ เครื่องเจริญโภคภัณฑ์ยังได้ลงทุนในกิจการโทรคมนาคม โดยร่วมทุนกับบริษัท แอปสตาร์แซทเทลไลท์ ซึ่งเป็นบริษัทที่กำกับดูแลโดยรัฐบาลจีน

เป็นที่น่าสังเกตว่าการลงทุนในภาคธุรกิจที่เป็นไปอย่างหลากหลายและกว้างขวางของเครื่องเจริญโภคภัณฑ์นอกประเทศนั้น จะปรากฏให้เห็นในการลงทุนข้ามชาติในสาธารณรัฐประชาชนจีนเพียงประเทศเดียวเท่านั้น ดังจากเห็นได้จากการลงทุนในประเทศอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น ไต้หวัน อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ตุรกี เนเธอร์แลนด์ โปรตุเกส ยูเครน อินเดีย เวียดนาม เม็กซิโก กัมพูชา อินเดีย สหรัฐอเมริกา และรัสเซีย ที่เครื่องเจริญโภคภัณฑ์เข้าไปลงทุนในช่วงระหว่างทศวรรษที่ 1980 ถึงปัจจุบัน นั้นล้วนแล้วแต่จำกัดวงอยู่เฉพาะธุรกิจด้านการเกษตร ที่เครื่องเจริญโภคภัณฑ์มีความเชี่ยวชาญเพียงเท่านั้น

ในการลงทุนในธุรกิจข้ามชาตินั้น เครื่องเจริญโภคภัณฑ์ใช้ยุทธศาสตร์ในการใช้บริษัท ซี.พี. โภคภัณฑ์ (C.P. Pokphand Co.LTD, CPP) ที่เป็นบริษัทจดทะเบียนในฮ่องกง และอังกฤษ ที่มีเครื่องเจริญโภคภัณฑ์ในไทยเป็นเป็นเจ้าของ เป็นหัวหอกในการสร้างภาพลักษณ์ให้กับเครื่องเจริญโภคภัณฑ์ในฐานะบรรษัทข้ามชาติที่มีความเป็นสากล ตลอดจนใช้เป็นแหล่งในการระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์ อย่างไรก็ตามก็มีการตั้งข้อสังเกตว่า CPP นั้นดูจะเป็นฐานอำนาจและเป็นแหล่งทรัพยากรทางการเงินสำคัญให้กับครอบครัวเจียรวนนท์ มากกว่าที่จะเป็นบริษัทที่เอื้อประโยชน์ให้กับนักลงทุนที่นำเงินมาลงทุนกับ CPP ซึ่งผู้วิจัยเองก็ไม่ประสงค์ที่จะก้าวล่วงไปตรวจสอบหรือวิพากษ์ในกรณีดังกล่าว เพียงต่อหยิบยกประเด็นขึ้นมาเพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบเพียงเท่านั้น

หลังจากที่นำเสนอข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์การทำการค้า และมีมติทางการลงทุนทั้งในและนอกประเทศของเครื่องเจริญโภคภัณฑ์มาพอสมควรแล้ว ในส่วนต่อไป ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลในภาพรวมที่เป็นปัจจุบันอันเกี่ยวกับธุรกิจและการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมต่างๆ ของเครื่องเจริญโภคภัณฑ์ เพื่อนำเสนอถึงสถานภาพขององค์กรธุรกิจที่จัดได้ว่าเป็นบรรษัทข้ามชาติลำดับต้นๆ ของไทยว่า ณ ขณะนี้ ลักษณะของการประกอบธุรกิจนั้นก้าวไปสู่การลงทุนในภาคธุรกิจใดบ้าง ตลอดจนนำเสนอสถานภาพปัจจุบันของการขยายการลงทุนในต่างประเทศของเครื่องเจริญโภคภัณฑ์ว่าแผ่ขยายไปในพื้นที่ใดบ้างบนโลก

อาณาจักรเครือเจริญโภคภัณฑ์ในปี ค.ศ.2017²³⁰

ปัจจุบัน ธุรกิจของเครือเจริญโภคภัณฑ์สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มธุรกิจต่างๆ ทั้งในและนอกประเทศในทั้งสิ้นออกเป็น 8 กลุ่มธุรกิจ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มธุรกิจการเกษตร และอาหาร (Agro-Food Business Group)

ธุรกิจในกลุ่มนี้ของเครือเจริญโภคภัณฑ์ถือเป็นธุรกิจที่เป็นหัวใจของเครือเจริญโภคภัณฑ์นับแต่เริ่มก่อตั้งมาจนถึงปัจจุบันที่การดำเนินธุรกิจในภาคการเกษตรและอาหารนั้นเป็นไปอย่างครบวงจรที่อาจกล่าวไว้ว่าเป็นวงจร Triple F คือ Feed Farm Food ที่เริ่มต้นตั้งแต่ปลูกพืชที่ใช้ในการผลิตอาหารสัตว์เพื่อจำหน่ายทั้งในและนอกเครือเจริญโภคภัณฑ์ การผลิตอาหารสัตว์เพื่อเลี้ยงสัตว์ในฟาร์มของเครือเจริญโภคภัณฑ์ และผู้ซื้อทั่วไป การประกอบกิจการฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นไก่ ไก่ไข่ ไก่สุกร กุ้งหรือปลา ไปจนถึงการค้าเนื้อสัตว์ และผลิตภัณฑ์แปรรูปเนื้อสัตว์ทั้งในร้านค้า หรือร้านอาหารที่เครือเจริญโภคภัณฑ์เป็นเจ้าของหรือร่วมลงทุนตลอดจนจำหน่ายให้กับผู้ซื้อรายต่างๆ ซึ่งหัวใจสำคัญในการผลิตในทุกขั้นตอนของวงจร 3 F ของเครือเจริญโภคภัณฑ์นั้นจะเป็นในลักษณะที่มุ่งเน้นผลิตอาหารที่ได้มาตรฐาน มีความสะอาด และมีคุณค่าทางอาหาร ซึ่งกลุ่มบริษัทของเครือเจริญโภคภัณฑ์ที่มีหน้าที่ในการดำเนินกิจการในมิตินี้มีบริษัทหลักๆ ที่ดูแลสายธุรกิจในภาคส่วนต่างๆ ทั้งสิ้น 5 บริษัท ซึ่งแต่ละบริษัท ก็จะมีกลุ่มบริษัทภายใต้การกำกับดูแลอีกชั้นหนึ่ง โดยบริษัทหลักๆ ในสายธุรกิจการเกษตรและอาหารนั้นประกอบไปด้วย

บริษัท เจียไต๋ จำกัด ที่ดำเนินธุรกิจด้านปัจจัยการเกษตรครบวงจรใน 3 ธุรกิจ ได้แก่ ธุรกิจเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และ ผลิตภัณฑ์อารักขาพืช²³¹

บริษัท ฟีดอินกรีเดียน เทรตติ้ง บิสซิเนส กรุ๊ป จำกัด ที่ดำเนินธุรกิจในการทำการค้าเกี่ยวกับการค้าวัตถุดิบต่างๆ และอาหารสัตว์

²³⁰ Charoen Pokphand Group, 'Business Group',

< <http://www.cpgroupglobal.com/biz-group> > accessed 6 June 2017.

²³¹ Chai Tai Group, 'About Chia Tai',

< <http://www.chiataigroup.com/about.php> > accessed 6 June 2017.

บริษัท เจริญโภคภัณฑ์อาหารจำกัด (มหาชน) ที่เป็นผู้นำในสายธุรกิจเกษตรอุตสาหกรรมและอาหารในลักษณะครบวงจร²³²

บริษัท ซี.พี. อินเตอร์เทรด จำกัด และบริษัทไทยไรซ์ จำกัด ที่เป็นบริษัทนำเข้าสินค้าจากทั่วทุกมุมโลก ไปจนถึงการส่งออกสินค้าจากประเทศไทย แต่สินค้าสำคัญที่เป็นหัวใจหลักอันดับหนึ่งของบริษัทนี้คือ ธุรกิจข้าวครบวงจร ตั้งแต่ปรับปรุงพันธุ์ข้าว และจัดจำหน่ายข้าว โดยตราสินค้าหลักของบริษัทนี้คือ ตราฉัตร (Royal Umbrella)²³³

กลุ่มที่ 2 กลุ่มธุรกิจร้านค้า และกระจายสินค้า (Retail and Distribution Business)

ธุรกิจในกลุ่มนี้ของเครือเจริญโภคภัณฑ์เป็นธุรกิจร้านค้าสินค้า และเมกกะสโตร์ต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ โดยบริษัทหลักที่ดูแลกิจการในด้านนี้ของเครือเจริญโภคภัณฑ์จะประกอบไปด้วยบริษัทหลัก คือ

บริษัท ซี.พี. ออลล์ จำกัด (มหาชน) และบริษัทย่อยในเครือ ได้แก่ บริษัท สยามแม็คโคร โฮลดีง (ประเทศไทย) ที่เป็นบริษัทที่กำกับดูแลกิจการร้านค้าเซเว่นอีเลฟเว่น (7-11) จำนวน 9,542 สาขา และบริหารศูนย์กระจายสินค้าแบบขายส่งและบริหารตัวเองแม็คโคร (Makro) จำนวน 115 แห่งทั่วประเทศในปี ค.ศ.2016²³⁴

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

²³² Charoen Pokphand Foods PCL, 'About CPF',
< <http://www.cpfworldwide.com/en/about> > accessed 6 June 2017.

²³³ CP Intertrade, 'About Us',
< <http://www.foodcpi.com/index.php?page=aboutus> > accessed 6 June 2017.

²³⁴ Siam Makro Annual Report 2016,
< https://www.siammakro.co.th/pdf/annual/en/AR%202016_EN.pdf > accessed 6 June 2017;
CP All Annual Report 2016,
< http://www.cpall.co.th/ckfinder/userfiles/files/IR_data/AR-016/CPALL_AR2016_Th_280360.pdf >
accessed 6 June 2017

บริษัท เซียงไฮ้คิงฮิลล์ จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทย่อยที่เป็นของเครือเจริญโภคภัณฑ์ ที่มีกิจการห้างสรรพสินค้าซูเปอร์แบรนด์มอลล์ที่ก่อตั้งในปี ค.ศ.2002 โดยเป็นห้างสรรพสินค้าที่มีพื้นที่ 250,000 ตารางเมตร และมีลูกค้าเข้าออกในอัตราปีละ 23 ล้านคนในประเทศไทย²³⁵

กลุ่มที่ 3 ธุรกิจด้านโทรคมนาคม และสื่อ (Telecom and Media)

ธุรกิจในกลุ่มนี้เกี่ยวกับกิจการโทรคมนาคม การสื่อสาร และสื่อเคเบิลทีวีที่บริหารกิจการโดยบริษัท ทูร์คอร์ปอเรชั่น จำกัด

กลุ่มที่ 4 ธุรกิจ E-commerce และ digital

ธุรกิจในกลุ่มนี้เป็นธุรกิจที่เกี่ยวกับการเป็นผู้บริหารจัดการการซื้อขายสินค้าออนไลน์ และพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลต่างๆ โดยบริษัทในเครือได้แก่

บริษัท แอสเซนดกรุป จำกัด ซึ่งบริการ และการพัฒนาเกี่ยวกับด้านการเป็นพื้นที่ออนไลน์ในการซื้อขายสินค้า²³⁶

บริษัท พันธวิณิช จำกัด ซึ่งก่อตั้งในปี ค.ศ.2001 ให้บริการในการให้บริการด้านการวางระบบการจัดซื้อเป็นหลัก โดยมีปริมาณมูลค่าการจัดซื้อผ่านบริษัทนี้สูงถึงประมาณ 2 แสนล้านบาทต่อปี²³⁷

กลุ่มที่ 5 ธุรกิจด้านการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ (Property Development)

²³⁵ Superbrand Mall, 'About Us',

< <http://www.superbrandmall.com/sbm/about-company-overview> > accessed 6 June 2017.

²³⁶ Ascend, 'About Ascend Group',

< <http://www.ascendcorp.com/about> > accessed 6 June 2017.

²³⁷ Pantavanij, 'About Us',

< <https://www.pantavanij.com/%e0%b9%80%e0%b8%81%e0%b8%b5%e0%b9%88%e0%b8%a2%e0%b8%a7%e0%b8%81%e0%b8%b1%e0%b8%9a%e0%b9%80%e0%b8%a3%e0%b8%b2/> > accessed 6 June 2017.

กลุ่มธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ นั้น บริหารโดย บริษัท ซี.พี.แลนด์ จำกัด ที่ก่อตั้งในปี ค.ศ.1988 โดยมีธุรกิจหลักด้านการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ทั้งเพื่อเช่าและเพื่อขาย อสังหาริมทรัพย์เพื่อการโรงแรม ศูนย์ประชุมและแสดงสินค้า บริหารงานทรัพยากรอาคารและนิคมอุตสาหกรรม²³⁸

กลุ่มที่ 6 ธุรกิจอุตสาหกรรมยานยนต์ (Automotive&Industrial Business)

ธุรกิจในกลุ่มนี้ จะเป็นธุรกิจในการประกอบรถยนต์ และจัดจำหน่ายรถยนต์ ซึ่งโดยส่วนใหญ่มีฐานการผลิตที่ประเทศจีน และจัดจำหน่ายทั้งในประเทศและนอกประเทศ และบริษัทของเครือเจริญโภคภัณฑ์ที่ดูแลในด้านนี้ได้แก่

บริษัท เอสเอไอซี มอเตอร์-ซีพี จำกัด ที่เครือเจริญโภคภัณฑ์ร่วมลงทุนกันกับบริษัทในจีน และ บริษัท เอ็มจี เซลส์ (ประเทศไทย) จำกัด

บริษัท Luayang Northern Ek Chor จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทร่วมทุนระหว่างเครือเจริญโภคภัณฑ์กับบริษัทในจีนเพื่อผลิตจักรยานยนต์ในรูปแบบต่างๆ ภายใต้ตราสินค้า Dayang

กลุ่มที่ 7 ธุรกิจด้านเภสัชกรรม (Pharmaceutical)

ธุรกิจในกลุ่มนี้ เครือเจริญโภคภัณฑ์เข้าไปร่วมลงทุนกับบริษัทในประเทศจีน โดยมีสัดส่วนหุ้นประมาณครึ่งหนึ่ง โดยธุรกิจหลักของกลุ่มนี้คือ การขายเวชภัณฑ์ และสินค้าที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพต่างๆ ภายใต้การดำเนินการของกลุ่มบริษัท Sino Biopharmaceutical Limited ซึ่งเป็นบริษัทที่จดทะเบียนที่เกาะเคย์แมน

²³⁸ CP Land, 'About Us',

< <http://www.cpland.co.th/aboutus/info/1> > accessed 6 June 2017.

กลุ่มที่ 8 ธุรกิจการเงินการธนาคาร และประกันภัย (Finance and Investment)

ธุรกิจนี้เป็นธุรกิจที่เกี่ยวกับการธนาคาร และบริษัทประกันภัยที่ประกอบกิจการในประเทศไทยจีนเป็นหลัก ได้แก่ ธนาคารเจิ้งชิง และ กลุ่มบริษัท ผิงอันประกันภัย

ภาพรวมการลงทุนของเครือเจริญโภคภัณฑ์ในต่างประเทศ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้นำเสนอลักษณะของธุรกิจต่างๆ ของเครือเจริญโภคภัณฑ์ในปัจจุบันแล้ว ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอภาพคร่าวๆ ของการลงทุนของเครือเจริญโภคภัณฑ์ที่ไปลงทุนในต่างประเทศ เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบว่าในปัจจุบัน เครือเจริญโภคภัณฑ์ได้ก้าวข้ามพรมแดนไทยไปลงทุนในภูมิภาคใดบ้าง และลักษณะของการลงทุนนั้นเป็นอย่างไร

ภาพที่ 1 ภาพแสดงประเทศที่เครือเจริญโภคภัณฑ์เข้าไปลงทุน ณ ปัจจุบัน

ที่มา CP Group Global Investment, (<http://www.cpgroupglobal.com/global>) เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2560

จากภาพที่ 4.1 จะเห็นได้ว่าเครือเจริญโภคภัณฑ์มีฐานะเป็นบริษัทข้ามชาติสัญชาติไทยขนาดใหญ่ที่มีขอบข่ายการลงทุน และขยายตลาดการค้าไปแทบทุกภูมิภาคของโลก โดยปัจจุบันเครือเจริญโภคภัณฑ์เข้าไปลงทุนในต่างประเทศทั้งสิ้น 29 ประเทศ ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวางกว่าการ

ลงทุนข้ามชาติในช่วงยุคทศวรรษที่ 1990 เกือบสองเท่า กล่าวคือ เครือเจริญโภคภัณฑ์เข้าไปลงทุนข้ามชาติใน 16 ประเทศในช่วงต้นยุคทศวรรษที่ 1990²³⁹

ข้อมูลการลงทุนของเครือเจริญโภคภัณฑ์ในภาคธุรกิจต่างๆ ณ ปัจจุบันผู้วิจัยจะขอสรุปคร่าวๆ ให้ผู้อ่านได้ทราบ ก่อนที่ในส่วนต่อไปผู้วิจัยจะกล่าวถึงการลงทุนของเครือเจริญโภคภัณฑ์ในเวียดนาม ซึ่งเป็นกรณีศึกษาของงานวิจัยในครั้งนี้

ตารางที่ 21 ภาพรวมลักษณะกิจการของเครือเจริญโภคภัณฑ์ในต่างประเทศ

ประเทศ	กิจการ	บริษัท
Australia	Agribusiness/food	CP Merchandising Co., Ltd. (Australia Branch)
Bangladesh	Agribusiness/food	C.P. BANGLADESH CO., LTD (Agro-Industry & Food Investment)
Belgium	Agribusiness/food Sales Representative	- CPF Europe S.A. (Sales Office) - TOPS FOODS NV (Agro-Industrial & Food Investment)
Cambodia	Agribusiness/food	C. P. Cambodia Co., Ltd. (Agro- Industry & Food Investment)

²³⁹ Pavida Pananond, 'The Making of Thai Multinationals: The Internationalisation Process of Thai Firms' (PhD thesis, University of Reading 2001)152-153.

China	<ul style="list-style-type: none"> -Agribusiness/food -Retail and Distribution -Property Development -Finance/Insurance - Pharmaceutical 	<ul style="list-style-type: none"> - CPF Food Trading Co., Ltd. (Sales Office) - Chia Tai Group (HQ Agro-Industry & Food Investment) - CP Lotus Corporation - Super Brand Mall -ZhengXin Bank Company Limited -Chia Tai Land -CP Pharmaceutical
Denmark	Agribusiness/food	CPF Denmark A/S
France	Agribusiness/food	CP Merchandising Co. , Ltd. (Sales Office)
Germany	Agribusiness/food	CP Merchandising Co. , Ltd. (Sales Office)
Hong Kong	Agribusiness/food	C. P. Pokphand Co., Ltd.
India	Agribusiness/food	Charoen Pokphand (India) Private Limited (Agro- Industrial & Food Investment)

Indonesia	Agribusiness/food	PT Charoen Pokphand Indonesia Tbk (Agro-Industrial & Food Investment)
Italy	Agribusiness/food	CPF Europe S. A. (Sales Office)
Japan	Agribusiness/food	CPF Tokyo Co. , Ltd. (Sales Office)
Laos	Agribusiness/food	C.P. Laos Co., Ltd. (Agro-Industrial & Food Investment)
Malaysia	Agribusiness/food	Charoen Pokphand Foods (Malaysia) Sdn. Bhd. (Agro-Industrial & Food Investment)
Myanmar	Agribusiness/food	Myanmar C. P. Livestock (Agro-Industrial & Food Investment)
Pakistan	Agribusiness/food	Charoen Pokphand Pakistan (Pvt.) Ltd
Philippines	Agribusiness/food	Charoen Pokphand Foods Philippines Corporation

Russia	Agribusiness/food	Charoen Pokphand Foods (Overseas), LLC. (Agro-Industrial & Food Investment)
Singapore	-Agribusiness/food	C. P. Intertrade Singapore (Pte) Ltd.
Spain	Agribusiness/food	CP Merchandising Co., Ltd.
South Africa	Agribusiness/food	C. P. Intertrade South Africa (Pty) Ltd.
South Korea	Agribusiness/food	CPK Foods System Co., Ltd. (Sales Office)
Tanzania	Agribusiness/food	CPF Tanzania Limited (Agro-Industrial & Food Investment)
Taiwan	Agribusiness/food	Charoen Pokphand Enterprise (Taiwan) Co., Ltd. (Agro-Industrial & Food Investment)
Turkey	Agribusiness/food	C.P. Standart Gida Sanayi ve Ticaret A. S. (Agro

		Industrial & Food Investment)
United Arab Emirates	Agribusiness/food	C.P. Foods Middle East (Sales Office)
United Kingdom	Agribusiness/food	CP Foods (UK) Limited Avon House Hartlebury Trading Estate
USA	Agribusiness/food	C. P. Food Products, Inc.
Vietnam	Agribusiness/food	C. P. Vietnam Corporation C. P. Seeds Vietnam

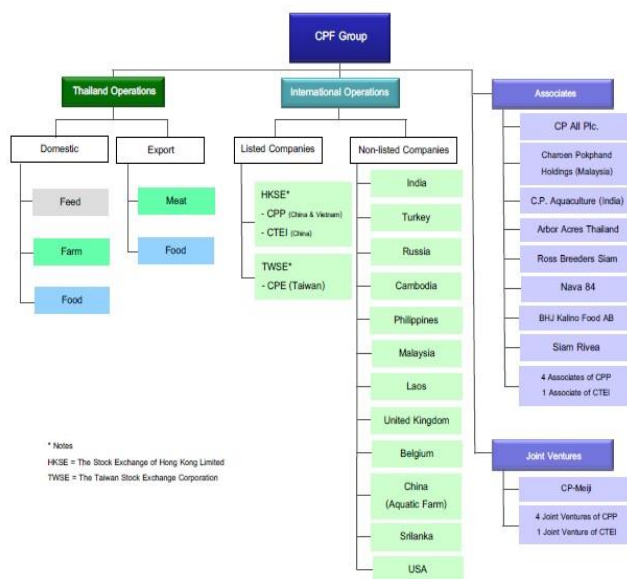
จากข้อมูลในตารางที่ 21 จะเห็นได้ว่าการลงทุนในต่างประเทศของเครือเจริญโภคภัณฑ์ในต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการไปลงทุนสร้างโรงงานในต่างประเทศ หรือไปตั้งสำนักงานตัวแทนการค้า นั้น เกือบทั้งหมดของการลงทุน จะเป็นการลงทุนในธุรกิจเกี่ยวกับการเกษตร ครอบคลุม หรือการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับอาหารทั้งสิ้น ยกเว้นเพียงการลงทุนในประเทศจีน เท่านั้นที่เครือเจริญโภคภัณฑ์มีการลงทุนในภาคธุรกิจที่หลากหลายนอกเหนือจากธุรกิจการเกษตร ซึ่งผู้วิจัยจะไม่วิเคราะห์ถึงปัจจัยที่น่าจะเป็นสาเหตุของการขยายมิติทางการลงทุนที่กว้างขวางในจีนของเครือเจริญโภคภัณฑ์ดังกล่าว หากแต่เพียงต้องการชี้ประเด็นให้ผู้อ่านได้เห็นเพียงเท่านั้น

ผลประกอบการและรายได้ของเครือเจริญโภคภัณฑ์

ประเด็นด้านมูลค่าการลงทุน หรือมูลค่าสินทรัพย์ ตลอดจนรายได้ของเครือเจริญโภคภัณฑ์นั้น ผู้วิจัยพบความยากลำบากในการที่จะสามารถสรุปตัวเลขในเชิงเศรษฐกิจในภาพรวมทั้งหมดของเครือเจริญโภคภัณฑ์ที่แน่นอนได้เนื่องจากปัจจัยสำคัญ คือ เครือเจริญโภคภัณฑ์ มีการ

กระจายธุรกิจ และมีบริษัทย่อยมากมายนับร้อยๆ บริษัท และแต่ละบริษัทก็มีลักษณะการดำเนินการ ในหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นบริษัทมหาชน บริษัทร่วมทุน ฯลฯ ซึ่งเป็นการยากต่อการหาข้อสรุปที่แน่นอน ถึงแม้ว่า ตัวเลขผลประกอบการบางบริษัทจะมีปรากฏ และได้รับการเผยแพร่ต่อสาธารณะ และสามารถสืบค้นได้ แต่ตัวเลขทางเศรษฐกิจและผลประกอบการอีกหลายๆ ส่วนนั้นไม่ปรากฏในเอกสารที่สามารถสืบค้น และไม่ได้รับการเปิดเผยเนื่องจากถือเป็นความลับของกลุ่มบริษัท อย่างไรก็ตามก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าแหล่งรายได้สำคัญของเครือเจริญโภคภัณฑ์นั้นน่าจะมาจากธุรกิจหลักของเครือ ที่มีการลงทุนข้ามชาติอย่างกว้างขวางในแทบทุกภูมิภาค ซึ่งก็คือธุรกิจด้านอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร ซึ่งก็ครอบคลุมถึงบริษัทกรณีศึกษาของผู้วิจัยในเวียดนามด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลคร่าวๆ พร้อมกับตัวเลขสถิติในทางการเงินของ บริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน) (Chareon Pokphand Foods Public Company Limited, CPF) อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการเข้าใจธุรกิจหลักของเครือเจริญโภคภัณฑ์ที่มีการลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศอย่างกว้างขวาง พร้อมกับตัวเลขทางการเงินต่างๆ ที่อย่างน้อยที่สุดก็พอจะสามารถอนุมานได้ถึงขนาดและปริมาณการลงทุน ผลประกอบการ และความมั่งคั่งของเครือเจริญโภคภัณฑ์ ที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน

แผนภาพที่ 6 โครงสร้างของบริษัท CPF นับตั้งแต่ ปีสิ้นปี ค.ศ.2016

ที่มา CPF Annual Review 2016, (<http://www.cpfworldwide.com/en/investor/financial-information/annual-report>) เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2560

กลุ่มบริษัท CPF นั้นก่อตั้งขึ้นมาเมื่อปี ค.ศ.1978 และมีการพัฒนา ตลอดจนปรับโครงสร้างการบริหารและลักษณะของการดำเนินการทางธุรกิจเรื่อยมา จนปัจจุบัน CPF มีบริษัทสาขาในเครือที่มีอำนาจควบคุมทั้งทางตรง และทางอ้อมทั้งสิ้น 260 บริษัท และเมื่อพิจารณาจากโครงสร้างของ CPF จะสามารถแบ่งการดำเนินธุรกิจหลักออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกคือการประกอบธุรกิจในประเทศ และกลุ่มที่สองคือ การประกอบธุรกิจลงทุนในต่างประเทศ ซึ่ง ในส่วนการดำเนินธุรกิจในประเทศไทยนั้นจะเป็นการดำเนินธุรกิจอุตสาหกรรมการเกษตรแบบครบวงจร ไม่ว่าจะเป็นตั้งแต่กระบวนการผลิตอาหารสัตว์ เพาะพันธุ์สัตว์ ทั้งไก่ หมู เป็ด ปลา กุ้ง เรื่อยไปจนถึงขั้นตอนการแปรรูปอาหารและจัดจำหน่าย

ธุรกิจอีกส่วนหนึ่งนั้นเป็นการลงทุนในต่างประเทศ ซึ่งก็เป็น การลงทุนในอุตสาหกรรมการเกษตรและอาหารในภาคการผลิตของเครือเจริญโภคภัณฑ์ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลและบริหารของ CPF ซึ่งการลงทุนของ CPF ในต่างประเทศนั้นปรากฏว่ามีอยู่ใน 15 ประเทศ โดยกิจกรรมในภาคการผลิตในแต่ละประเทศนั้นก็แตกต่างกันไปตามแต่ความพร้อม และทรัพยากร ที่แตกต่างกันตามแต่ละประเทศ ดังจะเห็นในภาพที่ 5.3 ที่ปรากฏอยู่ด้านล่างนี้

ตารางที่ 22 ภาพแสดงลักษณะกิจกรรมในทางธุรกิจของ CPF

Country	Business	Feed	Farm			Food
			Swine	Poultry	Shrimp	
Thailand		•	•	•	•	•
China		•		•	•	•
Vietnam		•	•	•	•	•
USA						•
India		•		•	•	•
Taiwan		•	•	•		•
Turkey		•		•		•
Russia		•	•	•		
Poland				•		•
Cambodia		•	•	•		•
the Philippines		•	•	•	•	
Malaysia		•	•		•	
Laos		•	•	•		•
United Kingdom						•
Belgium						•
Sri Lanka				•		•

ที่มา CPF Annual Review 2016, (<http://www.cpfworldwide.com/en/investor/financial-information/annual-report>) เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2560

ในมิติทางด้านรายได้และผลประกอบการของ CPF นั้น ในปี ค.ศ.2016 ปรากฏว่า CPF มีรายได้จากธุรกิจในประเทศทั้งสิ้น 178,582 ล้านบาท มีรายได้จากกิจการต่างประเทศทั้งสิ้น 285,883 ล้านบาท มีรายได้จากด้านอื่นๆ 5,705 ล้านบาท จึงทำให้ในปี ค.ศ.2016 CPF มีผลประกอบการที่เป็นรายได้ทั้งสิ้น 470,170 ล้านบาท โดยเติบโตขึ้นจากปี ค.ศ.2015 ในอัตราร้อยละ 8

หากพิจารณา ผลประกอบการในด้านรายได้ของ CPF ย้อนหลังไป 3 ปี จะเห็นได้ว่า สัดส่วนรายได้จากการลงทุนในกิจการต่างประเทศจะมีอัตราส่วนที่สูงกว่า กิจการในประเทศอยู่พอสมควร กล่าวคือ ในปี ค.ศ. 2014 2015 และ 2016 นั้น CPF มีรายได้จากกิจการในประเทศอยู่ที่ร้อยละ 40 38 และ 38 ตามลำดับ ส่วนผลกำไรและรายได้จากการลงทุนในต่างประเทศนั้นอยู่ที่ร้อยละ 58 59 และ 61 กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ รายรับ หรือ ผลประกอบการในธุรกิจหลักที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเกษตร และอาหาร ของเครือเจริญโภคภัณฑ์นั้นมาจากการลงทุนในกิจการต่างประเทศมากกว่าครึ่งหนึ่ง นั่นเอง²⁴⁰

ตารางที่ 23 ตารางแสดงผลประกอบการของ CPF ตั้งแต่ปี ค.ศ.2014-2016

	2014		2015		2016	
	Baht Million	%	Baht Million	%	Baht Million	%
1. Thailand Operations						
Feed ⁽¹⁾	51,850	12	50,287	11	49,165	11
Farm ⁽²⁾	79,212	18	74,686	17	86,255	18
Food ⁽³⁾	44,212	10	42,074	10	43,162	9
<i>Total Revenues from Thailand Operations</i>	<i>175,274</i>	<i>40</i>	<i>167,047</i>	<i>38</i>	<i>178,582</i>	<i>38</i>
2. International Operations						
Feed ⁽⁴⁾	173,448	40	167,008	39	171,315	36
Farm ⁽⁵⁾	70,036	16	79,158	18	101,327	22
Food ⁽⁶⁾	7,281	2	8,142	2	13,241	3
<i>Total Revenues from International Operations</i>	<i>250,765</i>	<i>58</i>	<i>254,308</i>	<i>59</i>	<i>285,883</i>	<i>61</i>
Total Revenue from Sale of Goods	426,039	98	421,355	97	464,465	99
Other Income	7,463	2	12,838	3	5,705	1
Total Income	433,502	100	434,193	100	470,170	100

ที่มา CPF Annual Review 2016, (<http://www.cpfworldwide.com/en/investor/financial-information/annual-report>) เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2560

²⁴⁰ CPF Annual Review 2016,

< <http://www.cpfworldwide.com/en/investor/financial-information/annual-report> >
accessed 6 June 2017.

หลังจากที่ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลภาพรวมของเครือเจริญโภคภัณฑ์ในด้านต่างๆ มาจนถึงตอนนี้ นั้น ผู้วิจัยเชื่อว่าผู้อ่านจะเข้าใจ “ความเป็นซีพี” ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันตลอดจนได้รู้จัก “ธุรกิจนสายหลัก” ของเครือเจริญโภคภัณฑ์ คือ CPF ที่เป็นบริษัทรากเหง้าของบริษัทที่เป็นกรณีศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ ดังนั้น ในส่วนต่อไป ผู้วิจัยจะได้แนะนำให้ผู้อ่านได้รู้จักกับบริษัทที่ก่อกำเนิดขึ้นมาเนื่องจากการไปลงทุนต่างประเทศในเวียดนามของเครือเจริญโภคภัณฑ์ กล่าวคือ บริษัท C.P. Seeds ประเทศเวียดนาม และบริษัท C.P. Vietnam Corporation จำกัด

4.1.2 เครือเจริญโภคภัณฑ์ในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ไม่เป็นที่น่าแปลกใจว่าเครือเจริญโภคภัณฑ์มีการเข้าไปลงทุนในเวียดนามในธุรกิจอุตสาหกรรมเกษตร และอาหารแทบจะทันทีหลังจากที่เวียดนามเริ่มเปิดประเทศตามแนวทางของนโยบายโด่ยเหมย ในปี ค.ศ.1986 สาเหตุประการสำคัญนั้นคือ การที่เวียดนามเป็นประเทศที่มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ และมีตลาดขนาดใหญ่ แต่ในช่วงเปิดประเทศแรกๆ ยังคงขาดองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับด้านอาหาร ในขณะที่ ณ ขณะนั้นเครือเจริญโภคภัณฑ์เริ่มเติบโตในฐานะบริษัทชั้นนำของภูมิภาคทั้งในด้านเทคโนโลยี และประสบการณ์ในธุรกิจอุตสาหกรรมเกษตร และอาหารไปเรียบร้อยแล้ว ดังนั้นโอกาสทางการลงทุนและช่องทางธุรกิจเวียดนามจึงไม่สามารถเล็ดรอดสายตา และวิสัยทัศน์ของผู้บริหารเครือเจริญโภคภัณฑ์ไปได้ โดยการลงทุนหลักๆ ของเครือเจริญโภคภัณฑ์ในเวียดนามนั้น อยู่ภายใต้การดำเนินการของบริษัท ซี.พี. ซีดส์เวียดนาม จำกัด (C.P.Seeds (Vietnam) Co,Ltd) และ ซี.พี. เวียดนาม คอร์ปอเรชั่น จำกัด (C.P. Vietnam Corporations, Co,Ltd) ที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารสัตว์ และอุตสาหกรรมด้านการเกษตร และอาหารครบวงจร ตามลำดับ

ภาพที่ 2 ภาพรวมการลงทุนของบริษัท เจริญโภคภัณฑ์ในเวียดนาม

ที่มา ฐานข้อมูลบริษัท C.P.Seeds Vietnam

ทั้งสองบริษัทที่ประกอบกิจการในเวียดนามภายใต้ปีกของเครือเจริญโภคภัณฑ์ ที่กล่าวข้างต้นนั้น นั้นเป็นบริษัทที่เป็นกรณีศึกษาของการศึกษาวิจัยในชิ้นนี้ โดยผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่างๆ ของทั้งสองบริษัท ให้ผู้อ่านได้ทราบเป็นเบื้องต้นก่อนที่จะเดินไปสู่ส่วนของการนำเสนอที่เกี่ยวกับการเก็บข้อมูลในพื้นที่จริงของทั้งสองบริษัทในบทต่อไป

บริษัท เจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ประเทศเวียดนาม (C.P. Seeds (Vietnam), Co.,Ltd.)²⁴¹

จากที่ทราบกันแล้วว่าเวียดนามประกาศนโยบายโดยสมบูรณ์ในปี ค.ศ.1986 เพื่อแก้ปัญหาด้านสังคมและเศรษฐกิจภายในประเทศโดยการเปิดประเทศเพื่อแสวงหาการลงทุนทางตรง

²⁴¹ ข้อมูลในส่วนนี้รวบรวมจากฐานข้อมูลในเชิงเอกสารของบริษัท C.P.Seeds Vietnam Co.,Ltd

จากบริษัทข้ามชาติจากต่างประเทศนั้น ในกรณีของเครื่องเจริญโภคภัณฑ์ก็เช่นเดียวกัน รัฐบาลเวียดนามโดยนายกรัฐมนตรี หวอ วัน เกียต (Vo Van Kiet) ได้ซื้อเชิญเครื่องเจริญโภคภัณฑ์เข้าไปลงทุนในประเทศเวียดนาม และเครื่องเจริญโภคภัณฑ์ก็เริ่มเข้าไปสำรวจความเป็นไปได้ในการลงทุนในประเทศเวียดนามนับตั้งแต่นั้น จนกระทั่งในปี ค.ศ.1993 เครื่องเจริญโภคภัณฑ์ได้มอบเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดให้กับรัฐบาลเวียดนามไปทดลองปลูกในประเทศจำนวน 10 ต้น ในโอกาสที่นายกรัฐมนตรี หวอ วัน เกียต เดินทางมาเยือนเครื่องเจริญโภคภัณฑ์ที่กรุงเทพมหานคร การกระทำของเครื่องเจริญโภคภัณฑ์ในลักษณะนี้นั้น นอกจากจะเป็นการแสดงความจริงใจระหว่างกันแล้ว เครื่องเจริญโภคภัณฑ์ยังได้แสดงให้เห็นถึงเทคโนโลยีในทางการเกษตรของซีพีว่าเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดจากเครื่องเจริญโภคภัณฑ์นั้นเป็นเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพสูง และสามารถให้ผลผลิตได้มากกว่าเมล็ดพันธุ์ที่ใช้กันอยู่เวียดนาม ณ ขณะนั้นหลายเท่า ซึ่งต่อมาเครื่องเจริญโภคภัณฑ์ก็ได้รับใบอนุญาตในการลงทุนที่ประเทศเวียดนามในปีเดียวกันนั่นเอง

การลงทุนในเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในประเทศเวียดนาม มีความเจริญก้าวหน้ามาโดยตลอด กล่าวคือ ในช่วงปีแรกของการลงทุนในปี ค.ศ.1994 เครื่องเจริญโภคภัณฑ์มียอดขายเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดจำนวน 40 ตัน โดยการนำเข้าจากประเทศไทยเพื่อมาจำหน่ายในประเทศเวียดนามเป็นหลัก ต่อมาในห้วงระหว่างปี ค.ศ.1995 – 1998 ก็สามารถขยายตลาดไปจนมียอดขายที่ 1,000 ตัน ซึ่งก็ยังคงเป็นการนำเข้าเมล็ดพันธุ์จากประเทศไทยเข้าไปจำหน่ายในเวียดนาม เช่นเดียวกัน

ต่อมาในปี ค.ศ.1999 หลังจากที่เครื่องเจริญโภคภัณฑ์ได้เข้ามาลงทุนในเวียดนามแล้ว ประมาณ 6 ปี เครื่องเจริญโภคภัณฑ์ก็ได้ลงทุนสร้างโรงงานผลิตเมล็ดพันธุ์ และสร้างฐานการผลิตในประเทศเวียดนาม โดยในช่วงแรกนั้นโรงงานดังกล่าวมีกำลังการผลิต 3,500 ตัน และมีการขยายโรงงานเพื่อยกระดับของกำลังการผลิตมาโดยตลอด กล่าวคือ ในปี ค.ศ. 2002 มีการลงทุนขยายโรงงานที่สามารถทำมีกำลังการผลิต 5,000 ตัน เพื่อรองรับการขยายตัวตามความต้องการของตลาด และได้ก่อตั้งบริษัท เจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ (C.P. SEEDS(VIETNAM) CO.,LTD.) ในปี ค.ศ.2008 หลังจากที่ได้รับใบอนุญาตลงทุนในประเทศเวียดนาม เพื่อเป็นตัวแทนในการดำเนินกิจการของเครื่องเจริญโภคภัณฑ์ในการลงทุนในเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในเวียดนาม ทั้งในด้านการผลิตและจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดในประเทศเวียดนามตลอดจนผลิตเพื่อส่งออก และในปี ค.ศ. 2009 เครื่องเจริญโภคภัณฑ์โดยการดำเนินการของบริษัทเจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ก็มีการลงทุนขยายโรงงานอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเพิ่มกำลังการผลิต เป็น 24,000 ตัน เพื่อที่จะรองรับการขยายตัวตามความต้องการของตลาดและทำให้โรงงานในเวียดนามมีฐานะเป็นฐานผลิตเพื่อการส่งออกไปยังประเทศในภูมิภาคอาเซียน อันได้แก่ ไทย ลาว กัมพูชา และ เมียนมาร์

การก่อตั้งบริษัทเจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ (C.P. SEEDS(VIETNAM) CO.,LTD.) เป็นการลงทุนทางตรงข้ามชาติที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลเวียดนามที่ต้องการให้เกษตรกรได้ใช้เมล็ดข้าวโพดพันธุ์ดีที่ให้ผลผลิตสูง ซึ่งเทคโนโลยีในการผลิตเมล็ดพันธุ์ของเครือเจริญโภคภัณฑ์นั้นก็จัดอยู่ในระดับที่มีความก้าวหน้าลำดับต้นๆ ของโลก และเป็นผลให้ผลิตผลของเครือเจริญโภคภัณฑ์นั้นสร้างชื่อเสียงในประเทศเวียดนาม เนื่องจากเดิมที่เกษตรกรชาวเวียดนามใช้เมล็ดข้าวโพดพันธุ์พื้นเมืองทำเพาะปลูกนั้น เกษตรกรจะได้ผลผลิตในปริมาณ 4 ตัน/เฮกตาร์ แต่ปรากฏว่าเมื่อเครือเจริญโภคภัณฑ์ได้เข้ามาลงทุนในเวียดนามและเข้ามาจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดรหัส ซี.พี.888 ปรากฏว่าเกษตรกรได้ผลผลิตในปริมาณที่มากกว่า 8 ตัน/เฮกตาร์ จะเห็นได้ว่าเกษตรกรจะได้ผลผลิตข้าวโพดมากกว่าเท่าตัว และส่งผลให้เกษตรกรชาวเวียดนามมีรายได้ที่ดีขึ้นและรัฐบาลสามารถลดการนำเข้าข้าวโพดจากต่างประเทศได้ในปริมาณมหาศาล ด้วยเหตุดังกล่าวนี้รัฐบาลเวียดนามจึงให้การสนับสนุนเครือเจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์พีชมาโดยตลอด ประกอบกับผู้บริหารและพนักงานของบริษัทเจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์เองก็ได้มีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐในทุกระดับชั้น อันก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันมาอย่างยาวนาน และทำให้บริษัทเจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ในเวียดนาม มีความมั่นคงและยั่งยืนในการดำเนินธุรกิจ

แผนภาพที่ 7 ประวัติศาสตร์การดำเนินธุรกิจของเครือเจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ประเทศเวียดนาม

ที่มา: ฐานข้อมูลบริษัท C.P. Seeds Vietnam

ภาพที่ 3 ภาพประวัติศาสตร์ในความสัมพันธ์ระหว่างเครือเจริญโภคภัณฑ์กับประเทศเวียดนาม

ที่มา ฐานข้อมูลภาพถ่ายบริษัท C.P.Seeds Vietnam

ภาพที่ 4 ภาพโรงงานผลิตเมล็ดข้าวโพดของบริษัท เจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ ประเทศเวียดนาม

ที่มา ฐานข้อมูลภาพถ่ายบริษัท C.P.Seeds Vietnam

ตารางที่ 24 สถานภาพทางการเงินการลงทุน กำไรและบุคลากร ของบริษัท เจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์

		Y 1999	Y 2000	Y 2001	Y 2002	Y 2003	Y 2004	Y 2005	Y 2006	Y 2007
1	Capital	USD	1,000,100	1,000,100	1,200,100	1,200,100	1,200,100	1,450,000	1,450,000	1,450,000
2	Adding Capital	USD	-	200,000	-	-	249,900	-	-	-
3	Loan End of Year	USD	551,276	367,598	108,754	-	-	438,111	898,702	2,252,670
4	Profit	USD	(101,170)	349,262	489,583	796,132	935,503	1,016,012	(577,546)	(104,531)
	Income Tax	USD	-	-	-	-	50,801	60,962	-	-
5	Employee	MAN	217	217	157	157	202	202	235	234
	- Thai Staff	MAN	14	14	14	14	14	14	13	13
	- VN Staff	MAN	203	203	143	143	188	188	221	221

		Y 2008	Y 2009	Y 2010	Y 2011	Y 2012	Y 2013	Y 2014	Y 2015	Y 2016
1	Capital	USD	1,450,000	1,450,000	1,450,000	1,450,000	3,150,000	3,150,000	3,150,000	4,650,000
2	Adding Capital	USD	-	-	-	1,700,000	-	-	1,500,000	1,500,000
3	Loan End of Year	USD	1,885,517	5,806,404	7,468,536	10,459,329	6,298,922	6,877,761	6,936,831	9,789,986
4	Profit	USD	1,558,552	3,502,397	(605,452)	107,689	83,629	1,619,367	1,619,026	496,352
	Income Tax	USD	120,656	250,592	-	61,391	-	236,804	229,501	75,715
5	Employee	MAN	234	203	223	237	214	214	225	222
	- Thai Staff	MAN	10	10	13	12	12	12	12	12
	- VN Staff	MAN	224	193	210	225	202	202	213	210
	Exchange Rate (VND/USD)		16,977	17,941	18,932	20,828	20,828	21,036	21,246	21,890
										22,159

ที่มา สรุปและประมวลข้อมูลจากฐานข้อมูลทางการธุรกิจและการเงินของบริษัท C.P.Seeds Vietnam

จากข้อมูลทางการเงินของบริษัทนับแต่ก่อตั้งจวบจนปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าบริษัทมีขนาดเงินทุนที่เติบโตขึ้นทุกๆ ปี และมีผลกำไรที่ต่อเนื่องมาโดยตลอดยกเว้นเพียงปี ค.ศ.1999 และปี ค.ศ.2010 ที่บริษัทประสบกับภาวะขาดทุนในอัตราเล็กน้อยเท่านั้น นอกจากนี้เพื่อขยายกิจการให้มีความกำลังการผลิตที่สูงขึ้น บริษัทยังได้กู้เงินจากสถาบันการเงินเพื่อมาลงทุนในกิจการของบริษัทอย่างต่อเนื่องทุกๆ ปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกู้เงินมาลงทุนในปีที่มีการสร้างหรือปรับปรุงโรงงานจะมียอดเงินที่กู้จากสถาบันการเงินเพื่อมาลงทุนในภาคการผลิตสูงกว่าปีอื่นๆ ส่วนในมิติของบุคลากรนั้น จะเห็นว่า บริษัทฯ นี้จะมีอัตราส่วนของพนักงานที่เป็นชาวเวียดนามมากกว่าชาวไทยประมาณ 10 เท่าตัว หากแต่ว่าผู้บริหารของบริษัทนั้นล้วนแล้วแต่เป็นคนไทยทั้งสิ้น

หลังจากที่ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลภาพรวมของบริษัทเจริญโภคภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ (เวียดนาม) ที่เป็นหนึ่งในการลงทุนของเครือเจริญโภคภัณฑ์อันเป็นบริษัทข้ามชาติจากไทยแล้ว ในส่วนต่อไปผู้วิจัยจะได้นำผู้อ่านไปรู้จักกับบริษัท ซี.พี.(เวียดนาม) คอร์ปอเรชั่น จำกัด ซึ่งเป็นอีกหนึ่งการลงทุนขนาดใหญ่ของเครือเจริญโภคภัณฑ์ในเวียดนาม ซึ่งเป็นกรณีศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้

บริษัท ซี.พี.เวียดนาม คอร์ปอเรชั่น จำกัด (C.P. Vietnam Corporation Co,Ltd)

นอกเหนือจากการเข้ามาทำธุรกิจข้ามชาติอันเกี่ยวกับการจำหน่าย นำเข้า และผลิต เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดของเครือเจริญโภคภัณฑ์ที่กล่าวแล้วนั้น ในห้วงหลังจากการประกาศนโยบายโดย เหมย เครือเจริญโภคภัณฑ์ยังมีการลงทุนในธุรกิจเกษตรอุตสาหกรรมอื่นๆ ในเวียดนามอีกด้วย โดยเป็นการลงทุนที่กว้างขวาง และมีประวัติการลงทุนอันยาวนานจวบจนปัจจุบัน โดยผู้วิจัยจะได้นำเสนอ พัฒนาการด้านการประกอบธุรกิจและการลงทุนดังกล่าวเพื่อให้ผู้อ่านเห็นขอบข่ายของธุรกิจ และการขยายการลงทุนของเครือเจริญโภคภัณฑ์ตั้งแต่ช่วงแรกจนมาถึงการบริหารอาณาจักรในประเทศ เวียดนามภายใต้บทบาทของบริษัท ซี.พี.เวียดนาม คอร์ปอเรชั่น ในปัจจุบัน

ปี ค.ศ.1993 เครือเจริญโภคภัณฑ์เข้าไปลงทุนในเวียดนามโดยมีการตั้งบริษัท C.P.Vietnam Livestock Co,Ltd ที่ประกอบกิจการโรงงานผลิตอาหารสัตว์ขึ้นและฟาร์มเลี้ยงไก่ขึ้น ในภาคใต้ของประเทศเวียดนามที่จังหวัด ด่งไน(Dong Nai) จนต่อมาในปี ค.ศ.1996 ก็ได้มีการก่อตั้ง บริษัท Charoen Pokphand Vietnam Co.Ltd ขึ้นที่กรุงฮานอย ซึ่งก็ทำธุรกิจเกี่ยวกับโรงงานอาหาร สัตว์ ฟาร์มเลี้ยงไก่ และโรงงานฟักไข่ไก่

ปี ค.ศ.1999 เครือเจริญโภคภัณฑ์นั้นก็ได้ขยายการลงทุนไปสู่ภาคธุรกิจอาหารสัตว์ นั้น โดยมีการตั้งโรงงานผลิตอาหารสัตว์น้ำขึ้น ตลอดจนขยายการลงทุนในธุรกิจไข่ไก่โดยมีการตั้ง โรงงานฟักไข่ไก่เป็นแห่งที่ 2 และต่อมาในปี ค.ศ.2001 เครือเจริญโภคภัณฑ์ก่อตั้งโรงงานบรรจุภัณฑ์ โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารขึ้นที่จังหวัดด่งไน

ช่วงปี ค.ศ.2002-2005 เป็นช่วงที่มีการขยายตัวในธุรกิจการทำฟาร์มไก่และ เพาะพันธุ์ไก่ โดยมีการตั้งโรงงานฟักไข่เพิ่มขึ้นเป็นแห่งที่ 3 และนอกจากนี้ เครือเจริญโภคภัณฑ์ยังได้ ขยายตัวเข้าไปลงทุนในธุรกิจเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยมีการทำฟาร์มกุ้ง ตลอดจนมีการขยายตัวให้ธุรกิจเป็นไป อย่างครบวงจรโดยมีการตั้งโรงงานแปรรูปอาหารเพิ่มเติม

ปี ค.ศ. 2006 เป็นปีที่ธุรกิจอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารของเครือเจริญโภค ภัณฑ์ในเวียดนามเป็นไปอย่างครบวงจร โดยนอกเหนือจากมีการลงทุนในโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ อาหารเพิ่มเติมแล้ว ยังมีการรุกคืบไปสู่ธุรกิจจัดจำหน่ายสินค้าด้านอาหารอีกด้วยไม่ว่าจะเป็นการ

ปรากฏขึ้นของร้านค้า C.P.shop ใก่อย่างห้าดาวเวียดนาม เปิดร้านเพื่อทำธุรกิจการค้าปลีกเนื้อหมูก การค้าไข่ไก่ และผลิตภัณฑ์แปรรูปจากไข่ไก่ในร้าน C.P.Shop เป็นต้น

ในปี ค.ศ.2009-2011 เครือเจริญโภคภัณฑ์ตัดสินใจรวบรวมโครงสร้างการบริหารจัดการของบริษัทที่ดำเนินกิจการในสองภูมิภาคหลัก คือภาคเหนือที่กรุงฮานอย และภาคใต้ที่จังหวัดด่งไน ให้เข้ามาอยู่ในโครงสร้างการบริหารจัดการเดียวกัน กล่าวคือ มีการควบรวมกิจการของบริษัท C.P.Vietnam Livestock Co,Ltd และ บริษัท Charoen Pokphand Vietnam Co.Ltd ที่เข้าไว้ด้วยกันภายใต้บริษัท Vietnam Livestock Corporation ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อมาเป็น C.P.Vietnam Corporation Co,Ltd มาจนถึงปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาแล้ว พอสรุปได้ว่าเครือเจริญโภคภัณฑ์นั้นได้เข้าไปลงทุนในเวียดนาม ตั้งแต่ห้วงแรกๆ ที่เวียดนามนั้นเปิดให้ต่างชาติเข้าไปลงทุนทางตรง โดยส่วนกิจการที่เกี่ยวข้องกับกิจการของเครือเจริญโภคภัณฑ์ในเวียดนามภายใต้การบริหารของบริษัท C.P.Vietnam Corporation Co,Ltd นั้นในปัจจุบันเป็นอุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแบบครบวงจร โดยสามารถจำแนกสายการดำเนินธุรกิจออกเป็น 3 จำพวกหลัก ได้แก่ อาหารสัตว์ (Feed) การทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ เพาะพันธุ์สัตว์ทั้งสัตว์บกและสัตว์น้ำ เช่น ไก่ หมู ปลา กุ้ง และเป็ด (Farm) และ ธุรกิจเกี่ยวกับการแปรรูปและจัดจำหน่ายอาหาร (Food)

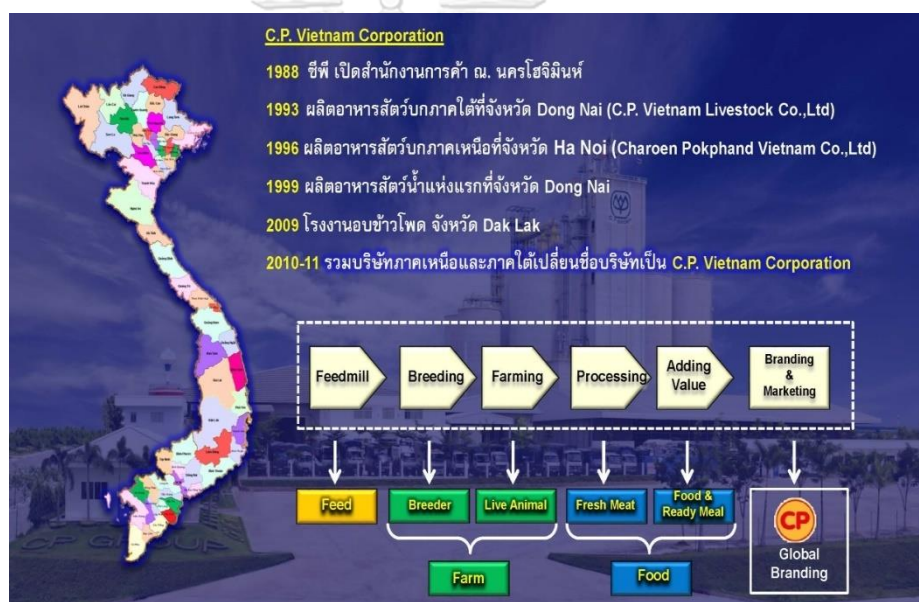
ในภาคของอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ (Feed) นั้นในปัจจุบัน C.P.Vietnam Corporation มีโรงงานผลิตอาหารสัตว์ที่ทันสมัยทั้งสิ้น 8 แห่ง ซึ่งประกอบไปด้วยโรงงานผลิตอาหารสัตว์บก 4 แห่ง โรงงานผลิตอาหารสัตว์น้ำ 3 แห่ง และโรงงานอบเมล็ดข้าวโพด 1 แห่ง ซึ่งโรงงานอาหารสัตว์ในจังหวัดบิ่นดิ่น (Binh Dinh) ที่เปิดดำเนินการในปี ค.ศ.2009 นั้นถูกจัดว่าเป็นโรงงานอาหารสัตว์ที่มีเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยที่สุดในภูมิภาคเอเชียอีกด้วย

กิจการสายหลักต่อมานั้นคือกิจการในสายการเลี้ยงและเพาะพันธุ์สัตว์ นั้น C.P.Vietnam มีโรงงานเพาะพันธุ์และเลี้ยงสัตว์ที่มีเครื่องไม้เครื่องมือที่ทันสมัย เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีการพัฒนาพันธุ์สัตว์ประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหมู ไก่ แม่ไก่ ปลา และกุ้ง ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าในตลาดที่มีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคของประเทศ

ธุรกิจหลักอีกด้านหนึ่งคือการดำเนินธุรกิจในด้านอาหาร (Food) ของ C.P. Vietnam Corporation นั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลักๆ ได้แก่ การผลิตและแปรรูปอาหารจำพวกกุ้งและปลาเพื่อการส่งออก และการผลิต แปรรูป และจำหน่ายอาหารเพื่อการบริโภคภายในประเทศ ซึ่งเทคโนโลยีที่ใช้ในก็เป็นเทคโนโลยีขั้นสูงที่มีความสะอาด ปลอดภัย และยิ่งไปกว่านั้นในปัจจุบัน C.P. Vietnam Corporation ยังมีช่องทางการจำหน่ายสินค้าประเภทต่างๆ ของบริษัทผ่านทางร้านค้าที่จำหน่ายสินค้าของตัวเองไม่ว่าจะเป็น igo 5 ดาว C.P.Fresmart และ C.P.Shop Fridge อีกด้วย²⁴²

ภาพที่ 5 ภาพแสดงข้อมูลประวัติการลงทุนและการดำเนินการธุรกิจของ C.P. Vietnam Corporation

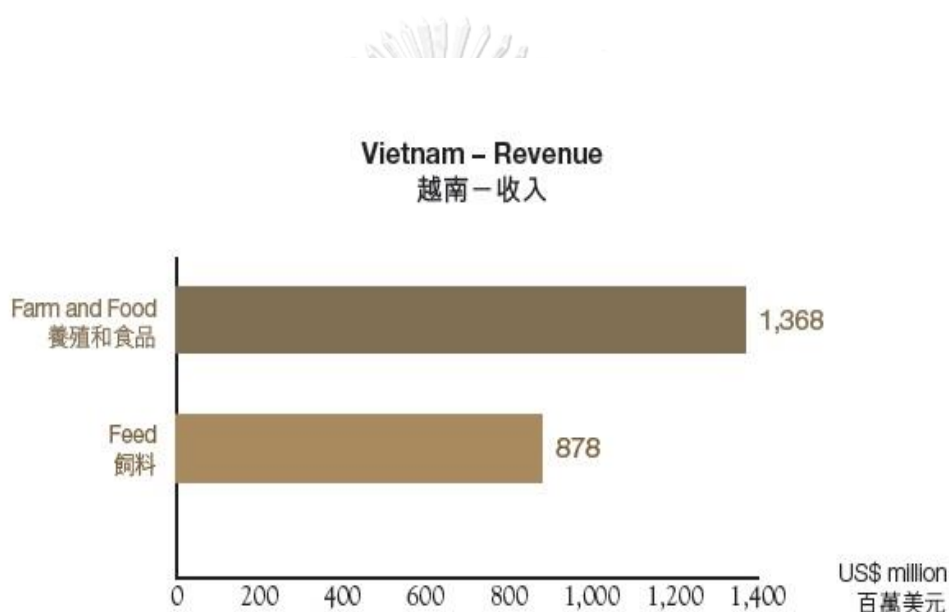
ที่มา ได้รับมอบไฟล์เอกสารจากผู้บริหารของ C.P.Vietnam Corporation

ในมิติทางด้านรายได้ กิจการในประเทศเวียดนามนั้นมีผลประกอบการอยู่ในระดับที่สูงมากและเพิ่มขึ้นโดยตลอด อาทิ ในปี ค.ศ.2011 C.P. Vietnam มีรายได้จากธุรกิจในการกำกับดูแลของบริษัทประมาณ 656 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี ค.ศ.2012 มีรายได้ประมาณ 1,527 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี ค.ศ.2013 มีรายได้ประมาณ 1,808 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี ค.ศ.2014 มีรายได้ประมาณ 2,073 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี ค.ศ.2015 มีรายได้ประมาณ 2,098 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

²⁴² C.P.Vietnam Corporation, < <https://www.cp.com.vn/AboutEng.aspx#> > accessed 6 June 2017

ในกรณีผลประกอบการในปีล่าสุด คือ ค.ศ.2016 นั้น C.P. Vietnam สร้างรายได้ประมาณ 2,246 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยเติบโตขึ้นจากปี ค.ศ.2015 ประมาณร้อยละ 7.2 และหากพิจารณาแยกเป็นสายธุรกิจที่สร้างรายได้ให้กับ C.P.Vietnam นั้นจะสามารถแบ่งเป็นรายได้จากธุรกิจอาหารสัตว์อยู่ในอัตราร้อยละ 39.1 ขณะที่ธุรกิจเลี้ยงสัตว์และอาหารนั้นจะสร้างรายได้อยู่ในอัตราร้อยละ 60.9 และหากพิจารณาในแง่ของผลกำไรนั้น ในปี ค.ศ.2016 จะมีกำไรอยู่ในอัตราร้อยละ 17.4 จากรายได้ของบริษัทซึ่งก็มากกว่ากำไรในปี ค.ศ.2015 ที่อยู่ในอัตราร้อยละ 16.1²⁴³

ภาพที่ 6 ภาพแสดงรายได้ของบริษัท C.P.Vietnam Corporation ในปี ค.ศ.2016

ที่มา C.P.Pokphand Co.,Ltd Annual Report 2016

(http://www.cpp.hk/UserFiles/corporate_governance/pdf/Annual_Report_2016_ENG.pdf)

ส่วนมิติในด้านบุคลากรนั้น ณ ปัจจุบันในปี ค.ศ.2017 C.P.Vietnam Corporation มีอัตราการจ้างงานบุคลากรที่เป็นชาวเวียดนามประมาณ 17,000 คน และมีการจ้างบุคลากรที่เป็นชาวไทย 225 คน ซึ่งชาวไทยส่วนใหญ่นั้นจะดำรงตำแหน่งฐานะผู้บริหารระดับสูง

²⁴³ CP Pokphand Annual Report 2011-2016,

<http://www.cpp.hk/en/communications.do?method=annualReports&mappingName=CorCom_AnnualInterimReports> accessed 6 June 2017

ของบริษัท รวมตลอดถึงเป็นหัวหน้าหรือผู้ควบคุมงานในภาคส่วนต่างๆ ของบริษัทซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ

ภาพที่ 7 ภาพโรงงานและบริษัท C.P. Vietnam Corporation

ที่มา แฟ้มภาพถ่ายของผู้วิจัย

4.1.3 ความสำคัญของเครือข่ายภาคภัณฑ์ที่มีต่อเวียดนาม

ผู้วิจัยเห็นว่าเครือข่ายภาคภัณฑ์หรือเรียกสั้นๆ ว่าซีพี นั้นสร้างสมความแข็งแกร่งมาจนถึงจุดนี้ เนื่องมาจากจุดเริ่มต้นของการประกอบธุรกิจการเกษตรในประเทศจนสามารถดำเนินการแบบครบวงจรและบูรณาการ (vertical integration) ในภาคการผลิตเช่นการดำเนินการตั้งแต่การปลูกพืชเพื่อเป็นอาหารสัตว์ ผลิตอาหารสัตว์ ทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ไปจนถึงขั้นตอนในการเนินการด้านโรงฆ่าสัตว์ และจัดจำหน่าย ซึ่งลักษณะของการบูรณาการเช่นนี้ของซีพีถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างเสริมความสามารถในการควบคุมความความไม่แน่นอนจากปัจจัยต่างๆ ของการผลิตสินค้าในแต่ละขั้นตอนได้และนอกจากนี้ยังสามารถบรรเทาหรือจำกัดค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนทางธุรกรรมต่างๆ (transcation costs) ได้มากยิ่งขึ้น หรือเรียกได้ว่าเป็นกระบวนการ internalisaion ของซีพีซึ่งแนวทางการดำเนินธุรกิจของซีพีในลักษณะนี้นั้นนอกเหนือจากจะทำให้ซีพีสามารถลดต้นทุนหรือความ

ไม่แน่นอนต่างๆ ได้แล้วนั้น การดำเนินธุรกิจในลักษณะครบวงจรนี้ยังทำให้สามารถทำให้ซีพีมีขอบข่ายหรือวงจรถูกกว้างขวางในการควบคุมการธุรกิจทางการเกษตรซึ่งเอาไว้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าไปลงทุนในประเทศกำลังพัฒนาที่ยังไม่มีผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรที่มีขนาดใหญ่และมีความทันสมัยดังเช่นซีพี²⁴⁴ ซึ่งในกรณีการลงทุนของซีพีในเวียดนามนั้นผู้อ่านจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันซีพีสามารถดำเนินธุรกิจแบบบูรณาการในแนวลึกได้แล้ว ซึ่งในกรณีนี้น่าจะทำให้ซีพีนั้นมีขอบข่ายการดำเนินธุรกิจที่มีความกว้างขวางในเวียดนาม ซึ่งน่าจะทำให้ซีพีนั้นมีความสำคัญหรือมีอิทธิพลในภาคธุรกิจการเกษตรต่อเวียดนามอยู่พอสมควร

ปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งคือ การมีเทคโนโลยีทางการเกษตรที่มีความทันสมัยทั้งที่เกิดจากการสังสมประสบการณ์และองค์ความรู้ในเชิงการเกษตรของซีพีเองประกอบกับการสร้างพันธมิตรกับองค์กรที่มีเทคโนโลยีทางการเกษตรสูงและทันสมัยกว่ามาโดยตลอด อันส่งผลไปสู่ประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในเชิงการผลิต และผลผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ และเนื่องด้วยการที่ซีพีนั้นครอบครองเทคโนโลยี องค์ความรู้ และประสบการณ์ด้านการทำธุรกิจที่เกี่ยวกับการเกษตรซึ่งถือเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ซึ่งก็คือ ความจำเป็นต้องมีการบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ท่ามกลางประชากรโลกที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าซีพีนั้นมีศักยภาพที่สามารถจะไปลงทุนในธุรกิจดังกล่าวได้ทุกภูมิภาคของโลกหรือเรียกว่าซีพีครอบครอง Ownership Advantages ตามกรอบทฤษฎี OLI ของ John Dunning ในแง่มุมของการมีเทคโนโลยีทางการเกษตรที่ทันสมัย ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้แล้วในบทที่ 2²⁴⁵ ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจไปลงทุนต่างประเทศ ซึ่งในความเป็นจริงนั้นซีพีก็ได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

²⁴⁴ Pavidia Pananond, 'The Making of Thai Multinationals: The Internationalisation Process of Thai Firms' (PhD thesis, University of Reading 2001)163-164; Pavidia Pananond, 'Thai Multinationals: Entering The Big League' in Ravi Ramanurti, Jitendra V. Singh (eds), *Emerging Multinationals in Emerging Markets* (CUP, Cambridge 2009) 339.

²⁴⁵ John Dunning, 'Explaining Changing Patterns of International Production: In Defense of the Eclectic Theory' (1979)41(4) *Oxford Bulletin of Economics and Statistics* 269, 269-295; John Dunning, *Explaining International Production* (Unwin Hyman, London 1988); John Dunning, *Multinational Enterprise and The Global Economy* (Addison-Wesley, Wokingham 1993); Anna Zorska, 'Foreign Direct Investment and Transformation: Evolution and Impacts in The Polish Economy' (2005)43(4) *Eastern European Economics* 52, 53; Peter J. Buckley, Niron Hashai, 'Formalizing Internationalization in the Eclectic Paradigm' (2009)40(1) *Journal of International Business Studies* 58, 58-60.

ดำเนินการดังกล่าวอยู่แล้ว โดยไปลงทุนในทุกภูมิภาคของโลกถึง 29 ประเทศ ดังที่เสนอมานในส่วนก่อนหน้า และในกรณีการลงทุนในเวียดนามของซีพีนั้น ซีพีได้แสดงให้เห็นแล้วว่า การที่เวียดนามมีเทคโนโลยีทางการเกษตรที่มีความทันสมัยนั้นส่งผลต่อพฤติกรรมของรัฐบาลเวียดนามในช่วงเริ่มแรกของการเข้าไปลงทุนของซีพีเช่นไร

นอกจากมิติทางด้าน การเป็นผู้ดำเนินกิจการที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริโภคสินค้าด้านอาหารและการเกษตรซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตที่มีความได้เปรียบในแง่ของการดำเนินการแบบบูรณาการ (vertical integration) ตลอดจนมีความสำคัญในแง่ของการที่ซีพีมีเทคโนโลยีทางการเกษตรที่ทันสมัยแล้วแล้วนั้น อีกมิติหนึ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นปัจจัยทำให้ซีพีมีความสำคัญต่อเวียดนามนั้น คือการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์กันระหว่างซีพีและประชากรชาวเวียดนามในภาคการผลิตของซีพี ทั้งในกรณีการจ้างงานชาวเวียดนามของซีพี โดยปัจจุบันซีพีมีการจ้างงานชาวเวียดนามประมาณ 17,000- 18,000 คน²⁴⁶ ในภาคการผลิต ซึ่งการจ้างงานดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นการจ้างงานในภาคการผลิตที่อยู่ในอัตราไม่น้อย นอกจากนี้ซีพียังได้นำระบบเกษตรพันธะสัญญาเข้าไปใช้ในการดำเนินกิจการในเวียดนามซึ่งระบบดังกล่าวนี้จะสร้างสายใยหรือพันธะระหว่างเกษตรกรชาวเวียดนาม และซีพี ให้มีความแน่นแฟ้นขึ้น ซึ่งน่าจะสามารถทำให้ซีพีมีความสำคัญต่อเวียดนามในมิตินี้เพิ่มขึ้นอีกด้วย

ภาพที่ 8 ภาพกิจกรรมในการดำเนินการตามแนวทางเกษตรพันธะสัญญาในเวียดนาม

ที่มา เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องเกษตรพันธะสัญญาบรรยายโดย นายวิชัย พูนพิริยะทรัพย์ ,เครือเจริญโภคภัณฑ์

²⁴⁶ Ibid (n 242).

ความสำคัญของซีพีที่มีต่อเวียดนามในแง่มุมอื่นๆ นั้น ผู้วิจัยเห็นเชื่อมโยงของซีพีกับการประกอบธุรกิจทางการเกษตรและอาหาร ซึ่งน่าจะมีผลต่อเวียดนามทั้งในแง่ของโภชนาการ และ ความมั่นคงทางด้านอาหารของเวียดนามแต่จะอยู่ในสัดส่วนเท่าใดเมื่อเทียบกับการบริโภคทั้งหมดของประเทศนั้นก็เป็นที่ประเด็นที่ยากจะหาคำตอบ อย่างไรก็ตามอย่างไรก็ดีรายได้ของซีพีในประเทศเวียดนามมีมูลค่าที่สูงขึ้นโดยตลอด ซึ่งในปี ค.ศ.2015 นั้นมีมูลค่าสูงถึง 2,098 ล้านดอลลาร์²⁴⁷สหรัฐ นั้นนอกจากจะสะท้อนภาพของความเจริญเติบโตของธุรกิจการเกษตรของซีพีในเวียดนามแล้ว ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเกี่ยวพันของผลิตภัณฑ์ซีพีกับเวียดนามที่มีมากขึ้นในภาคการเกษตรและอาหารอีกด้วย ซึ่งความเกี่ยวพันระหว่างซีพีและประชากรเวียดนามในการบริโภคสินค้านั้นน่าจะสร้างความสำคัญให้กับซีพีในฐานะผู้ผลิตสินค้าการเกษตรและอาหารรายสำคัญรายหนึ่งในเวียดนาม

นอกเหนือจากปัจจัยต่างๆ ที่น่าจะมีผลต่อความสำคัญ และอิทธิพลของซีพีในเวียดนามดังที่ได้กล่าวแล้วนั้น ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตในมิติของอำนาจในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างซีพีกับเวียดนาม ในเหตุการณ์ที่รัฐบาลเวียดนามโดยนายกรัฐมนตรีของเวียดนามนั้นเข้ามาเชิญชวนให้ซีพีเข้าไปลงทุนในประเทศเวียดนามด้วยตัวเอง ซึ่งการกระทำเช่นนี้นั้นสะท้อนให้เห็นถึงนโยบายบางประการที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง นั่นคือการที่ตัวแสดงทางการเมืองที่เป็นรัฐเข้ามามีปฏิสัมพันธ์และติดต่อโดยตรงกับบริษัทข้ามชาติซึ่งเป็นไปในแนวทางที่รัฐนั้นจะมีความต้องการบริษัทข้ามชาติให้เข้าไปลงทุนในภาคธุรกิจการเกษตร ซึ่งการกระทำของรัฐที่เกิดขึ้นเช่นนี้นั้น เท่ากับว่าเป็นการเจรจาที่ดูเสมือนกับว่ารัฐได้ทำให้ซีพีซึ่งเป็นบริษัทเอกชนที่มีเทคโนโลยีทางการเกษตรที่อยู่ในต่างประเทศดูจะมีพลังหรือมีความสำคัญขึ้นมาซึ่งหากเป็นกรณีเช่นนี้จริงนั้นก็เท่ากับว่าบริษัทข้ามชาตินั้นจะมีพลังหรือเป็นตัวแสดงสำคัญในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม เป็นตัวแสดงที่มีพลังในการมีปฏิสัมพันธ์กับตัวแสดงที่เป็นรัฐในยุคโลกาภิวัตน์ และเกิดการทูตในมิติใหม่ดังที่ Susan Strange ได้กล่าวเอาไว้²⁴⁸ ทว่า การให้ข้อสรุปหรือข้อค้นพบที่เกี่ยวกับฐานะของซีพีกับการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศ ณ จุดนี้นั้นยังคงเร็วเกินไปเนื่องจากผู้วิจัยยังไม่ได้นำข้อมูลเชิงประจักษ์ต่างๆ ที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักนำมาประกอบการวิเคราะห์ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยขอยก

²⁴⁷ Ibid.

²⁴⁸ Susan Strange, 'Rethinking Structural Change in the International Political Economy: States, Firms, And Diplomacy' in Richard Stubbs, Geoffrey Underhill (eds), *Political Economy and The Changing Global Order* (St.Martin's Press, New York 1994) 103-113.

ประเด็นดังกล่าวขึ้นมาอภิปรายนั้นเพียงต้องการชี้ให้เห็นว่าไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ในช่วงแรกของการเข้าไปประกอบธุรกิจในเวียดนาม ซีพีน่าจะมีความสำคัญต่อเวียดนามไม่น้อยทีเดียว

จนถึงจุดนี้ เชื่อว่า ผู้วิจัยได้ให้รายละเอียดในแง่มุมต่างๆ อันถือเป็นภาพรวมของเครือเจริญโภคภัณฑ์ ซึ่งเป็นบริษัทข้ามชาติของไทยที่ไปลงทุนในเวียดนามภายใต้การกำกับดูแลของบริษัทสองบริษัท คือ C.P.Seeds (Vietnam) และ C.P.Vietnam Corporation อันเป็นบริษัทกรณีศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ไว้เพียงพอที่ผู้อ่านจะได้ทราบข้อมูลในแง่มุมต่างๆ อย่างครอบคลุมพร้อมทั้งในนำเสนอประเด็นของความสำคัญของเครือเจริญโภคภัณฑ์ที่น่าจะมีต่อเวียดนามไว้เพื่อทำการวิเคราะห์ต่อไปแล้ว ในส่วนต่อไปผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาอีกบริษัทหนึ่งซึ่งก็มีประวัติศาสตร์ ขนาดธุรกิจ และความสำเร็จไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเครือเจริญโภคภัณฑ์ นั่นก็คือ บริษัทปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) (Siam Cement Group, SCG)

4.2 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) (Siam Cement Group, SCG)

หากผู้วิจัยขอให้ผู้อ่านลองนึกถึงและให้คำนิยามของบริษัทปูนซิเมนต์ไทย หรือเอสซีจีว่าผู้อ่านจะให้คำจำกัดความว่าอย่างไรนั้น ผู้วิจัยเชื่อว่าหลายๆ คนน่าจะนึกถึงเอสซีจีในความหมายที่หลากหลายตามแต่ยุคสมัยที่ผู้อ่านเติบโตขึ้นมา แต่ผู้วิจัยเชื่อว่าอย่างน้อยที่สุดผู้อ่านน่าจะมองภาพของเอสซีจีในฐานะบริษัทที่มีคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้ คือ บริษัทที่ดำเนินกิจการมายาวนาน บริษัทที่ผลิตและจำหน่ายปูนซิเมนต์รายใหญ่ที่แทบจะผูกขาดในประเทศไทย บริษัทค้าวัสดุก่อสร้างที่มีตัวแทนจำหน่ายทั่วประเทศ บริษัทที่สนับสนุนด้านการศึกษาของประเทศอันเห็นได้จากการเป็นผู้สนับสนุนเยาวชนของไทยในการไปแข่งโอลิมปิกวิชาการ บริษัทประกอบกิจการด้วยจิตสำนึกที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม บริษัทที่สร้างที่ส่งเสริมกิจกรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะเช่นการปลูกป่า หรือบริษัทที่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการศึกษาของชาติทั้งในด้านการสนับสนุนนักกีฬา ทั้งประเภททีมและประเภทบุคคล ซึ่งคุณลักษณะของความเป็นเอสซีจีที่ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างขึ้นมาทั้งหมดนั้นล้วนแล้วแต่เป็นมิติต่างๆ ที่พอจะอธิบายความเป็นเอสซีจี ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าสังคมไทยทราบกันดีแล้วทั้งสิ้น

อย่างไรก็ดี ความเป็นเอสซีจีในมิติต่างๆ ที่กล่าวมานั้นยังมีใจประเด็นหลักในการศึกษาวิจัยชิ้นนี้ เนื่องจากผู้วิจัยมุ่งศึกษาเอสซีจีในมิติที่แตกต่างออกไป โดยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศ ตลอดจนบทบาทในฐานะบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนา โดยคำถามสำคัญของงานวิจัยชิ้นนี้นั้นมีประเด็นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเอสซีจี กับ

โลกาภิวัตน์นั้นเป็นอย่างไร ตลอดจนบทบาท และอิทธิพลของเอสซีจีกับการลงทุนข้ามชาติในประเทศ สังคมนิยมซึ่งก็คือเวียดนามซึ่งเป็นประเทศกรณีสึกษานั้นเป็นอย่างไร และมีความเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศตามกรอบแนวคิดเสรีนิยม และเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศหรือไม่ ซึ่งคำตอบของคำถามงานวิจัยนี้นั้นจะเป็นเครื่องสะท้อน “ความเป็นเอสซีจี” ในมิติใหม่ที่แตกต่างไปนอกเหนือจากที่ผู้อ่านได้ทราบกันอยู่แล้ว ตลอดจนยังเป็นการพิสูจน์ทราบความเกี่ยวข้อง และเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎีทั้งในแนวทางเสรีนิยม และเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศบนพื้นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้มาจากการลงพื้นที่ที่กรณีสึกษาจริง อีกด้วย

บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หรือเอสซีจีได้รับการพิจารณาให้เป็นบรรษัทข้ามชาติกรณีสึกษาเนื่องมาจากเหตุผลหลายประการ อาทิ เอสซีจีเป็นบริษัทที่มีลักษณะเฉพาะบางประการที่สร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับบริษัทเป็นอย่างยิ่ง จนทำให้มีการเจริญเติบโต และขยายตัว โดยมีผลประกอบการในระดับสูงมาโดยตลอด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เอสซีจีเป็นบริษัทที่คล้ายกับว่าจะเป็นบริษัทที่มีความเกี่ยวข้อง และมีสายสัมพันธ์กับรัฐบาลผู้ปกครองประเทศ และนักบริหารที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นผู้บริหารประเทศทั้งในทางการเมืองและเศรษฐกิจมาโดยตลอด

นอกจากนี้ เอสซีจินั้นมีประวัติการลงทุนทางตรงข้ามชาติในยุคแรกๆ ของประเทศไทย ซึ่งการลงทุนต่างๆ ของเอสซีจีมีมูลค่าในการลงทุนข้ามดินแดนอยู่ในอัตราที่สูงขึ้นเรื่อยๆ นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อันสะท้อนให้เห็นว่านอกเหนือจากเอสซีจีจะเป็นบริษัทของประเทศไทยลำดับแรกๆ ที่มีลักษณะเป็นบรรษัทข้ามชาติแล้ว เอสซีจี ยังคงมีทิศทางที่เป็นบรรษัทข้ามชาติที่มีขนาดใหญ่ขึ้น และมีขอบข่ายที่กว้างขวางขึ้นเรื่อยๆ

ประเด็นต่อมาที่เอสซีจีมีความน่าสนใจ และถูกพิจารณาเป็นกรณีสึกษาในงานวิจัยนั้น คือ เอสซีจีมีโครงสร้างในการบริหารที่แตกต่างออกไปจากบรรษัทข้ามชาติกรณีสึกษาอื่นๆ กล่าวคือ ในขณะที่เครือเจริญโภคภัณฑ์ และไทยซัมมิท นั้น มีโครงสร้างการบริหารกับความเป็นเจ้าของที่มีลักษณะคาบเกี่ยวกัน หรือมีลักษณะเป็นบริษัทที่ก่อตั้งและมีผู้บริหารระดับสูงเป็นบุคคลในครอบครัว หรือเป็นบุคคลในตระกูลเดียวกัน ทว่า เอสซีจินั้นมีโครงสร้างการบริหารที่ผู้บริหารมิได้มีความเป็นเจ้าของ หรือเป็นผู้ก่อตั้ง ดังนั้น การบริหารบริษัทจึงเป็นการบริหารที่ปราศจากอคติในมิติด้านผลประโยชน์และความเป็นเจ้าของ โดยการบริหารของเอสซีจินั้นเป็นการบริหารโดยกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในเชิงการบริหาร มีสายสัมพันธ์อันดีกับศูนย์อำนาจทั้งในทางเศรษฐกิจและการเมือง ตลอดจนมีการบริหารโดยผู้เชี่ยวชาญและคร่ำหวอดในธุรกิจที่บริษัทดำเนินการ จนทำให้ธุรกิจมีการเจริญเติบโตไปเป็นบรรษัทข้ามชาติขนาดใหญ่เช่นในปัจจุบัน ผู้วิจัยเชื่อว่า ลักษณะดังกล่าว

น่าจะส่งผลให้เอสซีจีมีความแตกต่างกับบริษัทข้ามชาติกรณีสึกษาอื่นๆ และการศึกษาบริษัทดังกล่าว จะทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลในเชิงการสร้างอิทธิพลในการต่อรองต่างๆ ทั้งในระดับประเทศและ ต่างประเทศ ตลอดจนมิติด้านการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างที่แตกต่างออกไป อันจะส่งผลถึง คำตอบของงานวิจัยที่น่าจะครอบคลุมเนื้อหาที่รอบด้านมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลของเอสซีจีออกเป็นสามส่วน โดยข้อมูลในส่วนแรกนั้นจะเป็น ข้อมูลทั่วไปของเอสซีจี ในส่วนที่สองคือภาพรวมของกิจการและการลงทุนของเอสซีจีในเวียดนาม และในส่วนสุดท้ายเป็นการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของเอสซีจีในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามซึ่งเป็นพื้นที่การศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ โดยความมุ่งหมายของผู้วิจัยสำหรับการ นำเสนอข้อมูลในส่วนนี้คือ ผู้วิจัยต้องการให้ผู้อ่านได้ทำความรู้จักเอสซีจีในภาพรวม และ เอสซีจีใน ด้านการลงทุนข้ามชาติในพื้นที่การศึกษาให้มากยิ่งขึ้นเพื่อนำมาเป็นส่วนประกอบในการวิเคราะห์ ข้อมูลในส่วนต่อไปที่ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการลงพื้นที่การศึกษา

4.2.1 ข้อมูลทั่วไปของเอสซีจี

บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน): ปฐมบทบนผืนแผ่นดินไทย

เอสซีจีเป็นบริษัทข้ามชาติที่มีจุดกำเนิดย้อนหลังกลับไปมากกว่าหนึ่งร้อยปี โดยใน เบื้องแรกนั้น การก่อตั้งบริษัทเกิดขึ้นสืบเนื่องจากพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เมื่อปี ค.ศ.1913 โดยเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ.1913 ได้มีการจดทะเบียน บริษัท โดยใช้ชื่อว่า บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด โดยพระคลังข้างที่(สำนักงานทรัพย์สินส่วน พระมหากษัตริย์ในปัจจุบัน)เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ในอัตราร้อยละ55 แรกเริ่มเดิมที บริษัทนี้มีหัวใจหลักใน การก่อตั้งคือการผลิตปูนซิเมนต์ อันถือเป็นวัสดุก่อสร้างที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนา ประเทศในขณะนั้น²⁴⁹ โดยในปี ค.ศ.1914 ได้มีการแต่งตั้งให้นายออสการ์ ชูลท์ (Oscar Schultz) ชาวเดนมาร์ก เป็นผู้จัดการบริษัท คนแรก ซึ่งสาเหตุที่ต้องแต่งตั้งบุคคลต่างชาติเข้ามาดำเนินการ บริหารจัดการนั้นก็เนื่องมาจากการขาดความชำนาญในธุรกิจในช่วงแรกเริ่มก่อตั้งนั่นเอง

²⁴⁹ ร้อยคน ร้อยเรื่องราว 100 ปี เอสซีจี หน้า6 , < <http://www.scg.co.th/pdf/th/HR-Book-100-Years.pdf> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

ในปี ค.ศ.1915มีการก่อตั้งโรงงานผลิตปูนฯ ขึ้นที่ย่านบางซื่อ ในกรุงเทพมหานคร โดยสาเหตุสำคัญนั้นเนื่องมาจากบริเวณโรงงานนั้นจะอยู่ใกล้กันกับย่านสถานีรถไฟซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการคมนาคมตลอดจนขนส่งสินค้า โดยโรงงานดังกล่าวเริ่มดำเนินการผลิตอย่างจริงจังขึ้นครั้งแรกในปีเริ่มก่อตั้งซึ่งมีกำลังผลิตในช่วงแรกในอัตรา 20,000 ตันต่อปี ก่อนที่จะขยายไปถึง 27,000 ตันในเวลา ต่อมาในปี ค.ศ.1922 บริษัทฯ ได้ขยายกำลังการผลิตโดยมีการเปิดดำเนินการหม้อเผาที่ 2 ที่มีปริมาณการผลิต 35,000 ตันต่อปีเพิ่มเติมขึ้น

ในปี ค.ศ.1925 บริษัทฯ มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารสูงสุดโดยเปลี่ยนจากนายออกสการ์ไปเป็นนายอิริค ทูน (Erik Thune) ซึ่งก็เป็นชาวเดนมาร์กเช่นกันขึ้นเป็นผู้จัดการบริษัท โดยในปี ค.ศ.1929 โรงงานปูนซีเมนต์ของบริษัทก็ได้เปิดดำเนินการหม้อเผาลำดับที่สามที่มีกำลังการผลิต 46,000 ตันต่อปี ซึ่งทำให้ผลผลิตที่ได้อรวมของโรงงานปูนซีเมนต์ที่บางซื่อนั้นขยับสูงขึ้นไปเป็น 108,000 ตันต่อปี

ในปี ค.ศ.1935 มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารอีกครั้งหนึ่งโดยผู้บริหารสูงสุดคนที่สามของบริษัทที่ได้รับการแต่งตั้งคือ นายคาร์เทิน ฟรีส เยสเปอร์เซน (Carsten Friis Jespersen) ซึ่งก็ยังคงเป็นชาวเดนมาร์กเช่นเดียวกับสองคนที่ผ่านมา ในห้วงระยะนี้นั้น บริษัทฯ มีการขยายการผลิตไปสู่สินค้าอื่นๆ เพิ่มเติมได้แก่ กระเบื้องมุงหลังคา และเหล็กกล้า โดยได้มีการจัดตั้งบริษัทกระเบื้องกระดาศไทยขึ้นปี ค.ศ.1938 และมีการก่อตั้งฝ่ายผลิตเหล็กกล้าของบริษัทขึ้นในปี ค.ศ.1942 ตามลำดับ

ในปี ค.ศ.1948 บริษัทฯ เริ่มขยายฐานการผลิตออกนอกเมืองหลวงเป็นครั้งแรก โดยมีการก่อตั้งโรงงานผลิตปูนซีเมนต์ขึ้นที่ ตำบลท่าหลวง จังหวัดสระบุรี โดยโรงงานแห่งนี้มีกำลังการผลิตสูงถึง 130,000 ตันต่อปี และในปีเดียวกันนี้บริษัทฯ ก็มีการตั้งโรงงานถลุงเหล็กแบบใช้ถ่านไม้ขึ้นเป็นเชื้อเพลิงขึ้นเป็นแห่งแรกของประเทศ ซึ่งสามารถผลิตเหล็กเหนียวแห่งออกจำหน่ายเป็นผลสำเร็จในปี ค.ศ.1950 และต่อมาในปี ค.ศ.1952 นั้นเอสซีจีมีการขยายมิติของกิจการไปสู่อุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้างโดยมีการก่อตั้งบริษัท ผลิตภัณฑ์และวัสดุก่อสร้าง เพื่อผลิตและจำหน่ายคอนกรีตสำเร็จรูป คอนกรีตเสริมเหล็ก คอนกรีตอัดแรง

กิจการหลักของเอสซีจีที่เน้นการผลิตปูนซีเมนต์ คอนกรีต กระเบื้อง และท่อน้ำประเภทต่างๆ มีการขยายตัวและมีความเจริญรุดหน้าเรื่อยมา จนกระทั่งในปี ค.ศ.1972 ซึ่งบริษัทปูนซีเมนต์ไทยในขณะนั้นอยู่ภายใต้ของผู้บริหารชาวเดนมาร์กรายที่ 4 (นายวิกโก้ เฟรด เฮมมิงเซน

(Viggo Fred Hemmingsen)) ได้มีการปรับโครงสร้างบริษัทขึ้นเป็นครั้งแรก และเป็นจุดกำเนิดของ “เครื่องซีเมนต์ไทย” ที่มีบริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการดำเนินนโยบายและบริหารบริษัทในเครือทั้งหมด 6 บริษัท เช่นบริษัทกระเบื้องกระดาศไทย บริษัทผลิตภัณฑ์และวัตถุดิบก่อสร้าง จำกัด บริษัทค้าวัตถุดิบก่อสร้าง จำกัด บริษัทเหล็กสยาม จำกัด เป็นต้น โดยภายหลังการปรับโครงสร้างในครั้งนี้นั้นบริษัทมีการใช้สัญลักษณ์ใหม่คือช้างเผือกที่อยู่ในรูปหกเหลี่ยมซึ่งเป็นที่คุ้นเคยกันมาจนถึงปัจจุบันพร้อมกับ

ในห้วงทศวรรษที่ 1970-1990 เครื่องซีเมนต์ไทยได้ขยายกิจการออกไปนอกเหนือจากด้านปูนซีเมนต์ วัสดุก่อสร้าง และเหล็ก อย่างหลากหลาย อาทิ

ในปี ค.ศ.1976 มีการไปลงทุนในกิจการด้านกระดาศในบริษัท สยามคราฟท์

ปี ค.ศ.1978 ร่วมมือกับบริษัทขนส่งทางเรือในฮ่องกงทำธุรกิจขนส่งทางเรือ และร่วมมือกับบริษัทคูโบต้าประเทศญี่ปุ่นผลิตเครื่องยนต์ดีเซลขนาดเล็ก รวมถึงก่อตั้งบริษัทตัวแทนจำหน่ายสินค้าระหว่างประเทศในนามบริษัท เอสซีจี คอร์ปอเรชั่น เอสเอ

ปี ค.ศ.1979 ร่วมมือกับบริษัทเยื่อกระดาษสยาม ร่วมลงทุนกับบริษัทสยามบรรจุกภัณฑ์ ซื่อกิจการของบริษัทรอยัลโมเสคเอ็กซ์พอร์ต ซึ่งเป็นผู้ผลิตกระเบื้องเซรามิก ตลอดจนผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ และเครื่องยนต์ดีเซลในนามบริษัททวโลหะไทย

ปี ค.ศ. 1982 เข้าไปลงทุนในบริษัทยางไฟร์สโตน ประเทศไทย และได้เปลี่ยนชื่อเป็นบริษัทยางสยาม

ปี ค.ศ.1983 ขยายการลงทุนไปสู่อุตสาหกรรมปิโตรเคมีเพื่อผลิตเม็ดพลาสติกโพลีเอทิลีนที่มีความหนาแน่นสูง ตลอดจนซื้อกิจการบริษัทที่ดำเนินการเกี่ยวกับการจำหน่ายเครื่องจักรกลขนาดใหญ่

ปี ค.ศ.1986 ลงทุนในกิจการเป็นตัวแทนจำหน่ายคอมพิวเตอร์ไอบีเอ็ม

ปี ค.ศ.1987 ลงทุนในอุตสาหกรรมผลิตเครื่องยนต์ หลอดภาพโทรทัศน์สี ผลิตโทรทัศน์สี ผลิตอุปกรณ์สำหรับเครื่องสุขภัณฑ์ ลงทุนในการผลิตโพลีสไตรีน ลงทุนในด้านการผลิตกล่องโฟม

ปี ค.ศ.1988 ลงทุนก่อตั้งบริษัทสยามบรรจุภัณฑ์เพื่อผลิตกระดาษลูกฟูก และกล่องกระดาษ

ปี ค.ศ.1990 ขยายการลงทุนออกไปตั้งโรงงานเพื่อผลิตสินค้าในต่างประเทศเป็นครั้งแรกโดยร่วมทุนกับบริษัทไทล์เซอร่า มีมูลค่า 1 พันล้านบาท เพื่อผลิตกระเบื้องเซรามิกเพื่อจำหน่ายในสหรัฐอเมริกา

ปี ค.ศ.1991 ลงทุนในกิจการส่งออกอาหารกระป๋อง ผลิตกระดาษ

ปี ค.ศ.1992 ลงทุนในกิจการผลิตแบตเตอรี่รถยนต์

ปี ค.ศ.1993 บริษัทฯ มีการปรับโครงสร้างการบริหารงานอีกครั้งหนึ่ง โดยมีการแบ่งโครงสร้างบริษัทออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มซีเมนต์ กลุ่มวัสดุก่อสร้าง กลุ่มเครื่องจักรกลและไฟฟ้า กลุ่มกระดาษและปิโตรเคมี โดยในปีนี้บริษัทฯ เริ่มมีการกำหนดนโยบายในการขยายการลงทุนออกไปนอกประเทศมากยิ่งขึ้น โดยมีเป้าหมายเข้าไปลงทุน ทั้งในฟิลิปปินส์ พม่า อินโดนีเซีย กลุ่มประเทศอินโดจีน และทางตอนใต้ของประเทศจีน²⁵⁰

ในห้วงระยะเวลาตั้งแต่ ค.ศ.2006-2014 ซึ่งเอสซีจีในขณะนั้นอยู่ภายใต้การบริหารงานของนายกานต์ ฮุนตระกูล นั้น เอสซีจีได้ก้าวเข้าสู่มิติแห่งการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในหลายมิติ เช่น มีการกำหนดเป้าหมายให้บริษัทเป็นองค์กรนวัตกรรม และมีการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ทางการค้า คือเปลี่ยนชื่อเรียกบริษัทจากปูนซีเมนต์ไทย เป็น “เอสซีจี” ที่ใช้เรียกกันมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีการกำหนดทิศทางที่ชัดเจนว่าเอสซีจีต้องการเป็นองค์กรธุรกิจในระดับภูมิภาค และมีการขยายการลงทุนเพิ่มเติมไปในต่างประเทศอย่างกว้างขวาง²⁵¹

ประเด็นสำคัญในอีกมิติหนึ่งที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอนอกเหนือไปจากแง่มุมด้านประวัติศาสตร์ การลงทุนและการเปลี่ยนแปลงสำคัญของบริษัทฯ คือ เอสซีจีมีหลักการที่มุ่งเน้นด้านการพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างมาก มีการเตรียมบุคลากรเพื่อรองรับการเติบโตของบริษัท มีการเตรียมบุคลากรให้พร้อมเป็นผู้บริหารในอนาคตอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากผลผลิตของผู้บริหารที่เติบโตมาจากการเข้าเป็นพนักงานบริษัทปูนซีเมนต์ไทย และได้รับการพัฒนาตั้งแต่ยังเด็กจนมาถึงการก้าวเข้าสู่การเป็นผู้นำองค์กร อาทิ นายกานต์ ฮุนตระกูล เป็นต้น นอกจากนี้ เอสซีจียังให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับหลักการปฏิบัติตัวในการดำเนินงานของพนักงานทุกคนของบริษัทโดยยังคงยึดถือหลักการของบริษัทที่ก่อกำเนิดขึ้นในห้วงระหว่างปี ค.ศ.1980-1984 ภายใต้การบริหารงานของนายจรัส ชูโต หัวเรือใหญ่ของบริษัทฯ ในขณะ นั้นคือ อุดมการณ์หลัก 4 ข้อ คือ “ตั้งมั่นในความเป็นธรรม มุ่งมั่นใน

²⁵⁰ข้อมูลในส่วนนี้เรียบเรียงจาก รู้จักเอสซีจี: ประวัติความเป็นมา,

< http://www.scg.co.th/th/01corporate_profile/03_milestone.html > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560; Pavidan Pananond, ‘The Making of Thai Multinationals: The Internationalisation Process of Thai Firms’ (PhD thesis, University of Reading 2001)104-113; Pavidan Pananond, ‘Thai Multinationals: Entering The Big League’ in Ravi Ramanurti, Jitendra V. Singh (eds), *Emerging Multinationals in Emerging Markets* (CUP, Cambridge 2009) 325-330.

²⁵¹ Ibid (n.249) 67.

ความเป็นเลิศ เชื่อมั่นในคุณค่าของคน และถ้อยมั่นในความรับผิดชอบ ต่อสังคม”²⁵² ซึ่งยังคงเป็นสิ่งที่ตกทอดมาถึงพนักงานทุกคนของเอสซีจีในยุคปัจจุบัน

ข้อมูลทีกล่าวมาข้างต้น เป็นข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงจุดกำเนิดของเอสซีจี ประวัติด้านการลงทุนในอุตสาหกรรม ที่ผ่านมา ตลอดจนหลักการในการดำเนินกิจการของพนักงานเอสซีจี ที่ถือเป็นมรดกตกทอดจากอดีตมาถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยเชื่อว่าข้อมูลในส่วนนี้น่าจะเพียงพอแล้วต่อการทำความเข้าใจในบริบทเชิงประวัติศาสตร์ของเอสซีจี ในส่วนต่อไป ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลของอาณาจักรเอสซีจีที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน โดยมุ่งหวังว่าผู้อ่านจะได้ทราบถึงกิจกรรมของเอสซีจี ตลอดจนขอบข่ายธุรกิจที่ดำเนินอยู่ ตลอดจนได้ทราบข้อมูลในทางการเงินที่สำคัญๆ ของบริษัท อันพอจะทำให้ผู้อ่านได้ทราบถึงมูลค่าทางการตลาด และรายได้ในแต่ละปี ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะสามารถสะท้อนถึงความเข้มแข็ง ตลอดจนอิทธิพลทางการเงินของบริษัทที่มีอยู่ในประเทศ และส่วนหนึ่งผู้วิจัยเชื่อว่า น่าจะสื่อให้เห็นถึงความเข้มแข็งและอิทธิพลของเอสซีจีในต่างประเทศอีกด้วย

อาณาจักรเอสซีจี ณ ปัจจุบัน

นับตั้งแต่ปี ค.ศ.2013 มีการปรับโครงสร้างการบริหารงานโดยแบ่งธุรกิจออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ เอสซีจี ซีเมนต์-ผลิตภัณฑ์ก่อสร้าง เอสซีจี เคมิคอลส์ และเอสซีจีเปเปอร์²⁵³ โดยยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารอีกนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยเอสซีจีมีวิสัยทัศน์ในปัจจุบันคือ “การต้องการเป็นผู้นำตลาดในภูมิภาคอาเซียน โดยมุ่งดำเนินธุรกิจควบคู่กับการเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนในอาเซียนและทุกชุมชนที่เข้าไปดำเนินงาน”²⁵⁴

ในด้านรายได้ ในปี ค.ศ.2016 เอสซีจีมีรายได้จากการดำเนินการในสามธุรกิจหลักทั้งสิ้น 423,442 ล้านบาท โดยเป็นรายได้ที่เกิดขึ้นจากการกิจการนอกประเทศคิดเป็นร้อยละ 39 หรือประมาณ 165,142 ล้านบาท โดยร้อยละ 23 นั้นเป็นรายได้ที่เกิดจากกิจการธุรกิจที่มีฐานการผลิตหรือกิจการที่ดำเนินการในภูมิภาคอาเซียน หรือคิดเป็นมูลค่าทั้งสิ้นประมาณ 97,669 ล้านบาท

²⁵² Ibid 73.

²⁵³ รายงานประจำปี 2556 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หน้า5,

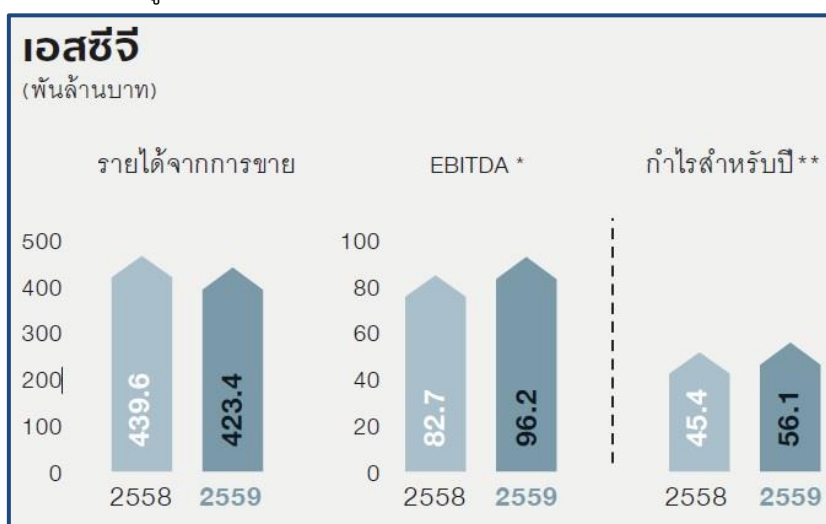
< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

²⁵⁴ รายงานประจำปี 2559 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หน้า1,

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

นอกเหนือจากมิติทางด้านรายได้นั้น ในแง่ของสินทรัพย์นั้นปรากฏว่าเอสซีจีมีสินทรัพย์ทั้งสิ้นคิดเป็นมูลค่า 539,688 ล้านบาท โดยมีสินทรัพย์ในภูมิภาคอาเซียนคิดเป็นร้อยละ 23 หรือเป็นมูลค่าทั้งสิ้น 126,055 ล้านบาท

ภาพที่ 9 ภาพแสดงข้อมูลรายได้ของเอสซีจี ในปี ค.ศ.2016

ที่มา รายงานประจำปี 2559 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หน้า 6,

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

ภาพที่ 10 ภาพแสดงสถิติรายได้จากการดำเนินงานในภูมิภาคอาเซียนของเอสซีจี

ที่มา รายงานประจำปี 2559 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หน้า 13,

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

ในปี ค.ศ.2016 การดำเนินกิจการของเอสซีจีใน 3 กลุ่มธุรกิจหลักนั้น จะประกอบไปด้วยบริษัทต่างๆ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการลงทุนในบริษัทย่อย การร่วมค้า บริษัทร่วม หรือบริษัทที่เป็นเจ้าของด้วยตัวเองทั้งหมด รวมทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 295 บริษัท ทั้งในและต่างประเทศ

ในมิติด้านบุคลากรนั้นเอสซีจีมีพนักงานทั้งสิ้นประมาณ 53,800 คน โดยมีพนักงานที่ปฏิบัติงานในอาเซียนรวมทั้งชาวไทยและต่างประเทศทั้งสิ้นประมาณ 17,225 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 32 ของพนักงานของเอสซีจีทั้งหมด²⁵⁵

ปัจจุบันเอสซีจีเป็นบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยประเภทโฮลดิ้งคอมพานี (Holding company) ซึ่งหมายถึงว่าเอสซีจีเป็นบริษัทที่ “มีการประกอบธุรกิจโดยมีรายได้จากการถือหุ้นในบริษัทอื่นเป็นหลัก”²⁵⁶ โดยผู้ถือหุ้นหลัก 10 ลำดับแรกนั้นปรากฏในภาพที่นำเสนอด้านล่าง

ตารางที่ 25 ตารางแสดงข้อมูลผู้ถือหุ้น 10 ลำดับแรกของเอสซีจี

ลำดับที่	ผู้ถือหุ้น	จำนวนหุ้น	สัดส่วน (ร้อยละ)
1.	สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์	369,070,600	30.756
2.	บริษัท ไทยเอ็นวีดีอาร์ จำกัด*	117,285,855	9.774
3.	STATE STREET BANK EUROPE LIMITED	49,171,572	4.098
4.	CHASE NOMINEES LIMITED	37,464,369	3.122
5.	STATE STREET BANK AND TRUST COMPANY	26,537,325	2.211
6.	สำนักงานประกันสังคม	25,854,050	2.155
7.	บริษัททุนสดาว์ลีย์ จำกัด**	18,095,900	1.508
8.	BNP PARIBAS SECURITIES SERVICES LUXEMBOURG	17,501,376	1.458
9.	สำนักงานพระคลังข้างที่	15,473,000	1.289
10.	บริษัท แรนดอมรีเบอรัมการ จำกัด	15,105,600	1.259

หมายเหตุ

* บริษัทไทยเอ็นวีดีอาร์ จำกัด เป็นบริษัทย่อยของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่ประกอบธุรกิจโดยการออกตราสาร Non-Voting Depository Receipt (NVD) ซึ่งเป็นหลักทรัพย์จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ เพื่อขายให้นักลงทุน และนำเงินที่ได้จากการขาย NVD ไปลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯ โดยนักลงทุนที่ถือ NVD จะได้รับเงินปันผลเสมือนถือหุ้นในบริษัทจดทะเบียน แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงในที่ประชุมผู้ถือหุ้น ทั้งนี้ สามารถทราบข้อมูลการลงทุนในบริษัทไทยเอ็นวีดีอาร์ จำกัด ได้ในเว็บไซต์ www.set.or.th

** บริษัททุนสดาว์ลีย์ จำกัด เป็นบริษัทที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ถือหุ้นร้อยละ 100

ที่มา รายงานประจำปี 2559 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หน้า 46,

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

²⁵⁵ Ibid 3, 28-45.

²⁵⁶ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, < [https://www.set.or.th](http://www.set.or.th) > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

จากข้อมูลที่น่าเสนอจะเห็นได้ว่าเอสซีจีถือเป็นบริษัทสัญชาติไทยที่มีขนาดใหญ่ และมีการลงทุนที่กว้างขวางทั้งในประเทศ และในภูมิภาคอาเซียน อันจะเห็นได้จากดัชนีด้านรายได้ และมูลค่าของสินทรัพย์ของบริษัท ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนี้ผู้วิจัยเชื่อว่าได้นำเสนอให้ผู้อ่านได้เห็นภาพของเอสซีจีในฐานะที่เป็นบริษัทข้ามชาติของไทยที่มีความเข้มแข็งทั้งในมิติของผู้ถือหุ้น และรายได้ นอกจากนี้ เอสซีจียังมีการลงทุนและประกอบกิจการในต่างประเทศจนก่อให้เกิดรายได้ และสร้างสินค้าของบริษัทที่มีมูลค่ามหาศาลอยู่ในต่างประเทศ ในส่วนต่อไปผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลของเอสซีจีในด้านการเข้าไปลงทุนในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามซึ่งเป็นกรณีศึกษาเพื่อที่จะตีกรอบให้ผู้อ่านได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการลงทุนของเอสซีจีในพื้นที่การศึกษาเป็นการเฉพาะ

4.2.2 เอสซีจีในเวียดนาม

จากข้อมูลที่สืบค้นผู้วิจัยพบว่าเอสซีจีเริ่มเข้าไปลงทุนในภาคการผลิตในเวียดนามอย่างหนาแน่นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยประวัติการลงทุนของเอสซีจีในเวียดนามนั้นผู้วิจัยจะได้นำเสนอคร่าวๆ ดังนี้

ปี ค.ศ.2007

เอสซีจีเข้าไปลงทุนในเวียดนามในธุรกิจกระดาษอุตสาหกรรมในนามบริษัท Vina Kraft Paper โดยเอสซีจีเป็นผู้ถือหุ้นในอัตราร้อยละ 69 โดยเอสซีจีมาการลงทุนสร้างโรงงานผลิตกระดาษอุตสาหกรรมที่มูลค่าถึง 6,000 ล้านบาท

ในปีนี้ เอสซีจีเข้าไปลงทุนในเวียดนามในธุรกิจเคมีภัณฑ์โดยบริษัท Chemtech ซึ่งเอสซีจีถือหุ้นร้อยละ 45 บริษัท Viet-Thai Plastic ซึ่งเอสซีจีถือหุ้นในบริษัทคิดเป็นร้อยละ 32 บริษัท TPC Vina Plastic and Chemicals ซึ่งเอสซีจีเป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ 31 และ บริษัท Minh Thai House Component ซึ่งเอสซีจีเป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ 27

เอสซีจีเข้าไปลงทุนในธุรกิจผลิตภัณ์ก่อสร้างในนามบริษัท CPAC Monier Vietnam โดยเป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ 75

นอกเหนือจากนี้ ในปี ค.ศ.2007 เอสซีจียังได้เข้าไปประกอบธุรกิจด้านการจัดจำหน่ายในนามบริษัท SCT Logistics (Vietnam) ซึ่งเอสซีจีเป็นเจ้าของทั้งหมด²⁵⁷

ปี ค.ศ.2009

การลงทุนของเอสซีจีในปีนั้นยังคงเป็นไปตามรูปแบบของปี ค.ศ.2007 โดยมีการลงทุนเพิ่มเติมในรูปแบบของการซื้อหุ้นของบริษัทร่วมทุนที่เปิดดำเนินการอยู่ การลงทุนของเอสซีจีที่เป็นการลงทุนใหม่ที่สำคัญในปีนี้ คือ เอสซีจีได้เข้าซื้อหุ้นในกิจการและร่วมลงทุนในด้านเคมีภัณฑ์เพิ่มเติมในนามบริษัท Long Son Petrochemicals โดยเอสซีจีเป็นผู้ถือหุ้นในอัตราร้อยละ 61 ซึ่งจากการลงทุนดังกล่าวทำให้เอสซีจีมีกิจการที่ลงทุนอยู่ในเวียดนามทั้งสิ้น 7 บริษัท²⁵⁸

ปี ค.ศ.2010

ในปีนี้ เอสซีจี มีการลงทุนเพิ่มเติมในกิจการธุรกิจกระดาษโดยเข้าซื้อหุ้นทั้งหมดในบริษัท New Asia Industries ซึ่งประกอบกิจการผลิตและจำหน่ายกล่องกระดาษลูกฟูกขนาดใหญ่ในเวียดนามซึ่งการลงทุนครั้งนี้ของเอสซีจีมีมูลค่าทั้งสิ้น 770 ล้านบาท การเข้าซื้อกิจการนี้ทำให้เอสซีจีมีบริษัทที่เปิดดำเนินการในประเทศเวียดนามในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งสิ้น 8 บริษัท²⁵⁹

ปี ค.ศ.2011

ในปีนี้อเอสซีจีได้ขยายการลงทุนในประเทศเวียดนามเพิ่มเติมโดยเข้าซื้อหุ้นบริษัท Alcamax Packaging (Vietnam) ซึ่งเป็นบริษัท ผลิตกล่องกระดาษลูกฟูกโดยมีมูลค่าการซื้อหุ้นทั้งสิ้น 635 ล้านบาทและจากการซื้อกิจการในครั้งนี้นั้น ทำให้เอสซีจีกลายเป็นบริษัทที่มีกำลังผลิตกระดาษลูกฟูกเป็นอันดับสามของประเทศเวียดนาม นอกเหนือจากนี้อเอสซีจีได้ขยายฐานการผลิตปูนซี

²⁵⁷ รายงานประจำปี 2550 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หน้า 38-40,

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

²⁵⁸ รายงานประจำปี 2552 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หน้า 31-33,

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

²⁵⁹ รายงานประจำปี 2553 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หน้า 96-98,

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

เมนต์โดยเข้าซื้อหุ้นในบริษัท Buu Long Industry & Investment Joint Stock Company ร้อยละ 99.2 ซึ่งมีมูลค่า 170 ล้านบาท ในภาพรวมของปี ค.ศ.2011 นี้เอสซีจีลงทุนในเวียดนามในกิจการต่างๆ ที่แตกต่างกันทั้งสิ้น 13 บริษัท²⁶⁰

ปีค.ศ.2012

ในปี นี้ เอสซีจี ลงทุนในเวียดนามเพิ่มเติมโดยดำเนินการซื้อหุ้นในบริษัท Tien Phong Plastics Joint Stock Company และบริษัท Binh Minh Plastics Joint Stock Company ร้อยละ 23 และ ร้อยละ 20 ตามลำดับ ซึ่งทั้งสองบริษัทเป็นผู้ผลิตท่อพีวีซีรายใหญ่ในประเทศเวียดนาม นอกจากนี้เอสซีจียังลงทุนเพิ่มเติมในธุรกิจกระดาษโดยขยายกำลังผลิตกระดาษบรรจุภัณฑ์ของ Vina Kraft Paper จาก 220,000 ตันต่อปี เป็น 250,000 ตันต่อปี²⁶¹

ปี ค.ศ.2013

เอสซีจีมีการลงทุนเพิ่มเติมที่สำคัญในปี นี้ คือการเข้าซื้อหุ้นร้อยละ 85 ซึ่งมีมูลค่าประมาณ 7,200 ล้านบาทในบริษัท Prime Group Joint Stock Company ผู้ผลิตกระเบื้องเซรามิกชั้นนำของประเทศเวียดนาม โดยการซื้อบริษัทในครั้งนี้ส่งผลให้เอสซีจีมีกำลังการผลิตเซรามิกเพิ่มเติมอีก 75 ล้านตารางเมตร และทำให้มีกำลังการผลิตรวมทั้งสิ้น 225 ล้านตารางเมตร ซึ่งถือเป็นบริษัทที่มีกำลังการผลิตเซรามิกสูงสุดเป็น อันดับหนึ่งของโลก ในส่วนของภาพรวมของการลงทุนในปี นี้ของเอสซีจีในเวียดนามนั้นพบว่า เอสซีจีมีการดำเนินธุรกิจ ผ่านบริษัทต่างๆ ทั้งสิ้น 38 บริษัท²⁶²

²⁶⁰ รายงานประจำปี 2554 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หน้า 4, 12, 104-107,125,

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

²⁶¹ รายงานประจำปี 2555บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หน้า 10, 12, 112-115, 132,

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

²⁶² รายงานประจำปี 2556 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หน้า 5, 10, 64-77,

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

ปี ค.ศ.2014

ในปีนี้อเอสซีจีมีการลงทุนเพิ่มเติมโดยมีการดำเนินธุรกิจในประเทศไทยผ่านบริษัททั้งสิ้น 39 บริษัท ในปีนี้อเอสซีจีมีรายได้จากการดำเนินธุรกิจในประเทศไทยเพิ่มขึ้นจากปี ค.ศ.2013 ซึ่งมีรายได้ 23,264 ล้านบาท โดยในปี ค.ศ.2014 เอสซีจีมีรายได้จากธุรกิจในประเทศไทย 28,128 ล้านบาท²⁶³

ปี ค.ศ.2015

ปีนี้ เอสซีจีมีการขยายการลงทุน โดยเข้าซื้อหุ้นร้อยละ 80 ของบริษัท Tin Thanh Packing Joint Stock Company (BATICO) ผู้ผลิตบรรจุภัณฑ์ Flexible Packaging รายใหญ่ของประเทศไทย โดยมีการผลิตกว่า 230 ล้านตารางเมตรต่อปี และในมิติทางด้านรายได้ การดำเนินกิจการของเอสซีจีในประเทศไทยมีรายได้จากการขายทั้งสิ้น 30,802 ล้านบาท โดยการลงทุนในปีนี้อเอสซีจีมีบริษัทลูกที่ประกอบกิจการในประเทศไทยทั้งสิ้น 32 บริษัท²⁶⁴

ปี ค.ศ.2016

จากประวัติการลงทุนที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า เอสซีจีเข้าไปลงทุนในประเทศไทยในทั้ง 3 ภาคธุรกิจหลัก โดยมีการเข้าไปประกอบกิจการทั้งในมิติของการเข้าไปก่อตั้งโรงงานและจดทะเบียนบริษัท เข้าซื้อกิจการบริษัทในประเทศไทย ตลอดจนเข้าร่วมลงทุนในฐานะผู้ถือหุ้น โดยในปี ค.ศ.2016 เอสซีจีมีบริษัทลูกที่ประกอบกิจการในประเทศไทยทั้งสิ้น 35 บริษัท ดังมีรายละเอียดตามตารางด้านล่าง

CHULALONGKORN UNIVERSITY

²⁶³ รายงานประจำปี 2557 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หน้า 20-37, 194

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

²⁶⁴ รายงานประจำปี 2558 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หน้า 20-37, 197

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

ตารางที่ 26 ตารางแสดงข้อมูลการประกอบธุรกิจของเอสซีจีในเวียดนาม ณ ปี ค.ศ.2016

ลำดับ	บริษัท	ลักษณะกิจการ	การถือหุ้น (ร้อยละ)
1	The Concrete Products and Aggregate (Vietnam) Co., Ltd.	คอนกรีตผสมเสร็จ	100
2	4 4 SCG Concrete Roof (Vietnam) Co., Ltd.	กระเบื้องหลังคาคอนกรีต	100
3	SCG Trading Vietnam Co., Ltd.	บริการด้านโลจิสติกส์ การค้าระหว่างประเทศ และการกระจายสินค้าใน ประเทศ	100
4	Prime Group Joint Stock Company	กิจการลงทุน	100
5	Prime Trading, Import and Export One Member Limited Liability Company	จำหน่ายกระเบื้องเซรามิกปูพื้นและบุผนัง	100
6	Ceramic Research Institution	วิจัยและพัฒนา เทคโนโลยี	100
7	Prime International Import-Export and Service Trading Company Limited	จำหน่ายเครื่องจักรและ อะไหล่ล้นำเข้า	100
8	Prime Ngoi Viet Joint Stock Company	กระเบื้องหลังคาดินเผา	100
9	Prime Pho Yen Joint Stock Company	กระเบื้องเซรามิกปูพื้น	100
10	Prime Yen Binh Joint Stock Company	กระเบื้องเซรามิกบุผนัง	100
11	Prime Tien Phong Joint Stock Company	กระเบื้องเซรามิกปูพื้น และบุผนัง	100

12	Prime Vinh Phuc Joint Stock Company	กระเบื้องเซรามิกปูพื้นและบุผนัง	100
13	Prime Truong Xuan Joint Stock Company	เครื่องทำน้ำร้อนและเครื่องกล	99
14	Buu Long Industry and Investment Joint Stock Company	ปูนซีเมนต์ขาว	99
15	Prime Dai An Joint Stock Company	สำรวจแหล่งวัตถุดิบและผลิตวัตถุดิบ	90
16	Prime Dai Viet Joint Stock Company	กระเบื้องเซรามิกปูพื้นและบุผนัง	90
17	Prime Thein Phuc Joint Stock Company	สำรวจแหล่งวัตถุดิบและผลิตวัตถุดิบ	90
18	Prime Phong Dien Joint Stock Company	ผลิตวัตถุดิบ	90
19	Prime Dai Loc Joint Stock Company	กระเบื้องเซรามิกปูพื้นและบุผนัง	90
20	Prime Dai Quang Joint Stock Company	บรรจุภัณฑ์	56
21	Prime Hao Phu Joint Stock Company	สำรวจแหล่งวัตถุดิบและผลิตวัตถุดิบ	46
22	Asia Pacific Logistics and Transportation Joint Stock Company	ขนส่ง	25
23	Chemtech Co., Ltd.	พลาสติกคอมเปานด์	91
24	Viet-Thai Plastchem Co., Ltd.	พีวีซีคอมเปานด์	66
25	TPC Vina Plastic and Chemicals Corporation Ltd.	พลาสติกพีวีซี	64
26	Long Son Petrochemicals Co., Ltd.	วัตถุดิบสำหรับผลิตเม็ดพลาสติก	44

27	Tien Phong Plastics Joint Stock Company	ผลิตและจำหน่ายท่อพลาสติก	22
28	Binh Minh Plastics Joint Stock Company	ผลิตและจำหน่ายท่อพลาสติก	19
29	Vina Kraft Paper Co., Ltd.	กระดาษคราฟท์	69
30	New Asia Industries Co., Ltd.	กล่องกระดาษ	69
31	Alcamax Packaging (Vietnam) Co., Ltd.	กล่องกระดาษ	69
32	AP Packaging (Hanoi) Co., Ltd.	กล่องกระดาษ	69
33	Packamex (Vietnam) Co., Ltd.	กล่องกระดาษ	69
34	Tin Thanh Packing Joint Stock Company	บรรจุภัณฑ์อ่อนตัว	41
35	SCG Vietnam Co., Ltd.	ที่ปรึกษาด้านการจัดการ	100

ที่มา ปรับปรุงจากรายงานประจำปี 2559 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หน้า 28-45,
< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

จากข้อมูลในตารางข้างต้น เมื่อพิจารณาจะพบว่าเอสซีจีนั้นเข้าไปลงทุนเกี่ยวกับด้านปูนซิเมนต์และผลิตภัณฑ์ก่อสร้างมากที่สุดถึง 21 บริษัท เป็นการลงทุนในธุรกิจเคมีคอลส์ 12 บริษัท เป็นกิจการร่วมค้าที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจขนส่ง 1 บริษัท และเป็นบริษัทด้านการจัดการ 1 บริษัท

หากพิจารณาในมิติของการเป็นเจ้าของหรือเป็นผู้ถือหุ้นหลักนั้น ผู้วิจัยพบว่ากิจการที่เอสซีจีลงทุนเวียดนามนั้น เอสซีจีจะเป็นเจ้าของทั้งหมดหรือเป็นผู้ถือหุ้นหลักมากกว่าร้อยละ 50 แทบทั้งหมด มีเพียง 6 บริษัทเท่านั้นที่เอสซีจีเป็นผู้ถือหุ้นไม่ถึงร้อยละ 50 ซึ่งตัวเลขดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึง การลงทุนที่อย่างเข้มข้น และมีมูลค่ามหาศาลของเอสซีจีในเวียดนามในปัจจุบันนั่นเอง

ในมิติทางด้านรายได้ ในปี ค.ศ.2016 เอสซีจีมีรายได้จากการดำเนินกิจการในเวียดนามทั้งสิ้น 32,426 ล้านบาท ซึ่งถือเป็นแหล่งรายได้อันดับที่สองของเอสซีจี โดยเป็นรองเพียงรายได้จาก

การดำเนินกิจการประเทศไทยเท่านั้น และปัจจุบันเอสซีจีมีสินทรัพย์ในเวียดนามมีมูลค่าทั้งสิ้น 33,780 ล้านบาท ซึ่งถือเป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่ามากเป็นอันดับสามในภูมิภาคอาเซียน²⁶⁵

4.2.3 ความสำคัญของเอสซีจีที่มีต่อเวียดนาม

เอสซีจี มีความแข็งแกร่งจนสามารถที่จะขยายตัวออกมาออกมาลงทุนในต่างประเทศได้เนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นความได้เปรียบทางด้านเทคโนโลยีที่เอสซีจีมีอยู่ หรือภาพลักษณ์ของการเป็นบริษัทที่เป็น good corporate citizen การมีผู้ถือหุ้นที่ทรงอิทธิพล ตลอดจนความสามารถในการใช้เครือข่ายในการที่จะดึงทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ต่อเอสซีจีมาใช้ ซึ่งคุณสมบัติและปัจจัยความเข้มแข็งเหล่านี้ได้สร้างความแข็งแกร่งให้กับเอสซีจีตลอดมา²⁶⁶

ดังที่ได้กล่าวแล้ว การประกอบธุรกิจในเวียดนามของเอสซีจีนั้น เป็นไปอย่างหลากหลายโดยมีบริษัทดำเนินกิจการอยู่ถึง 35 บริษัท ในสามสาขาธุรกิจหลักของเอสซีจี คือ ผลิตภัณฑ์และวัสดุก่อสร้าง บรรจุก๊าซ และปิโตรเคมีคอล ซึ่งการประกอบกิจการของเอสซีจีในเวียดนามนั้นสร้างรายได้ให้กับเอสซีจีในมูลค่ามหาศาลโดยรายได้ที่ได้จากการดำเนินกิจการในเวียดนามของเอสซีจีนั้นเป็นรองเพียงรายได้จากการประกอบกิจการในประเทศไทยเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ โอกาสจากการเปิดรับการลงทุนและการใช้ประโยชน์จากโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจของเวียดนามผนวกเข้ากับความเข้มแข็งโดยเฉพาะอย่างยิ่งความได้เปรียบในด้านเทคโนโลยีของเอสซีจีทำให้เอสซีจีสามารถเข้าไปลงทุนในเวียดนามอย่างต่อเนื่องและมีขอบข่ายที่กว้างขวาง จนทำให้เวียดนามก็ได้กลายเป็นแหล่งรายได้สำคัญของเอสซีจี ในทางกลับกันเอสซีจีเองก็เป็นผู้ผลิตสินค้ารายสำคัญของเวียดนามและมีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของเวียดนามด้วยเช่นกัน อาทิการที่เอสซีจีเป็นผู้ผลิตกระดาษลูกฟูกที่มีกำลังการผลิตลำดับต้นๆ ของเวียดนาม นอกเหนือจากนี้เอสซีจีในเวียดนามนั้นยังมีการผลิตปูนขาวมากเป็นอันดับหนึ่งของโลก ซึ่งลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างกันของทั้งเวียดนาม

²⁶⁵ รายงานประจำปี 2559 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หน้า13, 28-45,216

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

²⁶⁶ Pavidia Pananond, 'The Making of Thai Multinationals: The Internationalisation Process of Thai Firms' (PhD thesis, University of Reading 2001)140-142; Pavidia Pananond, 'Thai Multinationals: Entering The Big League' in Ravi Ramanurti, Jitendra V. Singh (eds), *Emerging Multinationals in Emerging Markets* (CUP, Cambridge 2009) 339-340.

และเอสซีจีนั้น ซึ่งความสัมพันธ์ในลักษณะที่ต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์เช่นนี้นั้นยากที่จะทำการประเมินว่าเอสซีจีจะมีอิทธิพลต่อเวียดนามมากถึงระดับการที่เอสซีจีจะสามารถผลักดันนโยบายหรือปรับเปลี่ยนกฎ ระเบียบหรือข้อบังคับของเวียดนามให้เป็นไปในแนวทางที่เอสซีจีต้องการได้หรือไม่ หรือเอสซีจีจะมีบทบาทในการนำผลักดันนโยบายมาน้อยเพียงใดภายใต้ภาพลักษณ์ของบริษัทข้ามชาติที่มีคุณธรรม แต่ประเด็นที่มีความชัดเจนในกรณีเอสซีจีก็คือ เอสซีจีและเวียดนามได้ผนวกเข้ากับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจแล้วอย่างเต็มตัว หากแต่อิทธิพลของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจจะส่งผลในลักษณะเช่นไรต่อทั้งสภาพสังคมเวียดนาม ความเป็นอิสระในการตัดสินใจนโยบายด้านการลงทุนของเวียดนามที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของเอสซีจี ตลอดจนพลังอำนาจของบริษัทข้ามชาติตามทฤษฎีโลกาภิวัตน์ เศรษฐศาสตร์การเมือง เสรีนิยมใหม่ นั้นได้บังเกิดขึ้นกับเอสซีจีแล้วหรือไม่ เช่นไรนั้น ในขั้นนี้ผู้วิจัยก็ยังคงมีความยากลำบากในการหาข้อสรุป เนื่องจากผู้วิจัยยังต้องอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักของเอสซีจีมาร่วมประกอบการวิเคราะห์ด้วย ทว่า ประเด็นที่ชัดเจนแล้ว ณ จุดนี้คือ เวียดนามและเอสซีจี มีความสัมพันธ์และมีความสำคัญต่อกัน

จากข้อมูลทั้งหมดผู้วิจัยเชื่อว่าผู้อ่านจะได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับเอสซีจีทั้งมิติในภาพรวม และมิติด้านการลงทุนที่เป็นการเฉพาะในประเทศกรณีศึกษา และความสำคัญของเอสซีจีกับเวียดนามเพียงพอแล้ว ในส่วนต่อไป ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาลำดับที่สาม ซึ่งเป็นกรณีศึกษาสุดท้ายของงานวิจัยชิ้นนี้ นั่นคือ กลุ่มไทยซัมมิท

4.3 บริษัทไทยซัมมิทกรุ๊ป (Thai Summit Group)

จนถึงขณะนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลของบริษัทกรณีศึกษาของผู้วิจัยแล้วทั้งสิ้นสองบริษัท คือ เครือเจริญโภคภัณฑ์ และเอสซีจี ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลพื้นฐานของบริษัทกรณีศึกษาลำดับสุดท้าย นั่นคือ บริษัทไทยซัมมิทกรุ๊ป โดยผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลออกเป็นสามส่วนหลักๆ กล่าวคือ ในส่วนแรกนั้นเป็นส่วนของข้อมูลทั่วไปซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงประวัติการก่อตั้งแต่การก่อสร้างตัว การขยายธุรกิจจนมาสู่การเติบโตเป็นบริษัทไทยซัมมิทกรุ๊ปในปัจจุบัน ซึ่งข้อมูลในส่วนแรกนี้จะอยู่ในหัวข้อที่ ในส่วนที่สอง ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลในมิติต่างๆ ในการเข้าไปลงทุนของไทยซัมมิทกรุ๊ปในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามซึ่งเป็นพื้นที่กรณีศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบข้อมูลในภาพรวมของบริษัทกรณีศึกษาบริษัทนี้ทั้งในแง่ของลักษณะกิจการที่ดำเนินการในประเทศไทย และการขยายตัวเป็นบริษัทข้ามชาติที่มีการขยายการลงทุนทางตรงไปยังต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนของไทยซัมมิทกรุ๊ปในประเทศเวียดนาม และส่วนสุดท้ายจะเป็นส่วนที่

ผู้วิจัยกล่าวถึงความสำคัญของไทยซัมมิทที่มีต่อเวียดนาม ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีเป้าหมายในการนำเสนอข้อมูลเพื่อวางรากฐานความรู้เกี่ยวกับบริษัทกรณีศึกษาอย่างรอบด้าน ก่อนที่จะนำผู้อ่านไปสู่การนำเสนอข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจากการลงพื้นที่กรณีศึกษา โดยข้อมูลที่ได้มาจากทั้งสองมิตินั้นจะต้องนำมาใช้วิเคราะห์ร่วมกัน และนำมาหาความสอดคล้อง ขัดแย้ง หรือความสัมพันธ์กับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบปัญหาของการศึกษาวิจัยในชั้นนี้ให้ชัดเจน และครอบคลุมมากที่สุดนั่นเอง

4.3.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มไทยซัมมิท²⁶⁷

จากร้านซ่อมเบาะ “สามมิตร” สู่อำนาจ “ซัมมิท” รากฐานที่สำคัญของอาณาจักรไทยซัมมิท

หากจะกล่าวถึงจุดกำเนิดของไทยซัมมิทนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าแทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่จะไม่กล่าวถึงรากเหง้าอันถือเป็นรากฐานที่สำคัญนั่นคือ จุดเริ่มต้นของกลุ่มบริษัทซัมมิทที่ถือเป็นกิจการที่มีความเกี่ยวพัน และปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้น ที่สร้างความเข้มแข็งและนำมาซึ่งการแยกกิจการออกมาเป็นกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทในปัจจุบัน โดยกลุ่มบริษัทซัมมิทนั้นเริ่มต้นขึ้นมาจากกรณีที่ นายอาสง แซ่จิ่ง และนางบัวเชียง หรือม้วยเฮียง แซ่ไป้ว ผู้เป็นภรรยา พร้อมด้วยบุตรชายคือนายฮังตง แซ่จิ่ง ซึ่งในขณะนั้นอายุ 21 ปี (ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นนายสรรเสริญ จุฬางกูร ผู้ก่อตั้งอาณาจักรซัมมิทในยุคเริ่มแรก) ชาวจีนแต่จิว จากมณฑลทกวางตุ้งของจีนแผ่นดินใหญ่ได้อพยพหนีความยากจนเข้ามาเผชิญโชคที่ราชอาณาจักรไทย โดยในระยะเริ่มแรกได้เปิดร้านขายก๊วยเตี๋ยว เป็นหลัก ซึ่งในระยะเวลาที่อยู่ในราชอาณาจักรไทยนั้น นายอาสง แซ่จิ่ง และนางบัวเชียง หรือม้วยเฮียง ก็มีบุตรธิดาเพิ่มเติม

²⁶⁷ นิตยสารผู้จัดการฉบับเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2535, ‘ซัมมิทไอโตซีทกรุป จำเป็นต้องโตต่อไป’

< <http://info.gotomanager.com/news/details.aspx?id=7306> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2560; หนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์ วันที่ 27 พฤษภาคม 2555, ‘ศาลาชีวิตสมพร จิ้งรุ่งเรื่องกิจ ผู้หญิงที่รวยที่สุดในประเทศ ถ้าไม่เน่เป็นอะไรก็ได้ ’ < <https://www.thairath.co.th/content/263536> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2560; Company Overview of Namba Press Works Co.,Ltd.,

< <https://www.bloomberg.com/research/stocks/private/snapshot.asp?privcapid=22654086> >

accessed 7 August 2017; History of Imasen, < http://www.imasen.co.jp/e_history.html >

accessed 7 August 2017; ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พนักงานบริษัทซัมมิททอโตบอดี จำกัด เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2560 (ไม่ประสงค์ออกนาม).

คือ นายพัฒนา จรุงเรืองกิจ นายโกมล จรุงเรืองกิจ นายสุริยะ จรุงเรืองกิจ และนางสาวอริสตา (ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นอิสริยา) จรุงเรืองกิจ ตามลำดับ

ในช่วงแรกๆ ของการอพยพมายังประเทศไทยนั้น บิดาของนายสรรเสริญฯ ได้ชี้ช่องทางให้นายสรรเสริญฯ ไปฝึกงาน และทำงานเป็นลูกจ้างของร้านซ่อมเบาะเนื่องจากนายอาฮงฯ ผู้เป็นบิดามองว่ากิจการซ่อมเบาะรถยนต์ รถจักรยานยนต์ในขณะนั้นเป็นกิจการที่เริ่มเจริญเติบโต และสามารถสร้างรายได้ที่มั่นคง และยั่งยืน ซึ่งหลังจากนายสรรเสริญฯ สัมผัสประสบการณ์เป็นลูกจ้างร้านซ่อมเบาะได้สามปี ก็เห็นช่องทางทำธุรกิจ และมีกิจการเป็นของตนเอง จึงได้ร่วมทุนกับเพื่อนสนิทอีกสองคน เปิดกิจการร้านซ่อมเบาะทั้งเบาะรถยนต์ และรถจักรยานยนต์เป็นของตัวเองโดยใช้ชื่อว่าร้าน “สามอ้าว” ที่แปลว่า “สามมิตร” หรือห้างหุ้นส่วนจำกัด สามมิตรชัยกิจ ในปี ค.ศ.1968 ที่บริเวณถนนทรัพย์ แขวงสุริยวงศ์ เขตบางรัก โดยในขณะนั้นนายสรรเสริญฯ ก็ชักชวนน้องชายคือ นายฮังฮ้อ แซ่จิง ซึ่งอ่อนวัยกว่า 5 ปี (ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นพัฒนา ในปี ค.ศ.1969) เข้ามาช่วยงานที่ร้านด้วย และต่อมาก็มีน้องชายคนที่สองเข้ามาช่วยงานของกิจการเพิ่มเติม คือนายเอี่ยมจุง แซ่จิง (ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นโกมล) โดยบุคคลทั้งสองท่านนั้น ถือเป็นเป็นสองหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญในการขยายตัวของธุรกิจ ในระยะเวลาต่อมา

กิจการในระยะแรกของร้านสามมิตรมีผลประกอบการไม่ดีนักจนเป็นผลให้ เพื่อนและหุ้นส่วนทั้งสองคนของนายสรรเสริญฯ แยกตัวออกไปหมด คงเหลือแต่เพียงสองพี่น้องคือ นายสรรเสริญฯ กับ นายพัฒนาฯ เพียงเท่านั้น อย่างไรก็ตาม จุดเปลี่ยนสำคัญของกิจการนั้นเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1971 อันเนื่องมาจากนโยบายกระทรวงอุตสาหกรรมที่มีข้อบังคับให้โรงงานผลิตจักรยานยนต์ และรถยนต์ทุกแห่งที่มีฐานการผลิตในประเทศไทย ต้องใช้ชิ้นส่วนที่มีแหล่งผลิตภายในประเทศในอัตรา ร้อยละ 25 ในกรณีของรถจักรยานยนต์ และ ร้อยละ 20 ในกรณีของรถยนต์ ซึ่งนโยบายในลักษณะนี้ นั้นได้สร้างโอกาสอันเปิดกว้างให้กับธุรกิจที่สามารถผลิตส่วนประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการผลิตรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นอย่างมาก และแน่นอนว่าห้างหุ้นส่วนจำกัดสามมิตรชัยกิจ ก็ได้รับอานิสงค์อย่างเต็มที่จากนโยบายนี้ และทำให้บริษัทหันเหไปสู่การมุ่งเน้นการผลิต และจัดส่งมอบสินค้าเบาะรถจักรยานยนต์ให้กับโรงงานประกอบรถจักรยานยนต์เป็นหลัก โดยเริ่มต้นจากการเริ่มรับงานผลิตเบาะรถจักรยานยนต์ให้กับรถจักรยานยนต์สัญชาติญี่ปุ่นยี่ห้อยามาฮา (Yamaha) ซึ่งคุณภาพของเบาะรถจักรยานยนต์ที่ผลิตจากสามมิตรนั้นได้สร้างชื่อเสียงจนเป็นที่ยอมรับ จนเป็นผลทำให้ได้รับการสั่งงานในการผลิตเรื่อยมา ยิ่งไปกว่านั้นก็ยังได้รับสัญญาสั่งผลิตเบาะรถจักรยานยนต์สัญชาติญี่ปุ่นเพิ่มเติมทั้งกับฮอนด้า (Honda) คาวาซากิ (Kawasaki) และ ซูซูกิ (Suzuki) อีกด้วย

ต่อมาในปี ค.ศ.1972 เมื่อกิจการมีการขยายตัวตามอย่างรวดเร็วตามที่ได้กล่าวแล้ว ภายในระยะเวลาเพียง 4 ปี ร้านเบาะสามมิตรก็ถึงกับต้องขยายกำลังการผลิตเพื่อรองรับกับการเจริญเติบโตดังกล่าว โดยได้สร้างโรงงานผลิตเบาะรถจักรยานยนต์ขึ้นมาใหม่ที่ย่านสาธุประดิษฐ์ ในกรุงเทพมหานคร พร้อมกันกับเปลี่ยนชื่อบริษัทเป็น “ซัมมิท โอโตซีท อินดัสตรี จำกัด” ซึ่งก็มีการเจริญเติบโตเรื่อยมา พร้อมกันกับการพัฒนาตัวเองด้านเทคโนโลยีการผลิตอย่างไม่หยุดยั้ง อันเห็นได้จากโดยเข้าเป็นพันธมิตรทางด้านเทคโนโลยีกับบริษัทที่มีประสบการณ์ และเทคโนโลยีด้านการผลิตที่สูงกว่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทจากประเทศญี่ปุ่นอาทิ การเป็นพันธมิตรกับบริษัท นัมบะ เพรส เวิร์ค จำกัด (Namba Press Works Co, Ltd.) ในปี ค.ศ.1974 โดยบริษัทนี้นั้น เริ่มกิจการด้านการผลิตเบาะและวัสดุแต่งรถมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1954 แล้ว นอกจากนี้ ซัมมิทฯ ยังเข้าเป็นพันธมิตรด้านเทคนิคกับบริษัทที่มีประสบการณ์ด้านการผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ และรถจักรยานยนต์มาตั้งแต่ปี ค.ศ.1939 อย่างบริษัท อิมาเซน อิเล็กทริก อินดัสเทรียล จำกัด (Imasen Electric Industrial Co.,Ltd.) ในปี ค.ศ.1975 อีกด้วย

อีกมิติหนึ่งที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการทะยานขึ้นเป็นบริษัทชั้นนำในธุรกิจด้านยานยนต์ของซัมมิทในปัจจุบันนอกเหนือจากการพัฒนาเทคโนโลยีด้านการผลิตดังที่กล่าวแล้วคือ การขยายตัวออกไปสู่ภาคการผลิตอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการประกอบรถยนต์ และจักรยานยนต์ อาทิ การที่นายสรรเสริญฯ ได้ก่อตั้งบริษัทใหม่ขึ้นมาในนาม "บริษัทไทยออโต อินดัสทรี" ในปี ค.ศ.1974 ซึ่งบริษัทที่ได้ก่อตั้งขึ้นใหม่นี้ เป็นธุรกิจที่ทำการผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ รถจักรยานยนต์อื่นๆ นอกเหนือไปจากการผลิตเบาะรถที่เป็นอุปกรณ์ดั้งเดิมที่บริษัทฯ ทำการผลิตมาตลอด โดยบริษัทนี้ ทำการผลิตแม่พิมพ์ชิ้นส่วนและระบบท่อไอเสีย และบริษัทใหม่ที่ก่อตั้งขึ้นนี้ นายสรรเสริญฯ ได้มอบหมายและเปิดโอกาสให้ นายพัฒนาฯ น้องชาย ได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้บริหารและดูแลธุรกิจนี้อย่างเต็มตัว

การแยกทางเดินจากซัมมิท ของ ดร.พัฒนา จิงรุ่งเรืองกิจ

จากที่กล่าวถึงจุดกำเนิดและการขยายปีกทางธุรกิจของทายาทของนายอาสง แซ่จิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจชิ้นส่วนรถยนต์ และรถจักรยานยนต์ ภายใต้การกุมบังเหียนของนายสรรเสริญ จุฬางกูร โดยมีน้องชาย คือนายพัฒนา จิงรุ่งเรืองกิจ เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญในการสร้างอาณาจักร “ซัมมิท” ให้มีความเจริญเติบโต และเป็นผู้นำในสายธุรกิจการผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ของประเทศมาจนปัจจุบันนั้น ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม สองพี่น้องดังกล่าวก็มาสู่จุดที่ต้องแยกทางกันทำธุรกิจ ซึ่งในมุมมองของผู้วิจัยเห็นว่าเป็นกรณีที่ค่อนข้างน่าสนใจพอสมควรเนื่องมาจากการแยกตัวไปของ นายพัฒนา จิงรุ่งเรืองกิจ นั้นก็ได้เป็นการแยกตัวไปทำธุรกิจด้านอื่นๆ ที่แตกต่างไปจากเดิม หากแต่เป็น

การแยกตัวออกไปสร้างอาณาจักรทางธุรกิจที่ผลิตสินค้าแทบไม่แตกต่างกันกับบริษัทเดิมของนาย สรรเสริญ ผู้เป็นพี่ชาย คือ การผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ และรถจักรยานยนต์ ซึ่งหากมองอย่างเป็นกลาง นั้นจะเห็นได้ว่าทั้งสองพี่น้องนั้นนอกเหนือจากเป็นพี่น้องโดยสายเลือดในทางหนึ่งแล้ว ยังสามารถถือได้ว่าบุคคลทั้งสองยังมีฐานะเป็นคู่แข่งในทางธุรกิจไม่มากก็น้อย

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยมิได้มุ่งเน้นในการสร้างความกระจ่างในกรณีดังกล่าวในงานชิ้นนี้ หากแต่เพียงต้องการนำเสนอถึงรากฐานที่เป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งในการสร้างสมความมั่งคั่ง และนำไปสู่การก่อกำเนิดของบริษัทกรณีศึกษา ซึ่งก็คือ กลุ่มบริษัท ไทยซัมมิท (Thai Summit Group) ที่มีกิจการที่มีมูลค่ามหาศาล และมีการเข้าไปลงทุนทางตรงในหลายๆ ประเทศ ณ ปัจจุบัน โดยในส่วนนี้ นั้นผู้วิจัยจะนำเสนอภาพรวมของบริษัทไทยซัมมิทฯ ตั้งแต่ประวัติการก่อตั้ง ลักษณะธุรกิจ และผลประกอบการ ให้ผู้อ่านได้ทราบคร่าวๆ ก่อนที่ในส่วนต่อไปจะนำเสนอข้อมูลด้านต่างๆ ของการลงทุนทางตรงของไทยซัมมิท ในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเป็นกรณีเฉพาะ

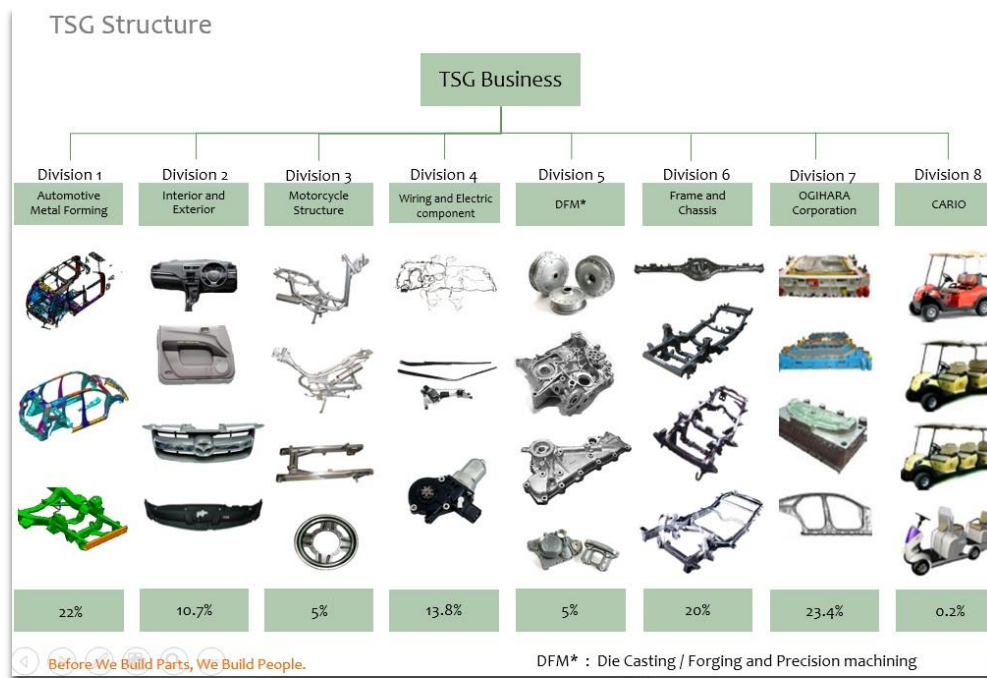
กลุ่มบริษัทไทยซัมมิท

ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ข้างแล้วในหัวข้อก่อนหน้านี้ ว่าจุดกำเนิดของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิท นั้น เริ่มขึ้นมาจากการตัดสินใจของนายพัฒนา จรุงเรืองกิจ ในการแยกตัวออกมาจากกลุ่มซัมมิท มาเพื่อก่อตั้งกิจการของตนเอง ซึ่งการตัดสินใจดังกล่าวนี้ นำมาสู่การก่อตั้งโรงงานและบริษัท ไทยซัมมิท ออโตพาร์ท อินดัสทรีโดยมีวันที่ก่อตั้งบริษัทอย่างเป็นทางการคือ วันที่ 16 มีนาคม ค.ศ.1977 โดยมีผู้บริหารสูงสุดคือ ดร.พัฒนา จรุงเรืองกิจ ที่ได้บริหารอาณาจักรมาจนถึงปี ค.ศ.2002 แล้ว ดร.พัฒนาฯ ก็ได้เสียชีวิตลง ด้วยเหตุดังกล่าว บทบาทของผู้บริหารสูงสุดขององค์กรจึงถูกถ่ายโอนมายัง ดร.สมพร จรุงเรืองกิจ ภรรยาผู้ชีวิตที่ช่วยกันบริหารธุรกิจมาตลอดนับตั้งแต่ใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน โดยปัจจุบันนั้น ดร.สมพรฯ บริหารอาณาจักรไทยซัมมิทที่มีบริษัทในเครือทั้งในและนอกประเทศรวมทั้งสิ้นมากกว่า 30 บริษัท ตลอดจนบริหารพนักงานของกลุ่มบริษัทที่มีจำนวนประมาณ 28,200 คน

ในช่วงแรกนั้น ไทยซัมมิทฯ ประกอบกิจการเกี่ยวกับผลิตชิ้นส่วน และอะไหล่รถยนต์ และรถจักรยานยนต์ เป็นหลัก ทว่า ในปัจจุบันธุรกิจของไทยซัมมิทได้ขยายตัวออกไปเพิ่มเติม โดยจะแบ่งออกเป็น 8 ภาคส่วนธุรกิจหลักๆ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ก็คงเกี่ยวข้องกับข้องกับธุรกิจทางด้านชิ้นส่วนยานยนต์ไม่ว่าจะเป็นการผลิตโครงรถยนต์ จักรยานยนต์ หรือธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกัยยานยนต์แทบทั้งสิ้น แต่การลงทุนของไทยซัมมิทในปัจจุบันนั้นจะมีการขยายการลงทุนไปสู่การผลิตในภาคธุรกิจ

อื่นๆ เพิ่มเติมขึ้นมาอีก กล่าวคือ ธุรกิจในการผลิตเครื่องจักรกลทางการเกษตร ธุรกิจเครื่องใช้ไฟฟ้า และ ธุรกิจรถกอล์ฟ (ยี่ห้อ Cario)

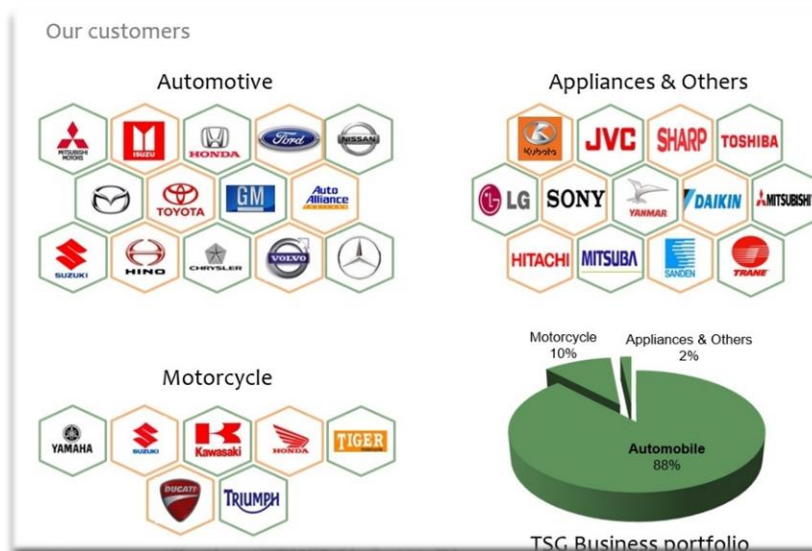
ภาพที่ 11 ภาพแสดงการแบ่งส่วนธุรกิจของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทในปัจจุบัน

ที่มา ฐานข้อมูลเชิงเอกสารของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2560

จากภาพที่ 11 จะเห็นได้ว่า 8 สายธุรกิจหลักของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทนั้นโดยส่วนใหญ่จะเป็นธุรกิจเกี่ยวกับยานยนต์ทั้งสิ้นตั้งแต่กล่าวแล้วก่อนหน้านี้ ไม่ว่าจะเป็น การขึ้นรูปโครงสร้างรถยนต์ การผลิตอุปกรณ์ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกรถยนต์ การผลิตและขึ้นรูปโครงสร้างจักรยานยนต์ มีเพียง ธุรกิจเกี่ยวกับสายไฟฟ้า และอุปกรณ์ไฟฟ้า ธุรกิจเกี่ยวกับการหล่อขึ้นรูปเครื่องจักร และรถกอล์ฟเท่านั้นที่เป็นธุรกิจที่มีความแปลกใหม่ หากแต่ก็ยังมีสัดส่วนทางการลงทุนเป็นจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับยานยนต์

ภาพที่ 12 ภาพแสดงกลุ่มลูกค้าที่กลุ่มบริษัทไทยซัมมิททำการผลิตชิ้นส่วน หรืออุปกรณ์และสัดส่วนการลงทุนในแต่ละสายธุรกิจของกลุ่มบริษัท

ที่มา ฐานข้อมูลเชิงเอกสารของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2560

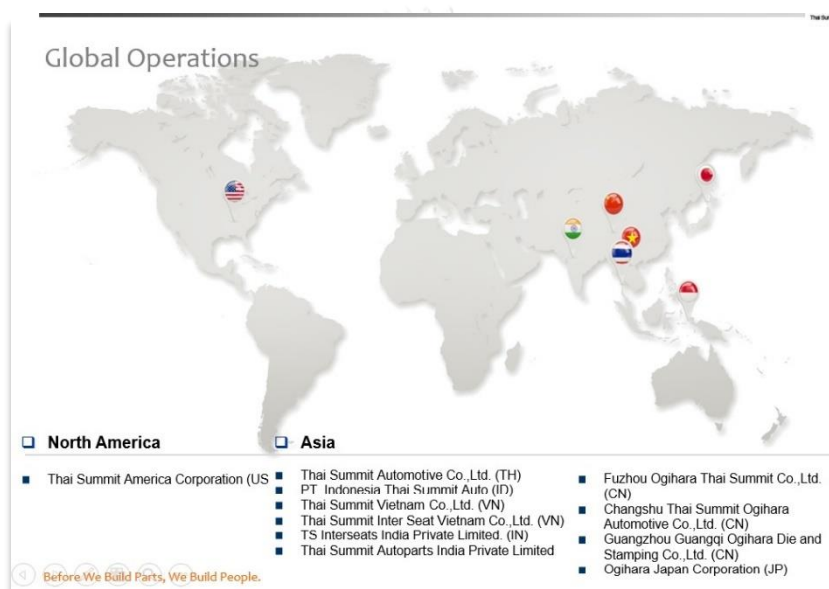
จากภาพที่ 12 ทางด้านบนนั้นจะยังเป็นประเด็นที่เน้นย้ำให้ผู้อ่านเห็นว่า แม้ว่าไทยซัมมิทกรุ๊ปจะขยายมิติทางธุรกิจออกไปแต่หัวใจสำคัญทั้งในแง่ของการลงทุนและรายได้นั้นยังคงอยู่ที่ภาคธุรกิจชิ้นส่วนยานยนต์ หากแต่ปัจจุบันการลงทุนและรายได้ที่มาจากลูกค้าที่จ้างให้กลุ่มบริษัทไทยซัมมิทผลิตชิ้นค่านั้น จะมาจากชิ้นส่วนรถยนต์เป็นหลักถึงร้อยละ 88 และมีชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์รองลงมาแต่อยู่ในอัตราที่ต่ำกว่ามาก กล่าวคือมีเพียงร้อยละ 10

การลงทุนทางตรงในต่างประเทศของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิท

นอกเหนือจากการดำเนินกิจการภายในประเทศแล้ว กลุ่มบริษัทไทยซัมมิทเองก็เป็นอีกกลุ่มธุรกิจหนึ่ง ที่เมื่อสามารถสร้างความมั่งคั่งและความเข้มแข็งภายในประเทศได้ ก็แสวงหาโอกาสในการเข้าไปลงทุนในภาคการผลิตในต่างประเทศด้วยปัจจัยหลายๆ ประการ ทั้งในแง่ของโอกาสทาง

การค้า และต้นทุน โดยกลุ่มบริษัทไทยซัมมิท ได้ขยายการลงทุนไปตั้งโรงงานผลิตนอกประเทศทั้งสิ้น 6 ประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการลงทุนทางตรงในภูมิภาคเอเชียเป็นหลัก กล่าวคือ มีการลงทุนใน ญี่ปุ่น อินเดีย สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม จีน และอินโดนีเซีย ส่วนการลงทุนในด้านการผลิตนอก เอเชีย นั้น กลุ่มบริษัทไทยซัมมิทได้เข้าไปลงทุนในสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีตลาดใหญ่ และเพิ่งได้รับสัญญา การผลิตชิ้นส่วนยานยนต์จากผู้จำหน่ายรถยนต์ไฟฟ้าแห่งอนาคต ซึ่งก็คือ รถยนต์ภายใต้แบรนด์เท สลา (Tesla)

ภาพที่ 13 ภาพแสดงพื้นที่การลงทุนทางตรงนอกประเทศของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิท

ที่มา ฐานข้อมูลเชิงเอกสารของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2560

รายได้ของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิท

หลังจากที่ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลในมิติเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะของการประกอบ ธุรกิจ ตลอดจนการขยายตัวไปลงทุนทางตรงในต่างประเทศของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทแล้ว มิติที่สำคัญ อย่างยิ่งมิติหนึ่งที่จะทำให้ผู้อ่านได้ทราบถึงมูลค่า หรือขนาดของบริษัท ที่เติบโตจนสามารถกลายเป็น บรรษัทข้ามชาติสัญชาติไทยได้ นั่นคือรายได้ของบริษัท ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอประวัติรายได้ จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทระหว่างปี ค.ศ.2007-2016 พร้อมกับนำเสนอ

ทิศทางการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของรายได้จากการประกอบธุรกิจของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทในช่วงเวลาที่ผ่านมา

ภาพที่ 14 ภาพแสดงมูลค่าการค้าของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทตั้งแต่ปี ค.ศ.2007-2016

ที่มา ฐานข้อมูลเชิงเอกสารของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2560

จากข้อมูลในภาพที่ 14 ผู้อ่านจะเห็นว่ากิจการหรือมูลค่าการค้าจำหน่ายสินค้าของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทโดยส่วนใหญ่จะมีแนวโน้มสูงขึ้นมาโดยตลอดระยะเวลา 10 ปี โดยมีอัตราการเจริญเติบโตที่พุ่งสูงขึ้นอย่างผิดปกติในปี ค.ศ.2012 โดยคิดเป็นมูลค่าการค้าจำหน่ายสินค้าทั้งสิ้น 75,718 ล้านบาท ในปี ค.ศ.2012 ซึ่งมีมูลค่าเพิ่มสูงชันมากกว่ายอดขายในปี ค.ศ.2011 ที่มีมูลค่าทั้งสิ้น 59,433 ล้านบาท ถึง 16,285 ล้านบาท หรือคิดเป็นมูลค่าการค้าขายที่เพิ่มในสัดส่วนร้อยละ 27.40 อย่างไม่รู้ที่ การเติบโตด้านยอดขายสินค้าของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทดังกล่าวนี้ ก็ไม่เป็นที่น่าแปลกประหลาดใจนัก หากพิจารณานโยบายของรัฐบาลในขณะนั้น กล่าวคือ นโยบายรถยนต์คันแรกของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในสมัยที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในปี ค.ศ.2011 ที่ทำให้ในปีถัดไปนั้นมีการจำหน่ายรถยนต์ที่เพิ่มสูงขึ้นเป็นอย่างมากเป็นประวัติการณ์ และในขณะเดียวกัน ก็ส่งผลทำให้ธุรกิจเกี่ยวกับการผลิตชิ้นส่วนยานยนต์เพื่อป้อนให้กับโรงงานผลิตรถยนต์จากค่ายต่างๆ นั้นเติบโตควบคู่ไปในทิศทางเดียวกันตามความต้องการของตลาดรถยนต์ และเมื่อยอดจำหน่ายสินค้าเพิ่มขึ้นสูงสุดแล้วในปี ค.ศ.2012 ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ในช่วงระยะเวลาถัดมาจะมีมูลค่าการค้าสินค้าที่น้อยลงไปกว่าเดิม กล่าวคือ ในปี ค.ศ.2013 และ ค.ศ.2014 กลุ่มบริษัทไทยซัมมิทมียอดขายรับจากการจำหน่ายสินค้าที่ตกลงไปจากเดิม ในอัตราร้อยละ 6.73 และ 10.13 ตามลำดับ

อย่างไรก็ดี หากพิจารณาสถานการณ์การเจริญเติบโตจากการจำหน่ายสินค้าของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทในรอบทศวรรษที่ผ่านมา สามารถกล่าวได้ว่า กลุ่มบริษัทไทยซัมมิทมีฐานการเงินฐานลูกค้า ที่มีทิศทางเป็นบวกเป็นอย่างมาก เห็นได้จากรายได้จากการขายสินค้าของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทในปี ค.ศ.2016 นั้นมีมูลค่าอยู่ที่ 77,368 ล้านบาท มากกว่ายอดจำหน่ายสินค้าในปี ค.ศ.2007 ที่มีมูลค่าอยู่ที่ 37,788 ล้านบาท อยู่ถึง 39,580 ล้านบาท หรือเติบโตในอัตราร้อยละ 104.74 หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ คือ ในห้วงระยะเวลาสิบปีนั้นธุรกิจของไทยซัมมิทเติบโตและสร้างรายได้ให้กับกลุ่มบริษัทมากกว่าหนึ่งเท่าตัวนั่นเอง

การนำเสนอของผู้วิจัยเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทมาจนถึงจุดนี้ ผู้วิจัยเชื่อว่า ได้นำเสนอข้อมูลที่จำเป็นในมิติต่างๆ อาทิ มิติด้านประวัติศาสตร์การก่อตั้ง การบริหารและลักษณะของกิจการทั้งหมด และกิจการที่เป็นหัวใจหลัก การขยายการลงทุนทางตรงไปยังต่างประเทศ ตลอดจนมิติทางการเงินของกลุ่มบริษัท ซึ่งเป็นข้อมูลที่ครอบคลุมเพียงพอที่จะทำให้ผู้อ่านสามารถทำความรู้จักกับกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทได้เป็นอย่างดีแล้ว ในส่วนต่อไปนั้นผู้วิจัยจะนำผู้อ่านไปทำความรู้จักกับบริษัทข้ามชาติที่เป็นกรณีศึกษาโดยตรงของการศึกษาชิ้นนี้ นั่นคือ กิ่งก้านสาขาของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทที่ไปดำเนินกิจการที่สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม นั่นคือ บริษัทไทยซัมมิทเวียดนาม จำกัด (Thai Summit Vietnam Co,Ltd) และบริษัท ไทยซัมมิทอินเตอร์ซีท เวียดนาม จำกัด (Thai Summit Vietnam Inter Seat Vietnam Co, Ltd)

4.3.2 การลงทุนทางตรงของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

นับจนถึงปัจจุบัน (ปี ค.ศ.2017) กลุ่มบริษัทไทยซัมมิทได้เริ่มเข้ามาลงทุนทางตรงในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมาเป็นเวลากว่า 1 ทศวรรษแล้ว ซึ่งเหตุผลพื้นฐานสำคัญของการเข้ามาลงทุนในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทนั้นมีอยู่สองประการสำคัญ โดยเหตุผลประการแรกและมีความสำคัญอย่างยิ่ง คือ การติดตามมาเปิดโรงงานเพื่อผลิตสินค้า (ชิ้นส่วนยานยนต์ โดรนเฉพาะอย่างยิ่งชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์ในกรณีของเวียดนาม) ให้กับกลุ่มลูกค้าเดิมที่ขยายฐานการผลิตรถจักรยานยนต์เข้ามาในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ซึ่งทิศทางของการบริโภคสินค้าประเภทนี้มีแนวโน้มที่สดใสอย่างยิ่งอันเนื่องมาจากเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็ว และประชากรในประเทศมีกำลังซื้อสินค้ามากยิ่งขึ้น เหตุผลประการต่อมาคือ การลงทุนในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามนั้น สร้างความเป็นไปได้ที่จะทำให้กลุ่มบริษัทไทยซัมมิทสามารถเป็นศูนย์กลางในการผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในภูมิภาคอาเซียน อันเนื่องมาจากสิทธิประโยชน์ทางการนำเข้า และการ

ส่งออก ที่ผลจากการที่รัฐบาลเวียดนามเป็นภาคีกรอบความร่วมมือ หรือทำข้อตกลงเป็นภาคีในรูปแบบต่างๆ อยู่²⁶⁸

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น กลุ่มบริษัทไทยซัมมิท ได้เข้ามาลงทุนทางตรงในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามโดยเป็นการลงทุนด้านการสร้างโรงงานผลิตสินค้าโดยแบ่งเป็น 2 บริษัท คือ บริษัทไทยซัมมิทเวียดนาม จำกัด (Thai Summit Vietnam Co., Ltd) และบริษัท ไทยซัมมิทอินเตอร์ซีท เวียดนาม จำกัด (Thai Summit Inter Seats Vietnam Co, Ltd) ซึ่งก็เข้ามาเปิดกิจการในการผลิตสินค้าในระยะเวลาใกล้เคียงกัน ซึ่งข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับทั้งสองบริษัทดังกล่าว ซึ่งเป็นบริษัทกรณีศึกษานั้น ผู้วิจัยจะได้นำเสนอแยกเป็นรายบริษัทในหัวข้อด้านล่างต่อไป

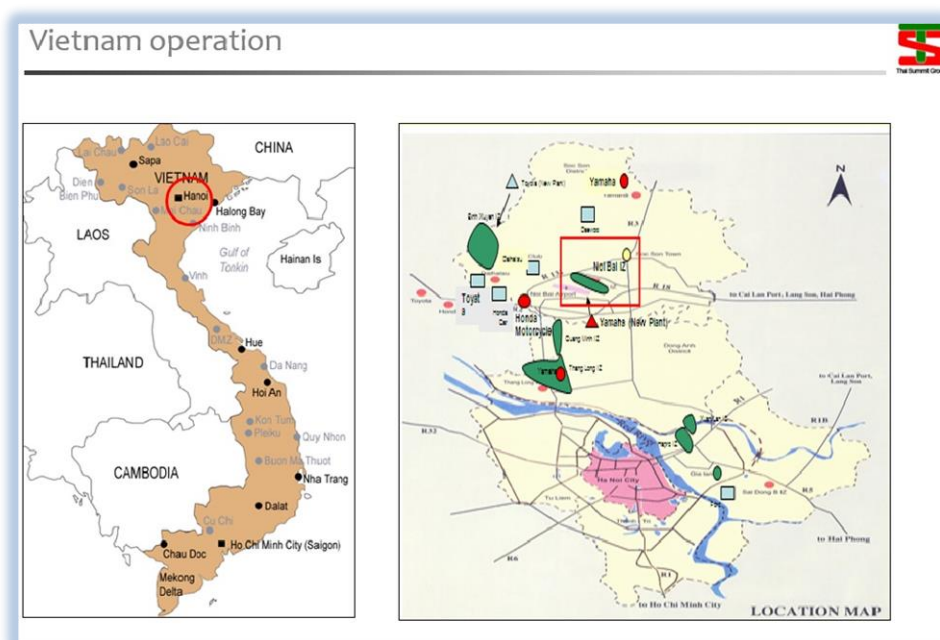
บริษัทไทยซัมมิทเวียดนาม จำกัด (Thai Summit Vietnam Co., Ltd)

ดังที่ได้กล่าวก่อนหน้านี้แล้ว กลุ่มบริษัทไทยซัมมิท ได้รับคำเชิญชวนจากกลุ่มลูกค้าเดิมในประเทศ ให้ไปช่วยดำเนินการผลิตสินค้าให้ โดยมีการประเมินตัวเลขที่เกี่ยวกับยอดการสั่งซื้อสินค้าของไทยซัมมิทในกรณีที่ดีตัดสินใจไปลงทุนทั้งด้านการเปิดโรงงาน และลงทุนด้านเครื่องจักรการผลิตในเวียดนาม และเมื่อมีการประเมินด้านต่างๆ อย่างรอบด้านโดยผู้บริหารของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทก็สรุปเรียบร้อยแล้ว การลงทุนทางตรงข้ามชาติของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทก็ได้เกิดขึ้นในปี ค.ศ.2006 ซึ่งเป็นปีที่ไทยซัมมิทส่งพนักงานระดับหัวหน้าเข้ามาสำรวจความเป็นไปได้ และศึกษาหาข้อมูล และเตรียมการในการสร้างโรงงานผลิตสินค้า และในปีต่อมา โรงงานของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทในประเทศเวียดนามก็เสร็จสมบูรณ์พร้อมเปิดดำเนินการอย่างเป็นทางการภายใต้ชื่อบริษัทไทยซัมมิทเวียดนาม จำกัด (Thai Summit Vietnam Co., Ltd) ในวันที่ 31 พฤษภาคม ค.ศ.2007 ที่นิคมอุตสาหกรรมนอยบาย (Noi Bai) ซึ่งตั้งอยู่ย่านชานเมืองของกรุงฮานอย

²⁶⁸ Interview with Ekkasit Tansri, Managing Director, Thai Summit Vietnam Co.Ltd, Thai Summit Group (Hanoi 7 September 2017); Interview with Surasri Sirisoda, Deputy General Director, Thai Summit Interseats Vietnam Co., Ltd, Thai Summit Group (Hanoi 7 September 2017).

ภาพที่ 15 ภาพแสดงที่ตั้งของบริษัทไทยซัมมิทเวียดนาม

ที่มา ฐานข้อมูลเชิงเอกสาร บริษัทไทยซัมมิทเวียดนาม ที่ได้รับมอบจากผู้ให้ข้อมูลหลัก เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2560 ณ บริษัท ไทยซัมมิทเวียดนาม, กรุงเทพมหานคร สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ภาพที่ 16 ภาพถ่ายโรงงานไทยซัมมิทเวียดนาม

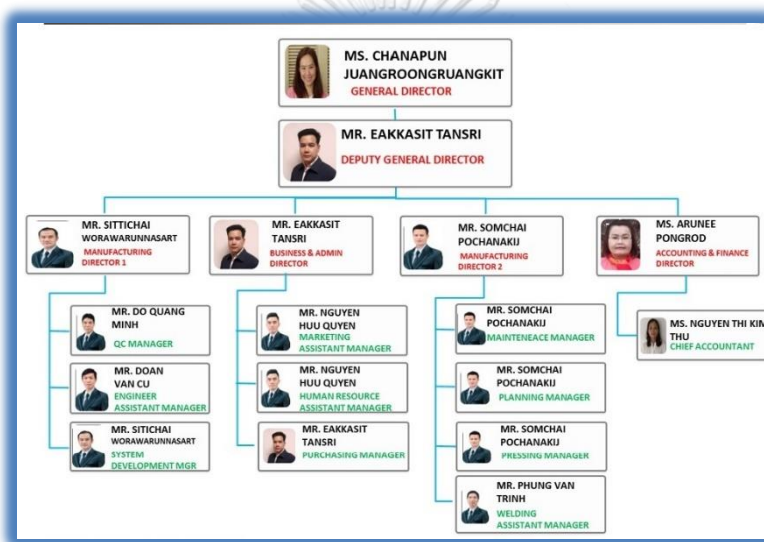
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา ฐานข้อมูลภาพถ่ายของผู้วิจัย ในโอกาสการเยี่ยมชม บริษัทไทยซัมมิทเวียดนาม เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2560 ณ บริษัท ไทยซัมมิทเวียดนาม, กรุงเทพมหานคร สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ในมิติด้านบุคลากรนั้น ปัจจุบันไทยซัมมิทเวียดนามมีพนักงานทั้งสิ้น 370 คน โดยเป็นลูกจ้างชาวเวียดนามทั้งหมด ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะใช้ในสายพานการผลิตสินค้า แต่ในส่วนของการบริหารในเชิงนโยบาย และการตัดสินใจนั้น จะขึ้นอยู่กับผู้บริหารชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริหารสูงสุดของบริษัท ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ ณ ประเทศเวียดนาม ที่จะมีอำนาจแทบจะเบ็ดเสร็จในทุกๆ มิติ และมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและรายงานข้อมูลต่างๆ กับบุคคลที่เป็นผู้บริหารสูงสุดที่เป็นเจ้าของบริษัทที่ปฏิบัติงานอยู่ที่ประเทศไทย และโดยปกติจะดูแลธุรกิจในด้านอื่นๆ ของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทอยู่ด้วย²⁶⁹

ภาพที่ 17 โครงสร้างการบริหารบริษัทไทยซัมมิทเวียดนาม จำกัด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา ฐานข้อมูลเชิงเอกสาร บริษัทไทยซัมมิทเวียดนาม ที่ได้รับมอบจากผู้ให้ข้อมูลหลัก เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2560 ณ บริษัท ไทยซัมมิทเวียดนาม, กรุงเทพมหานคร สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ในด้านของสินค้าที่ผลิตนั้น ไทยซัมมิทเวียดนามจะทำการผลิตชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์ให้กับผู้ผลิตรถจักรยานยนต์เป็นหลัก โดยจะเป็นการผลิตตามรูปแบบที่ลูกค้ากำหนดมาให้เป็นการเฉพาะ ตามแต่เจ้าของสินค้าเป็นผู้สั่งผลิต หรือเรียกว่าเป็นการผลิตแบบโออีเอ็ม (Original Equipment Manufacturer, OEM) โดยในปัจจุบัน ไทยซัมมิทมีลูกค้าที่หลากหลาย อาทิ ยามาฮ่า ฮอนด้า และผู้ผลิตรถจักรยานยนต์ชั้นนำรายอื่นๆ หรือกล่าวง่ายๆ ว่า “รถจักรยานยนต์ใน

²⁶⁹ Ibid.

เวียดนามทุกๆ คัน จะต้องมีส่วนอย่างน้อยที่สุด 1 ชิ้น ที่ผลิตจากไทยซัมมิทเวียดนาม”²⁷⁰ โดย รายได้จากการขายสินค้ารวมทั้งปี ในปี ค.ศ.2016 ของไทยซัมมิทเวียดนามนั้นมีมูลค่าอยู่ที่ประมาณ 12 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ภาพที่ 18 ภาพแสดงตัวอย่างผลิตภัณฑ์ และลูกค้าของไทยซัมมิทเวียดนาม

ที่มา ฐานข้อมูลเชิงเอกสาร บริษัทไทยซัมมิทเวียดนาม ที่ได้รับมอบจากผู้ให้ข้อมูลหลัก เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2560 ณ บริษัท ไทยซัมมิทเวียดนาม, กรุงเทพมหานคร สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

บริษัทไทยซัมมิทอินเตอร์ซีท เวียดนาม จำกัด (Thai Summit Inter Seats Vietnam Co, Ltd)

บริษัทไทยซัมมิทอินเตอร์ซีท เวียดนาม เริ่มเข้ามาทำการผลิตในเวียดนามในปี ค.ศ. 2008 โดยมีที่ตั้งอยู่ติดกับ บริษัทไทยซัมมิทเวียดนาม ซึ่งตั้งอยู่ที่นิคมอุตสาหกรรมนอยบาย ที่กรุงฮานอยนั่นเอง โดยลักษณะโครงสร้างการบริหารงานนั้นก็จะเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับบริษัทไทย

²⁷⁰ Interview with Ekkasit Tansri, Managing Director, Thai Summit Vietnam Co.Ltd, Thai Summit Group (Hanoi 7 September 2017).

ซัมมิทเวียดนาม โดยบริษัทนี้จะมีพนักงานชาวเวียดนามที่อยู่ในสายการผลิตประมาณ 200 คน โดยจะทำการผลิตเบาะรถจักรยานยนต์ส่งให้กับลูกค้าผู้ผลิตจำหน่ายรถจักรยานยนต์ในเวียดนามเป็นหลัก ซึ่งลูกค้าหลักๆ ของบริษัทฯ คือ ฮอนด้า (Honda) ยามาฮ่า (Yamaha) พิวาจีโอ (Piaggio) ซิม สกู๊ตเตอร์ (Sym Scooter) และ ฮอนด้า อิตาลี (Honda Italy)

ในส่วนของมูลค่าของ การลงทุน และกำไรที่ได้มาจากการจำหน่ายสินค้านั้น ผู้บริหารของบริษัทฯ ได้ขอสงวนตัวเลขมูลค่าที่เป็นจำนวนเงินเอาไว้ อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารของบริษัทฯ ได้เปิดเผยให้ผู้วิจัยทราบถึงข้อมูลของจำนวนหน่วย (ชิ้น) ของสินค้าที่ผลิตและจำหน่ายให้กับลูกค้า ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าน่าจะสามารถนำมาใช้ประมาณการคร่าวๆ ถึงรายรับของบริษัทได้อยู่บ้าง โดยจากสถิติที่ผ่านมาตั้งแต่เปิดกิจการนั้น บริษัท ไทยซัมมิทอินเตอร์ซีท เวียดนาม มียอดการจำหน่ายเบาะรถจักรยานยนต์ที่เพิ่มสูงขึ้นมาโดยตลอด โดยเมื่อเริ่มกิจการในปี ค.ศ.2008 นั้น บริษัทฯ มียอดจำหน่ายเบาะรถจักรยานยนต์ทั้งสิ้น 51,625 ชิ้น แต่ในปีที่ผ่านมา เมื่อ ค.ศ.2016 บริษัทฯ มียอดจำหน่ายเบาะรถจักรยานยนต์เพิ่มมากขึ้นเป็น 1,228,675 ชิ้น ซึ่งเป็นอัตราการเพิ่มที่สูงเป็นอย่างยิ่งในระยะเวลาเพียง 8 ปี

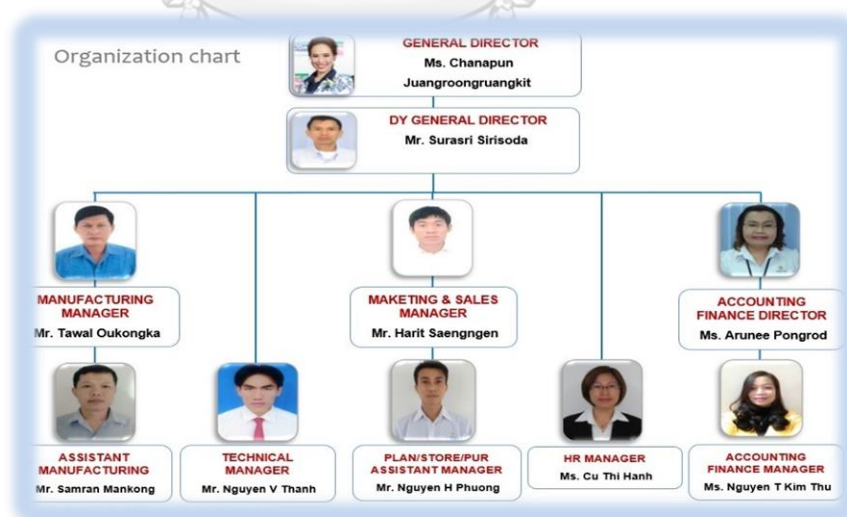
จากอัตราการเจริญเติบโตในด้านยอดขายสินค้าในอัตราที่เหลือเชื่อเช่นนั้นสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาทั้งในด้านการผลิตและการตลาดของบริษัทในเชิงบวก ตลอดจนทำให้ผู้อ่านสามารถประมาณการณเกี่ยวกับความเข้มแข็งของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทที่ลงทุนในภาคการผลิตอยู่ในเวียดนามทั้งในมิติทางด้านการค้า และการเงิน ได้ไม่มากนักน้อย นอกจากนี้ การเจริญเติบโตในด้านยอดขายสินค้านั้นยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงทิศทางการเจริญเติบโตของธุรกิจภาคยานยนต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรถจักรยานยนต์ในประเทศเวียดนามได้อีกด้วย

ภาพที่ 19 ภาพบริษัท และผู้บริหารชาวไทยของบริษัทไทยซัมมิทอินเตอร์ซีทีเวียดนาม จำกัด

ที่มา ฐานข้อมูลภาพถ่ายของผู้วิจัย ในโอกาสเข้าเยี่ยมชมบริษัทไทยซัมมิทอินเตอร์ซีที เวียดนาม เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2560 ณ บริษัท ไทยซัมมิทอินเตอร์ซีทีเวียดนาม, กรุงเทพมหานคร สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

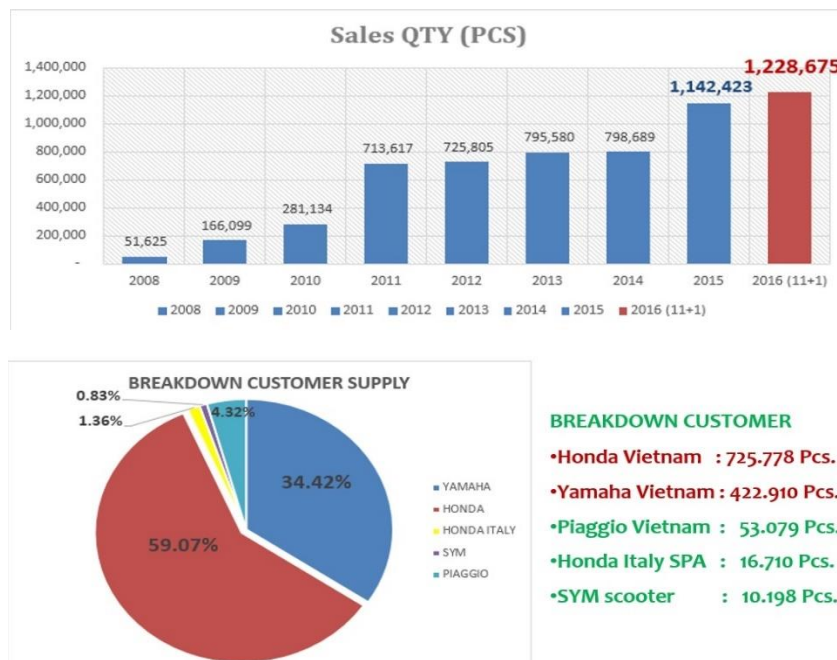
ภาพที่ 20 ภาพโครงสร้างการบริหารบริษัทไทยซัมมิทอินเตอร์ซีทีจำกัด

ที่มา ฐานข้อมูลเชิงเอกสาร บริษัทไทยซัมมิทอินเตอร์ซีทีเวียดนาม ที่ได้รับมอบจากผู้ให้ข้อมูลหลัก เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2560 ณ บริษัท ไทยซัมมิทอินเตอร์ซีทีเวียดนาม, กรุงเทพมหานคร สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ภาพที่ 21 ภาพแสดงสถิติการขาย และสัดส่วนกลุ่มลูกค้าไทยซัมมิทอินเตอร์ซีทีเวียดนาม

ที่มา ฐานข้อมูลเชิงเอกสาร บริษัทไทยซัมมิทอินเตอร์ซีทีเวียดนาม ที่ได้รับมอบจากผู้ให้ข้อมูลหลัก เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2560 ณ บริษัท ไทยซัมมิทอินเตอร์ซีทีเวียดนาม, กรุงเทพมหานคร สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

4.3.3 ความสำคัญของกลุ่มไทยซัมมิทกับเวียดนาม

จากข้อมูลพื้นฐานในการประกอบกิจการของกลุ่มไทยซัมมิทในเวียดนามนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าภาคการผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ของไทยซัมมิทนั้นมีความสำคัญในแง่ของการเป็นส่วนหนึ่งในการทำให้สังคมของเวียดนามมีความทันสมัย และประชากรเวียดนามมีความสะดวกสบายในการเดินทางมากยิ่งขึ้น เห็นได้จากการประกอบกิจการของไทยซัมมิททั้งสองบริษัทในเวียดนามนั้นถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของจักรยานยนต์ที่ประชากรชาวเวียดนามได้ใช้เพื่อความสะดวกและคล่องตัวในการเดินทาง และน่าจะมีส่วนหนึ่งในการทำให้เศรษฐกิจของเวียดนามในภาคธุรกิจยานยนต์นั้นมีการเจริญเติบโต ทว่า การลงทุนในภาคธุรกิจยานยนต์ของเวียดนามนั้นปฏิเสธไม่ได้ว่าการเจริญเติบโตและการลงทุนส่วนใหญ่จะมาจากผู้ประกอบการชาวญี่ปุ่นซึ่งในภาพรวมถือเป็นประเทศผู้ลงทุนที่มีความสำคัญและมีมูลค่าการลงทุนมากเป็นลำดับที่สองของเวียดนาม (ปรากฏรายละเอียดในบทที่ 3) และไม่เป็นที่น่า

แปลกใจว่าภาคธุรกิจนี้ก็ได้รับสิทธิประโยชน์ทางการลงทุนอยู่ในระดับที่ตีมาจากรัฐบาลเวียดนามอยู่แล้วซึ่งก็เป็นไปตามแนวคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองสายเสรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับบรรษัทข้ามชาติ(ขนาดใหญ่) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากญี่ปุ่นที่มีอำนาจต่อรองกับรัฐและมีความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจโลก²⁷¹ ดังนั้นหากพิจารณาให้ลึกลงไป จะเห็นว่าการเข้าไปลงทุนในเวียดนามหรืออัตราการเจริญเติบโต และรายได้ของไทยซัมมิตนั้นจะขึ้นอยู่กับลูกค้านำเข้าหรือผู้จำหน่ายสินค้าขั้นสุดท้ายในภาคธุรกิจยานยนต์เป็นหลัก และ ความสะดวกราบรื่นของการดำเนินกิจการและมูลค่าการลงทุนของไทยซัมมิตในเวียดนามนั้นขึ้นอยู่กับลูกค้าของไทยซัมมิตที่ไปเจรจาต่อรองกับเวียดนาม และการเจริญเติบโตของลูกค้าของไทยซัมมิตในเวียดนามเป็นสำคัญ

ผู้วิจัยเชื่อว่าปัจจัยสำคัญที่สุดที่ไทยซัมมิตไปลงทุนในภาคการผลิตในเวียดนามนั้นเกิดจากการที่ไทยซัมมิตมีความเข้มแข็งจากการประกอบธุรกิจด้านยานยนต์เป็นเวลานานในประเทศไทยจนได้รับความไว้วางใจจากลูกค้าชาวญี่ปุ่นที่มีฐานการผลิตรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในไทยหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ไทยซัมมิตสามารถเข้าไปอยู่ในห่วงโซ่ของการผลิตยานยนต์และมีส่วนแบ่งในการผลิตยานยนต์กับลูกค้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกค้าชาวญี่ปุ่นมาเป็นระยะเวลายาวนาน และเมื่อลูกค้าของไทยซัมมิตใช้ประโยชน์จากโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจโดยการตัดสินใจไปลงทุนในเวียดนาม ไทยซัมมิตจึงได้ติดตามไปเพื่อผลิตสินค้าให้ ซึ่งนอกเหนือจากประโยชน์ที่ได้จากการเป็นขยายช่องทางการลงทุนและเพิ่มรายได้ให้กับไทยซัมมิตแล้ว ประเด็นที่สำคัญไปกว่านั้นคือการไปลงทุนในเวียดนามเพื่อรักษาการเป็นส่วนหนึ่งในห่วงโซ่มูลค่าโลกในภาคธุรกิจยานยนต์

ด้วยเหตุดังที่กล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงยังไม่พบความหลักฐานเชิงประจักษ์หรือปรากฏความแน่ชัดใดๆ ว่าไทยซัมมิตจะมีความสำคัญต่อเวียดนามในระดับที่มีนัยสำคัญ โดยความสำคัญของไทยซัมมิตที่มีต่อเวียดนามนั้นน่าจะอยู่ในลักษณะที่ไทยซัมมิตเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนธุรกิจใภาคยานยนต์ของเวียดนามให้มีความเจริญเติบโตขึ้น ทว่าการลงทุนของไทยซัมมิตจะมากหรือน้อยในเวียดนามนั้นปัจจัยสำคัญมิได้ขึ้นอยู่กับนโยบายที่ส่งเสริมหรือดึงดูดการลงทุนเท่าใดนัก แต่ขึ้นอยู่กับคำสั่งสินค้าของลูกค้าของไทยซัมมิตเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ความสำคัญของไทยซัมมิตในส่วนอื่นๆ เช่น การจ้างงานนั้น ไทยซัมมิตก็มิได้มีอัตราการจ้างงานชาวเวียดนามที่อยู่ในระดับสูงจนสามารถที่จะส่งผลสำคัญต่ออัตราการว่างงานของเวียดนามได้ และหากพิจารณาจากข้อมูลที่รวบรวมได้ในขณะนี้

²⁷¹ Robert O'Brien, Marc Williams, *Global Political Economy: Evolution and Dynamics* (2nd edn Palgrave Macmillan, Hampshire 2007)13-25.

ไทยซัมมิทน่าจะไม่ต้องแสดงบทบาทใดๆ ในการผลักดันนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเองกับหน่วยงานรัฐเวียดนามมากนักเนื่องจากลูกค้าของไทยซัมมิทมีความสำคัญกับรัฐบาลเวียดนามอย่างมากอยู่แล้ว ดังนั้น ปัจจัยที่สำคัญของไทยซัมมิทในการไปประกอบธุรกิจในเวียดนามคือ การดำรงไว้ซึ่งมาตรฐานในการผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ เพื่อรักษาการเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่การผลิตยานยนต์ และการไปลงทุนของไทยซัมมิทในเวียดนามนั้นถือเป็นการพัฒนาหรือเพิ่มศักยภาพในเชิงการขยายห่วงโซ่ในการมูลค่าในเชิงการผลิต (global value chain) โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แล้วไปผลิตในพื้นที่ใหม่ๆ ที่จะสามารถได้รับผลตอบแทนมากยิ่งขึ้น²⁷²ซึ่งส่วนสำคัญในการพัฒนานี้ของไทยซัมมิทนั้นเกิดจากการมีพันธมิตรทางการค้าที่มีอิทธิพลและมีความสำคัญต่อเวียดนาม

อย่างไรก็ดี การวิเคราะห์ข้างต้นของผู้วิจัยเป็นเพียงการให้ความเห็นในเบื้องต้นของบทบาทของไทยซัมมิท และอิทธิพลหรืออำนาจในเชิงความสัมพันธ์ที่ไทยซัมมิทมีต่อเวียดนามเท่านั้น ทั้งนี้เมื่อนำมาพิจารณาประกอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์นั้นอาจจะพบว่าแท้จริงแล้วไทยซัมมิทอาจมีพลังหรืออำนาจต่อรองและมีความสำคัญกับเวียดนามในมิติอื่นๆ ก็เป็นไปได้ ซึ่งในประเด็นนี้ก็เป็นประเด็นสำคัญที่ผู้อ่านต้องติดตามการวิเคราะห์บนพื้นฐานของข้อมูลเชิงเอกสารประกอบกับข้อมูลจากการลงพื้นที่กรณีศึกษาต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเชื่อว่าได้นำเสนอข้อมูลของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษา คือ เครือเจริญโภคภัณฑ์ เอสซีจี และ กลุ่มบริษัทไทยซัมมิท รอบด้านเพียงพอที่จะทำให้ผู้อ่านได้รับทราบข้อมูลที่จำเป็นทั้งต่อการทำความเข้าใจ ตลอดจนการนำข้อมูลไปทำการวิเคราะห์การศึกษาวิจัยขั้นนี้แล้ว ซึ่งที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลทั้งในแง่มุมมองด้านประวัติการก่อตั้ง การสร้างความเข้มแข็งประเภทและขอบข่ายของธุรกิจ การขยายตัวของบริษัทกรณีศึกษาที่ไปลงทุนทางตรงในต่างประเทศ ตลอดจน นำเสนอข้อมูลของบริษัทกรณีศึกษาในพื้นที่กรณีศึกษาโดยละเอียด พร้อมกับได้ทำการนำเสนอประเด็นที่สำคัญในมิติเชิงความสัมพันธ์และความสำคัญระหว่างเวียดนามกับบริษัทชาติกรณีศึกษาไว้บ้างแล้ว

²⁷² John Humphrey, Herbert Schmitz, 'Global Governance and Upgrading: Linking Industrial Cluster and Global Value Chain Research', Institute of Development Studies Paperwork 2000, 8-9; Sompong Sirisoponilp, Ake Tangsupvattana, 'Thailand: Sick Man of Asia?' in Richard Westra (ed.), *The Political Economy of Emerging Markets: Varieties of BRICS in the Age of Global Crises and Austerity* (Routledge, London 2017) 162.

ในบทต่อไปผู้วิจัยจะได้นำเสนอคำตอบของปัญหางานวิจัยนี้ ผ่านการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากทุกแหล่งข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเชิงเอกสารที่ได้จากการศึกษา ข้อมูลในเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และหารือกับผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 7 กลุ่ม ซึ่งนำมาสู่คำตอบของการศึกษาวิจัยนี้ในท้ายที่สุด

บทที่ 5

ผลการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูล และประเด็นต่างๆ ของการศึกษา ตลอดจนเกร็ดความรู้ ต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคำถามของงานวิจัยนี้ โดยข้อมูลที่นำเสนอและถูกใช้นำมาวิเคราะห์สามารถแบ่งที่มาของข้อมูลได้เป็น 4 ส่วน กล่าวคือ ส่วนแรกเป็น ข้อมูลที่ได้รับมาบนพื้นฐานของการลงพื้นที่ ทั้งที่เป็นพื้นที่กรณีศึกษาในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ซึ่งเป็นข้อมูล หรือองค์ความรู้ต่างๆ ที่ได้มาจากการที่ผู้วิจัยเข้าไปหาหรือ สัมภาษณ์ ขอข้อมูลจากบุคคลเป้าหมายที่เป็นผู้บริหารของ บริษัทข้ามชาติกรณีศึกษา ข้อมูลในส่วนที่สอง เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาจากการหารือกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง มีบทบาทในมิติของการลงทุนของบริษัทข้ามชาติไทยในเวียดนาม ทั้งภาครัฐและเอกชนที่อยู่นอกเหนือกรณีศึกษา ข้อมูลส่วนที่สาม เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการหารือ ข้อคำปรึกษา และ สัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ในมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเวียดนามทั้งด้านประวัติศาสตร์ การเมือง และต่างประเทศ ตลอดจนข้อมูลจากผู้รู้และทำการศึกษารายงานบริษัทข้ามชาติไทยในบริบทก่อนหน้า และ ข้อมูลในส่วนสุดท้ายคือ ข้อมูลเชิงเอกสาร ทั้งที่เป็นหนังสือ รายงานวิจัย หรือบทความเชิงวิชาการ ต่างๆ ที่มีบริบทเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับเวียดนาม หรือเกี่ยวกับ เกี่ยวกับ บริษัทข้ามชาติ

การนำเสนอข้อมูลและการวิเคราะห์เพื่อตอบปัญหางานวิจัยในบทนี้ ผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็นส่วนๆ ในหัวข้อดังต่อไปนี้

5.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลหลัก และคำถามที่เกี่ยวข้อง

5.1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลักและรหัสอ้างอิง

5.1.2 ประเด็นของคำถามที่ใช้ถามผู้ให้ข้อมูลหลัก

5.2 ตอบคำถามงานวิจัยข้อที่ 1: ลักษณะความสัมพันธ์ของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ

กับเวียดนาม

5.2.1 คำตอบของผู้วิจัยบนพื้นฐานของประเด็นคำถามข้อที่ 1

5.2.2 มุมมองทั่วไปของโลกาภิวัตน์กับอิทธิพลต่อรัฐ

5.2.3 ศักยภาพทางการเมืองเวียดนาม กับการรับมือโลกาภิวัตน์

5.2.4 ศักยภาพในเชิงค่านิยม วัฒนธรรม กับการรับมือกับโลกาภิวัตน์

5.2.5 อุดมการณ์ชาตินิยมกับการรับมือกับโลกาภิวัตน์

5.2.6 สถานะการลงทุนของบริษัทข้ามชาติกับปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจในเวียดนาม

5.3 ตอบคำถามงานวิจัยข้อที่ 2: อิทธิพลของบริษัทข้ามชาติจากไทยในฐานะการเป็นตัวแสดงทางการเมืองในเวียดนาม

5.3.1 อิทธิพลของการการลงทุนของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาที่มีต่อสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในช่วงเวลาเริ่มเข้าไปลงทุน

5.3.1.1 การเริ่มความสัมพันธ์ด้านการลงทุนระหว่างซีพี กับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

5.3.1.2 การเริ่มความสัมพันธ์ด้านการลงทุนระหว่างเอสซีจีกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

5.3.1.3 การเริ่มความสัมพันธ์ด้านการลงทุนระหว่างกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

5.3.2 อิทธิพลของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาในการดำเนินธุรกิจในระยะต่อมา

5.3.2.1 การดำเนินธุรกิจของซีพีกับความสัมพันธกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

5.3.2.2 การดำเนินธุรกิจของเอสซีจีกับความสัมพันธกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

5.3.2.3 การดำเนินธุรกิจของกลุ่มไทยซัมมิทกับความสัมพันธกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

5.3.3 สรุปแนวโน้มของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

การนำเสนอตั้งแต่หัวข้อแรกจนถึงสุดท้ายในบทนี้นั้น นอกเหนือจากที่ผู้อ่านจะพบคำตอบของคำถามหลักของงานวิจัยนี้ ผู้อ่านจะยังได้ทราบข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ทั้งในแง่มุมมองที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนในเวียดนามโดยตรง หรือแม้กระทั่งข้อมูลที่อาจไม่เกี่ยวข้องกัปัญหาของงานวิจัยนี้ แต่เป็นข้อมูลที่มีค่าอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องทั้งกับเวียดนาม และไทย

5.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

รหัสนี้ CP4 - Account & Finance Manager, C.P. Seeds (Vietnam) Co.,Ltd. ใช้

รหัสนี้ CP5 - Executive Vice President, C.P. Vietnam Corporation, Co.Ltd. ใช้

รหัสนี้ CP6 - Senior Vice President, C.P. Vietnam Corporation, Co.Ltd ใช้รหัสนี้ CP6

รหัสนี้ CP 7 - Vice President, Accounting, C.P. Vietnam Corporation, Co.Ltd.ใช้

SCG

- Vice President, SCG Vietnam ใช้รหัสนี้ SCG1

- General Director Viet-Thai Plastic, ใช้รหัสนี้ SCG2

- Country Human Resource Director, SCG Vietnam ใช้รหัสนี้ SCG3

- General Director, Vina Kraft Paper ใช้รหัสนี้ SCG4

- General Director, SCG Trading Vietnam ใช้รหัสนี้ SCG5

- Deputy General Director, SCG Cement- Building Materials

Vietnam ใช้รหัสนี้ SCG6

- General Director, Buu Long Industry&Investment ใช้รหัสนี้ SCG7

- General Director, TPC Vina Plastic and Chemical ใช้รหัสนี้ SCG8

- General Director, New Asia Industries ใช้รหัสนี้ SCG9

- General Director, Alcamax Packaging Vietnam ใช้รหัสนี้ SCG10

- General Director, AP Packaging (Hanoi) Vietnam ใช้รหัสนี้ SCG11

- General Director, Packamex Vietnam ใช้รหัสนี้ SCG12

- General Director, Tin Thanh Packing JSC (Batico) ใช้รหัสนี้ SCG13

- Deputy General Director, Long Son Petrochemical ใช้รหัสนี้ SCG14

- HR Strategy and Business Partner Manager ใช้รหัสนี้ SCG15

กลุ่มไทยซัมมิท

- Managing Director, Thai Summit Vietnam ใช้รหัส TS1
- General Director, Thai Summit Interseats Vietnam ใช้รหัส TS2
- Accounting& Finance Director, Thai Summit Vietnam ใช้รหัส TS3
- Accounting& Finance Director, Thai Summit Interseats Vietnam ใช้รหัส TS4

- Manufacturing Director, Thai Summit Vietnam ใช้รหัส TS5

กลุ่มที่2 หน่วยงานภาครัฐของไทยในเวียดนาม

- ข้าราชการปฏิบัติหน้าที่ทางการทูตลำดับที่ 1 ใช้รหัส D1
- ข้าราชการปฏิบัติหน้าที่ทางการทูตลำดับที่ 2 ใช้รหัส D2
- ข้าราชการปฏิบัติหน้าที่ทางการทูตลำดับที่ 3 ใช้รหัส D3
- ข้าราชการปฏิบัติหน้าที่ทางการลงทุนและการพาณิชย์ลำดับที่ 1 ใช้รหัส C1
- ข้าราชการปฏิบัติหน้าที่ทางการลงทุนและการพาณิชย์ลำดับที่ 2 ใช้รหัส C2

กลุ่มที่ 3 ภาคธุรกิจนอกกรณีศึกษาและสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนและนักธุรกิจไทยในเวียดนาม

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY
- Senior Vice President& General Manger, Bangkok Bank Vietnam ใช้รหัส BBL
  - Chief Representative, Kasikorn Bank ใช้รหัส KBank
  - Acting Chairman of The Thai Business Association in Vietnam ใช้รหัส TBA
  - Head of Marketing WIPRO UNZA Vietnam ใช้รหัส W

กลุ่มที่ 4 หน่วยราชการที่ปฏิบัติหน้าที่ไทยที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการค้าการลงทุนในเวียดนาม

- หัวหน้าแผนกอาเซียน กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ใช้รหัส DITP
- เจ้าหน้าที่ประจำสำนักอาเซียน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ ใช้รหัส DTN1
- ผู้อำนวยการประจำกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ ใช้รหัส DTN2
- นักวิชาการส่งเสริมการลงทุน ข้าราชการพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ใช้รหัส BOI

กลุ่มที่ 5 สภาธุรกิจไทยเวียดนาม

- เลขาธิการสภาธุรกิจไทยเวียดนาม ใช้รหัส TVBC1
- กรรมการสภาธุรกิจไทยเวียดนาม ใช้รหัส TVBC2

กลุ่มที่ 6 นักวิชาการ

- กวี จงกิจถาวร ใช้รหัส A1
- ัญญาทิพย์ ศรีพนา ใช้รหัส A2
- ภวิตา ปานะนนท์ ใช้รหัส A3

กลุ่มที่ 7 บุคลากรที่เป็นชาวเวียดนาม

- บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้านการทูตในไทย ใช้รหัส V1
- บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้านการค้าและการลงทุนในไทย ใช้รหัส V2
- เลขาธิการ Vietnam Chamber Of Commerce and Industry ใช้รหัส VCCI
- ผู้ประสานงานระหว่างภาครัฐไทยในเวียดนามกับภาครัฐเวียดนาม ใช้รหัส CO

VCCI

CO

อนึ่ง ผู้วิจัยมีได้นำบทสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านมาใส่ไว้ในบทวิเคราะห์นี้ หากแต่จะนำข้อมูลที่ได้จากบทสัมภาษณ์เชิงลึกจากจากเฉพาะบางท่านที่สะท้อนข้อมูลในเชิงความหมาย และการรับรู้ที่สำคัญและตรงต่อประเด็นของการตอบคำถามการวิจัยนี้

ความลึกซึ้งในองค์ความรู้ของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปหารือ และสัมภาษณ์นั้นมีจำนวนทั้งสิ้น 49 ท่าน ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าองค์ความรู้ หรือข้อมูลที่ได้มามีความพอเพียงต่อการนำมาวิเคราะห์เพื่อตอบปัญหาของการวิจัยนี้ และนอกเหนือจากนี้ยังสามารถนำเสนอข้อมูลในด้านอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ในด้านอื่นๆ อีกด้วย โดยผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงภาพรวมของผู้ให้ข้อมูลหลักในภาคส่วนของบริษัทข้ามชาติซึ่งเป็นหน่วยการศึกษาวิจัยนี้ พร้อมกับสรุปภาพคร่าวๆ ของผู้ให้ข้อมูลหลักในส่วนอื่นๆ ไว้พอสังเขป

บุคคลที่อยู่ในกลุ่มที่ปฏิบัติหน้าที่ในบริษัทข้ามชาติทั้งสามบริษัท ซึ่งเป็นหน่วยงานการศึกษาในงานวิจัยนี้นั้น นอกเหนือจากความเกี่ยวข้องในแง่ที่เป็นบุคคลที่ปฏิบัติงานในเวียดนามจริงๆ แล้วนั้น ตำแหน่งหน้าที่ของแต่ละท่านนั้นก็ยิ่งถือเป็นตัวแทนของกลุ่มบริษัทได้เป็นอย่างดีเนื่องจาก ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งที่ถือได้ว่าเป็นผู้บริหารของบริษัทซึ่งมีอำนาจหน้าที่ บทบาทและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทิศทางของบริษัทแทบทั้งสิ้น นอกจากนี้ในมิติด้านประสบการณ์ ผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านก็ถือเป็นผู้คร่ำหวอดอยู่ในพื้นที่กรณีศึกษามาอย่างยาวนาน โดยในกรณีของเครือเจริญโภคภัณฑ์นั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักจะมีประสบการณ์กับการสัมผัสประเทศเวียดนามทั้งในแง่มุมมองของการเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในบริบทของสังคมนิยม บริบทด้านการค้าลงทุน และการดำเนินธุรกิจมาอย่างยาวนาน กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลหลักในส่วนของเครือเจริญโภคภัณฑ์นั้นจะมีประสบการณ์ที่ประเทศเวียดนามมากกว่า 20 ปี แทบทุกท่าน ยกเว้นเพียงท่านเดียวที่มีประสบการณ์ในการดำรงชีวิตและปฏิบัติหน้าที่ในประเทศเวียดนามน้อยกว่าท่านอื่น แต่ก็ยังเป็นประสบการณ์ที่ยาวนานถึง 10 ปี

ในกรณีของเอสซีจี ภาพรวมของผู้ให้ข้อมูลหลักนั้นจะมีประสบการณ์ในการดำรงชีวิต และปฏิบัติหน้าที่ในประเทศเวียดนามประมาณ 5-10 ปี ยกเว้นเพียงผู้บริหารที่ดูแลภาพรวมของธุรกิจทั้งหมดของเอสซีจีในเวียดนามที่ถือเป็นบุคคลที่คลุกคลีกับการลงทุน และบริหารธุรกิจในเวียดนามมาเป็นระยะเวลาถึง 25 ปี จะเห็นได้ว่าบุคลากรของเอสซีจีในเวียดนามโดยส่วนใหญ่ค่อนข้างจะคลุกคลีอยู่กับเวียดนามน้อยกว่าเครือเจริญโภคภัณฑ์ ทว่าก็เป็นไปตามนโยบาย

ของบริษัทแม่ที่มุ่งสร้างบุคลากรที่มีความสามารถที่หลากหลาย และเรียนรู้ในธุรกิจของเอสซีจีให้มีขอบข่ายกว้างขวางมากที่สุด ดังนั้นมิติของการบริหารบุคลากรนั้น เอสซีจีจะมีลักษณะที่สลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปปฏิบัติหน้าที่ในภาคส่วนต่างๆ มากกว่าเครือเจริญโภคภัณฑ์

เนื่องด้วยสาขาการประกอบธุรกิจของเอสซีจีในเวียดนามนั้นมีมากถึง 35 บริษัท โดยมีอัตราส่วนของการถือหุ้นที่เอสซีจีเป็นผู้ถือหุ้นมากกว่าร้อยละ 50 ถึง 29 บริษัท อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดทั้งในด้านทรัพยากรและเวลาของผู้วิจัย ผู้วิจัยจึงหารือ และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในส่วนของธุรกิจของเอสซีจีในเวียดนามได้จำนวน 14 บริษัท ซึ่งแต่ละท่านก็เป็นผู้บริหารที่มีอำนาจสูงสุดในแต่ละบริษัท นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้เข้าพบและสัมภาษณ์ผู้บริหารสูงสุดเอสซีจีที่กำกับดูแลธุรกิจทั้งหมดของเอสซีจีในเวียดนามอีก 1 ท่าน หากพิจารณาในแง่มุมมองของสัดส่วนร้อยละนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักของเอสซีจีที่ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์ ก็มากกว่าร้อยละ 50 ของหน่วยธุรกิจที่เอสซีจีมีอำนาจบริหารเต็มตัวในกรณีการลงทุนทางตรงในเวียดนาม ผนวกกับมุมมองของผู้บริหารสูงสุดในภาพรวมของธุรกิจเอสซีจีในเวียดนามซึ่งน่าจะครอบคลุมการเป็นตัวแทนของภาพรวมการลงทุนของเอสซีจีในเวียดนาม

ในกรณีของกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทนั้น หากเทียบกับเครือเจริญโภคภัณฑ์และเอสซีจี ถือว่าการดำเนินธุรกิจอยู่ในเวียดนามยังน้อยกว่าเครือเจริญโภคภัณฑ์ในแง่ของระยะเวลาการดำเนินกิจการ เนื่องจากไทยซัมมิทเริ่มประกอบธุรกิจในเวียดนามตั้งแต่ปี ค.ศ.2006 จวบจนถึงตอนนี้ก็เป็นระยะเวลากว่า 10 ปี ทว่าไทยซัมมิทก็ถือเป็นบริษัทที่น่าสนใจในแง่ที่เป็นบริษัทข้ามชาติที่อยู่ในห่วงโซ่การผลิตยานยนต์ที่มาปักหลักการผลิตในเวียดนาม ดังนั้น เหตุผลหรือปัจจัยพื้นฐานของไทยซัมมิทกับการมาลงทุนในเวียดนามนั้นอาจมีความแตกต่างจากสองบริษัทข้างต้น และด้วยความแตกต่างดังกล่าวของไทยซัมมิทนั้น ผู้วิจัยเชื่อว่าจะสามารถสะท้อนมุมมองของบรรษัทข้ามชาติไทยที่มาลงทุนข้ามชาติในเวียดนามด้วยเหตุผลที่แตกต่างออกไปได้ดี

ในส่วนของผู้ให้ข้อมูลหลักของไทยซัมมิทที่ผู้วิจัยได้เข้าไปหารือและสัมภาษณ์ทั้งหมดนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นเจ้าหน้าที่ของบริษัทที่ประกอบธุรกิจในเวียดนามมาตั้งแต่ต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสูงสุดของไทยซัมมิทเวียดนามนั้นเป็นผู้ที่เข้ามาคลุกคลี คร่ำหวอด ตั้งแต่การสำรวจความเป็นไปได้ในการประกอบกิจการ การก่อตั้งโรงงาน และก้าวขึ้นมาเป็นผู้บริหารสูงสุดของไทยซัม

มิทเวียดนามในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม จำนวนของผู้ให้ข้อมูลหลักของไทยซึ่มมิทอาจมีไม่มากเท่ากับ เครือเจริญโภคภัณฑ์ และเอสซีจี ในเวียดนาม ทว่า บุคคลทั้งหมดที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักนั้น แทบจะ ครอบคลุมผู้บริหารของไทยซึ่มมิทเวียดนาม ที่มีหน้าที่กำหนดทิศทางการบริหาร และทำหน้าที่ในการ ตัดสินใจในมิติของนโยบาย และในมิติของการผลิตสินค้า ทั้งหมดแล้ว

ในส่วนผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่มอื่นๆ ทั้งในส่วนของภาครัฐ และเอกชนทั้งของไทย และของเวียดนาม นั้น แม้ว่าจะไม่ได้เป็นตัวแทนของบริษัทข้ามชาติ ที่เป็นหน่วยของการศึกษาวิจัยนี้ โดยตรง ทว่า บุคคลเหล่านั้นนั้นถือเป็นผู้มีบทบาท และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการลงทุนทางตรง ต่างประเทศทั้งในส่วนของไทยที่เป็นประเทศผู้เข้าไปลงทุน และเวียดนาม ที่เป็นประเทศผู้รับการ ลงทุน ทั้งในบทบาทของผู้ให้การสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ เป็นประสานงาน นำเสนอข้อมูล ทั้งกับ ผู้มีอำนาจตัดสินใจในเชิงนโยบายของไทย และผู้มีอำนาจในการตัดสินใจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐ และ หน่วยงานราชการของเวียดนาม ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มนี้ ถือเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งอีกส่วนหนึ่ง ในการร่วมนำมาพิจารณา และทำการวิเคราะห์ในการตอบปัญหาหลักของงานวิจัยนี้

5.1.2 ประเด็นของคำถาม

หลังจากที่ได้นำเสนอเกี่ยวกับมิติของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอ ประเด็นของคำถามที่ใช้สอบถามผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อที่จะสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นจริงของการ ลงทุนของบริษัทข้ามชาติไทยในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในแง่มุมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ ศึกษาวิจัยนี้ ได้แก่

ประเด็นที่สะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยถือว่าก่อนที่จะดำเนินการใดๆ ในรายละเอียดนั้น มีความจำเป็นที่จะต้อง ทราบข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับตัวของผู้ให้ข้อมูลหลักในด้านต่างๆ เสียก่อน ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ ประวัติส่วนตัว อายุ ตำแหน่งหน้าที่ ตลอดจนประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจ ในเวียดนาม ซึ่งข้อมูล ในส่วนนี้ จะทำให้ผู้วิจัยได้รับทราบข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลหลักในแง่มุมต่างๆ อย่างละเอียด

ตลอดจนข้อมูลส่วนนี้ยังมีประโยชน์ในมิติของการตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความลึกซึ้งของผู้ให้ข้อมูลหลักอีก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้วิจัยในการประเมิน และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

ประเด็นที่เกี่ยวกับการดำเนินงานและอำนาจหน้าที่ของผู้ให้ข้อมูลหลัก

กรอบคำถามในส่วนนี้จะเป็นการสอบถามเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อให้ผู้วิจัยได้ทราบว่า แท้จริงแล้วนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักมีตำแหน่งใด และมีอำนาจหน้าที่ในลักษณะเช่นไรในบริษัทข้ามชาติ หรือในหน่วยงานอื่นๆ นอกเหนือจากบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยได้เข้าไปติดต่อ โดยคำถามในกรอบนี้นั้นเป็นการประเมินว่าผู้ให้ข้อมูลหลักมีส่วนร่วมกับการดำเนินงานของบริษัทข้ามชาติไทยในเวียดนามมากน้อยเพียงใด มีอำนาจในการตัดสินใจอย่างไร น่าจะมีส่วนในการสัมผัสกับหน่วยงานของรัฐเวียดนามในแง่มุมใดบ้าง หรือจะมีส่วนเกี่ยวข้องเช่นไรในการลงทุนของบริษัทข้ามชาติไทยในเวียดนาม ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบและประเมินความสัมพันธ์ หรือความเกี่ยวข้อง ระหว่างผู้ให้ข้อมูลหลักที่กับการศึกษาวิจัยนี้ หรือกล่าวง่ายๆ คือ ผู้วิจัยจะสามารถได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยมากน้อยเพียงไรนั่นเอง

ประเด็นด้านบริบททางสังคมของเวียดนามในปัจจุบัน

กรอบคำถามในส่วนนี้ จะเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยใช้ประเมินว่าในปัจจุบันนั้นมิติทางสังคมทั้งในบริบทของการเมือง เศรษฐกิจ และประชากร ของเวียดนาม ในมุมมองของทั้งบุคลากรที่ใช้ชีวิตและประกอบธุรกิจเวียดนาม ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเวียดนามไม่ว่าจะเป็นหน่วยราชการของไทย หรือแม้กระทั่งในมุมมองของนักวิชาการที่ศึกษาเวียดนามนั้นเป็นเช่นไร มีการเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร โดยข้อมูลที่ได้มาบนพื้นฐานของคำถามในกรอบนี้นั้น สามารถนำมาสะท้อนบริบทของเวียดนาม ได้ในแง่มุมที่สามารถนำมาพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างข้อเสนอ ในเชิงทฤษฎี หรือข้อเสนอของนักวิชาการ ทั้งในบริบทสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประชากร ท่ามกลางความเร่งร้าวของปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับเวียดนาม กับมุมมองของผู้มีประสบการณ์ตรงในการใช้ชีวิต ดำเนินธุรกิจ หรือมีความสัมพันธ์โดยตรงกับเวียดนาม ไม่แง่มุมใดก็

แง่มุมหนึ่ง นั้นว่าเป็นเช่นไร มีความสอดคล้อง หรือไม่สอดคล้องกันในประเด็นหรือในแง่มุมใดบ้าง
อย่างไร

ประเด็นด้านความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของเวียดนามกับเศรษฐกิจโลก

ประเด็นคำถามในกรอบนี้นั้น ผู้วิจัยต้องการตรวจสอบเพื่อทราบว่าในมุมมอง
ของผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่เป็นบริษัทข้ามชาติ และภาคธุรกิจที่ประกอบ
ธุรกิจเวียดนามนั้นตกอยู่ท่ามกลางสถานะใดเมื่อไปลงทุนในเวียดนาม เวียดนามได้ถูกผนวกเข้าเป็น
ส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจโลกมากน้อยเพียงใด โดยข้อมูลในส่วนนี้จะถูกนำมาใช้พิจารณาร่วมกับ
ข้อมูลด้านอื่นๆ เพื่อวิเคราะห์ถึงความเชื่อมโยงของเวียดนามกับเศรษฐกิจโลกซึ่งความเชื่อมโยงใน
ลักษณะดังกล่าวนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงระดับความเข้มข้นของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจในเวียดนาม

ประเด็นด้านความสัมพันธ์ระหว่างมิติทางเศรษฐกิจกับอิทธิพลที่มีต่อ การเมืองเวียดนาม

กรอบคำถามในประเด็นนี้ ผู้วิจัยต้องการทราบข้อเท็จจริง แนวความคิดและ
มุมมอง ของผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแสดงทางเศรษฐกิจที่ดำรงชีวิต
ในเวียดนาม นั้นจะสามารถให้ข้อมูลในเชิงลึกที่เป็นประสบการณ์ตรงซึ่งน่าจะสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพล
ของเศรษฐกิจกับการเมืองเวียดนาม ว่าในสภาพความเป็นจริง เศรษฐกิจนั้นมีผลกระทบต่อการเมือง
ในระบบสังคมนิยมของเวียดนามหรือไม่ อย่างไร นอกจากนี้ยังสามารถสะท้อนความจริงในมิติของ
สภาพการประกอบธุรกิจของบริษัทข้ามชาติจากไทย ที่คุ้นเคยกับการประกอบธุรกิจในพื้นที่
เศรษฐกิจในระบบตลาดที่มีการปกครองแบบเสรี กับการไปลงทุนในประเทศที่มีการปกครองแบบ
สังคมนิยมนั้นคลี่คลายไปในลักษณะใด กล่าวคือ ต้องมีการปรับตัวมากน้อยเพียงใด และในแง่มุม
ใดบ้าง หรือไม่ต้องมีการปรับตัวเท่าใดนัก

ประเด็นด้านมิติต่างๆในเชิงสถาบันของเวียดนาม

กรอบคำถามนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นตรวจสอบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักนั้น มีแนวคิดไปในทิศทางใดในประเด็นเกี่ยวกับมิติในเชิงสถาบันของเวียดนาม ไม่ว่าจะเป็นวิถีปฏิบัติ กฎหมาย ข้อกำหนดในด้านการลงทุน ซึ่งทิศทางที่ผู้วิจัยต้องการทราบนั้นหมายถึง มุมมองในเชิงความเข้มแข็งหรือไม่เข้มแข็ง ในบริบทเชิงสถาบันของเวียดนาม ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การรับการลงทุนจากต่างประเทศ และในบริบททางด้านการเมือง ซึ่งจะมีส่วนสัมพันธ์กับคำถามในประเด็นต่อไปที่จะเกี่ยวข้องกับการผลักดัน เรียงร้อย ในประเด็นด้านสถาบันของบริษัทข้ามชาติไทยในเวียดนาม

ประเด็นด้านการผลักดันเชิงสถาบันของบริษัทข้ามชาติไทย

ประเด็นนี้เกี่ยวข้องโดยตรงกับคำถามงานวิจัย กล่าวคือ การศึกษาของนักวิชาการต่างๆ นั้นกล่าวไว้ว่า มิติด้านเศรษฐกิจในเชิงสถาบันของประเทศกำลังพัฒนา หรือประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านนั้นไม่เข้มแข็ง หรือทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก และบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทข้ามชาติจากประเทศพัฒนาแล้วนั้นจะใช้ประโยชน์จากความไม่เข้มแข็งดังกล่าวโดยสามารถที่จะมีอิทธิพลในการชักนำ หรือกำหนดทิศทางนโยบายเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายด้านการส่งเสริมการลงทุนในกลุ่มประเทศเหล่านี้ได้ ดังที่กล่าวไว้แล้วในบทที่ 1 ดังนั้น สิ่งที่ผู้วิจัยต้องการทราบจากกรอบคำถามนี้ คือ บริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาสามารถผลักดันหรือเรียงร้อยต่อหน่วยงานของรัฐทั้งในประเทศไทย และในประเทศเวียดนาม ซึ่งเป็นพื้นที่กรณีศึกษา ทั้งในระดับรัฐบาล หรือรัฐบาลท้องถิ่น ให้มีข้อกำหนด หรือมีนโยบายส่งเสริมการลงทุนใดๆ ที่เป็นประโยชน์กับบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาได้เป็นผลสำเร็จบ้างหรือไม่ อย่างไร ซึ่งคำตอบของประเด็นนี้จะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของบริษัทข้ามชาติในฐานะที่เป็นตัวแสดงทางเศรษฐกิจที่สำคัญจนทำให้มีผลต่อเนื่องไปถึงการกำหนดนโยบายในภาครัฐ อันทำให้บริษัทข้ามชาติถือเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่สำคัญตามกรอบแนวคิดในทฤษฎีเสรีนิยมใหม่ตามแนวทางขององค์ความรู้ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ และข้อเสนอของนักวิชาการในสายโลกาภิวัตน์ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่เรียกว่า “Hyperglobalist” หรือ “Transformationist” ก็ตาม

อนึ่ง ผู้วิจัยเชื่อว่า คำตอบที่ได้จากกรอบคำถามในกลุ่มนี้ จะสามารถจำแนกได้เป็นสองมิติ กล่าวคือ ในมิติแรกนั้น จะเป็นมิติที่สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของบริษัทข้ามชาติของไทย ที่สามารถมีอิทธิพลกับรัฐบาลไทย หรือหน่วยงานของรัฐในภาคฝั่งของไทย ซึ่งจะไปทำการเจรจาในรูปแบบรัฐต่อรัฐกับรัฐบาลเวียดนามเพื่อผลักดันข้อเรียกร้องที่ได้รับมาจากบริษัทข้ามชาติไทยซึ่งเป็นกรณีศึกษา ส่วนคำตอบในอีกมิติหนึ่งนั้น จะสะท้อนให้เห็นถึง อิทธิพลของบริษัทข้ามชาติไทยที่ได้เรียกร้องโดยตรงต่อรัฐบาลเวียดนาม หรือหน่วยงานของที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานกลาง หรือหน่วยงานในระดับท้องถิ่น ซึ่งการกระทำ หรือผลสัมฤทธิ์ของการกระทำของบริษัทข้ามชาติไทยในลักษณะนี้จะสามารถแสดงให้เห็นถึงนัยยะของความเป็นตัวแสดงทางเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลในทางการเมืองในระดับระหว่างประเทศนั่นเอง

กรอบคำถามในประเด็นอื่นๆ

นอกเหนือจากกรอบคำถามหลักๆ ที่กล่าวแล้วนั้น ผู้วิจัยยังกรอบคำถามที่ได้ใช้สอบถามผู้ให้ข้อมูลหลักในประเด็นอื่นๆ ด้วย แม้ว่าอาจจะไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย ทว่า ข้อมูลด้านอื่นๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในเวียดนามโดยตรงนั้น ผู้วิจัยเชื่อว่าจะมีคุณูปการ ทั้งในเชิงวิชาการ และในเชิงข้อมูลเชิงลึกที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ ในทางปฏิบัติได้ โดยประเด็นด้านอื่นๆ นั้นประกอบไปด้วย กรอบคำถามที่เกี่ยวกับจุดอ่อน หรือจุดแข็งของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาที่มีผลต่อความสำเร็จในธุรกิจ แนวทางในการสร้างและขยายธุรกิจ ในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศสังคมนิยม ข้อมูลในเชิงวัฒนธรรมของเวียดนาม ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพ หรือการลิดรอนเสรีภาพในมิติต่างๆ ของเวียดนาม ตลอดจนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทั่วไปของชาวเวียดนามในรุ่นต่างๆ

5.2 ตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 1: ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับเวียดนาม

5.2.1 อิทธิพลของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่มีต่อเวียดนาม

กรอบคำถามในข้อที่ 1 นั้น เป็นคำถามที่มีกรอบเกี่ยวกับลักษณะความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในการลงทุนทางตรงระหว่างตัวแสดงทางเศรษฐกิจของรัฐที่ใช้แนวทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่ได้รับอิทธิพลมาจากสหรัฐอเมริกา กับรัฐที่ปกครองในระบอบสังคมนิยม และใช้แนวทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยรัฐแบบเวียดนามในปัจจุบันนั้นเป็นอย่างไรในปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งการศึกษาเป็นการศึกษาโดยใช้กรณีศึกษาการลงทุนของบริษัทข้ามชาติไทยที่ไปลงทุนในประเทศเวียดนาม ในการตอบคำถามนี้ ประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยต้องวิเคราะห์และนำเสนอเพื่อให้เกิดความกระจ่างคือ เหตุใดเวียดนามซึ่งมีอุดมการณ์ในการปกครองประเทศแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ตามแบบของสหภาพโซเวียต และเคยยึดถือการบริหารเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลาง (centrally-planned economy) จึงยินยอมรับเอาโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่จะก่อให้เกิดการเชื่อมโยงแบบพึ่งพิงอิงกัน (interdependence) หรือผนวกเข้าด้วยกัน (integration) ทางเศรษฐกิจกับประเทศที่อุดมไปด้วยแนวทางเสรีนิยมและระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มีเครื่องมือสำคัญคือระบบกลไกตลาด (market mechanism) เข้ามาใช้ อะไรที่เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่เปลี่ยนทิศทางของประเทศ เวียดนามก่อนที่จะเปิดรับเอาโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจเข้าไปในประเทศนั้นตกอยู่ในสภาวะการณ์เช่นไร ตลอดจนเวียดนามไม่สามารถดำรงไว้ซึ่งแนวทางสังคมนิยมแบบดั้งเดิมแล้วหรือไม่อย่างไร

จากที่นำเสนอไว้ทั้งในส่วนของกรอบทฤษฎีในบทที่ 2 และเรื่องเวียดนามในบทที่ 3 แล้วนั้น เวียดนามเหนือภายหลังจากการได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสในปี ค.ศ.1954 นั้นยึดถือเอาแนวทางการบริหารประเทศแบบสังคมนิยมตามแนวทางของสหภาพโซเวียตมาใช้เพื่อนำพาประเทศไปสู่ความเป็นสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ตามแนวทางของ Lenin-Stalin ซึ่งหมายถึงความถึงการที่เวียดนามต้องการไปสู่การเป็นประเทศที่มีความมั่งคั่ง เป็นสังคมที่มีความเท่าเทียมกัน ปราศจากชนชั้น ปราศจากกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล ที่ดินและโรงงานและปัจจัยการผลิตต่างๆ จะเป็นของส่วนรวมซึ่งบริหารจัดการโดยรัฐ²⁷³ และการที่จะสามารถเดินทางไปสู่เป้าหมายดังกล่าวได้นั้นด้วยวิธีการตาม

²⁷³ Le Dang Doanh, 'Market Economy With Socialistic Orientation: The Evolution In Vietnam in Janos Kornai, Yingyi Qian (eds), *Market And Socialism: In The Light Of The Experience of China And Vietnam* (Palgrave Macmillan, London 2009) 162-163.

แบบสังคมนิยมนั้นจึงทำให้เวียดนามต้องมีจุดยืนที่ชัดเจนในการเป็นปฏิปักษ์กับทุนนิยม (capitalism) และแนวคิดแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยที่ถือเป็นองค์ประกอบที่ต้องมาพร้อมกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจโดยจากมุมมองของสังคมนิยมนั้น ทุนนิยมเป็นเครื่องมือของการชู้ตทางชนชั้น²⁷⁴ โดย Pham Van Dong อดีตนายกรัฐมนตรีเวียดนามเหนือ สะท้อนมุมมองที่เป็นปฏิปักษ์ระหว่างสังคมนิยมและเสรีนิยมไว้อย่างชัดเจนโดยกล่าวว่า

“... *The economy of private industry and trade in the cities, and the economy of rich peasants in the countryside, are economies of exploitation, opposed to socialist economy...*”²⁷⁵

ความแน่วแน่และยึดมั่นในแนวทางสังคมนิยมและระบบการบริหารเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางของเวียดนามนั้นยังคงดำเนินต่อไปและเมื่อเวียดนามสามารถรวมประเทศได้สำเร็จในปี ค.ศ.1975 กลุ่มผู้นำเวียดนามก็ย้มนำแนวทางการบริหารแบบดั้งเดิมของเวียดนามเหนือทั้งมิติในด้านการปกครองและมิติทางเศรษฐกิจโดยได้นำเข้ามาใช้ในการบริหารพื้นที่เวียดนามใต้ จนทำให้เวียดนามมีการปกครองแบบเผด็จการด้วยการบริหารของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเพียงพรรคเดียว และมีการบริหารเศรษฐกิจโดยการวางแผนจากส่วนกลางทั่วทุกพื้นที่ของประเทศ ทว่า แนวทางดังกล่าวได้เปลี่ยนไปในปี ค.ศ.1986 โดยในการประชุมใหญ่สมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 6 เวียดนามได้ประกาศใช้นโยบายโด่ย เหมย (doi moi) ซึ่งเป็นนโยบายที่เน้นการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแข่งขันในระบบกลไกตลาดโดยเปิดโอกาสให้ภาคธุรกิจเอกชนสามารถเข้ามาลงทุนและทำการแข่งขันได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางที่เปลี่ยนไปแบบหน้ามือเป็นหลังมือของรัฐบาลเวียดนามโดย

²⁷⁴ Harry F. Dahms, ‘Introduction’ in Harry F. Dahms(ed), *Transformation Of Capitalism: Economy, Society and State In Modern Times* (Macmillan Press, London 2000) 4-5.

²⁷⁵ Pham Van Dong, ‘Report to the Ninth Session Of The National Assembly Of The Democratic Republic Of Vietnam’ in *The Three-Year Plan to Develop and Transform Economy And To Develop Culture (1958-1960)* citing in Ken Post, *Revolution Socialism and Nationalism in Vietnam: Volumn II Veitnam Divided* (Dartmount Publishing Company, Aldershot 1989) 153.

จากที่เวียดนามเคยตั้งข้อรังเกียจระบบเศรษฐกิจแบบกลไกตลาดกลับกลายเป็นการให้ความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจแบบกลไกตลาด นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจเพื่อบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาภาคผลิตทางการเกษตร พัฒนาการผลิตสินค้าผู้บริโภค เพิ่มปริมาณการส่งออกสินค้า และเปิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจโดยไม่แบ่งแยกรูปแบบการปกครอง ตลอดจนเปิดรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศต่างๆ ในโลก (open-door policy)²⁷⁶

การเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าวของเวียดนามที่เปิดรับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่ควบคู่มาพร้อมกับแนวคิดทุนนิยมนั้นเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องถูกนำมาศึกษาวิเคราะห์เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงแนวทางการบริหารเศรษฐกิจที่มีผลไปถึงการเมืองชนิดหน้ามือเป็นหลังมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ขัดกับอุดมการณ์และแนวทางการบริหารประเทศแบบดั้งเดิมอย่างสุดขีด โดยจากมุมมองของผู้วิจัยนั้น การเปลี่ยนแปลงนโยบายดังกล่าวสามารถทำความเข้าใจได้ในสองแง่มุม ในแง่มุมแรกนั้นการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงพลังของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่เวียดนามไม่อาจต้านทาน ส่วนในอีกแง่มุมหนึ่งนั้นสะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยบางประการที่มีผลทำให้เวียดนามต้องเปิดรับอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ เพราะการเปลี่ยนแปลงนโยบายของประเทศในลักษณะดังกล่าวนั้นสะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงนโยบายไม่ใช่ “free choice” ที่เวียดนามสามารถจะเลือกอะไรก็ได้ตามที่ต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกดังกล่าวเป็นการเลือกทางเลือกที่ขัดแย้งกับแนวทางดั้งเดิมที่เวียดนามเคยถือปฏิบัติมา

การพิจารณาการเปลี่ยนแปลงนโยบายของเวียดนามไปสู่การรับอิทธิพลจากโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจของเวียดนามนั้นมีสาเหตุประการสำคัญจากปัจจัยในหลายๆ ด้านทั้งจากปัจจัยของตัวระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมที่ไม่สร้างอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการขาดแรงจูงใจ ซึ่งส่งผลต่อไปถึงการสร้างปัญหาด้านผลผลิตไม่เพียงพอต่อการบริโภคของประชาชน ปัญหาปัจจัยภายนอกประเทศที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์สำคัญๆ ที่เป็นสัญลักษณ์ของการเสื่อมถอยของระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่เกิดขึ้นในโลก นอกจากนี้เวียดนามยังเผชิญกับปัญหาการแบ่งแยกด้านแนวความคิดภายในพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเองที่เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งการ

²⁷⁶ Ibid (n 222).

เปลี่ยนแปลงเพื่อแก้ปัญหาของประเทศ โดยประเด็นต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ผลักดันให้เวียดนามต้องเข้าไปสู่อิทธิพลของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจจนไม่สามารถที่จะหันหลังกลับไปได้

ปัญหาภายในเนื่องมาจากระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลาง

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าหลังจากที่เวียดนามเหนือสามารถปลดแอกตัวเองจากการควบคุมของฝรั่งเศสได้ในปี ค.ศ.1954 เวียดนามเหนือ นำเอาแนวทางการบริหารเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียตมาใช้โดยเป็นวิธีการบริหารจากส่วนกลาง (centrally planned economy) โดยมีแนวคิดเรื่องการปฏิเสศกรรมสิทธิ์เอกชน และมุ่งเน้นการมีกรรมสิทธิ์ที่เป็นส่วนรวม โดยการผลิตโดยส่วนรวม และร่วมแบ่งปันความมั่งคั่งอย่างเท่าเทียมกันของประชากรชาวเวียดนามโดยส่วนรวม การบริหารในลักษณะนี้ส่งผลในทางปฏิบัติคือ รัฐต้องยกเลิกกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ในทรัพย์สิน และให้มีการผลิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตทางการเกษตรที่เป็นแบบการกระทำร่วมกับโดยส่วนรวม (collective production)

เวียดนามมีแนวทางในการดำเนินการภายในกรอบดังกล่าวโดยการปฏิรูปที่ดินขนาดใหญ่จนทำให้ที่ดินในการเพาะปลูกได้นั้นถูกยึดมาเป็นของรัฐซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นชาวนามากกว่า 10 ล้านคน²⁷⁷ นอกจากนี้รัฐบาลเวียดนามเหนือยังมีการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรที่กว้างขวางและมากมายโดยมุ่งหมายเพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ให้มากที่สุดและเป็นไปในแนวทางภาคบังคับ ยิ่งไปกว่านั้น รูปแบบสหกรณ์ที่เวียดนามเหนือได้จัดตั้งขึ้นดังกล่าวก็เป็นไปอย่างล้าสมัย มีการบริหารจัดการที่ผิดพลาดโดยชาวนาที่ขาดองค์ความรู้ก้าวขึ้นสู่การเป็นผู้นำสหกรณ์ และมีการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม อันนำไปสู่ปัญหาการทุจริตระดับสหกรณ์ในวงกว้าง²⁷⁸

²⁷⁷ Ibid (n 273) 167.

²⁷⁸ Tran Van Tho (et al.), *Vietnam's Economy 1955-2000: Newly Calculated Statistic Data* (Statistic Publishing House, Hanoi 2000) citing in Le Dang Doanh, 'Market Economy With Socialistic Orientation: The Evolution In Vietnam in Janos Kornai, Yingyi Qian (eds), *Market And Socialism: In The Light Of The Experience of China And Vietnam* (Palgrave Macmillan, London 2009) 168.

ระบบการบริหารเศรษฐกิจและแนวทางในการผลิตทางการเกษตรดังกล่าวไม่สามารถสร้างอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้เท่าที่ควรในเวียดนามเหนือเห็นได้จากปัญหาผลผลิตที่ตกต่ำดังที่ได้กล่าวแล้วในบทที่ 3 แต่ทว่าระบบดังกล่าวยังถูกนำมาใช้ในเวียดนามทั้งประเทศภายหลังการรวมประเทศเป็นผลสำเร็จในปี ค.ศ.1975 โดยยังเน้นหนักในการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตทางการเกษตรในหน่วยย่อยๆ มาเป็นการผลิตขนาดใหญ่โดยส่วนรวม ยังเน้นหนักในการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ภายใต้แนวคิดที่เชื่อว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักเพื่อผลิตสินค้าด้วยตัวเองจะทำให้เวียดนามจะสามารถพึ่งพาตัวเองได้และเป็นอิสระจากการพึ่งพาประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลายซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นประเทศที่น้อมนำเอาระบบทุนนิยมมาใช้²⁷⁹ กล่าวได้ว่าการนำนโยบายของเวียดนามเหนือมาบังคับใช้ทั้งประเทศนั้นเป็นการสร้างปัญหาทางเศรษฐกิจให้มืวงกว้างมากขึ้นไปอีกในระดับประเทศ

นอกจากนี้การนำระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางมาใช้ในภาคใต้นั้น ยังสร้างปัญหาให้กับภูมิภาคนี้เป็นอย่างมากเนื่องจากสภาพทางสังคมของภาคเหนือและภาคใต้ของเวียดนามนั้นมีความแตกต่างกันในหลายมิติ เช่นในมิติทางประวัติศาสตร์ที่มีความแตกต่างกันโดยภาคเหนือของเวียดนามนั้นถูกปกครองโดยฝรั่งเศสในฐานะที่เป็นรัฐในอารักขา (protectorate) ทว่าภูมิภาคทางใต้นั้นถือเป็นรัฐที่มีฐานะเป็นเมืองขึ้นโดยตรงซึ่งความแตกต่างในด้านฐานะของภูมิภาคเหนือและใต้ในความสัมพันธ์กับฝรั่งเศสนั้นเป็นเครื่องบ่งบอกที่สะท้อนถึงความแตกต่างกันในด้านความใกล้ชิด และการซึมซับแนวความคิดแบบตะวันตก ด้านความใกล้ชิดกับโลกทุนนิยมและมีผลพวงต่อกรอบวิถีปฏิบัติในทางเศรษฐกิจ

นอกจากนี้มิติด้านภูมิประเทศที่แตกต่างกันก็เป็นปัจจัยที่ทำให้ภูมิภาคทางเหนือและใต้ของเวียดนามมีความแตกต่างกันในด้านความเคยชินกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเวียดนามใต้จะมีความคุ้นเคยกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และการทำการค้ามากกว่าภูมิภาคทางเหนือ สาเหตุประการสำคัญเนื่องมาจากการที่ภูมิภาคทางใต้นั้นจะมีลักษณะที่เป็นที่ราบลุ่มที่อุดมสมบูรณ์

²⁷⁹ Gareth Porter, 'The Transformation Of Vietnam's World-View: From Two Camps To Interdependence' (1990) 12(1) Contemporary Southeast Asia 1, 5.

มากกว่าจึงทำให้มีพื้นที่ทำการเพาะปลูกโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพาะปลูกข้าวที่กว้างใหญ่ในบริเวณที่ราบลุ่มปากแม่น้ำโขงซึ่งส่งผลให้ทางตอนใต้ของเวียดนามนั้นมีผลผลิตทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์จนสามารถประชากรในภูมิภาคดังกล่าวสามารถประกอบกิจกรรมทางการเกษตรในเชิงพาณิชย์หรือเป็นการเพาะปลูกเพื่อการค้ากับต่างประเทศได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้า ข้าว ยางพารา และธัญพืชต่างๆ ซึ่งไม่เป็นที่น่าแปลกใจว่าการค้าสินค้าเกษตรของเวียดนามได้กับต่างประเทศนั้นได้ถูกสถาปนามาตั้งแต่ครั้งที่ฝรั่งเศสเป็นผู้ปกครองแล้ว จึงสามารถกล่าวได้ว่าการค้าในระบบทุนนิยมประกอบกับการให้ความสำคัญกับการมีกรรมสิทธิ์ของภาคเอกชนนั้นได้ถูกผนวกเข้ากับเวียดนามได้เป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้วนั่นเอง²⁸⁰ ด้วยเหตุดังกล่าว การใช้ระบบเศรษฐกิจแบบการวางแผนจากส่วนกลางโดยปฏิเสธการยอมรับในกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลหรือเอกชนนั้น ทำให้เวียดนามทางตอนใต้เกิดปัญหาการปรับตัวอย่างมากภายหลังการรวมประเทศเป็นผลสำเร็จ และปัญหาดังกล่าวส่งผลไปสู่ปัญหาทางการผลิตและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาผลิตผลทางการเกษตรในทางตอนใต้ของเวียดนามเป็นอย่างมาก

ปัญหาเศรษฐกิจของเวียดนามเหนือ ตลอดจนการเข้ากันไม่ได้ระหว่างแนวทางของการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเหนือและใต้ที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นเหตุการณ์เชิงบริบทที่สำคัญอันนำไปสู่ปัญหาทางเศรษฐกิจและการผลิตทางการเกษตรของเวียดนามในภาพรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อภาคเกษตรกรรมเป็นหัวใจสำคัญของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศและมีความสำคัญต่อปากท้องของประชากรชาวเวียดนามย่อมสะท้อนให้เห็นถึงระดับความรุนแรงของปัญหาที่มีอิทธิพลต่อประชาชนในวงกว้าง ซึ่งหากพิจารณาอย่างถี่ถ้วน จะพบว่าต้นตอที่นำไปสู่ปัญหาเหล่านี้มีพื้นฐานมาจากแนวทางการบริหารเศรษฐกิจในภาคการผลิตแบบการวางแผนจากส่วนกลางซึ่งรัฐจะดึงเอาทรัพยากรทางการผลิตทุกด้านมาเป็นของรัฐและรัฐเป็นผู้กำหนดผลตอบแทนให้กับประชากร และผลตอบแทนต่างๆ ที่แรงงานในภาคการผลิตจะได้รับนั้นจะถูกกระจายไปตามที่รัฐเห็นสมควร

²⁸⁰ Melanie Beresford, *Vietnam, Economics and Society* (Pinter Publishers, London 1988) 54.

ผู้วิจัยเห็นว่าแนวทางการบริหารในลักษณะนี้ของเวียดนามนั้นไม่ก่อให้เกิดความคิดริเริ่มทางเศรษฐกิจใดๆ ไม่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการผลิต หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แรงงานที่มีความคิดริเริ่มทางเศรษฐกิจและมีความมานะบากบั่นในการทำงานหนักจะไม่มี ความแตกต่างกับแรงงานที่ไม่มี ความขยัน ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากผลตอบแทนที่ได้รับจะอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันหรือเท่าเทียมกัน และจะเป็นเช่นนี้ตลอดไปในระบบที่ต้องการไปสู่สังคมที่มีความ “เท่าเทียมกัน” ตามแนวทางสังคมนิยมแบบเวียดนาม ในทางกลับกัน ระบบทุนนิยมที่เวียดนามตั้งข้อรังเกียจมาแต่เริ่มต้นนั้น ประชาชนทุกคนได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะสามารถสร้างประโยชน์สูงสุดให้กับตนเอง ทว่าความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ และความมานะบากบั่นที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลนั้นจะเป็น “รางวัลของความสำเร็จ” ที่จะมีความแตกต่างกันตามแต่คุณลักษณะของแต่ละบุคคล ซึ่งแน่นอนว่า บุคคลที่มีความเฉลียวฉลาด มีความคิดสร้างสรรค์ มีความมานะบากบั่น นั้นจะมีโอกาสได้รับรางวัลของการทำงานมากกว่า กรอบความคิดที่แตกต่างกันระหว่างแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจแบบส่วนกลางกับแนวทางแบบทุนนิยมนั้นสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนว่ากรอบแนวคิดแบบทุนนิยมมิติของการสร้าง “แรงจูงใจ” ให้กับบุคคลในการทำการผลิตและมีความเต็มใจการทำงานเนื่องจากผลตอบแทนที่ได้รับจะเป็นไปในทิศทางใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญ ความคิดสร้างสรรค์ และความขยันของแต่ละบุคคล หรือกล่าวง่าย ๆ ว่าปัจเจกบุคคลแต่ละคนเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของตัวเอง โดยผลตอบแทนจะขึ้นอยู่กับสมรรถนะที่สร้างสรรค์ แรงงานที่ได้ใช้และความเพียรพยายามของตนเองเป็นสำคัญ จะเห็นได้ว่ากลไกของทุนนิยมในลักษณะนี้มีความสำคัญต่อภาคเศรษฐกิจและการผลิตเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายว่ากลไกในลักษณะนี้ไม่สามารถที่จะพบพานได้ในเวียดนามภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบการวางแผนจากส่วนกลาง และมีผลให้เวียดนามมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับต่ำมาโดยตลอดโดยเป็นปัญหาที่ตั้งแต่ครั้งยังเป็นเวียดนามเหนือ จนกระทั่งสามารถรวมประเทศได้เป็นผลสำเร็จก็ยังคงเป็นปัญหาที่ยากที่จะทำการแก้ไข

ปัญหายุ่งยากในการบริหารเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางตามแนวทางของสหภาพโซเวียตนั้นแน่นอนว่ามีผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้างของเวียดนาม เนื่องจากเป็นแนวทางที่ทำให้การผลิตในภาคการเกษตรของนั้นไร้ประสิทธิภาพอันเป็นที่มาของการทำให้ประชากรเวียดนามขาดแคลนปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการดำรงชีวิตนั่นคือ อาหารจากภาคเกษตรกรรมใช้ในการบริโภค และนอกจากนี้เมื่อเวียดนามประสบปัญหาในภาคเกษตรกรรมย่อมเป็นที่แน่นอนว่าจะมีผลกระทบต่อ

อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวมอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้โดยในทางทฤษฎีการพัฒนานั้นมีการกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มแข็งของภาคเกษตรกรรมกับการพัฒนาประเทศโดยภาคเกษตรกรรมที่มีความเข้มแข็งนั้นเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน²⁸¹ และเนื่องจากภาคเกษตรกรรมนั้นมีสัดส่วนเกือบครึ่งหนึ่งของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของเวียดนามในขณะนั้น ปัญหาทางการเกษตรจึงเป็นปัญหาของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในตัวเองอย่างไม่ต้องสงสัย

ตารางที่ 27 สัดส่วนของภาคเกษตรกรรมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของเวียดนาม²⁸²

ปี ค.ศ.	ร้อยละ/GDP
1976	50.2
1977	48.3
1978	45.7
1979	47.4
1980	51.1
1981	52.1

ที่มา ปรับปรุงจาก Vu Tuan Anh (ed), *Vietnam's Economic Reform: Results and Problems* (Social Science Publishing House, Hanoi 1994) 133.

ปัญหาภายในที่เกิดจากการบริหารแบบวางแผนจากส่วนกลางโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาผลผลิตตกต่ำในภาคการเกษตรซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศหลังภาวะสงครามเพื่อรวมประเทศนั้น แน่แน่นอนว่าจะทอนให้เห็นว่าเวียดนามไม่สามารถผลักดันการพัฒนาประเทศได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาเพื่อประสพผลสำเร็จในการพัฒนาอุตสาหกรรมตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

²⁸¹ Bruce Johnston, John Miller, 'The Role Of Agriculture in Economic Development' (1961) 51(4) *The American Economic Review* 566, 566-593.

²⁸² Vu Tuan Anh (ed), *Vietnam's Economic Reform: Results and Problems* (Social Science Publishing House, Hanoi 1994) 133.

และผู้วิจัยเชื่อแน่ว่าปัญหาดังกล่าวย่อมสร้างความไม่พึงพอใจให้กับประชากรชาวเวียดนามมากขึ้นเรื่อยๆ ตามปัญหาที่ทวีความรุนแรงขึ้น ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าความล้มเหลวในการบริหารประเทศในมิติทางเศรษฐกิจภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะ 5 ปี ทั้ง 2 แผน ตั้งแต่ 1976-1985 ย่อมมีอิทธิพลต่อความชอบธรรมธรรมในทางการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามถึงแม้ว่าคณะโปลิตบูโร และรัฐบาลเวียดนามในขณะนั้นล้วนแล้วแต่เป็นวีรบุรุษในสงครามกอบกู้เอกราชของชาติก็ตาม

ปัญหาจากบริบทภายนอกประเทศ

นอกเหนือจากสถานการณ์ภายในประเทศที่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ สถานการณ์ภายนอกประเทศที่มีผลกระทบต่อเวียดนามโดยตรงก็มีความรุนแรงไม่แพ้กัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่เวียดนามเป็นปฏิปักษ์กับจีนอย่างเต็มตัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรุกรานกัมพูชาในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1978 เพื่อล้มล้างพอลพตซึ่งเป็นพันธมิตรกับจีน และด้วยเหตุดังกล่าวนั้นก็ได้นำสร้างปัญหาความมั่นคงให้กับเวียดนามขึ้นมาโดยทันทีอันเนื่องมาจากการที่เวียดนามนั้นมีพรมแดนที่ติดกันกับจีน

ปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อการค้าของเวียดนามอีกประการหนึ่งคือการเสื่อมถอยของรัฐที่มีอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกจนไปสู่จุดสิ้นสุดอันมีสัญลักษณ์สำคัญคือการล่มสลายของกำแพงเบอร์ลินในปี ค.ศ. 1989 อันนำไปสู่การสูญเสียพันธมิตรทั้งทางในมิติทางการเมืองและเศรษฐกิจที่สำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่ง Council for Mutual Economic Assistance (CMEA, COMECON) ซึ่งการสูญเสียดังกล่าวนี้มีผลอย่างยิ่งทางเศรษฐกิจกับเวียดนามเนื่องจากเวียดนามต้องสูญเสียสิทธิประโยชน์ในทางการค้า ตลอดจนตลาดทางการค้าที่สำคัญซึ่งจากข้อมูลจนถึงหัวกลางทศวรรษที่ 1980 นั้นสินค้านำเข้าของเวียดนามนั้นมาจากประเทศในกลุ่มนี้ถึงร้อยละ 40 ในขณะที่สินค้าส่งออกของเวียดนามที่มาสู่ประเทศกลุ่มนี้นั้นอยู่ในอัตราร้อยละ 60²⁸³

²⁸³ Leslie Holmes, 'Vietnam In A Comparative Communist And Postcommunist Perspective' in Stephanie Balme, Mark Sidel (eds), *Vietnam's New Order: International Perspectives On The State And Reform In Vietnam* (Palgrave macmillan, Hampshire 2007) 13.

สถานการณ์ภายนอกที่ผู้วิจัยถือว่ามีความสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนท่าทีของเวียดนามโดยตรงประการสุดท้ายคือการปรับนโยบายสู่กลาสโนสต์ (glasnost) และเปเรสตรอยกา (perestroika) ของนาย Gorbachev จนนำไปสู่การล่มสลายของสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ.1991 ซึ่งยิ่งซ้ำเติมสถานการณ์ที่เลวร้ายอยู่แล้วของเวียดนามให้แย่ลงไปอีก เนื่องจากการการสูญเสียผู้ให้ความช่วยเหลือที่สำคัญในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการทหาร นอกจากนี้ยังถือเป็นการสิ้นสุดอย่างเป็นทางการของ COMECON²⁸⁴ ยิ่งไปกว่านั้นการล่มสลายของสหภาพโซเวียตยังทำให้เวียดนามไม่มีพันธมิตรที่มีฐานะเป็นประเทศมหาอำนาจอีกต่อไปในขณะที่เวียดนามยังคงมีท่าทีที่เป็นปรปักษ์กับประเทศมหาอำนาจเพียงหนึ่งเดียวในโลกที่เหลืออยู่ทั้งในแง่ภูมิของอุดมการณ์ทางการเมืองและแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจอยู่นั้นคือสหรัฐอเมริกาซึ่งมิได้เป็นผลดีกับเวียดนามเลย

นอกจากปัจจัยภายนอกที่มีผลโดยตรงต่อการอยู่รอดของเวียดนามดังที่กล่าวแล้ว ผู้วิจัยเชื่อว่าปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความล้มเหลวทางเศรษฐกิจของเวียดนามเมื่อเทียบกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเดียวกัน อันสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนหากพิจารณาตัวเลขในเชิงสถิติ เช่น ในปี ค.ศ.1985 เวียดนามเป็นประเทศที่มี GDP Per Capita ต่ำที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ 239 เหรียญสหรัฐ ในขณะที่มาเลเซียซึ่งมี GDP Per Capita อยู่ที่ 2226 เหรียญสหรัฐ และสิงคโปร์นั้นมีตัวเลขสถิติดังกล่าวอยู่ที่ 7223 เหรียญสหรัฐ²⁸⁵ ตัวเลขสถิติดังกล่าวนอกจากจะสะท้อนถึงความสำเร็จหรือล้มเหลวการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้การบริหารงานของประเทศต่างๆ แล้ว ยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของประชากรในประเทศภายใต้การบริหารงานของรัฐบาลประเทศนั้นๆ ซึ่งเป็นที่ชัดเจนว่าเวียดนามนั้นมีปัญหาการบริหารเศรษฐกิจเป็นอย่างยิ่งหากเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคเดียวกัน

²⁸⁴ Ibid (n 227) 702-705.

²⁸⁵ World Bank,

< <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=1985&locations=MY-SG-Z4-VN&start=1960> > accessed 20 October 2017.

จากประเด็นปัญหาที่เวียดนามเผชิญอยู่ตั้งแต่รวมประเทศเป็นผลสำเร็จจนกระทั่งถึงช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาภายในที่เกิดจากระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลาง ผนวกกับปัญหาที่เกิดจากเหตุการณ์หรือบริบทภายนอกประเทศล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่ส่งผลอย่างยิ่งต่อความชอบธรรมในการบริหารประเทศของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ซึ่งผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ถึงปัญหาความชอบธรรมในการบริหารประเทศของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามที่ก่อตัวขึ้น และน่าจะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่นโยบายโดยเหมยของเวียดนามในท้ายที่สุดเพื่อนำไปสู่คำตอบที่เกี่ยวกับการเปิดรับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจของเวียดนามว่าเป็นไปในลักษณะใด

ปัญหาด้านอำนาจอันชอบธรรมในการบริหารประเทศ

Leslie Holmes²⁸⁶ ได้นำเสนอกรอบในการพิจารณาแหล่งที่มาของอำนาจอันชอบธรรมในการบริหารประเทศทั้งมีติภายในประเทศ 7 แหล่งที่มา และภายนอกประเทศไว้ 3 แหล่งที่มา โดยที่มาของความชอบธรรมในการบริหารประเทศที่มาจากแหล่งภายในประเทศนั้น ได้แก่

- แหล่งที่มาจากวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น อำนาจจากสวรรค์ อำนาจจากการเป็นเชื้อพระวงศ์ที่สืบสิทธิ์ในการปกครอง
- อำนาจบารมี ซึ่งโดยทั่วไปจะมาเป็นอำนาจที่มาหลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงสำคัญๆ
- อำนาจที่เกิดจากการอธิบายเป้าหมายที่ต้องการบรรลุของสังคมและการปกครองของผู้ปกครองจะนำไปสู่เป้าหมายดังกล่าว
- อำนาจที่เกิดจากมติในเชิงชาตินิยม อาทิการปกป้องอำนาจอธิปไตยของรัฐ
- อำนาจที่เกิดขึ้นจากการก่อกำเนิดวัฒนธรรมใหม่ๆ ของสังคม
- อำนาจอันเกิดจากการผลของการกระทำที่สร้างคุณค่า หรือผลงานที่สร้างประโยชน์ต่อสังคม

²⁸⁶ Leslie Holmes, *Post-Communism* (Duke University Press, Durham 1997) 42-45.

- อำนาจที่เกิดจากกฎหมายให้อำนาจไว้ เช่นกฎหมายรัฐธรรมนูญ

อำนาจอันชอบธรรมที่มาจากปัจจัยภายนอก ได้แก่

- การเป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการจากประเทศอื่นๆ หรือองค์การระหว่างประเทศ
- การให้การช่วยเหลือจากต่างประเทศอันแสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนให้รัฐบาลยังคงทำการบริหารประเทศต่อไป
- การดำรงไว้ซึ่งแนวทางที่เป็นแบบแผนจากประเทศที่เป็นต้นแบบ

ในกรณีความชอบธรรมภายใน อันนำไปสู่การบริหารประเทศของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม นั้นแหล่งของความชอบธรรมสำคัญนั้นมาจากการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ คือการที่เวียดนามสามารถกอบกู้เอกราชได้จากทั้งฝรั่งเศสและขั้วใต้อเมริกาได้ เป็นผลสำเร็จจนเป็นผลให้เกิดวีรบุรุษสงครามคนสำคัญ ไม่ว่าจะเป็น Ho Chi Minh Le Duan Pham Van Dong หรือ Vo Nguyen Giap ที่มีเกียรติภูมิในฐานะผู้นำมาซึ่งเอกราชอำนาจอธิปไตยของชาติ ซึ่งความชอบธรรมในมิตินี้เป็นความชอบธรรมที่สำคัญที่สุดในการเข้าบริหารประเทศของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามตามความเห็นของผู้วิจัย ภายหลังจากเข้าปกครองประเทศแล้วพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้อ้างแนวทางที่ต้องการนำพาประเทศไปสู่การบรรลุการเป็นสังคมนิยมอย่างแท้จริงที่ทุกคนจะมีความเท่าเทียมกันและปราศจากการกดขี่ขูดรีดจากชนชั้นนายทุนด้วยวิธีการบริหารเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางซึ่งการมีเป้าหมายที่ชัดเจนและการนำเสนอวิธีการดำเนินการที่ชัดเจนนั้นก็ถือได้ว่าสร้างความชอบธรรมให้กับพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ในช่วงแรกของการบริหารประเทศ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้รับความชอบธรรมในการบริหารจากเหตุการณ์สำคัญภายในคือการรวมประเทศ ตลอดจนมีความชอบธรรมอันเนื่องมาจากเป้าหมายและวิธีการไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจน

อย่างไรก็ดี ดังที่ได้นำเสนอแล้วว่าการบริหารเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางนั้นสร้างปัญหาอย่างไรให้กับประเทศเวียดนาม ซึ่งปัญหานั้นเป็นปัญหาที่ร้ายแรงและกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวเวียดนามในวงกว้าง แม้ว่าความชอบธรรมในมิติของอำนาจอธิปไตยและชาตินิยมจะยังคงอยู่ แต่เป็นที่ชัดเจนว่าความชอบธรรมในแนวทางการนำพาประเทศไปเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้นเป็นปัญหา ซึ่งส่งผลให้ความชอบธรรมในแง่ของการสร้างประโยชน์หรือการมีผลการ

ดำเนินการที่ดี (performance-base legitimacy) โดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยชน์ในทางเศรษฐกิจนั้น ไม่เกิดขึ้น ช้ำร้ายไปกว่านั้นอาจไปกระทบกระเทือนต่อความชอบธรรมด้านอำนาจบารมี และชาตินิยม ให้เสื่อมถอยลงไปอีกด้วย ดังนั้น หากว่าเวียดนามต้องการแก้ไขปัญหาวิกฤตทางด้านความชอบธรรม ในการบริหารในมิติภายในประเทศ และรักษาความชอบธรรมในมิติที่มีอยู่เดิมเอาไว้ เวียดนามต้อง ตัดสินใจบางประการเพื่อสร้างความแข็งแกร่งในด้านความชอบธรรมเพิ่มเติมในมิติอื่นๆ ซึ่งในผู้วิจัย เห็นว่าความชอบธรรมในแง่มุมมองของการมีผลการปฏิบัติในการบริหารประเทศเป็นที่ยอมรับนั้นจะเป็น สิ่งที่สามารถจะนำมาบอกคู่ความชอบธรรมในภาพรวมขึ้นมาได้เนื่องจากเป็นความชอบธรรมที่มีมิติที่มี ความเกี่ยวข้องกับข้อกับความเป็นอยู่ของประชาชนในรัฐ โดยผลการบริหารงานของรัฐสามารถที่จะทำให้ ประชาชนรู้สึกมีความสุขและมีความกินดีอยู่ดี ซึ่งจะส่งผลให้พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามนั้นยังสามารถบริหารประเทศต่อไปได้โดยไม่มีปัญหาด้านความมั่นคงภายใน

ในกรณีของแหล่งอำนาจอันชอบธรรมที่มาจากปัจจัยภายนอกประเทศนั้น ในกรณี ของเวียดนามหลังการรวมประเทศเป็นผลสำเร็จนั้น พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามมีความชอบธรรมจาก การยอมรับของประเทศต่างๆ ซึ่งถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นความชอบธรรมที่ได้รับในบริบทของทุกประเทศ ในโลกทว่าเวียดนามก็ยังเป็นที่ยอมรับของประเทศในกลุ่มของสหภาพโซเวียต นอกจากนี้เวียดนามยัง ได้รับความช่วยเหลือจากประเทศในกลุ่มนี้ในมิติต่างๆ อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นการเมือ่ง การทหาร และเศรษฐกิจ (ซึ่งก็อยู่ในระดับที่ยังไม่ทำให้เศรษฐกิจของเวียดนามดีขึ้นมากนัก) อย่างไรก็ตาม การล่มสลายของอุดมการณ์แบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออก ตลอดจนการล่มสลาย ของสหภาพโซเวียตนั้นทำให้อำนาจชอบธรรมที่มาจากมิติภายนอกของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามนั้น สูญสลายไป เวียดนามจึงเหลือเพียงแหล่งอำนาจอันชอบธรรมภายในประเทศเท่านั้นที่จะทำให้ดำรงไว้ ซึ่งการบริหารประเทศของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ดังนั้นพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามจึงต้องเร่ง สร้างความชอบธรรมในมิติใหม่ๆ ตลอดจนรักษาไว้ซึ่งความชอบธรรมของพรรคในการบริหารประเทศ นอกจากนี้ พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามต้องทบทวนหรือแสวงหาแหล่งอำนาจอันชอบธรรมจาก ภายนอกประเทศขึ้นมาทดแทนการสูญหายไปของอำนาจอันชอบธรรมในมิตินี้ซึ่งแน่นอนว่าเวียดนาม จะต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้ได้รับการยอมรับ หรือคบหาสมาคมกับประเทศอื่นๆ ที่เหลืออยู่จึง นำไปสู่การเปิดประเทศตามนโยบายโดยเหมยนั้นเอง

ความสำคัญของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจต่อเวียดนาม

เวียดนามประสบปัญหาอันเนื่องมาจากการมีแนวทางการบริหารเศรษฐกิจที่ไม่สร้าง แรงจูงใจ ไม่สร้างประสิทธิภาพในการผลิต ไม่สร้างการเจริญเติบโต นอกจากนี้ปัจจัยภายนอกประเทศ

ก็ยังสร้างภาวะกดดันให้กับรัฐบาลเวียดนามโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวันที่แทบไม่เหลือพันธมิตรทางอุดมการณ์อยู่ในโลก ยิ่งไปกว่านั้น เวียดนามยังประสบความล้มเหลวและมีความตกต่ำอย่างยิ่งทางเศรษฐกิจเมื่อเทียบกับประเทศในภูมิภาค แน่ใจว่าชาวเวียดนามที่ตกอยู่ภายใต้การบริหารประเทศตามแนวทางนี้ย่อมไม่พึงพอใจแม้ว่าจะไม่สามารถแสดงออกได้อย่างชัดเจนก็ตาม ปัญหาและสถานะความกดดันต่างๆ เหล่านี้ผลักดันให้พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อแก้ไขปัญหาภายในทั้งในด้านแนวทางการบริหารเศรษฐกิจที่เป็นปัญหา และตอบสนองตลอดจนรับมือกับสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปภายนอก และเร่งฟื้นฟูความชอบธรรมของพรรค โดยสื่อสารมวลชนของเวียดนามได้เปิดเผยข้อมูลที่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามยอมรับความผิดพลาดในแนวทางการบริหารเศรษฐกิจซึ่งต้องได้รับการเปลี่ยนแปลงว่า

“...In the past ten years (1975-1985) we have made a lot of mistakes in determining our objectives and approach to building the material and technological foundations for socialist reform and economic management. The concrete targets for determining and administering prices, currency exchange and the steps taken in revising wages and prices have been established without careful preparation and were not suitable for real situation. Errors in the leadership and administration of the economy over the last five years (1980-1985) in distributiong and transporting food were very serious...”²⁸⁷

คำถามในประเด็นสำคัญคือ พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามควรมีแนวทางอย่างไรจึงจะสามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ คำตอบในประเด็นนี้นั้นเป็นที่กระจ่างชัดในการประชุมสมัชชาแห่งชาติพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 6 อันเป็นการนำมาสู่การประกาศใช้นโยบายโดยเหมย (doi moi) ซึ่งหมายถึงการปรับเปลี่ยนท่าทีทางการเมืองระหว่างประเทศโดยการเปิดประตูรับความสัมพันธ์กับนานาชาติโดยไม่คำนึงถึงรูปแบบของการปกครองที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ อีกประเด็นสำคัญของ

²⁸⁷ Ibid (n 228) 51.

นโยบายนี้คือ การยอมรับหรือยอมจำนนต่อแนวทางการบริหารเศรษฐกิจแบบกลไกตลาดตามแนวทางทุนนิยมและเข้าสู่โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจเนื่องจากเป็นแนวทางที่สามารถสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจเรื้อรังเวียดนามมาตั้งแต่ครั้งยังเป็นเวียดนามเหนือตลอดมาจนกระทั่งสามารถรวมประเทศได้เป็นผลสำเร็จได้ในปี ค.ศ.1975

อย่างไรก็ดี การเปลี่ยนแปลงนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามไปสู่การมีแนวทางการบริหารเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้นก็ไม่ได้เป็นไปโดยง่ายแม้จะมีความเด่นชัดว่าปัญหาของประเทศนั้นเกิดขึ้นเนื่องมาจากการบริหารเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางที่ไม่สามารถสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้ก็ตาม ในความเป็นจริง การก่อร่างหรือกำเนิดของนโยบายโดยเหมาชนั้นมีเค้าลางมาตั้งแต่ความพยายามแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและภาคการผลิตในภาคเกษตรกรรมของประเทศ โดยมีการทดลองใช้ระบบกลไกตลาดในสหกรณ์ขนาดเล็กมาตั้งแต่ครั้งแผนพัฒนาระยะ 5 ปี แผนที่ 2 แล้ว แต่การทดลองที่มีระดับเล็กๆ ดังกล่าวก็ไม่สามารถที่จะนำมาแก้ไขปัญหาของประเทศในภาพรวมได้ ในทางกลับกันถ้าพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามจะทำการเปลี่ยนแปลงในระดับที่ใหญ่ขึ้นจนมีลักษณะที่เป็นนโยบายของประเทศนั้นก็จะเป็นการขัดต่อหลักการของ Marx-Lenin-Stalin ในมิติของวิธีการไปสู่สังคมนิยมที่พึงปรารถนาอย่างชัดเจนซึ่งด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้จึงทำให้การออกนโยบายของประเทศที่มีลักษณะที่มีแนวทางทุนนิยมเข้ามาข้องเกี่ยวนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบาก ด้วยเหตุดังกล่าวนี้จึงทำให้โดยโดยเหมาชนั้นเป็นนโยบายที่ผ่านการต่อสู้ทางความคิดระหว่างสองกลุ่มใหญ่ๆ ที่อยู่ในพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามนั่นคือ กลุ่มอนุรักษนิยม (conservatives) ซึ่งมีบุคคลสำคัญคือ Le Duan Le Duc To Pham Van Dong Nguyen Co Thach Mai Chi Tho Truong Chinh (ในช่วงก่อนการประกาศใช้นโยบาย doi moi) กับกลุ่มที่เน้นการแก้ปัญหาของประเทศที่อยู่บนพื้นฐานของการมองปัญหาที่แท้จริงที่ดำรงอยู่และต้องการแก้ปัญหาดังกล่าวแม้ว่าแนวทางการแก้ปัญหาจะเบี่ยงเบนไปจากแนวทางเดิมก็ตาม ซึ่งกลุ่มนี้เรียกว่ากลุ่มนักปฏิบัติ (pragmatism) หรือกลุ่มนักปฏิรูป (reformers) ที่นำโดย Vo Van Kiet Nguyen Van Linh และ Truong Chinh (ตั้งแต่ ค.ศ.1986) โดยความไม่ลงรอยทางความคิดระหว่างทั้งสองฝ่ายในแนวทางการแก้ไขปัญหาของประเทศระหว่างกลุ่มทั้งสองนั้นมีเค้าลางมาตั้งแต่ช่วงต้นยุคทศวรรษที่ 1980 แล้วโดยในช่วงแรกๆ นั้นฝ่ายอนุรักษนิยมนั้นจะมีทิศทางที่ได้เปรียบเนื่องจากกลุ่มอนุรักษนิยมนั้นเป็นกลุ่มที่มีพลังอำนาจในพรรค ทว่าเมื่อปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศเลวร้ายลงเรื่อยๆ ประกอบกับปัญหาดังกล่าวนั้นผูกติดอยู่กับการอยู่รอดของประชากรของประเทศ ซึ่งหมายความว่าปัญหาดังกล่าวนั้นอยู่บนพื้นฐานที่สำคัญและมีความเร่งด่วนมากกว่าปัญหาความขัดแย้งหรือการไม่สอดคล้องในเชิงอุดมการณ์ จึงทำให้ทิศทางความได้เปรียบในเชิงการเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาของประเทศโน้มเอียงมายังฟากฝั่งของนักปฏิรูป และนโยบายโดยเหมาชนั้นก็เกิดขึ้นได้ในท้ายที่สุด

ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเวียดนามต้องเปิดรับเศรษฐกิจแบบกลไกตลาดเพื่อความอยู่รอดของประเทศโดยโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจเป็นพลังที่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามต้องนำเข้ามาใช้ในเพื่อแก้ไขปัญหา ตลอดจนนำมาสร้างผลงานในเชิงการบริหารประเทศที่ประชาชนชาวเวียดนามจะต้องสามารถสัมผัส และจับต้องได้จริงเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ พลังของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจได้เข้าไปสู่เวียดนามในฐานะเป็นพลังที่ก่อเกิดความอยู่รอดของประเทศ และประชากรเวียดนาม โดยเวียดนามไม่สามารถปฏิเสธ หรือต้านทานพลังของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจได้เนื่องจากว่าโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจและทุนนิยมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่นำไปสู่การพัฒนาประเทศ และเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนประเทศไปสู่การพัฒนาในรูปแบบใหม่

เวียดนามภายใต้โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ

หลังจากที่เวียดนามได้ปรับเปลี่ยนมาใช้นโยบายการบริหารเศรษฐกิจแบบใหม่ โดยละทิ้งการบริหารจากส่วนกลางมาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยใช้กลไกตลาดเพื่อแก้ไขปัญหาด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งแน่นอนนโยบายจะได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 นั้น ปัญหาเศรษฐกิจของเวียดนามได้รับการแก้ไขโดยเวียดนามมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นเป็นอย่างมากและนอกจากนี้เวียดนามยังเข้าไปสู่โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจอย่างเต็มตัวโดยมีการเข้าเป็นสมาชิกกับอาเซียนในปี ค.ศ.1995²⁸⁸ มีข้อตกลงร่วมในระดับทวิภาคีร่วมกับสหรัฐอเมริกาซึ่งมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ.2001²⁸⁹ ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ในการปรับความสัมพันธ์ระหว่างกันให้กลับมาสู่ระดับที่เป็นปกติของอดีตคู่ปรปักษ์ เข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกในปี ค.ศ.2007²⁹⁰ และในปัจจุบันเวียดนามยังมีข้อตกลงในเขตการค้าเสรีที่มีผลบังคับใช้แล้วทั้งสิ้นถึง 13 เขต รอกการ

²⁸⁸ About ASEAN,

< <http://asean.org/asean/about-asean/> > accessed 20 October 2017.

²⁸⁹ The U.S.- Vietnam Bilateral Trade Agreement,

< <https://vn.usembassy.gov/our-relationship/policy-history/bilateral-trade-agreement/> > accessed 20 October 2017.

²⁹⁰ Vietnam And The WTO,

< https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/vietnam_e.htm > accessed 20 October 2017.

บังคับใช้อีก 1 เขต (Trans Pacific Partnerships- TPP) และอยู่ในขั้นตอนการเจรจาอีก 2 เขต เศรษฐกิจ ซึ่งข้อตกลงเขตการค้าเสรีของเวียดนามที่มีผลบังคับใช้แล้วนั้นมี มากเป็นลำดับที่ 3 ในภูมิภาคอาเซียนโดยเป็นรองเพียงสิงคโปร์ที่มีเขตการค้าเสรีที่มีผลบังคับใช้ 20 เขต และมาเลเซียที่มีเขตการค้าเสรีที่มีผลบังคับใช้ 14 เขต²⁹¹

การเปิดรับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจอย่างเต็มตัวของเวียดนามนั้นมีผลทำให้ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำของเวียดนามได้รับการแก้ไขโดยเวียดนามมีระดับของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับที่ดีขึ้นจากเดิมเป็นอย่างมาก และประชากรชาวเวียดนามมีความกินดีอยู่ดีขึ้นผิดไปจากในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงนโยบาย และผลในเชิงบวกที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนนโยบายของเวียดนามนั้นสะท้อนให้เห็นว่า นอกเหนือจากที่เวียดนามจะสามารถนำพาประเทศให้มีความระดับการพัฒนาเศรษฐกิจที่ดีขึ้นแล้ว พรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลเวียดนามยังสามารถสร้างความชอบธรรมในการบริหารประเทศบนพื้นฐานของผลงานที่รัฐบาลได้ดำเนินการ ซึ่งถือเป็นการสร้างความชอบธรรมภายในประเทศในมิติที่แตกต่างจากเดิม นอกจากนี้เวียดนามยังสามารถขยายความชอบธรรมภายนอกประเทศไปในแนวทางที่เปลี่ยนไปจากเดิมที่พึ่งการยอมรับและการให้ความช่วยเหลือจากกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์เดิมเพียงเท่านั้น กลายมาเป็นการได้รับความชอบธรรมในการบริหารประเทศภายใต้บริบททางเศรษฐกิจในปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ซึ่งเวียดนามมีการติดต่อ ทำการค้า และมีความเชื่อมโยงในมิติของการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศกับประเทศเกือบทั้งโลกดังที่ได้นำเสนอไว้แล้วก่อนหน้านี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

²⁹¹Free Trade Agreements, Asian Regional Integration Center,

< <https://aric.adb.org/fta-country> > accessed 20 October 2017.

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2016&locations=VN-TH&start=1985>

ตารางที่ 28 ตารางแสดงการเปรียบเทียบการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเวียดนามในช่วงเวลาต่าง ๆ²⁹²

Year	Growth Rate (%)	GDP Per capita (USD)
1985	3.806	239
1995	9.54	288
2005	7.547	699
2015	6.679	2107

ที่มา World Bank, (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2016&locations=VN-TH&start=1985>) 20 October 2017

จะเห็นได้ว่าการเข้าสู่โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจของเวียดนามเป็นการผนวกเวียดนามเข้ากับโลกเสรีนิยมอย่างไม่สามารถที่จะหลุดพ้นไปได้ เวียดนามได้แปรสภาพจากประเทศที่มีมิติทางการเมืองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่เป็นเผด็จการ และมีแนวทางการบริหารเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลาง ไปสู่การเป็นประเทศที่มีมิติทางการเมืองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่เป็นเผด็จการ ทว่ามีการบริหารเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยมีกลไกตลาดเป็นเครื่องมือและประเด็นที่สำคัญคือการปรับตัวของเวียดนามดังกล่าวสามารถแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ และพัฒนาประเทศไปได้ในอีกระดับ

ระดับของการพัฒนาเศรษฐกิจของเวียดนามนั้นก็เป็นที่น่าสนใจ แม้ว่าสาเหตุหลักของการเปลี่ยนแปลงของประเทศเวียดนามนั้นจะมาจากการเข้าสู่โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมก็ตาม แต่ภายในระยะเวลา 30 ปี หลังการประกาศนโยบายโดยเหมยนั้นเวียดนามได้พัฒนาจากจุดที่แทบเรียกได้ว่าเป็นประเทศที่ล้มละลายมาสู่จุดที่เป็นประเทศที่มีอัตราการพัฒนาทางเศรษฐกิจได้ในระดับต้นๆ ของภูมิภาคอาเซียน ผู้วิจัยเชื่อว่าเวียดนามน่าจะมีคุณสมบัติบางประการที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเอื้ออำนวยให้เวียดนามสามารถมาสู่จุดของการพัฒนาเศรษฐกิจ

²⁹² World Bank,

< <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2016&locations=VN-TH&start=1985>

> accessed 20 October 2017.

ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเวียดนามเป็นรัฐที่มีความเข้มแข็งและเด็ดขาดในเชิงอำนาจการบริหารประเทศอันเห็นได้จากการเป็นรัฐเผด็จการที่มีเพียงพรรคเดียวใช้อำนาจในการบริหารประเทศนั้น การพัฒนาทางเศรษฐกิจในระดับก้าวกระโดดมีแนวโน้มจะเป็นปัจจัยที่มาจากการบริหารเศรษฐกิจตามแนวทางเสรีนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีนิยมแบบดั้งเดิม (neo-classical economy) ซึ่งเน้นการจำกัดบทบาทรัฐและเน้นการทำงานของกลไกตลาดแต่เพียงอย่างเดียว

การพิจารณาปัจจัยสำคัญที่เป็นส่วนในการเสริมสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจในรัฐสังคมนิยม นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศที่น่าจะพอเทียบเคียงได้กับการพัฒนาเศรษฐกิจของเวียดนามนั้นคือ ตัวแบบรัฐเพื่อการพัฒนา (developmental state) โดยแก่นสารของตัวแบบนี้คือการให้ความสำคัญบทบาท และคุณสมบัติในเชิงอำนาจที่มีความเป็นอิสระของรัฐในการดำเนินนโยบายท่ามกลางระบบเศรษฐกิจแบบกลไกตลาด ในการนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในเอเชียตะวันออก ไม่ว่าจะเป็นญี่ปุ่น เกาหลีใต้ หรือ ไต้หวัน ซึ่งการมีบทบาทของรัฐในเชิงเศรษฐกิจตามแนวทางนี้จะไม่สอดคล้องกับการปกครองแบบพหุนิยม หรือประชาธิปไตยเท่าใดนัก²⁹³ ดังนั้น การศึกษาของนักวิชาการในกลุ่มนี้ ประเด็นที่สำคัญประเด็นหนึ่งนั้นคือความพยายามในการให้คำอธิบายความเป็นอิสระของรัฐในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจซึ่งมีผลต่ออัตราการเจริญเติบโตในระดับสูง ซึ่งกรณีนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าคุณสมบัติของรัฐเพื่อการพัฒนาในด้านความเป็นอิสระของรัฐและหน่วยงานรัฐนั้นเป็นประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับการที่เวียดนามเดินทางมาสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับปัจจุบันได้ และยิ่งไปกว่านั้น เวียดนามนั้นมีระดับของความเข้มแข็งของรัฐ ตลอดจนความเป็นอิสระของรัฐที่อยู่ในระดับที่มากกว่ารัฐในตัวของรัฐเพื่อการพัฒนาเหล่านี้มาก ซึ่งความเป็นอิสระในการดำเนินนโยบายตลอดจนความเป็นหนึ่งเดียวในแนวทางการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายของชาตินั้น เป็นปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจที่สำคัญของเวียดนาม และสอดคล้องกับตัวแบบรัฐเพื่อการพัฒนาที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นอิสระของรัฐกับการพัฒนาเศรษฐกิจเอาไว้

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าตัวแบบรัฐเพื่อพัฒนานั้นเป็นความพยายามในการให้คำอธิบายการพัฒนาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในเอเชียตะวันออกโดยการอธิบายตามแนวทางนี้เป็นการให้คำอธิบายในลักษณะที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับรัฐ หรือระบบกลไกตลาด แต่เพียงด้านเดียว โดยการอธิบายตามแนวทางนี้นั้นเป็นการผสมผสานแนวการอธิบายทั้งสองด้านซึ่งทำให้การอธิบายปรากฏการณ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศนี้เป็นไปอย่างสอดคล้องและ

²⁹³ Ziya Onis, 'The Logic Of Developmental State'(1991)24(1) Comparative Politics 109, 119.

ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น โดยนักวิชาการสำคัญในกลุ่มนี้มีอยู่หลายๆ ท่าน อาทิ Chalmers Johnson Alice Amsden Robert Wade Bruce Cummings

นักวิชาการในกลุ่มนี้อธิบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเอเชียตะวันออกโดยไม่ได้ปฏิเสธความสำคัญของระบบกลไกตลาดในระบบเศรษฐกิจ ทว่าพยายามเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสำคัญของตัวแสดงที่เป็นรัฐ และเครื่องมือในเชิงสถาบันของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยราชการ กลุ่มนักคิดชั้นนำ กับความพยายามในการปรับแต่งผลของซึ่งเกิดจากการทำงานของกลไกตลาดซึ่งจะต้องเกิดในความเป็นจริง โดยอาศัยบทบาทของรัฐ ชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ มาเป็นเครื่องมือหรือกลไกสำคัญในการปรับแต่งผลของกลไกตลาด บนพื้นฐานของเป้าหมายในการพัฒนาประเทศระยะยาวซึ่งรัฐได้พิจารณาแล้วว่าเป็นภาคธุรกิจ หรือภาคการผลิตที่สำคัญอันจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศให้เติบโตอย่างรวดเร็ว

วิธีการควบคุมกลไกตลาดดังกล่าวนี้สามารถกล่าวโดยรวมได้ว่า รัฐจะมีบทบาทในหลายๆ มิติเพื่อดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการทำให้ภาคอุตสาหกรรมที่รัฐได้เลือกแล้วมีการเจริญเติบโต และเพิ่มความสามารถทางการแข่งขัน ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนของรัฐในภาคอุตสาหกรรมที่รัฐได้เลือกแล้ว การให้เงินสนับสนุนแบบมีเงื่อนไขที่ควบคู่ไปกับมาตรการในการควบคุมผลการดำเนินการที่เข้มงวด การควบคุมจำนวนผู้ผลิตที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมที่รัฐได้เลือก การควบคุมทางด้านกำไรทางการเงิน หรือการออกนโยบายการคลังเพื่อให้อุตสาหกรรมเจริญเติบโต

การดำเนินการของรัฐให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแนวทางดังกล่าวนี้ปฏิเสธไม่ได้ว่าในบริบทของประเทศที่นักวิชาการเหล่านี้ทำการศึกษา ปัจจัยที่เด่นชัดคือบทบาทของรัฐและตัวแสดงที่เป็นเครื่องมือสำคัญทางเศรษฐกิจของรัฐ โดยต้องเป็นบทบาทที่มีความเป็นอิสระเพียงพอที่จะดำเนินนโยบายให้บรรลุผลโดยมีแรงต่อต้านหรือขัดขวางให้น้อยที่สุด ซึ่งความเป็นอิสระในการตัดสินใจและดำเนินนโยบายของทั้งญี่ปุ่น เกาหลี และไต้หวัน ก็เป็นประเด็นสำคัญที่นักวิชาการในกลุ่มนี้ตั้งข้อสงสัยและให้คำอธิบาย เช่น ในกรณีของญี่ปุ่นนั้นบทบาทความเป็นหนึ่งเดียวกันของชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีที่มาจาก การตั้งมาตรฐานในการรับเข้ามาสู่การเป็นตัวแสดงภาครัฐที่อยู่ในระดับสูงมากซึ่งนอกเหนือจากการที่รัฐจะได้บุคคลที่มีความสามารถในการทำงานแล้ว เมื่อเข้ามาทำงานแล้วกลุ่มบุคคลที่สามารถเข้ามาได้นั้นก็ล้วนแล้วแต่จะมีพื้นฐานครอบครัว การศึกษา ที่เป็นแบบเดียวกัน และมีความรู้สึกที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอันนำไปสู่เป้าหมายแบบเดียวกันในการนำรัฐไปสู่การพัฒนา

เศรษฐกิจ เป็นต้น²⁹⁴ อย่างไรก็ตาม การมีอิสระของรัฐนั้นจะควบคู่มา กับปัญหาในด้านของความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และการรับผิดชอบ (accountability) ซึ่งประเทศญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และไต้หวันก็จะมีวิธีการในการรับมือกับปัญหานี้ที่แตกต่างกันไป เช่น การที่หน่วยงาน Ministry of International Trade and Industry, MITI ของญี่ปุ่น หรือ Economic Policy and Economic Planning Board, EPB ของเกาหลีใต้ได้รับการออกแบบให้เป็นหน่วยงานที่มีขนาดไม่ใหญ่แต่ให้มีบุคลากรเพียงพอต่อการทำงาน ซึ่งจะได้รับอำนาจอย่างเต็มที่เฉพาะในการดำเนินกิจกรรมตามนโยบายเฉพาะส่วนของอุตสาหกรรมที่รัฐเลือกเท่านั้น และนอกเหนือจากออกแบบหน่วยงานให้มีขนาดเล็กแล้ว ประชาสังคมก็ยังคงเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่จะมีบทบาทในการช่วยตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐโดยกรณีนี้ Amsden ได้ชี้ให้เห็นถึงกลุ่มการเคลื่อนไหวของนักเรียนในเกาหลีใต้²⁹⁵

หากเทียบเคียงเวียดนามกับตัวแบบของกลุ่มประเทศรัฐเพื่อการพัฒนา นั้น จะเห็นได้ว่าในกรณีของเวียดนามนั้น จะมีปัจจัยที่คล้ายคลึงกับตัวแบบรัฐเพื่อการพัฒนา คือ การที่รัฐมีอำนาจการดำเนินการตามเป้าหมายของรัฐที่เป็นอิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นรัฐบาลเผด็จการที่มีพรรคเดียวของเวียดนามนั้นแทบจะทำให้การดำเนินการไปสู่เป้าหมายของเวียดนามไม่ได้รับการต่อต้านจากกลุ่มใดในสังคมเลย และนอกจากนี้การกำหนดเป้าหมายของรัฐยังกระทำได้ง่ายกว่าญี่ปุ่น เกาหลีใต้ หรือแม้กระทั่งไต้หวันอีกด้วย เพราะการกำหนดเป้าหมายนั้นอาศัยเพียงการหารือ หรือโต้แย้งกันภายในพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเท่านั้น ซึ่งจุดแข็งในด้านนี้ของเวียดนามนั้นในความเห็นของผู้วิจัยนั้นในบางครั้งก็สามารถเป็นจุดอ่อนได้เช่นกัน เช่น กรณีของการกำหนดเป้าหมายในการไปสู่สังคมนิยมที่เท่าเทียมกันโดยใช้วิธีการวางแผนเศรษฐกิจจากส่วนกลาง ซึ่งก็ได้รับการพิสูจน์แล้วว่า เป็นแนวทางที่ล้มเหลว แต่การกำหนดเป้าหมายที่ถูกต้องก็พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่ารัฐตัดสินใจกำหนดเป้าหมายของรัฐได้ถูกต้องดังเช่นการละทิ้งระบบการวางแผนจากส่วนกลางเข้ามาสู่โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศได้ อย่างไรก็ตาม ในส่วนนี้ผู้วิจัยต้องการนำเสนอเพียงเวียดนามมีอิสระในการดำเนินการตามเป้าหมายของรัฐอย่างเต็มที่ และอยู่ในระดับที่มากกว่าตัวแบบรัฐเพื่อการพัฒนาอีกด้วย

อีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญคือ การที่เวียดนามไม่ต้องห่วงกังวลในเรื่องของ accountability มากในระดับที่ประเทศญี่ปุ่น หรือเกาหลีใต้เผชิญ เนื่องมาจากปัจจัยที่สืบเนื่องมาจากปัจจัยแรก คือการที่เวียดนามมีการบริหารแบบเผด็จการเพียงพรรคเดียว ซึ่งประเด็นนี้จะทำให้

²⁹⁴ Ibid (n 102).

²⁹⁵ Ibid (n 103).

เวียดนามจะเดินทางไปสู่เป้าหมายด้วยวิธีการที่เด็ดขาดและรวดเร็วมากกว่า อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ว่าเวียดนามจะไม่ประสบปัญหาในเรื่องการตรวจสอบการบริหารของรัฐ ผู้วิจัยต้องเพียงต้องการนำเสนอว่าปัญหาด้านนี้จะเป็นปัญหาที่จะไม่มีระดับความรุนแรงเทียบเท่ากับญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และไต้หวัน ในกรณีการเกิดประเด็นปัญหาหรือวิกฤตทางด้านนี้ขึ้นมาจริงๆ

ผู้วิจัยเชื่อว่าปัจจัยทั้งสองปัจจัยที่เป็นประเด็นสำคัญในตัวแบบรัฐเพื่อการพัฒนาไม่จะเป็นการพยายามอธิบายบทบาทของรัฐ และการมีอิสระของรัฐ ตลอดจนการนำเสนอมิติด้าน accountability กับความสัมพันธ์กับรัฐนั้น เวียดนามมีความเข้มแข็งในทั้งสองด้าน (ในกรณี accountability จะอยู่ในแ่งมุมที่ค่อนข้างจะเป็นไปในเชิงลบเนื่องจากเวียดนามแทบจะไม่ต้องรับการตรวจสอบจากภาคประชาสังคมใดๆ เลย) ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจที่รุดหน้าของเวียดนาม

อย่างไรก็ดี แม้ว่าเวียดนามจะปัจจัยความเข้มแข็งที่ร่วมกันกับตัวแบบรัฐเพื่อการพัฒนาในแ่งมุมของการมีอิสระของรัฐตลอดจนการไม่ต้องห่วงกังวลต่อภาคสังคม หรือกลุ่มทางสังคมอื่นๆ และรัฐเพื่อการพัฒนาจะสามารถนำมาเทียบเคียงเพื่อเสนอปัจจัยหรือสาเหตุของการที่หลังการเปลี่ยนแปลงนโยบายโดยเหมาชนั้น เวียดนามมีพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่รุดหน้า แต่จะเห็นได้ว่าปัจจัยส่วนอื่นๆ ของคำอธิบายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามตัวแบบของรัฐเพื่อพัฒนานั้นจะไม่สอดคล้องกับกรณีปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในเวียดนาม เพราะถึงแม้ว่าตัวแบบรัฐเพื่อการพัฒนาจะไม่สอดคล้องหรือเข้ากันได้กับตัวแบบการปกครองที่เป็นพหุนิยมซึ่งก็สอดคล้องกับแนวทางการบริหารประเทศด้วยพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวในเวียดนาม ทว่าประเทศต่างๆ ที่นำมาสู่ตัวแบบของการอธิบายนั้นจะปรากฏให้เห็นถึงกลุ่มทางสังคมทั้งที่สามารถเข้ามาตรวจสอบหรือสร้างข้อเรียกร้องกับรัฐได้ไม่ว่าจะเป็นกรณีของการที่ญี่ปุ่นจะมีลักษณะของการเป็นรัฐที่เป็นประชาธิปไตย หรือแม้กระทั่งเกาหลีใต้จะมีลักษณะของความเป็นรัฐเผด็จการก็ตาม แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าในสังคมเหล่านี้ก็ยังปรากฏให้เห็นถึงแรงหรือพลังทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในประเทศและยังคงเป็นปัจจัยที่รัฐเองจะต้องคำนึงถึงและพยายามสร้างความสมดุลย์ให้เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมเพื่อที่จะสร้างความชอบธรรมให้รัฐสามารถเข้าไปมีบทบาททางเศรษฐกิจได้ แต่ในกรณีของเวียดนามนั้นผู้วิจัยเห็นว่าความเข้มแข็งและอิสระของรัฐและการเป็นอิสระจากการตรวจสอบหรือแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมนั้นมีมากกว่าตัวแบบของรัฐเพื่อการพัฒนาเป็นอย่างมาก ดังนั้น ตัวแบบทุนนิยมโดยรัฐ (state capitalism) จึงสามารถอธิบายปรากฏการณ์การพัฒนาเศรษฐกิจและการมีปฏิสัมพันธ์กับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจของเวียดนามได้สอดคล้องสมจริงกว่าตัวแบบรัฐเพื่อการพัฒนา

เวียดนามนั้นได้เดินทางไปสู่การเป็นรัฐแบบทุนนิยมโดยรัฐในรูปแบบเฉพาะตัวโดยมีการใช้อำนาจรัฐในการพิจารณาในการกำหนดเป้าหมายของรัฐ ตลอดจนสามารถกำกับควบคุม หรือมีบทบาทเป็นทางตัวแสดงทางเศรษฐกิจแบบกลไกตลาดเองซึ่งแตกต่างจากตัวแบบรัฐเพื่อการพัฒนาซึ่งเน้นการมีบทบาทของรัฐในการกำกับทิศทางและนโยบายแต่ทว่าไม่แสดงตัวเป็นตัวแสดงหรือผู้ประกอบการในทางเศรษฐกิจด้วยตัวเอง ซึ่งเห็นได้จากการที่รัฐเป็นเจ้าของกิจการสำคัญและเป็นผู้ลงทุนเองเช่นการตั้งกิจการน้ำมันและก๊าซแห่งชาติซึ่งรัฐเป็นเจ้าของ หรือการจัดตั้งกองทุนของชาติเพื่อไปลงทุนในระบบเศรษฐกิจแบบกลไกตลาด ซึ่งลักษณะของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยรัฐของเวียดนามอาจคล้ายคลึงกับแนวคิดหรือการพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐศาสตร์แบบเสรีนิยมใหม่ของไทยในยุคของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในมิติของความเป็นอิสระของรัฐในการตัดสินใจในเชิงนโยบายการพัฒนาประเทศบนพื้นฐานของการใช้มิติทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าจุดกำเนิดของเวียดนามและไทยนั้นมีความแตกต่างกัน เห็นได้จากการที่แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ในปี ค.ศ.1961 นั้นไทยได้รับอิทธิพลจากสหรัฐอเมริกาซึ่งเข้ามาช่วยเหลือประเทศพันธมิตรให้มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในยุคสงครามเย็น และเป็นยุคที่ต้องการต่อสู้กับอุดมการณ์แบบคอมมิวนิสต์โดยตรง โดยไทยเองก็ยากที่จะต้านทานอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาได้ ประกอบกับไทยในขณะนั้นก็เป็นรัฐที่เป็นเผด็จการ ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยในช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็นไปได้อย่างรวดเร็วบนพื้นฐานของรัฐที่ความเป็นอิสระเต็มที่เนื่องจากอำนาจของผู้บริหารที่เป็นเผด็จการ แต่เราไม่ควรลืมว่าประเทศไทยในขณะนั้นมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และเมื่อมีความใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกานั้นถึงแม้รัฐบาลไทยในขณะนั้นจะมีความเป็นเผด็จการหรือมีความเป็นอมตยาธิปไตยเพียงใด ความชอบธรรมในบทบาทของความเป็นอิสระของรัฐนั้นก็จะมี ความแตกต่างกันเป็นอย่างมากในบริบทของไทยและเวียดนาม ความชอบธรรมจากการเป็นอิสระของรัฐ และตัวแสดงภาครัฐของไทยนั้นจะได้รับการท้าทายจากภาคสังคมมาโดยตลอดในขณะที่เวียดนามมีความเป็นเผด็จการโดยชอบธรรมอันเนื่องมาจากจุดยืนทางการปกครองของรัฐ

ความชอบธรรมที่แตกต่างกันระหว่างไทยและเวียดนามดังกล่าวนี้ก็จะส่งผลต่อกระบวนการนโยบายและความราบรื่น และความยั่งยืนของการบรรลุไปสู่เป้าหมายทางเศรษฐกิจ และด้วยพื้นฐานที่เวียดนามมีความชอบธรรมอันเนื่องมาจากการปกครองแบบเผด็จการเพียงพรรคเดียวซึ่งยังคงดำรงอยู่มาจนปัจจุบัน จึงส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจของเวียดนามนั้นมีเสถียรภาพและมีความต่อเนื่อง และเวียดนามยังคงเป็นรัฐที่มีความเป็นอิสระจากภาคสังคมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงเท่าใดนัก ในทางกลับกันรัฐบาลไทยที่ได้ดำเนินการบริหารประเทศ และการกำกับทิศทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความเป็นเผด็จการในระบอบเสรีประชาธิปไตย จะถูกท้าทายจากพลังทางสังคมอันเนื่องจากการประกาศจุดยืนของความเป็นเสรีนิยมประชาธิปไตย ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับที่ดี

ของเวียดนามอย่างต่อเนื่องนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความชอบธรรมในอำนาจที่รวมศูนย์ของเวียดนามที่มีมากขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่การพัฒนาเศรษฐกิจจากรัฐในช่วงที่มีลักษณะของการเป็นเผด็จการของไทย จะทำให้ความชอบธรรมของผู้บริหารนั้นจะถูกท้าทายโดยกลุ่มต่างๆ ทางสังคมมากยิ่งขึ้น อันจะเห็นได้อย่างชัดเจนในระยะเวลาดังกล่าว มาว่าสังคมไทยนั้นการเมืองจะนำไปสู่การชะลอตัวทางเศรษฐกิจ ในขณะที่เวียดนามนั้นการเมืองแบบพรรคเดียวจะนำไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจได้ในระดับที่มากกว่า และด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ลักษณะการตอบสนองต่อโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจของไทย และเวียดนามจะมีมิติที่แตกต่างกันอยู่อันเนื่องมาจากบริบทภายในประเทศ ดังนั้นการอธิบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจของเวียดนามโดยใช้ตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยในยุคที่เป็นเผด็จการทหารนั้นจะไม่สอดคล้องสมจริงเนื่องมาจากจุดเนื้ดและแนวทางการบริหารประเทศที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เวียดนามต้องเปิดรับเศรษฐกิจตามแนวทางเสรีนิยมใหม่เนื่องจากบริบทภายในประเทศและต่างประเทศที่บีบให้เวียดนามต้องแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลร้ายแรงต่อประชากรและประเทศในภาพรวมอยู่ แต่ยังคงยึดมั่นกับการบริหารแบบเผด็จการพรรคเดียวไม่เปลี่ยนแปลง ในขณะที่ไทยนั้นเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาบีบบทบาทสำคัญและนำเสนอแนวทางที่ควรจะเป็นในการพัฒนาประเทศและขณะนั้นไทยมีรัฐบาลที่มีความเป็นเผด็จการซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่ามีความขัดแย้งกับการยึดมั่นตามแนวทางเสรีนิยมในตัวเอง ดังนั้นผลที่ตามมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการเป็นรัฐเผด็จการจึงส่งผลที่แตกต่างกันในระยะต่อๆ มานั่นเอง

ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้บริบทของการพัฒนาเศรษฐกิจของเวียดนามท่ามกลางโลกาภิวัตน์จึงมีความแตกต่างกับตัวแบบของรัฐเพื่อการพัฒนาตลอดจนการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย ในช่วงที่เป็นรัฐเผด็จการเนื่องมาจากสาเหตุประการสำคัญคือ ความเป็นอิสระของรัฐที่มีพื้นฐานแตกต่างซึ่งจะส่งผลต่อความชอบธรรม และการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจของเวียดนามจึงดูจะมีความสอดคล้องกับตัวแบบทุนนิยมโดยรัฐซึ่งความเป็นอิสระของรัฐนั้นจะมีความเข้มแข็งเด็ดขาดอันเนื่องมาจากความชอบธรรมในที่มาของอำนาจการบริหารและพัฒนาประเทศไม่ว่าแหล่งที่มาของความชอบธรรมนั้นจะมาจากแหล่งใด อาทิ ความชอบธรรมในการบริหารอันเนื่องมาจากการเป็นระบอบกษัตริย์ เช่นทุนนิยมโดยรัฐแบบซาอุดีอาระเบีย หรือสหรัฐอเมริกา หรือความชอบธรรมเนื่องมาจากการจุดยืนของการเป็นรัฐที่เป็นเผด็จการโดยมีการบริหารโดยพรรคเดียวคือพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม จึงทำให้เวียดนามเป็นรัฐที่มีลักษณะของการพัฒนาประเทศ และการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยรัฐแบบสังคมนิยม (Socialist State Capitalism) นั่นเอง

เวียดนามจะพัฒนาเศรษฐกิจไปได้ถึงระดับใดนั้น น่าจะขึ้นอยู่กับนโยบาย และแนวทางการบรรลุเป้าหมายของรัฐ ตลอดจนการขาดแคลนและการมียุทธศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเป็นหลัก ซึ่งในปัจจุบันนั้น มีความชัดเจนว่าเวียดนามต้องการพัฒนาประเทศด้วยนโยบายการผนวกเข้าสู่โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจอย่างเต็มตัว ประเด็นที่น่าสนใจคือเวียดนามจะได้รับผลกระทบอย่างไรจากโลกาภิวัตน์ที่เข้าสู่ประเทศ ซึ่งในส่วนนี้นั้นผู้วิจัยจะได้นำเสนอต่อไป โดยจะมีการหยิบยกข้อเสนอหลักของนักวิชาการด้านโลกาภิวัตน์ที่มีข้อเสนอหลักในด้านอิทธิพลของโลกาภิวัตน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่มีต่อรัฐมากกล่าวถึง ก่อนที่จะไปสู่การวิเคราะห์ที่อิทธิพลดังกล่าวที่จะมีต่อเวียดนาม

5.2.2 มุมมองทั่วไปของโลกาภิวัตน์กับอิทธิพลต่อรัฐ และข้อค้นพบในกรณีโลกาภิวัตน์กับอิทธิพลที่มีต่อเวียดนาม

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงข้อเสนอ หรือข้อโต้แย้งหลักในเรื่องโลกาภิวัตน์อย่างคร่าวๆ และตรวจสอบว่าข้อเสนอหรือข้อโต้แย้งหลักๆ เหล่านี้ แท้จริงแล้วในบริบทของเวียดนามนั้นเป็นเช่นไร โดยการตรวจสอบดังกล่าวนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักผนวกกับข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าเชิงเอกสาร ที่รวบรวมได้

นักวิชาการด้านโลกาภิวัตน์นำเสนอว่า โลกาภิวัตน์ซึ่งได้ทำให้ความหมายของเวลา (time) และพื้นที่ (space) เปลี่ยนแปลงไป โดยปัจจุบันกิจกรรมของมนุษย์นั้นกลายเป็นกิจกรรมในลักษณะที่เรียกได้ว่าเป็น Supraterritorial และในขณะเดียวกันกิจกรรมของมนุษย์ในลักษณะดังกล่าวในทางเศรษฐกิจนั้นก็เปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน โดยจะมีลักษณะเป็นปฏิสัมพันธ์ หรือเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจของตัวแสดงทางเศรษฐกิจต่างๆ ไม่ว่าจะอยู่ในลักษณะที่เป็นองค์กรธุรกิจ หรือปัจเจกบุคคล ซึ่งมีความเกาะเกี่ยว เชื่อมโยงกันอย่างสลับซับซ้อน และเป็นอิสระจากกรอบความหมายของคำว่า พื้นที่ และเวลา หรือที่เรียกว่าเป็นปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งนักวิชาการกลุ่มนี้นั้นมองว่าโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่นำโดยบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่เป็นพลังสำคัญที่ทำให้รัฐ หรืออำนาจอธิปไตยตามความหมายเดิมนั้นถูกกัดกร่อนหรือทำให้เสื่อมอำนาจ ล้าหลัง ไม่ทันต่อยุคสมัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า รัฐนั้นไม่สามารถบริหารจัดการภารกิจที่รัฐต้องเป็นผู้ดำเนินการ หรือกำหนดนโยบายใดๆ เพื่อประโยชน์ของรัฐโดยไม่ต้องคำนึงถึงแรงกระทำจากภายนอกรัฐได้อย่างเบ็ดเสร็จอีกต่อไป หรือกล่าวง่ายๆ ว่าโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจนั้น คุณค่าการดำรงอยู่ของระบบความสัมพันธ์ในโลก ณ ปัจจุบันที่เป็นระบบ

ความสัมพันธ์ที่มีรัฐเป็นหน่วยทางการปกครองสูงสุดแบบ Westphalia System นั้นเอง ในขณะเดียวกัน ด้วยเหตุที่รัฐไม่สามารถที่จะต้านทานกระแสของโลกาภิวัตน์ในมิติต่างๆ ได้ โลกาภิวัตน์จะทำให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ด้านความสัมพันธ์ของปัจเจกบุคคลในระดับต่างๆ ที่ประกอบเป็นชนชั้นทางสังคมนั้นเปลี่ยนแปลงไป และในท้ายที่สุดการเมืองแบบประชาธิปไตยจะเข้าไปแทรกซึมในแต่ละพื้นที่บนโลก²⁹⁶

กรอบความคิดข้างต้นนั้น ไม่เป็นที่น่าแปลกใจสำหรับตัวผู้วิจัยเท่าใดนัก เนื่องจากหากพิจารณาจากกลุ่มนักคิด หรือนักวิชาการที่นำเสนอจะพบว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ที่มีพื้นฐานมองโลกแบบเสรีนิยมแทบทั้งสิ้น ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าแนวคิดเสรีนิยมนั้นมักจะถูกยึดโยงอยู่กับระบบการปกครองตามแนวทางประชาธิปไตย และระบบตลาดเสรีอยู่เสมอ²⁹⁷ และสถานการณ์ยิ่งดูจะเป็นใจให้กับแนวคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ตามกรอบนี้เมื่อกำแพงเบอร์ลินเหลือไว้เพียงเศษซาก ตามมาด้วยการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ทว่าเราอาจหลงลืมไปว่ายังมีรัฐในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ก่อกองอยู่ภายใต้ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ หากแต่ยังคงแสดงตัว และยึดมั่นในจุดยืนว่าเป็นรัฐที่ปกครองด้วยระบอบสังคมนิยม ซึ่งประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ผู้วิจัยมีความสงสัยใคร่รู้มาตลอดว่า แท้จริงแล้วนั้น อำนาจอธิปไตยของรัฐสังคมนิยม ในบริบทของโลกาภิวัตน์ที่เข้มข้นในปัจจุบัน นั้นเป็นไปตามที่กลุ่มนักวิชาการนั้นนำเสนอมาหรือไม่ หากเป็นไปตามนั้น ก็น่าเชื่อว่าปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์มีพลังในการเปลี่ยนแปลง และสามารถบั่นทอนอำนาจอธิปไตยของรัฐได้โดย

²⁹⁶ ข้อเสนอของกลุ่มนักวิชาการตามแนวทางนี้ โปรดดู Andrew Camilleri, Jim Falk, *The End of Sovereignty? The Politics of a Shrinking and Fragmenting World* (Edward Elgar, Aldershot 1992); Mathew Horsman, Andrew Marshall, *After Nation-State* (HarperCollins, New York 1994); Kenichi Ohmae, *The Borderless World: Power and Strategy in The Interlinked World* (Collins, New York 1990); Kenichi Ohmae, *The End of Nation-State: The Rise of Regional Economics* (Free Press, New York 1995); Walter Wriston, *The Twilight of Sovereignty: How the Information Revolution is Transforming Our World* (Charles Scribner's Sons, New York 1992); Saskia Sassen, *Losing Control? Sovereignty in An Age of Globalization* (Columbia University Press, New York 1997); Susan Strange, *The Retreat of The State: The Diffusion of Power in The World Economy* (CUP, Cambridge 1996); Zygmunt Bauman, *Globalization: The Human Consequences* (Polity Press, Cambridge 1998).

²⁹⁷ Robert Cox, 'Global Restructuring: Making Sense of The Changing International Political Economy' in Richard Stubbs, Geoffrey Underhill (eds), *Political Economy and The Changing Global Order* (St.Martin's Press, New York 1994) 48.

มีไม่รอบจำกัดใดๆ จะมาหยุดยั้งได้ หากคำตอบที่ได้เป็นไปในอีกแนวทางหนึ่ง อย่างน้อยที่สุด เราจะได้ทราบว่าการรอบความคิด และผลกระทบของโลกาภิวัตน์ที่นักวิชาการนำเสนอมานั้น ยังไม่สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่กรณีศึกษานี้ได้ หรืออย่างน้อยที่สุด ก็ยังไม่ถึงเวลาที่จะนำกรอบดังกล่าวมาอธิบายรัฐสังคมนิยมที่ตกอยู่ท่ามกลางโลกาภิวัตน์นั่นเอง

ในกรณีของโลกาภิวัตน์กับอิทธิพลที่มีต่อเวียดนาม ดังที่ได้กล่าวในส่วนต้นแล้ว เวียดนามไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ได้อันเนื่องจากปัญหาที่รุมเร้าภายในประเทศ และปัจจัยจากภายนอกประเทศ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เวียดนามจะไม่มีนโยบายโดยเหมยไม่ได้ และเวียดนามไม่สามารถหลบหนีไปจากอิทธิพลของเศรษฐกิจโลก ซึ่งในปัจจุบันนั้น ต้องยอมรับว่าเวียดนามเองได้เข้าสู่โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจอย่างเต็มตัวดังข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นำเสนอแล้วในบทที่ 3 ว่าเวียดนามมีการเชื่อมโยงหรือผนวกเข้ากับเศรษฐกิจโลกในมิติที่กว้างขวางเพียงใดทั้งในมิติของการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจกับประเทศต่างๆ ของโลก ตลอดจนการที่ตัวแสดงทางเศรษฐกิจภายนอกประเทศต่างๆ ที่ได้แทรกซึมเข้าไปในพื้นที่แทบทุกอณูของเวียดนาม ทว่าประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอคือ การเข้าไปสู่อาณาจักรของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจนั้น เวียดนามมีความพิเศษในแง่มุมที่เวียดนามมีคุณสมบัติเฉพาะตัวที่แตกต่างจากประเทศส่วนใหญ่ในโลก คือ ปัจจุบันเวียดนามยังคงเป็นประเทศที่มีอุดมการณ์สังคมนิยม และมีการปกครองแบบเผด็จการเพียงพรรคเดียว จึงทำให้รัฐบาลมีความเข้มแข็งและเด็ดขาดในการตัดสินใจซึ่งในปัจจุบันก็จะเหลือประเทศที่ปกครองในลักษณะนี้ไม่มากนัก หากไม่นับการปกครองในประเทศที่ยังมีการบริหารโดยกษัตริย์ และเชื้อพระวงศ์ดังเช่นประเทศในกลุ่มอาหรับเช่น ซาอุดีอาระเบีย หรือสหรัฐอาหรับเอมิเรตต์ ซึ่งก็จะมีลักษณะของการปกครองที่แตกต่างออกไป นอกจากนี้ เวียดนามยังเป็นประเทศที่มีการสร้างคุณค่าสำคัญตามแนวทาง Confucian ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยให้รัฐบาลสามารถปกครองประชาชนได้ง่ายยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นคุณค่าที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หรือคุณค่าที่ให้ความสำคัญกับครอบครัว และผู้อาวุโส ซึ่งเป็นการสร้างกรอบคุณค่าในส่วนที่เล็กที่สุดของหน่วยทางสังคมซึ่งจะมีผลสะท้อนต่อมายังหน่วยของสังคมในระดับใหญ่ และที่สำคัญที่สุดเวียดนามเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์ในการตกอยู่ภายใต้การปกครองของต่างชาติมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานไม่ว่าจะเป็นการตกอยู่ใต้อิทธิพลของจีนมานับพันปี สืบต่อเนื่องมาจนถึงการเป็นประเทศภายใต้การควบคุมของฝรั่งเศสมาตั้งแต่ ค.ศ.1862 จนกระทั่งมาทำสงครามกับสหรัฐอเมริกาจนในที่สุดเวียดนามก็ปลอดจากการครอบครองของต่างชาติอย่างสมบูรณ์ในปี ค.ศ.1975 ซึ่งการที่เวียดนามแทบไม่ได้ปกครองตนเองเลยจนกระทั่งสามารถรวมประเทศเป็นหนึ่งเดียวได้นั้นสะท้อนให้เห็นถึงความยากเย็นแสนเข็ญ ตลอดจนการสูญเสียอย่างมหาศาลทั้งในมิติของทรัพยากรที่เป็นทรัพย์สิน และที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ จนกระทั่งได้มาซึ่งความเป็น

ประเทศโดยสมบูรณ์ ดังนั้นอุดมการณ์รักชาติ ตลอดจนความหวาดระแวงชาวต่างชาติของชาวเวียดนามนั้นจึงยังเป็นสิ่งที่ยังคงสถิตยอยู่ในสังคม

ในส่วนต่อไป ผู้วิจัยจะได้ทำการนำเสนอและวิเคราะห์ว่าเหตุใดปัจจัยสำคัญทั้งสามข้อดังกล่าวนี้จึงทำให้เวียดนามสามารถในการกำหนดยุทธศาสตร์ของตนเองอย่างมีอิสระได้ท่ามกลางโลกาภิวัตน์ เหตุใดมิติทางด้านคุณค่าจึงมีความสำคัญต่อเวียดนามในปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ และในท้ายที่สุดนั้นมิติของความรักชาตินั้นมีส่วนอย่างไรในการรับมือกับพลังจากปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ โดยนอกเหนือจากจะเป็นการวิเคราะห์ผ่านข้อมูลในเชิงเอกสารต่างๆ แล้วในส่วนนี้ผู้วิจัยยังได้นำข้อมูลที่ได้จากมุมมองของคนที่ไม่ใช่คนเวียดนาม ทว่า ที่มีประสบการณ์ในเวียดนามมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน โดยหลายๆ ท่านนั้นก็อยู่ในเวียดนามตั้งแต่ยุคเริ่มแรกที่โลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจได้คือบุคลากรเข้าสู่เวียดนามหลังนโยบายโดยเหมา ในปี ค.ศ.1986 และกระแสดังกล่าวนั้นเริ่มสะสมพลังและทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมาเข้ามามีส่วนในการวิเคราะห์ด้วย ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเชิงเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสะท้อนปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ที่มีต่อเวียดนามจากบุคคลที่ไม่ใช่คนเวียดนามนั้นมีความรอบด้านและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

5.2.3 ศักยภาพทางการเมืองเวียดนาม กับการรับมือโลกาภิวัตน์

พลังของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจและบรรษัทข้ามชาติที่ควบคู่มาพร้อมกันกับแนวคิดเสรีนิยม ตลอดจนรูปแบบของการผลิตสินค้าในปัจจุบันในรูปแบบของห่วงโซ่การผลิตของโลกที่ถาโถมเข้าไปในเวียดนามอย่างไม่หยุดยั้งนั้น สะท้อนให้เห็นราวกับว่าเวียดนามที่เป็นรัฐที่มีการปกครองแบบสังคมนิยมมีท่าทีโอนอ่อนผ่านตามพลังของโลกาภิวัตน์และตัวแสดงที่เป็นบรรษัทข้ามชาติอยู่ไม่มากนักน้อย และอีกส่วนหนึ่งก็สะท้อนให้เห็นว่าอำนาจอธิปไตยของรัฐได้ถูกบั่นทอนลงเนื่องมาจากโลกาภิวัตน์เนื่องจากเวียดนามนั้นจะต้องเผชิญกับข้อจำกัดทางโครงสร้างต่างๆ ที่มาพร้อมกับปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ทว่า การศึกษาวิจัยนี้พบว่า พลังของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่มาพร้อมแนวคิดเสรีนิยม ตลอดจนตัวแสดงทางเศรษฐกิจที่หลั่งไหลเข้าสู่เวียดนามอย่างไม่ขาดสายนั้น ยังไม่สามารถสั่นสะเทือนความมั่นคง หรืออธิปไตย ของรัฐเวียดนามได้ แม้ว่าเวียดนามจะต้องเผชิญกับข้อจำกัดในเชิงโครงสร้างต่างๆ อาทิ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่เป็นสากล เช่นกฎระเบียบ ข้อบังคับของการเป็นสมาชิกของ AFTA (ASEAN Free Trade Agreement) ในแง่มุมของเปิดเสรีที่มาพร้อมกับการเข้าเป็นสมาชิก WTO เช่นมาตรการการลดภาษีนำเข้าต่างๆ ที่

ต้องปฏิบัติตาม²⁹⁸ ตลอดจนการต้องรับมือกับตัวแสดงทางเศรษฐกิจต่างๆ โดยเฉพาะบริษัทข้ามชาติ จากทั่วทุกมุมโลกซึ่งเวียดนามมีความจำเป็นต้องพึ่งพาในการพัฒนาประเทศ โดยสาเหตุประการสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งที่ผู้วิจัยค้นพบนั้น คือเวียดนามมีศักยภาพ (capacity) ในการจัดการกับมิติทางเศรษฐกิจและการเมืองภายใต้การปกครองประเทศในระบอบสังคมนิยม

การปกครองในระบอบสังคมนิยมที่หากพิจารณาโดยผิวเผินนั้นไม่น่าจะเข้ากันได้กับกระแสโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจและซ้าร้ายไปกว่านั้นยังน่าจะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการของหน่วยธุรกิจต่างๆ ที่เข้าไปในเวียดนาม และเวียดนามควรจะต้องเปลี่ยนแปลงทางการเมืองให้มีความเป็นเสรีมากยิ่งขึ้นหากว่าเวียดนามต้องการที่จะพัฒนาประเทศ และพัฒนาเศรษฐกิจให้รุดหน้าอย่างแท้จริง แต่ความเป็นจริงหรือข้อเท็จจริงในเชิงประจักษ์ที่ผู้วิจัยพบนั้นชี้ไปในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือ นอกเหนือจากที่ความเป็นรัฐที่มีการปกครองในระบอบสังคมนิยมของเวียดนามจะไม่เป็นอุปสรรคใดๆ ต่อการเปิดรับกระแสโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจแล้ว การปกครองด้วยระบอบสังคมนิยมดังกล่าวกลับกลายเป็นข้อได้เปรียบของเวียดนามที่ทำให้รัฐสามารถตัดสินใจในการดำเนินนโยบายใดๆ ได้อย่างอิสระ มีความเบ็ดเสร็จเด็ด รวดเร็ว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการปกครองแบบสังคมนิยมนั้นทำให้รัฐเวียดนามมีอิสระในการตัดสินใจ (autonomy) โดยไม่ต้องคำนึงถึงกลุ่มผลประโยชน์ใดๆ ภายในรัฐ จึงทำให้รัฐสามารถกำหนดผลประโยชน์ของรัฐ (national interests) ในฐานะที่เป็นผลประโยชน์ของชาติและคนในชาติและสามารถดำเนินการไปเพื่อบรรลุผลประโยชน์ที่รัฐได้ตั้งเป้าเอาไว้อย่างรวดเร็ว โดยตัวแสดงเดียวที่มีผลสำคัญต่อการกำหนดความเป็นไปของสังคมนั้น คือ รัฐ และองค์พหุของรัฐที่แทรกซึมอยู่ในทุกองูของประเทศไทย ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม สภาประชาชนในระดับจังหวัด ซึ่งมีอิทธิพล และมีอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในการดำเนินการใดๆ ในทุกๆ มิติ ในการจัดการกับประเด็นที่อาจส่งผลกระทบต่ออำนาจอธิปไตยของเวียดนาม หรือเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของเวียดนาม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเวียดนามที่เปิดกว้างโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเศรษฐกิจในวันนี้ กับ เวียดนามหลังการรวมประเทศเป็นผลสำเร็จในปี ค.ศ. 1975 ยังคงเป็นเวียดนามที่มีแก่นสารทางการเมืองแบบเดิมไม่เปลี่ยนแปลง หรืออย่างน้อยที่สุดก็จากมุมมองของบุคคลที่มีประสบการณ์หรือศึกษาเกี่ยวกับเวียดนามมานาน

---

²⁹⁸ Akie Ishida, Mai Fujita, 'Industrializaion in Vietnam Concurrent wit the Process of International Integration' in Naoko Amakawa (ed), *Industrialization in Late-Developing ASEAN Countries: Cambodia, Laos, Myanmar and Vietnam* (National Univesity of Singapore Press, Singapore 2010) 168.

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจุดเริ่มต้นของการตัดสินใจเข้าสู่กระแสเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมของเวียดนามนั้นดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในที่มาและความสำคัญของปัญหาผนวกกับข้อมูลที่ได้นำเสนอไว้แล้วในบทของเวียดนามในมิติด้านเศรษฐกิจ ผู้อ่านจะพบว่าสาเหตุประการสำคัญที่สุดที่เวียดนามต้องพาตัวเองเข้าไปสู่กระแสเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมนั้น เนื่องมาจากการที่ประชากรชาวเวียดนามนั้นมีความเป็นอยู่ที่อดอยาก แร้นแค้น การผลิตสินค้าและบริการที่ถูกกำหนดโดยภาครัฐ ตลอดจนนโยบายการมุ่งเน้นการสนับสนุนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ดังเช่นที่เวียดนามดำเนินการในช่วงของการวางแผนเศรษฐกิจจากส่วนกลางนั้น²⁹⁹ไม่สามารถตอบสนองหรือสามารถตอบโจทย์ที่ต้องการให้ชาวเวียดนามมีความเป็นอยู่ที่ดี กินดีอยู่ดีได้ ซึ่งแน่นอนว่าหากพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามไม่สามารถจัดการหรือบรรเทาปัญหานี้ได้ เวียดนามซึ่งเพิ่งได้เอกราชมานั้นอาจจะต้องเผชิญกับปัญหาภายในที่สำคัญในแง่ของความมั่นคงซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาที่ใหญ่ไปกว่านั้น คือปัญหาด้านความชอบธรรมของผู้บริหารประเทศเวียดนาม³⁰⁰

อย่างไรก็ตาม พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามจะตระหนักถึงประเด็นที่เกี่ยวกับความชอบธรรมของพรรคในการบริหารประเทศในช่วงนั้นที่อาจเกิดขึ้นมาจากสภาวะความขาดแคลนและความยากจนหรือไม่นั้นเป็นเรื่องยากที่จะคาดเดา แต่ในท้ายที่สุด ปัญหาความอดอยากและปัญหาเศรษฐกิจของเวียดนามก็ได้รับการแก้ไขภายใต้การประเมินโอกาสและข้อจำกัดต่างๆ ของรัฐเวียดนามโดยข้อจำกัดประการสำคัญที่เป็นเงื่อนไขที่เวียดนามเผชิญอยู่ในขณะนั้นปฏิเสธไม่ได้คือการสั่นคลอนของพันธมิตรที่สำคัญที่สุดคือสหภาพโซเวียต ดังนั้นโอกาสที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุดในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของเวียดนามคือ การเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่สามารถสร้างแรงจูงใจในการผลิต หรือแม้กระทั่งสร้างความมั่งคั่งให้กับรัฐและประชาชนในรัฐได้ ซึ่งจากที่ผู้วิจัยได้กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่าโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจเป็นทางรอดเพียงทางเดียวและเป็นตัวกำหนดให้พรรคคอมมิวนิสต์ต้องเข้าสู่โลกาภิวัตน์อันเนื่องมาจากปัจจัยภายในของประเทศและเป็นไปเพื่อความอยู่รอดของประเทศจนนำไปสู่การประกาศนโยบายโดยเหมาในปี ค.ศ.1986 ซึ่งเป็น การตัดสินใจในการปรับเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจครั้งสำคัญโดยเวียดนามต้องปรับสภาพแวดล้อมของประเทศให้ดึงดูดนักลงทุน เพื่อประโยชน์ในการการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาทางเศรษฐกิจของเวียดนาม

²⁹⁹ Ibid 167.

³⁰⁰ Ian Bremmer, *The End of The Free Market: Who Wins the War Between States and Corporations?* (Penguin Group, New York 2010) 4.

การเข้าสู่โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจตามแนวทางของเวียดนามนั้น ผู้วิจัยเห็นว่ามียุทธศาสตร์ที่แตกต่างออกไปจากการดำเนินกิจการหรือการค้าลงทุนต่างประเทศของรัฐต่างๆ ที่อยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่โดยส่วนใหญ่มีการบริหารเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมอยู่แล้ว เนื่องจากรัฐเหล่านั้นรวมทั้งประเทศไทยมิได้ใช้มิติในเชิงอำนาจในการตัดสินใจใดๆ ที่จะทำการค้าการลงทุนตามกรอบหรือกฎเกณฑ์เชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ หรือจะทำการค้าการลงทุนหรือนำตัวเองไปสู่ระบบการค้าโลกหรือไม่ ทั้งนี้ เนื่องจากกระแสเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมได้ฝังตรึงอยู่ในรัฐเหล่านี้อยู่แล้วรัฐ โดยนัยยะสำคัญที่ผู้วิจัยมองเห็นคือ ข้อแตกต่างที่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามนั้นได้ใช้อำนาจที่เป็นอิสระของตนเองในการ “ตัดสินใจ” แม้ว่าการตัดสินใจนั้นจะขัดแย้งกับอุดมการณ์ของประเทศก็ตาม แต่การตัดสินใจนั้นเป็นไปบนพื้นฐานของผลประโยชน์ของรัฐ เพื่อประชากรของรัฐ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจในเวียดนามนั้นเกิดขึ้นและดำเนินไปบนพื้นฐานของการอำนาจที่มีความเด็ดขาดภายใต้การมีอิสระในการตัดสินใจ และการมีศักยภาพของเวียดนามในฐานะที่เป็นรัฐเผด็จการเบ็ดเสร็จแบบคอมมิวนิสต์นั้นจึงทำให้สามารถดำเนินนโยบายที่รัฐเห็นสมควรได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งการดำเนินการของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามนั้นสะท้อนให้เห็นถึงมิติของการจัดการทางเศรษฐกิจของเวียดนามภายใต้บริบทของรัฐที่มีอำนาจเผด็จการคอมมิวนิสต์ที่เข้มแข็ง

แม้ว่าเวียดนามจะมีความเข้มแข็งในฐานะที่มีรัฐที่ปกครองแบบสังคมนิยมเพียงไร ผู้วิจัยยังไม่สามารถกล่าวได้ว่าโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจนั้นจะไม่ส่งผลกระทบใดๆ ต่อเวียดนามเลย ผู้วิจัยเชื่อว่าโลกาภิวัตน์นั้นส่งผลกระทบต่อเวียดนามในทางใดทางหนึ่ง เพราะการพฤติกรรมของรัฐเวียดนามที่กล่าวข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่ารัฐเวียดนามเป็นตัวแสดงสำคัญที่มีความเป็นอิสระในตัวเอง และกำหนดผลประโยชน์ของตัวเองได้ ซึ่งการเข้าสู่โลกาภิวัตน์นั้นก็เป็นผลมาจากการคิดคำนวณของรัฐเวียดนามเอง หรือกล่าวได้ว่าเวียดนามเป็นตัวแสดงเชิงยุทธศาสตร์ (strategic actor) ดังนั้น การที่เวียดนามในปัจจุบันนั้นเข้าไปผนวกอยู่ในโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่เข้มข้นเช่นนี้ เวียดนามในฐานะที่เป็นตัวแสดงในเชิงยุทธศาสตร์ก็น่าที่จะต้องมีการโอนอ่อนผ่อนปรนต่อข้อจำกัดในเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของโลกที่มาพร้อมกันกับโลกาภิวัตน์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่งอาทิ การเจรจาต่อรองกับบริษัทข้ามชาติเพื่อดึงดูดการลงทุนของบริษัทข้ามชาติที่อย่างน้อยที่สุดก็เป็นตัวแสดงในโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่นำมาซึ่งเงินทุน การจ้างงาน และเทคโนโลยีและเพื่อให้เวียดนามได้รับสิ่งเหล่านี้เวียดนามเองนั้นก็ต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านตลาดการค้า โครงสร้างพื้นฐาน ที่บริษัทข้ามชาติเหล่านี้ต้องการ³⁰¹ และในกรณีนี้เวียดนามก็มีการดำเนินการในการปรับโครงสร้างพื้นฐานและ

³⁰¹ John Stopford, Susan Strange, *Rival States, Rival Firms* (CUP, Cambridge 1991).

สภาพแวดล้อมทางการลงทุนให้เหมาะสมเรื่อยมา และมีแนวโน้มที่ดีขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งผู้วิจัยเองก็มีประสบการณ์ตรงในการได้พบการปรับตัวของเวียดนามในแง่มุมดังกล่าวในห้วงเวลาของการลงพื้นที่กรณีศึกษา อันจะเห็นได้ว่าบริษัทข้ามชาติเองก็มีบทบาทเป็นตัวแสดงในเชิงยุทธศาสตร์ที่เวียดนามมีโอกาสเพิกเฉยไม่ให้ความสำคัญได้เช่นเดียวกัน

ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวระหว่างรัฐกับโลกาภิวัตน์และบริษัทข้ามชาติข้างต้นนั้นก็ถือว่าเป็นไปตามทฤษฎีทางโลกาภิวัตน์ และเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่มองบริษัทข้ามชาติที่เป็นตัวแสดงสำคัญของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจในฐานะที่เป็นตัวแสดงที่มีพลังที่รัฐเองก็ต้องให้ความสำคัญ หากแต่ประเด็นที่สำคัญที่ผู้วิจัยพบในการศึกษานี้ก็คือ แม้ว่าเวียดนามนี้จะไม่สามารถต้านทานแรงกดดันจนทำให้ต้องเข้าสู่โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ทว่าเวียดนามยังมีอำนาจในการตัดสินใจที่จะยินยอมต่ออิทธิพลของโลกาภิวัตน์ในระดับที่รัฐคิดคำนวณแล้วว่าสามารถจะยอมรับได้ โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจไม่ได้รื้อถอนเอาอำนาจที่สำคัญของรัฐในส่วนนี้ไปในกรณีของเวียดนามเนื่องจากเวียดนามมีพื้นฐานของการเป็นรัฐที่มีความเป็นอิสระในการกำหนดผลประโยชน์ในฐานะของรัฐสังคมนิยม และด้วยเหตุดังกล่าว แม้ว่าโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจจะมีพลัง แต่ก็ไม่ถึงกับจะได้มีน้ำหนักเหนือไปกว่ารัฐ บริษัทข้ามชาติมิได้มีอำนาจในการเจรจาเหนือไปกว่ารัฐดังที่นักวิชาการหลายท่าน อาทิ Noreena Hertz³⁰² หรือ David Korten³⁰³ นำเสนอ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสามารถกล่าวได้ว่าโลกาภิวัตน์จะไม่สามารถส่งผลกระทบต่อรัฐเวียดนามในระดับที่มากจนสามารถทำให้แก่นสารความเป็นคอมมิวนิสต์หรืออธิปไตยรัฐเวียดนามแบบคอมมิวนิสต์ ที่ Barry Buzan ใช้คำว่า the idea of the state³⁰⁴ นั้นสั่นคลอนไป ตัวอย่างที่ชัดเจนคือการออกแถลงการณ์ของ Nguyen Van Linh เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในขณะนั้น ซึ่งแม้ว่าจะจะเป็นนักปฏิรูปที่เป็นส่วนสำคัญที่นำมาซึ่งนโยบายโดยนัยหมาย ทว่าแต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในจีนในกรณีการประท้วงที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน ในการเรียกร้องประชาธิปไตย ในปี ค.ศ.1989 ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวเวียดนามเริ่มที่จะเข้าสู่บริบทใหม่แบบทุนนิยมแล้ว ทว่า Nguyen Van Linh ยังแถลงการณ์ด้วยความเกรี้ยวกราดและรุนแรง และประกาศสงครามที่ยังดำเนินต่อไประหว่างโลกสังคมนิยมและโลกทุนนิยม นอกจากนี้ Linh ยังกล่าวถึงการมีแนวทางในการปราบปรามกลุ่มนักวิชาการในเวียดนามที่ต้องการจะใช้การเชื่อมโยงทาง

³⁰² Noreena Hertz, *The Silent Takeover: Global Capitalism and The Death of Democracy* (Heinemann, London 2001).

³⁰³ David Korten, *When Corporations Rule the World* (Berrett-Koehler Publishers, San Francisco 2001).

³⁰⁴ Ibid (n 185) 45-53.

เศรษฐกิจของเวียดนามเป็นฐานในการเข้าไปบ่อนทำลายอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ของเวียดนามอีกด้วย³⁰⁵ การกระทำในลักษณะนี้ของผู้นำสูงสุดของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจและศักยภาพในการตัดสินใจและกำหนดความเป็นไปในสังคมของเวียดนามอยู่อย่างเต็มเปี่ยม หากว่าเกิดประเด็นที่จะไปกระทบกระเทือน Idea of the state

ในมิติของข้อมูลที่ถูกวิจัยลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงประจักษ์นั้น ค้นพบที่เกี่ยวกับศักยภาพของเวียดนามในฐานะรัฐสังคมนิยมกับการท้าทายของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจนั้นก็ เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ก่อนหน้านี้ กล่าวคือผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านนั้นมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าเวียดนามนั้นมีการเมือง และองคาพยพของรัฐที่เข้มแข็ง อันเปรียบเสมือนเป็นปราการสำคัญที่รับแรงกระทำจากโลกาภิวัตน์ไม่ว่าจะในมิติใดก็ตาม โดยสาเหตุประการสำคัญนั้นสืบเนื่องมาจากการไม่ต้องรับฟังความคิดเห็น หรือเป็นตัวกลางในการจัดสรรประโยชน์ของกลุ่มผลประโยชน์ใดๆ ภายในรัฐ ดังนั้นการปฏิบัติใดๆ ของรัฐจะเป็นไปตามเรื่องที่รัฐเห็นสมควร และข้อเท็จจริงที่ได้นั้นรับทราบนั้นมียุทธศาสตร์ที่สะท้อนให้เห็นว่า เวียดนาม มีการแบ่งแยกประเด็นด้านการเมือง และเศรษฐกิจที่เด็ดขาด แม้ว่าโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจนั้นสามารถเป็นได้ทั้งส่วนเติมเต็มอำนาจรัฐในด้านหนึ่ง แต่ก็สามารถเป็นข้อจำกัดในการใช้อำนาจรัฐในอีกด้านหนึ่ง แต่ในท้ายที่สุด มิติของโลกาภิวัตน์ไม่ว่าจะเป็นไปในรูปแบบใดก็ตาม ยังไม่สามารถ จะมีอิทธิพลเหนือมิติในทางเมืองได้ในกรณีของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และรัฐบาลเวียดนาม ณ ปัจจุบันนี้ ยังไม่ถูกท้าทายด้วยพลังทางสังคมทั้งจากภายในและภายนอกในระดับที่สามารถสั่นคลอนรัฐได้แม้แต่น้อย และเพื่อให้เกิดความเด่นชัด ผู้วิจัยขอหยิบยกประเด็นสำคัญของผู้ให้ข้อมูลหลักห้าท่าน คือ CP1 SCG5 TS1 A1 และ A2 ขึ้นมากล่าวเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นถึงข้อสรุปในประเด็นนี้ ดังนี้

ในประเด็นที่เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์กับการสั่นคลอนอำนาจรัฐและการตัดสินใจของรัฐนั้น จะเห็นว่า CP1 นั้นเชื่อว่าเวียดนามยังคงยึดมั่นเป็นอุดมการณ์คอมมิวนิสต์อย่างเข้มแข็ง โดยที่การเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีของเวียดนามนั้นรัฐบาลเวียดนามได้กระทำไปเพราะผลประโยชน์ของชาวเวียดนามเองซึ่งสอดคล้องกับบทวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ตอนต้น

³⁰⁵ New York Times, Steven Erlanger, 'Vietnamese Leader, Assailing The West, Ignites Fear At Home', < <http://www.nytimes.com/1989/09/20/world/vietnamese-leader-assailing-the-west-ignites-fear-at-home.html> > accessed 20 October 2017.

“...ถ้าถามเรื่องโลกาภิวัตน์จะเปลี่ยนอุดมการณ์ของเวียดนามมั้ย ผมเรียน
 อย่างนี้ ถ้าถามผมนะ ผมมองว่าใครคือ mentor คำ เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น
 สิงคโปร์ อาจจะเป็นที่ฟังสำคัญตอนนี้ แต่รัสเซียเป็นที่ฟังมานานมากใน
 ทุกๆ เรื่อง ดังนั้นถามว่าเค้าขายตามองรัสเซียตลอดว่ารัสเซียมาได้ขนาดนี้
 ยังดูแลตัวเองได้ขนาดนี้ ด้วยระบบอะไร การที่ผมบอกว่าเค้ามีเศรษฐกิจ
 แบบ capital SOCIALIST แล้วคำว่า SOCIALIST ต้องใช้เป็นตัว capital
 letters ด้วยนะ เพราะการได้ capital มามันทำให้ประเทศชาติเค้าเจริญ
 เค้าผ่านช่วงนั้นมาแล้ว เค้าผ่านช่วงอดอยากปากแห้งข้าวปลาไม่มีจะกิน
 เค้ารู้ว่าcapitalismมันจะทำให้คนมีกิน แต่การปล่อยฟรีแบบนั้นมันจะทำให้
 ให้ประเทศชาติวินัย ดังนั้นผมเชื่อว่าเวียดนามกำลังเล็งอยู่และเห็นรัสเซีย
 เป็น mentor แล้วเห็นจีนเป็น example เพราะเค้าไม่เอาเงินก็รู้อยู่แล้ว
 politically แต่เชื่อมั้ยเค้าขายตามองเงินตลอดว่าเงินทำอะไร มันถึงได้
 เจริญขนาดนี้ และที่สำคัญเงินก็ยังเป็นสังคมนิยมอยู่ ผมก็มองว่าเวียดนาม
 เองก็ยังห่างไกลกับคำว่าอุดมการณ์สันถลอนมาก...”³⁰⁶

ในขณะที่เดียวกัน SCG5 ก็มีความเห็นไปในแนวทางเดียวกันกับ CP1 โดยเห็นว่า
 เวียดนามยังคงมีความเป็นสังคมนิยมอย่างเต็มเปี่ยม และการโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจไม่ได้เข้าไป
 เปลี่ยนแปลงรากฐานความเป็นสังคมนิยมของเวียดนามเลยแม้แต่น้อยซึ่งความเห็นของ SCG5 ก็
 เป็นไปในแนวเดียวกันกับการแสดงออกของ Nguyen Van Linh ที่กล่าวมาแล้วว่าแม้ตัวของ Linh จะ
 เป็นผู้นำที่มีแนวทางปฏิรูป และเปิดรับเอาโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจมาใช้ในการพัฒนาประเทศ ทว่า
 ในมิติทางด้านการเมืองนั้น แม้แต่ผู้นำหัวปฏิรูปก็ยังไม่ยินยอมให้การเปิดทางเศรษฐกิจมา
 กระทบกระเทือนกับอุดมการณ์การเมืองได้

“...เห็นเวียดนามเป็นอย่างนี้นะ ผมมองว่าโลกาภิวัตน์ที่มันเอื้อประโยชน์
 ทางเศรษฐกิจ และเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาประเทศเค้า แต่ระบบ
 การเมืองของเค้ายังเป็นสังคมนิยมเต็มตัว ฟังดูแปลกๆ ถ้าดูว่าเค้าพัฒนา
 เศรษฐกิจมาขนาดนี้ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจมาก พยายาม
 ดึงนักลงทุนต่างชาติมาทุนตลอด FDI ก็เพิ่มขึ้นตลอด มันดูเสรีเมื่อ

³⁰⁶Interview with CP1, Managing Director, C.P. Seeds (Vietnam) Co.,Ltd. (Dong Nai 23 March 2017).

จริงๆ เศรษฐกิจมันเสรี แต่คุณห้ามพูดประเด็นทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตยเลยนะ ว่าตีย่างนั้นอย่างนี้ เพราะถ้าอยู่ที่นี้ก็จะรู้ว่าการเมือง กับเศรษฐกิจมันค่อนข้างจะเป็นคนละประเด็นกันเลย เราในฐานะนักธุรกิจ เนี่ยจริงๆ เราก็ไม่ได้สนใจขนาดนั้นว่าเค้าเป็นอะไร เราก็ทำธุรกิจของเรา ไป ถ้ามันยังสะดวกราบรื่นก็ถือว่าดีต่อบรรยากาศการลงทุนแล้ว และเอาจริงๆ ตอนนี้เวียดนามก็มีบรรยากาศการลงทุนที่ดี...”³⁰⁷

TS1 ก็มีความเห็นความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการ พัฒนาประเทศที่สำคัญ แต่ประเด็นที่ TS1 กล่าวถึงในมิติของการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐแบบสังคมนิยม นั้น แสดงให้เห็นถึงกรอบแนวคิดของชาวเวียดนามกับการไม่ไว้วางใจบุคคลภายนอกและมีความ เป็นปฏิบัติในเบื้องต้น ซึ่งกรอบแนวคิดแบบนี้ก็เป็นกรอบแนวคิดที่ดำรงอยู่ตั้งแต่เวียดนามมี สงครามในการครอบงำเอกราช จนมาถึงช่วงสงครามเย็น ทว่าในปัจจุบันที่เวียดนามมีความเชื่อมโยงกับ โลกภายนอกอย่างกว้างขวางในยุคโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจนั้น กรอบแนวคิดดังกล่าวก็ยังคง หลงเหลืออยู่และฝังตรึงอยู่ในสังคมเวียดนาม ดังเช่นที่ Le Dang Duanh อดีตประธานสถาบันกลาง การบริหารเศรษฐกิจ (Central Institute for Economic Management (CIEM) อดีตที่ปรึกษาทาง เศรษฐกิจของผู้นำเวียดนามหลายคน ไม่ว่าจะเป็น Nguyen Van Linh อดีตเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ อดีตนายกรัฐมนตรี Vo Van Kiet และอดีตนายกรัฐมนตรี Phan Van Kai ซึ่งได้กล่าวเอาไว้ถึง war mentality ของเวียดนามว่า

“... There is something specific to Vietnam, it is the war mentality. The country was more or less one of the fiercest battlefields of the last century. The heritage, besides the cost, is that a lot of people still believe that there are a lot of enemies around. Many don't understand that the world has changed, that there are nowadays co-operation and competition, and that competition is not war. Indeed, Vietnam is engaged in a lot of co-operation and it is done within a permanent competition. For some of the people, it is still difficult to understand the difference. They look at

³⁰⁷ Interview with SCG5, General Director, SCG Trading Vietnam (Ho Chi Minh 24 April 2017).

*any issue as if they are in a fight. In their mind, there are only win-lose situations as during the war, but no win-win solutions...*³⁰⁸

ซึ่งการกล่าวของ Le Dang Doanh นั้นก็สอดคล้องกับประเด็นที่ผู้วิจัยสามารถเข้าใจได้จากกรให้สัมภาษณ์ของ TS1 ที่นอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงว่าการเปิดเศรษฐกิจเป็นสิ่งจำเป็นต่อเวียดนามแล้ว ก็ยังมีนัยยะถึงกรอบแนวคิดของเวียดนามในระดับสังคมที่ยังดำรงอยู่ในมิติของการไม่ไว้วางใจชาวต่างชาติแม้ว่าโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจจะสำคัญกับเวียดนามเพียงใดก็ตาม แต่มิติทางการเมืองในแง่มุมมองของการดำรงไว้ซึ่งอุดมการณ์สังคมนิยมนั้นก็เป็นสิ่งสำคัญ และตัวแสดงภาครัฐก็ยังดำเนินการปกป้องกรอบความคิดสังคมนิยมที่มีการปกครองแบบเผด็จการพรรคเดียวดังกล่าวมาโดยตลอดโดย TS1 กล่าวว่

*“...เค้ามีหน่วยราชการแฝงตัวมาหาข่าวตลอดแหละว่าเราทำอะไรที่นี่ ทำจริงมั้ย เค้ากลัวเรามาเผยแพร่อะไรที่เค้าไม่ต้องการ ตอนผมมาแรกๆ นี่ ตำรวจมาถามเลยนะ ว่าทำอะไรอยู่ที่เวียดนาม พอบอกทำอยู่โรงงานตรงนิคม Noi Bai เนี่ย ก็ไม่ได้ว่าอะไร แต่เค้าก็ตรวจสอบคนแปลกหน้าตลอด เพราะฉะนั้นคำถามที่คุณถามว่าโลกาภิวัตน์ และการเปิดทางเศรษฐกิจทำให้ประเทศเค้าอ่อนแอลงมั้ยในทางการเมือง หรือตัดสินใจอะไรในเชิงเศรษฐกิจแบบติดกรอบของโลกมัย ผมก็ต้องตอบว่ามันก็คงมีบ้าง แต่ก็เฉพาะในด้านเศรษฐกิจนี่ละ ที่เค้ายังต้องอาศัยต่างชาติ ส่วนด้านการเมืองเนี่ย เค้าไม่ต้องอาศัยใคร เค้าอาศัยว่าประชาชนมีอยู่มีกิน รัฐเค้าก็คงเข้มแข็งแล้ว...”*³⁰⁹

จะเห็นได้ว่าแม้ว่าโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจจะสำคัญกับเวียดนามเพียงไร เวียดนามก็ยังมีความเป็นอิสระอันเนื่องมาจากการเป็นรัฐเผด็จการ ตลอดจนมีเครื่องมือในเชิงนโยบายที่สามารถ

³⁰⁸ Asian Affairs, Serge Berthier Interview with Le Dang Doanh, President of Central Institute for Economic Management (CIEM), (Hanoi Spring 2000),

< <http://www.asian-affairs.com/Vietnam/ledangdoanh.html> > accessed 20 October 2017.

³⁰⁹ Interview with TSG1, Managing Director, Thai Summit Vietnam (Hanoi 7 September 2017).

จะใช้ได้อย่างเต็มที่ ในการที่จะทำทุกอย่างที่จะทำให้เวียดนามยังคงเป็นรัฐสังคมนิยมในขณะที่แนวทางการไปสู่สังคมนิยมนั้นอาจเปลี่ยนแปลงไปใช้วิธีการพัฒนาทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ควบคู่มากับการปกครองแบบประชาธิปไตย และจากการศึกษาของผู้วิจัยนั้นพบว่าการพัฒนาเศรษฐกิจของเวียดนามแทบไม่มีผลกระทบในทางการเมืองเลย ส่วนในมิติอื่นๆ นั้นเวียดนามสามารถยินยอมให้โลกาภิวัตน์สามารถเข้าไปมีอิทธิพลได้โดยประการที่ไม่ไปรบกวนแก่นสารความเป็นประเทศสังคมนิยมที่มีพรรคการเมืองเดียวบริหาร และการบริหารแบบพรรคเดียวนั้นเป็นกลไกที่สำคัญที่สุดในการนำพาประเทศไปสู่สังคมนิยมอย่างแท้จริง

อุดมการณ์หรือค่านิยมที่มากับปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ที่เข้าสู่เวียดนามจะถูกปิดกั้นหรือเปิดรับนั้น มีปัจจัยสำคัญมาจากการพิจารณาของเวียดนามเอง เวียดนามนั้นเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่คิดคำนวณผลประโยชน์ และหากว่าพิจารณาแล้วว่าประเด็นที่ไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคง หรืออำนาจอธิปไตยของรัฐนั้นเวียดนามก็ไม่จำเป็นต้องปิดกั้น และยังมีประโยชน์ในเชิงของการสร้างภาพลักษณ์ที่สื่อให้เห็นว่าสังคมของเวียดนามมีการเปิดเสรีมากยิ่งขึ้นด้วยทั้งที่จริงแล้วนั้น ประเด็นของการเปิดเสรีในเรื่องบางเรื่องเช่นสิทธิของเกย์หรือเลสเบี้ยนที่แน่นอนว่าเป็นแนวคิดที่มา กับโลกาภิวัตน์ ซึ่งเวียดนามในรับค้ำยกย่องอย่างมากกับการยินยอมให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่ในมิตินี้³¹⁰ อันจะเห็นไว้ว่าการเปิดเสรีของเวียดนามในเรื่องนี้นั้นไม่มีมิติหรือแง่มุมใดที่จะไปมีผลกระทบต่อแก่นสารของความเป็นรัฐสังคมนิยมของเวียดนามเลย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าหากเป็นในกรณีที่มีการเปิดเสรีทางสังคมนั้นจะไปกระทบกับแก่นสารของความเป็นเวียดนามแล้วนั้น ทิศทางของการตัดสินใจของรัฐจะออกมาในอีกลักษณะหนึ่งเช่นการปราบปรามกลุ่มนักณรงค์ที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลเวียดนาม ทนายความที่ออกมาเรียกร้องสิทธิเสรีภาพทางการเมือง ซึ่งจะถูกรัฐบาลขึ้นเต็ดขาดจากเวียดนาม³¹¹ ซึ่งในประเด็นนี้นั้น A1 ก็ได้กล่าวถึงเวียดนามในแง่มุมนี้ว่า

³¹⁰ The Guardian, < <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/24/vietnam-law-change-introduces-transgender-rights>> accessed 20 October 2017.

³¹¹ Defend The Defenders, Nhan Quyen,

< <http://www.vietnamhumanrightsdefenders.net/2016/07/29/vietnams-suppression-against-political-dissidents-social-activists-and-human-rights-defenders-in-the-period-between-january-1-and-july-18/>> accessed 20 October 2017.

“เวียดนามต่างจากพม่าเนื่องจากพม่านี้เนี่ยพัฒนาเศรษฐกิจกับการเมืองไปพร้อมกัน แต่เวียดนามเนี่ยพัฒนาเศรษฐกิจก่อนสามสิบปี แต่พัฒนาการทางการเมืองนั้นเกิดขึ้นน้อยมาก น้อยมาก เพราะว่ามันเป็นเศรษฐกิจที่มัน centralized ถ้ามันเสรีเนี่ย market factors มันต้องเข้ามา แต่นี่มันเข้ามาไม่หมด ด้านการเมืองเนี่ยเวียดนามมีการต่อสู้ภายในพรรคนะ การต่อสู้ภายในพรรคมี แต่การต่อสู้ภายในพรรคของเค้ามัน healthy เหมือนพรรคคอมมิวนิสต์จีน มีการต่อสู้เหมือนเป็น faction แต่ถ้าคุณพูดถึง unity ของพรรคเนี่ยมันต้องพูดถึงว่ามันมี เพราะมันมีวาระที่สำคัญที่เป็นวาระของชาติ เวียดนามนี้ตัวอย่างหนึ่งคือเค้าเปิดเรื่องการค้าได้ดี เค้าทำได้ดี แต่เรื่องการเมืองเค้าไม่เปิด อย่างที่ผมยกตัวอย่างตอนแรกอย่างพม่านี้ เค้าเปิดทั้งการเมืองทั้งเศรษฐกิจ ผมว่าการเปลี่ยนแปลงในเวียดนามนี้ช้ามากนะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตอนนี้เวียดนามมีปัญหาการเมืองเรื่อง state-enterprise แล้วก็มีปัญหาเรื่องของสื่อ เพราะสังคมเค้าไม่เปิด เพราะมันจะส่งผลกระทบต่อสภาพทางการเมือง เอาจริงผมตั้งคำถามคุณดีกว่า เดี่ยวคุณจะมาสนใจ ประเทศที่มีเสรีภาพมากที่สุดเรื่องเกย์เลสเบียนนี้คุณว่าประเทศอะไร ในอาเซียน สิงคโปร์แน่ที่สุด เวียดนามมาเป็นอันดับหนึ่งนะ คือเวียดนามอันดับหนึ่งเพราะอะไร เพราะเวียดนามเนี่ยกฎหมายให้ความคุ้มครองเกย์เลสเบียนมากกว่าไทย สิงคโปร์เนี่ยถ้าคุณเป็นเกย์เลสเบียนคุณตาย มาตรวจโรคเอดส์เค้ามาเมืองไทยกันเมื่อก่อนแต่เดี๋ยวนี้เค้าไปเวียดนามแล้ว สาเหตุที่เกย์เลสเบียนมีเสรีภาพในเวียดนามมากเพราะอะไรรู้มั๊ย สำคัญที่สุดคือ การเป็นเกย์เลสเบียนเนี่ยไม่ไม่ได้กระทบกระเทือนในภาคสังคม และการเมืองของรัฐคอมมิวนิสต์ “จำไว้เลย” เวียดนามมันพิเศษเนี่ย ก็ต้องบอกว่าการเปิดของมันเนี่ยมันไม่กระทบกระเทือนความมั่นคง และมันจะช่วยสร้างความมั่นคงให้กับพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ถ้ามันมีความมั่นคงแล้วเนี่ย มันก็จะสามารถเปิดสังคมในลักษณะอื่นไม่เหมือนไทย การปฏิรูปของเค้าเนี่ยมันก็ยังไม่มีการเพิ่มเรื่องของ liberalism มีเสรี เวียดนามเศรษฐกิจดีขึ้นเนี่ยเค้าก็ต้องอนุรักษ์นิยมมากขึ้น ขึ้นคุณเปิดให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีในช่วงที่เศรษฐกิจดีขึ้นเนี่ย ตายเลย จีนเนี่ย ตอนนี้ สี จิ้น ผิง กำลังพยายามทำให้สังคมกลับไปมีความคิดแบบเหมาเจ๋อตุงเหมือนเดิมเลยนะ ผมเชื่อว่าตอนนี้เรายังไม่เห็น แต่ว่าต่อไปเนี่ยเวียดนามมันจะต้อง turn

conservative มากขึ้น เพราะการเปิดทางเศรษฐกิจเนี่ยมันหลีกเลี่ยงไม่ได้ ที่จะต้องมีผลเกี่ยวกับการเปิดทางด้านการเมือง และการเปิดทางด้าน การเมืองแล้วมันทำให้พรรคไร้เสถียรภาพ ทำให้พรรคลั่นคลอนเนี่ย เค้าก็ ตาย อันนี้คือสิ่งที่สีจิ้นผิงทำอยู่เป็นตัวอย่งให้เวียดนามดู...”³¹²

นอกเหนือจากมิติที่ต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของเวียดนามในฐานะของ รัฐที่เป็นสังคมนิยมที่มีความเป็นอิสระ และมีเครื่องมือในเชิงนโยบาย ตลอดจนเป็นรัฐที่เป็นตัวแสดง เชิงยุทธศาสตร์ในการตอบสนองกับโลกาภิวัตน์ที่เข้าสู่เวียดนาม แล้วนั้น ในอีกทางหนึ่งผู้วิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการให้ความเคารพ ความยกย่อง และยำเกรงตัวแสดงรัฐที่นำเอกราชมาสู่เวียดนามก็เป็น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชาชนเวียดนามส่วนใหญ่ให้การยินยอมต่อการปกครองของรัฐ ซึ่งด้วยเหตุนี้ นั้นไม่ว่าสังคมนิยมเวียดนามจะมีปฏิสัมพันธ์กับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจมากเท่าไร อย่างน้อยที่สุด เวียดนามจะมีปัจจัยทางประวัติศาสตร์ที่ยืดโยงสังคมที่เป็นคอมมิวนิสต์เอาไว้ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความชอบธรรมในบริบทภายในทางด้านชาตินิยมยังคงมีความเข้มแข็งอยู่ในสังคมนิยมเวียดนามและซึ่ง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักนั้นก็พบว่าความหมายของปัจจัยทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้มาซึ่งเอกราชด้วยความยากลำบากนั้นก็ยังเป็นจุดยึดเหนี่ยวสำคัญระหว่าง เวียดนามกับรัฐ ซึ่ง A2 ได้ให้ความเห็นในประเด็นนี้เอาไว้ว่า

“...เวียดนามก็คือเวียดนาม นะ อย่าลืมนะเราไปตัดสินใจไม่ได้ เราไม่มีวัน เข้าใจหรอกกว่าคนเวียดนามเป็นยังไง เพราะเราเองก็สบายมาตลอด ไม่ เคยต้องต่อสู้ดิ้นรนอะไรให้ได้อะไรมาเหมือนเค้า แต่ที่เค้าต้องเปิด เศรษฐกิจเนี่ย เพราะเค้ามีปัญหาจริงๆ แร้นแค้นยากจนไม่มีจะกิน แต่แก่นแท้ความเป็นคนเวียดนามมันยังเหมือนเดิม มันแกร่ง อย่าลืมนะเค้าได้เอกราชมาจากวีรบุรุษสงครามที่ยึดมั่นแนวทางสังคมนิยม และคนพวกนี้แหละ ที่ทำให้เค้าเป็นอิสระ จากการกดขี่ข่มเหง ดังนั้น เค้าบูชาคนเหล่านี้และ สิ่งที่คนเหล่านี้บอกมาก เค้าเชื่อ เค้าจะลำบากยังไงเค้าก็เชื่อ สังคมนิยม มันฝังรากลึกมาตลอด การที่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเปลี่ยนมาเปิด ประเทศขึ้นมาเนี่ยนะ มันก็เปิดเฉพาะเศรษฐกิจ มันไม่ได้เปลี่ยนแก่นสาร ความเชื่อ เค้าไม่ได้รักเสรีนิยม แต่เค้ารักที่จะทำให้ประชาชนเค้ามีความ

³¹²Interview with A1, Senior Fellow, Institute of Security and International Study (Bangna , Bangkok 5 January 2017).

มันคง อย่าสับสน โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่มันมากับเสรีนิยมมันยัง
เปลี่ยนอะไรไม่ได้ง่ายๆ ขนาดนั้นหรือทำให้เวียดนามนะ...”³¹³

จากข้อมูลที่น่าเสนอตลอดจนข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์นั้นแสดงให้เห็นว่า เวียดนาม จะมีความชัดเจนในเรื่องของการแบ่งวาระทางการเมือง กับวาระทางเศรษฐกิจ และเวียดนามนั้นถือเป็นรัฐที่มีความเด็ดขาด เข้มแข็งในด้านของการธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ในทางการเมืองในแบบที่ค่อนข้างจะเป็นตัวของตัวเอง และเป็นที่น่าพอใจว่ากระแสของโลกาภิวัตน์ที่ซัดกระหน่ำเข้ามาในเวียดนามนั้นจะมีอุปสรรคสำคัญ คือกำแพงทางการเมืองที่เข้มแข็งของรัฐที่ถือเป็นปราการสำคัญในการปกป้องอธิปไตย หรือกล่าวได้ว่าเวียดนามนั้นถือเป็นรัฐที่มีความเข้มแข็งในมิติของการมีอิสระในการตัดสินใจในเชิงนโยบายที่รวดเร็ว และมีศักยภาพในการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายภายใต้อำนาจของรัฐที่เด็ดขาดและเบ็ดเสร็จ

พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามหรือรัฐบาลเวียดนามถือเป็นตัวแสดงที่สำคัญซึ่งมีอิทธิพลต่อการกำหนดผลประโยชน์ของรัฐ ซึ่งความเป็นอิสระของเวียดนามในการกำหนดผลประโยชน์ของชาตินั้นมีความสำคัญอยู่เหนืออิทธิพลของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจโดยผู้วิจัยพบว่าไม่ว่ารัฐบาลเวียดนามจะให้ความสำคัญกับมิติทางเศรษฐกิจ การสร้างบรรยากาศทางการลงทุนที่เชิญชวนการลงทุนจากต่างประเทศ และบรรษัทข้ามชาติมากเพียงใดก็ตาม สิ่งที่เวียดนามให้ความสำคัญมากกว่านั้น คือ กรอบการตัดสินใจที่เป็นอิสระของรัฐ ที่ไม่ว่าการตัดสินใจจะส่งผลกระทบต่อบรรษัทข้ามชาติก็ตาม หากรัฐเห็นว่าเป็นสิ่งที่พึงกระทำ และออกเป็นนโยบายรัฐแล้ว ก็ยากที่บรรษัทข้ามชาติจะท้าทาย หรือต้านทานได้ ซึ่งประเด็นนี้นั้นผู้วิจัยสามารถยืนยันได้จากประสบการณ์ของซีพีที่ไปลงทุนในเวียดนาม ในกรณีการปรับเปลี่ยนนโยบายที่ฉับพลันของรัฐบาลเวียดนามที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตของซีพีโดยตรง โดยรัฐบาลเวียดนาม มีการไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับด้านการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งหลักใหญ่ใจความคือ รัฐบาลเวียดนามนั้นเห็นว่าการเลี้ยงสัตว์ในเชิงธุรกิจนั้นไม่ควรจะมีการใช้ยาปฏิชีวนะ อีกต่อไปด้วยเหตุผลทางด้านสุขภาพของประชาชนชาวเวียดนามที่บริโภคไก่ จึงออกกฎ ซึ่งเรียกว่ากฎหมายเลข 6 ออกมาบังคับใช้ในปี ค.ศ. 2017 ซึ่งเนื้อความก็คือ ห้ามมิให้ผู้ผลิตรายใดใช้อาหารสัตว์ที่มีส่วนผสมของยาปฏิชีวนะ กับสัตว์เลี้ยง ทว่า การใช้ยาปฏิชีวนะในอาหารสัตว์ นั้นถือเป็นวิธีปกติที่สุดในการเลี้ยงสัตว์ในเชิงธุรกิจ และหากว่าซีพี จะต้องเลิกใช้อาหารสัตว์ในแบบดังกล่าวจริงๆ จะส่งผลกระทบต่อธุรกิจบริษัทอย่างยิ่ง ด้วยเหตุดังกล่าว ซีพี พยายามท้าทายจนถึงที่สุด บน

³¹³Interview with A2, Academic Expertise in Vietnam, Institute of Asian Studies (Chulalongkorn University 7 January 2017).

พื้นฐานเหตุผลทั้งในเชิงธุรกิจ และในเชิงวิทยาศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอว่าข้อกำหนดดังกล่าว จากต่างประเทศที่รัฐบาลเวียดนามไปศึกษาดูงานมานั้นเปรียบเสมือนเป็นการลดทอนความได้เปรียบ ของเวียดนามจากการส่งออกไก่แช่แข็ง เพราะเมื่อไม่ใช้ยาปฏิชีวนะ ต้นทุนการเลี้ยงไก่ในเวียดนามจะ พุ่งสูงขึ้นมา และผู้ประกอบการเช่นซีพี ก็ไม่สามารถดำเนินธุรกิจได้ ดังนั้นแนวคิดการเลี้ยงไก่แบบไม่ ใช้ยาปฏิชีวนะจึงเป็นเสมือนกำแพงทางการค้าไปในตัว และเมื่อผู้ประกอบการไม่สามารถเลี้ยงไก่เพื่อ ส่งออกไปยังต่างประเทศ ก็ไม่สามารถส่งออกไปยังประเทศผู้เป็นต้นกำเนิดแนวคิดเช่นนี้ได้ไปในตัว จึง ทำให้เกษตรกรในประเทศต้นกำเนิดแนวคิดนั้นได้รับการคุ้มครอง ยิ่งไปกว่านั้น ซีพียังนำเสนอ เหตุผลความจำเป็นในเชิงวิทยาศาสตร์ โดยทำการทดลองเปรียบเทียบระหว่างการเลี้ยงไก่ที่ใช้ยา ปฏิชีวนะ กับไม่ใช้ ทำการเปรียบเทียบกันว่าไม่ส่งผลทางด้านสุขภาพใดๆ เป็นโดยนำเสนอแก่ หน่วยงานของรัฐเพื่อพิจารณา ทว่าจวบจนปัจจุบัน ก็ยังไม่มีผลในทางปฏิบัติใดๆ ที่เป็นข้ออนุโลม หรือยกเลิกกฎดังกล่าวบังเกิดขึ้นแต่อย่างใด ซึ่งข้อเท็จจริงนี้นั้นสะท้อนให้เห็นว่าเวียดนามนั้นไม่ได้โอน อ่อนผ่อนตามข้อเรียกร้องของบริษัทข้ามชาติที่มากับปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ อำนาจ ของรัฐมิได้ถูกบั่นทอนลงไปแม้แต่น้อย และเมื่อรัฐในฐานะที่เป็นตัวแสดงในเชิงยุทธศาสตร์ (strategic actor) ได้พิจารณาตัดสินใจบนพื้นฐานของผลประโยชน์ของรัฐแล้ว ไม่ว่าจะการตัดสินใจและการออก นโยบายบนพื้นฐานดังกล่าวจะสร้างความเสียหายเพียงไร รัฐจะไม่เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจ ซึ่ง ข้อเท็จจริงในด้านนี้นั้น CP 5 ได้กล่าวอย่างขุ่นเคืองว่า

“...พอเค้าไปสัมผัสกับต่างประเทศอียูบ้างอะไรบ้างเนี่ยแล้วพวกนั้นบอกว่า อาหารสัตว์เนี่ยไม่ควรใช้ยาปฏิชีวนะ ซึ่งในโลกนี้นั้นไม่มีหรอก อย่างผมไป ฝรั่งเศสมาเองเนี่ย เค้าก็ยังใช้ยาปฏิชีวนะอยู่ เค้าก็ออกกฎหมายมาเลย ว่า ห้ามใช้ยาปฏิชีวนะ ซึ่งมันทำไม่ได้ไงครับ ก็พยายามเข้าไปคุย เราก็ พยายามให้กระทรวงการต่างประเทศเราเข้าไปคุย ซึ่งก็เข้าไปคุยจน สุดท้ายเค้าเริ่มรู้ว่ามันไม่ได้ เราเลี้ยงให้เค้าดูเลย เอาผลการเลี้ยงให้เค้าดู เลย ซึ่งเค้าก็เริ่มรู้ว่ามันไม่ได้ เสียหายหมดนะ แล้วก็ส่งไปให้กรมปศุสัตว์ เค้าดู ซึ่งพอเค้าดูเค้าก็เริ่มถอย เค้าเรียกว่ากฎข้อ 6 ซึ่งมันต้องบังคับใช้ตั้ง ปีนี้ แต่ก็เลื่อนไปอีก แล้วเค้าก็พยายามจะออกกฎข้อ 8 มาในทิศทางที่ ยอมว่าอนุญาตให้ใช้ในสัตว์เล็ก ส่วนในสัตว์ใหญ่นี้ไม่ให้ใช้ อันนั้นไม่เป็นไร มันเป็นทิศทางที่ถูกต้อง เพราะในสัตว์ใหญ่เนี่ยมันไม่จำเป็นต้องใช้ แต่สัตว์ เล็กเนี่ยมันต้องใช้ แต่เค้าก็ยังออกมาไม่ได้ เค้าก็ยังไม่เซ็น พอเราไม่รู้เราก็ ทำไม่ได้ เราวางแผนไม่ถูก ฤๅเราจะทำอย่างไร เราต้องเปลี่ยนกฎหมาย เสียหายมาก และก็ยังไม่แน่นอนจนถึงเดี๋ยวนี้ ถ้าก่อนหน้าที่เค้าจะออกกฎ

มาถ้าเค้าฟังเราบ้างมันจะไม่มีปัญหา เราให้ข้อมูลให้ตั้งนาน แต่เค้าไม่ฟัง เค้าบอกแนวโน้มน้ำทั่วโลกไม่ใช่ยา ซึ่งมันไม่ใช่ คือแนวโน้มน้ำไอ้ต่างชาติที่เค้าไปดูเนี่ยก็พยายามจะบอกว่าไม่ให้ใช่ยา เพราะเมื่อคุณเลี้ยงไม่ได้ ต้นทุนคุณแพง คุณก็ส่งมาบ้านเค้าไม่ได้ คือเราต้องเข้าใจว่าการค้าเนี่ยทุกประเทศต้องปกป้องตัวเอง ก็เลยสร้าง nontariff barrier แล้วไปฟังก็เชื่อเค้า... ”³¹⁴

จากตัวอย่างในเชิงประจักษ์ข้างต้นนั้น ผู้อ่านจะเห็นว่าเวียดนามมีรัฐสังคมนิยมที่เข้มแข็งและการกำหนดความเป็นไปต่างๆ ของเวียดนามนั้นจะขึ้นอยู่กับรัฐเป็นสำคัญ ซึ่งแม้ว่าข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นั้นจะแสดงให้เห็นถึงการโต้แย้งของบริษัทข้ามชาติซึ่งเป็นตัวแสดงสำคัญของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจแล้วก็ตาม ทว่าเวียดนามก็ยังคงไว้ซึ่งมาตรการห้ามใช้ยาปฏิชีวนะในการเลี้ยงสัตว์อย่างจริงจัง โดยนอกจากจะมีการห้ามใช้สารบางประเภทซึ่งซีพีเห็นว่ามีความสำคัญต่อธุรกิจแล้วนั้น จากการตรวจสอบของผู้วิจัย เวียดนามยังมีมาตรการตรวจสอบและปราบปรามอย่างจริงจังในกรณีมีการฝ่าฝืนอีกด้วย³¹⁵ กรณีที่เกิดขึ้นกับซีพีนี้สะท้อนว่าแม้ว่าการแสวงหาความมั่นคงจากโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจจะเป็นเป้าหมายที่เวียดนามให้ความสำคัญ ทว่าเวียดนามยังคงให้ความสำคัญกับกการตัดสินใจเชิงนโยบายของตนเองมากกว่าที่จะยินยอมหรือผ่อนปรนให้กับการดำเนินกิจการของบริษัทข้ามชาติที่ไม่สอดคล้องกับประโยชน์ของเวียดนามและ หากจะทำการอธิบายปรากฏการณ์ในการปะทะกันระหว่างโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับเวียดนามนั้น ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เวียดนามรับการท้าทายจากโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจได้นั้นคือ การเป็นรัฐสังคมนิยมของเวียดนาม ดังที่ได้กล่าวแล้ว และการอธิบายปรากฏการณ์การปะทะกันนั้นผู้วิจัยเห็นว่าการอธิบายตามแนวทางของ Thedo Skocpol หรือการอธิบายของกลุ่มรัฐนิยมนั้นน่าจะสามารถอธิบายผลหรือการคลี่คลายของปรากฏการณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของเวียดนามได้สอดคล้องสมจริงที่สุด เนื่องจากจะเห็นได้ว่าเวียดนามเป็นตัวแสดงหลักทางการเมืองที่มี “ผลประโยชน์” เป็นของตัวเอง เวียดนามมีอิสระในการปกครองและควบคุมสังคม (domination) ไม่ว่าจะเป็นการบังคับใช้นโยบาย หรือการกำหนดความ

³¹⁴ Interview with CP5, Executive Vice President, C.P. Vietnam Corporation, Co.Ltd. (Bien Hao 24 April 2017).

³¹⁵ Vietnam News, ‘Banned Agricultural Substances Rampant’,

< <http://vietnamnews.vn/society/295305/banned-agricultural-substances-rampant.html#vgE2MWpFKG300pfM.97> > accessed 20 October 2017.

ต้องการของประชาชน เวียดนามมีศักยภาพหลากหลาย (capacities) ในการบังคับใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายของรัฐ และเวียดนามมีศักยภาพทั้งในด้านเครื่องมือทางนโยบาย (policy instrument) และเวียดนามมีความสามารถในการจัดการกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง

5.2.4 ศักยภาพในเชิงค่านิยม วัฒนธรรม กับการรับมือกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าโลกาภิวัตน์นั้นเปรียบเหมือนอนุกรมที่มีความต่อเนื่องกัน (continuum) ระหว่างความเป็นระดับโลกในด้านหนึ่ง กับความเป็นระดับท้องถิ่นในอีกด้านหนึ่ง ซึ่งความเป็นโลกาภิวัตน์นั้นมีการสอดแทรกไปในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่หนึ่งของโลกอาจสร้างผลกระทบทางด้านความคิด สภาวะจิตใจ และความรู้สึกให้กับผู้คนที่ห่างไกลในอีกซีกโลกหนึ่ง อาทิ เหตุการณ์สะเทือนใจในงานคอนเสิร์ตที่ Bataclan Concert Hall ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส หรือแม้กระทั่งคอนเสิร์ตของ Ariana Grande ที่เมืองแมนเชสเตอร์ ประเทศอังกฤษ ที่มีผลต่อสร้างความตื่นตระหนก และหวาดกลัวภัยจากการก่อการร้ายให้กับคนในวงกว้าง ในหลายภูมิภาคแทบจะในทันทีหลังเกิดเหตุการณ์ขึ้น

ตัวอย่างข้างต้นนั้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของข้อมูลข่าวสารที่ต่อภาวะทางความคิด ความรู้สึก ที่เป็นระดับโลกตามกรอบความคิดของนักวิชาการที่ศึกษาโลกาภิวัตน์ ด้วยเหตุนี้ด้วยกิจกรรมที่มีผลทางความรู้สึกที่เป็นระดับโลกที่เกิดขึ้นอย่างเข้มข้นในปัจจุบันนั้นทำให้นักวิชาการสายโลกาภิวัตน์บางส่วนนั้นถึงกับมองข้ามบริบทของค่านิยม อุดมการณ์พื้นฐานของรัฐ และมีความคิดไปไกลถึงกับกล่าวว่า ต่อไปนั้นมนุษย์จะเป็นมนุษย์ในระดับโลกที่มีพื้นฐานที่ยึดถือและยึดมั่นในสิ่งที่ถือเป็นคุณค่าสากลเดียวกัน (universal) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือมนุษย์จะละทิ้งกรอบความคิดทางการเมืองในแบบเดิมๆ แล้วกลายเป็นมนุษย์ในระดับโลกที่อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ โดยกรอบความคิดตามแนวทางนี้นั้นเรียกว่า Cosmopolitanism ซึ่งระยะหลังเริ่มมีการพูดถึงกันมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิชาการสายโลกาภิวัตน์ที่ค่อนข้างสุดโต่ง (hyperglobalist)

ในส่วนของความสนใจใคร่รู้ของผู้วิจัยนั้น ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิพากษ์เกี่ยวกับกรอบแนวคิดดังกล่าวแต่อย่างใด หากแต่กรอบแนวคิดนี้มีความน่าสนใจในแง่ที่ว่ามิติด้านการเชื่อมโยงข้อมูลอย่างทันทีแทบจะในทุกพื้นที่บนโลก อันเป็นผลจากการพัฒนาด้านเทคโนโลยีโทรคมนาคม และการสื่อสาร นั้นเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ถูกปลุกฝังค่านิยมที่เป็นแบบเดียวกันในระดับโลกได้

โดยกรณีของเวียดนามนั้น ยังคงมีมาตรการที่เข้มงวดในการควบคุมการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร และพิจารณาว่า เนื้อหาใดที่บุคคลที่ดำรงชีวิตอยู่ในเวียดนามสามารถเข้าถึงได้ ซึ่งเนื้อหาและข้อมูลที่บุคคลจะเข้าถึงได้ผ่านระบบเครือข่ายต่างๆ นั้น ล้วนแล้วแต่ผ่านการกลั่นกรองของหน่วยงานภาครัฐเวียดนามแล้วแทบทั้งนั้น

อย่างไรก็ดี มาตรการในการควบคุมข้อมูลข่าวสารที่เวียดนามให้ความสำคัญ และผู้ให้ข้อมูลหลักล้วนแล้วแต่สะท้อนออกมาในทางเดียวกันนั้น ผู้วิจัยเชื่อว่ายังมีช่องโหว่ในระบบการควบคุมอยู่พอสมควร ทั้งนี้เนื่องจากจากประสบการณ์ส่วนตัวของผู้วิจัยที่ได้เดินทางไปเก็บข้อมูลที่เวียดนามเกือบสิบครั้ง นั้น ทุกๆ ครั้ง ที่เดินทางไปพักในโรงแรมที่พัก ผู้วิจัยสังเกตว่า ผู้วิจัยเองก็ยังสามารถบริโภคข่าวสารข้อมูลจากสำนักข่าวต่างประเทศจากแหล่งที่จุดกำเนิดมาจากประเทศเสรีนิยม ไม่ว่าจะมาจากสำนักข่าว CNN หรือ BBC ได้เป็นปกติ ไม่แตกต่างจากการดำรงชีวิตอยู่ในประเทศไทย ซึ่งข้อเท็จจริงนี้สะท้อนให้เห็นว่าในสถานการณ์ทางการเมืองที่เป็นปกติ ข้อมูลข่าวสารที่อาจมีขอบข่ายบ่อนทำลายอุดมการณ์ความคิดแบบสังคมนิยม หรืออาจมีส่วนในการรบกวนวิถีการดำรงชีวิตแบบชาวเวียดนามนั้น ยังสามารถเล็ดรอดเข้ามาสู่เวียดนามได้ ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่า การเล็ดรอดของข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนต่างประเทศนั้น ไม่ใช่ประเด็นที่รัฐบาลเวียดนามไม่ทราบ หากแต่เป็นการยินยอมผ่อนปรนให้ข้อมูลข่าวสารจากต่างประเทศสามารถเข้ามาในเวียดนามได้ในระดับที่ไม่รบกวนความสงบเรียบร้อย ซึ่งการผ่อนปรนในการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารดังกล่าวนี้ มีนัยยะถึงความมั่นใจบางประการของรัฐที่เชื่อแน่ว่าข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอผ่านสื่อจากภายนอกนั้นจะไม่รบกวนความสงบเรียบร้อยของรัฐ ดังนั้น ผู้วิจัยเชื่อว่าต้องมีปัจจัยสำคัญอื่นๆ นอกเหนือจากรัฐ และองค์การของรัฐบาลที่เข้มแข็ง ที่สามารถเป็นสายใยที่ยึดโยงแก่นสารความเป็นเวียดนาม ท่ามกลางการทำลายของพลังทางสังคมจากภายนอกที่ถาโถมเข้ามาได้

จากการพิจารณาข้างแล้ว ข้ำเล่าของผู้วิจัยที่พยายามหาคำตอบว่าอะไรเป็นปัจจัยที่เป็นส่วนเสริมสร้างความเข้มแข็งของเวียดนาม อันมีอิทธิพลในการยึดโยง และรักษาแก่นสารของความสังคมเป็นเวียดนามท่ามกลางยุคของความเชื่อมโยงด้านข้อมูลข่าวสารนั้น ผู้วิจัยพบว่าแก่นสารตามแนวคิดตามแนวทางแบบขงจื้อ (Confucian) เป็นสาเหตุสำคัญที่รัฐบาลเวียดนามยินยอมให้อิทธิพลของข้อมูลข่าวสารบางอย่างนั้นเข้ามาสู่เวียดนามได้เพราะกรอบคุณค่าดังกล่าวจะเป็นภูมิคุ้มกันกรอบแนวความคิดหรืออุดมการณ์ที่จะเข้ามาบ่อนทำลายอุดมการณ์ของรัฐได้

การที่เวียดนามตกอยู่ภายในอิทธิพลของจีนมาเป็นระยะเวลายาวนานนั้นย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่าเวียดนามได้ซับซบเอากรอบคุณค่าของจีนซึ่งก็คือกรอบแนวคิดแบบขงจื้อ (Confucian)

เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกรอบคุณค่า วัฒนธรรม ประเพณี ที่ชาวเวียดนามเองนั้นได้ปฏิบัติมาเป็นระยะเวลาช้านาน กรอบคุณค่าตามแนวทางนี้นั้นมีผลต่อมิติทางการปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามอยู่ในหลายมิติ เช่น การเน้นหนักในการรวมกลุ่ม (collectivism) และเป็นกรอบแนวคิดที่สนับสนุนแนวคิดในเรื่องของความสมัครสมานสามัคคีและเป็นหนึ่งเดียวกัน และที่สำคัญคือกรอบแนวคิดการเห็นประโยชน์ของส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐหรือผู้ปกครองนั้นมีบทบาทสำคัญในการทำเพื่อส่วนรวมดังกล่าว นอกจากนี้ คุณค่าของในเชิงความประพฤติ อาทิ ความเกรงอกเกรงใจ และการเคารพนับถือผู้อาวุโสทั้งในระดับครอบครัวและในระดับสังคม ก็ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนสำคัญในการช่วยให้เวียดนามสามารถปกครองประชากรของรัฐ และสามารถมั่นใจได้ว่าประชากรของรัฐนั้นจะปฏิบัติตามแนวทางที่รัฐได้กำหนด³¹⁶

กรอบคุณค่าตามแนวทางขงจื้อนั้นเป็นประโยชน์อย่างมากต่อเวียดนามในการต้านทานกระแสโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่มาพร้อมกับแนวคิดหรือกรอบคุณค่าจากภายนอก จะเห็นได้ว่าคุณค่าที่เกี่ยวกับการยึดถือประโยชน์ส่วนรวมโดยที่รัฐบาล หรือพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเป็นตัวแสดงที่มีบทบาทในการทำเพื่อส่วนรวมนั้นมีผลโดยตรงต่อการปกครองประชาชนชาวเวียดนามของรัฐโดยคุณค่าตามกรอบนี้จะสร้างความมั่นใจให้กับเวียดนามว่าประชากรที่อยู่ใต้ปกครองจะเชื่อในการทำเพื่อส่วนรวมของพรรคคอมมิวนิสต์และให้ความเคารพเชื่อฟังต่อนโยบายตลอดจนสิ่งที่รัฐนำเสนอโดยไม่หวั่นไหวไปกับคุณค่าภายนอกที่เข้ามา นอกจากนี้ก็คุณค่าหนึ่งที่มีความสำคัญในฐานะพลังที่สำคัญในการต่อสู้กับโลกาภิวัตน์คือ คุณค่าที่เกี่ยวกับการให้เกียรติผู้ใหญ่ เชื่อฟังผู้ใหญ่ ช่วยเหลือครอบครัว และยึดถือหลักของอาวุโสตามลำดับชั้น ซึ่งการปลูกฝังค่านิยมในลักษณะนี้นั้นเริ่มต้นตั้งแต่หน่วยของการอยู่ร่วมกันที่เป็นพื้นฐานที่สุดของสังคม นั่นคือ ครอบครัว ซึ่งลูกต้องเชื่อฟังพ่อแม่ น้องต้องเชื่อฟังพี่ และต้องให้ความสำคัญกับการให้ความเคารพเชื่อฟังผู้มีอาวุโส

การปลูกฝังกรอบความคิดในการเชื่อฟังผู้มีอาวุโสกว่าในหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคมนั้น แนนอนว่าจะส่งอิทธิพลถึงภาพรวมของมิติในเชิงคุณค่าในระดับสังคมในระดับประเทศ กล่าวคือ การที่ชาวเวียดนามถูกปลูกฝังคุณค่าเช่นนี้ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มที่คนส่วนใหญ่ของสังคมนั้นจะถูกสอนมาให้เชื่อฟังผู้นำ เชื่อฟังรัฐ ให้ความเคารพ และหลีกเลี่ยง หรือไม่ฟังปรารภนาที่จะทำทนายผู้มีอำนาจ หรือทำทนายค่านิยมที่ยึดถือกันโดยคนส่วนใหญ่ในรัฐ ซึ่งลักษณะของสังคมนั้นเป็น

³¹⁶ Pham Duay Nghia, 'Confucianism And The Conception Of The Law In Vietnam' in John Gillespie, Pip Nocholson (eds), *Asian Socialisms And Legan Change: The Dynamics of Vietnamese And Chinese Reforms* (Asia-Pacific Press, Canberra 2005) 80-87.

เช่นนี้นั้นสามารถถือได้ว่ารัฐนั้นได้ประโยชน์จากคุณค่าทางสังคมที่ได้ปลูกฝังกันมาเป็นระยะเวลา ยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น และค่านิยมเช่นนี้นั้นก็ถือเป็นส่วนสำคัญทั้งในด้านการเอื้ออำนวย และช่วย ประคับประคองให้เวียดนามเผชิญกับโลกาภิวัตน์ได้โดยไม่ต้องห่วงหรือกังวลเรื่องผลกระทบจากการ เปิดเสรีทางเศรษฐกิจที่จะมีต่อมิติทางการเมืองมากนัก และปัจจุบันนี้ในสังคมของเวียดนามก็ยังคง เป็นสังคมที่มีการปลูกฝังคุณค่า (value) สำคัญตามแนวทางนี้ให้กับประชาชนของประเทศไม่ว่าจะถือ กำเนิดขึ้นมาในยุคใดก็ตาม โดยชาวเวียดนามต้องยึดถือและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

นอกจากนี้จากข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยยังได้พบว่า ผู้ให้ ข้อมูลหลัก 3 ท่านได้หยิบยกจุดเล็กๆ ซึ่งกล่าวถึงการปลูกฝังคุณค่าทางสังคมที่สอดคล้องกับแนวทาง คุณค่าของขงจื๊ออีกด้วย โดย TVBC2 ได้สะท้อนให้เห็นถึงการปลูกฝังค่านิยมที่เรียกว่า disciplinary family ที่เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างคุณค่าทางสังคม หรือค่านิยมในแบบเวียดนามใน ระดับพื้นฐานที่สุดของหน่วยทางสังคมและมีผลต่อคุณค่าทางสังคมในวงกว้าง อันเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ เวียดนามมีภูมิคุ้มกันจากอิทธิพลที่มาจากโลกาภิวัตน์ในด้านต่างๆ และหากว่าเวียดนามยังคงดำรง แนวทางการปลูกฝังเช่นนี้ต่อไปนั้น ผู้วิจัยเชื่อว่าก็ยากที่เวียดนามจะประสบปัญหากับความมั่นคงในมิติ ต่างๆ ในระดับที่จะมีผลกระทบไปสู่การดำรงอยู่ของ idea of the state หรือ institution of the state ได้ ถึงแม้ว่าโลกาภิวัตน์จะมีผลกระทบต่อเวียดนามก็ในแง่มุมมองก็ตามซึ่ง ในประเด็นนี้นั้น TVBC 2 ได้กล่าวไว้ว่า

“...เคยเข้าไปดูในโรงเรียนเค้ามั๊ยครับ ให้ไปดูโรงเรียนนะครับ value ของ คนเวียดนามคือ disciplinary family เด็กเวียดนามถูกสอนหนังสือ ตื่น เข้ามาต้องมารายงานที่โรงเรียนว่าช่วยอะไรพ่อแม่ที่บ้าน แล้วเย็นนี้จะไป ช่วยอะไร เวียดนามไม่ได้เรียนหนังสือเลิกสี่โมงเย็นแล้วต่อด้วยการกวาด วิชาเหมือนบ้านเรา เค้าปล่อยเด็กกลับบ้านสองบ่ายสาม เพื่อไปช่วยพ่อแม่ และเป็นอย่างนี้มาตลอด วันนี้ก็ยังเป็น นั่นเป็น core ของเค้า ครอบครัว พ่อแม่ การเชื่อฟังผู้อาวุโส การสั่งสอนจากพ่อแม่มีผลมาก ณ ตอนนี้อย่า ถามว่าโลกาภิวัตน์จะเปลี่ยนอะไรเวียดนามไปมั๊ย ผมพูดอย่างนี้ โลกาภิ วัตน์มีผลกับเด็ก Gen Y Gen Z ของเวียดนาม แต่ไม่ได้เปลี่ยนกระทบ แก่นสารอะไรเค้าเลย แก่นเค้ายังเป็นเหมือนเดิม ในขณะที่เค้าต้อง เปลี่ยนตัวเองให้เร็ว เพราะโลกมันเร็ว แต่จะให้เค้าอยู่ๆ ไม่เอาแล้วไม่ได้ เพราะรากฐานของสังคมที่ปลูกฝังกันมานาน แล้วยังทำกันอยู่ รั้วมั๊ยครับว่า เค้าไม่ได้เป็น nuclear family เลยนะ คนอายุ 30 อีพ ที่วางแผนจะสร้าง

บ้าน ถ้าแบบบ้านเราคืออะไรครับ 30 แต่งงาน ออกไปมีลูก ซื้อมอเตอร์ไซด์ คนสามสิบของเวียดนามครับ แต่งงานครับ สร้างบ้านนะครับ อยู่กับพ่อแม่ครับ ยังมีพ่อแม่และพี่สาวโสดที่บ้านเป็นหลักยึดโยง แต่ถ้าคิดจะสร้างบ้าน รุ้มั้ยครับเค้าสร้างบ้านอะไร เค้าบอกว่าบ้านหลังนี้ต้องอยู่ไปถึงรุ่นหลานเค้าละ สถาบันครอบครัวเค้ายังเป็น big family มันเป็น mindset แล้วการที่ลูกไปเรียนหนังสือกลับมาช่วยพ่อแม่ทำงานบ้างอะไรบ้างมันไม่เห็นในเด็กไทย ซึ่งผมเห็นว่ามันเป็นความร่วมมือในสถาบันที่ย่อยที่สุดของสังคมกับสถาบันที่ถัดมาคือครอบครัวโรงเรียน ผมเรียนตามตรงนะ ผมจะทำ TV commercial เนี่ย ผมยังต้องจับเอาเรื่องเหล่านี้มาเป็นประเด็นเลย ถ้าคุณเป็นนายกเวียดนามคุณตระหนักใหม่ว่า external dynamic มันจะเป็นตัวกักร่อน sovereignty ของประเทศ ผมเชื่อว่าเวียดนามเค้าก็รู้อยู่แล้วเค้าก็ต้องรักษาสิ่งที่เรียกว่า disciplinary family ของเค้าไว้ให้ได้ ครอบครัวยุคนี้มันไม่ sway ก็ยังอยู่ใน direction ที่ควรจะเป็น และกินคืออยู่ดี คนเวียดนามนี้ผมเลี้ยงข้าวเย็นเค้าไม่ได้เลยนะ เค้าไม่กิน ต้องเลี้ยงข้าวเที่ยง เย็นกลับบ้าน เพราะเย็นต้องอยู่กับครอบครัว ทุกอย่างจบเที่ยง แต่ถ้าจะลากยาวถึงบ่ายสามก็ว่าไป แต่เย็นต้องกลับบ้าน ที่เห็นเย็นๆ มานั่งกินกันเนี่ยผมบอกได้เลยคุณพาหัวไปเนี่ยโดน expats หมด ดังนั้น โลกาวัดมันมันจึงถึงเป็น means ในการพัฒนาประเทศของเค้ามากกว่าที่มันจะเป็น ends in itself...”³¹⁷

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความเห็นข้างต้นนั้นมีความสอดคล้องกับ A2 ที่มีความตระหนักถึงความสำคัญของคุณค่าทางสังคมแบบขงจื้อที่ชาวเวียดนามนั้นยึดถือปฏิบัติกันอยู่ซึ่งเป็นค่านิยมหรือวัฒนธรรมที่ยังรากลึกลงไปจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีปฏิบัติของชาวเวียดนามไปแล้ว ซึ่งในประเด็นนี้นั้น A2 กล่าวไว้ว่า

“... เวียดนามเค้าให้ความสำคัญกับธรรมเนียมปฏิบัติ และครอบครัวมากนะ เคยดูหนังจีนมั้ยละ มันก็เป็นแบบนี้แหละ ท่านผู้อาวุโสๆ ในหนังนะ เค้าถูกปลูกฝังให้เชื่อฟังผู้ใหญ่ ต้องกตัญญู สอนกันมาตั้งแต่ระดับครอบครัว ลูกนี่ต้องฟังพ่อแม่ พ่อแม่ก็ต้องดูแลลูกให้ดี ปลูกฝังธรรมเนียม

³¹⁷Interview with TVBC2, Committee of Thailand-Vietnam Business Council (Bangkok 16 October 2017).

และค่านิยมของสังคมให้กับรุ่นลูกหลาน ซึ่งเค้าเองก็ได้รับการถ่ายทอดมาแบบนี้ โลกาวัดน์ในเวียดนามมันเป็นเรื่องปากท้อง และคุณภาพชีวิตมากกว่าจะเป็นเรื่องที่มีผลในเชิงคุณค่าทางสังคม หรือความคิดความเชื่อ มันเป็นคนละส่วนกัน ต้องเข้าใจว่าเค้าอาจไม่ได้เชื่อในเศรษฐกิจแบบที่มีโลกาวัดน์เป็นสื่อ แต่เค้าใช้ประโยชน์จากมัน แต่สิ่งที่เค้าเชื่อและให้ความสำคัญอย่างฝังลึกนี่คือเรื่องครอบครัว และคุณค่าต่างๆ ที่มันหล่อหลอมไว้ในนั้น...”³¹⁸

ในทิศทางเดียวกันนั้น BBL ก็ยิ่งย้ำเตือนให้เห็นความสำคัญของสถาบันครอบครัวและคุณค่าในการเคารพและความกตัญญูซึ่งมีที่มาจากแนวคิดแบบขงจื้อที่สืบทอดอยู่ในคนเชื้อสายเวียดนาม โดยประเด็นน่าสนใจอย่างยิ่งคือ คุณค่าเหล่านี้มิได้ยึดติดกับปัจจัยทางด้านดินแดนหรือภาพทางภูมิศาสตร์แต่อย่างใด และไม่ว่าชาวเวียดนามจะอยู่ในภูมิภาคใดของโลก ชาวเวียดนามก็ยังคงปฏิบัติตัวตามวิถีและคุณค่าที่ยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยในประเด็นนี้นั้น BBL ให้ข้อมูลว่า

“...มีคนเวียดนามที่อยู่ overseas พวกเวียดนามเกี่ยวประมาณสามล้านคน ส่งเงินมาช่วยประเทศชาติประมาณปีละสามแสนล้านบาทส่งมาให้ครอบครัว นี่แหละคือ culture คนเวียดนาม ไหว้พระจันทร์ ตรุษจีน จ่ายแต่เอ๊ย คนเวียดนามรักพี่น้องรักครอบครัวมาก ถ้าคุณมีเมียที่นี่คุณต้องเลี้ยงทั้งครอบครัว ความ strong ของเค้าคือ มีเงินเข้ามาสู่ระบบเศรษฐกิจปีละสี่ห้าแสนล้านบาทส่งมาให้ครอบครัวใช้จ่าย ซื้อบ้าน ลงทุน ซื้ออะไรต่ออะไร ช่วงตรุษจีนคนเวียดนามจะกลับมาเยอะมากมาไหว้พ่อแม่ ไหว้ปู่ย่า ซึ่งเอาจริงๆ พวกที่เป็นเวียดนามนี่ก็ถือว่าหลุดไปจากเวียดนามแล้วนะ จริงๆ ก็อาจจะไม่ต้องสนใจครอบครัวที่นี่ก็ได้นะ แต่นี่มันไม่ใช่ใจ ต่อให้คนรุ่นใหม่ที่เกิดมาในต่างประเทศ ด้วยเหตุหนีสงครามหรืออะไรก็ตาม แต่ยังไงเรื่องค่านิยมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องค่านิยมเรื่อง

³¹⁸Interview with A2, Academic Expertise in Vietnam, Institute of Asian Studies (Chulalongkorn University 7 January 2017).

ความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ การให้ความเคารพผู้อาวุโส มั่นฝิ่งรักและ
ถ่ายทอดกันมาทุกgenerations...”³¹⁹

คุณค่าด้านความกตัญญูต่อครอบครัวและผู้อาวุโสที่อยู่ในโครงสร้างทางสังคมเวียดนามไม่
ว่าจะอยู่ที่ใดดังที่ BBL ได้กล่าวนั้น ผู้วิจัยพบว่าในช่วงตั้งแต่ ค.ศ.2000-2008 นั้นชาวเวียดนามโพ้น
ทะเลได้ส่งเงินกลับมายังครอบครัว หรือบรรพบุรุษที่ยังอยู่ในเวียดนามมีค่าเฉลี่ยสูงถึง 7.4 พันล้าน
เหรียญต่อปี³²⁰ ซึ่งนอกจากตัวเลขดังกล่าวจะสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าที่ฝังตรึงอยู่ในเวียดนามแล้วนั้น
ตัวเลขดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของชาวเวียดนามนอกประเทศกับคุณประโยชน์ที่มีต่อระบบ
เศรษฐกิจของเวียดนามด้วย

5.2.5 อุดมการณ์ชาตินิยมของเวียดนามกับการรับมือกับโลกาภิวัตน์

มิติด้านความรู้สึกที่เป็นชาตินิยมกับเวียดนามนั้น หากพิจารณาจากบริบททาง
ประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ผู้อ่านคงตระหนักได้ไม่ยากนักถึงความเกาะเกี่ยวกันระหว่างความเป็น
ชาตินิยมกับเวียดนาม เวียดนามเป็นประเทศที่ตกอยู่ในปกครองของต่างชาติมาเป็นระยะเวลาอัน
ยาวนาน และบรรพบุรุษของเวียดนามต้องต่อสู้มาตลอดจนได้เอกราชอย่างสมบูรณ์ในปี ค.ศ.1975 ซึ่ง
การตกอยู่ใต้อิทธิพลของต่างชาติมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานนั้นสร้างกรอบความคิดให้รัฐบาลตลอดจน
ชาวเวียดนามนั้นมีความคิดที่เป็นปฏิปักษ์และหวาดระแวงชาวต่างชาติ ซึ่งเห็นได้อย่างเด่นชัดจาก
ประเด็นของ war mentality ที่ได้กล่าวก่อนหน้า

ดังที่ผู้วิจัยได้นำเสนอแล้วว่าเวียดนามปัจจุบันนี้ตกอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ เช่นไร
และมีปัจจัยใดบ้างที่มีส่วนสำคัญในการที่ช่วยให้เวียดนามรับมือกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจผู้วิจัยเห็น

³¹⁹Interview with BBL, Senior Vice President & General Manger, Bangkok Bank Vietnam (Ho Chi Minh
24 March 2017).

³²⁰Andrew Pham, ‘The Returing Diaspora: Analyzing overseas Vietnamese (Viet Kieu) Contributions
toward Vietnam’s Economic Growth’

<[http://depcenwp.org/upload/pubs/AndrewPham/VK%20contributions%20to%20VN%20growth
_APham_DEPOCENWP.pdf](http://depcenwp.org/upload/pubs/AndrewPham/VK%20contributions%20to%20VN%20growth_APham_DEPOCENWP.pdf)> accessed 20 October 2017.

ว่าอุดมการณ์ชาตินิยมและการรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของชาติเป็นประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่สามารถตอบคำถามว่าบริบทของการลงทุนข้ามชาติจากบริษัทข้ามชาติในประเทศสังคมนิยมคือเวียดนามท่ามกลางโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ แท้จริงแล้วนั้นเวียดนามถูกกระแสดังกล่าวผลักดันให้เกิดการค้าการลงทุนที่เสรี และรัฐนั้นขาดอิสระในการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากกรอบในเชิงสถาบันที่มาพร้อมกันกับปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งรัฐบาลเวียดนามต้องให้ความสำคัญกับบริษัทข้ามชาติดังเช่นที่ทฤษฎีเสรีนิยมใหม่ เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศและโลกาภิวัตน์ กล่าวไว้ หรือไม่ อย่างไร

จากการค้นคว้าข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าความรู้สึกชาตินิยมยังคงฝังตรึงในจิตใจของประชากรชาวเวียดนามอยู่ และพร้อมที่จะแสดงออกตลอดเวลา กรณีตัวอย่างที่ชัดเจนคือ ปัจจุบันนั้นเวียดนามยังมีข้อพิพาทที่เกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของหมู่เกาะพาราเซลโดยมีจีนซึ่งเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของโลกเป็นคู่กรณี ความขัดแย้งเดินทางมาสู่จุดที่เกิดความตึงเครียดเป็นอย่างยิ่งในปี ค.ศ.2014 ซึ่งบริษัทน้ำมันของจีนสร้างแท่นขุดเจาะน้ำมันขึ้นในพื้นที่ของเกาะดังกล่าว ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ได้สร้างความไม่พอใจให้กับประชากรชาวเวียดนามเป็นอย่างยิ่งและก่อให้เกิดการเดินขบวนประท้วงรัฐบาลจีนโดยรัฐบาลเวียดนามไม่ได้ดำเนินการใดที่จะทำให้การประท้วงนั้นยุติลง และในที่สุดก็เกิดการลุกลามบานปลายไปจนกระทั่งมีการบุกเผาทำลายโรงงานของบริษัทข้ามชาติที่ชาวเวียดนามเชื่อว่าเป็นบริษัทข้ามชาติที่มาจากจีน (ซึ่งในกรณีนี้โรงงานของไต้หวันก็ถูกเผาทำลายเนื่องจากความเข้าใจผิด และบริษัทข้ามชาติจากจากไทยโดยเฉพาะซีพีต้องป้องกันตัวเองโดยการแสดงสัญลักษณ์ธงชาติไทยหน้าโรงงาน) และจากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้มีผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บจำนวนมาก นอกจากนี้การประท้วงดังกล่าวก็ยังทำให้นักธุรกิจ และผู้ประกอบการต่างชาติอพยพออกนอกประเทศเป็นจำนวนมาก³²¹

การประท้วงที่เกิดขึ้นนี้แสดงให้เห็นว่าคุณค่าหรืออุดมการณ์ในเรื่องความรักชาติยังคงอยู่ในตัวของประชากรชาวเวียดนามโดยตลอด และชาวเวียดนามพร้อมจะแสดงพลังเมื่อ

³²¹ The Guardian, 'At least 21 dead in Vietnam anti-China protests over oil rig',

< <https://www.theguardian.com/world/2014/may/15/vietnam-anti-china-protests-oil-rig-dead-injured>

> accessed 20 January 2016; Chris Brummit, Northwest Asian Weekly, 'Vietnam allows

anti-China protest over oil rig in Paracel Islands', < <http://nwasianweekly.com/2014/05/vietnam-allows-anti-china-protest-oil-rig-paracel-islands/>

> accessed 20 January 2016.

องค์ประกอบของรัฐนั้นถูกท้าทายจากภายนอก การกระทำดังกล่าวของชาวเวียดนาม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาลเวียดนาม (ที่ดูเหมือนจะยินยอมให้ประชาชนเดินขบวนประท้วงและก่อความวุ่นวายในเหตุการณ์นี้โดยไม่ได้ดำเนินการใดๆ ที่เด็ดขาดตามศักยภาพที่รัฐมีอยู่อย่างเต็มเปี่ยม จนกระทั่งเหตุการณ์ลุกลามไปสู่ความรุนแรงนั้น) สะท้อนข้อเท็จจริงที่สำคัญประการหนึ่ง นั่นคือ จริงอยู่ที่จีนเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ จริงอยู่ที่จีนมีส่วนการลงทุนอยู่ในเวียดนามไม่น้อย (ลำดับที่ 8) จริงอยู่ที่จีนจะเป็นประเทศที่มีกำลังทหารเข้มแข็ง แต่หากจีนดำเนินการใดๆ อันเป็นการลู่ล้าอธิปไตยของเวียดนามอย่างชัดเจน ประเด็นด้านความมั่นคงของชาติจะมีความสำคัญเป็นลำดับแรก โดยประเด็นทางเศรษฐกิจจะมีความสำคัญในลำดับรองลงมาทันที และทั้งรัฐและประชาชนชาวเวียดนามพร้อมดำเนินการตอบโต้ในทุกรูปแบบโดยไม่คำนึงถึงผลที่ตามมา และตัวอย่างจากกรณีนี้นั้นแสดงให้เห็นว่าอุดมการณ์ชาตินิยมเป็นคุณค่าที่เวียดนามมีและสามารถใช้เป็นปราการในการกีดกันอิทธิพลจากโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจได้เมื่อรัฐ และประชาชน รู้สึกได้ถึงภัยคุกคามและในกรณีนี้คือการบุกเผาทำลายโรงงานที่มาจากต่างชาติอันถือเป็นตัวแสดงสำคัญในปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ

นอกจากนี้ ในมิติของอุดมการณ์ชาตินิยม และห่วงแหนประเทศนั้น ในการลงพื้นที่สัมภาษณ์ และหารือทั้งกับบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนต่างๆ ผู้วิจัยยังพบว่า ความรักชาติและแนวคิดในการรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ของชาติเป็นที่ตั้งนั้นยังคงสัมผัสได้จากสังคมของเวียดนามในปัจจุบัน โดยตัวแสดงทางเศรษฐกิจที่มากับปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ที่พยายามแสวงหาประโยชน์เพื่อทำกำไรสูงสุดจากการเปิดเสรีทางการค้าการลงทุนของเวียดนามที่ยังมีกรอบโครงสร้างเชิงสถาบันหรือกฎ ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการกับเศรษฐกิจและการลงทุนยังไม่แข็งแรงมากนักโดยไม่คำนึงถึงสิ่งอื่นใด ตลอดจนบริษัทข้ามชาติที่ไม่คำนึงถึงบริบทด้านชาตินิยมของเวียดนามนั้น ล้วนแล้วแต่ได้รับบทเรียนที่หนักหน่วง และราคาแพงเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นบทเรียนที่เกิดกับบริษัทข้ามชาติไทยเองทั้งที่เป็นกรณีศึกษาและไม่ใช่ว่ากรณีศึกษา ตลอดจนบทเรียนของนักลงทุนรายใหญ่ในเวียดนามที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของเวียดนาม

ในกรณีของบริษัทข้ามชาติไทย ผู้ให้ข้อมูลหลักแทบทุกท่านไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชนนั้นได้หยิบยกขึ้นมาพูดคุยกับผู้วิจัยและสะท้อนให้เห็นถึงโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจในแบบเวียดนาม ซึ่งกรณีนี้เป็นกรณีที่ค่อนข้างรุนแรงและร้อนแรงมากในกรณีการลงทุนทางโดยตรงในเวียดนามของนักลงทุนชาวไทย กรณีนี้นั้นเกิดขึ้นจากการที่กลุ่มบริษัทเซ็นทรัล และ BJC ของไทย เข้าไปลงทุนในธุรกิจค้าปลีกในเวียดนามอย่างหนักหน่วงในปี ค.ศ.2016 และรูปแบบการลงทุนนั้นคือการเข้าซื้อกิจการของต่างชาติที่มีอยู่ในเวียดนาม ซึ่งจากตัวเลขการประมาณการณ์นั้น ธุรกิจร้านค้าปลีกในเวียดนามแทบจะตกอยู่ในเงื้อมมือของกลุ่มบริษัท Central และ BJC ไปมากกว่าครึ่ง ซึ่งหาก

พิจารณาแบบผิวเผินนั้น รัฐบาลเวียดนามก็น่าตอบสนองต่อการลงทุนทางตรงจากไทยในด้านบวก ทว่า ข้อเท็จจริงกลับไม่เป็นไปเช่นนั้น เวียดนามตอบโต้การเข้าซื้อกิจการของบริษัทข้ามชาติไทย อย่างรุนแรงและบริษัทข้ามชาติไทยต้องยกอยู่ในฐานะผู้ร้ายที่เป็นจักรวรรดินิยมทางเศรษฐกิจ³²²

เนื่องจากการเข้าไปลงทุนในเวียดนามนั้นอยู่ในรูปแบบของการซื้อกิจการ ซึ่งประเด็นที่มีความน่าสนใจคือ การซื้อกิจการของ Central และ BJC นั้นจะอยู่ในรูปแบบของการซื้อหุ้นในบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ต่างประเทศที่ไม่ได้อยู่ในเวียดนาม ดังนั้นรายได้ผลประโยชน์ และค่าธรรมเนียมต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้น จะเกิดขึ้นอยู่ในพื้นที่นอกเวียดนาม ซึ่งเวียดนามจะไม่ได้รับผลประโยชน์ในเชิงภาษี หรือด้านอื่นๆ จากการซื้อขายกิจการด้วยวิธีนี้เลย ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อซื้อกิจการแล้ว ธุรกิจค้าปลีกต่างๆ นั้นก็แทบไม่ได้วางสินค้าที่เป็นสินค้าของเวียดนามในร้านค้าเลย โดยสินค้าส่วนใหญ่ที่วางขายนั้น เป็นสินค้าจากประเทศไทย ซึ่งชาวเวียดนามเองก็มีความนิยมชมชอบสินค้าจากประเทศไทยทั้งในแง่คุณภาพ และราคา

เวียดนามมีมาตรการตอบโต้ที่รุนแรงมากในกรณีนี้โดยวิธีการใช้สื่อทุกประเภทซึ่งรัฐบาลเวียดนามเป็นผู้กำหนดทิศทางอยู่แล้ว นำเสนอข่าวติดต่อกันทุกๆ วันเป็นระยะเวลาอันยาวนานในลักษณะที่ว่าสินค้าไทยจะมากลืนกินประเทศเวียดนาม ไปที่ไหนก็มีแต่สินค้าไทย ชาวเวียดนามจะลำบากแล้วเพราะสินค้าท้องถิ่นที่มีชาวเวียดนามเป็นผู้ผลิตนั้นจะไม่สามารถไม่ทำการแข่งขันหรือขายสินค้าได้ มาตรการตอบโต้ในลักษณะนี้นั้นนอกจากจะสร้างผลสะท้อนต่อการลงทุนของ Central และ BJC เป็นการเฉพาะแล้ว ยังสร้างแรงกระเพื่อมต่อภาพรวมของการลงทุนไทยในเวียดนามอีกด้วย และแม้ว่าภาคเอกชนเอง หรือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในเวียดนามพยายามแก้ภาพลักษณ์ดังกล่าว แต่ก็ยังไม่มีสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมเท่าใดนัก เพราะแนวทางการแก้ไขของภาครัฐร่วมที่ร่วมกันกับภาคเอกชนไทยที่ไปลงทุนในเวียดนามนั้น จะอยู่ลักษณะของการพยายามนำเสนอประโยชน์ที่ชาวเวียดนามจะได้รับจากการมาลงทุนของไทย โดยวิธีการนำเสนอก็คือการนำเสนอในสื่อสารมวลชนของเวียดนามเช่นเดียวกัน หากแต่ การนำเสนอของข้อมูลจากปากฝั่งไทยในสื่อสารมวลชนของเวียดนามนั้นมีค่าใช้จ่าย ในขณะที่มาตรการตอบโต้ด้วยสื่อของภาครัฐเวียดนามนั้นปราศจากค่าใช้จ่าย ซึ่งในขณะนี้แม้ปัญหาจะบรรเทาเบาบางลงไปบ้างแล้ว แต่มาตรการในลักษณะนี้ของเวียดนามนั้นก็

³²² Tuoi Tre News, 'Vietnam risks losing entire retail market to Thailand: insiders'

< <https://tuoitrenews.vn/business/33364/vietnam-risks-losing-entire-retail-market-to-thailand-insiders> > accessed 20 January 2016.

สะท้อนให้เห็นมาตรการตอบโต้ที่มีรัฐคอยบงการต่อบริษัทข้ามชาติ และการลงทุนที่เปรียบเสมือนเป็นการเอาเปรียบประเทศในมุมมองของภาครัฐเวียดนาม ซึ่งกรอบแนวคิดและการกระทำของเวียดนามในลักษณะนี้นั้นยังเป็นการให้เห็นถึง ความเป็นอิสระของเวียดนาม ตลอดจนศักยภาพในเชิงเครื่องมือของรัฐเวียดนาม ที่จะทำอย่างไรก็ได้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติในมุมมองของเวียดนาม ซึ่งการกระทำนี้ถือเป็นการดำเนินการอย่างเด็ดขาดท่ามกลางโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่ดำเนินอยู่อย่างเข้มข้นในเวียดนาม ซึ่งข้อเท็จจริงนี้นั้นสามารถสะท้อนได้จากคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลัก หลายท่าน อาทิ C2 ที่กล่าวว่า

“...มันกระทบไปหมด ถึงบริษัทใหญ่ๆที่เจอสถานการณ์ คือ การที่เข้ามาอยู่แล้วกระจายไปทั่ว เขาจะมองว่าโตจังเลย ครอบคลุมธุรกิจ สินค้าเกษตรครอบคลุมของเขาไปก็เปอร์เซ็นต์อะไร เขาก็มีบทความต่างๆ ออกมาทางหนังสือพิมพ์ ตอนนี่มาเมื่อปีที่แล้ว ประมาณหลังตรุษจีนของเวียดนาม มีบทความออกมาโจมตีในหนังสือ ในสื่อมวลชนเยอะมาก เช่น SCG มาลงมาเลย มาซื้อหมด CP ครอบคลุมในธุรกิจเกษตร มีอาหารสัตว์ในเวียดนามตั้ง 80 เปอร์เซ็นต์ ขายทุกอย่างเลย แล้วคนเวียดนามอยู่ตรงไหน แล้วคนเวียดนามจะอยู่ได้อย่างไร แนนอน ในตอนท้ายของบทความก็ต้องตบแบบนี้ แล้วที่หนักมากที่สุดคือขายปลีก ตอนนี่เราขายธุรกิจขายปลีกมาที่นี้แล้ว เราจะโดนโจมตีว่าเรามาซื้อหมดเลย เซนทรัลก็มีซื้อบิ๊กซี BJC ก็มาซื้อ METRO ก็มีบทความแบบนี้มาเรื่อยๆ ตอนแรกก็เล่นค่อนข้างหนัก บิ๊กซี หรือ METRO ของเยอรมัน ถึงเวลาจ่ายภาษีเขาไม่จ่าย เพราะเขาใช้ holding company อาจจะต้องอยู่ที่ฮ่องกง หรือสิงคโปร์ เพราะบริษัทไทยซื้อก็จะจ่ายเงินให้กับบริษัทที่เป็นเจ้าของหุ้น ซึ่งอยู่ต่างประเทศ เพราะฉะนั้นจึงไม่ต้องมีการจ่ายภาษี รัฐบาลเวียดนามจึงไม่พอใจอย่างมาก จริงๆแล้วความผิดไม่ได้อยู่ที่บริษัทไทย การซื้อขายหุ้นไปเทรดที่อื่น แต่ทรัพย์สินอยู่ในเวียดนาม จึงไม่ต้องเสียภาษี...”³²³

ซึ่งในกรณีนี้นั้น SCG1 ก็ได้กล่าวถึงปัญหาของการดำเนินธุรกิจค้าปลีกของบริษัทข้ามชาติไทยในบริบทของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจในเวียดนามยังได้สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการดำเนินการที่ต่างกันของบริษัทข้ามชาติไทยซึ่งบริษัทหนึ่งที่คำนึงถึงบริบทของการรักษาผลประโยชน์ของชาติของ

³²³ Interview with C2, Director/Consul (Commercial) (Ho Chi Ming 26 September 2017).

เวียดนาม ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งนั้นประกอบธุรกิจโดยมุ่งหวังกำไรสูงสุดตามแนวทางเสรีนิยมโดยไม่ได้คำนึงถึงบริบทอื่นๆ ของเวียดนาม และก็ได้รับผลกระทบที่หนักหน่วง โดยได้กล่าวว่า

“...จะสังเกตเห็นว่า วันนี้เมื่อธุรกิจ retail ไทยเนี่ย ต้องเรียกว่ามีข่าวทุกสัปดาห์บนหน้าหนังสือพิมพ์ บิ๊กซี โดนหนักสุด เอ็มเอ็มก็ค่อนข้างเบลนอินนะ เพราะเอ็มเอ็มเนี่ยผมว่าฉลาดพอควร คือสินค้าที่ขายในเอ็มเอ็มเนี่ยเป็นสินค้าเวียดนามเจ็ดสิบเปอร์เซ็นต์ คนเวียดนามก็แฮปปี้ แต่พอเข้าไปบิ๊กซี กลายเป็นว่าเป็นสินค้าไทยหมดเลย เรื่อง nationalism ของคนเวียดนามเนี่ย ผมบอกได้เลยว่ามันยิ่งรากลึกนะครับ มันถึงขั้นระดับ provinces and cities เองง่ายๆ บอลจังหวัดกับจังหวัดเตะกันเนี่ย ผมยังเหนียวเลย คือเราไปสไปนเซอร์ทีมฟุตบอลที่นั่นนะครับ แล้วพอเราไปเตะเนี่ยเราก็มีธุรกิจอยู่ทุกจังหวัด ผมยังบาลานซ์ยากเลย ว่าบางทีทีมที่เราสนับสนุนไปเตะกับทีมของจังหวัดที่เรามีธุรกิจอยู่ ผมก็บอกเข้าไปดูก็แล้วกัน ใครจะเชียร์อะไรก็เชียร์อย่างงั้นเลย เราส่งเสริมเรื่องกีฬา ให้เป็นสื่อในการพัฒนาตัวเอง นะครับ เนี่ยมันลงลึกมากๆ เลย ดังนั้นเวลาเราทำอะไรเนี่ยเราต้องคำนึงถึงบริบทเรื่อง nationalism ทุกเรื่องเลยนะครับที่จะทำธุรกิจในเวียดนาม แม้กระทั่งการทำแบรนด์ดิ้ง ผมบอกได้เลยเราไม่สามารถใช้ leadership scheme เราต้องใช้ partnership scheme ก็อย่างเช่นผมไปทำแบรนด์ดิ้งกับจังหวัดเนี่ย ผมต้องให้จังหวัด lead ทุกๆ ที่เงินทองเป็นของเรา...”³²⁴

อีกกรณีหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความหมายหรือการฝังตรึงของอุดมการณ์ชาตินิยมและการรักษาผลประโยชน์ของชาตินั้น เป็นกรณีที่เกิดขึ้นกับบริษัทข้ามชาติจากต่างประเทศ คือ ได้หวัน ซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจกับเวียดนามเป็นอย่างมากในฐานะที่เป็นประเทศผู้ลงทุนที่มีปริมาณการลงทุนสูงในลำดับที่ 5 ซึ่งหากเปรียบเทียบกับไทยแล้วนั้นได้หวันมีมูลค่าการลงทุนในเวียดนามสูงกว่าไทยถึง 2 เท่า (รายละเอียดปรากฏในบทที่ 3) ซึ่งกรณีนี้ก็เป็นอย่างหนึ่งกรณีที่ได้รับการกล่าวถึงโดยผู้ให้ข้อมูลหลักหลายท่าน ในฐานะของการเป็นตัวอย่างของบทเรียนราคาแพงที่เกิดขึ้นกับบริษัทข้ามชาติ โดยบริษัทดังกล่าวไปทำลายทรัพย์สินทางวัฒนธรรมชาติของเวียดนาม และรัฐบาลมีมาตรการที่ตอบโต้อย่างรุนแรง ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยในกรณีนี้เป็นกรณีการปล่อยน้ำเสียลงสู่

³²⁴ Interview with SCG1, Vice President, SCG Vietnam (Bangkok, 16 October 2017).

แม่น้ำลำคลองของประเทศ ซึ่งรัฐบาลเวียดนาม มองว่าเป็นการทำลายประเทศอย่างร้ายแรง ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นการทำให้เสื่อมค่าในมิติของ the physical base of the state ของเวียดนามตามกรอบแนวคิดของ Barry Buzan³²⁵ ในการพิจารณาว่าปัญหาใดจะกระทบกับความมั่นคงของชาติ และเมื่อผู้วิจัยพิจารณาได้ว่าการกระทำของบริษัทข้ามชาติจากไต้หวันเป็นการกระทบที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของเวียดนาม ฉะนั้น ไม่ว่าจะบริษัทข้ามชาติจะมาจากที่ใด หรือมูลค่าการลงทุนสูงแค่ไหนก็ตาม รัฐบาลเวียดนามจะมีมาตรการจัดการที่เด็ดขาดและรุนแรง ซึ่งข้อเท็จจริงนี้สะท้อนให้เห็นว่าเวียดนามหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติของตัวเองเป็นอย่างมาก แม้ว่าผลตอบแทนในทางเศรษฐกิจจะมากเพียงใด หากแต่ถ้าต้องแลกมาด้วยการสูญเสียในเชิงทรัพยากรอันเนื่องมาจากหน่วยธุรกิจที่เข้ามาลงทุนในประเทศไม่มีจิตสำนึกนั้น รัฐบาลก็พร้อมดำเนินการจัดการในทุกรูปแบบโดยใช้เครื่องมือของรัฐทั้งในเชิงนโยบายและในบริบททางสังคมซึ่งจะเห็นได้จากนโยบายการลงโทษที่รุนแรงของรัฐบาลเวียดนามที่มีต่อบริษัทข้ามชาติจากไต้หวันถึง 2 กรณี³²⁶ โดย BBL กล่าวถึงกรณีนี้ไว้ว่า

“...ลูกค้าผมเนี่ยเป็นคนไต้หวัน ทำโรงงาน monosodium glutamate ยี่สิบปีที่ผ่านมาปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำมาโดยตลอด มีเครื่องกรองแต่ก็ไม่ได้ใช้ รัฐบาลมองว่าต้องจับให้ได้ส่งตำรวจลับเข้าไปทำโรงงาน ไปหาท่อ ลิงค์ ออกมาอย่างไร วันหนึ่งเอาตำรวจทั้งกองทัพไปจับ โดนปรับ 8 ล้านเหรียญ รัฐบาลบอกตามกฎหมายสูงสุดก็ทำได้เท่านี้คือปรับ แต่มันยังไม่หน้าใจ รัฐบาลตั้งทนายขึ้นมาให้ชวนาในแม่น้ำนั้นทั้งสายเอา productivity ย้อนหลังยี่สิบปีคูณด้วยดอกเบี้ย รัฐบาลนำฟ้องต่อศาลเพื่อเรียกค่าเสียหาย แต่ก็ไม่มีกฎหมายให้จ่าย ก็ไม่จ่าย ทีนี้รัฐก็ลงหนังสือพิมพ์เลย พอลงตุ้มเดียวเนี่ยนะ คนเวียดนามเอาสินค้านั้นคืนโรงงานหมด บอกกว่า ไม่ใช่สินค้าที่ทำลายประเทศชาติ distributor ทั้งหมดเอาของไปคืนแล้วก็

³²⁵ Ibid (n 185) 62-65.

³²⁶ Vietnam News, ‘Priminister Talks Of Increasing Fine on MSG Polluter’, < <http://vietnamnews.vn/environment/182121/pm-talks-of-increasing-fines-on-msg-polluter.html#TOZ4z5fvfPjWwiPa.97> > accessed 20 April 2017; Reuters, ‘Formosa unit offers \$500 million for causing toxic disaster in Vietnam’ < <https://www.reuters.com/article/us-vietnam-environment/formosa-unit-offers-500-million-for-causing-toxic-disaster-in-vietnam-idUSKCN0ZG1F5> > accessed 20 April 2017.

ปิด ทุกคนมีส่วนร่วมหมด ประชาชน นักหนังสือพิมพ์ เดียวมีเคสต่อไปเล่าให้ ฟัง คือมันอยู่ในเลือดเค้าอะคุณ อย่างนี้เราไม่เข้าใจ เราไม่รู้เรื่องไง แต่นี่คือ การทำร้ายประเทศเค้านะ เชื้อมัยเค้าวิ่งจ่ายเงินก็ล้านต่อก็ล้านเหรียญ ไม่มีใครรับ เค้าบอกว่าถ้ารับก็ตาย กูช่วยกูก็ตาย ประชาชนเอาตาย พรรค เอาตาย สรุปกี่คือเสียค่าปรับไปอีกยี่สิบกว่าล้านเหรียญ ผมเป็นคนออก Bank guarantee เพราะฉะนั้นผมเล่าได้ทุกข้อ ออก bank guarantee ให้รัฐบาล ยี่สิบกว่าล้านเหรียญ เพื่อไปจ่ายประชาชน แล้วล่าสุดเมื่อปีที่แล้ว เป็นเรื่องที่น่ายินดีมากที่อุตสาหกรรมรถเราจะได้ซื้อเหล็กจาก เวียดนามแล้ว เพราะโรงถลุงเหล็กที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อยู่ที่เวียดนาม สร้างเสร็จแล้ว ของ Formosa ลงทุนไปสามแสนกว่าล้าน ซึ่งเค้าคือผู้ผลิตเม็ดพลาสติกใหญ่ระดับโลกในเอเชีย มาสร้างโรงถลุง เหล็กอยู่ที่นี่ คือเอาแร่เหล็กมาถลุงเป็น hot roll แต่กลายเป็นว่า ทิ้ง ไซยาไนด์ลงแม่น้ำ ปลาตายไปสามจังหวัด เมื่อปีที่แล้ว แล้วดินไม่ฉลาด ไม่ เตรียมกันดีๆ speaker ของบริษัท บอกว่าประชาชนจะเลือก steel หรือ เลือกปลา ตายเลยประชาชนแทบทั้งหมดขึ้นรูปปลาใน facebook หนังสือพิมพ์อัดทุกวัน ต่อไปนี่มีอะไรลำบากทุกอย่าง ใครออก license ให้ เอาของเสียไปทิ้งที่ไหน แล้วขุดออกมาเลย สุดท้ายโดนปรับไป 500 ล้าน เหรียญ ยังไม่ operate เลย ห้าร้อยล้านเหรียญจ่ายไปแล้วก่อน...”³²⁷

นอกเหนือจากบริบทของความเป็นชาตินิยม การรักษาผลประโยชน์ของชาติ และการมี มาตรการตอบโต้อย่างรุนแรงของเวียดนามที่มีต่อตัวแสดงของโลภากิวตันทางเศรษฐกิจที่ไปทำให้ เวียดนามเสียผลประโยชน์ หรือไปทำลายชาติแล้วนั้น ในอีกมิติหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าเวียดนามยังคงให้ ความสำคัญกับประเทศ และหน่วยเล็กที่สุดของประเทศนั้นคือประชากรของประเทศเป็นที่ตั้ง คือการ ที่เวียดนามมีกฎหมายแรงงานที่คุ้มครองชาวเวียดนามในระดับที่ดีมากเมื่อเทียบกับประเทศในภูมิภาค

³²⁷ Interview with BBL, Senior Vice President & General Manger, Bangkok Bank Vietnam (23 March 2017).

เดียวกัน ประเด็นที่สามารถเห็นได้ชัดเจนคือสิทธิในการลาคลอดของแรงงานสตรีในเวียดนาม ซึ่งสามารถคลอดได้ถึง 180 วัน ซึ่งมากกว่าสิทธิของการลาคลอดตามกฎหมายแรงงานไทยถึงสองเท่า³²⁸

นอกจากนี้ ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลักยังบ่งชี้ว่า รัฐบาลเวียดนามให้ความสำคัญกับชาวเวียดนามที่เข้ามาทำงานในบริษัทข้ามชาติมาก ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นสิ่งที่รัฐบาลสื่อสารไปยังคนในประเทศถึงความตระหนักรู้ และความห่วงใย และสะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลยินยอมเปิดเศรษฐกิจให้กับโลกภายนอกเข้ามาในเวียดนาม ก็เพื่อให้ชาวเวียดนามมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าชะตาชีวิตของชาวเวียดนามเหล่านั้นจะตกอยู่ในเงื้อมมือของบริษัทข้ามชาติที่เป็นนายจ้างไปเสียทั้งหมด รัฐยังคงเป็นผู้ปกป้องประชาชนชาวเวียดนามเอาไว้อย่างใกล้ชิด และเมื่อใดที่ชาวเวียดนามไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการกระทำของบริษัทข้ามชาติ รัฐก็พร้อมที่จะเข้ามาแทรกแซง และมีมาตรการโต้ตอบบริษัทข้ามชาติที่มาเอาเปรียบชาวเวียดนามในทันที และ รุนแรง โดยในกรณีนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลักหลายท่านสะท้อนออกมา อาทิ

CP2 ที่ได้สะท้อนให้เห็นว่าเวียดนามให้ความสำคัญกับประชากรของตัวเองเป็นอย่างมาก และไม่ว่าบริษัทข้ามชาติที่มาประกอบกิจการในเวียดนามจะมาจากที่ใดนั้น บริษัทข้ามชาติก็ต้องยอมรับและเข้าใจเงื่อนไขเพื่อให้การประกอบธุรกิจในเวียดนามเป็นไปอย่างราบรื่น

“...รัฐบาลเวียดนามนี้จะออกกฎหมายด้านแรงงานที่ค่อนข้างจะเป็นประโยชน์ในการคุ้มครองคนของเค้ามากนะ ทุกอย่างที่เราทำอย่างน้อยที่สุดจะต้องเป็นประโยชน์กับแรงงานที่เป็นชาวเวียดนาม ถ้าเราไปเอาเปรียบคนของเค้ามากๆ เมื่อไหร่ มีปัญหาแน่เพราะฉะนั้นเราก็ต้องรักษาความสุขของคนในโรงงานเอาไว้ให้ได้ไม่งั้นมันก็เหนื่อย ไม่ใช่เฉพาะเหนื่อยกันแคในบริษัท แต่มันจะบานปลายออกไปนอกบริษัท คือนี่ก็ไม่ได้หมายความว่าต้องไปโอ้อะไรขนาดนั้น แต่ว่าเราต้องไม่เอาเปรียบเค้า
... ”³²⁹

³²⁸ มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, ‘รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการพัฒนาระบบการคุ้มครองแรงงานเพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีอาเซียน: การจัดทำฐานข้อมูลระบบการคุ้มครองแรงงานของประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน 9 ประเทศ’, สิงหาคม 2558.

³²⁹ Interview with CP2, Marketing Manager, C.P. Seeds (Vietnam) Co.,Ltd. (Dong Nai, 23 March 2017)

ในขณะที่เดียวกัน SCG11 ก็ให้ความเห็นไปในทำนองเดียวกันเกี่ยวกับมิติทางด้านความสัมพันธ์และการให้ความสำคัญกับประชากรของเวียดนาม โดยกล่าวว่า

“...เรื่องการจะบริหารของบริษัทเนี่ยมันก็มีเรื่องของกฎหมายแรงงานที่ favor labor ค่อนข้างมากนะครับ อีกส่วนหนึ่งก็คือการที่เค้ามีระบบเกี่ยวกับเรื่องพรรคคอมมิวนิสต์เนี่ยมันก็จะมีเรื่องเกี่ยวกับ labor union ซึ่งแต่ละบริษัทก็ต้องมีการตั้งขึ้นมาเพื่อสนับสนุนการปกครองของเค้า เพราะฉะนั้นมันก็จะมีเรื่องที่ complication มากกว่าในเมืองไทยนะครับ คือถ้าเราบริหารเรื่องคนดีๆ เนี่ยกลับเป็นการส่งเสริม แต่ถ้าบางบริษัทที่เอาเปรียบพนักงานบ่อยๆ การจ้างงานไม่เป็นธรรมเนี่ย อันนี้เป็นอุปสรรคใหญ่เลย อย่างบางคนเนี่ยเค้าก็ไม่ได้เป็นแค่ลูกจ้างหรือ role ของเค้าเนี่ย เป็นถึงตัวแทนของพรรคคอมมิวนิสต์ของประเทศในจังหวัดนั้นๆ งั้นมันก็จะมีผลในความยากลำบากในการทำธุรกิจถ้าดูแลพนักงานไม่ดี เพราะเค้าต้องการให้ดูแลคนของเค้าดีมาก...”³³⁰

นอกจากนี้วิถีปฏิบัติ หรือวัฒนธรรมทางการทำงานของชาวเวียดนามก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญที่รัฐให้ความสำคัญคุ้มครองหรือรักษามลประโยชน์ให้ชาวเวียดนาม โดยวิถีปฏิบัติเหล่านี้ถือเป็นหน้าที่ที่บรรษัทข้ามชาติต้องทำความเข้าใจและปฏิบัติตาม แม้ว่าข้อปฏิบัติบางอย่างจะมีได้ระบุไว้ในตัวบทกฎหมายก็ตาม ซึ่ง TS1 ได้ยกตัวอย่างในกรณีนี้ว่า

“...กิจกรรมท่องเที่ยวประจำปี ที่เวียดนามเนี่ยค่อนข้างที่จะพิเศษนิดหนึ่ง อย่างเราในนิคม หรือในสภาพแวดล้อมที่เป็นบริษัทหรือโรงงานเนี่ย ไม่บังคับโดยกฎหมาย แต่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่จะต้องพาไปท่องเที่ยวพักผ่อน ซึ่งแน่นอนเวลาไปก็ต้องมีทั้งครอบครัวสามีภรรยาไปด้วยกัน ก็เหมือนสิ่งบังคับไปเลย ถ้าไม่มีก็จะเป็นข้อสังเกต แล้วถ้าเค้าไม่happyเนี่ย

³³⁰ Interview with SCG11, General Director, AP Packaging (Hanoi) Vietnam (Ho Chi Minh 26 September 2017)

เราก็เหนื่อย เพราะอย่าลืมว่าเค้าแค่ไปบอกว่าเราไม่ทำตามธรรมเนียมปฏิบัติเนี่ยเราก็แยแล้ว...”³³¹

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นจะเห็นได้ว่าเวียดนามซึ่งเป็นประเทศที่ปกครองในระบอบสังคมนิยมนั้นได้เปิดรับโลกาภิวัตน์เข้ามาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเผชิญกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่มาพร้อมกับข้อจำกัดต่างๆ อันอาจมีผลให้เวียดนามต้องสูญเสียความเป็นอิสระซึ่งนักวิชาการสายโลกาภิวัตน์ และเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศก็ช่วยให้บริษัทข้ามชาติมีความสำคัญขึ้นมาและให้คำอธิบายหรือข้อเสนอว่ารัฐเองอาจสูญเสียการควบคุมแนวทางการดำเนินนโยบายของรัฐไปเนื่องจากบริษัทข้ามชาติเหล่านี้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิชาการโลกาภิวัตน์สาย hyperglobalist นั้นถึงกับมองว่ารัฐจะสูญเสียอำนาจอธิปไตยได้เลยทีเดียว

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยได้ตอบคำถามในเชิงทฤษฎีที่เป็นข้อถกเถียงกันแล้วว่า ในกรณีของเวียดนามนั้น โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจยังไม่สามารถมีอิทธิพลได้อย่างเต็มที่ และเวียดนามสามารถเผชิญความท้าทายของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจได้โดยไม่สูญเสียความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายที่เป็นแก่นสารหรือเป็นผลประโยชน์ของรัฐใดๆ เนื่องจากปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้น กล่าวคือ ความเข้มแข็งของรัฐสังคมนิยมที่มีอิสระ (state autonomy) และศักยภาพ (state capacity) ในการกระทำการใดๆ ภายในรัฐ ปัจจัยสำคัญประการต่อมาคือค่านิยมในทางสังคมของเวียดนามที่ได้รับการปลูกฝังกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน และปัจจัยประการสุดท้ายคือปัจจัยทางด้านค่านิยมหรืออุดมการณ์ความรักชาติ และการรักษาผลประโยชน์ของชาติ โดยปัจจัยทั้งสามข้อนั้นถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยเอื้ออำนวยให้เวียดนามยังคงเป็นรัฐที่ยังปกครองในระบอบสังคมนิยมอย่างเข้มแข็ง และในขณะเดียวกันก็สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่เข้มข้นได้อย่างชาญฉลาดและเป็นไปในแนวทางที่ยึดถือผลประโยชน์ของรัฐและประชากรของชาติเป็นสำคัญ

5.2.6 บรรยากาศการปะทะกันระหว่างรัฐกับปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจในเวียดนาม

ผู้วิจัยได้กล่าวแล้วว่าเวียดนามนั้นเข้าสู่ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์บนพื้นฐานของการตัดสินใจของรัฐสังคมนิยมซึ่งมีความเข้มแข็งในมิติของความไม่เป็นอิสระในการกำหนดผลประโยชน์และ

³³¹ Interview with TS1, Managing Director, Thai Summit Vietnam (Hanoi 7 September 2017).

มีศักยภาพในการออกนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของรัฐ ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าการกระทำของเวียดนามนั้นไม่ได้มาจากความพยายามที่จะจัดสรรทรัพยากรว่าใครจะได้อะไร เท่าไหร่ อย่างไร ด้วยวิธีใด แต่เป้าหมายของรัฐนั้นอยู่บนพื้นฐานของความมั่นคงและการรักษาความสงบเรียบร้อยทางสังคม และการมีชีวิตที่ดีในองค์รวมของประชากรเวียดนามตามที่รัฐเห็นสมควร ซึ่งการที่เวียดนามตัดสินใจเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลกแบบเสรีนิยมนี้ จุดของการตัดสินใจของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในปี ค.ศ. 1986 นั้นถือเป็นจุดที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ (critical juncture) ของเวียดนามที่เวียดนามจะต้องดำเนินตามแนวทางนี้ต่อไปและไม่สามารถย้อนกลับไปได้อันเป็นผลทำให้เวียดนามเข้ามาสู่โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจอย่างเต็มตัวในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ความเป็นรัฐที่มีความเข้มแข็ง อันมีพื้นฐานปัจจัยสำคัญไม่ว่าจะเป็นความเข้มแข็งของการเป็นรัฐสังคมนิยมที่รัฐมีอิสระ และมีศักยภาพ การมีค่านิยมและวัฒนธรรมที่ได้รับการปลูกฝังกันมา ตลอดจนการฝังตรึงของอุดมการณ์ชาตินิยมและแนวคิดของการรักษาผลประโยชน์ของชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยที่เพียงพอต่อการรับมือโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ

อีกมิติหนึ่งที่น่าสนใจนอกเหนือไปจากการที่ผู้วิจัยนำเสนอคำตอบของคำถามงานวิจัยในมิติของข้อถกเถียงกันในเชิงทฤษฎีโลกาภิวัตน์ เศรษฐศาสตร์การเมือง คือ การที่เวียดนามเป็นรัฐที่เข้มแข็งทั้งในแง่มุมมองการมีอิสระในการกำหนดนโยบายและผลประโยชน์ของรัฐ ตลอดจนการเมืองคาบเกี่ยวของรัฐที่เข้มแข็งจนทำให้เวียดนามเผชิญกับการท้าทายจากโลกาภิวัตน์ได้นั้น ความเข้มแข็งในแง่มุมมองกล่าวของเวียดนามก่อให้เกิดบรรยากาศของการปะทะกันระหว่างเวียดนามกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจเช่นไรจากมุมมองของตัวแสดงที่เป็นบริษัทข้ามชาติที่ดำรงอยู่ท่ามกลางการปะทะกันดังกล่าว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

หัวข้อนี้จะเป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงในมิติต่าง จากมุมมองของบริษัทข้ามชาติจากประเทศไทยที่เข้าไปลงทุนในเวียดนามซึ่งเป็นรัฐสังคมนิยม โดยประเด็นหลักในหัวข้อนี้จะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงมิติทางทั้งที่เป็นด้านบวกและด้านลบ อันเนื่องมาจากการที่เวียดนามที่เป็นรัฐที่เข้มแข็งและมีความเป็นอิสระตัดสินใจเข้าเป็นส่วนหนึ่งของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งข้อเท็จจริงที่นำเสนอจะเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า ภายใต้ความมีอิสระในการกำหนดนโยบายของเวียดนามหรือที่เรียกว่าเป็น state capitalism นั้น บรรยากาศการลงทุนจะมีความแตกต่างหรือเหมือนกันกับการลงทุนในประเทศไทยที่รับเอากรอบความคิดแบบเสรีนิยมมาใช้ในการดำเนินนโยบายทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศ หรือที่เรียกว่า stock market capitalism มาเป็นระยะเวลายาวนาน

ข้อค้นพบอีกประเด็นหนึ่งที่มีความน่าสนใจในการปะทะกันของเวียดนามกับบริษัทข้ามชาตินั้น อยู่บนพื้นฐานของการที่เวียดนามตัดสินใจที่จะนำตัวเองเข้าไปสู่ระบบเศรษฐกิจโลกโดยการตัดสินใจของรัฐที่มีความสำคัญเพียงตัวแสดงเดียวกันขณะนั้น ดังนั้นเพื่อทำให้การไปสู่การบรรลุผลประโยชน์ของชาติ เวียดนามต้องดำเนินปรับตัว หรือมีนโยบายที่เอื้ออำนวยต่อการเปิดรับหน่วยเศรษฐกิจจากต่างประเทศที่มากพร้อมกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจให้มากที่สุด และด้วยการที่รัฐเป็นผู้ตัดสินใจในการดำเนินนโยบายเช่นนี้ นโยบายการส่งเสริมการลงทุนทางตรงจากต่างชาติในเวียดนามจึงได้รับการปฏิบัติอย่างรวดเร็ว

สภาพแวดล้อมทางการลงทุนอันถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของการตัดสินใจลงทุนในต่างประเทศของบริษัทข้ามชาติ ซึ่งสภาพแวดล้อมของการลงทุนดังกล่าวนี้หมายถึงทั้งในมิติของเสถียรภาพทางการเมือง และโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ของประเทศผู้รับการลงทุน ซึ่งในกรณีของสภาวะทางการเมืองในประเทศที่มีเสถียรภาพนั้น เวียดนามมีความได้เปรียบในข้อนี้อันเนื่องมาจากการเป็นรัฐสังคมนิยมที่มีความเข้มแข็งอันเนื่องปัจจัยต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้แล้วจนทำให้เวียดนามสามารถก่อให้เกิดความยึดเหนี่ยวในทางสังคม (social cohesion) อันส่งผลให้ซึ่งทำให้เวียดนามมีเสถียรภาพทางการเมืองและสังคม ที่สร้างความมั่นใจให้กับนักลงทุนที่เข้ามาลงทุนในเวียดนามโดยในประเด็นนี้นั้นผู้ให้ข้อมูลหลักหลายๆ ท่านกล่าวเป็นเสียงเดียวกัน และผู้วิจัยเชื่อว่าน่าเชื่อว่าจะเป็นจุดที่สร้างความสบายใจให้กับนักลงทุนมากที่สุดในปรากฏการณ์ของการปะทะกันระหว่างบริษัทข้ามชาติไทยกับเวียดนามท่ามกลางโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ

ในประเด็นที่เกี่ยวกับบรรยากาศทางการเมืองในรัฐสังคมนิยมกับการลงทุนของบริษัทข้ามชาติในฐานะตัวแสดงสำคัญของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจนั้น SCG 5 ได้สะท้อนให้เห็นถึงการบรรยากาศที่ในการลงทุนในเวียดนามในแง่มุมมองของการมีเสถียรภาพในทางการเมืองเอาไว้ว่า

“...ข้อดีของประเทศนี้คือ ทุกอย่างมันนิ่ง ไม่มีปัญหาเรื่องเปลี่ยนรัฐบาล มันไม่ต้องไปกังวลว่าการตัดสินใจของรัฐบาลจะมากกระทบธุรกิจเรามาก็คงมันต่อเนื่อง เพราะฉะนั้นรัฐบาลเนี่ยมันจัดการทุกอย่างได้เอง มันมีความเป็นหนึ่งเดียวในเชิงนโยบาย”...³³²

³³² Interview with SCG5, General Director, SCG Trading Vietnam (Ho Chi Ming 23 March 2017).

ในขณะที่เดียวกัน SCG6 ก็มีความเห็นสอดคล้องกันโดยสะท้อนให้เห็นถึงการมีเสถียรภาพทางการเมืองของเวียดนาม นอกจากนี้ยังสะท้อนเห็นว่าเวียดนามนั้นมีแนวทางในการบริหารเศรษฐกิจการเมืองที่มีทิศทางสอดคล้องกันและมีความชัดเจนไม่สร้างความกังวลใจในการลงทุนต่อผู้ประกอบการโดยกล่าวว่า

“...จุดดีอันแรก นโยบายความชัดเจนของประเทศสังคมนิยมเหี้ย ค่อนข้างชัด ส่วนกลางว่ายังไง ตัว local ส่วนใหญ่ก็จะว่าอย่างนั้น นโยบายส่งเสริมการลงทุนส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยเปลี่ยน เนื่องจากผู้นำเข้าสืบทอดอำนาจกันค่อนข้างต่อเนื่อง ยิ่งไงมันก็จะต่อเนื่อง มันไม่เหมือนการเมืองในยุคหนึ่งที่บ้านเราแล้วกัน เมื่อเปลี่ยนหัว นโยบายเปลี่ยน ทุกอย่างเริ่มต้นใหม่ แต่ที่นี้จะไม่ที่นี้จะมี direction มี master plan ชัดเจน อย่างเช่นถ้านายกว่าอย่างไร ส่วนใหญ่ทิศทางก็จะเป็นอย่างนั้น มันไม่มีโอกาสมาเปลี่ยนกลางคัน อันนี้คือข้อดีของเค้าอันแรก ..”³³³

นอกจากนี้ SCG10 SCG14 และ TS2 ต่างก็ได้กล่าวชื่นชมเวียดนามในแงุ่มุมที่เกี่ยวข้องกับการมีเสถียรภาพทางการเมืองเนื่องมาจากการมีการปกครองในระบอบสังคมนิยมของเวียดนามในในแนวทางเดียวกัน โดย SCG 10 กล่าวว่า

“...ไม่ว่ารูปแบบการปกครองแบบไหน ไม่ว่าประเทศไทย มันก็มีทั้งจุดดีและจุดด้อยอยู่ในตัวของมันเอง อย่างประเทศเวียดนาม เรามองว่าเป็นการปกครองแบบสังคมนิยม แต่จริงๆแล้วการปกครองบริหารประเทศเขาค่อนข้างเหมือนประชาธิปไตยเลยนะครับ เพียงแต่ว่าด้วยความที่เป็นระบอบสังคมนิยมก็จะมีรัฐบาลพรรคเดียว ซึ่งก็กลายเป็นผลดี เพราะการมีรัฐบาลพรรคเดียว ความต่อเนื่องในการทำงานในแต่ละรัฐบาลที่มีต่อกัน ก็ทำได้แบบต่อเนื่อง ไม่สะดุด...”³³⁴

³³³ Interview with SCG6, Deputy General Director, SCG Cement-Building Materials Vietnam (Da Nang 22 April 2017).

³³⁴ Interview with SCG10, General Director, Alcamax Packaging Vietnam (Ho Chi Minh 26 September 2017).

SCG 14 กล่าวว่

“...เราทำธุรกิจแล้วมันรู้สึกว่ไม่ค่อยมีอะไรแตกต่างจากบ้านเราเท่าไร ยกเว้นเรื่องการเมือง คือการเมืองเค้า Stable มันมีความชัดเจน มันเลยทำให้เค้า focus เรื่องธุรกิจได้เต็มที่ ...”³³⁵

TS2 กล่าวว่

“...ข้อดีของที่นี่คือ มันมีบรรยากาศการทำงานที่ค่อนข้างสบาย เพราะเค้าต้อนรับนักลงทุนต่างชาติอยู่แล้ว การเมืองก้นิ่ง ประเทศนี้ปลอดภัยนะ ดีต่อเรา เพราะไม่ค่อยมีใครกล้าทำผิดกฎหมาย โทษเค้าน่าจะแรงพอสมควร ซึ่งก็เป็ข้อดี เราไปไหนสบายๆ ไม่ต้องกลัวโจร...”³³⁶

นอกจากนี้ จากเหตุผลที่เวียดนามตัดสินใจเข้าสู่โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจโดยการตัดสินใจของรัฐสังคมนิยมที่มีความเข้มแข็ง นั้นเวียดนามยังมีการพัฒนาบรรยากาศที่เอื้อต่อการที่นักลงทุนจะเข้ามาลงทุนในประเทศโดยตลอด และต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจต่างๆ หรือการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค การซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมดล้วนแล้วแต่แสดงความชื่นชมรัฐบาลเวียดนามในข้อนี้ เพราะนั่นหมายถึงว่การเข้าไปในประเทศเวียดนามนั้น ไม่ได้หมายความว่านักลงทุนจะไปตกกระกำลำบากในพื้นที่ต่างแดน ทว่า การไปทำงานในเวียดนามนั้น หมายถึงการไปทำงานในพื้นที่ๆ มีความสะดวกสบายไม่ต่างจากการทำงานอยู่ในประเทศของตัวเอง ซึ่งในประเด็นนี้นั้น V2 กล่าวว่ “*Socialist State and FDI mechanism to attract FDI in Vietnam is the same in Thailand and other countries, Capitalist State as well*”³³⁷ หรือการกลไกและองคาพยพของเวียดนามในการที่จัดดึงดูดนักลงทุนทุก ก็ไม่ต่างกับกับกลไกของไทย หรือของรัฐทุนนิยมอื่นๆ หรอกครับ

³³⁵ Interview with SCG14, Deputy General Director, Long Son Petrochemicals (Ho Chi Minh 26 September 2017).

³³⁶ Interview with TS2, General Director, Thai Summit Interseats Vietnam (Hanoi 7 September 2017).

³³⁷ Interview with V2, Second Secretary (Commercial) Trade Office - Vietnam Embassy in Thailand (Bangkok 5 October 2017).

การบริหารจัดการของเวียดนามกับการดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของรัฐนั้น มีความแยกย่อยจนดูราวกับว่า เวียดนามมีการบริหารจัดการประเทศที่สามารถแบ่งแยกวาระทาง เศรษฐกิจ และวาระทางการเมืองได้ขาดจากกันทุกๆ ที่ในความเป็นจริงนั้นการดำเนินการเปิดรับ เศรษฐกิจของเวียดนามนั้นเป็นการตัดสินใจที่มีพื้นฐานมาจากการตัดสินใจในทางการเมือง และ ทิศทางเศรษฐกิจของเวียดนามนั้นขึ้นอยู่กับมติทางการเมืองของรัฐทั้งสิ้น และนี่เป็นประเด็น สำคัญที่รัฐบาลเวียดนาม ประสบความสำเร็จในการสื่อสารและสร้างการรับรู้ให้กับผู้ที่เข้าไปลงทุน ทางตรงในเวียดนาม กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านล้วนแล้วแต่มีความเข้าใจเป็นอย่างดีกับบริบท ของการลงทุนในเวียดนามเช่นนี้ และที่สำคัญไปกว่านั้นคือ ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านตระหนักรู้ว่าตนเอง อยู่ในประเทศสังคมนิยม และควรจะปฏิบัติตัวอย่างไร แต่ประเด็นที่มีความพิเศษคือ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ส่วนใหญ่มีได้รู้สึกที่ตนเองเข้าไปลงทุนในประเทศที่มีการปกครองแบบสังคมนิยมเลย หรือกล่าวอีก นัยหนึ่งคือ ผู้ให้ข้อมูล “รู้” แต่ “ไม่รู้ลึก” ว่าตนเองมาทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจในประเทศสังคมนิยม นั้นเอง ซึ่งการสร้างการรับรู้และสร้างบรรยากาศการลงทุนในลักษณะนี้นั้นผู้วิจัยเห็นว่าเป็นความ พิเศษของปรากฏการณ์จากการมีปฏิสัมพันธ์ของรัฐสังคมนิยมกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นใน เวียดนาม

CP5 ได้กล่าวถึงความรู้สึก หรือการรับรู้ในการดำเนินธุรกิจเวียดนามที่ดูราวกับว่า การเมืองนั้นไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกับเศรษฐกิจในเวียดนามเลย โดยกล่าวว่า

“...มันไม่ค่อยมีการเมืองเท่าไรในเรื่องการทำการค้าการลงทุนที่นี่ เพราะ มันเป็นคนละเรื่องกันนะที่นี่ มันไม่มีปัญหาในการใช้ชีวิตประจำวันกับการ เป็นสังคมนิยมของเค้า เพราะเค้าก็ต้องการเราให้มาทำธุรกิจที่นี่...”³³⁸

ในขณะที่เดียวกัน SCG6 ได้สะท้อนความรู้สึกไปในทิศทางเดียวกันในแง่มุมมองที่เวียดนาม สามารถแบ่งแยกระหว่างเศรษฐกิจกับการเมืองได้

“...เค้าแบ่งเรื่องของการบริหารการปกครองประเทศกับ การทำธุรกรรม ธุรกิจคนละแบบ การปกครองเป็นสังคมนิยม แต่การค้าการลงทุนเป็นเสรี

³³⁸ Interview with CP5, Executive Vice President, C.P. Vietnam Corporation, Co.Ltd. (Bien Hao, 24 April 2017).

นิยม ให้โอกาสต่างชาติเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ส่งเสริมให้เกิดการลงทุนมากขึ้น เพราะฉะนั้นพม่าในภาพใหญ่นิยม Pros...”³³⁹

SCG7 กล่าวว่่า

“...ทุกคนมุ่งทำธุรกิจไปอย่างเดียว คือถ้าเราเป็น เราว่าการทำธุรกิจที่นี้มันต้องทำยังไงนะ สบายเลย เพราะมันไม่มีบรรยากาศทางการเมืองมาให้ปวดหัว อย่างตอนนี้ผมก็ไม่รู้สึกว่่าลักษณะการทำธุรกิจมันจะต่างจากเมืองไทยเท่าไรนะ เราใช้หลักการเดิมของเราเลย ไม่อึดอัด เอาจริงๆ บรรยากาศที่นี้มันเอือกว่าการลงทุนในบ้านเราอีก จริงอยู่ในภาพรวมในประเทศเค้าอาจจะยังสู้เราไม่ได้ แต่ในอนาคตนี้ผมว่ามีสิทธิ์ที่เค้าจะดีกว่านะเพราะประเทศเค้านี้บรรยากาศการทำธุรกิจมันเอือ มันคล้ายๆ เราเป็น expat ที่สิงคโปร์เหมือนกันนะเวลามาทำงานที่นี้...”³⁴⁰

SCG 14 กล่าวว่่า

“...เราไม่รู้สึกหรวอกว่่าเรามาทำงานในประเทศล้งคมนิยม เพราะที่นี้เราก้ารู้สึกว่่ามันแบ่งแยกกันชัดเจนระหว่างอุดมคติกับการทำธุรกิจ เรามาทำธุรกิจ เราไม่ได้มาเรียกร้องประชาธิปไตยอะไรที่นี้ แล้วล้งคมนของนักลงทุนที่นี้ค่อนข้างโอเคเลยนะ มีทุกอย่างเหมือนกัน อยากกินอะไรก็ซื้อ อะไรก็มี บางทีการเข้ามาทำอะไรในประเทศคอมมิวนิสต์มันดูน่ากลัวนะ แต่จริงๆ เนี่ยคุณก็เห็นที่นี้มันก็คล้ายๆ กรุงเทพ เพียงแต่ infrastructure มันสู้เราไม่ได้แค่นั้นเอง แต่เค้าก็พยายามพัฒนาตลอด ก็ตอนนั่งรถมาเห็น

³³⁹ Interview with SCG6, Deputy General Director, SCG Cement-Building Materials Vietnam (Da Nang 22 April 2017).

³⁴⁰ Interview with SCG7, General Director, Buu Long Industry&Investment (Ho Chi Minh 26 September 2017).

เสาต่างๆ อะไรมัยยะ นั่นก็เป็นการพัฒนา infrastructure ขนาดใหญ่ของ
เค้าเลย...”³⁴¹

TS1 กล่าวว่

“...คอมมิวนิสต์เราก็นึกถึงสังคมนิยม ตั้งแต่มาทำงานที่นี้ยังไม่รู้สึกถึงกลิ่น
ไอของคอมมิวนิสต์เท่าไร ที่ผมเข้าใจในบริบทของคอมมิวนิสต์คือรัฐบาล
จะเป็นคนจัดสรรทรัพยากรทั้งหมด เอกชนไม่อาจจะโตด้วยตัวเองได้
ผมว่าคอมมิวนิสต์อาจจะเป็นในช่วงแรก ตอนจบสงครามใหม่ๆ 1975 เขา
ปิดไม่ค้าขายใครเลยนอกจากคอมมิวนิสต์ พอปี 1986 เขาเปิดประเทศ
ผมมองว่าไม่มีอะไรที่บีบบังคับนักลงทุนเท่าไร ค่อนข้างเป็นอิสระ แม้แต่
กระทั่งเขาจัดเวียตนามฟอรัม เพื่อให้ FDI เข้าไปคุยกับรัฐบาลโดยตรงทุก
ครึ่งปี เพื่อนำเสนอเป็น roadmap ขึ้นมา เพื่อเอาข้อเสนอจาก FDI ไป
พัฒนา ผมกลับมองว่าเป็นกึ่งๆทุนนิยมด้วยซ้ำ ไม่ได้อัดอัดอะไร...”³⁴²

TS2 กล่าวว่

“...ไม่รู้สึกว่ามันเป็นคอมมิวนิสต์นะ ถ้าในเชิงการทำมาค้าขาย มันก็
เหมือนกัน เพียงแต่ถ้าเป็นเรื่องการเมืองอะไรแบบนี้ภาครัฐเค้าค่อนข้างจะ
ซีเรียสนิดนึง แต่ถ้าพูดถึงการทำธุรกิจก็สบายๆ ว่ากันไปตามสภาพเลย
...”³⁴³

นอกจากประเด็นที่ได้กล่าวแล้วนั้น ประเด็นที่อาจถือได้ว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจาก
การที่เวียตนามมีความเข้มแข็งและเป็นอิสระอย่างเต็มทีนั่นคือประเด็นที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้าน
กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ในทางการลงทุนที่รวดเร็วและบ่อยครั้งจนเกินไป ซึ่งในบางครั้งรัฐอาจ

³⁴¹ Interview with SCG14, Deputy General Director, Long Son Petrochemicals (Ho Chi Minh 26 September 2017).

³⁴² Interview with TS1, Managing Director, Thai Summit Vietnam (Hanoi 7 September 2017).

³⁴³ Interview with TS2, General Director, Thai Summit Interseats Vietnam (Hanoi 7 September 2017).

พิจารณาแล้วว่ากฎระเบียบต่างๆ นั้นออกมาเพื่อผลประโยชน์ของรัฐหรือกระทำไปเพื่อให้สอดคล้องกับการรองรับการลงทุนจากต่างประเทศที่มากับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ แต่การที่รัฐเข้มแข็งและสามารถปรับเปลี่ยนนโยบายได้อย่างรวดเร็วนั้นอาจมิได้ส่งผลดีต่อรัฐเสมอไป เนื่องจากว่ากฎระเบียบที่เปลี่ยนอย่างรวดเร็วนั้นจะสร้างความสับสนให้กับทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐเองและผู้ลงทุน ซึ่งบางครั้งก็ทำให้การลงทุนจากต่างประเทศที่ควรจะได้รับการเอื้ออำนวยให้เป็นไปด้วยความรวดเร็วสอดคล้องกับการที่เวียดนามสามารถตัดสินใจและใช้เครื่องมือในเชิงนโยบายอย่างรวดเร็ว กลับกลายเป็นต้องมีภาวะของความสับสนติดขัด และการลงทุนไม่รุดหน้าไปได้ดังที่ผู้ให้ข้อมูลหลักนำเสนอไว้หลายๆ ท่าน ไม่ว่าจะเป็น CP3 CP7 SCG1 SCG5 SCG14 TS2 ที่ล้วนแล้วแต่แสดงความไม่สบายใจในภาวะที่เวียดนามรัฐที่สามารถออกนโยบายอย่างรวดเร็วจนเกินไป จนบางครั้งนั้นจะสร้างปัญหาในทางปฏิบัติ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

CP 3 กล่าวถึงความไม่รัฐสังคมนิยมที่มีความเข้มแข็งของเวียดนามไว้ในแง่มุมที่อาจสร้างความเสียหายกับบริษัทข้ามชาติเอาไว้ว่า

“...ในแง่ดีคือมันเบ็ดเสร็จ คือเวลามีปัญหาสามารถแก้ได้ง่าย แต่สิ่งทุกคนก็ทำตามหมด ข้อเสียคือ ด้วยความเบ็ดเสร็จนั้นแหละ ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงแล้วเกิดผลกระทบต่อธุรกิจก็จบเหมือนกัน ถ้าเกิดผลเสียหายเค้าจะไม่รับผิดชอบอะไรเลย...”³⁴⁴

CP7 ได้กล่าวถึงการออกนโยบายหรือกฎหมายที่เกี่ยวกับการลงทุนของบริษัทข้ามชาติที่รวดเร็วเกินไปของเวียดนามทั้งในระดับที่เป็นการบริหารจากส่วนกลาง และการออกระเบียบในส่วนท้องถิ่นที่สร้างความสับสนในทางปฏิบัติเอาไว้ว่า

“...กฎหมายเปลี่ยนบ่อย สมัยแรกตอนตั้งกฎหมายเปลี่ยนทุกอาทิตย์ ออกทุกอาทิตย์ มีกฎหมายออกมาย่อยหลัง บังคับย้อนหลัง ไม่ได้ออกมาบังคับใช้เดือนหน้า แต่ออกมาบังคับใช้ย้อนหลัง เช่น รูปแบบการดำเนินธุรกิจอย่างนี้ รูปแบบการขึ้นทะเบียนแบบนี้ให้เอารูปแบบภาชีอย่างนี้เอาไปใช้ย้อนหลังต้องใช้อัตราใหม่หมด ส่วนใหญ่ใช้ย้อนหลัง 6 เดือน 1 ปี

³⁴⁴ Interview with CP3, Quality and Plant Manager, C.P. Seeds (Vietnam) Co.,Ltd. (Dong Nai, 23 March 2017)

สมัยก่อนออกกฎหมายทุกอาทิตย์ บางที่เจ้าหน้าที่ยังตามไม่ทันทั้งระดับรัฐ และท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ไม่รู้บางหน่วยออกระเบียบ บางที่ออกมาเป็น ประกาศออกเหมือนกฎกระทรวงซึ่งเราศึกษาไม่หมด...”³⁴⁵

SCG1 กล่าวถึงความยุ่งยากอันเนื่องมาจากการมีระเบียบข้อบังคับที่มากมายของ เวียดนามเอาไว้ว่า

“...การจะลงทุนในเวียดนามได้เนี่ยก็ปวดหัวเหมือนกัน เพราะเค้าออก ข้อกำหนดทุกอย่าง และออกเร็ว บางทีไปขอ license ที่ MPI ไปขอ ไลเซนส์ ที่ MOIT ไปขอที่ MONREY คือก็ต้องเรียกว่าเป็นร้อยอะ ก่อนจะ เปิดบริษัทได้ ก็บางกระทรวงนี่ก็มีเป็นสิบไลเซนส์ แล้วเราจะทำเรื่องของ enterprise registration certificate มัน ก็ จะ มี investment registration certificate ERC กับ IRC ถ้าเราบอกว่าเราอยากทำธุรกิจ อะไร เราจดวัตถุประสงค์ในบริษัทสนธิ ก็โล่ม่าว่าเราจะทำธุรกิจ อะไรบ้าง นั่นล่ะครับ ทุกธุรกิจที่เราเข้าไปทำเนี่ยมันจะมี license หมด เลย การขนส่งจากท่าเรือมาที่โรงงาน เรื่อง distribution license ก็...บาง บริษัทเนี่ยวันนี้กว่าจะเปิดโรงงานได้เนี่ยต้องมีชั๊กประมาณ 850 license...”³⁴⁶

SCG 5 พูดถึงการลงทุนในบริบทของประเทศสังคมนิยมที่นโยบายและกฎระเบียบ ของรัฐนั้นออกมาบังคับใช้ได้งายไว้ว่า

“...ข้อเสียผมว่าก็คงเป็นเรื่องบางอย่างที่มันเร็วไปนั่นแหละ กฎหมาย กฎระเบียบก็เปลี่ยนแปลงกันตลอด บางที่เราก็ตามลำบาก แต่เราก็ต้องมี consult ในเรื่องพวกนี้แหละ..”³⁴⁷

³⁴⁵ Interview with CP7, Vice President, Accounting, C.P. Vietnam Corporation, Co.Ltd. (Bien Hoa, 22 April 2017).

³⁴⁶ Interview with SCG1, Vice President, SCG Vietnam (Bangkok, 16 October 2017).

³⁴⁷ Interview with SCG5, General Director, SCG Trading Vietnam (Ho Chi Ming 23 March 2017).

SCG 14 ก็กล่าวถึงกฎระเบียบของรัฐที่ออกมาไม่ขาดสายของเวียดนามที่สร้างความ สับสนให้กับบริษัทข้ามชาติเอาไว้ว่า

“...บางทีเราก็ไม่เข้าใจในกฎ ระเบียบ ที่มันเยอะแยะของเค้า อันใหม่ออก อันเก่าก็ไม่ยกเลิก มันก็เป็นปัญหากับการทำธุรกิจอยู่บ้าง...”³⁴⁸

TS2 ก็แสดงความเห็นไปในทิศทางเดียวกันเอาไว้ว่า

“...เรื่องรายละเอียดในทางปฏิบัติมันแหละที่บางทีเราก็ทำไม่ค่อยถูก คนที่ แล้วเราเคยทำแบบนี้ได้ แต่เปลี่ยนคนมาก็บอกว่าไม่ได้ บางทีไปกรรมนั้น บอกว่าทำอย่างนี้ได้ แต่อีกกรมหนึ่งบอกว่าไม่ได้ คือเรื่องหนึ่งมันมีคนเข้ามา เกี่ยวข้องกับเราเยอะไง ทีนี้เราก็เอาละสิ unnoว่าได้ นั่นว่าไม่ได้ แล้วทีนี้ เราจะเอาไป...”³⁴⁹

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น เป็นบรรยากาศ หรือเป็นสภาพที่เกิดขึ้นจริงของการปะทะ กันระหว่างรัฐเวียดนามที่มีความเข้มแข็งในการมีอิสระในการกำหนดนโยบายและมีศักยภาพในการใช้ เครื่องมือในการบังคับใช้นโยบายได้อย่างเต็มที่ กับบริษัทข้ามชาติที่ได้เข้าไปลงทุนในเวียดนาม เนื่องจากการเปิดโอกาสให้กับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งผู้อ่านจะเห็นว่าผลของการปะทะกัน ดังกล่าวนั้นจะมีทิศทางทั้งที่เป็นบวกและลบ ทว่า ผู้วิจัยเห็นว่าทิศทางในเชิงบวกไม่ว่าจะเป็นการที่ เวียดนามมีเสถียรภาพทางการเมือง และมีการปรับบรรยากาศทางการลงทุนตลอดจนโครงสร้าง พื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการลงทุนนั้น มีอิทธิพลเหนือกว่าปัญหาในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้น เพราะ หากว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นสามารถมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการลงทุนหรือไม่ลงทุนในเวียดนามแล้ว นั้น เราคงไม่เห็นอัตราการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศที่เข้าไปในเวียดนามอยู่ในระดับที่สูงเช่นที่ เป็นอยู่

³⁴⁸ Interview with SCG14, Deputy General Director, Long Son Petrochemicals (Ho Chi Minh 26 September 2017).

³⁴⁹ Interview with TS2, General Director, Thai Summit Interseats Vietnam (Hanoi 7 September 2017).

จนถึงจุดนี้ ผู้วิจัยเชื่อว่า ภารกิจในการแสวงหาคำตอบของคำถามงานวิจัยข้อแรก นั้นเสร็จสิ้นลงไปแล้ว หวังว่าผู้วิจัยจะได้สะท้อนประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของบรรษัทข้ามชาติไทยที่เป็นบรรษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาที่เข้าไปลงทุนในรัฐสังคมนิยม ซึ่งเป็นการสะท้อนข้อค้นพบในมิติที่เกี่ยวกับ ข้อถกเถียงทางวิชาการของการปะทะกันระหว่างโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับรัฐสังคมนิยมในกรณีหนึ่ง กับสภาพที่คลี่คลายออกมาจากปะทะกันระหว่างบรรษัทข้ามชาติไทยที่เข้าไปพร้อมกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับเวียดนาม ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปได้อย่างสั้นๆ ณ ที่นี้ว่า เวียดนามไม่สามารถหรือหลีกเลี่ยงไปจากปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ได้เนื่องมาจากปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากแนวทางการบริหารเศรษฐกิจของประเทศที่ล้มเหลวและไม่สามารถสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ กลไกเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่มากับโลกาภิวัตน์จึงถือเป็นความจำเป็นและมีความสำคัญในการนำพาเวียดนามให้พ้นไปจากปัญหาเศรษฐกิจที่รุ่มร่าได้ อย่างไรก็ตามเวียดนามจะมีลักษณะพิเศษในตัวเองในการที่จะช่วยให้รัฐเป็นตัวแสดงที่สามารถมียุทธศาสตร์ในการมีปฏิสัมพันธ์กับโลกาภิวัตน์ได้ โดยลักษณะพิเศษของเวียดนามนั้นคือ ความเข้มแข็งของรัฐที่เป็นเผด็จการสังคมนิยม อุดมการณ์ความเป็นชาตินิยม และโครงสร้างเชิงสถาบันทางสังคมแบบขงจื้อของเวียดนาม อันถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเป็นตัวกำหนดสถานะของโลกาภิวัตน์ที่จะดำรงอยู่ในเวียดนาม และ ณ ขณะนี้รัฐบาลเวียดนามและประชากรเวียดนามยังคงมีความแข็งแกร่งที่สามารถรับการท้าทายของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่ถาโถมเข้ามาได้

ในส่วนต่อไปผู้วิจัยจะได้นำเสนอถึงข้อค้นพบซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับคำถามงานวิจัยอีกข้อหนึ่ง โดยในส่วนต่อไปนั้นจะเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงที่เป็นบรรษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนา ที่เข้าไปลงทุนทางตรงในรัฐสังคมนิยม ซึ่งในกรณีศึกษานี้ก็คือ การลงทุนข้ามชาติของบรรษัทข้ามชาติไทย 3 บริษัท นั่นคือ เครือเจริญโภคภัณฑ์ เอสซีจี และไทยซัมมิทกรุ๊ป ซึ่งคำตอบที่ผู้วิจัยมุ่งค้นพบนั้น จะเกี่ยวข้องกัมติของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศตามแนวทางเสรีนิยม เศรษฐกิจการเมือง และโลกาภิวัตน์ ของบรรษัทข้ามชาติกรณีศึกษาในปฏิสัมพันธ์ระหว่างบรรษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาที่คุ้นเคยกับระบบเสรีนิยม และระบบตลาดเสรี กักับการลงทุนในรัฐที่มีการเมืองแบบสังคมนิยม

5.3 ตอบคำถามงานวิจัยข้อที่ 2: อิทธิพลของบรรษัทข้ามชาติจากไทยในฐานะการเป็นตัวแสดงทางการเมืองในเวียดนาม

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะมุ่งเน้นในการนำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักโดยมุ่งเน้นในการตอบปัญหาของงานวิจัยในข้อที่ 2 คือบรรษัทข้ามชาติจากประเทศ

กำลังพัฒนาที่ไปลงทุนในรัฐสังคมนิยมนั้นมีบทบาทเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศหรือไม่อย่างไร ซึ่งผู้วิจัยนั้นจะค้นคว้าหาคำตอบผ่านมุมมองของการลงทุนของบริษัทข้ามชาติไทยที่เป็นกรณีศึกษาคือ ซีพี เอาซีจี และกลุ่มไทยซัมมิท ที่ไปลงทุนในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดยการตอบคำถามดังกล่าวผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลไต่เรียงประเด็นตั้งแต่จุดเริ่มต้นของบริษัทข้ามชาติการมีปฏิสัมพันธ์กับเวียดนามโดยการไปลงทุนในเวียดนาม และในหัวข้อต่อไปจะอภิปรายผลของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาในการดำเนินธุรกิจในระยะต่อมา และในที่สุดท้ายจะเป็นการสรุปแนวโน้มของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

5.3.1 อธิพลของการการลงทุนของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาที่มีต่อสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในช่วงเวลาเริ่มเข้าไปลงทุน

5.3.1.1 การเริ่มความสัมพันธ์ด้านการลงทุนระหว่างซีพี กับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลักในส่วนของซีพีนั้นก็จะเป็นไปในทางเดียวกันคือ ในระยะเริ่มแรกสาเหตุประการสำคัญที่เป็นปัจจัยพื้นฐานอันทำให้ซีพีเข้ามาลงทุนในเวียดนามได้เนื่องจาก ปัจจัยด้านความพร้อมของตัวบริษัทที่มีความเข้มแข็ง เป็นบริษัทที่มีเทคโนโลยีทางการเกษตรที่มีความทันสมัย ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้พิจารณาประวัติการดำเนินธุรกิจของซีพีนั้นผู้วิจัยพบว่า ที่มาของการมีเทคโนโลยีทางการเกษตรที่อยู่ในระดับสูงนั้นเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะ โดยในลักษณะแรกนั้นจากการสั่งสมประสบการณ์และองค์ความรู้ในเชิงการเกษตรของซีพีเองประกอบ ในขณะที่ในอีกลักษณะหนึ่งนั้นถือว่ามีสำคัญกับซีพีมาก โดยซีพีมีความมุ่งมั่นในการสร้างพันธมิตรกับองค์กรที่มีเทคโนโลยีทางการเกษตรสูงและทันสมัยกว่ามาโดยตลอด และการมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยนั้นส่งผลไปสู่ประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในเชิงการผลิต และผลผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ หรือเรียกว่าซีพีครอบครอง Ownership Advantages ตามกรอบทฤษฎี OIL ของ John Dunning³⁵⁰ ใน

³⁵⁰ John Dunning, 'Explaining Changing Patterns of International Production: In Defense of the Eclectic Theory' (1979)41(4) Oxford Bulletin of Economics and Statistics 269, 269-295; John Dunning, *Explaining International Production* (Unwin Hyman, London 1988); John Dunning, *Multinational Enterprise and The Global Economy* (Addison-Wesley, Wokingham 1993); Anna Zorska, 'Foreign Direct Investment and Transformation: Evolution and Impacts in The Polish

แง่มุมของการมีเทคโนโลยีทางการเกษตรที่ทันสมัย โดยในกรณีของเวียดนามก็เช่นเดียวกันที่มีความต้องการให้ซีพีไปทำการผลิตเพื่อยกระดับกระบวนการผลิตในธุรกิจการเกษตรเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชากรชาวเวียดนามซึ่งในขณะนั้นประสบปัญหาด้านการมีผลผลิตไม่เพียงพอต่อการบริโภคในประเทศ ซึ่งข้อมูลเชิงประจักษ์ในส่วนนี้นั้นผู้บริหารซีพีในประเทศเวียดนามได้กล่าวไว้หลายท่าน อาทิ

CP1 ได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการเข้าไปเข้าไปดำเนินกิจการของซีพีในเวียดนามโดยสะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยของการมีเทคโนโลยีทางการเกษตรที่ทันสมัยของซีพีที่เป็นสาเหตุสำคัญประกอบกับการที่เวียดนามในขณะนั้นประสบปัญหาเกี่ยวกับเรื่องความมั่นคงทางอาหารและการเกษตร โดยกล่าวว่า

“...ตอนนั้นเค้าเปิดประเทศใหม่ๆ และประเทศเค้ายังปัญหาเกี่ยวกับปากท้อง คือผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และเนื้อสัตว์ยังไม่เพียงพอต่อการบริโภค การผลิตอาหารสัตว์ไว้เลี้ยงสัตว์ก็ขาดประสิทธิภาพ ทำกันไปแบบชาวบ้าน ... ซึ่งซีพีตอนนั้นก็ถือว่าเป็นแนวหน้าในเอเชียแล้วนะเกี่ยวกับเรื่องการเกษตร...เรามีจุดแข็งที่เค้าต้องการ...”³⁵¹

CP2 สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยด้านเทคโนโลยีทางการเกษตรของซีพีกับความสำคัญต่อเวียดนามในมิติที่ทำให้ภาคการเกษตรของเวียดนามเจริญเติบโตโดยกล่าวว่า

“... ภาพรวมของธุรกิจซีพีเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 ผมว่ามันเกิดจากเวียดนามปลูกข้าวโพดแล้วผลผลิตต่ำแล้วเค้าก็ไปดูเทคโนโลยีในแต่ละที่ของโลกนะ สรุปสุดท้ายก็มาจบที่เมืองไทยที่เค้าไปเยี่ยมแล้วก็เชิญให้ซีพีมาช่วยดูเพราะตอนนั้นเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดไทยเริ่มโตงตงแล้ว จุดเริ่มต้นนั้นเริ่มจากข้าวโพดเพราะมันเป็นอุตสาหกรรมต้นน้ำ หลังจากนั้นกลางน้ำปลายน้ำก็ตามเข้ามาเรื่อยๆ ช่วงแรกๆ เค้าค่อนข้างให้เครดิตกับซีพี

Economy’ (2005)43(4) Eastern European Economics 52, 53; Peter J. Buckley, Niron Hashai, ‘Formalizing Internationalization in the Eclectic Paradigm’ (2009)40(1) Journal of International Business Studies 58, 58-60.

³⁵¹ Interview with CP1, Managing Director, C.P. Seeds (Vietnam) Co.,Ltd. (Dong Nai 23 March 2017).

พอสมควร ผมว่า ซีพี เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรที่นี้เติบโตขึ้น มีผลผลิตเพิ่มขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น...”³⁵²

CP5 กล่าวถึงจุดกำเนิดของซีพีที่มีปัจจัยสำคัญมาจากการมีเทคโนโลยีทางการเกษตรที่ทันสมัยและมีครองความยิ่งใหญ่ในภาคธุรกิจการเกษตรที่อยู่ในระดับโลก โดยกล่าวว่า

“...เพราะเราเนี่ยเป็นบริษัทข้ามชาติที่ยิ่งใหญ่ในเรื่องการเกษตร ก่อนหน้านี้เนี่ย อาหารด้านโปรตีนของเค้าขาด ไม่ว่าจะป็นเนื้อหมู เนื้อไก่ เนื้อเป็ด บริโภคไม่พอ เพราะฉะนั้นเนี่ยเค้ามีความต้องการที่จะพัฒนา เพื่อที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรของเค้าเนี่ยมีการพัฒนาที่ดีขึ้น และได้พันธุ์สัตว์โปรตีนที่ดี ที่สะอาด คุณภาพดี ราคาถูก เพื่อให้ประชาชนชาวเวียดนามได้บริโภค นี่คือวัตถุประสงค์หลักคือเค้ารู้อยู่แล้วเพราะว่าก่อนหน้านี้จะมาเวียดนามเราก็ไปลงทุนในหลายประเทศแล้ว คือเค้าก็รู้ว่าซีพีเนี่ยเป็นบริษัทที่ใหญ่แน่ แล้วเค้าก็รู้ว่าแข่งมากในเรื่องของการเลี้ยงสัตว์ อาหารสัตว์ ครบวงจรตั้งแต่อาหารสัตว์ เมล็ดพันธุ์พืชที่เป็นอาหารสัตว์ที่ดี เพื่อที่จะให้มาเลี้ยงสัตว์ให้... เพราะเรามี know how เรามี technology เรามีทุกอย่าง ... ซีพีได้เปรียบ เพราะเรื่องการเกษตรเราแข่ง อย่างตอนนี้ อาหารสัตว์เนี่ยเราเบอร์1 โลก กุ้งเนี่ย เราก็เบอร์1 โลก ไก่เนี่ยเราน่าจะเป็นเบอร์สาม หมูน่าจะเป็นเบอร์2...”³⁵³

CP6 ก็กล่าวไปในแนวทางเดียวกันถึงความสำคัญของการมีเทคโนโลยีทางการเกษตรที่ทันสมัยของซีพีอันนำไปสู่การเข้าไปลงทุนในเวียดนามในฐานะที่เป็นประเทศการเกษตรเช่นเดียวกัน โดยกล่าวว่า

“...ท่านประธานก็มอบเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดให้ 10 ตันให้กับนายกเอาไปให้แจกจ่ายเกษตรกรในประเทศเวียดนามเกษตรกรเขามีความเปลี่ยนแปลง เพราะแต่ก่อนเมล็ดพันธุ์ที่เขาใช้นั้นได้ 2 ตันต่อเฮกตาร์ พอเอาของเรามา

³⁵² Interview with CP2, Marketing Manager, C.P. Seeds (Vietnam) Co.,Ltd. (Dong Nai 23 March 2017)

³⁵³ Interview with CP5, Executive Vice President, C.P. Vietnam Corporation, Co.Ltd. (Bien Hao, 24 April 2017)

ใช้กลายเป็น 8 ตัน 10 ตัน ต่อเฮกตาร์ เหมือนกับว่าเราจริงจังกับเขาในการ
 ร่วมกันพัฒนาประเทศ ร่วมกันพัฒนาเกษตรกร เพราะพื้นฐานประเทศเขา
 เป็นเกษตรกรเกษตรกรรมเหมือนประเทศเรา เขาเห็นความจริงใจมากกว่า
 อย่าง CP ด้านเกษตรก็แข็งแกร่งและเชี่ยวชาญอยู่แล้วอันนั้นเป็นจุดเริ่ม
 ของธุรกิจ CP ที่เวียดนาม...”³⁵⁴

นอกเหนือจากปัจจัยด้านการมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยแล้วนั้น ปัจจัยที่มีความสำคัญ
 อย่างยิ่งที่ส่งผลต่อการเข้าไปลงทุนในเวียดนามของซีพีในช่วงแรกคือ ธรรมชาติของธุรกิจของซีพีเป็น
 ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและการอยู่รอดของมนุษย์ นั่นคือ ธุรกิจทางด้านอาหารและ
 การเกษตร การบริโภค ซึ่งในขณะนั้นเวียดนามประสบปัญหาเกี่ยวกับมิติทางด้านอาหาร และ
 เกษตรกรรมเป็นอย่างมาก โดยเป็นปัญหาที่สะสมมาอย่างต่อเนื่องอันเนื่องมาจากความล้มเหลวของ
 การบริหารเศรษฐกิจแบบการวางแผนจากส่วนกลาง และด้วยความที่ธรรมชาติของปัญหาดังกล่าวนั้น
 เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชากรเวียดนามซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของรัฐดังที่
 กล่าวแล้วก่อนหน้านี้ซึ่งลักษณะของปัญหานั้นจึงมิได้เป็นเพียงปัญหาด้านการขาดอาหารในการบริโภค
 เท่านั้น หากแต่ปัญหาดังกล่าวของเวียดนามเป็นปัญหาที่สามารถยกระดับได้เป็นปัญหาความมั่นคง
 ของรัฐ ดังนั้น ซีพี ในระยะเริ่มแรกที่เข้าไปในเวียดนามจึงอยู่ในฐานะที่รัฐบาลเวียดนามนั้นต้องให้
 ความสำคัญเป็นพิเศษเนื่องจากต้องการให้ซีพีเข้ามาลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหาเป็นการเฉพาะอย่าง
 เร่งด่วน ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่าซีพีสามารถเข้ามาดำเนินการผลิตในเวียดนามได้อย่างสะดวก
 รวดเร็วเป็นอย่างมาก เนื่องจากการที่ซีพีเข้าไปเกี่ยวข้องกับกับการลงทุนทางตรงในเวียดนามนั้นถือเป็น
 ส่วนหนึ่งของการตัดสินใจของเวียดนามที่ต้องการให้ซีพีเข้าไปแก้ไขปัญหาสำคัญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง
 คือเวียดนามมีนโยบายรัฐที่ต้องการให้ซีพีเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เวียดนามเผชิญอยู่ ซึ่งผู้วิจัย
 พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างซีพีกับเวียดนามในระยะเริ่มต้นนั้นสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจต่อรองของซีพี
 ในช่วงแรกของการเข้าไปลงทุน อันเห็นได้จากเหตุการณ์ที่รัฐบาลเวียดนามโดยนายกรัฐมนตรีของ
 เวียดนามนั้นเข้ามาเชิญชวนให้ซีพีเข้าไปลงทุนในประเทศเวียดนามด้วยตัวเอง ซึ่งการกระทำเช่นนี้นั้น
 สะท้อนให้ผู้วิจัยเห็นถึงนัยยะบางประการที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง นั่นคือการที่ตัวแสดงทาง
 การเมืองที่เป็นรัฐเข้ามามีปฏิสัมพันธ์และติดต่อโดยตรงกับบริษัทข้ามชาติซึ่งเป็นไปในแนวทางที่รัฐ
 นั้นจะมีความต้องการบริษัทข้ามชาติให้เข้าไปลงทุนในภาคธุรกิจการเกษตร ซึ่งการกระทำของรัฐที่

³⁵⁴ Interview with CP6, Senior Vice President, Accounting, C.P. Vietnam Corporation, Co.Ltd. (Bien Hoa, 23 March 2017)

เกิดขึ้นเช่นนี้นั้น เท่ากับว่าเวียดนามได้ทำให้ซีพีซึ่งเป็นบริษัทเอกชนต่างประเทศนั้นมีพลังหรือมีความสำคัญขึ้นมา อันสะท้อนว่าซีพีมีพลังหรือเป็นตัวแสดงสำคัญในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม เป็นตัวแสดงที่มีพลังในการมีปฏิสัมพันธ์กับตัวแสดงที่เป็นรัฐในยุคลูกโลกาภิวัตน์ และเกิดการทูตในมิติใหม่ ดังที่ Susan Strange ได้กล่าวเอาไว้³⁵⁵

อย่างไรก็ดี การที่เวียดนามต้องการให้ซีพีไปช่วยแก้ไขปัญหาด้านการค้าหลังทางการเกษตร และขาดผลิตด้านอาหารนั้น มิได้หมายความว่าซีพีจะไม่ได้ประโยชน์อะไรจากการเข้าไปลงทุนในเวียดนามเลย ในทางกลับกัน ซีพี เองก็คิดคำนวณแล้วว่า การเข้าไปลงทุนในเวียดนามนั้นย่อมสร้างประโยชน์อย่างมหาศาลให้กับซีพีเช่นเดียวกัน เนื่องจากการที่ซีพีเข้าไปในฐานะผู้ประกอบการทางการเกษตรรายแรกๆ นั้นซีพีจะสามารถครองความยิ่งใหญ่ในธุรกิจการเกษตรในเวียดนามได้ เนื่องจากในขณะนั้นมีผู้แข่งขันในภาคการเกษตรน้อยราย (oligopolistic) และที่ประกอบกิจการอยู่ก็เป็นที่ยึดเหนี่ยวที่ไม่มีเทคโนโลยี และองค์ความรู้เพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาให้กับเวียดนามได้ ประกอบกับแนวทางการทำธุรกิจแบบครบวงจร (vertical integration) ที่เป็นแนวทางในการดำเนินธุรกิจของซีพีมาโดยตลอด นอกจากนั้นตลาดในประเทศเวียดนามนั้นมีขนาดใหญ่อันเนื่องมาจากการที่เวียดนามมีประชากรมาก และมีแนวโน้มที่จะต้องบริโภคสินค้าที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างแน่นอน อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่สำคัญที่สุดในการเข้าไปลงทุนของซีพีในเวียดนาม คือซีพีรับรู้และได้รับทราบสัญญาณการสนับสนุนจากเวียดนามในการเข้าไปลงทุนอย่างเด่นชัด ซึ่งหมายถึงการที่ซีพีจะได้รับสิทธิประโยชน์จากรัฐตามที่ซีพีต้องการ ซึ่งประเด็นต่างๆ เหล่านี้นั้นสะท้อนออกมาจากบทสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักของซีพีอย่างชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยกล่าวได้ว่าผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านของซีพีได้ให้ความสำคัญกับจุดเริ่มของซีพีในเวียดนามในมิติของการได้รับสัญญาณการสนับสนุนจากเวียดนามมากกว่ามิติที่เกี่ยวกับความเปรียบในทางเทคโนโลยีการเกษตรของซีพีเสียด้วยซ้ำไป เพราะถึงแม้ว่าซีพีจะมีเทคโนโลยีที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยน้อยกว่านี้ หรือจะมีความแข็งแกร่งทางด้านอื่นๆ น้อยกว่านี้ แต่หากซีพีได้รับสิ่งๆ ที่เปรียบเสมือนคำรับรองของรัฐบาลที่มีต่อบริษัทเอกชน ดังเช่นที่ซีพีได้รับจากรัฐบาลเวียดนาม ที่จะทำให้ความสะดวกทุกด้าน พร้อมมาตรการจูงใจ ในด้านการลงทุนทางตรงแล้วนั้น ผู้วิจัยเชื่อว่าซีพีเองก็ยังคงจะเข้ามาลงทุนในประเทศเวียดนามอยู่เช่นเดิมเพราะซีพี ณ ขณะนั้นเป็นบริษัทข้าม

³⁵⁵ Susan Strange, 'Rethinking Structural Change in the International Political Economy: States, Firms, And Diplomacy' in Richard Stubbs, Geoffrey Underhill (eds), *Political Economy and The Changing Global Order* (St.Martin's Press, New York 1994) 103-113.

ชาติที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และได้รับการหนุนหลังจากรัฐบาล ซึ่งกรณีนี้นั้นสามารถสะท้อนให้เห็นได้จากคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลักของซีพีท่านต่างๆ ดังนี้

CP1 กล่าวว่

“...เราเข้ามาเพราะว่านายกรัฐมนตรียเวียดนามตอนนั้นน่าจะเป็นท่าน หวอ หวัน เกียด ในช่วงนั้นเนียเค้ามาเยี่ยมเราที่กรุงเทพ เค้าขอมาคูซีพี ซึ่งตอนนั้นเค้าเปิดประเทศใหม่ๆ และประเทศเค้ายังมีปัญหาเกี่ยวกับปากท้อง คือผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และเนื้อสัตว์ยังไม่เพียงพอต่อการบริโภค การผลิตอาหารสัตว์ไว้เลี้ยงสัตว์ก็ขาดประสิทธิภาพ ทำกันไปแบบชาวบ้าน ผลผลิตก็ไม่พอ เค้าก็มาซีพี ที่ดักซีพีเลยนะ แล้วเค้าก็ชวนท่านประธานธนินทร์ฯ ให้ไปช่วยเค้าหน่อย ไปลงทุนหน่อย ไปสอนเค้าหน่อยว่าซีพีทำยังไงเกี่ยวกับด้านเกษตรและอาหาร ซึ่งซีพีตอนนั้นก็ถือว่าเป็นแนวหน้าในเอเชียแล้วนะเกี่ยวกับเรื่องการเกษตร อยากรู้ความสะดวกแบบไหนเค้าจะให้ เพราะว่าตอนนั้นเค้าต้องการเรามาก แล้วท่านประธานคงว่าเป็นโอกาสที่ดีที่จะได้ขยายลงทุนไปในประเทศที่เปิดใหม่ๆ และเรามีจุดแข็งที่เค้าต้องการ เราคงได้ความสะดวก และตอนนั้นท่านประธานก็มอบเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดไปให้เค้าทดลองปลูก 10 ตัน คือมันมีนัยยะสองอย่างนะผมว่า คืออย่างแรกเนียเหมือนเป็นการแสดงความจริงใจต่อกัน ส่วนอย่างที่สองเนีย คือทำให้รู้ไปเลยว่าเมล็ดพันธุ์พืชของเรามันดีจริง มันให้ผลผลิตที่มากกว่าจริง หรือง่ายๆ ก็คือผลิตภัณฑ์ของเรามีคุณภาพ ถ้าเราไปสร้างโรงงานที่เวียดนาม เวียดนามก็จะได้สินค้าที่มีคุณภาพมากๆ ดังนั้นคุณต้องการเราในช่วงที่คุณกำลังมีปัญหา คุณจะได้อาหารที่เพียงพอ และดีขึ้น คนของคุณก็จะมึงานทำนะ เราเป็นเพื่อนบ้าน เราอยู่ไม่ไกล และเราจริงใจ ส่วนเราก็จะได้สิทธิประโยชน์ในฐานะบริษัทด้านการเกษตรที่เข้าไปแรกๆ หลังเปิดประเทศ ซึ่งแน่นอนว่ามันมีผลทางการตลาด...”³⁵⁶

CP2 กล่าวว่

³⁵⁶ Interview with CP1, Managing Director, C.P. Seeds (Vietnam) Co.,Ltd. (Dong Nai 23 March 2017).

“... ภาพรวมของธุรกิจซีพีเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 ผมว่ามันเกิดจากเวียดนามปลูกข้าวโพดแล้วผลผลิตต่ำแล้วเค้าก็ไปดูเทคโนโลยีในแต่ละที่ของโลกนะ สรุปสุดท้ายก็มาจบที่เมืองไทยที่เค้าไปเยี่ยมแล้วก็เชิญให้ซีพีมาช่วยดูเพราะตอนนั้นเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดไทยเริ่มโด่งดังแล้ว จุดเริ่มต้นมันเริ่มจากข้าวโพดเพราะมันเป็นอุตสาหกรรมต้นน้ำ หลังจากนั้นกลางน้ำปลายน้ำก็ตามเข้ามาเรื่อยๆ ช่วงแรกๆ เค้าค่อนข้างให้เครดิตกับซีพีพอสมควร ผมว่า ซีพี เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรที่นี้เติบโตขึ้น มีผลผลิตเพิ่มขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น...”³⁵⁷

CP5 กล่าวถึงจุดกำเนิดของซีพีในเวียดนามเอาไว้ว่า

“...ผมมาเวียดนามนี้ 24 ปี แล้ว ตั้งแต่ ซีพี เข้ามาลงทุนใหม่ๆ เลย ประมาณ 92-93 สาเหตุที่ ซีพี เข้ามาลงทุนในเวียดนามนั้น เนี่ย สาเหตุก็เนื่องมาจาก ท่านนายกรัฐมนตรีเวียดนาม ได้ไปเมืองไทย แล้วก็ไปดูเรื่องเกษตรเราเพราะว่าเราเจริญก้าวหน้า ก่อนหน้านั้น ประเทศเค้ายังเริ่มเปิดประเทศใหม่ๆ เค้าก็อยากจะพัฒนา เนื่องจากว่าเค้าเป็นประเทศที่ยากจนมากๆ ตอนที่ผมมาใหม่ๆ นี่ถนนหนทางก็ไม่ดี ไฟฟ้า ก็ไม่ดี หรือมีน้อย รถแกงก็ยังมีน้อยมาก รัฐบาลเค้าเองก็อยากจะเปิดประเทศแล้วก็ชวนเรามาลงทุน เค้าก็ได้ไปเยี่ยมเราที่ ซีพี ได้ไปเยี่ยมเราที่ซีพีทาวเวอร์ กรุงเทพเค้าเจตจำนงเลย มาหาเราเลย เพราะเราเนี่ยเป็นบริษัทข้ามชาติที่ยิ่งใหญ่ในเรื่องการเกษตร ก่อนหน้านี้เนี่ย อาหารด้านโปรตีนของเค้าขาด ไม่ว่าจะเนื้อหมู เนื้อไก่ เนี่ยบริโภคไม่พอ เพราะฉะนั้นเนี่ยเค้ามีความต้องการที่จะพัฒนา เพื่อที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรของเค้าเนี่ยมีการพัฒนาที่ดีขึ้น และได้พันธุ์สัตว์โปรตีนที่ดี ที่สะอาด คุณภาพดี ราคาถูก เพื่อให้ประชาชนชาวเวียดนามได้บริโภค นี่คือวัตถุประสงค์หลักคือเค้ารู้อยู่แล้วเพราะว่าก่อนหน้านี้จะมาเวียดนามเราก็ไปลงทุนในหลายประเทศแล้ว คือเค้าก็รู้ว่าซีพีเนี่ยเป็นบริษัทที่ใหญ่แล้วเค้าก็รู้ว่าแข่งมากในเรื่องของการเลี้ยงสัตว์ อาหารสัตว์ ครบวงจรตั้งแต่อาหารสัตว์ เมล็ดพันธุ์พืชที่เป็นอาหารสัตว์ที่ดี เพื่อที่จะให้มาเลี้ยงสัตว์ให้ดีเราก็มองเป็นโอกาสนะ คือเวียดนาม

³⁵⁷ Interview with CP2, Marketing Manager, C.P. Seeds (Vietnam) Co.,Ltd. (Dong Nai 23 March 2017)

ประชากรก็เยอะ เค้าไม่มีอะไรเนี่ยจริงๆ เป็นเรื่องดีสำหรับซีพีเนะ เพราะซีพีนี้ทำด้านการเกษตร รัฐก็อยากจะให้เรา来做 คืออันนี้มันเหมาะกับเรา เป๊ะๆ เลย ตอนนั้นที่เราเข้ามาเนี่ยมันก็มีโรงงานอาหารสัตว์กันอยู่แล้วก็มีพวก local บ้าง พวก joint venture บ้าง แต่ก็ยังไม่ได้อะไรใหญ่ๆ แล้วก็การเลี้ยงเค้าเนี่ยก็เป็นแบบไม่พัฒนา การเลี้ยงก็ไลน์นิ่งก็มีประมาณ 50 ตัว 100 ตัว ไม่พัฒนาเลย ไม่ได้เยอะ เรากลับมองว่าอันนี้เป็นโอกาสเรา เพราะเรามี know how เรามี technology เรามีทุกอย่าง ในขณะที่คู่แข่งแทบไม่มีอะไรเลย แล้วตลาดที่เนี่ยเป็นตลาดที่มีศักยภาพ เพราะคนเวียดนามเนี่ยเค้าเป็นคนที่ยั่งยืนมาก เพียงแต่เค้าเพิ่งเปิดประเทศใหม่ๆ ดังนั้นพอเป็นอย่างนี้เนี่ย ต้องบอกว่าเข้าทางซีพีเลย อย่างเราไปประเทศที่ไม่พัฒนาเนี่ย ซีพีได้เปรียบ เพราะเรื่องการเกษตรเราแข็ง อย่างตอนนี้อาหารสัตว์เนี่ยเราเบอร์ 1 โลก กุ้งเนี่ย เราเบอร์ 1 โลก ไก่เนี่ยเราน่าจะเป็นเบอร์สาม หมูน่าจะเป็นเบอร์ 2...”³⁵⁸

CP6 กล่าวว่

“...ถ้าจำได้รู้สึกท่านประธาน (คุณธนินทร์ เจียรนนท์) เริ่มที่จัดเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดมาแจกก่อน คือ ครั้งแรกท่านประธานเชิญนายกของเวียดนามไปที่ CP แล้วนายกเค้าก็อย่างจะมาดู CP สามารถมาลงทุน สามารถมาทำให้เกษตรกรเวียดนามเติบโตได้อย่างไรเพิ่มผลผลิตเกษตรกรเวียดนามได้ CP ดำเนินการเชิญเอง ไม่มีรัฐบาลไทยเข้ามาเกี่ยวข้อง พอท่านมาแล้วท่านประธานก็มอบเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดให้ 10 ตันให้กับนายกเอาไปให้แจกจ่ายเกษตรกรในประเทศเวียดนามเกษตรกรเขามีความเปลี่ยนแปลง เพราะแต่ก่อนเมล็ดพันธุ์ที่เขาใช้นั้นได้ 2 ตันต่อเฮกตาร์ พอเอาของเรามาใช้กลายเป็น 8 ตัน 10 ตัน ต่อเฮกตาร์ เหมือนกับว่าเราจริงใจกับเขาในการร่วมกันพัฒนาประเทศ ร่วมกันพัฒนาเกษตรกร เพราะพื้นฐานประเทศเขาเป็นเกษตรกรเกษตรกรรมเหมือนประเทศเรา เขาเห็นความจริงใจมากกว่า

³⁵⁸ Interview with CP5, Executive Vice President, C.P. Vietnam Corporation, Co.Ltd. (Bien Hao, 24 April 2017)

อย่าง CP ด้านเกษตรก็แข็งแกร่งและเชี่ยวชาญอยู่แล้วอันนั้นเป็นจุดเริ่ม
ของธุรกิจ CP ที่เวียดนาม...”³⁵⁹

CP7 กล่าวว่

“...ต้องบอกว่าตอนนั้นเนียเค้าไม่มีอะไรเลย เค้าเองต้องการให้บริษัท
ต่างชาติเข้ามาเพื่อสร้างงานต้องบอกว่าเพื่อสร้างงาน นะเพราะตอนนั้นคน
เค้าตกงานเยอะ เค้าไม่มีอะไรทำ ดังนั้นเค้าต้องเชิญต่างชาติให้เข้ามา
ลงทุน พอเค้าเชิญเราเราอยากได้อะไร การอำนวยความสะดวกต่างๆ เรา
จะได้รับเต็มที่...”³⁶⁰

5.3.1.2 การเริ่มความสัมพันธ์ด้านการลงทุนระหว่างเอสซีจี กับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ผู้วิจัยได้รับจากการพูดคุยกับผู้บริหารของเอสซีจีในเวียดนามนั้น ผู้วิจัยพบว่าการลงทุนในเวียดนามของเอสซีจีนั้นมีการดำเนินการลงทุนทางตรงในต่างประเทศที่เป็นมาตรฐานเดียวกันไม่ว่าจะไปลงทุนในที่ใดก็ตาม และการเข้าไปลงทุนในเวียดนามของเอสซีจีในระยะแรกก็เป็นไปตามมาตรฐานดังกล่าว เอสซีจีมีปัจจัยสำคัญที่จะตัดสินใจไปลงทุนทำการผลิตในเวียดนามบนพื้นฐานของจุดเริ่มต้นในการสำรวจความเป็นไปได้ของตลาดในพื้นที่ผ่านการตั้งสำนักงานตัวแทนการขายสินค้าของเอสซีจี เองโดยวิธีการนำเข้าไปเมื่อตลาดเติบโตจึงมีการพิจารณาจะมาลงทุนเพื่อสร้างโรงงานเพื่อทำการผลิตในต่างประเทศในพื้นที่นั้นหรือไม่ โดยการตั้งสำนักงานตัวแทนจำหน่ายสินค้าในเวียดนามนั้นนอกจากนี้เอสซีจีจะใช้ประโยชน์ในการค้าขายและการสำรวจความเป็นไปได้ของตลาดแล้ว สำนักงานดังกล่าวยังมีความสำคัญในแง่ของการทำการศึกษาบริบททางด้านสังคมและผู้คนของเวียดนามด้วยว่าการประกอบธุรกิจและการผลิตในเวียดนามนั้น เอสซีจีจะสามารถดำเนินการได้บนพื้นฐานของจุดยืนหรือปรัชญาในการดำเนินธุรกิจของเอสซีจีหรือไม่ หรือเอสซีจีจะต้องปรับตัวมากน้อยเพียงใดหากต้องไปลงทุนในภาคการผลิตในเวียดนาม นอกจากนี้ ผู้วิจัยยัง

³⁵⁹ Interview with CP6, Senior Vice President, Accounting, C.P. Vietnam Corporation, Co.Ltd. (Bien Hoa, 23 March 2017)

³⁶⁰ Interview with CP7, Vice President, Accounting, C.P. Vietnam Corporation, Co.Ltd. (Bien Hoa, 22 April 2017)

พบว่าเอสซีจีมีความมั่นใจในศักยภาพของบริษัทในการที่จะไปลงทุนที่ใดก็ได้บนพื้นฐานของความเข้มแข็งในสามมิติที่สะท้อนออกมาอย่างชัดเจนผ่านผู้ให้ข้อมูลหลัก หรือเรียกได้ว่าเป็น ownership advantages ของบริษัทคือ ความเข้มแข็งในมิติแรกคือ คือ SCG มีเทคโนโลยีการผลิตสินค้ามีประสิทธิภาพ และมีความทันสมัย มิติที่สอง คือ เอสซีจี มีความมั่นใจในตัวสินค้าของเอสซีจีเป็นอย่างมาก ยิ่งว่าเป็นสินค้าที่มีคุณภาพดี และราคาราคานั้นเป็นราคาที่สามารถแข่งขันในตลาดเวียดนามได้อย่างแน่นอน และความแข็งแกร่งที่สุดท้ายคือ เอสซีจี มีความมั่นใจว่าบุคลากรของเอสซีจี นั้นมีความสามารถในการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จได้ ซึ่งปัจจัยทั้งสามประการนั้นเป็นพื้นฐานที่ทำให้เอสซีจีมีขอบข่ายธุรกิจที่เจริญเติบโตและมีขอบข่ายกว้างขวางเช่นที่เป็นอยู่นี้ อย่างไรก็ตาม ความเข้มแข็งที่เอสซีจีครอบครองอยู่นั้นเป็นความเข้มแข็งที่เอสซีจีใช้ในการประกอบธุรกิจให้เจริญก้าวหน้าและเติบโตเท่านั้น โดยผู้วิจัยไม่พบว่าจะสามารถทำให้เอสซีจีมีอำนาจต่อรองหรือจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับรัฐบาลเวียดนามในลักษณะพิเศษดังเช่นที่ซีพีได้รับบ้าง ที่เอสซีจีเองก็มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากในภาคธุรกิจของตัวเอง ผู้วิจัยเชื่อว่าสาเหตุที่เอสซีจีเข้ามาในเวียดนามในช่วงแรกในลักษณะปกติ นั้นน่าจะมาจากเหตุผลที่ภาคธุรกิจและการประกอบธุรกิจของเอสซีจีอันเกี่ยวกับวัสดุก่อสร้าง บรรจุภัณฑ์ และปิโตรเคมีคอล นั้นยังไม่ได้รับการพิจารณาจากรัฐบาลเวียดนามจัดให้เป็นประเด็นที่จะต้องให้การสนับสนุนหรือต้องรับให้มีการดำเนินการในภาคการผลิตอย่างเร่งด่วนอันจะส่งผลให้รัฐต้องแสดงท่าทีใดๆ เป็นกรณีพิเศษ แตกต่างกับซีพีที่รัฐบาลเวียดนามให้ความสำคัญในฐานะที่เป็นนโยบายของรัฐ ดังนั้นการดำเนินธุรกิจของเอสซีจีจึงดำเนินไปในลักษณะและรูปแบบปกติที่เอสซีจีดำเนินการอยู่ โดยการเริ่มต้นลงทุนในเวียดนามของเอสซีจีนั้นผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านจะนำเสนอหรือตอบคำถามไปในแนวทางเดียวกันทั้งหมดและไม่ได้สะท้อนการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศของเอสซีจีแต่ประการใดเลย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

SCG1 ที่ได้กล่าวถึงวิธีการดำเนินธุรกิจในต่างประเทศที่เป็นมาตรฐานของเอสซีจีที่เรียกว่า vertical strat-up โดยละเอียดดังที่ได้กล่าวไว้ว่า

“...เราใช้วิธีที่เรียกว่า vertical start-up คือเราส่งของไปขายจนถึงจุดหนึ่งที่มีมัน เหมาะที่จะมีเครื่องจักร ประเมินซักประมาณ 60-70 เปอร์เซ็นต์ capacity เราก็ตัดสินใจลงเครื่อง ในขณะที่ตลาดมันโตไปเรื่อย เครื่องเสร็จ โดยส่วนใหญ่เวลาเครื่องจักรหนักนี้ครบมันใช้เวลาประมาณปีกว่าๆ เครื่องเสร็จเนี่ยมันก็ขึ้นไปแล้วประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ capacity นั้นหมายความว่าเครื่องจักรเครื่องนี้ run ได้เลย โดยที่ไม่ต้อง import ของมาจากเมืองไทยอีกแล้ว ผมว่าการ run เครื่องจักรเนี่ย พอเปิดเนี่ย run ได้

ประมาณ 60 70 เปอร์เซ็นต์ cap เนี่ย ผมว่าเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุดแล้ว
 อย่างเรื่องกระดาษเนี่ย เอสซีจี เข้าไปในเวียดนามตั้งแต่ปี 1997 ขายไป
 เรื่อยๆ จนถึงปี 2005-6 ลิปปีเลยละ จากตอนแรกยอดขายไม่กี่พันตัน
 จนถึงปี 05 06 เนี่ยแสนกว่าตัน ประมาณแสนห้าหมื่นตัน ถ้าผมจำไม่ผิด
 ตอนนั้นนะ แล้วเราก็ถามตัวเองว่า เครื่องจักร 1 เครื่องประมาณ 3-4 แสน
 ตันเนี่ยวันนี้ขึ้นมาแสนห้าแสนหกเนี่ย พร้อมยัง วันนั้นเราตอบว่าพร้อม
 เพราะเราค้าขายกับเวียดนามมาสิบกว่าปี เรารู้จักกับคนเวียดนาม เรา
 บอกว่าพร้อมแล้ว 07เราก็ตัดสินใจลงเครื่องจักร ก็คือ ลิปปีผ่านไป 09
 เครื่องจักรเสร็จ วันนั้นเราก็ขายเกือบสองแสนตันแล้ว เครื่องจักรเสร็จปี
 เราก็รันแล้วก็ขยายตลาดต่อ ปีแรกๆ ก็ยังอ่อนแอๆ ปีสองปีสาม แต่พอ
 เข้าปีสี่ปีห้าเนี่ยเราเริ่มทำกำไรเลย เครื่องจักรเต็ม วันนี้มีสองเครื่องแล้ว
 ตอนนี้เราก็หกแสนตันต่อปีแล้ว เราก็จะใช้วิธีนี้ในการเข้าไปลงทุน ก็ใช้วิธี
 นี้ทุกที่ ในอาเซียน ไม่ใช่เฉพาะเวียดนามอย่างเดียวนะครับ ใช้ vertical
 start-up คือไปค้าขายก่อนเลย คือผมเองก็พยายามบอกกับ SME
 เหมือนกัน ผมบอกว่าย่าเพิ่งคิดว่าจะเปิดโรงงาน ไปดูก่อนว่าค้าขายกับ
 เค้าได้มั้ย คุ้มมั้ยครับ ค้าขายได้ เครื่องจักรเครื่องนึง cap เท่าไหร่ พอขาย
 ได้ 70 เปอร์เซ็นต์ cap เนี่ย ตัดสินใจเลยว่าจะลงไม่ลง รู้จักกรรมเนียมเค้า
 รึยัง จะไปลงทุนผลิตตรงนั้นไปเลยมั้ย...”³⁶¹

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

SCG6 ก็กล่าวถึงแนวทางการลงทุนต่างประเทศของเอสซีจีไปในแนวทางเดียวกันและได้
 กล่าวเสริมให้ทราบถึงวิธีการปัจจุบันที่เอสซีจีใช้เป็นหลักในการเข้าไปลงทุนเวียดนามในปัจจุบันซึ่งมี
 ความแตกต่างจากอดีตที่ในระยะแรกนั้นเอสซีจีจะเลือกวิธีการก่อสร้างโรงงานเพื่อทำการผลิตใหม่
 (greenfield) แต่ในปัจจุบันเอสซีจีเปลี่ยนวิธีการลงทุนเป็นการควบรวมหรือการซื้อกิจการที่มีอยู่แล้ว
 ในประเทศเวียดนามเป็นหลัก (M&A) โดยนอกจากนี้ SCG6 ยังได้กล่าวถึงความเข้มแข็งของเอสซีจีใน
 มิติของการมี ownership advantages อีกด้วย ซึ่งได้กล่าวว่า

“...key strategy ของ SCG คือ ก่อนเราจะเข้าไปลงทุนสร้างโรงงานในที่
 ใดเนี่ย เราจะมี trading company เป็น spearhead คือไปสร้างตลาด

³⁶¹ Interview with SCG1, Vice President, SCG Vietnam (Bangkok, 16 October 2017).

ทำตลาดให้มียอดขาย มีแบรนด์ แล้ววอลุ่มถึงจุดเราถึงจะไปสร้างโรงงาน ในต่างประเทศ ที่นี้มันมีจุดเปลี่ยนนิดนึง เมื่อก่อนตอนเรามาเนี่ยเราใช้ แบบ greenfield แต่หลังๆ เนี่ยเราคิดว่า greenfield เนี่ยมันใช้เวลานานกว่าจะสร้าง คอนเซ็ปใหม่ก็คือ M & A คือซื้อเลย บริษัทในต่างประเทศถ้า ดูแล้วว่าพื้นฐานดี แล้วมันก็จะ generate ได้ทันที โรงงานนี้ซื้อมาแล้ว 10 ปี ตอนนี้เป็นของเราร้อยเปอร์เซ็นต์ ก่อนหน้านี้เป็นต่างชาติร่วมทุนกับ local Vietnam ที่เป็น SOE (State-Owned Enterprise) ตอนเรามา เนี่ยเราบอกให้เข้าปรับโครงสร้างให้เป็น private ให้หมด แล้วเราก็อ่มา Take และเอสซีจีเรามีจุดแข็งอยู่สามอย่าง อันแรกคือ know who อันที่สองคือ know how อันที่สามคือเรื่องคนที่มี competency ที่มา turn ธุรกิจ know who คือเรารู้ว่าธุรกิจที่นี้เป็นยังไง connection ที่นี้เป็นยังไง ถ้าจะซื้อเรามีหรือไม่มีโอกาส เราจะส่งคนมาทำ market study ก่อนล่วงหน้า คือเราจะรู้ว่า player ที่นี้มีกี่ราย ธุรกิจไหนที่มัน oversupply การแข่งขันรุนแรง เราก็จะทำการเลือกนะครับ know how คือพวก R&D พวก operational excellence จากเมืองไทย ที่เราสามารถจะเอามาต่อยอดในโรงงานหรือในธุรกิจที่เราซื้อซึ่งก็น่าจะช่วย enlarge พวก profit หรือ profitability ได้ ส่วนที่สามก็คือคน คือคนที่สามารถจะมา turn ธุรกิจได้...”

SCG4 ได้กล่าวถึงการก่อตั้งของ Vina Craft Paper ซึ่งเป็นบริษัทที่เอสซีจีมีอำนาจเต็มในการบริหารเอาไว้ โดยก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของเอสซีจีเอาไว้เช่นเดียวกันดังนี้

“...ผมว่าจุดสำคัญที่สุดของ SCG ที่มีอยู่คือ เรื่องของบุคลากร มีการให้ความรู้ให้โอกาสในการที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถที่เพียงพอที่จะทำงาน เปิดโอกาสในเรื่องการคิด แสดงออก เพื่อปรับปรุงงานให้ดียิ่งๆขึ้นไป สร้างคนให้มีความพร้อมในเรื่องความรู้ ความสามารถ การปรับตัว แล้วในส่วนของบริษัทผมเนี่ยมันเริ่มขึ้นมาจากเรามีการส่งกระดาษของเราไปขายที่เวียดนามเกือบ 20 ปี ปริมาณเติบโตขึ้นตลอด 10 ปีที่ผ่านมา ปริมาณเราโตพอที่จะไปตั้งฐานการผลิตที่เวียดนามได้ จึงมีการตัดสินใจลงทุนตั้งฐานการผลิตในเวียดนาม ขณะเดียวกันเวียดนามก็มีอัตราการเจริญเติบโตสูง ความต้องการใช้กระดาษสำหรับบรรจุภัณฑ์จึงมาก อีก

ส่วนหนึ่งคือเรามีความรู้เทคโนโลยีและการผลิตด้านกระดาษบรรจุภัณฑ์ที่เมืองไทยมากกว่า 50 ปี แล้วเราจึงใช้ความรู้นั้นมาตั้งฐานการผลิตได้ ปัจจุบันบริษัทเป็นผู้ผลิตและจำหน่ายกระดาษคราฟท์ สำหรับผลิตบรรจุภัณฑ์ ทำกล่องลังบรรจุภัณฑ์ มีกำลังการผลิตสูงที่สุดในเวียดนาม และสัดส่วนการตลาดสูงสุดในเวียดนาม เป็นบริษัทร่วมทุนระหว่าง SCG packaging และบริษัท Rango จากญี่ปุ่น โดย SCG packaging ถือหุ้นอยู่ 70% และญี่ปุ่นถืออยู่ 30% เรามีอำนาจตัดสินใจทั้งหมด แต่ขณะเดียวกันเราก็ได้ความรู้เสริมขึ้นมาจากญี่ปุ่นผู้ร่วมทุนของเราด้วย ...³⁶²

5.3.1.3 การเริ่มความสัมพันธ์ด้านการลงทุนระหว่างกลุ่มบริษัทไทยซัมมิทกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

การเริ่มต้นการลงทุนของไทยซัมมิทในเวียดนามนั้น ผู้วิจัยพบว่าสาเหตุประการสำคัญของการเข้าสู่เวียดนามของไทยซัมมิทนั้น จะมีส่วนคล้ายกับการลงทุนของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษา ก่อนหน้า คือไทยซัมมิท มีความเข้มแข็งทางด้านเทคโนโลยีในการผลิตสินค้า ซึ่งในกรณีนี้ก็คือ ชิ้นส่วนยานยนต์ สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ผลักดันให้ไทยซัมมิทมาลงทุนคือโอกาสทางการตลาดซึ่งเวียดนามเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่และมีอนาคตที่สดใสในภาคธุรกิจนี้ ตลอดจนเวียดนามมีปัจจัยทางการผลิตซึ่งในที่นี้ก็คือแรงงานเป็นสิ่งจูงใจ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเชื่อว่าปัจจัยประการสำคัญที่สุดของการลงทุนของไทยซัมมิทนั้นในเวียดนาม คือ ความมั่นใจว่าจะมีคนซื้อสินค้าที่ผลิตในเวียดนามอย่างแน่นอน หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ คือ ไทยซัมมิทติดตามห่วงโซ่การผลิตในภาคธุรกิจยานยนต์ที่เข้ามาทำการผลิตในเวียดนาม

การลงทุนในภาคธุรกิจยานยนต์ของเวียดนามนั้นปฏิเสธไม่ได้ว่าการเจริญเติบโตและการลงทุนส่วนใหญ่จะมาจากผู้ประกอบการชาวญี่ปุ่นซึ่งในภาพรวมถือเป็นประเทศผู้ลงทุนที่มีความสำคัญและมีมูลค่าการลงทุนมากเป็นลำดับที่สองของเวียดนาม และไม่เป็นที่น่าแปลกใจว่าภาคธุรกิจนี้ก็ได้รับสิทธิประโยชน์ทางการลงทุนอยู่ในระดับที่ดีมาจากรัฐบาลเวียดนามอยู่แล้ว และความสำคัญของนักลงทุนชาวญี่ปุ่นที่มีต่อรัฐบาลเวียดนามก็ยิ่งได้รับการตอกย้ำให้เห็นชัดเจนขึ้นไปอีก เมื่อนาย Osamu Masuko ประธานเจ้าหน้าที่บริหารบริษัท Mitsubishi Motors ได้รับการต้อนรับ

³⁶² Interview with SCG4, General Director, Vina Kraft Paper Col.,Ltd.(Bangkok 20 April 2017).

เป็นอย่างดีจากนายกรัฐมนตรี Nguyen Xuan Phuc ในโอกาสที่เดินทางไปเข้าเยี่ยมคารวะที่กรุงฮานอย เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม ค.ศ.2017 ซึ่งผู้บริหารบริษัทผลิตรถยนต์สัญชาติญี่ปุ่นก็ได้กล่าวขอบคุณที่รัฐบาลเวียดนามอำนวยความสะดวกต่อภาคธุรกิจยานยนต์จากญี่ปุ่นมาตลอด 20 ปี³⁶³ มิติในเชิงความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นไปตามแนวคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองสายเสรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับบริษัทข้ามชาติ(ขนาดใหญ่) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากญี่ปุ่นที่จะมีอำนาจต่อรองกับรัฐและมีความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจโลก³⁶⁴ ดังนั้นหากพิจารณาให้ลึกลงไป จะเห็นว่าการเข้าไปลงทุนในเวียดนามหรืออัตราการเจริญเติบโต และรายได้ของไทยสัมพันธ์กันจะขึ้นอยู่กับลูกค้าหรือหรือผู้จำหน่ายสินค้าขั้นสุดท้ายในภาคธุรกิจยานยนต์เป็นหลัก และ ความสะดวกราบรื่นของการดำเนินกิจการและมูลค่าการลงทุนของไทยสัมพันธ์ในเวียดนามนั้นขึ้นอยู่กับลูกค้าของไทยสัมพันธ์ที่ไปเจรจาต่อรองกับเวียดนาม และการเจริญเติบโตของลูกค้าของไทยสัมพันธ์ในเวียดนามเป็นสำคัญซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักในส่วนของกลุ่มไทยสัมพันธ์ก็ได้ให้คำยืนยันดังกล่าวเอาไว้ด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าปัจจัยสำคัญที่สุดที่ไทยสัมพันธ์ไปลงทุนในภาคการผลิตในเวียดนามนั้นเกิดจากการที่ไทยสัมพันธ์มีความเข้มแข็งจากการประกอบธุรกิจด้านยานยนต์เป็นเวลานานในประเทศไทยจนได้รับความไว้วางใจจากลูกค้าชาวญี่ปุ่นที่มีฐานการผลิตและรถจักรยานยนต์ในไทย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ไทยสัมพันธ์สามารถเข้าไปอยู่ในห่วงโซ่ของการผลิตยานยนต์และมีส่วนแบ่งในการผลิตยานยนต์กับลูกค้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกค้าชาวญี่ปุ่นมาเป็นระยะเวลายาวนาน และเมื่อลูกค้าของไทยสัมพันธ์ใช้ประโยชน์จากโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจโดยการตัดสินใจไปลงทุนในเวียดนาม ไทยสัมพันธ์จึงได้ติดตามไปเพื่อผลิตสินค้าให้ ซึ่งนอกเหนือจากประโยชน์ที่ได้จากการเป็นขยายช่องทางการลงทุนและเพิ่มรายได้ให้กับไทยสัมพันธ์แล้ว ประเด็นที่สำคัญไปกว่านั้นคือการไปลงทุนในเวียดนามเพื่อรักษาการเป็นส่วนหนึ่งในห่วงโซ่มูลค่าโลกในภาคธุรกิจยานยนต์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ด้วยเหตุดังที่กล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงยังไม่พบความหลักฐานเชิงประจักษ์หรือปรากฏความแน่ชัดใดๆ ว่าไทยสัมพันธ์จะมีความสำคัญต่อเวียดนามในระดับที่รัฐจะต้องมีนโยบายใดๆ สำหรับไทยสัมพันธ์เป็นการเฉพาะ ซึ่งแตกต่างจากซีพีดังที่กล่าวมาแล้ว และหากว่ารัฐจะมีต้องมีการต่อรอง

³⁶³ Hanoi Times, 'Vietnam facilitates investment from Japanese investors',

< <http://hanoitimes.com.vn/investment/2017/07/81e0b4ac/vietnam-facilitates-investment-from-japanese-investors/> > accessed 25 August 2017

³⁶⁴ Robert O'Brien, Marc Williams, *Global Political Economy: Evolution and Dynamics* (2nd edn Palgrave Macmillan, Hampshire 2007)13-25.

หรือให้ความสำคัญกับบริษัทข้ามชาติใดในภาคธุรกิจยานยนต์นั้น ผู้วิจัยเชื่อว่าเวียดนามจะต้องไปทำการเจรจาหรือให้ความสำคัญกับญี่ปุ่นซึ่งเป็นเจ้าของสินค้าขั้นสุดท้าย (end product) ที่มีความสำคัญในเชิงยุทธศาสตร์กับเวียดนามมากกว่า เนื่องจากปริมาณการลงทุนของญี่ปุ่นนั้นมีมากเป็นลำดับที่ 2 ของการลงทุนทั้งหมดในเวียดนาม

ดังนั้น ไทยซัมมิทจึงไม่มีความจำเป็นต้องไปดำเนินการผลักดันใดๆ ในเชิงนโยบายหรือเรียนรื่องมาตรการจูงใจใดๆ จากเวียดนาม หรือกล่าวได้ว่าปัจจัยสำคัญของการลงทุนในเวียดนามของไทยซัมมิทมิได้ขึ้นอยู่กับนโยบายที่ส่งเสริมหรือดึงดูดการลงทุนเท่าใดนัก แต่ขึ้นอยู่กับคำสั่งสินค้าของลูกค้าของไทยซัมมิทเป็นสำคัญ ไทยซัมมิทจึงมีภาระหน้าที่ที่สำคัญคือ การดำรงไว้ซึ่งมาตรฐานในการผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ เพื่อรักษาการเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่การผลิตยานยนต์เอาไว้ให้ได้ ซึ่งการรักษามาตรฐานนี้อาจมีผลไปถึงการเพิ่มศักยภาพในเชิงการขยายห่วงโซ่ในการมูลค่าในเชิงการผลิต (global value chain) โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แล้วไปผลิตในพื้นที่ใหม่ๆ ที่จะสามารถได้รับผลตอบแทนมากยิ่งขึ้น³⁶⁵ ขึ้นไป

TS1 ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักของไทยซัมมิทให้ข้อมูลถึงจุดกำเนิดของไทยซัมมิทในเวียดนามว่า

“... เรามาที่นี่เพราะเราตามลูกค้ามา เจ้าแรกของเราคือยามาฮ่า ก่อนที่เราจะมา เนื่องจากเราผลิตงานให้ลูกค้าที่เมืองไทย 30 ปี 30 ปีที่ผ่านมา เราได้รับการยอมรับจากลูกค้า ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ระดับคุณภาพ ส่งมอบตรงตามเวลา ในราคาที่แข่งขันได้ อันนี้เป็น 3 จุดหลักที่ลูกค้าเชื่อมั่น หลังจากนั้นลูกค้ามองเห็นว่าเรามีศักยภาพ โดยเริ่มต้นจากผู้บริหารระดับสูงมองว่าตลาดเมืองไทยเริ่มจะเต็มแล้วแต่ที่นี้ยังเปิดกว้าง คนเวียดนามขับมอเตอร์ไซด์เยอะมาก ปีที่แล้วประมาณ 3.3 ล้านคัน เมืองไทยแค่ประมาณ 1.5-1.6 ล้านเอง ตอนนั้นเราก็ได้คุยกับทางลูกค้า

³⁶⁵ John Humphrey, Herbert Schmitz, ‘Global Governance and Upgrading: Linking Industrial Cluster and Global Value Chain Reserch’, Institute of Development Studies Paperwork 2000, 8-9; Sompong Sirisoponsilp, Ake Tangsupvattana, ‘Thailand:Sick Man of Asia?’ in Richard Westra (ed.), *The Political Economy of Emerging Markets: Varieties of BRICS in the Age of Global Crises and Austerity* (Routledge, London 2017) 162.

ลูกค้าก็เลยบอกว่าถ้าเรามาที่นี่เค้าก็จะสั่งเรานั้นแหละ ก็เลยมาลงทุน ซึ่งลูกค้าเองก็มาลงทุนที่นี้ก่อนเราแล้วครับ พอตกลงใจมา supply ให้ลูกค้าที่นี้ ลูกค้าเค้าก็ order ก่อน พอเรารับ order แล้วก็มารีบสร้างโรงงานที่นี้คือโดยปกติหลังจากให้งาน new model ใช้เวลาประมาณ 1 ปี พอได้งานเรามี เวลา 1 ปี ที่จะทำทุกอย่างให้พร้อม ที่จะผลิตงานส่งมอบลูกค้าที่นี้ ซึ่งตอนแรกก็คือยามาฮาเวียดนาม ที่เรียนไปแล้วก็คือเป็นลูกค้าหลักของเรา เรา supply ให้ คือเรามากก็ตั้งโรงงานก็เพราะ ยามาฮาเนียแหละครับ เราเริ่มธุรกิจจากยามาฮาฮา ก่อน แล้วก็มาต่อยอดไปที่ฮอนด้า ไปที่โตโยต้า โดยกระบวนการเกือบทุกขั้นตอนในช่วงเริ่มแรกที่นี่เราต้องใช้คน ใช้คนงานเป็นหลัก base ค่าแรงถือเป็นจุดดึงดูดหลักที่เรามาลงทุนที่นี้ ตอนที่ผมมา ผมจ้างคนงานเดือนละ 1500-1800 บาท (50 US Dollar) พอเรามาแล้วเราก็อยู่ได้เรื่อยๆ ครับ เพราะธุรกิจเรามันขึ้นอยู่กับตลาดของรถยนต์ รถจักรยานยนต์ คือถ้าธุรกิจของลูกค้าดี เราก็ดี เพราะจริงๆ แล้วเราไม่ได้ผลิต end product และถึงเราจะเข้ามา 10 ปีที่แล้วนะครับ แต่คู่แข่งเราก็เข้ามาก่อนเรา 10 ปี เหมือนกัน ธุรกิจที่นี้เหมือนกับการแบ่งเค้ก ธุรกิจทั่วไปมันมี model life ของมัน ได้ order บุป คุณมีงานตลอด 4-5 ปี และโดยทั่วไปจะมีเขาเรียกว่า success model โดยปกติแล้วเขาไม่ complete new หรือก หมายความว่า แม่พิมพ์ใช้ตัวเดิม ship ก็ใช้ตัวเดิม อาจก็มีแค่บางส่วนที่ใช้ตัวใหม่ เพราะฉะนั้นโดยมารยาทแล้วเนีย ถ้าจ้าวเจ้านี้ไม่ได้ทำอะไรให้เขารู้สึกว่าใช้ไม่ได้มากนัก เขาจะให้งานต่อไปเรื่อยๆ คือเขาได้เค้กก้อนนั้นไปแล้ว แล้วเราเข้ามาทีหลังเนีย เค้กทุกอย่างก็ถูกแบ่งไปหมดแล้ว เราก็รอจังหวะแค่ทางเจ้าอื่นพลาด หรือว่ามี all new model เกิดขึ้นมา ถึงจะช่วงชิงลูกค้ากันอีกรอบ...”³⁶⁶

จากที่กล่าวถึงการจุดเริ่มต้นของการเข้ามาลงทุนในเวียดนามของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาทั้งสามบริษัทนั้น ผู้อ่านจะเห็นถึงความคล้ายคลึงกันของปัจจัยสนับสนุนการเข้ามาลงทุนข้ามชาติ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านความแข็งแกร่งด้านเทคโนโลยี ปัจจัยด้านแรงงาน และปัจจัยด้านการตลาดที่มีอนาคต เนื่องจากเวียดนามเป็นประเทศที่ประชากรมาก ทว่า ในช่วงแรกของการเข้ามานั้น มีบางบริษัทที่มีจุดเด่นหรือความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันในธุรกิจเป็นการเฉพาะในเวียดนาม ซึ่ง

³⁶⁶ Interview with TS1, Managing Director, Thai Summit Vietnam (Hanoi 7 September 2017).

ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ คือ ซีพี มีความได้เปรียบในช่วงแรกมากที่สุดเนื่องจากธุรกิจของซีพีเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของประชาชนเวียดนาม นั่นคือ ธุรกิจทางด้านเกษตร ซึ่งซีพีมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งในขณะนั้นเวียดนามประสบปัญหาเกี่ยวกับมิติทางด้านอาหาร และเกษตรกรรมเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นปัญหาที่สะสมมาอย่างต่อเนื่องอันเนื่องมาจากการบริหารเศรษฐกิจที่ไม่ก่อให้เกิดแรงจูงใจและการสร้างสรรค์ใดๆ ในเชิงการผลิต ดังนั้น ซีพี จึงอยู่ในฐานะที่รัฐบาลเวียดนามนั้นต้องการให้เข้ามาลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหาเป็นการเฉพาะซีพีจึงสามารถเข้ามาดำเนินการผลิตในเวียดนามได้อย่างรวดเร็วและค่อนข้างได้เปรียบมากจากการเป็นผู้ผลิตรายแรกๆ ซึ่งกรณีนี้ก็เป็นที่ไปในแนวทางเดียวกับกัมพูชาที่ซีพีใช้เวลาเพียง 1 ปี ก็สามารถสร้างโรงงานผลิตและทำการผลิตสินค้าส่งให้ลูกค้าได้แล้ว แต่เหตุผลที่สำคัญที่สุดของไทยซัมมิท ในการเข้ามาประกอบกิจการในเวียดนามนั้นไม่ใช่เหตุผลด้านการขาดแคลน หรือความเดือนร้อนของประชาชนเวียดนาม หากแต่เป็นการติดตามบริษัทผู้ผลิตรถยนต์ รถจักรยานยนต์ ที่เข้ามาลงทุนในเวียดนามก่อนหน้าไทยซัมมิทแล้วจึงเสมือนกับว่าไทยซัมมิทมีหน่วยธุรกิจที่มาทำการเปิดตลาดลงทุนในเวียดนาม ก่อนหน้าที่ไทยซัมมิทจะเดินทางมาลงทุนในเวียดนามจริงเสียอีก ซึ่งความได้เปรียบเหล่านี้ไม่เกิดขึ้นกับเอสซีจี ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาค่อนข้างยาวนานกว่าซีพี และไทยซัมมิท กว่าที่จะตกลงใจเปิดดำเนินการผลิตจริงในเวียดนาม เพราะมีความจำเป็นต้องรอความเป็นไปได้ของตลาดก่อนเป็นระยะเวลาที่ค่อนข้างนาน มีการสั่งสมประสบการณ์กับการดำเนินธุรกิจกับเวียดนาม และชาวเวียดนาม ก่อนที่จะสร้างโรงงานเพื่อทำการผลิตสินค้าในเวียดนามจริงๆ

5.3.2 อิทธิพลของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาในการดำเนินธุรกิจในระยะต่อมา

หลังจากที่ผู้วิจัยได้นำเสนอและวิเคราะห์ความเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาในช่วงแรกของการเข้ามาลงทุนในเวียดนามซึ่งพบว่ามีเพียงซีพีบริษัทเดียวเท่านั้นที่สามารถมีอิทธิพลในระดับที่รัฐต้องให้ความสนใจ ในขณะที่เอสซีจีและ กลุ่มไทยซัมมิทยังไม่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญในระดับดังกล่าว ทว่าก็อยู่บนพื้นฐานเหตุผลที่แตกต่างกันดังที่ผู้วิจัยได้นำเสนอแล้ว

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลและวิเคราะห์ต่อไปว่าบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาทั้งสามบริษัทนั้น เมื่อเข้ามาลงทุนในเวียดนามแล้วจะมีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจกับรัฐเวียดนามหลังจากที่ได้เข้ามาประกอบธุรกิจในเวียดนามมาเป็นระยะเวลาที่ค่อนข้างยาวนานหรือไม่ ซีพีจะยังคงมีความสำคัญและมีฐานะเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศเช่นเดิมหรือไม่ เอสซีจี

หรือไทยซัมมิท จะมีบทบาทเพิ่มเติมจนกระทั่งเวียดนามต้องหันมาให้ความสนใจมากขึ้นจนต้องระดับที่ต้องให้ความสำคัญเฉกเช่นเดียวกับซีพีในช่วงแรกของการมาดำเนินธุรกิจหรือไม่ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอให้ผู้อ่านได้รับทราบส่วนนี้

เพื่อให้การตอบปัญหาการวิจัยข้อ 2 ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริษัทข้ามชาติ และมิติของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศ ที่มีพื้นฐานจากข้อเสนอในทางวิชาการของนักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และโลกาภิวัตน์ ที่เสนอว่าบริษัทข้ามชาติในปัจจุบันนั้นจะสามารถเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศได้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังจากที่เข้ามาดำเนินกิจการในระยะหนึ่งแล้ว ผู้วิจัยจึงได้วางกรอบการตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่วิเคราะห์ไว้ว่า ในความเป็นจริง บริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาที่ไปลงทุนทางต่างต่างประเทศในรัฐสังคมนิยม นั้น จะสามารถมีพลังที่จะต่อรองกับรัฐสังคมนิยมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนให้เป็นที่ไปตามที่ที่ต้องการได้หรือไม่ โดยในกรณีศึกษานี้เป็นกรณีศึกษาของบริษัทข้ามชาติไทยสามบริษัท กล่าวคือ เครือเจริญโภคภัณฑ์ เอสซีจี และกลุ่มไทยซัมมิท ในห้วงหลังจากที่ได้ดำเนินการลงทุนในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า การศึกษาของนักวิชาการต่างๆ นั้นกล่าวไว้ว่า มิติด้านเศรษฐกิจในเชิงสถาบันของประเทศกำลังพัฒนา หรือประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านนั้นไม่เข้มแข็ง หรือทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก และบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทข้ามชาติจากประเทศพัฒนาแล้วนั้นจะใช้ประโยชน์จากความไม่เข้มแข็งดังกล่าวโดยสามารถที่จะมีอิทธิพลในการชักนำ หรือกำหนดทิศทางการนโยบายเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายด้านการส่งเสริมการลงทุนในกลุ่มประเทศเหล่านี้ได้ ดังที่กล่าวไว้แล้วในบทที่ 1 ดังนั้น สิ่งที่ผู้วิจัยต้องการทราบจากกรอบคำถามนี้ คือ บริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาสามารถผลักดันหรือเรียกร้องต่อหน่วยงานของรัฐทั้งในประเทศไทย และในประเทศเวียดนาม ซึ่งเป็นพื้นที่กรณีศึกษา ทั้งในระดับรัฐบาล หรือรัฐบาลท้องถิ่นให้มีข้อกำหนด หรือมีนโยบายส่งเสริมการลงทุนใดๆ ที่เป็นประโยชน์กับบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาได้เป็นผลสำเร็จบ้างหรือไม่ อย่างไร ซึ่งคำตอบของประเด็นนี้จะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของบริษัทข้ามชาติในฐานะที่เป็นตัวแสดงทางเศรษฐกิจที่สำคัญจนทำให้มีผลต่อเนื่องไปถึงการกำหนดนโยบายในภาครัฐ อันทำให้บริษัทข้ามชาติ ถือเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่สำคัญตามกรอบแนวคิดในทฤษฎีเสรีนิยมใหม่ตามแนวทางขององค์ความรู้ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ และข้อเสนอของนักวิชาการในสายโลกาภิวัตน์ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่เรียกว่า “Hyperglobalist” หรือ “Transformationist” ก็ตาม

อนึ่ง ผู้วิจัยเชื่อว่า คำตอบที่ได้จะสามารถจำแนกได้เป็นสองมิติ กล่าวคือ ในมิติแรกนั้น จะเป็นมิติที่สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของบรรษัทข้ามชาติของไทย ที่สามารถมีอิทธิพลกับรัฐบาลไทย หรือหน่วยงานของรัฐในพม่าของประเทศไทย ซึ่งจะไปทำการเจรจาในรูปแบบรัฐต่อรัฐกับรัฐบาลเวียดนามเพื่อผลักดันข้อเรียกร้องที่ได้รับมาจากบรรษัทข้ามชาติไทยซึ่งเป็นกรณีศึกษา ส่วนคำตอบในอีกมิติหนึ่งนั้น จะสะท้อนให้เห็นถึง อิทธิพลของบรรษัทข้ามชาติไทยที่ได้เรียกร้องโดยตรงต่อรัฐบาลเวียดนาม หรือหน่วยงานของที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานกลาง หรือหน่วยงานในระดับท้องถิ่น ซึ่งการกระทำ หรือผลสัมฤทธิ์ของการกระทำของบรรษัทข้ามชาติไทยในลักษณะนี้จะสามารถแสดงให้เห็นถึงนัยยะของความเป็นตัวแสดงทางเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลในทางการเมืองในระดับระหว่างประเทศนั่นเอง

5.3.2.1 การดำเนินธุรกิจของซีพีกับความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ดังที่กล่าวแล้วว่าในช่วงของการเริ่มเข้าไปลงทุนในเวียดนามนั้น ซีพีเป็นบริษัทเดียวจากทั้งสามกรณีศึกษาที่มีอิทธิพลในระดับที่เรียกว่าสามารถเจรจาต่อรองในเชิงนโยบายได้อย่างไรก็ดี อิทธิพลของซีพีในฐานะตัวแสดงทางการเมืองนั้นน่าจะเกิดขึ้นเพียงช่วงเดียว คือช่วงแรกที่ซีพีเข้ามาลงทุนดังกล่าว เนื่องจากหลังจากช่วงนั้นเป็นต้นมา อาจเป็นเพราะซีพีได้รับผลประโยชน์ในระยะยาวแล้ว จึงไม่มีความจำเป็นต้องผลักดันระเบียบกฎหมาย หรือนโยบายใดๆ ที่อยู่ในระดับรัฐบาล มากนัก ทว่าเมื่อซีพีเริ่มเติบโตขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน รัฐบาลเวียดนามกลับมีกฎหมายป้องกันการผูกขาด ซึ่งมีผลกระทบต่อซีพีในฐานะบริษัททางการเกษตรที่มีส่วนแบ่งตลาดในอัตราที่สูง และเวียดนามก็มีกลยุทธ์ที่ไม่ต้องการให้ซีพีเติบโตเกินไปโดยมีการชักชวนบรรษัทข้ามชาติจากต่างประเทศรายอื่นๆ เข้ามาแข่งขัน ซึ่งข้อเท็จจริงนี้นั้น CP7 ได้สะท้อนให้เห็นว่า

“...ที่นี้มีกฎหมายเกี่ยวกับการผูกขาด พอมีส่วนแบ่งตลาดสัก 30 เปอร์เซ็นต์ก็เริ่มเล็งเราแล้วว่าผูกขาดรีเปลา่ ตอนแรกเราขออะไรก็ให้มันก็ใช่ แต่เขาก็หาคนมาคานไม่ปล่อยให้บริษัทประเทศไทยบริษัทเดียวได้เติบโต เค้าก็ไปหาบริษัทประเทศอื่นมาคานด้วย...”³⁶⁷

³⁶⁷ Interview with CP7, Vice President, Accounting, C.P. Vietnam Corporation, Co.Ltd. (Bien Hao 24 March 2017).

นอกจากนี้ เมื่อซีพีต้องการผลักดันหรือเรียกร้องในด้าน กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือ ต่อรองด้านสิทธิประโยชน์ที่ระยะหลังซีพีมีการผลักดันปรากฏว่าการรัฐเวียดนามก็ไม่ได้ยินยอมแก้ไข หรือปรับเปลี่ยนกฎ หรือนโยบายใดๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อซีพีเลย ทั้งๆ ที่ในช่วงแรกนั้นซีพีมีความสำคัญต่อเวียดนามมาก ซึ่งกรณีการผลักดันของซีพีนั้นเห็นได้จากการที่ประธานเครือซีพีติดต่อโดยตรงไปยังนายกรัฐมนตรีเวียดนามเพื่อขอขยายใบอนุญาตด้านการธนาคารที่ซีพี มีการลงทุนในสัดส่วนร้อยละ 30 และขอขยายใบอนุญาต และสิทธิประโยชน์ของโรงงานซีพีที่อยู่ในท้องถิ่นต่างๆ ของเวียดนาม 3 แห่ง ข้อเรียกร้องดังกล่าวก็ประสบความสำเร็จ ดังที่ CP7 ได้กล่าวว่า

“...ขนาดท่านประธานเคยไปยื่นเรื่องกับท่านนายกรัฐมนตรีเรื่องขอขยาย license ธนาคารที่ CP มีหุ้น 30% โรงงานของเราอีก 3 โรงงานก็ยังไม่ได้ ทางจังหวัดยังไม่ให้ เท่าที่ฟังมา เหมือนกับว่าถ้าปล่อยให้ CP เติบโต ทุกเรื่องจะเป็นผลเสียต่อประเทศเขา...”³⁶⁸

นอกจากนี้หรือการเจรจาด้านสิทธิประโยชน์อื่นๆ ในระยะหลังเช่นขอลดภาษีนำเข้าวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่ซีพีดำเนินการก็ไม่เป็นผล ดังที่ CP6 กล่าวว่า

“...เคยมี ไปขอผลักดันเรื่องภาษีนำเข้าวัตถุดิบอาหารสัตว์ ที่คิดแพงเราก็เข้าไปคุยขอร้องกับทางหน่วยงานรัฐ เพราะเราก็บอกว่าเรื่องการเกษตรในเวียดนามนี้ต้องพัฒนาต่อไปนะ แต่ก็ไม่มีผล เราเองก็คงต้องยอม เพราะเราเองก็ได้สิทธิประโยชน์มาพอสมควรแล้ว เราคงไม่ได้ทุกอย่างที่เราต้องการ เราก็ต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ...”³⁶⁹

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือ นอกจากที่รัฐจะไม่ยอมอ่อนข้อหรือผ่อนปรนให้กับซีพีในระยะหลังๆ แล้ว รัฐยังออกนโยบายที่กระทบต่อธุรกิจที่ซีพีดำเนินอยู่แล้วค่อนข้างรุนแรง ดังเช่นในกรณีการห้ามไม่ให้ใช้ยาปฏิชีวนะในอาหารสัตว์ซึ่งเป็นกรณีที่ผู้วิจัยได้กล่าวแล้วในส่วนก่อนหน้านั้น

³⁶⁸ Ibid

³⁶⁹ Interview with CP6, Senior Vice President, C.P. Vietnam Corporation, Co.Ltd. (Bien Hao 24 April 2017).

ที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่า ถึงแม้ว่าในปัจจุบันโครงสร้างในเชิงสถาบันในมิติของกฎระเบียบ หรือข้อบังคับของเวียดนามจะไม่มีประสิทธิภาพ หรือค่อนข้างมีความอ่อนแอเช่นไร ซีพีก็ยังไม่สามารถต่อรองเพื่อปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์ หรือนโยบายใดๆ ได้ในระยะหลัง ทว่าประเด็นสำคัญ คือ ครั้งหนึ่งนั้นซีพี เคย เป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศ แต่หากพิจารณาให้ดีจะพบว่าการมีอิทธิพลดังกล่าว ก็ได้มีส่วนเกี่ยวข้องใดๆ ในมิติที่เวียดนามมีความอ่อนแอหรือความล้มสมัยของกฎระเบียบ หรือข้อบังคับที่เกี่ยวกับการลงทุนของเวียดนาม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ซีพี ไม่ได้เป็นตัวแสดงเพราะการฉกฉวยโอกาสอันเนื่องจากการความอ่อนแอในเชิงโครงสร้างของเวียดนาม เพื่อผลักดันผลประโยชน์ไปในทางที่ซีพีต้องการซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของบริษัทข้ามชาติทั้งจากรัฐที่พัฒนาแล้ว และกำลังพัฒนา ที่เข้าไปแสวงหาประโยชน์จากการลงทุนทางตรงข้ามชาติ หากแต่สาเหตุที่นั่นเกิดขึ้นเนื่องมาจากตัวแสดงรัฐต้องการซีพีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาที่เรื้อรังและเล็งเห็นถึงความสามารถและเทคโนโลยีทางการผลิตด้านการเกษตร หลังจากที่ได้พิจารณากลับกรองแล้ว นอกจากนั้น เมื่อประเทศเวียดนามเริ่มมีความเป็นอยู่ และมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น สิ่งที่เวียดนามเคยให้กับซีพีในมิติในเชิงอำนาจนั้นก็สูญหายไป ช้ำร้ายไปกว่านั้น เวียดนามยังมีทิศทางที่ต้องการจำกัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของซีพีในเวียดนาม อันเนื่องมาจากต้องการลดบทบาท หรือจำกัดอิทธิพลในอุตสาหกรรมการเกษตรของซีพีไม่ให้ความเจริญก้าวหน้ามากเกินไปซึ่งอาจจะสร้างอำนาจต่อรองกับรัฐได้ในอนาคตอีกด้วย

พฤติกรรมของเวียดนามที่เป็นไปในลักษณะนี้นั้น สะท้อนให้เห็นว่าเวียดนามมีอิสระในการกำหนดผลประโยชน์ของรัฐ ซึ่ง ณ ขณะนี้นั้นผลประโยชน์ของรัฐของเวียดนามได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมนั้นคือ จากเดิมที่เคยให้ความสำคัญกับซีพีในมิติของการเป็นบริษัทข้ามชาติที่จะเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหา ทว่า ณ ปัจจุบัน ผลประโยชน์ของเวียดนามเปลี่ยนแปลงไปเป็นการปกป้องผลประโยชน์ด้านสุขภาพของประชาชน ตลอดจนควบคุมปริมาณส่วนแบ่งทางการตลาดของภาคธุรกิจการเกษตรของบริษัทให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ซึ่งความเข้มแข็งที่ซีพีครอบครองอยู่เดิมอันเนื่องมาจากปัจจัยพื้นฐานด้านเทคโนโลยีทางการเกษตรนั้นมิได้เป็นประเด็นที่เวียดนามจะให้ความสำคัญในระดับเดิมอีกต่อไปซึ่งหมายความว่าบริษัทข้ามชาติตามแนวทางของนักวิชาการโลกาภิวัตน์ ตามแนวคิดแบบเสรีนิยมใหม่ หรือเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศกับการเสนอให้เห็นถึงความสำคัญกับบริษัทข้ามชาติในฐานะตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศที่มีอิทธิพลนั้นจะไม่สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับซีพีได้อย่างสอดคล้องสมจริงเท่าใดนัก หรือกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงการกำหนดผลประโยชน์ของชาตินำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนโยบาย อันมีผลไปถึงท่าทีและอำนาจต่อรองระหว่างซีพีกับเวียดนามในระยะเวลาดังกล่าวนั้นเอง ซึ่งการเปลี่ยนท่าทีและลดความสำคัญของซีพีในฐานะของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศนั้นก็เป็นที่ไปตาม

แนวทางคำอธิบายแบบรัฐนิยม (statist) ที่รัฐเป็นตัวแสดงที่สำคัญที่สุดที่กำหนดบทบาทและความ เป็นไปของตัวแสดงทางสังคมต่างๆ ได้ตามที่รัฐเห็นสมควร

5.3.2.2 การดำเนินธุรกิจของเอสซีจีกับความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

เอสซีจี มีแนวทางที่เป็นการเฉพาะที่เป็นแก่นสารในการดำเนินธุรกิจในแต่ละประเทศ อยู่เช่นเดิมไม่ว่าจะมีการประกอบธุรกิจในเวียดนามมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และสามารถขยายธุรกิจใน เวียดนามได้อย่างกว้างขวางในปัจจุบัน เอสซีจีต้องการสร้างภาพลักษณ์หรือแสดงตัวว่าเป็น good corporate citizen โดยมีการดำเนินธุรกิจตามปรัชญาขององค์กรที่ต้องการคืนกำไร และสร้าง ประโยชน์ให้กับท้องถิ่น และประเทศของที่เอสซีจีไปลงทุน และด้วยการที่เอสซีจีมีแนวทางในการ ดำเนินธุรกิจในแบบดังกล่าวอย่างชัดเจนนั้น การตอบคำถามของผู้ให้ข้อมูลหลักของเอสซีจีนั้นจะ เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมดคือ ทำตามหลักการ ทำตามระเบียบ ทำตามข้อบังคับ โดยไม่ปริกapak หรือพยายามเสนอนโยบาย หรือการแก้ไขกฎระเบียบข้อบังคับที่เอื้อต่อการลงทุนใดๆ ของเอสซีจีใน เวียดนาม

บทบาทของเอสซีจี ในแนวทางนี้มีความเด่นชัดมากในเรื่องของการไปลงทุน ต่างประเทศไม่ว่าจะลงทุนในเวียดนามหรือในประเทศใด ซึ่งแน่นอนว่าแนวทางเช่นนี้นั้นส่งผลให้เอสซี จีมีบทบาทที่อยู่ในลักษณะตั้งรับ (passive) อย่างเด่นชัด กล่าวคือ เอสซีจีจะทำตามนโยบาย กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ทางด้านการลงทุนที่รัฐหรือหน่วยงานของรัฐ อย่างเคร่งครัด ไม่ว่า โครงสร้างในเชิงสถาบันของประเทศนั้นจะไม่ทันสมัย หรือเป็นอุปสรรคมากเพียงใดก็ตาม ซึ่งก็เป็น ที่แน่ชัดว่าปรัชญาในการดำเนินธุรกิจของเอสซีจีนั้น ไม่สามารถที่จะผลักดันให้บริษัทเอสซีจี มีบทบาท ในทางการเมืองระหว่างประเทศได้ อาจสรุปได้ง่ายๆ บนพื้นฐานของคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ ล้วนแล้วแต่กล่าวไปในทิศทางเดียวกันว่าเอสซีจีมีหน้าที่ตอบสนองสังคมที่ไปลงทุน และมีหน้าที่ทำตาม กฎระเบียบ

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าเอสซีจีจะมีบทบาทแบบตั้งรับ แต่เอสซีจีก็มีวิธีการดำเนินธุรกิจที่ มุ่งเน้นในการสร้างสายสัมพันธ์กับประเทศที่ไปลงทุนในลักษณะที่มีความยั่งยืนเป็นระบบ และชาญ ฉลาด เนื่องจากสายสัมพันธ์ที่เอสซีจีมุ่งเน้นที่จะสร้างขึ้นนั้นไม่เป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคล ซึ่งกรณีนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นความพิเศษเฉพาะของแนวทางการดำเนินนโยบายของเอสซีจี ที่เป็นบริษัทที่สร้างอัต ลักษณ์เฉพาะตัว และเป็นไปตามปรัชญาของการเป็น “good corporate citizen” และมีนโยบาย

มุ่งมั่นสร้างความเจริญ และความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้นให้กับประชาชน ตลอดจนสภาพแวดล้อมในทุกๆ ที่ที่ เอสซีจีไปลงทุน โดยการดำเนินการในลักษณะนี้ในเวียดนามของเอสซีจี นั้นมีการนำเสนอแผนงานที่ ชัดเจน และมีการเข้าถึงตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อนำเสนอเพื่อสร้างความเข้าใจ การกระทำในลักษณะนี้ เป็นประโยชน์ทั้งในแง่ของการสร้างความเข้าใจในอัตลักษณ์ และเจตนาของเอสซีจี พร้อมกับเป็นการ เสนอประโยชน์ให้กับรัฐซึ่งในหลายกรณีนั้นยากที่รัฐจะปฏิเสธ การสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นวิธีที่การแยกคายของเอสซีจีที่มีวิธีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนกับทั้ง ท้องถิ่น และรัฐ โดยเป็นการเสนอประโยชน์นอกเหนือจากการทำธุรกิจปกติ แต่ในขณะเดียวกันเอสซีจี ก็ยังสามารถรักษาอัตลักษณ์ของตัวเองเอาไว้ได้ ซึ่งจะเป็นผลดีกับการดำเนินธุรกิจของเอสซีจีใน เวียดนาม ซึ่งวิธีการของเอสซีจีนั้นเห็นได้ชัดเจนจากผู้บริหารหลายท่าน อาทิ

SCG6 ได้กล่าวถึงปรัชญาการทำธุรกิจของเอสซีจีและวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับ รัฐในทุกๆระดับในเวียดนามที่เอสซีจีเข้าไปลงทุนอันจะมีผลต่อความราบรื่นของการดำเนินกิจการของ เอสซีจีในเวียดนามโดยกล่าวว่า

“...ส่วนใหญ่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีที่มีผลต่อการลงทุนใน เวียดนามต้องมาจากภาครัฐก่อน เพราะวามนโยบายส่งเสริมการลงทุนจาก ภาครัฐ โดยเฉพาะปูนซีเมนต์เนี่ยมันถึงระดับ prime minister เพราะฉะนั้น connection กับภาครัฐต้องดี ที่นี้ ภาครัฐก็จะแบ่งเป็น 2 Level คือ ภาครัฐที่เป็นส่วนกลาง กับภาพรัฐที่เป็น Local เพราะว่าที่นี้ก็ เหมือนมีการบริหารแบบจีนครับ คือนโยบายส่วนกลางก็มา แต่ว่า ผู้ว่า จังหวัด ก็มีอำนาจ บทบาทในการให้การสนับสนุนหรือไม่ให้การสนับสนุน ซึ่งวิธีการของเราก็คือการเข้าไปรู้จักแล้วก็บอกว่าเราจะสร้างประโยชน์ให้ เค้าย้ายได้การลงทุนของเราอย่างไร มองในมุมว่าเราจะ contribute ให้กับประเทศนี้ยังไง ทั้งในเรื่องของธุรกิจ ทั้งในเรื่องของการดูแลชุมชน ทั้งในเรื่องของสิ่งแวดล้อม และก็ในเรื่องของการพัฒนาตลาดร่วมกัน ซึ่งก็ มาจาก philosophy ของ SCG นะ ว่าเราจะเป็น Good citizen ว่าเราจะ ไป contribute ให้กับประเทศที่เราทำธุรกิจ เพราะจริงๆ อยากจะบอกว่า อย่างนี้คือ tradition ที่นี้เนี่ยมันยังมีเรื่องผลประโยชน์ต่างตอบแทน บางอย่างอยู่ แต่ด้วยนโยบายเราเราไม่ทำแบบนั้น เราโปร่งใส อย่างเช่น เราจะ contribute ให้กับจังหวัดที่เราไปทำโรงงานไปเปิดโรงงาน เราก็ทำ

โปรเจกต์ที่จะ contribute ให้กับชุมชนตรงๆ ชุมชนจะได้ประโยชน์อย่างไร ส่วนภาครัฐเราจะส่งเสริม เราจะสร้างถนนหนทาง จะทำให้สภาพแวดล้อมของคุณดีขึ้นอย่างนี้ เรื่องการทํางานอื่นเนี่ย ด้วย good governance เนี่ยเราทำไม่ได้อยู่แล้ว ที่นี้ tradition เค้ามีแต่ว่าเราก็กึ่งเสี่ยงที่จะทำ เราก็กจะทำให้มันถูกต้องตรงไปตรงมา ซึ่งด้วยตัว reputation ของ SCG เนี่ย คนที่นี้เค้าก็รู้อยู่แล้วว่าเป็นบริษัทใหญ่จากเมืองไทย ในตลาดหลักทรัพย์ เป็น good corporate citizen ซึ่งเค้าก็รู้อยู่แล้ว เค้าก็ไม่ได้มาเรียกร้องว่าเราจะต้องมีนั้นนี้ เค้ารู้อยู่แล้วว่าเราเป็นยังไงเค้าก็ไม่ค่อยกล้ามา คือเรียกง่ายๆ ว่า identity ของเราชัดเจน แต่เราเองก็ต้องเสนอประโยชน์บางอย่างให้กับเค้าเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีทั้งกับภาครัฐและชุมชน ...”³⁷⁰

SCG 13 ก็กล่าวไปในทิศทางเดียวกันว่า

“...SCG เองมีนโยบายชัดเจนในการที่จะลงทุนไม่ว่าในไทยหรือต่างประเทศ การที่เราไปลงทุน ณ ที่ใด เราต้องทำแล้วสร้างประโยชน์ ความเจริญให้กับจุด หรือประเทศนั้น ดังนั้นเราจึงมีการประสานและสร้างความร่วมมือกับทางภาครัฐทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น มีการดูแลชุมชน ทำ CSR ดูแลสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการสร้างชุมชนให้เจริญ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น...”³⁷¹

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

การพิจารณาความเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศในมิติของเอสซีจีที่ไปลงทุนในเวียดนามนั้นค่อนข้างจะซับซ้อนกว่าซีพีเล็กน้อย เนื่องจากจากเอสซีจีมีภาพลักษณ์ที่ชัดเจนในการเป็น good corporate citizen ด้วยกรอบของการดำเนินกิจการโดยยึดถือ good corporate governance ด้วยบริบทของการลงทุนของเอสซีจีในเวียดนามนั้นไม่เอื้อให้หน่วยธุรกิจเวียดนามของเอสซีจีนั้น กระทำการใดที่เป็นการ “แตกแถว” ไปจากบริษัทแม่ที่เมืองไทย อย่างไรก็ตามก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า

³⁷⁰ Interview with SCG6, Deputy General Director, SCG Cement-Building Materials Vietnam (Da Nang 22 April 2017).

³⁷¹ Interview with SCG13, General Director, Tin Thanh Packing JSC (Batoco) (Ho Chi Minh 26 September 2017).

ประโยชน์ในเชิงธุรกิจต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจากกิจการของเอสซีจีในเวียดนามก็เป็นประเด็นสำคัญ ดังนั้นผู้บริหารสูงสุดของเอสซีจีจึงมีแนวทางในการผลักดันวาระในด้านการลงทุนต่างๆ ผ่านช่องทางที่เอสซีจีมีความแข็งแกร่งอยู่แล้วนั่นคือสายสัมพันธ์ที่ดีกับรัฐบาลไทย ตลอดจนมีเครือข่ายที่ทรงพลังทั้งในภาครัฐ และภาคเอกชนในประเทศและมีศักยภาพในการดึงเอาทรัพยากรที่จำเป็นต่างๆ ในทางที่เป็นประโยชน์ต่อการที่จะทำให้อุตสาหกรรมต่างๆ ด้านการลงทุนของเอสซีจีบรรลุไปได้อย่างราบรื่น³⁷² ซึ่งหากจะพิจารณาโดยบริบทที่ไม่ซับซ้อนนั้น นั้นผู้วิจัยแนะนำให้ผู้อ่านลองศึกษา และพิจารณาโครงสร้างการบริหาร ตลอดจนโครงสร้างของผู้ถือหุ้นของเอสซีจี ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ก็จะทำให้ผู้อ่านได้ทราบได้ไม่ยากนักถึงความศักยภาพ และความแข็งแกร่งของเอสซีจีในประเทศไทย

จากข้อมูลที่ได้ ผู้วิจัยพบว่าเอสซีจี มีโครงการร่วมลงทุนในโครงการที่มีขนาดใหญ่มากในเวียดนามที่เรียกว่า โครงการPetrochemical Complex ซึ่งแรกเริ่มเดิมทีนั้นเป็นการร่วมทุนระหว่างผู้ลงทุนสามราย ได้แก่ เอสซีจี บริษัทจากประเทศการ์ตา และบริษัทที่รัฐบาลเวียดนามเป็นเจ้าของ ต่อมาเกิดการถอนตัวจากบริษัทของการ์ตาอันเนื่องจากราคาน้ำมันที่ลดต่ำลงในตลาดโลก ซึ่งการถอนตัวออกไปนี้สร้างปัญหาในเชิงการบริหารให้กับเอสซีจีเป็นอย่างยิ่ง และการลงทุนดังกล่าวนี้ก็อยู่ในภาวะที่ค้างคามาเป็นระยะเวลายาวนานซึ่งรัฐบาลเวียดนามเองก็ยังไม่มีความชัดเจนว่าจะร่วมลงทุนต่อไปกับเอสซีจีหรือในลักษณะเช่นไรในภาวะที่บริษัทของการ์ตานั้นถอนตัวออกไป³⁷³

เมื่อมาสู่จุดที่ไม่สามารถหันหลังกลับได้เนื่องจากโครงการดังกล่าวมีการเตรียมการณ์ และมีการลงทุนไปแล้ว เอสซีจีจึงมีความจำเป็นต้องดึงสรรพกำลังที่มีในประเทศมาใช้โดยสามารถบรรจุมาระเรื่องการลงทุนในปีไตรมาสแรกของเอสซีจีที่ยังค้างคาไว้ในวาระการหารือกันในเวที Vietnam-Thailand Economic Cooperation Forum วันที่ 18-19 สิงหาคม ค.ศ. 2017 ซึ่งนายกรัฐมนตรีของเวียดนาม คือนาย เหงวียน ชวน ฟุก ได้เดินทางมาร่วมงานด้วย และในเวทีนี้ก็มีตัวแทนจากรัฐบาลไทยเข้าร่วมหารือพร้อมทั้งภาคธุรกิจขนาดใหญ่ของไทย ซึ่งแน่นอนว่าเอสซีจีก็เป็นหนึ่งในบริษัทของไทยที่เข้าร่วมหารือ

³⁷² Pavida Pananond, 'The Making of Thai Multinationals: The Internationalisation Process of Thai Firms (Ph.D. thesis, University of Reading 2001).

³⁷³ Interview with TVBC1, Secretary of Thailand-Vietnam Business Council (Bangkok 19 October 2017).

ความสำเร็จภายหลังการหารือในประเด็นดังกล่าวนั้น หากพิจารณาจากเนื้อหาที่ปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์ทั้งของไทยและเวียดนามนั้นอาจชวนให้ผู้อ่านคิดว่าเอสซีจีนั้นทำการหารือกับนายเหงียน ชวน ฟุก โดยตรง ทว่าจริงๆ แล้วนั้นการหารือดังกล่าวมีตัวแทนของรัฐบาลไทยที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางร่วมหารืออยู่พร้อมกับเอสซีจีด้วย และผลการหารือดังกล่าวก็ออกมาเป็นนโยบายที่มีความชัดเจนว่ารัฐบาลเวียดนาม โดย State-owned Enterprise ซึ่งก็คือบริษัท PetroVietnam ของเวียดนามนั้นได้เซ็นสัญญาข้อตกลงร่วมลงทุนกับเอสซีจีในโครงการปิโตรเคมีคอลคอมเพล็กซ์ในนามบริษัท Long Son Petrochemicals Company ที่มีมูลค่าการลงทุนที่สูงถึง 5.4 พันล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งเป็นการลงทุนร่วมกันที่มีมูลค่าสูงที่สุดเป็นประวัติการณ์ระหว่างนักลงทุนชาวไทย และบริษัทที่เป็นของรัฐของเวียดนาม³⁷⁴

จากเหตุการณ์ข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่า เอสซีจี มีวิธีการผลักดันในเชิงนโยบายการลงทุนบนกรอบของความเข้มแข็งของเอสซีจีในประเทศเพื่อให้เป็นตัวแทนในการผลักดัน ซึ่งคู่เจรจานั้นจะเป็นไปในลักษณะของรัฐบาลต่อรัฐบาล อันจะมีผลทั้งในเชิงสัญลักษณ์ และเชิงปฏิบัติมากกว่าการเข้าไปผลักดันนโยบาย หรือกฎระเบียบข้อบังคับใดด้วยบริษัทข้ามชาติที่ดำเนินกิจการอยู่ในประเทศที่ลงทุน อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่งนั้นโครงการ petrochemical complex ดังกล่าวนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นผลประโยชน์ของเวียดนามด้วย เนื่องจากเป็นการร่วมทุนกันระหว่างเอสซีจีกับบริษัทที่รัฐบาลเวียดนามเป็นเจ้าของ ดังนั้น ผลประกอบการหรือประโยชน์ต่างๆ ที่จะได้รับนั้นก็จะเป็นของเวียดนามด้วยเช่นกัน และประเด็นสำคัญคือโครงการดังกล่าวนี้เป็นโครงการที่มีมูลค่าการลงทุนสูงมาก และเป็นการลงทุนที่ใหญ่ที่สุดที่นักลงทุนไทยเข้าไปลงทุนในเวียดนาม ดังนั้นประเด็นสำคัญที่น่าขบคิดคือ หากลองจินตนาการว่าถ้าเอสซีจีไปผลักดันให้โครงการดังกล่าวให้มีความสำคัญกับซีพีในระยะแรกของการลงทุนหรือไม่ อย่างไรก็ตาม จากหลักฐานและข้อมูลต่างๆ ที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้านั้นในขั้นนี้หากจะพิจารณาว่าเอสซีจีที่ประกอบธุรกิจในเวียดนามนั้นเป็นบริษัทข้ามชาติที่มีฐานะเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศหรือไม่นั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเอสซีจียังไม่ได้อยู่ในฐานะดังกล่าว หากแต่เอสซีจีก็มีวิธีที่แยบยลในการผลักดันนโยบายส่งเสริมการลงทุนที่มีขนาดใหญ่และมีความสำคัญในมิติระหว่างประเทศให้ประสบความสำเร็จได้โดยใช้ฐานความเข้มแข็งของเอสซีจีในประเทศนั่นเอง

³⁷⁴ The Nation, 'SCG Deal Boosts Vietnamese Pitch',

< <http://www.nationmultimedia.com/detail/Economy/30324245> > accessed 25 August 2017

5.3.2.3 การดำเนินธุรกิจของกลุ่มไทยซัมมิทกับความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ในกรณีของไทยซัมมิทนั้น หากเทียบกับซีพี และเอสซีจีที่ประกอบธุรกิจอยู่ในเวียดนามนั้นจะมีขนาดเล็กกว่ามาก ทว่าก็มีความพิเศษในแง่ที่ไทยซัมมิทนั้นเป็นบริษัทที่อยู่ในห่วงโซ่การผลิตยานยนต์ดังที่ได้กล่าวแล้วในหัวข้อของการเริ่มเข้าไปลงทุนในเวียดนาม ซึ่งการดำเนินธุรกิจในระยะต่อมาธุรกิจของไทยซัมมิทก็เป็นไปในลักษณะเช่นเดิม หากแต่เพียงต้องการหาลูกค้ารายอื่นๆ เพิ่มขึ้นเพียงเท่านั้น ไทยซัมมิทเองไม่มีความจำเป็นต้องผลักดันนโยบายการลงทุนอะไรมากนักไม่ว่าจะอยู่ในช่วงใดของการลงทุนในเวียดนาม เพราะสิทธิประโยชน์ทางการลงทุนต่างๆ ในภาคยานยนต์นั้นจะเป็นผลประโยชน์หลักของประเทศผู้ผลิตยานยนต์โดยเฉพาะญี่ปุ่น ซึ่งมีการลงทุนในเวียดนามมหาศาลได้ทำการเจรจาเป็นตัวแทนในภาคธุรกิจยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์อยู่แล้ว ประกอบกับธุรกิจของไทยซัมมิทนั้นจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่ภาวะหรือแนวโน้มทางธุรกิจของบริษัทผู้ผลิต ตลอดจนกฎระเบียบในด้านการลงทุนในการผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ก็ค่อนข้างชัดเจนในตัวเอง ดังนั้น ไทยซัมมิทจึงไม่ว่าจะใดๆ ที่จะต้องดำเนินการผลักดันในเชิงสถาบัน ดังที่ TS1 ได้กล่าวว่า

“สำหรับไทยซัมมิทไม่มีอะไรต้องผลักดันเป็นพิเศษ เพราะธุรกิจของเราขึ้นอยู่กับธุรกิจของลูกค้าเราเป็นหลัก เค้าก็ต้องพยายามหาสิทธิประโยชน์ ในด้านการส่งเสริมการลงทุน และกฎระเบียบในด้านนี้อยู่แล้วอย่าลืมนะลูกค้าเราเป็นญี่ปุ่นแทบทั้งหมด แล้วญี่ปุ่นนี่เป็นผู้ลงทุนในระดับต้นๆ ของประเทศนี้ ผมว่าเค้าก็น่าจะให้ความสำคัญอยู่แล้ว การปฏิบัติของเราก็เป็นไปตามกฎหมายทุกอย่างนะครับ มันไม่ได้ยากหรือซับซ้อนอะไรอย่างที่คนว่ากัน หรืออาจจะเป็นเพราะภาคธุรกิจของผมมันค่อนข้างจะ Stable แล้วก็ได้...”³⁷⁵

³⁷⁵ Interview with TS1, Managing Director, Thai Summit Vietnam (Hanoi 7 September 2017).

5.3.3 สรุปแนวโน้มของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศของบริษัทข้ามชาติ กรณีศึกษาในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ดังที่ได้กล่าวแล้ว บริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาทั้งสามบริษัทนั้น มีเพียงบริษัทเดียวที่ผู้วิจัยเห็นว่า มีสถานภาพที่เรียกได้ว่าเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่สามารถก่อให้เกิดนโยบายที่เป็นผลจากการเจรจาระหว่างบริษัทข้ามชาติกับรัฐได้ นั่นคือการเข้าไปลงทุนในเวียดนามในของซีพีในตอนเริ่มต้น อย่างไรก็ตาม ฌปัจจุบัน อิทธิพล หรือพลังต่อรองดังกล่าวของซีพีที่เคยมีต่อรัฐบาลเวียดนามนั้นแทบจะไม่หลงเหลือให้เห็นอยู่เลย จะเห็นได้จากการผลักดันทั้งในเชิงนโยบายการลงทุน และกฎหมายต่างๆ ที่มีผลต่อนักลงทุนซึ่งในกรณีนี้คือซีพี ไม่ประสบความสำเร็จเช่นในช่วงแรกที่เข้ามาลงทุนซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าสาเหตุประการสำคัญนั้นมาจากการกำหนดผลประโยชน์ของเวียดนามในห้วงเวลาที่แตกต่างกัน

กรณีของเอสซีจี จะมีบริบทที่แตกต่างออกไปจากซีพี และไทยซัมมิท นั่นคือ เอสซีจี มีนโยบายที่เป็นสารแก่นชัดเจนว่าจะปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ซึ่งนโยบายดังกล่าวของเอสซีจีก็ทำให้ยากที่จะมีการลุกขึ้นมาผลักดันนโยบาย หรือระเบียบกฎเกณฑ์ของเวียดนามที่ในบางครั้งก็สร้างปัญหาในทางปฏิบัติ ด้วยตนเอง หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ คือ เอสซีจี มีแนวทางแบบตั้งรับ (passive) ในมิติของการผลักดันกฎ ระเบียบข้อบังคับทางการลงทุน โดยไม่คำนึงถึงว่าจะสามารถใช้ประโยชน์หรืออาศัยช่องว่างต่างๆ ในประเทศที่ลงทุนนั้นไม่ว่าประเทศนั้นจะมีความเข้มแข็งหรืออ่อนแอก็ตาม ดังนั้น บริบทของเอสซีจีจึงยังไม่ใกล้เคียงกับคำว่า การเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม เอสซีจีวิธีการในการผลักดันนโยบายของรัฐที่เข้าไปลงทุนด้วยการอาศัยพื้นฐานความเข้มแข็งของเอสซีจีภายในประเทศ โดยเอสซีจี มีศักยภาพให้รัฐนั้นสามารถบรรลุวาระของเอสซีจีเข้าไปร่วมเจรจากับต่างประเทศในมิติที่เป็น การเจรจาในระดับรัฐต่อรัฐเพื่อบรรลุเป้าหมายของเอสซีจีได้

กลุ่มบริษัทไทยซัมมิท เป็นกรณีศึกษาที่ดูจะมีการลงทุนที่ราบรื่นเนื่องจากธุรกิจของ ไทยซัมมิทนั้นผูกติดอยู่กับการเจริญเติบโตของลูกค้านั่นคือผู้ผลิตรายยนต์ เป็นสำคัญ และในภาคธุรกิจนี้ ปฏิเสธไม่ได้ว่านักลงทุนหลักๆ ที่เป็นลูกค้าของไทยซัมมิทนั้นจะเป็นนักลงทุนจากญี่ปุ่น ซึ่งเป็นนักลงทุนต่างชาติที่มีมูลค่าการลงทุนลำดับต้นๆ ในเวียดนาม ดังนั้นสิทธิประโยชน์ต่างๆ ในภาคธุรกิจนี้จึงค่อนข้างมีความจูงใจในการลงทุนมากอยู่แล้ว ส่วนในมิติด้านกฎระเบียบในเชิงสถาบันนั้น ไทยซัมมิทสามารถปฏิบัติตามได้โดยไม่มีข้อจำกัดใดๆ กฎระเบียบในภาคธุรกิจนี้ค่อนข้างมีความชัดเจนใน

ตัวเอง ไม่ซับซ้อน ด้วยเหตุผลที่กล่าวมา ไทยซัมมิทจึงยังไม่อยู่ในบริบทที่ต้องเจรจา ต่อรองกับรัฐอันส่งผลให้ยังไม่ได้แม้แต่จะแสดงบทบาทของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศเลย

ดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยเชื่อว่าผู้อ่านจะได้ทราบคำตอบของงานวิจัยนี้แล้วทั้งสองข้อ โดยในข้อแรกนั้นเกี่ยวกับอิทธิพลของโลกาภิวัตน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับเวียดนาม ตลอดจนทราบลักษณะของปรากฏการณ์ที่ดำรงอยู่ผ่านการสะท้อนจากมุมมองตัวแสดงบริษัทข้ามชาติ และข้อที่สองนั้นจะเกี่ยวกับการเป็นตัวแสดงทางการเมืองของบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาโดยสะท้อนมุมมองมาจากบริษัทข้ามชาติจากไทยสามบริษัทอันได้แก่ ซีพี เอสซีจี และกลุ่มไทยซัมมิท

ข้อค้นพบในข้อแรกนั้นผู้วิจัยพบว่าเวียดนามไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงหนีไปจากการเข้าสู่โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจได้เนื่องมาจากปัญหาภายในประเทศอันเนื่องมาจากการบริหารเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางที่ล้มเหลวและสามารถนำไปสู่ปัญหาความชอบธรรมในการบริหารประเทศของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ นอกจากนี้บริบทภายนอกประเทศต่างๆ ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การที่เวียดนามต้องผนวกเข้ากับระบบทุนนิยมที่มากับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจตามแนวทางโดยหมาย และนำมาสู่การผนวกเข้ากับโลกทุนนิยมซึ่งเป็นไปในระดับที่เข้มข้นเป็นอย่างมากในปัจจุบันอย่างไรก็ดี เวียดนามมีลักษณะเฉพาะตัวในการมีปฏิสัมพันธ์กับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจเนื่องมาจากจุดยืนทางการปกครองผนวกกับมิติทางประวัติศาสตร์ในเชิงคุณค่าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็คุณค่าแบบขงจื้อที่ได้รับการปลูกฝังในสังคมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ตลอดประวัติศาสตร์ของประเทศอันนำมาสู่การฝังตรึงของอุดมการณ์รักชาติที่ดำรงอยู่ในสังคมเวียดนามมาโดยตลอด ซึ่งลักษณะเฉพาะตัวเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในปฏิสัมพันธ์ระหว่างโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับเวียดนาม

จากข้อค้นพบแรกจะเห็นได้ถึงพลังของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อเวียดนามที่มีคุณลักษณะเฉพาะจึงทำให้เวียดนามเป็นตัวแสดงในทางยุทธศาสตร์ได้ ซึ่งข้อค้นพบในข้อแรกนั้นนำไปสู่ข้อค้นพบที่เป็นคำตอบของคำถามข้อสองว่าบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนานั้นจะมีอิทธิพลในฐานะตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศหรือไม่อย่างไร ซึ่งการมีอิทธิพลทางการเมืองของบริษัทข้ามชาติที่เป็นตัวแสดงสำคัญในปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจในกรณีของเวียดนามนั้นจะพบว่า พลังในตัวเองของบริษัทข้ามชาตินั้นจะปรากฏขึ้นจนทำให้สามารถเจรจากับรัฐได้นั้นปัจจัยสำคัญคือ พลังดังกล่าวต้องนำไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างรัฐกับบริษัทข้ามชาติในลักษณะที่ต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์เป็นสำคัญ (win-win) เห็นได้จากกรณีของการเข้าไปลงทุนของซีพีในระยะแรกซึ่งมีความสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาทางการเกษตรของประเทศ ซึ่งการเข้าไปลงทุน

ของซีพีนั้นซีพีจะได้ประโยชน์ในทางธุรกิจ ในขณะที่เวียดนามจะมีตัวแสดงที่มากับโลกาภิวัตน์ที่มีศักยภาพและสามารถเข้ามาแก้ไขปัญหาของประเทศได้ หรือแม้กระทั่งการที่เอสซีจีสามารถผลักดันความร่วมมือทางเศรษฐกิจได้โดยใช้ความเข้มแข็งภายในรัฐโดยใช้ตัวแสดงภาครัฐของไทยไปผลักดันจนเป็นผลสำเร็จก็ยังเป็นกรณีที่เวียดนามจะต้องได้ประโยชน์ด้วย ส่วนในกรณีของไทยซัมมิทนั้นถึงแม้ว่าจะไม่ได้ครอบครองพลังหรืออิทธิพลในการเจรจาต่อรองกับรัฐได้โดยตรงว่าไทยซัมมิทก็มีพลังในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่การผลิตยานยนต์ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมซึ่งมีผู้นำที่มีอิทธิพลและสามารถเจรจาต่อรองกับรัฐได้โดยในกรณีนี้คือญี่ปุ่นในฐานะที่เป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ในเวียดนามหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ไทยซัมมิทมีพลังของพันธมิตรในห่วงโซ่การผลิตยานยนต์เป็นกลจักรสำคัญในการประกอบธุรกิจจนเอื้อให้ไทยซัมมิทไม่ต้องแสดงบทบาทใดๆ ด้วยตัวเอง

กล่าวโดยสรุป เวียดนามต้องเปิดประเทศเพื่อรับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจเพื่อการพัฒนาประเทศ แต่เวียดนามก็เป็นตัวแสดงที่มียุทธศาสตร์ในการเป็นผู้เล่นในปรากฏการณ์ดังกล่าวซึ่งอิทธิพลของบริษัทข้ามชาติในการเจรจาต่อรองกับรัฐนั้นจะเป็นไปในลักษณะที่รัฐจะคิดนวนในการให้นำหนักบริษัทข้ามชาติบนพื้นฐานของประโยชน์ที่รัฐจะได้รับเป็นสำคัญ ซึ่งกรณีนี้แม้ว่าบริษัทข้ามชาติที่มาจากประเทศกำลังพัฒนานั้นยังสามารถมีอิทธิพลต่อรัฐในฐานะของการเป็นตัวแสดงทางเมืองระหว่างประเทศได้

ในบทนี้ผู้วิจัยหวังว่าผู้อ่านจะได้ทราบคำตอบของงานวิจัย พร้อมทั้งได้ทราบข้อมูลที่เป็นกรอบความรู้ หรือข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ครบถ้วนแล้ว ในบทต่อไป จะเป็นจุดสิ้นสุดของงานวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะได้สรุปประเด็นข้อค้นพบต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พร้อมทั้งนำเสนอข้อจำกัดของงานวิจัย ตลอดจนข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปเป็นประเด็นสุดท้าย

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษา

ในบทนี้ จะถือเป็นจุดสุดท้ายของการศึกษาวิจัยที่ผู้วิจัยจะได้สรุปและวิเคราะห์ข้อมูล และผลการศึกษาของสภาพ หรือข้อเท็จจริงของการลงทุนทางตรงจากประเทศกำลังพัฒนาในรัฐสังคมนิยม โดยมีบริษัทข้ามชาติไทยที่ไปลงทุนในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเป็นกรณีศึกษา โดยในบทนี้ผู้วิจัยจะแบ่งกรอบการนำเสนอเป็น 5 ส่วน คือส่วนแรก เป็นการนำเสนอบทสรุปของคำตอบในบริบทของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ส่วนที่สอง จะเป็นการนำเสนอบทสรุปของคำตอบที่เกี่ยวกับบทบาทการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศของบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาในรัฐสังคมนิยม ส่วนที่สามเป็นการนำเสนอข้อสรุปของงานวิจัย ส่วนที่สี่เป็นการนำเสนอข้อจำกัดของผลการศึกษา และส่วนสุดท้ายจะเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยปรารถนาให้มีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมต่อไป

6.1 สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการเปลี่ยนแปลงในนโยบายของเวียดนามนั้นไม่ใช่สิ่งที่เวียดนามจะสามารถเลือกได้โดยอิสระ (free choice) เนื่องจากจุดเริ่มต้นของการเข้าสู่อาณานิคมของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจของเวียดนามนั้นมีสาเหตุมาจากทั้งปัจจัยภายในประเทศและปัจจัยสถานการณ์นอกประเทศ โดยผู้วิจัยมีความเห็นว่าสาเหตุที่มีอิทธิพลที่สุดอันนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงในเชิงแนวคิดและนโยบายโดยเหมาเขี่ยนั้นมาจากปัญหาของการบริหารเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ และไม่สร้างแรงจูงใจในการผลิตใดๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลผลิตทางการเกษตรที่ตกต่ำของเวียดนามนั้นกลายเป็นปัญหาพื้นฐานที่สุดที่มีความร้ายแรงและหากไม่ได้รับการแก้ไขย่อมจะมีผลกระทบต่ออำนาจอันชอบธรรมของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม นอกจากนี้สถานการณ์ภายนอกโดยเฉพาะการล่มสลายของสหภาพโซเวียตนั้นก็ยังเป็นปัจจัยที่สำคัญอันทำให้เวียดนามไม่เหลือทางเลือกหากต้องการให้ประเทศอยู่รอด

ภายใต้สภาพการณ์ดังกล่าวเวียดนามดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีการใช้แนวทางเศรษฐกิจที่แตกต่างไปจากเดิมชนิดหน้ามือเป็นหลังมือ โดยจำเป็นต้องเข้าสู่ตลาดทางการค้าและการ

ลงทุนตามแนวทางทุนนิยมซึ่งเวียดนามนั้นเคยตั้งข้อรังเกียจเพื่อสร้างอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเวียดนามต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจเพื่อแก้ไขปัญหาของประเทศ นอกจากนี้ยังต้องปรับนโยบายด้านต่างประเทศ โดยเปลี่ยนจากเดิมที่มีนโยบายค่อนข้างแข็งกร้าวและแบ่งขั้วกับโลกเสรีทั้งมิติในเชิงกรอบอุดมการณ์และเศรษฐกิจ และจะไม่คบหาสมาคมกับประเทศในโลกเสรี กลายมาเป็นการมีนโยบายต่างประเทศแบบพหุภาคี และการกระจายความสัมพันธ์เพื่อแสวงหาภาคีในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้มากที่สุด

เวียดนามทำได้ดีกับการแก้ปัญหาของประเทศโดยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทในแง่พัฒนาการของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชากร ซึ่งหลังจากการปรับเปลี่ยนนโยบาย เวียดนามมีตัวเลขสถิติทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะป็นอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ผลผลิตมวลรวมประชาชาติ รายได้ต่อหัวของประชากร อยู่ในระดับที่ดีกว่าช่วง ค.ศ.1975-1985 เป็นอย่างมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามนั้นสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ และความไร้ประสิทธิภาพทางการผลิตได้อย่างถูกต้องตรงจุด ถึงแม้ว่าวิถีทางการไปสู่การเป็นสังคมนิยมที่ทุกคนจะมีความเท่าเทียมกัน โดยปราศจากชนชั้นและการกดขี่ขูดรีดจะเปลี่ยนแปลงไปชนิดหน้ามือเป็นหลังมือ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหากจะหาตัวแบบที่ใช้ในการแสวงหาปัจจัยความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของเวียดนาม นั้น ตัวแบบของกัมพูชาเพื่อการพัฒนา (developmental state) เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่จะสามารถนำมาใช้ในการอธิบายเหตุผลของความสำเร็จในแง่มุมมองที่เกี่ยวกับเวียดนามได้ นั่นคือ ตัวแบบการอธิบายแบบรัฐเพื่อพัฒนานั้นเน้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความเป็นอิสระของรัฐในการกำหนดนโยบายและเป้าหมายได้อย่างเต็มที่ และรวดเร็ว โดยไม่ต้องคำนึงถึงกลุ่มในสังคมใดๆ ซึ่งนอกจากนี้เวียดนามยังมีความเข้มแข็งในแง่มุมมองของการไม่ต้องกังวลต่อการตอบคำถามของกลุ่มใดๆ ในสังคมถึงแนวทางหรือวิธีการบรรลุเป้าหมายของรัฐ นั่นคือเวียดนามจะมีระดับของ accountability ที่น้อยกว่าประเทศตามตัวแบบของรัฐเพื่อพัฒนามาก ซึ่งปัจจัยทั้งสองข้อดังกล่าวนี้สะท้อนว่าเวียดนามจะมีระดับของความเป็นอิสระในการดำเนินนโยบายมากกว่า ซึ่งปัจจัยที่เวียดนามมีความเข้มแข็งนี้ แน่นนอนว่าตัวแสดงรัฐเป็นปัจจัยที่สำคัญมากในการนำพาประเทศไปสู่ความเจริญ หรือจะไปสู่การล่มจมและล้มเหลว ซึ่งในกรณีของญี่ปุ่น เกาหลีใต้ หรือไต้หวัน นั้น ต้องยอมรับว่ากลุ่มผู้นำนั้นมีเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อประเทศชาติและประชาชนอย่างจริงจัง ส่วนในกรณีของเวียดนามนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า หากความเข้มแข็งของรัฐถูกนำไปใช้ในทางที่ผิดหรือถูกนำไปใช้ในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มคนผู้มีอำนาจนั้น เศรษฐกิจของเวียดนามคงไม่อยู่ในระดับที่ดีดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าความ

เข้มแข็งและเป็นอิสระของรัฐ และการที่รัฐไม่ต้องตอบคำถามสังคม ในบริบทของการพัฒนาเศรษฐกิจของเวียดนามนั้นยังถือเป็นปัจจัยในเชิงบวกเฉกเช่นเดียวกับความเป็นอิสระของประเทศที่เป็นตัวแบบของรัฐเพื่อการพัฒนา

อย่างไรก็ดี ตัวแบบของรัฐเพื่อพัฒนานั้นถึงแม้จะชี้ให้เห็นถึงลักษณะสำคัญที่เวียดนามมีส่วนร่วมกับรัฐเพื่อการพัฒนาในกรณีการเป็นปัจจัยสำคัญของความเป็นอิสระของรัฐในนโยบายเศรษฐกิจซึ่งนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ทว่าตัวแบบของคำอธิบายดังกล่าว เป็นการนำเสนอสาเหตุหรือปัจจัยของการเป็นอิสระของรัฐที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ แต่ยังไม่สามารถอธิบายได้อย่างสอดคล้องสมจริงไปทั้งหมดในกรณีของเวียดนาม เนื่องมาจากบริบทที่แตกต่างกันในมิติด้านอำนาจอันชอบธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคม ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อความเป็นอิสระของรัฐในมิติทางเศรษฐกิจเป็นเหตุผลสำคัญของการพัฒนาประเทศดังที่ตัวแบบรัฐเพื่อการพัฒนาให้คำอธิบาย ดังนั้น ในกรณีของเวียดนาม ผู้วิจัยเห็นว่าตัวแบบของทุนนิยมโดยรัฐแบบสังคมนิยม (Socialist state capitalism) จะสามารถใช้อธิบายการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีลักษณะเฉพาะของเวียดนามในแง่มุมของความเป็นอิสระของรัฐ ตลอดจนอธิบายบทบาทและแนวทางการบริหารเศรษฐกิจและการพัฒนาที่มีความเป็นอิสระของเวียดนามได้สอดคล้องสมจริงกว่าเพราะตัวแบบนี้สามารถอธิบายในมิติของอำนาจอันชอบธรรมของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามและการสร้างเสริมอำนาจอันชอบธรรมดังกล่าวบนพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจนนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจอันมีลักษณะที่มีความต่อเนื่องของเวียดนามในปัจจุบันได้

ในกรณีของการเข้าไปสู่บริบทของเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ผู้วิจัยเห็นว่าเวียดนามมียุทธศาสตร์ที่ดีในการเข้าสู่โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจโดยเริ่มจากทำความเข้าใจกับศักยภาพที่พันธมิตรที่คุ้นเคยกับระบบเสรีนิยมและมีการค้าการลงทุนที่เสรีมาก่อนในกรอบของอาเซียน ซึ่งเวียดนามเข้าเป็นสมาชิกในปี ค.ศ. 1995 หรือกล่าวง่าย ๆ คือ เวียดนามมองเห็นความจำเป็นของการที่จะต้องบูรณาการทางด้านเศรษฐกิจแบบค่อยเป็นค่อยไปกับภูมิภาคก่อนที่จะดำเนินการในขั้นตอนและระดับต่อไป สาเหตุประการสำคัญคือ กรอบความร่วมมือของอาเซียนนั้นเปลี่ยนแปลงบ่อย ๆ เป็นค่อย ๆ ไป และเวียดนามในบริบทของการเปลี่ยนผ่านจากการมีนโยบายรัฐที่เน้นการบริหารเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม มาสู่การเปิดเสรีในทางเศรษฐกิจ ที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงระเบียบกฎหมาย และกรอบการดำเนินการของภาครัฐขนาดใหญ่ ดังนั้น บริบทของอาเซียนจึงเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงในเวียดนาม และด้วยขั้นตอนการเริ่มต้นจากระดับภูมิภาคนั้นมีผลทำให้เวียดนามอยู่ในโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่เข้มข้นดังเช่นปัจจุบันได้อย่างมียุทธศาสตร์และประสพการณ์ จนนำไปสู่การฟื้นฟูความสัมพันธ์ในระดับที่กว้างขวางและอยู่ในระดับสูงมากยิ่งขึ้น เห็นได้จากการปรับ

ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ.2000 จนนำไปสู่การมีข้อตกลงทางเศรษฐกิจกับสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ.2001 ซึ่งถือเป็นการสำคัญในการไปสู่การขยายบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจในวงกว้างขึ้นเนื่องจากสหรัฐอเมริกามีกรอบพันธมิตรทางการค้า และการลงทุนที่ถือว่าพัฒนาที่สุดในโลก และเมื่อเวียดนามสามารถฟื้นฟูความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองกับสหรัฐอเมริกาได้แล้วนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดดของเวียดนามจึงเป็นผลที่ตามมา ยิ่งไปกว่านั้น ในปี ค.ศ.2007 เวียดนามได้ถูกผนวกเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมแบบเต็มตัวโดยการเข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก และปัจจุบันนั้นเวียดนามได้เข้าเป็นภาคีของเขตการค้าเสรี (Free Trade Area-FTA) ที่มีผลในทางปฏิบัติแล้วได้ถึง 12 เขตการค้า

พัฒนาการทางและการเปลี่ยนแปลงที่ในทางเศรษฐกิจของเวียดนามนั้น หากพิจารณาในเชิงของอุดมการณ์อาจดูราวกับว่าชัยชนะของเสรีนิยม และจุดจบของประวัติศาสตร์ของการแบ่งขั้วแบ่งข้างในเชิงอุดมการณ์ทางความคิดได้เกิดขึ้นแล้วในอีกพื้นที่หนึ่งบนโลกใบนี้ เนื่องจากเวียดนามนั้นมีการปรับเปลี่ยนทั้งนโยบายต่างประเทศและนโยบายเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวียดนามเลือกที่จะเข้าไปอยู่ในระบบเศรษฐกิจโลกในโลกที่เต็มไปด้วยรัฐที่มีอุดมการณ์แบบเสรีประชาธิปไตยที่มักจะถูกผูกโยงกับทุนนิยมอยู่เสมอ

เนื่องด้วยเหตุที่เวียดนามเข้าไปสู่โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจอย่างเต็มตัวในโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ดังนั้น รัฐอาจต้องเสียอิสระบางอย่างในการกำหนดนโยบาย ข้อกำหนดในเชิงสถาบันที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ หากแต่ข้อค้นพบในมิติที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับแรงกระทำที่มีต่อเวียดนามนั้น ผู้วิจัยพบว่า โลกาภิวัตน์ในเวียดนาม โดยเฉพาะในมิติด้านเศรษฐกิจนั้นไม่เข้มข้นพอที่จะก่อให้เกิดผลกระทบใดๆ ที่นอกเหนือจากการคาดการณ์ของตัวแสดงภาครัฐของเวียดนาม กล่าวคือ โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงเวียดนามไว้กับบริบทของโครงสร้างในเชิงสถาบันของระบบเศรษฐกิจโลกนั้นยังไม่สามารถที่จะฝ่ากำแพงของรัฐ และองคาพยพของรัฐ กอปรกับโครงสร้างในเชิงสถาบันที่ได้สถิตยอยู่ในเวียดนาม ที่มีความเข้มแข็งได้ โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจในเวียดนามนั้นเกิดขึ้นและดำเนินไปบนพื้นฐานของอำนาจที่มีความเด็ดขาดภายใต้การมีอิสระในการตัดสินใจ และการมีศักยภาพของเวียดนามในฐานะที่เป็นรัฐเผด็จการเบ็ดเสร็จแบบคอมมิวนิสต์ที่เข้มแข็ง และเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่มียุทธศาสตร์และภูมิคุ้มกันในการรับมือกับอิทธิพลในด้านต่างๆ ที่มาพร้อมกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ

นอกจากนี้ข้อมูลการจากศึกษาในการเก็บข้อมูลด้วยการลงพื้นที่ ยังพบว่า ถึงแม้เวียดนามจะถูกผนวกเข้ามาสู่ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์อย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เวียดนามยังมี

อำนาจในการตัดสินใจที่จะยินยอม หรือ ไม่ยินยอมต่อโลกาภิวัตน์ได้ในปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ เนื่องจากพื้นฐานของการเป็นรัฐที่มีความเป็นอิสระในการกำหนดผลประโยชน์ของเวียดนามซึ่งเป็นรัฐสังคมนิยม นั้น จึงทำให้โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจมิได้มีน้ำหนักเหนือไปกว่ารัฐ บริษัทข้ามชาติมิได้มีอำนาจในการเจรจาเหนือไปกว่ารัฐ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสามารถกล่าวได้ว่าโลกาภิวัตน์จะไม่สามารถส่งผลกระทบต่อรัฐเวียดนามในระดับที่มากจนสามารถทำให้แก่นสารความเป็นคอมมิวนิสต์หรืออธิปไตยรัฐเวียดนามแบบคอมมิวนิสต์ ที่ Barry Buzan ใช้คำว่า the idea of the state³⁷⁶ นั้น สั่นคลอนไป เพราะกระแสโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจในเวียดนามยังคงอยู่บนพื้นฐานของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐสังคมนิยมและบริษัทข้ามชาติ โดยรัฐบาลที่ยังเป็นตัวแสดงที่สำคัญที่สุดอันมีความเป็นอิสระ และมีศักยภาพในการตัดสินใจและกำหนดความเป็นไปในสังคมของเวียดนามอยู่อย่างเต็มเปี่ยม อันจะเห็นได้จากกรณีเวียดนามนั้นไม่ได้โอนอ่อนผ่อนตามข้อเรียกร้องของบริษัทข้ามชาติที่มากับปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจไปทุกๆ เรื่อง เพราะเวียดนามในฐานะที่เป็นตัวแสดงในเชิงยุทธศาสตร์ (strategic actor) ได้พิจารณาตัดสินใจบนพื้นฐานของผลประโยชน์ของรัฐแล้ว และไม่ว่าการตัดสินใจและการออกนโยบายบนพื้นฐานดังกล่าวจะสร้างความเสียหายเพียงไร รัฐจะไม่เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจ และในขณะเดียวกันถึงแม้ว่าการแสวงหาความมั่นคงจากโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจจะเป็นเป้าหมายที่เวียดนามให้ความสำคัญ ทว่าเวียดนามยังคงให้ความสำคัญกับภารกิจการตัดสินใจเชิงนโยบายของตนเองมากกว่าที่จะยินยอมหรือผ่อนปรนให้การดำเนินกิจการของบริษัทข้ามชาติที่ไม่สอดคล้องกับประโยชน์ของเวียดนามดังที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในกรณีศึกษา

หากจะทำการอธิบายปรากฏการณ์ในการปะทะกันระหว่างโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับเวียดนามนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการอธิบายตามแนวทางของ Thedo Skocpol หรือการอธิบายของกลุ่มรัฐนิยมนั้นน่าจะสามารถอธิบายผลหรือการคลี่คลายของปรากฏการณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของเวียดนามได้สอดคล้องสมจริงที่สุด เนื่องจากจะเห็นได้ว่าเวียดนามเป็นตัวแสดงหลักทางการเมืองที่มี “ผลประโยชน์” เป็นของตัวเอง เวียดนามมีอิสระในการปกครองและควบคุมสังคม (domination) ไม่ว่าจะเป็นการบังคับใช้นโยบาย หรือการกำหนดความต้องการของประชาชน เวียดนามมีศักยภาพหลากหลาย (capacities) ในการบังคับใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายของรัฐ และเวียดนามมีศักยภาพทั้งในด้านเครื่องมือทางนโยบาย (policy instrument) และเวียดนามมีความสามารถของในการจัดการกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง

³⁷⁶ Ibid (n 185) 45-53.

นอกจากการมีรัฐสังคมนิยมที่เข้มแข็งแล้วนั้น เวียดนามนามยังขีดความสามารถที่จะรับมือกับการท้าทายของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่งนั่นคือ เวียดนามเป็นสังคมที่มีการปลูกฝังคุณค่า (value) ตามแนวทางขงจื้อ (Confucian) ซึ่งชาวเวียดนามต้องยึดถือและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด และคุณค่าดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ผู้นำหรือรัฐเป็นตัวแทนในการทำเพื่อส่วนรวม คุณค่าที่เกี่ยวกับการให้เกียรติผู้ใหญ่ เชื่อฟังผู้ใหญ่ ช่วยเหลือครอบครัว และยึดถือหลักของอาวุโสตามลำดับชั้น ซึ่งการปลูกฝังค่านิยมในลักษณะนี้นั้นเริ่มต้นตั้งแต่หน่วยของการอยู่ร่วมกันที่เป็นพื้นฐานที่สุดของสังคม นั่นคือ ครอบครัว ซึ่งลูกต้องเชื่อฟังพ่อแม่ น้องต้องเชื่อฟังพี่ และต้องให้ความสำคัญกับการให้ความเคารพเชื่อฟังผู้มีอาวุโส การปลูกฝังกรอบความคิดเช่นนี้นั้นแน่นอนว่าจะส่งอิทธิพลถึงภาพรวมของมิติในเชิงคุณค่าในระดับสังคม กล่าวคือ การที่ชาวเวียดนามถูกปลูกฝังคุณค่าเช่นนี้ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มที่คนส่วนใหญ่ของสังคมนั้นจะถูกสอนมาให้เชื่อฟังผู้นำ เชื่อฟังรัฐ ให้ความเคารพ และหลีกเลี่ยง หรือไม่พึงปรารถนาที่จะท้าทายผู้มีอำนาจ หรือท้าทายค่านิยมที่ยึดถือกันโดยคนส่วนใหญ่ในรัฐ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งลักษณะของสังคมเวียดนามที่เป็นเช่นนี้นั้นสามารถถือได้ว่ารัฐนั้นได้ประโยชน์จากคุณค่าทางสังคมที่ได้ปลูกฝังกันมาเป็นระยะเวลายาวนานจากรุ่นสู่รุ่น และค่านิยมเช่นนี้นั้นก็ถือเป็นส่วนสำคัญทั้งในด้านการเอื้ออำนวย และช่วยประคับประคองให้เวียดนามเผชิญกับโลกาภิวัตน์ได้โดยไม่ต้องหวงหรือกังวลเรื่องผลกระทบจากการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจที่จะมีต่อมิติทางการเมืองมากนัก โดยในประเด็นโลกาภิวัตน์กับการท้าทายอำนาจจอร์เจีย ในมิติของการแทรกซึมทางความคิดของเวียดนาม

อีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ และส่งผลต่อการแสดงออกของเวียดนามในการรับมือกับโลกาภิวัตน์คือ การฝังตริงและการแสดงออกถึงอุดมการณ์ชาตินิยมและการรักษาผลประโยชน์ของชาติ ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนในกรณีการประท้วงรัฐบาลจีนในกรณีเกาะพาราเซล การตอบโต้ธุรกิจค้าปลีกของไทย หรือการตอบโต้และลงโทษอย่างหนักหน่วงโดยไม่คำนึงว่าบริษัทข้ามชาติจะมาจากที่ใด หรือจะมีมูลค่าการลงทุนสูงแค่ไหนก็ตาม หากว่ามาลงทุนแบบไม่มีจิตสำนึก รัฐบาลก็พร้อมดำเนินการจัดการในทุกรูปแบบโดยใช้เครื่องมือของรัฐทั้งในเชิงนโยบายและในบริบททางสังคม ซึ่งการอาจกล่าวได้ง่ายๆ ว่านอกจากเวียดนามจะสอนบทเรียนที่รุนแรงแล้ว ยังถือเป็นการ “เชือดไก่ให้ลิงดู” อีกด้วยดังจะเห็นได้จากกรณีของไต้หวัน

จากที่กล่าวมานั้น เวียดนามเป็นรัฐที่สามารถรับมือกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจได้โดยไม่ต้องกังวลว่าโลกาภิวัตน์จะเข้ามาบั่นทอนหรือกัดกร่อนอำนาจจอร์เจีย หรือเปลี่ยนแปลงแนวคิดในเชิงค่านิยมของประชาชน อันเนื่องมาจากสาเหตุประการสำคัญคือ การที่เวียดนามมีอิสระในการกำหนดผลประโยชน์อย่างเต็มเปี่ยมเนื่องมาจากพื้นฐานของการเป็นรัฐสังคมนิยม นอกจากนี้

เวียดนามมีศักยภาพสำคัญที่มีความแตกต่างจากสังคมในบริบทอื่นเนื่องมาจากค่านิยม และคุณค่าที่ปลูกฝังกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ตลอดจนเวียดนามมีศักยภาพและความเข้มแข็งในเชิงอุดมการณ์รักชาติ และการรักษาผลของชาติเป็นที่ตั้งอันเนื่องมาจากปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ซึ่งความเป็นอิสระของเวียดนามในการกำหนดผลประโยชน์นั้นจะทำงานควบคู่ไปกับศักยภาพหรือลักษณะเฉพาะของเวียดนามมีอยู่และพร้อมรับมือกับความท้าทายจากโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจอยู่ตลอดเวลา

6.2 บรรษัทข้ามชาติกับบทบาทของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศ

การเข้าไปประกอบธุรกิจในเวียดนามของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาในระยะแรก

หากพิจารณาจากการเริ่มต้นเข้าไปทำธุรกิจในเวียดนามนั้น ซีพี ถือเป็นบริษัทที่มีอิทธิพลในฐานะของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งข้อค้นพบที่น่าจะสร้างความประหลาดใจให้กับหลายๆคน เนื่องจากอาจนึกไม่ถึงว่าบรรษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาที่มาจากประเทศที่เป็นผู้ลงทุนลำดับขั้นที่ 10 จะสามารถมีอิทธิพลในเชิงนโยบายของเวียดนามได้ สาเหตุของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองดังกล่าวนี้เกิดขึ้นเนื่องจากลักษณะของธุรกิจของซีพีเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและการอยู่รอดของมนุษย์ นั่นคือ ธุรกิจทางด้านอาหารและการเกษตร การบริโภค และเป็นบริษัทที่มีเทคโนโลยีทางการเกษตรที่ทันสมัยในลำดับต้นๆ ในภูมิภาคแล้วในขณะนั้น ซึ่งหากพิจารณาสถานการณ์ที่เป็นปัญหาที่สะสมและเรื้อรังเวียดนามมาตั้งแต่ครั้งรวมประเทศเป็นผลสำเร็จในปี ค.ศ.1975 จะพบว่าเวียดนามประสบปัญหาเกี่ยวกับมิติทางด้านอาหารและเกษตรกรรมเป็นอย่างมาก โดยเป็นปัญหาที่สะสมอย่างต่อเนื่องและด้วยความที่ธรรมชาติของปัญหาดังกล่าวนั้นเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชากรเวียดนามซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของรัฐนั้นคือประชากรของรัฐ ดังนั้น ลักษณะของปัญหานั้นจึงมิได้เป็นเพียงปัญหาด้านการขาดอาหารในการบริโภคเท่านั้น หากแต่ปัญหาดังกล่าวของเวียดนามเป็นปัญหาที่สามารถยกระดับได้เป็นปัญหาความมั่นคงของรัฐ ด้วยเหตุดังกล่าว ซีพี ในระยะเริ่มแรกที่เข้าไปในเวียดนามจึงอยู่ในฐานะที่รัฐบาลเวียดนามนั้นต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษเนื่องจากต้องการให้ซีพีเข้ามาลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหา นี่เป็นการเฉพาะอย่างเร่งด่วน ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่าซีพีสามารถเข้ามาดำเนินการผลิตในเวียดนามได้อย่างสะดวกราบรื่นเป็นอย่างมาก เนื่องจากการที่ซีพีเข้าไปเกี่ยวกับกับการลงทุนทางตรงในเวียดนามนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจของเวียดนามที่ต้องการให้ซีพีเข้าไปแก้ไขปัญหาสำคัญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเวียดนามมีนโยบายรัฐที่ต้องการให้ซีพีเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่

เวียดนามเผชิญอยู่ ซึ่งผู้วิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างซีพีกับเวียดนามในระยะเริ่มต้นนั้นสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจต่อรองของซีพีในช่วงแรกของการเข้าไปลงทุน อันเห็นได้จากเหตุการณ์ที่รัฐบาลเวียดนามโดยนายกรัฐมนตรีนงเหวียนซันเข้ามาเชิญชวนให้ซีพีเข้าไปลงทุนในประเทศเวียดนามด้วยตัวเอง ซึ่งการกระทำเช่นนี้นั้นสะท้อนให้ผู้วิจัยเห็นถึงนัยยะบางประการที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง นั่นคือการที่ตัวแสดงทางการเมืองที่เป็นรัฐเข้ามามีปฏิสัมพันธ์และติดต่อโดยตรงกับบริษัทข้ามชาติซึ่งเป็นไปในแนวทางที่รัฐนั้นจะมีความต้องการบริษัทข้ามชาติให้เข้าไปลงทุนในภาคธุรกิจการเกษตร ซึ่งการกระทำของรัฐที่เกิดขึ้นเช่นนี้นั้น เท่ากับว่าเวียดนามได้ทำให้ซีพีซึ่งเป็นบริษัทเอกชนต่างประเทศนั้นมีพลังหรือมีความสำคัญขึ้นมา อันสะท้อนว่าซีพีมีพลังหรือเป็นตัวแสดงสำคัญในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม เป็นตัวแสดงที่มีพลังในการมีปฏิสัมพันธ์กับตัวแสดงที่เป็นรัฐในยุคโลกาภิวัตน์ และเกิดการทูตในมิติใหม่ดังที่ Susan Strange ได้กล่าวเอาไว้³⁷⁷

ในกรณีการดำเนินกิจการของเอสซีจีในระยะแรกเริ่มของการเข้าไปลงทุนในเวียดนามนั้น ความเข้มแข็งที่เอสซีจีครอบครองอยู่ในขณะนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นความเข้มแข็งที่เอสซีจีใช้ในการประกอบธุรกิจให้เจริญก้าวหน้าและเติบโต โดยผู้วิจัยไม่พบว่าจะสามารถทำให้เอสซีจีมีอำนาจต่อรองหรือจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับรัฐบาลเวียดนามในลักษณะพิเศษดังเช่นที่ซีพีได้รับถึงแม้ว่าเอสซีจีเองก็มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากในภาคธุรกิจของตัวเอง ผู้วิจัยเชื่อว่าสาเหตุที่เอสซีจีเข้ามาในเวียดนามในช่วงแรกในลักษณะปกตินั้นน่าจะมาจากเหตุผลที่ภาคธุรกิจและการประกอบธุรกิจของเอสซีจีอันเกี่ยวกับวัสดุก่อสร้าง บรรจุก๊าซ และปิโตรเคมีคอล นั้นยังไม่ได้รับการพิจารณาจากรัฐบาลเวียดนามจัดให้เป็นประเด็นที่จะต้องให้การสนับสนุนหรือต้องรีบให้มีการดำเนินการในภาคการผลิตอย่างเร่งด่วนอันจะส่งผลให้รัฐต้องแสดงท่าทีใดๆ เป็นกรณีพิเศษ แตกต่างกับซีพีที่รัฐบาลเวียดนามให้ความสำคัญในฐานะที่เป็นผลจากการพิจารณาผลประโยชน์ของรัฐ ดังนั้นการดำเนินธุรกิจของเอสซีจีจึงดำเนินไปในลักษณะและรูปแบบปกติที่เอสซีจีดำเนินการอยู่

ในกรณีการเข้าไปดำเนินกิจการของกลุ่มไทยซัมมิทในภาคธุรกิจยานยนต์ของเวียดนามนั้น เป็นการเข้าไปทำการผลิตให้กับลูกค้าชาวญี่ปุ่นที่มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับไทยซัมมิทมานานในประเทศไทย ซึ่งการลงทุนในภาคธุรกิจยานยนต์ของเวียดนามนั้นปฏิเสธไม่ได้ว่าการเจริญเติบโตและการลงทุนส่วนใหญ่จะมาจากผู้ประกอบการชาวญี่ปุ่นซึ่งในภาพรวมถือเป็นประเทศผู้ลงทุนที่มีความสำคัญและมีมูลค่าการลงทุนมากเป็นลำดับที่สองของเวียดนาม และไม่เป็นที่น่าแปลกใจว่าภาคธุรกิจนี้ก็ได้รับสิทธิประโยชน์ทางการลงทุนอยู่ในระดับที่ตีมาจากรัฐบาลเวียดนามอยู่แล้วซึ่งก็เป็นไป

³⁷⁷ Ibid (n 165) 103-113.

ตามแนวคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองสายเสรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับบริษัทข้ามชาติ(ขนาดใหญ่) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากญี่ปุ่นที่จะมีอำนาจต่อรองกับรัฐและมีความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจโลก³⁷⁸ ดังนั้นหากพิจารณาให้ลึกลงไป จะเห็นว่าการเข้าไปลงทุนในเวียดนาม และรายได้ของไทยซัมมิตนั้นจะขึ้นอยู่กับลูกค้าหรือผู้จำหน่ายสินค้าขั้นสุดท้ายในภาคธุรกิจยานยนต์เป็นหลัก และความสะดวกราบรื่นของการดำเนินกิจการและมูลค่าการลงทุนของไทยซัมมิตในเวียดนามนั้นขึ้นอยู่กับลูกค้าของไทยซัมมิตที่ไปเจรจาต่อรองกับเวียดนาม และการเจริญเติบโตของลูกค้าของไทยซัมมิตในเวียดนามเป็นสิ่งสำคัญซึ่งก็คือญี่ปุ่นที่น่าเชื่อว่าจะมีอำนาจต่อรองกับเวียดนามในฐานะที่เป็นผู้ลงทุนรายสำคัญอยู่แล้ว ดังนั้นการลงทุนของไทยซัมมิตในเวียดนามจึงไม่ต้องอาศัยการเจรจาต่อรองในเชิงนโยบาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับใดๆ ที่ต้องเรียกร้องไปยังรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐเวียดนามเท่าใดนัก ด้วยเหตุดังกล่าวไทยซัมมิตจึงไม่มีความจำเป็นต้องแสดงบทบาทของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศ

การประกอบธุรกิจของบริษัทข้ามชาติกรณีศึกษาในเวียดนามในระยะต่อมา

ในมิติของการประกอบธุรกิจในระยะต่อมาของซีพีนั้น แม้ว่าซีพีจะมีความสำคัญกับเวียดนามในระยะเริ่มแรก แต่ปรากฏว่าในมิติของการประกอบธุรกิจในห้วงระยะเวลาดังกล่าวนั้นซีพีไม่สามารถต่อรองเพื่อปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์ หรือนโยบายใดๆ ได้ในระยะหลัง ซึ่งหากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนนั้นจะพบว่าสาเหตุของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศในระยะเริ่มแรกของซีพีนั้นเกิดขึ้นเนื่องมาจากตัวแสดงรัฐต้องการซีพีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศหลังจากที่ได้พิจารณากลับกรองแล้ว ซึ่งเมื่อสถานการณ์ได้เปลี่ยนไป เมื่อประเทศเวียดนามเริ่มมีความเป็นอยู่ และมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น สิ่งที่เวียดนามเคยให้กับซีพีในมิติในเชิงอำนาจนั้นก็สูญหายไป กว่านั้น เวียดนามยังมีทิศทางที่ต้องการจำกัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของซีพีในเวียดนาม อันเนื่องมาจากต้องการลดบทบาท หรือจำกัดอิทธิพลในอุตสาหกรรมการเกษตรของซีพีไม่ให้ความเจริญก้าวหน้ามากเกินไปซึ่งอาจจะสร้างอำนาจต่อรองกับรัฐได้ในอนาคตอีกด้วย

พฤติกรรมของเวียดนามที่เป็นไปในลักษณะนี้นั้น สะท้อนให้เห็นว่าเวียดนามมีอิสระในการกำหนดผลประโยชน์ของรัฐ ซึ่ง ณ ขณะนี้นั้นผลประโยชน์ของรัฐของเวียดนามได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมนั้นคือ จากเดิมที่เคยให้ความสำคัญกับซีพีในมิติของการเป็นบริษัทข้ามชาติที่จะเข้ามาช่วย

³⁷⁸ Ibid (n 163) 13-25.

แก้ไขปัญหานั้นว่า ณ ปัจจุบัน ผลประโยชน์ของเวียดนามเปลี่ยนแปลงไปเป็นการปกป้องผลประโยชน์ด้านสุขภาพของประชาชน ตลอดจนควบคุมปริมาณส่วนแบ่งทางการตลาดของภาคธุรกิจการเกษตรของบรรษัทให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ซึ่งความเข้มแข็งที่ซีพีครอบครองอยู่เดิมอันเนื่องมาจากปัจจัยพื้นฐานด้านเทคโนโลยีทางการเกษตรนั้นมิได้เป็นประเด็นที่เวียดนามจะให้ความสำคัญในระดับเดิมอีกต่อไปซึ่งหมายความว่าบรรษัทข้ามชาติตามแนวทางของนักวิชาการโลกาภิวัตน์ ตามแนวคิดแบบเสรีนิยมใหม่ หรือเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศกับการเสนอให้เห็นถึงความสำคัญกับบรรษัทข้ามชาติในฐานะตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศที่มีอิทธิพลนั้นจะไม่สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับซีพีได้อย่างสอดคล้องสมจริงเท่าใดนัก หรือกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงการกำหนดผลประโยชน์ของชาตินำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนโยบาย อันมีผลไปถึงท่าทีและอำนาจต่อรองระหว่างซีพีกับเวียดนามในระยะเวลาดังนั้นเอง ซึ่งการเปลี่ยนท่าทีและลดความสำคัญของซีพีในฐานะของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศนั้นก็จะเป็นไปตามแนวทางคำอธิบายแบบรัฐนิยม (statist) ที่รัฐเป็นตัวแสดงที่สำคัญที่สุดที่กำหนดบทบาทและความเป็นไปของตัวแสดงทางสังคมต่างๆ ได้ตามที่รัฐเห็นสมควร

ในกรณีการประกอบธุรกิจของเอสซีจีในระยะต่อมา ผู้วิจัยเห็นว่าเอสซีจียังคงยึดถือหลักการหรือรูปแบบของการทำธุรกิจแบบเดิม คือการเป็น good corporate governance ซึ่งมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของประเทศที่เอสซีจีเข้าไปลงทุน ซึ่งการยึดถือแนวทางของเอสซีจีในรูปแบบนี้นั้นสะท้อนว่าเอสซีจีไม่มีแนวคิดที่จะผลักดันหรือเรียกร้องในเชิงนโยบายใดๆ อันเป็นผลทำให้เอสซีจีจะไม่มีบทบาทของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศที่เวียดนามจะต้องมาเจรจาหรือให้ความสำคัญเป็นกรณีพิเศษ อย่างไรก็ตาม เอสซีจีก็มีวิธีการผลักดันในเชิงนโยบายการลงทุนบนกรอบของความเข้มแข็งของเอสซีจีในประเทศเพื่อให้เป็นตัวแทนในการผลักดัน ซึ่งคู่เจรจานั้นจะเป็นไปในลักษณะของรัฐบาลต่อรัฐบาล อันจะมีผลทั้งในเชิงสัญลักษณ์ และเชิงปฏิบัติมากกว่าการเข้าไปผลักดันนโยบาย หรือกฎระเบียบข้อบังคับใดด้วยบรรษัทข้ามชาติที่ดำเนินกิจการอยู่ในประเทศที่ลงทุน

กลุ่มบริษัทไทยซัมมิท เป็นกรณีศึกษาที่ดูจะมีการลงทุนที่ราบรื่นเนื่องจากธุรกิจของไทยซัมมิทนั้นผูกติดอยู่กับการเจริญเติบโตของลูกค้าซึ่งเป็นผู้ผลิตยานยนต์ เป็นสำคัญ และในภาคธุรกิจนี้ ปฏิเสธไม่ได้ว่านักลงทุนหลักๆ ที่เป็นลูกค้าของไทยซัมมิทนั้นจะเป็นนักลงทุนจากญี่ปุ่น ซึ่งเป็นนักลงทุนต่างชาติที่มีมูลค่าการลงทุนลำดับต้นๆ ในเวียดนาม ดังนั้นสิทธิประโยชน์ต่างๆ ในภาคธุรกิจนี้จึงค่อนข้างมีความมุ่งใจในการลงทุนมากอยู่แล้ว ส่วนในมิติด้านกฎระเบียบในเชิงสถาบันนั้น ไทยซัมมิทสามารถปฏิบัติตามได้โดยไม่มีข้อจำกัดใดๆ กฎระเบียบในภาคธุรกิจนี้ค่อนข้างมีความชัดเจนใน

ตัวเอง ไม่ซับซ้อน ด้วยเหตุผลที่กล่าวมา ไทยซัมมิทจึงยังไม่อยู่ในบริบทที่ต้องเจรจา ต่อรองกับรัฐอันส่งผลให้ยังไม่ได้แม้แต่จะแสดงบทบาทของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศเลย

6.3 บทสรุป

ดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยเชื่อว่าผู้อ่านจะได้ทราบคำตอบของงานวิจัยนี้แล้วทั้งสองข้อ โดยในข้อแรกนั้นเกี่ยวกับอิทธิพลของโลกาภิวัตน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับเวียดนาม ตลอดจนทราบลักษณะของปรากฏการณ์ที่ดำรงอยู่ผ่านการสะท้อนจากมุมมองตัวแสดงบริษัทข้ามชาติ และข้อที่สองนั้นจะเกี่ยวกับการเป็นตัวแสดงทางการเมืองของบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาโดยสะท้อนมุมมองมาจากบริษัทข้ามชาติจากไทยสามบริษัทอันได้แก่ ซีพี เอสซีจี และกลุ่มไทยซัมมิท ซึ่งจะเห็นได้ว่าคำถามของงานวิจัยนี้ทั้งสองข้อนั้นจะมีความสัมพันธ์และต่อเนื่องกัน

ข้อค้นพบในข้อแรกนั้นผู้วิจัยพบว่าเวียดนามไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงหนีไปจากการเข้าสู่โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจได้เนื่องมาจากปัญหาภายในประเทศอันเนื่องมาจากการบริหารเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางที่ล้มเหลวและสามารถนำไปสู่ปัญหาความชอบธรรมในการบริหารประเทศของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ นอกจากนี้บริบทภายนอกประเทศต่างๆ ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การที่เวียดนามต้องผนวกเข้ากับระบบทุนนิยมที่มากับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจตามแนวทางโดยหมาย และนำมาสู่การผนวกเข้ากับโลกทุนนิยมซึ่งเป็นไปในระดับที่เข้มข้นเป็นอย่างมากในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม เวียดนามมีลักษณะเฉพาะตัวในการมีปฏิสัมพันธ์กับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจเนื่องมาจากจุดยืนทางการปกครองผนวกกับมิติทางประวัติศาสตร์ในเชิงคุณค่าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคุณค่าแบบขงจื้อที่ได้รับการปลูกฝังในสังคมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ตลอดประวัติศาสตร์ของประเทศอันนำมาสู่การฝังตรึงของอุดมการณ์รักชาติที่ดำรงอยู่ในสังคมเวียดนามมาโดยตลอด ซึ่งลักษณะเฉพาะตัวเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในปฏิสัมพันธ์ระหว่างโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับเวียดนาม

จากข้อค้นพบแรกจะเห็นได้ถึงพลังของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อเวียดนามที่มีคุณลักษณะเฉพาะจึงทำให้เวียดนามเป็นตัวแสดงในทางยุทธศาสตร์ได้ ซึ่งข้อค้นพบในข้อแรกนั้นนำไปสู่ข้อค้นพบที่เป็นคำตอบของคำถามข้อสองว่าบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนานั้นจะมีอิทธิพลในฐานะตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศหรือไม่อย่างไร ซึ่งผู้วิจัยพบว่าการมีอิทธิพลทางการเมืองของบริษัทข้ามชาติที่เป็นตัวแสดงสำคัญในปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจใน

กรณีของเวียดนามนั้น พลังในตัวเองของบริษัทข้ามชาตินั้นจะปรากฏขึ้นจนทำให้สามารถเจรจากับรัฐได้นั้นปัจจัยสำคัญคือ พลังดังกล่าวต้องนำไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างรัฐกับบริษัทข้ามชาติในลักษณะที่ต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์เป็นสำคัญ (win-win) เห็นได้จากกรณีของการเข้าไปลงทุนของซีพีในระยะแรกซึ่งมีความสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาทางการเกษตรของประเทศ ซึ่งการเข้าไปลงทุนของซีพีนั้นซีพีจะได้ประโยชน์ในทางธุรกิจ ในขณะที่เวียดนามจะมีตัวแสดงที่มากับโลกาภิวัตน์ที่มีศักยภาพและสามารถเข้ามาแก้ไขปัญหาของประเทศได้ หรือแม้กระทั่งการที่เอสซีจีสามารถผลักดันความร่วมมือทางเศรษฐกิจได้โดยใช้ความเข้มแข็งภายในรัฐโดยใช้ตัวแสดงภาครัฐของไทยไปผลักดันจนเป็นผลสำเร็จก็ยังเป็นกรณีที่เวียดนามจะต้องได้ประโยชน์ด้วย ส่วนในกรณีของไทยซัมมิทนั้นถึงแม้ว่าจะไม่ได้ครอบครองพลังหรืออิทธิพลในการเจรจาท่องกับรัฐได้โดยตรงว่าไทยซัมมิทก็มีพลังในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่การผลิตยานยนต์ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมซึ่งมีผู้นำที่มีอิทธิพลและสามารถเจรจาท่องกับรัฐได้โดยในกรณีนี้คือญี่ปุ่นในฐานะที่เป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ในเวียดนามหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ไทยซัมมิทมีพลังของพันธมิตรในห่วงโซ่การผลิตยานยนต์เป็นกลจักรสำคัญในการประกอบธุรกิจจนเอื้อให้ไทยซัมมิทไม่ต้องแสดงบทบาทใดๆ ด้วยตัวเอง

กล่าวโดยสรุป เวียดนามต้องเปิดประเทศเพื่อรับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการผลักดันการพัฒนาประเทศ แต่เวียดนามก็เป็นตัวแสดงที่มียุทธศาสตร์ในการเป็นผู้เล่นในปรากฏการณ์ดังกล่าวซึ่งอิทธิพลของบริษัทข้ามชาติในการเจรจาท่องกับรัฐนั้นจะเป็นไปในลักษณะที่รัฐจะคิดนอมนในการให้น้ำหนักบริษัทข้ามชาติบนพื้นฐานของประโยชน์ที่รัฐจะได้รับเป็นสำคัญ ซึ่งกรณีนี้แม้ว่าบริษัทข้ามชาติที่มาจากประเทศกำลังพัฒนานั้นก็ยังสามารถมีอิทธิพลต่อรัฐในฐานะของการเป็นตัวแสดงทางเมืองระหว่างประเทศได้ ซึ่งข้อค้นพบทั้งสองข้อนี้ก็เป็นข้อสรุปของงานวิจัยนี้ที่ต้องการค้นพบลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับเวียดนาม ตลอดจนมิติของการเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศของบริษัทข้ามชาติในความสัมพันธ์กับเวียดนาม โดยข้อสรุปจากข้อค้นพบทั้งสองข้อที่ตอบปัญหาของงานวิจัยนี้นั้นสะท้อนให้เห็นว่าโลกาภิวัตน์ไม่สามารถมีอิทธิพลได้แบบเบ็ดเสร็จ ในขณะที่รัฐที่มีความเบ็ดเสร็จก็ไม่สามารถที่จะต้านทานปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ได้เช่นเดียวกัน

ในท้ายที่สุด งานวิจัยนี้เป็นความพยายามและความต้องการที่จะสังเคราะห์องค์ความรู้ในปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์และบริษัทข้ามชาติจากมุมมองต่างๆ ทั้งจากมุมมองในเชิงทฤษฎีโลกาภิวัตน์ มุมมองทางรัฐศาสตร์ มุมมองจากศาสตร์ธุรกิจระหว่างประเทศ และเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ ที่สามารถนำไปอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสังคมนิยมกับบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาท่ามกลางปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ และคำอธิบายนั้นจะนำมาซึ่งองค์

ความรู้ที่เกิดจากการผสมผสานกันระหว่างมุมมองและองค์ความรู้ต่างๆ ดังกล่าวที่อย่างน้อยที่สุด ผู้วิจัยหวังว่าผู้อ่านจะได้รับทราบมุมมอง หรือการสะท้อนปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ในอีกมิติหนึ่งที่แตกต่างออกไป และนอกจากนี้ผู้อ่านจะได้รับทราบบริบทของการลงทุนในต่างประเทศของบริษัทข้ามชาติในประเทศสังคมนิยม และได้รับทราบว่าในกรณีนี้นั้นความเป็นตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศของบริษัทข้ามชาติในเวียดนามดำรงอยู่ในในลักษณะใดตลอดจนตั้งอยู่บนพื้นฐานในเชิงตรรกะอย่างไร

6.4 ข้อจำกัดของงานวิจัย

เนื่องวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อค้นพบ โดยประเด็นใหญ่คือการลงทุนทางตรงของบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาในรัฐสังคมนิยม และใช้กรณีศึกษาของบริษัทข้ามชาติไทยในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เป็นพื้นฐาน ดังนั้นข้อจำกัดประการสำคัญของงานวิจัยนี้คือการศึกษารัฐสังคมนิยมในเฉพาะกรณีของเวียดนามซึ่งอาจไม่สามารถสะท้อนความเป็นจริงของการลงทุนในประเทศสังคมนิยมอื่นๆ ได้ นอกจากนี้ กรณีศึกษาของผู้วิจัยยังเป็นกรณีศึกษาที่มีข้อจำกัดในมิติของภาคธุรกิจที่ทำการศึกษา เนื่องจากเป็นการทำการศึกษาจากภาคธุรกิจเพียงสามภาคธุรกิจจากสามบริษัทกรณีศึกษาเท่านั้น ซึ่งยังคงน้อยมากเมื่อเทียบกับการลงทุนของบริษัทข้ามชาติที่เข้าไปลงทุนในเวียดนามทั้งสิ้น 19 ภาคธุรกิจ นอกจากนี้งานวิจัยนี้ยังมีข้อจำกัดประการสำคัญอันเนื่องมาจากผู้ให้ข้อมูลหลักในส่วนของชาวเวียดนามยังมีอยู่น้อยมาก ซึ่งทำให้ข้อค้นพบที่ได้ขึ้นยังคงเป็นเพียงข้อค้นพบหรือข้อสรุปของการลงทุนในรัฐสังคมนิยมจากมุมมองของบริษัทข้ามชาติไทยเป็นส่วนใหญ่

6.5 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเชื่อว่ายังคงมีช่องว่างทางองค์ความรู้เกี่ยวกับการลงทุนของบริษัทข้ามชาติจากประเทศกำลังพัฒนาในรัฐสังคมนิยมในกรณีของการลงทุนจากบริษัทข้ามชาติไทยอีกเป็นอันมาก ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอประเด็นหรือหัวข้อที่จะเป็นประโยชน์ในการที่จะทำให้องค์ความรู้ตามแนวนี้มี ความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ณ ปัจจุบัน มีการลงทุนทางตรงข้ามชาติจากไทยมากกว่าร้อยละบริษัทที่ไปลงทุนในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดยบริษัทต่างๆ นั้นมีความแตกต่างกันในหลายๆ ด้านทั้งด้านของ

ธุรกิจที่ดำเนินการ ขนาดของเงินลงทุน ซึ่งการศึกษวิจัยในรูปแบบของกรณีศึกษาในบริษัทข้ามชาติ
สัญชาติไทยอื่นๆ ในภาคธุรกิจอื่นๆ ที่เข้าไปลงทุนในเวียดนามเพิ่มเติมจะทำให้องค์ความรู้มีความ
สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาอังกฤษ

Adam Ffode, *Vietnamese State Industry and The Political Economy of Commercial Renaissance* (Chandos Publishing, Oxford 2007)

Akie Ishida, Mai Fujita, ‘Industrializaion in Vietnam Concurrent wit the Process of International Integration’ in Naoko Amakawa (ed), *Industrialization in Late-Developing ASEAN Countries: Cambodia, Laos, Myanmar and Vietnam* (National Univesity of Singapore Press, Singapore 2010)

Alexander Callinicos, *Marxism and Imperialism* (Bookmarks, London 1994) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

Alice Amsden, *Asia’s Next Giant: South Korea and Late Industrialization* (OUP, New York 1989)

Andrew Camilleri, Jim Falk, *The End of Sovereignty? The Politics of a Shrinking and Fragmenting World* (Edward Elgar, Aldershot 1992)

Andrew Haywood, *Global Politics* (Palgrave Macmillan, New York 2011)

Andrew Jones, *Globalization:Key thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)

Ankie Hoogvelt, *Globalization and the Postcolonial World* (Macmillan, Basingstoke 1997) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

Anne Orsborn Krueger, 'Trading Phobias: Governments, NGOs and The Multilateral System', John Bonython Lecture 2000 citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

Anthony Giddens, *The Consequences of Modernity* (Polity Press, Cambridge 1990) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)¹²; Andrew Jones, *Globalization: Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)

Barrie Axford, *The Global System: Economics, Politics and Culture* (Polity, Cambridge 1995) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

Barry Buzan, *People State & Fear: The National Security Problem in International Relations* (Wheatsheaf Books Ltd, Sussex 1983)

Bill Hayton, *Vietnam: Rising Dragon* (Yale University Press, New Haven 2010)

Bryan S. Turner, 'Theories of Globalization' in Bryan S. Turner (ed), *The Routledge International Handbook of Globalization Studies* (Routledge, Oxon 2011)

Chalmers Johnson, *MITI and The Japanese Miracle* (Stanford University Press, Stanford 1982)

David A. Lake, 'The State and International Relations' in Christian Reus-Smit, Duncan Snidal (eds), *The Oxford Handbook of International Relations* (OUP, New York 2008)

Dani Rodrick, *Has Globalization Gone Too Far?* (Institute for International Economics, Washington DC 1997) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

Darmoda SarDesai, *Vietnam: The Struggle For National Identity* (2nd edn Westview Press, Oxford 1992)

David G. Marr, Christine P. White (eds), *Postwar Vietnam: Dilemmas in Socialist Development* (2nd edn., Cornell University Press, New York 1993)

David Harvey, *The Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change* (Blackwell Publishing, Oxford 1990)

David Harvey, *The Condition of Postmodernity* (Blackwell, Oxford 1989) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)12; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)

David Harvey, *The New Imperialism* (OUP, Oxford 2003) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

David Held (et. al), *Global Transformations* (Polity Press, Cambridge 1999) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

David W. P. Elliott, *Changing Worlds: Vietnam's Transition From Cold War to Globalization* (OUP, New York 2012)

Earl Babbie, *The Practice of Social Research* (Wadsworth Thomson Learning, California 2010)

Evan Luard, *The Globalization of Politics: The Change Focus of the Political Action in the Modern World* (Macmillan, London 1990) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

Geoffrey Garrett, 'Global Markets and National Politics: Collision Course or Virtuous Circle?' (1998) 52(4) *International Organization* 787, 787-824 citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

George M. Thomas, 'Globalization: The Major Players' in George Ritzer (ed.), *The Blackwell Companion to Globalization* (John Wiley&Sons, West Sussex 2016)

George Ritzer, *The McDonaldization of Society* (SAGE, London 1993)

George Ritzer(ed) , *The Blackwell Companion to Globalization* (Wiley Blackwell, West Sussex 2016)

Harry F. Dahms, 'Introduction' in Harry F. Dahms(ed), *Transformation Of Capitalism: Economy, Society and State In Modern Times* (Macmillan Press, London 2000)

Hien V. Ho, Chat V. Dang, *Vietnam History: Stories Retold A New Generation* (CreateSpace, LLC, Charleston 2012)

Hoang Van Chi, *From Colonialism to Communism* (Popular Library Inc, New York 1964)

Ian Bremmer, *The End of The Free Market: Who Wins the War Between States and Corporations?* (Penguin Group, New York 2010)

Ian Jeffries, *Contemporary Vietnam: A Guide to Economic and Political Developments* (Routledge, New York 2011)

Immanuel Wallerstein, *The Modern World-System, Vol I : Capitalist Agriculture and the Origins of European World-Economy in The Sixteenth Century* (Academic Press, New York 1974)

Immanuel Wallerstein, *The Capitalist World-Economy* (CUP, Cambridge 1979)

Jagdish Bhagwati, *In Defense of Globalization* (OUP, New York 2007)

Jan Aart Scholte, *Globalization: A Critical Introduction* (2nd ed Palgrave Macmillan, New York 2005)

John Baylis, Steve Smith and Patricia Owens, *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations* (5edn OUP, Oxford)

John Dunning, *Explaining International Production* (Unwin Hyman, London 1988)

John Dunning, *Multinational Enterprise and The Global Economy* (Addison-Wesley, Wokingham 1993)

John Gray, *False Dawn: The Delusions of Global Capitalism* (Granta, London 1998) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

John Stopford, Susan Strange, *Rival States, Rival Firms* (CUP, Cambridge 1991)

John T. Rourke, *International Politics on The World Stage* (12 edn. McGraw-Hill, New York 2008)

John Tomlinson, 'Globalization and Cultural Analysis' in David Held, Anthony McGrew (eds), *Globalization Theory: Approaches and Controversies* (Polity Press, Cambridge 2007)

Janos Kornai, *The Socialist System* (Princeton University Press, Princeton 1992)

Janos Kornai, 'Socialism And The Market: Conceptual Clarification' in Janos Kornai, Yingyi Qian (eds), *Market And Socialism: In The Light of The Experience of China and Vietnam* (Palgrave Macmillan, London 2009)

John Stopford, Susan Strange, *Rival States, Rival Firms* (CUP, Cambridge 1991)

Jonathan Kirshner, 'Realist Political Economy: Traditional Themes and Contemporary Challenges' in K.W. Taylor, *A History Of The Vietnamese* (CUP, Cambridge 2013)

Karl Marx, 'Communist Manifesto' in Karl Marx, Friedrich Engels, *Collected Works Vol.6* (International Publishers, New York 1976)

Katja Franko Aas, *Globalization & Crime* (SAGE Publications Ltd, London 2007)

Kate MacDonald, Stephen Woolcock, 'Non-State Actors in Economic Diplomacy' in Nicholas Bayne, Stephen Woolcock (eds), *The New Economic Diplomacy: Decision-Making and Negotiation in International Economic Relations* (2edn Ashgate Publishing Limited, Surrey 2007)

Ken Post, *Revolution Socialism and Nationalism in Vietnam: Volume II Vietnam Divided* (Dartmouth Publishing Company, Aldershot 1989)

Kenichi Ohmae, *The Borderless World: Power and Strategy in The Interlinked World* (Collins, New York 1990)

Kenichi Ohmae, *The End of Nation-State: The Rise of Regional Economics* (Free Press, New York 1995)

Layna Mosley, 'The Political Economy of Globalization' in David Held, Anthony McGrew (eds.), *Globalization Theory: Approaches and Controversies* (Polity Press, Cambridge 2007)

Le Dang Doanh, 'Market Economy With Socialistic Orientation: The Evolution In Vietnam in Janos Kornai, Yingyi Qian (eds), *Market And Socialism: In The Light Of The Experience of China And Vietnam* (Palgrave Macmillan, London 2009)

Leslie Holmes, 'Vietnam In A Comparative Communist And Postcommunist Perspective' in Stephanie Balme, Mark Sidel (eds), *Vietnam's New Order: International Perspectives On The State And Reform In Vietnam* (Palgrave macmillan, Hampshire 2007)

Leslie Holmes, *Post-Communism* (Duke University Press, Durham 1997)

Linda Weiss, *Globalization and the Myth of the Powerless State* (Polity, Cambridge 1998) citing Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

Ljubo Sirc, 'Socialism and Ownership' in Leszek Kolakowski, Stuart Hampshire (eds), *The Socialist Idea* (Basic Books, New York 1974)

Louis T. Wells Jr., *Third World Multinationals: The Rise Foreign Investment from Developing Countries* (MIT Press, Massachusetts 1983)

Manuel Castells, *The Rise of Network Society* (Blackwell Publisher, Oxford 1996) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

Mark Blyth, *Routledge Handbook of International Political Economy (IPE): IPE As A Global Conversation* (Routledge, New York 2009)

Mark W. Zacher, Richard A. Matthew, 'Liberal International Theory: Common Threads, Divergent Strands' in Charles W. Kegley Jr., *Controversies in International Relations Theory: Realism and The Neoliberal Challenge* (St. Martin's Press,, New York 1995)

Martin Albrow, *The Global Age: State and Society Beyond Modernity* (Polity Press, Cambridge 1996) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)¹³; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)

Martin Wolf, *Why Globalization Works* (Yale University Press, New Haven 2004) 3 citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

Mathew Horsman, Andrew Marshall, *After Nation-State* (HarperCollins, New York 1994)

Mathias Koenig- Archibugi, ‘ Introduction: Globalization and The Challenge to Governance’ in David Held, Mathias Koenig-Archibugi (eds), *Taming Globalization: Frontiers of Governance* (Polity Press, Cambridge 2003)

Melanie Beresford, *Vietnam: Politics, Economics and Society* (Pinter Publishers Ltd., London 1988)

Melanie Beresford, Mark Sidel (eds), *Vietnam’s New Order: International Perspectives on The State and Reform in Vietnam* (Palgrave Macmillan, Hampshire 2007)

Melanie Beth Oliviero, Adele Simmons, ‘Who’s Minding the Store? Global Civil Society and Corporate Responsibility’ in Marlies Glasius, Mary Kaldor, Helmut Anheier (eds.), *Global Civil Society* (OUP, Oxford 2002)

Michael Mann , ‘ Has Globalization Ended Rise and Rise of the Nation State?’ (1997) 4(3) Review of International Political Economy 589, 589-627 citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

Mike Featherstone, *Global Culture: Nationalism Globalization and Modernity* (SAGE, London 1990) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)12; Andrew Jones, *Globalization:Key Thinkers* (Polity Press, Cambridge 2010)

Naomi Klein, *No Logo* (Fourth Estate, London 2010)

Nguyen Troung Dieu, , *Geography of Vietnam* (The Gioi Publishers, Hanoi 1995)

Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, Hampshire 2007)

Paul Hirst, Grahame Thompson, *Globalization in Question* (Polity Press, Cambridge 1996) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

Paul Langley, 'Power-Knowledge Estrange: From Susan Strange to Poststructuralism in British IPE' in Mark Blyth, *Routledge Handbook of International Political Economy (IPE): IPE As A Global Conversation* (Routledge, New York 2009)

Pavida Pananond, 'The Making of Thai Multinationals: The Internationalisation Process of Thai Firms (Ph.D. thesis, University of Reading 2001)

Pavida Pananond, 'Thai Multinationals: Entering The Big League' in Ravi Ramanurthi, Jitendra V. Singh (eds), *Emerging Multinationals in Emerging Markets* (CUP, Cambridge 2009)

Peter Boothroyd, Pham Xuan Nam (eds), *Socioeconomic Renovation in Vietnam: The Origin, Evolution, and Impact of Doi Moi* (International Development Research Center, Ottawa 2000)

Peter Dicken, 'Economic Globalization: Corporations' in George Ritzer (ed.), *The Blackwell Companion to Globalization* (John Wiley&Sons, West Sussex 2016)

Peter J. Buckley, Mark C. Casson, *The Future of Multinational Enterprise* (Macmillan, London 1976)

Peter Ludz, 'Socialism and Nation' in Leszek Kolakowski, Stuart Hampshire (eds), *The Socialist Idea* (Basic Books, New York 1974) 134- 144; Leszek Kolakowski,

‘Introduction’ in Leszek Kolakowski, Stuart Hampshire (eds), *The Socialist Idea* (Basic Books, New York 1974)

Pham Duay Nghia, ‘Confucianism And The Conception Of The Law In Vietnam’ in John Gillespie, Pip Nicholson (eds), *Asian Socialisms And Legan Change: The Dynamics of Vietnamese And Chinese Reforms* (Asia-Pacific Press, Canberra 2005)

Pham Hoang Mai, *FDI and Development in Vietnam: Policy Implications* (Markono Printmedia Pte Ltd, Singapore 2004)

Pham Van Dong, ‘Report to the Ninth Session Of The National Assembly Of The Democratic Republic Of Vietnam’ in *The Three-Year Plan to Develop and Transform Economy And To Develop Culture (1958-1960)* citing in Ken Post, *Revolution Socialism and Nationalism in Vietnam: Volume II Vietnam Divided* (Dartmouth Publishing Company, Aldershot 1989)

Philip G. Cerny, ‘Paradoxes of the competition state: The dynamics of political globalization Government and Opposition’ (1997) 32(2) *Government and Opposition* 251, 251-74 citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

Raymond Vernon, *Sovereignty at Bay* (Basic Books, New York 1971)

Razeen Sally, *State and Firms: Multinational Enterprises in Institutional Competition* (Routledge, New York 1995)

Robert K. Yin, *Case Study Research: Design and Methods* (SAGE, Thousand Oaks 1994)

Robert Wade, *Governing The Market: Economic Theory And The Role Of Government in East Asian Industrialization* (Princeton University Press, Princeton 1990)

Ravi Ramamurti, Jitendra V. Singh (eds), *Emerging Multinationals in Emerging Markets* (CUP, Cambridge 2009)

Richard J. Barnet, John Cavanagh, *Global Dreams: Imperial Corporations and The New World Order* (Simon&Schuster, New York 1994)

Robert Cox, 'Global Restructuring: Making Sense of The Changing International Political Economy' in Richard Stubbs, Geoffrey Underhill (eds), *Political Economy and The Changing Global Order* (St.Martin's Press, New York 1994)

Robert Gilpin, *U.S. Power and The Multinational Corporation: The Political Economy of Foreign Direct Investment* (Basic Books, Inc., New York 1975)

Robert Jackson, George Sorensen, *Introduction to International Relations: Theories and Approaches* (3rd edn OUP, Oxford 2007)

Robert O'Brien, Marc Williams, *Global Political Economy: Evolution and Dynamics* (2nd edn Palgrave Macmillan, Hampshire 2007)

Robert O. Keohane, *After Hegemony: Cooperation and Discord In The World Political Economy* (Princeton University Press, Princeton 1984)

Samir Amin, *Capitalism in the Age of Globalization* (Zed Books, London 1997) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

Sanjaya Lall (ed), *The New Multinationals: The Spread of Third World Enterprises* (John Wiley, New York 1983)

Saskia Sassen, *Losing Control? Sovereignty in An Age of Globalization* (Columbia University Press, New York 1997)

Scott Gordon, *The History and Philosophy of Social Science* (Routledge, London 1995)

Sompong Sirisoponsilp, Ake Tangsupvattana, 'Thailand: Sick Man of Asia?' in Richard Westra (ed.), *The Political Economy of Emerging Markets: Varieties of BRICS in the Age of Global Crises and Austerity* (Routledge, London 2017)

Stephen Hymer, *The International Operations of National Firms: A Study of Foreign Direct Investment* (MIT Press, Massachusetts 1976)

Stephen Krasner, *International Regimes* (Cornell University Press, Ithaca 1983)

Stephen Krasner, *Defending the National Interest* (Princeton University Press, New Jersey 1978) 4 citing in Theda Skocpol, 'Bringing The State Back In : Strategies of Analysis in Current Research' in Peter B. Evans, Dietrich Rueschemeyer, Theda Skocpol (eds.), *Bringing The State Back In* (CUP, New York 1985)

Stephen Krasner, 'Economic Interdependence and Independent Statehood' in Robert Jackson, Alan James (eds), *States in A Changing World* (OUP, Oxford 1993) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

Susan Strange, *The Retreat of The State: The Diffusion of Power in The World Economy* (CUP, Cambridge 1996)

Susan Strange, 'Rethinking Structural Change in the International Political Economy: States, Firms, And Diplomacy' in Richard Stubbs, Geoffrey Underhill (eds), *Political Economy and The Changing Global Order* (St.Martin's Press, New York 1994)

Theda Skocpol, 'Bringing The State Back In : Strategies of Analysis in Current Research' in Peter B. Evans, Dietrich Rueschemeyer, Theda Skocpol (eds.), *Bringing The State Back In* (CUP, New York 1985)

Thomas L. Friednam, *The World is Flat: A Brief History of The Twenty-Frist Century* (Picador, New York 2007)

Thomas Risse, 'Transnational Actors and World Politics' in Walter Carlsnaes, Thomas Risse and Beth A. Simmions (eds), *Handbook of International Relations* (SAGE, London 2002)

Tran Khanh, *The Ethnic Chinese and Economic Development in Vietnam* (Scapa Pte. Ltd., Singapore 1993)

Tran Van Tho (et al.), *Vietnam's Economy 1955-2000: Newly Calculated Statistic Data* (Statistic Publishing House, Hanoi 2000) citing in Le Dang Doanh, 'Market Economy With Socialistic Orientation: The Evolution In Vietnam in Janos Kornai, Yingyi Qian (eds), *Market And Socialism: In The Light Of The Experience of China And Vietnam* (Palgrave Macmillan, London 2009)

Truong Buu Lam, *A Story of Vietnam* (3rd end. Outskirts Press, Inc, Colorado 2012)

Ulrich Beck, *What is Globalization?* (Polity Press, Cambridge 2000) citing in Nick Bisley, *Rethinking Globalization* (Palgrave macmillan, New York 2007)

Untied Nation Conference on Trade And Development, *World Investment Report 2007* (United Nations, New York 2007)

Untied Nation Conference on Trade And Development, *World Investment Report 2006 (Overview)* (United Nations, New York 2006)

Untied Nation Conference on Trade And Development, *World Investment Report 2013 (Overview)* (United Nations, New York 2013)

Viviane Forrester, *The Economic Horror* (Polity Press, Cambridge 1999)

Vo Nhan Tri, *Vietnam's Economic Policy Since 1975* (Loi Printing Pte. Ltd, Singapore 1990)

Vu Tuan Anh, *Development in Vietnam: Policy Reforms and Economic Growth* (Institute of Southeast Asian Studies, Singapore 1994)

Vu Tuan Anh (ed), *Vietnam's Economic Reform: Results and Problems* (Social Science Publishing House, Hanoi 1994)

Walter Wriston, *The Twilight of Sovereignty: How the Information Revolution is Transforming Our World* (Charles Scribner's Sons, New York 1992)

William Greider, *One World Ready or Not: The Manic Logic of Global Capitalism* (Simon&Schuster, New York 1997)

William J. Duiker, *The Communist Road To Power in Vietnam* (Westview Press, Colorado 1981)

World Bank 2003, *Vietnam-Delivering on its Promise*, Country Development Report 2003, Hanoi

Zygmunt Bauman, *Globalization: The Human Consequences* (Columbia University Press, New York 1998)

หนังสือภาษาไทย

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, *รอบรู้เรื่องการลงทุนในอาเซียน: สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม* (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2557)

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, *คู่มือการค้าการลงทุน: สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม* (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, นนทบุรี 2554)

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, *Vietnam: คู่มือโอกาสและทิศทางการค้าและการลงทุนในเวียดนาม* (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, นนทบุรี 2554)

กุสุมา เกิดผล, *การศึกษายการขยายการส่งออก และการลงทุนของไทยในประเทศเวียดนาม* (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2541)

เขียน อีระวิทย์, *เวียดนาม: สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ* (สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ 2552)

จารุศักดิ์ บุญน้อม, *การลงทุนทางตรงของไทยในเวียดนาม* (งานวิจัยเฉพาะเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.2553)

ชิน บริพันธ์, *การลงทุนโดยตรงของธุรกิจไทยในประเทศเวียดนาม ศึกษากรณีธุรกิจร่วมทุนระหว่างไทย-เวียดนาม* (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2541)

ไตรรัตน์ ยืนยง, *รอบรู้เรื่องประชาคมอาเซียน* (อมรการพิมพ์, กรุงเทพฯ 2551)

ธัญญาทิพย์ ศรีพนา, *นโยบายต่างประเทศของเวียดนามหลังปี 1986 กรณีนโยบายของเวียดนามต่อไทย: Vietnam's Foreign Policy Since 1986: A Case of Vietnam's Policy Towards Thailand* (เลคแอนฟาวด์ เท่นพรีนติ้ง, กรุงเทพฯ 2550)

ชนันท์ ปุณวรรณา, *วิทยานิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์เวียดนาม ระหว่าง ค.ศ.1985-1010 : สำนวนสภาพองค์ความรู้* (โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ขอนแก่น 2556)

พ.ประไพพงษ์, อภิชาติ สิริผาดิ, *เวียดนาม ตลาดพันล้านที่น่าลงทุน: Vietnam-A Billion-USD Market to watch* (Offset Creation Co. Ltd., กรุงเทพฯ 2550)

พิษณุ จันทร์วิทัน, *กลยุทธ์เวียดนามในสายตานักการตลาด* (บริษัท สถาพรบุ๊คส์ จำกัด, กรุงเทพฯ 2556)

มูลนิธิเพื่อสถาบันการศึกษาวิชาการจัดการแห่งประเทศไทย, *คู่มือเคล็ดลับการลงทุนในเวียดนาม* (มูลนิธิเพื่อสถาบันการศึกษาวิชาการจัดการแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ 2558)

มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 'รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการพัฒนาระบบการคุ้มครองแรงงานเพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีอาเซียน: การจัดทำฐานข้อมูลระบบการคุ้มครองแรงงานของประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน 9 ประเทศ', สิงหาคม 2558

วิภาวิณี คำมาเรือน, *ก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 ในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนาม* (วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2550)

วีระ หวังสัจจะโชค, 'การจัดสถาบันของนโยบายจำนำข้าว' (วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2013)

ศุภย์อินโดยจินศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, *ข้อมูลพื้นฐานสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม* (ศุภย์อินโดยจินศึกษา ชลบุรี, 2551)

สุด จอนเจดิสัน, *ประวัติศาสตร์เวียดนามตั้งแต่สมัยอาณาจักรฝรังเศสถึงปัจจุบัน* (โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ 2550)

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา, รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) เรื่องการค้าระหว่างประเทศทางบกด้านตะวันออก, 27 กันยายน 2556

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา, รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) เรื่องการศึกษาเรื่องโอกาสและอุปสรรคในการลงทุนภายใต้ความตกลงด้านการลงทุนอาเซียน, 27 กันยายน 2556

สร้ลนุช บุญวุฒิ, *มาตรการด้านภาษีเพื่อจูงใจการลงทุนในประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม* (วิทยานิพนธ์ปรัชญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2552)

สีดา สอนศรี และคณะ, *เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: หนึ่งทศวรรษก่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียน* (โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ 2559)

หอการค้าไทยและสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย, *คู่มือการค้าและการลงทุนสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม* (โรงพิมพ์สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, กรุงเทพฯ 2554)

เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, *โลกาภิวัตน์ บริษัทข้ามชาติ บริษัทภิบาล และความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท* (พิมพ์ครั้งที่ 2 สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร 2554)

เอกสารการประชุมวิชาการ

Pavida Pananond, *Emerging Multinationals and Global Value Chain Analysis: A Preliminary Evidence From Thailand, Emerging Multinationals: Outward Investment From Emerging and Developing Economies, 25-26 November 2010*

คำบรรยายของ นายกวี จงกิจถาวร นักวิชาการอาวุโส ในเวทีสัมมนา “Enhancing Vietnam-Thailand Relations for Common Prosperity, Sustainable Development and Regional Security” ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2559

คำบรรยายของ Dr. Vo Xuan Vinh ในเวทีสัมมนา “Enhancing Vietnam-Thailand Relations for Common Prosperity, Sustainable Development and Regional Security” ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2559

Journal

Adrian Leftwich, ‘Bringing Politics Back In: Towards A Model Of Developmental State (1999)31(1) Journal of Development Studies 400, 400-424

Alan M. Rugman, Alain Verbeke, ‘Subsidiary- Specific Advantages in Multinational Enterprises’ (2001)22(3) Strategic Management Journal 237, 237-250.

Alvaro Cuevo-Cazurra, Mehmet Genc, 'Transforming disadvantages Into Advantages: Developing-Country MNEs in The Least Developed Countries' (2008) 39(6) Journal of International Business Studies 957, 957-979.

Andrew J. Pierre, 'Vietnam's Contradictions' (2000) (79)(6) Foreign Affairs 69 ,79.

Anna Zorska, 'Foreign Direct Investment and Transformation: Evolution and Impacts in The Polish Economy' (2005)43(4) Eastern European Economics 52, 53

Brian Levy, 'Review work(s): Governing the market Market: Economic Theory And The Role Of Government in East Asian Industrialization By Robert Wade' (1992) 51(4) The Journal of Asian Studies 878, 878-881

Bruce Johnston, John Miller, 'The Role Of Agriculture in Economic Development' (1961) 51(4) The American Economic Review 566, 566-593

Cassandra Pinnick and George Gale, 'Philosophy of Science and History of Science: A Troubling Interaction' (2000) 31(1) Journal for General Philosophy of Science 109,468-469.

Dieter Ernst, Terutomo Ozawa, 'National Sovereign Economy, Global Market Economy, and Transnational Corporate Economy' (2002) 36(2) Journal of Economic Issues 547, 550.

Edward Safarian, 'The Future of Multinational Enterprise: 25 Years Later' (2003)34(2) Journal of International Business Studies/Palgrave macmillan Journals 116,116-117

Gareth Porter, 'The Transformation of Vietnam's Worldview: From Two Camps to Interdependence' (1990) 12(1) Contemporary Southeast Asia 1, 6.

Immanuel Wallerstein, 'Globalization or the Age of Transition? A Long-Term View of The Trajectory of The World System' (2000)15(2) International Sociology 251, 251-267.

John Dunning, 'Explaining Changing Patterns of International Production: In Defense of the Eclectic Theory' (1979)41(4) Oxford Bulletin of Economics and Statistics 269, 269-295

John Dunning, 'Some Antecedents of Internalization Theory' (2003)34(2) Journal of International Business108, 108-109

Jean Gottmann, 'Reviewed work(s): Global Financial Integration: The End of Geography by Richard O'Brien' (1993) 159(1) The Geographical Journal 101.

John Humphrey, Herbert Schmitz, 'Global Governance and Upgrading: Linking Industrial Cluster and Global Value Chain Reserch', Institute of Development Studies Paperwork 2000, 8-9.

Joseph S. Nye, 'Multinational Enterprises and Prospects for Regional and Global Political Integration'(1972) 403 The Annals of the American Academy of Political Social Science 116-126.

Klaus E. Meyer, 'Perspectives on Multinational Enterprises in Emerging Economies' (2004) 35(4) Journal of International Business Studies 259, 271.

M R, 'The Falling Domino?' (1973)(8)(7) Economic and Political Weekly 380, 380.

Nguyen Vu Tung, 'Vietnam's Membership of ASEAN: A Constructivist Interpretation' (2007) 29(3) Contemporary Southeast Asia 483, 489

Nigel Driffield, James H. Love and Stefano Menghinello, 'The Multinational Enterprise as a Source of International Knowledge Flows: Direct Evidence for Italy (2010) 41(2) Journal of International Business Studies 350, 350-359

Oliver Williamson, 'Strategizing, Economizing, and Economic Organization' (1991)12 Strategic Management Journal 75, 79.

Pavida Pananond, Carl P. Zeithaml, 'The International Expansion process of MNEs From Developing Countries: A Case Study of Thailand's CP Group' (1998) 15 Asia Pacific Journal of Management 163,163-177

Peter.J Buckley, Mark C. Casson, 'The Internalisation Theory of the Multinational Enterprise: A Review of the Progress of a Research Agenda after 30 Years' (2009)40(9) Journal of International Business Studies 1563, 1563-1580.

Peter J. Buckley, Niron Hashai, 'Formalizing Internationalization in the Eclectic Paradigm' (2009)40(1) Journal of International Business Studies 58, 58-60.

Peter T. Leeson, Andrea M. Dean, 'The Democratic Domino Theory: An Empirical Investigation' (2009)(53)(3) An American Journal of Political Science 533,533

Pittaya Suvakunta, 'Thailand's Foreign Direct Investment (FDI) In Veitnam' (2016) 31(1S) VNU Journal of Science 13, 18

Raymond Vernon, 'International Investment and International Trade in the Product Cycle' (1966)80(2) Quarterly Journal of Economics 190, 190-207

Robert Cox, 'Ideologies and the NIEO: Reflections on Some Recent Literature' (1979)33 International Organization 370, 370-395

Robert Gilpin, 'The Politics of Transnational Relation' 25(3) International Organization 398,403-404.

Robert Hoskisson, Lorraine Eden et all 'Strategy in Emerging Economies' (2000)43 Academy of Management Journal 249, 249-267

Ronald Coase, 'The Nature of the Firm' (1937)4(16) Economica 386,386-405

Ton That Thien, 'Vietnam's New Economic Policy: Notes and Comments' 56 (4) Pacific Affairs (Winter 1983-1984) 691, 697

Ziya Onis, 'The Logic Of Developmental State' (1991)24(1) Comparative Politics 109, 119

วารสารภาษาไทย

ธนาคารกรุงไทย, 'เวียดนาม:สะพานเชื่อมการลงทุน ASEAN-จีน' (2014) (18)(2) สารวิจัยธุรกิจ

แหล่งข้อมูลออนไลน์

About ASEAN,

< <http://asean.org/asean/about-asean/> > accessed 20 October 2017

Ascend, 'About Ascend Group',

< <http://www.ascendcorp.com/about> > accessed 6 June 2017

Andrew Pham, 'The Returing Diaspora: Analyzing overseas Vietnamese (Viet Kieu) Contributions toward Vietnam's Economic Growth',

<http://depocenwp.org/upload/pubs/AndrewPham/VK%20contributions%20to%20VN%20growth_APham_DEPOCENWP.pdf> accessed 20 October 2017

Asian Affairs, Serge Berthier Interview with Le Dang Doanh, President of Central Institute for Economic Management (CIEM), (Hanoi Spring 2000),
 < <http://www.asian-affairs.com/Vietnam/ledangdoanh.html> > accessed 20 October 2017

Board of Investment, Opportunities in Thailand's Automotive Industry,
 < http://www.boi.go.th/index.php?page=opp_automotive > accessed 15 October 2017

Company Overview of Namba Press Works Co., Ltd. ,
 < <https://www.bloomberg.com/research/stocks/private/snapshot.asp?privcapid=22654086> > accessed 7 August 2017

Constitution of Vietnam 2013, ' Article 4'
 , < www.constitutionnet.org/sites/default/files/tranlation_of_vietnams_new_constitution_nuk_2.pdf > accessed 15 April 2017

CP Land, 'About Us',
 < <http://www.cpland.co.th/aboutus/info/1> > accessed 6 June 2017

CPF Annual Review 2016,
 < <http://www.cpfworldwide.com/en/investor/financial-information/annual-report> > accessed 6 June 2017

Charoen Pokphand Group, 'Business Group',
 < <http://www.cpgroupglobal.com/biz-group> > accessed 6 June 2017

Chai Tai Group, 'About Chia Tai',

< <http://www.chiataigroup.com/about.php>> accessed 6 June 2017

Charoen Pokphand Foods PCL, 'About CPF',

< <http://www.cpfworldwide.com/en/about>> accessed 6 June 2017

Chris Brummit, Northwest Asian Weekly, 'Vietnam allows anti-China protest over oil rig in Paracel Islands', < <http://nwasianweekly.com/2014/05/vietnam-allows-anti-china-protest-oil-rig-paracel-islands/>> accessed 20 January 2016

CP Intertrade, 'About Us',

< <http://www.foodcpi.com/index.php?page=aboutus>> accessed 6 June 2017

CP All Annual Report 2016,

< http://www.cpall.co.th/ckfinder/userfiles/files/IR_data/AR-016/CPALL_AR2016_Th_280360.pdf> accessed 6 June 2017

Defend The Defenders, Nhan Quyen,

< <http://www.vietnamhumanrightsdefenders.net/2016/07/29/vietnams-suppression-against-political-dissidents-social-activists-and-human-rights-defenders-in-the-period-between-january-1-and-july-18/>> accessed 20 October 2017

Free Trade Agreements, Asian Regional Integration Center,

< <https://aric.adb.org/fta-country>> accessed 20 October 2017.

General Statistics of Vietnam, Population and Employment,

< http://www.gso.gov.vn/default_en.aspx?tabid=774> accessed 15 April 2017

General Statistics of Vietnam < http://www.gso.gov.vn/default_en.aspx?tabid=491> accessed 20 January 2014

Hanoi Times, 'Vietnam facilitates investment from Japanese investors',

< <http://hanoitimes.com.vn/investment/2017/07/81e0b4ac/vietnam-facilitates-investment-from-japanese-investors/> > accessed 25 August 2017

History of Imasen, < http://www.imasen.co.jp/e_history.html > accessed 7 August 2017

List of UN members, < <http://www.un.org/en/member-states/index.html> > accessed 19 October 2017

Members of Government,

< <http://www.vietnam.gov.vn/portal/page/portal/English/CentralGovernment/MembersOfGovernment> > accessed 5 June 2017

New York Times, Steven Erlanger, 'Vietnamese Leader, Assailing The West, Ignites Fear At Home', < <http://www.nytimes.com/1989/09/20/world/vietnamese-leader-assailing-the-west-ignites-fear-at-home.html> > accessed 20 October 2017

Siam Makro Annual Report 2016,

< https://www.siammakro.co.th/pdf/annual/en/AR%202016_EN.pdf > accessed 6 June 2017

Superbrand Mall, 'About Us',

< <http://www.superbrandmall.com/sbm/about-company-overview> > accessed 6 June 2017

The Guardian, 'At least 21 dead in Vietnam anti-China protests over oil rig',

< <https://www.theguardian.com/world/2014/may/15/vietnam-anti-china-protests-oil-rig-dead-injured> > accessed 20 January 2016

The Nation, ‘SCG Deal Boosts Vietnamese Pitch’

< <http://www.nationmultimedia.com/detail/Economy/30324245>> accessed 25 August 2017

Tuoi Tre News, ‘Vietnam risks losing entire retail market to Thailand: insiders’

< <https://tuoitrenews.vn/business/33364/vietnam-risks-losing-entire-retail-market-to-thailand-insiders>> accessed 20 January 2016

Reuters, ‘INTERVIEW-Top Thai Auto Parts Maker Looks Overseas As Home Market Slows’,

< <https://www.cnbc.com/2017/10/27/reuters-america-interview-top-thai-auto-parts-maker-looks-overseas-as-home-market-slows.html>> accessed 15 October 2017

Reuters, ‘Formosa unit offers \$500 million for causing toxic disaster in Vietnam’

< <https://www.reuters.com/article/us-vietnam-environment/formosa-unit-offers-500-million-for-causing-toxic-disaster-in-vietnam-idUSKCN0ZG1F5>> accessed 20 April 2017

The Guardian, < <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/24/vietnam-law-change-introduces-transgender-rights>> accessed 20 October 2017

The Royal Thai Embassy in Hanoi, Business and Investment

<http://hanoi.thaiembassy.org/content.aspx?type_id=12&content_id=2051> accessed 20 January 2014

The U.S.- Vietnam Bilateral Trade Agreement,

< <https://vn.usembassy.gov/our-relationship/policy-history/bilateral-trade-agreement/>> accessed 20 October 2017

The World Bank Data, Adult Literacy Rate,

< <http://data.worldbank.org/indicator/SE.ADT.LITR.ZS?locations=VN> > accessed 15 April 2017

Vietnam Accession to WTO,

<http://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/a1_vietnam_e.htm > accessed 20 January 2014

Vietnam And The WTO,

< https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/vietnam_e.htm > accessed 20 October 2017

Vietnam News, 'Banned Agricultural Substances Rampant',

< <http://vietnamnews.vn/society/295305/banned-agricultural-substances-rampant.html#vgE2MWpFKG300pfM.97> > accessed 20 October 2017

Vietnam News, 'Prime Minister Talks Of Increasing Fine on MSG Polluter',

< <http://vietnamnews.vn/environment/182121/pm-talks-of-increasing-fines-on-msg-polluter.html#TOZ4z5fvPjWwiPa.97> > accessed 20 April 2017

Vietnam's 12th National Congress voting for members of Party Central Committee,

< <http://tuoitrenews.vn/politics/32945/vietnams-12th-national-congress-voting-for-members-of-party-central-committee> > accessed 5 June 2017

Vietnam Investment Review, 'Thailand Invest 7.7 Billion USD In Vietnam',

< <http://www.vir.com.vn/thailand-invests-77-billion-in-viet-nam.html> > accessed 10 July 2017

World Bank 2003, Vietnam-Delivering on its Promise, Country Development Report 2003, Hanoi.

World Bank,

< <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2016&locations=VN-TH&start=1985> > accessed 20 October 2017 World Development Indicators

World Bank

< <http://databank.worldbank.org/data/download/POP.pdf> > accessed 20 December 2015

World Bank,

< <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=1985&locations=MY-SG-Z4-VN&start=1960> > accessed 20 October 2017

Where is Vietnam?,

< <http://www.worldatlas.com/as/vn/where-is-viet-nam.html> > accessed 20 December 2016

เงินลงทุนจากต่างประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทย,

< <http://www2.bot.or.th/statistics/ReportPage.aspx?reportID=653&language=th> > accessed 19 October 2017

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, < <https://www.set.or.th> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์ วันที่ 27 พฤษภาคม 2555, ‘คาถาชีวิตสมพร จิ้งจูงเรื่องกิจ ผู้หญิงที่รวยที่สุดในประเทศ ถ้าไม่นั่งเป็นอะไรก็ได้ ’ < <https://www.thairath.co.th/content/263536> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2560

นิตยสารผู้จัดการฉบับกันยายน พ.ศ.2531, ‘ซีพีกรุปเจียรนวนนท์ก้าวไปไกลกว่าใครคาดคิด’ < <http://info.gotomanager.com/news/printnews.aspx?id=9019> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2560

นิตยสารผู้จัดการฉบับเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2534, ‘ซีพี บนเส้นทางคนละสายที่ไปสู่จุดหมายเดียวกัน’
 < <http://info.gotomanager.com/news/details.aspx?id=6041> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2560

นิตยสารผู้จัดการฉบับเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2535, ‘ซัมมิทไอโตซีทกรุป จำเป็นต้องโตต่อไป’
 < <http://info.gotomanager.com/news/details.aspx?id=7306> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2560

สถานีวิทยุเวียดนาม ส่วนกระจายเสียงต่างประเทศแห่งชาติ, Biography of Prime Minister Nguyen Xuan Phuc < <http://english.vov.vn/domestic/biography-of-prime-minister-nguyen-xuan-phuc-326418.vov#siteheader> > accessed 20 December 2016.

รู้จักเอสซีจี: ประวัติความเป็นมา,

< http://www.scg.co.th/th/01corporate_profile/03_milestone.html > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

รายงานประจำปี 2556 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

รายงานประจำปี 2559 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

รายงานประจำปี 2550 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

รายงานประจำปี 2552 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

รายงานประจำปี 2553 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

รายงานประจำปี 2554 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

รายงานประจำปี 2555 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

รายงานประจำปี 2556 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

รายงานประจำปี 2557 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

รายงานประจำปี 2558 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

รายงานประจำปี 2559 บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)

< <https://scc-th.listedcompany.com/ar.html> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

รายงานสถานการณ์เศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงเทพมหานคร

สถานีวิทย์เวียดนาม ส่วนกระจายเสียงต่างประเทศแห่งชาติ

< <http://vowworld.vn/th-> > accessed 20 December 2016

ร้อยคน ร้อยเรื่องราว 100 ปี เอสซีจี

< <http://www.scg.co.th/pdf/th/HR-Book-100-Years.pdf> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2560

เอกสารเผยแพร่สำนักการค้าสินค้า กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ , ‘ไทยกับการมีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าโลก’

< <http://www.thaifta.com/thaifta/Portals/0/GlobalValueChain.pdf> > เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2559

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

Interview with A1, Senior Fellow, Institute of Security and International Study (Bangna, Bangkok 5 January 2017)

Interview with A2, Academic Expertise in Vietnam, Institute of Asian Studies (Chulalongkorn University 7 January 2017)

Interview with BBL, Senior Vice President & General Manager, Bangkok Bank Vietnam (23 March 2017)

Interview with C2, Director/Consul (Commercial) (Ho Chi Ming 26 September 2017)

Interview with CP1, Managing Director, C.P. Seeds (Vietnam) Co.,Ltd. (Dong Nai 23 March 2017)

Interview with CP2, Marketing Manager, C.P. Seeds (Vietnam) Co.,Ltd. (Dong Nai 23 March 2017)

Interview with CP3, Quality and Plant Manager, C.P. Seeds (Vietnam) Co.,Ltd. (Dong Nai, 23 March 2017)

Interview with CP5, Executive Vice President, C.P. Vietnam Corporation, Co.Ltd. (Bien Hao, 24 April 2017)

Interview with CP6, Senior Vice President, Accounting, C.P. Vietnam Corporation, Co.Ltd.
(Bien Hoa, 23 March 2017)

Interview with CP7, Vice President, Accounting, C.P. Vietnam Corporation, Co.Ltd. (Bien
Hoa, 22 April 2017)

Interview with SCG1, Vice President, SCG Vietnam (Bangkok, 16 October 2017)

Interview with SCG4, General Director, Vina Kraft Paper Col,Ltd.(Bangkok 20 April 2017)

Interview with SCG5, General Director, SCG Trading Vietnam (Ho Chi Ming 23 March
2017)

Interview with SCG6, Deputy General Director, SCG Cement-Building Materials Vietnam
(Da Nang 22 April 2017)

Interview with SCG7, General Director, Buu Long Industry&Investment (Ho Chi Minh 26
September 2017)

Interview with SCG10, General Director, Alcamax Packaging Vietnam (Ho Chi Minh 26
September 2017)

Interview with SCG11, General Director, AP Packaging (Hanoi) Vietnam (Ho Chi Minh 26
September 2017)

Interview with SCG13, General Director, Tin Thanh Packing JSC (Batiko) (Ho Chi Minh 26
Semptember 2017)

Interview with SCG14, Deputy General Director, Long Son Petrochemicals (Ho Chi Minh
26 September 2017)

Interview with TS1, Managing Director, Thai Summit Vietnam (Hanoi 7 September 2017)

Interveiw with TS2, General Director, Thai Summit Interseats Vietnam (Hanoi 7 September 2017)

Interview with TVBC2, Committee of Thailand-Vietnam Business Council (Bangkok 16 October 2017)

Interview with V2, Second Secretary (Commercial) Trade Office - Vietnam Embassy in Thailand (Bangkok 5 October 2017)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายการอ้างอิง

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

พันตำรวจโทวิฑวัส บวรณะ

ปริญญาตรี รัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

ปริญญาโท รัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

LL.M. International Development Law and Human Rights , The University of Warwick, United Kingdom

